عقدہ

شنجاک خلق نہ شریاتی

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت

ISBN 978-7-228-12203-5

定价:35.00元

ئەقىدە
رەيھان
تەرجىمە قىلغۇچى : ئۆمەرجان ئامۇت
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

誓鸟：维吾尔文/张悦然著；吾买尔江·阿木提译.
乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.12
ISBN 978-7-228-12203-5

Ⅰ.誓… Ⅱ.①张…②吾… Ⅲ.长篇小说-中国-当代-维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.I247.5

中国版本图书馆CIP数据核字(2008)第210762号

责任编辑　穆纳尔江·托合塔洪
责任校对　再米拉，沙娜瓦尔
特约校对　万力·在顿
出版发行　新疆人民出版社
地　　址　乌鲁木齐市解放南路348号
电　　话　(0991)2827472
邮　　编　830001
经　　销　新疆维吾尔自治区新华书店
印　　刷　新疆新华印刷二厂
开　　本　880×1230毫米　1/32
印　　张　14.875
版　　次　2008年12月第1版
印　　次　2008年12月第1次印刷
印　　数　1-3000册
定　　价　35.00元

مۇندەرىجە

قۇلۇله قېپى 1
موكا سېلىش 67
ئەينەك سىلىقلاش 149
قەغەز سار 251
قاشتېشى تېرىش 283
خۇشبۇي مۇشۇك 325
كېمە كۆيدۈرۈش 399
قۇلۇله قېپى 453
مەن بىر چۈشىپەردەس ، چۈش سېتىپ جاھاندارچىلىق
قىلمەن (خاتىمە) 470

ئەسلىمە شۇنچىلىك گۈزەلكى ، روھ ئۇنىڭ
ئۈچۈن كۈكۈم - تالقان بولۇپ كەتسىمۇ ئەرزىيدۇ .

قۇلۇله قېپى

گۈللەر هامان توزۇيدۇ سولۇپ ،
يىللار ئادەمچۇن قېرىتقۇچ بولۇپ ،
ئەينى چاغ بىپايان دېڭىز بولغان جاي ،
ئۇشبۇ چاغ تۇرامدۇ توپىلار توزۇپ .

— خەن شەنزى : «شاپتۇل چېچىكى»دىن

ئالدىنقى بۆلەك

ئۇنىڭ كۆزلىرى قارىغۇ بولۇپ قالغىلى ئۇزۇن يىللار بولغان ، قارىچۇقلىرى ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن ، لېكىن كىشىلەر يەنىلا ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ناھايىتى ئۆتكۈر نۇرنى كۆرەلەيدۇ ؛ ئۇنىڭ قۇرغاقلىشىپ پېرىلىپ كەتكەن لەۋلىرى قاچانلا قارىسا تاتىرىپ تۇرىدۇ ، سۆيۈلۈشكە نائىل بولمىغىلى قانچىلىك ئۇزاق ۋاقىت بولغانلىقىنى بىلگىلى بولمايدۇ ؛ ئۇ ئەزەلدىن ئاياغ كىيمەي ، يالاڭ ئاياغ يول ماڭىدۇ . قانىنى كېچىپ مېڭىپ باققان پۇتلىرىنىڭ تاپىنى قىزىل ، مەڭگۈ ئۆڭمەيدىغان بۇ قىپقىزىل رەڭ يامغۇر سۈيىنىڭ يۇيۇشى بىلەن تېخىمۇ قېنىق كۆرۈنىدۇ ؛ ئۇزۇن چاچلىرى توپلاشقان هايۋانلارغا ئوخشاش ئىزچىل هالدا ئۇن - تىنسىز ئۇنىڭغا ئەگىشىپ يۇرىدۇ ، كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن قارا چاچلار چارلىشىۋاتقان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ يەنىلا ئۆسۈۋاتىدۇ ، داۋاملىق ئۆسۈپ ، خۇددى يىلتىزغا ئوخشاش زېمىنغا چوڭقۇرلاپ كىرىپ ، هەر قېتىم ئەزرائىل ئۇنى ئېلىپ كەتمەكچى بولغاندا ، ئۇنىڭغا چىرمىشىپ ، ئۇنى قەدەم ئالدۇرمايدۇ . ئەزرائىل ئۇنى ئامالسىز قويۇپ بېرىپ ، ئۇنىڭ يەنە ئون يىل ۋاقىت ياشىۋېلىشىغا يول قويىدۇ . ئون يىل ، يەنە ئون يىل ...

1

چۈن چى بىلەن بىللە سەيلىگە چىققانلىق هەققىدە مېنىڭ خاتىرەمدە بىرلا ئەسلىمە ساقلىنىپ قالغان ، ئۇ مېنىڭ توققۇز ياشلىق چاغلىرىم ئىدى . ئۇ مېنىڭ زېرىكىشلىك بالىلىق چاغلىرىمدىكى ئەڭ خۇشال ، شۇنداقلا ئەڭ هەسرەتلىك بىر كۈن

بولغانىدى .

ئۇ كۈنى چۈن چى مېنى گۈللۈك پانۇس سەيلىسىگە ئاپىرىدىغانلىقىنى ئېيتقاندا ، مەن ھەم ھەيران قالدىم ، ھەم خۇشال بولدۇم .

ئۇ بىر قارىغۇ ئايال تۇرسا ، قانداقسىگە پانۇس سەيلىسىگە بېرىشقا ئىشتىياقى قوزغىلىپ قالغاندۇ ؟ مەن بۇنىڭ تېگىگە يېتەلمەي ، ئۇنىڭ بۇنداق قىلىشى بەلكىم پەقەت مېنى خۇشال قىلىش ئۈچۈنلا بولۇشى مۇمكىن ، دەپ ئويلىدىم . مەيلى قانداقلا بولسۇن ، چۈن چى بىلەن بىللە سەيلە قىلىشنى ئۆزۈم ئۈچۈن تولىمۇ شېرىن مۇكاپات ھېسابلايتتىم ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە يۈرىدىغان چاغلار ، ھەربىر دەقىقە توققۇز ياشلىق ئوغۇل بالا ئېرىشىشنى ئەڭ ئارزۇ قىلىدىغان نەرسە ئىدى .

ئۇ كۈنى بىر بايرامغا ئوخشاش تۇس ئالغان ، ئۇچامغا كىيىۋالغىنىم ئېنىكئانام لەن ھامماچا چاغاندا تىكىپ بەرگەن يېڭى كىيىم ، پۇتۇمدىكىسىمۇ يېڭى كەش ، بۇلارنى كىيىپ سىرتقا چىقىپ باقمىغانىدىم . چۈن چى يەنە لەن ھامماچىغا چىلانلىق ھورناندىن بىرقانچىنى سالدۇرۇپ ، ئوزۇق ـ تۈلۈك خالتىسىغا قاچىلىتىپ ، مېنىڭ ئېلىۋېلىشىمغا تاپشۇردى ، بەلكىم پانۇس سەيلىسىدە ئۇزاق مېڭىپ قورسىقىمنىڭ ئېچىپ كېتىشىدىن ئەنسىرىگەن بولسا كېرەك . بىز باردىغان بازار ئۆيدىن ناھايىتى يىراق بولغاچقا ، چۈن چى بىزنى ئاپىرىپ قويۇشقا ئالايىتەن ئات ھارۋىسى ياللىۋالدى .

پانۇس سەيلىسىدە بىز ناھايىتى يېقىن ماڭدۇق . ئۇ مېنىڭ يېتىلىۋېلىشىمنى رەت قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن ئادەم دېگىزىغا ئايلىنىپ كەتكەن كوچىدىكى كىشىلەرنىڭ ئىتتىرىشى بىلەن يەڭلىرىم چۈن چىگە نەچچە قېتىم تېگىپ كەتتى . ئۇ دائىم دېگىز سەپىرىگە چىقىدىغان بولغاچقا ، ئۇنىڭ كىيىملىرىدىن دېگىز ـ ئوكيانلارنىڭ پۇرىقى كېلەتتى ، بۇ خىل پۇراق لەشكە ئوخشاش رايىش ئىدى ، قىستاڭچىلىق كوچىدا كېتىۋاتقان بولساقمۇ ، چۈن چىنىڭ ئەتراپى يەنىلا شۇنداق ئۆزگىچە ، مەن ناھايىتى ئاسانلا ئۇنى

باشقىلاردىن پەرقلەندۇرەلەيتتىم . ئۇ ئەزەلدىن ئۆزىنى باشقىلارغا يېتىلەتمەيتتى ، شۇڭا يېنىدا ئاستا قەدەملەر بىلەن كېتىۋاتقان ئايالنىڭ بىر ئەما ئىكەنلىكىنى ھېچكىم سېزىۋالالمايتتى .

رەڭلىك پانۇسلار بىلەن تولغان بۇ كوچا تولىمۇ ئۇزۇن ئىدى . بىز كىشىلەر ئېقىنىغا ئەگىشىپ بىر - بىرىمىزگە لام - جىم دېمەي كېتىۋاتاتتۇق . چوكىلىق قەندالەت ساتىدىغان يايمىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ يايمىچىنىڭ خېرىدار چاقىرىۋاتقان ئاۋازىنى ئاڭلىغاندىلا ، ئۇ تۇيۇقسىز توختاپ ، چوكىلىق قەندالەتتىن بىرنى سېتىۋېلىپ ماڭا سۇندى . مەن داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالدىم ، بىرھازادىن كېيىنلا ئۇنىڭ ماڭا ئۇزاتقان نەرسىسىگە قول سۇندۇم ، چۈنكى نۇرغۇن يىللاردىن بۇيان ئۇ ماڭا ھېچقانداق بىر نەرسە ئېلىپ بېرىپ باقمىغانىدى . بىز داۋاملىق ماڭدۇق ، ئۇ يەنە توختاپ ماڭا قەغەز پانۇس ئېلىپ بەردى . مەن تېخىمۇ ھەيرانلىق ئىچىدە ئۇنىڭ قولىدىن ئالدىم . پانۇستىكى ئوت خۇددى كومزەككە قاپسىلىپ قالغان قارا چېكەتكىگە ئوخشاش ساراسىمە ئىچىدە ئۆزىنى ئۇياق - بۇياققا ئۇرۇپ ، ئاران تىنچلاندى .

شۇ چاغدا كۆڭلۈم قانداقتۇر بىر خىل شۇملۇقنى سەزگەندەك تىنچسىزلىنىپ كەتتى .

ئۇ ماڭا ئېلىپ بەرگەن چوكىلىق قەندالەتنى ئىشتىها بىلەن يەۋەتتىم ، قەغەز پانۇسىنىمۇ خۇشال ھالدا كۆتۈرۈۋالدىم . مەن يەنىلا قۇلىقى يۇمشاق بالا ئىدىم ، ئۇ مېنى ئازغاشتۇرۇۋەتمەكچى بولغان تەقدىردىمۇ ، يەنىلا ئەڭ رايىش چىپار بۇغا بالىسىدەك ئۇنىڭغا ئەگىشىپ يۈرەتتىم .

ئىككى ئاش پىشمچە ۋاقىتتا بىز كوچىنىڭ ئاخىرىغا چىقتۇق . چۈن چى گۈيخۇا گۈلى ئارىلاشتۇرۇلغان گۈرۈچ پىروزىنسى يېگۈسى كېلىۋاتقانلىقى ، لېكىن ماڭغۇدەك مادارى قالمىغانلىقىنى ئېيتىپ ، مېنى ئۇدۇلدىكى يايمىدىن سېتىۋېلىشقا بۇيرۇدى . مەن ئۇنىڭ قولىدىن پۇلنى ئېلىپ ، پانۇسنى كۆتۈرگىنىمچە يولنىڭ قارشى تەرىپىگە قاراپ ماڭدىم . ھېچقانچە ماڭماستىنلا ئارقامغا

بۇرۇلۇپ ئۇنىڭغا قاريدىم : ئۇ يەنىلا ئەسلىدىكى ئورنىدا تۇرۇپ مېنى ساقلاۋاتاتتى ، ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى چىراغلاردىن نۇر چاقناپ تۇراتتى . جۇيخۇا گۈلى شەكلىدىكى چىراغنىڭ يورۇتۇشىدا ئۇ شۇنچىلىك جۇدەڭگۇ ، مەيۇس كۆرۈنەتتى ، يوشۇرۇشقا پۇتۇن كۈچى بىلەن تىرىشىۋاتقان بولسىمۇ ، كۆزلىرىدىكى ئاشۇ ئېسەنگىرەش ئالامەتلىرى هامان كۆزگە چېقىلىپ تۇراتتى . ئۇنىڭ يېنىدىكى بىر يۇرۇش چىراغلار «مۆتىۋەر كىچىك خانىشىنىڭ مەست بولۇشى» دەپ ئاتىلاتتى ، مەن ئۇنىڭ بىلەن ئازغىنىپ كېتىشتىن ئەنسىرەپ ، بۇ چىراغلارنى كۆڭلۈمدە بەلگە قىلىۋالدىم .

مەن قىزىق هورۇن چېقىپ تۇرغان گۈرۈچ پىروزۇنىسىنى كۆتۈرۈپ «مۆتىۋەر كىچىك خانىشىنىڭ مەست بولۇشى» دېگەن چىراغنىڭ تۈۋىگە كەلگىنىمدە ، چۈن چىنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى . تۇيغۇم مېنى ئۇنىڭ بۇ يەردىن قەستەن كېتىپ قالغانلىقىغا ئىشەندۈرۈۋاتقان بولسىمۇ ، مەن يەنىلا شۇ ئورۇندا ئەخمەقلەرچە ساقلاپ تۇرىۋەردىم . بۇ چاغدا هاۋا بىردىنلا ئۆزگىرىپ ، شىمال شامىلى غالجىرلارچە ئەدەپ ، كىشىگە تولىمۇ يېقىشلىق بۇ ئاخشام ئەپتـ بەشىرىسى يىرگىنچلىك تۇسكە كىردى . يېنىمدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ئادەملەر ئېقىنى بارغانسېرى شالاڭلىدى ، «مۆتىۋەر كىچىك خانىشىنىڭ مەست بولۇشى» دېگەن چىراغنىڭ نۇرىمۇ ئاستا ـ ئاستا سۇسلىدى ، ئەتراپتىكى يايمىچىلارمۇ يايمىلىرىنى يىغىشتۇرۇپ ئۆيلىرىگە ئالدىراپ مېڭىشتى .

ۋەهالەنكى ، مەن يەنىلا شۇ جايىمدا تۇرۇۋاتاتتىم ، مەن ئۇ يەردە قار قاتتىق ياققۇچە تۇردۇم .

مەن چۈن چىنىڭ قايتىپ كەلمەيدىغانلىقىنى بىلەتتىم ، ئۇ مېنى تاشلىۋەتكەندى ، بۇ دەل ئۇنىڭ مېنى پانۇس سەيلىسىگە ئېلىپ كېلىشىدىكى مەقسىتى ئىدى . مۇشۇلارنى ئويلاۋاتقىنىمدا ، ياشلىرىم كۆز چاناقلىرىمغا پاتماي قالدى .

مەن ئەڭ ئاخىرقى كىشىلەر توپىغا ئەگىشىپ بازاردىن

چىقتىم ، قەغەز پانۇستىكى سەكرەپ تۇرۇۋاتقان ئوت يالقۇنىنى ئۆچۈرۈپ ، ئۇنى يىرتىق قەغەز پانۇسلار دۆۋىلەپ قويۇلغان ئەخلەت دۆۋىسىگە تاشلۇۋەتتىم . مانا مۇشۇنداق قىلىپ ئۆينى ئىزدەش سەپىرىگە قەدەم قويدۇم . ئۇشقىرتىپ چىقىۋاتقان شىمال شامىلى ماڭا يول باشلىماقتا ، مەن بىر يۆنىلىشكە قاراپ يۈگۈرۈپ مېڭىۋاتاتتىم ، ئۆي چوقۇم ئالدىمدا دەپ قەتئىي ئىشىنەتتىم . يەلكەمگە ئارتىۋالغان ئۇچ هورۇن بارغانسېرى قېتىپ ، خۇددى چىكى توگۈلگەن ئۇچ موشتەك دۇمبەمگە زەرب بىلەن ئۇرۇلاتتى .

يېڭى ياغقان قار يەر يۈزىدە نېپىز بىر قەۋەت يېپىنچا هاسىل قىلغان ، ئادەم ھۇنداق يولدا يۈگۈرگەندە هە دېگەندىلا يىقىلىپ چۈشەتتى . يول بويى يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ قانچە قېتىم يىقىلغانلىقىمنى بىلمەيمەن . يول ئېغىزلىرى بەك كۆپ ئىدى ، ئازراقلا يۈگۈرگەندىن كېيىن يول سوراشقا توغرا كېلەتتى . لېكىن ، بارغانسېرى كېچە بولۇپ كېتىۋاتقاچقا ، كوچىدا ئادەم تاپقىلى بولمايتتى ، مەن ئامالسىز يول ياقىسىدىكى ئىككى ئۆيلۈكنىڭ ئىشىكىنى قېقىپ ، ئاشۇ ئۇيقۇسىراپ تۇرغان كىشىلەردىن ئۆيۈمگە قايتىدىغان يولنى سورىدىم .

مەن ئاخىر تاقا ئاتقاندا ئۆيگە يېتىپ كەلدىم . قار توختار ئەمەس ، بارغانسېرى ئەدىمەكتە . بۇ قېتىش كىشىلەر تەسەۋۋۇرىدىكىدىن كۆپ ئۇزاققا سوزۇلۇپ كەتكەنىدى .

لەن هاماماچىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ كۆرگىنى پۈت ـ قولى قولاشمايۋاتقان قار ئادەم بولدى ، ئۇ قولىدا قۇرۇقدىلىپ قالغان ئوزۇق ـ تۇلۇك خالتىسىنى تۇتقىنىچە تىترەپ تۇراتتى . لەن هاماماچا هەم هەيران ، هەم خۇشال بولغان هالدا :

— هەرنېمە بولسا قايتىپ كەپسەن . چۈن چى خانقىز سېنىڭ بىلەن ئازغىشىپ كەتكەنلىكىنى دېۋىدى ، ئۇ شۇنچىلىك كىچىك تۇرسا ئۆينى تېپىپ كېلەلەرمۇ ، دەپ بەك ئەنسىرىدىم ، كېچىچە ئۇخلىيالمىدىم ، — دېدى .

ئۇ سۆزلىگەچ مېنى ئالدىغا تارتىپ ئۇستۇبشىمدىكى قارلارنى قاقتى .

چۈن چى خېلىلا ۋاقچە ئويغاندى ، ھۇجرىسىدىن چىقىپ ، مېھمانخانىنىڭ ئوتتۇرىسىدا توختىدى ، خۇددى مېنىڭ ھىدىمنى ئالغاندەك قىلاتتى . ئۇ جايىدا قىمىر قىلماي ، ئەتراپتىكى تۈتۈشقا سۈكۈت ئىچىدە قۇلاق سالدى .

مەن دېمەمنى چىقارماستىن ئۇنىڭ چىراي ئىپادىسىگە قارىدىم ، چىرايىدىن خاتىرجەملىك چىقىپ تۇراتتى . ئۇ ماڭا قىلچىلىكمۇ خاپا بولمىغاندەك بىلىندى ، كۆڭلۈم ئارامغا چۈشتى . مەن بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ، ھورى چىقىپ تۇرغان ئاشنى خولۇپلىتىپ ئىچىشكە باشلىدىم .

خۇددى ھېچ ئىش يۈز بەرمىگەندەك كەيپىيات ھۆكۈم سۈرمەكتە ئىدى .

ئۇنى كۆرگەن چېغىمدا ياشلىرىمنىڭ ئىختىيارسىز تۆكۈلگەنلىكىنى ئۇ بىلمەيدۇ ، ئاخىر ئۇنى يەنە كۆردۈم ، ئۇنىڭ بىلەن مۇشۇنداق يېقىن ئارىلىقتا تۇرالىدىم ، ئۇنىڭ ماغدۇرسىز ، ئەمما تەكەببۇر يۈرەك سوقۇشلىرىنى يەنە ئاڭلاشقا مۇيەسسەر بولالايدىغاندەك قىلاتتىم . مەن كۆزلىرىمدە ياش ، چۆچىنى ئاغزىمغا سالاتتىم ، ياشلىرىمنى يوشۇرۇش ئۈچۈن ېېشىمنى بەكلا تۆۋەن قىلىۋالدىم ، يۈزلىرىم قاچىغا تېگىپ قالايلا دېدى .

شۇنىڭدىن كېيىنكى كۈنلەر يەنە ئادەتتىكىچە ئۆتىۋەردى ، بىز بۇرۇنقىدەكلا بىر تورۇسنىڭ ئاستىدا تىنچ ـ ئىناق ياشاۋەردۇق . قىش چىقىپ كېتىشتىن بۇرۇن چۈن چى يەنە بىر قېتىم دېڭىز سەپىرىگە ماڭدى ، مېڭىش ئالدىدا لەن ھاماچىغا ماڭا ياخشى قاراشنى تاپىلاشنى ئۇنتۇپ قالمىدى .

2

ئەقلىمگە كەلگەندىن باشلاپلا چۈن چىنىڭ مېنىڭ تۇغقىنىم ئەمەسلىكىنى بىلگەنىدىم ، ئۇ پەقەت مېنى بېقىۋالغۇچىلا ئىدى ، خالاس . ئاتا ـ ئانامنىڭ نەگە كەتكەنلىكى توغرىسىدا ئۇ ئەزەلدىن ماڭا ئېغىز ئاچمايتتى .

لەن هامماچىنىڭ ئېيتىشچە ، ئۇ مېنى تۇنجى قېتىم كۆرگەن چاغدا مەن تېخى يېشىمغىمۇ توشمىغان ، كۆزلىرىم تولىمۇ تەشۈشلىك ئىكەن . ئۇ چاغدىكى چۈن چى ھازىرقىدىن مۇلايىم ئىكەن ، لېكىن ئاسانلىقچە كۈلمەيدىغان بولۇپ قالغانىكەن ، ئۇ مېنى ئىنىكئانام (لەن هامماچا) نىڭ قۇچىقىغا بېرىپلا ، بىرەر ئېغىزمۇ چۈشەنچە بەرمەي ھۇجرىسىغا كىرىپ كەتكەنىكەن .

لەن هامماچا دەسلىپىدە پەقەت چۈن چىنىڭ مىجەزى غەلىتە قېرى قىز ئىكەنلىكىنى ، ھېچقانداق ئۇرۇق - تۇغقىنىنىڭ يوقلۇقىنى ، بىر چوڭ قورۇدا ئۆزى يالغۇز تۇرىدىغانلىقىنى ، كۆزى ئەما بولسىمۇ ، شۈكۈر قىلىپ ئۆيىدە ئولتۇرماي ، بىر يىلنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەك ۋاقتىنى جۇڭگو بىلەن مالايا تاقىم ئاراللىرى ئارىسىدا قاتنايدىغان كېمىدە ئۆتكۈزىدىغانلىقىنى ئاڭلىغانىكەن . كېمىدىكى تۇرمۇش لەن هامماچىغا ئوخشاش قائىدە - يوسۇنلۇق ئايالىنىڭ نەزىرىدە ئەيش - ئىشرەتكە تولغان ۋە قالايمىقان ھېسابلىنىدىكەن . بىر ئەما ئايال قانداقمۇ كېمىدە غەزەلخانلىق قىلىپ جان باقالايدىغاندۇ ، دېگەننى ئويلىغاندا ، لەن هامماچا ئۇنى جەبىر - جاپادا سولغۇنلىشىپ هالى قالمىغان قىياپەتتە تەسەۋۋۇر قىلغانىكەن .

لېكىن ، ئۇ بۇ يەرگە كەلگەندىن كېيىن ، چۈن چىنىڭ كۆزلىرىدىن نۇر چاقناپ تۇرىدىغانلىقىنى ، كۆز تەكتى نەمخۇش ، كىچىك قىزلارنىڭكىدەك سۈزۈك ئىكەنلىكىنى ، يۈرۈش - تۇرۇشىدىكى تەمكىنلىكتىن ئەمالاردا كەم ئۇچرايدىغان مەغرۇرلۇقنى كۆرۈپ هەيران قالغانىكەن .

ئۇ كۆرگەن چۈن چى گۈزەل ، ئەما سوغۇق چىراي ، جۇدەڭگۇ تېنى كەينىگە غايەت زور مەخپىيەتلىك يوشۇرۇنغان قىز ئىكەن . لەن هامماچا كۈچلۈك قىزىقىش ئىچىدە ئۇنىڭ دۇنياسىغا كىرىپتۇ . ئۆزىنىڭ ئاخىر بۇ يەردە تۇرۇپ قېلىشىنى لەن هامماچا مېنىڭ بىچارە قىياپىتىمگە ئىچى ئاغرىغانلىقىدىن دەپ چۈشەندۇردى . بىراق ، مەن بىلىمەن ، هەقىقىي سەۋەب چوقۇم بۇ

ئەمەس .

لەن هامماچا مەن بىلەن چۈن چى ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ تېگىگە يېتىشكە كۆپ يىللاردىن قىزىقىپ كېلىۋاتاتتى . ئەگەر باشقىلار بالا بېقىۋالسا ، بۇ بالىنىڭ ئۆز پۇشتى ئەمەسلىكىنى ئامالىنىڭ بارىچە يوشۇرغان بولار ئىدى ، چۈن چىدە مېنىڭ ئانام بولۇش خىيالىدىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى ، ماڭىمۇ ناھايىتى سوغۇق مۇئامىلە قىلاتتى . لەن هامماچا بۇنى زادىلا چۈشىنەلمەيتتى ، چۈن چىنىڭ كۆزى قارىغۇ ، بۇ بالىنى بېقىۋېلىشتىكى مەقسىتى ئۇنى ئۆزىگە هەمراھ قىلىپ ، ئاخىر ياخشى كۈننىڭ يامىنى بولغاندا ئۆزىنىڭ ئاخىرەتلىك ئىشلىرىنى بىر تەرەپ قىلىدۇرۇش ئەمەسمىدۇ ؟ نېمىشقا بۇ بالىدىن قەستەن يىراقلىشىدىغاندۇ ؟ بۇ لەن هامماچىنىڭ خىيالى ئىدى .

چۈن چىنىڭ مېنى يېنىدا قالدۇرۇپ ئۆلۈمىنى ئۇزاتقۇزۇش خىيالى يوق ئىدى ، ئەمما لەن هامماچىدا دەل مۇشۇنداق ئوي بار ئىدى . لەن هامماچا يىراق جايدىن بۇ يەرگە ياتلىق بولۇپ كەلگەن ياقا يۇرتلۇق ئايال ، ئېرى بالدۇرلا تۇگەپ كەتكەن ، ئۇنىڭغا بىرەر پەرزەنتمۇ قالدۇرمىغان ، مەندەك بىر يېتىم بالىغا ئۇچراشنى ئۇ تەقدىر ـ قىسمەتنىڭ هىممىتى دەپ بىلگەنىدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، مەن تولىمۇ ياۋاش ئىدىم ، لەن هامماچىنىڭ ئېيتىشچە ، مەن كىچىك ۋاقتىمدا هېچكىمنىڭ كارى بولمىسىمۇ يىغلاپ جاپا سالمايدىكەنمەن ، مۇشۇ خىل رايىشلىقىم بىلەن كىشىلەرنىڭ ئامراقلىقىنى قوزغايدىكەنمەن . ئۇنىڭ كۆڭلىدە ، مەن ناھايىتى ئاسانلا قانائەت تاپىدىغان ، قورسقىنى تويدۇرۇپ ، كىيىمىنى كىيدۇرۇپ قويسىلا ، ئۆزى بىلەن ئۆزى يۇرۇشۇپىرىدىغان ، جاپا سالمايدىغان بالا ئىدىم .

لەن هامماچىنىڭ ماڭا كۆيۈنىدىغانلىقى ، لېكىن بۇنىڭ ئۇچۇن بىرەر جاۋابقا ئېرىشىشنى ئويلاپ باقمىغانلىقى ماڭا ئايان ، ئۇنىڭ كۆيۈنۈشى تولىمۇ پارچە ـ پۇرات ۋە ئاددىي ، كۈندىلىك تۇرمۇشقا چېچىلىپ كەتكەن ، ئۇنى ئايرىۋېلىش ۋە يوكسەكلىككە كۆتۈرۈش

تەس . بەلكىم مەن كىچىك چاغلىرىمدىلا تەقدىر دەرياسىنىڭ ئېقىش يۆنىلىشىنى كۆرۈپ يەتكەن بولسام كېرەك ، لەن ھامماچىنى مەن ناھايىتى تېزلا غايىب بولىدىغان تارماق ئېقىن دەپلا تونۇيتتۇم .

پەقەت چۈن چىلا مېنىڭ قانلىرىم ، قانداشلىقتىنمۇ چوڭقۇر بىر خىل ھېسسىيات بىزنى بىر ـ بىرىمىزگە باغلاپ تۇراتتى ، بۇنى مەن چوڭقۇر ھېس قىلغانىدىم .

3

چۈن چى كۆپىنچە ۋاقتىنى شىمالىي جۇڭگو بىلەن مالايا تاقىم ئارالىرى ئارىسىدا قاتنايدىغان كېمىدە ئۆتكۈزەتتى . بۇ كېمە بىرنەچچە ئايدا بىر قېتىم بۇ كىچىك شەھەرنىڭ جەنۇبىدىكى پرېستاندا توختىغاندا ، چۈن چى قىرغاققا چىقىپ ئۆيىگە قايتىپ قىسقا ۋاقىت تۇراتتى .

ئۇ ھەر قېتىم پرېستانغا كەلگەندە ، ھامان بىر ئېغىر ياغاچ ساندۇقنى ئېلىپ كېلەتتى ، بىرەر قارا ئىشچىنى يالاپ خېلى جاپادا ئۆيىگە ئەكەلدۈرەتتى . قارا ئىشچى دەرۋازا ئالدىدا تۇراتتى ، توك ـ توك ـ توك··· دەرۋازا ھالقىسى كۈچلۈك تاراقلايتتى .

ھەر قېتىم دەرۋازىنىڭ كۈچلۈك قېقىلغانلىقىنى ئاڭلىساملا ، چۈن چى قايتىپ كەپتۇ دەپ بىلەتتىم . مەن شەرقىي يان ئۆيدىن ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ چىقىپ مېھمانخانىدا ئۇنىڭ ئالدىغا چىقتىم .

ئۇ پەلەمپەيلىك دەرۋازىدىن كىرىپ كەلدى ، لەن ھامماچا ئۇنىڭغا يول باشلاۋاتاتتى . ئۇنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى يىراقتىن كۆرۈپلا يۈرىكىم قاتتىق سېلىپ كەتتى .

ئۇنىڭ ئۇچىسىدىكى سۆسۈن رەڭلىك يېپەك كىيىمىنىڭ رەڭگى ئۆڭگەن ، ئۇ كىرىشى بىلەنلا ماڭا ئۆيۈنچى خىرەلىشىپ كەتكەندەك بىلىندى .

ئۇنىڭ بېشىدىن ئايىغىچە سەپسېلىپ چىقتىم ، بېشىدا ھىلال ئاي شەكىللىك تارغاقتىن بىرى پەيدا بولۇپ قاپتۇ ، ئالتۇندىن نەقىش سېلىنغان تارغاق ئىكەن ، چوقۇم كېمىدىكى مېھمانلار سوۋغا

قىلغان دەپ ئويلىغىنىمدا ، ئىختىيارسىز نۇرغۇن پەرەز ، خىياللار پەيدا بولدى .

ئۇ لەن ھاماماچىنىڭ ھېلىقى ياغاچ ساندۇقنى ئىشىك ئالدىغا ئېھتىيات بىلەن ئەكەلگەنلىكىنى ئاڭلىغاندىلا ، ئاندىن سەككىز كىشىلىك چاسا شىرە يېنىدا ئولتۇردى . مەن ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرىمەن ، كۆزىنىڭ ئەمالىقىنى بىلىپ تۇرسامۇ بېشىم يەنىلا تۆۋەن سېلىقلىق ، ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىيالمايمەن . ئۇنداق قىلسام ئۇنىڭ چىشىغا تەگكەنلىك بولىدىغاندەك تۇيۇلىدۇ .

بىرەك ئۇزاق كۆرۈشمىگەچكە ، ئارىمىزدا قىلىشىدىغان گەپ يوقتەك بىلىندى . ئەگەر باشقىلار بولىدىغان بولسا ، قايتا كۆرۈشكىنىدە جىمجىت ئولتۇرۇشقان تەقدىردىمۇ ، بىر - بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرۇشسىلا كۆچلۈك مۇھەببەتنى ھېس قىلىشقان بولاتتى . بىراق ، بىزگە بۇ خىل مۇمكىنچىلىك يوق ، ئۇ مېنىڭ چوڭقۇر مۇھەببەتلىك كۆزلىرىمنى كۆرەلمەيدۇ .

ئۇنىڭ كۆزلىرى مەن تۇغۇلۇشتىن بۇرۇنلا قارىغۇ بولۇپ قالغانىكەن ، ئۇ ئەزەلدىن مېنى كۆرۈپ باقمىغان .

ئەقلىمگە كەلگەندىن بۇيان ئۇ مېنى بۇغرىغا بېسىپ باققىنى يوق . ئالدىدا تۇرغان بۇ ئوغۇل بالا ئېگىزمۇ ، پاكارمۇ ، سېمىزمۇ ، ئورۇقمۇ ، ئۇ ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ ، ئۇزاق ھەم غېرىب يىللارنىڭ ئۇنى بارغانسېرى زەئىپ ۋە نازۇك قىلىپ قويۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈشكە ئامالسىز . ئوغۇل مېھىر - مۇھەببەتكە نائىل بولالماي تەمتىرەش ئىچىدە ئۆسۈۋاتقان بولسىمۇ ، قەددى - قامەتلىك چوڭ بولۇۋاتاتتى .

كۆپىنچە ھاللاردا جۇرئىتىمگە مەدەت بېرىپ ئۇنىڭغا گەپ قىلىپ بولغۇچە ، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆيگە كىرىپ كېتىشكە ماڭاتتى . مەن جىددىيلىشىش ۋە ئامالسىزلىق ئىچىدە قالاتتىم . ئۇ ئۆيگە بىرلا كىرىپ كەتسە ئۇزاققىچە چىقمايتتى ، ھېچكىمنىڭ كىرىشىگە رۇخسەت قىلمايتتى . مانا ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ مېڭىۋاتىمەن ، گەپ قىلاي دەيمەنۇ ، گېپىمنى تاپالمايۋاتىمەن .

ئۇ ئىشىك ئالدىدا توختاپ ، ئېگىشىپ ساندۇقىنى تاپتى ـ دە ، قۇچاقلاپ كۆتۈرگىنىچە ھۇجرىسىغا ئاستا كىرىپ كەتتى . لەن ھامماچا مېنىڭ كەينىمدە تۇرۇپ ، چۈن چىنىڭ ھۇجرىسىغا بوينىنى سوزۇپ قاراپ قويدى . ئىشىك يېپىلغاندىن كېيىن لەن ھامماچا ئاغزىنى پۈرۈشتۈرۈپ پەس ئاۋازدا :

— يەنە شۇ گۆھەرلىرىنى ئاختۇرغىلى كىرىپ كەتتى ، — دېدى .

لەن ھاممامچىنىڭ دەۋاتقىنى چۈن چى ساندۇققا سېلىپ ئەكەلگەن قۇلۇله قاپلىرى ئىدى ، لەن ھامماچا ئاشۇ ئۇزاق يىللاردىن بۇيان كۆزىتىپمۇ ، چۈن چىنىڭ بۇ نەرسىلەرنى شۇنچە يىراق جايدىن ئەكېلىپ نېمە قىلىدىغانلىقىنى بىلەلمىگەنىدى .

مەن تېگىرقىغان ھالدا ئاشۇ ئىشىككە قارىلا قالدىم . ئۇ ئەمدى قاچان ئېچىلار ، مېنىڭ بىردىنبىر كۆڭۈل بۆلۈۋاتقىنىم مۇشۇ ئىدى .

چۈن چى ئۆيده بولغان ئاشۇ كۈنلەردە مېنىڭ مەكتەپكە بېرىشقا رايىم تارتمىدى ، ھەتتا ئۆيدىن بىرەر قەدەم ئايرىلىشقىمۇ كۆڭلۈم ئۇنمايتتى . بىراق ، لەن ھامماچا مېنىڭ دەرس قالدۇرۇشۇمغا يول قويمىدى ، ئۇ : «ئەگەر ئۇنداق قىلساڭ ، چۈن چىمۇ خاپا بولۇپ قالىدۇ» دەيتتى .

مەكتەپتىن ئۆيگە قايتىشىمدا يول ھەمىشە شۇنداق ئۇزۇن بىلىنەتتى . مەن كوچىلاردىن ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ ئۆتەتتىم . قوشنىلار ئادەتته بېشىنى تۆۋەن سېلىپ ماڭىدىغان ، روھسىز بۇ بالىنىڭ كېينىكتەك چەبدەس يۈگۈرۈۋاتقىنىدىن ھەيران قېلىشاتتى . دەرۋازا قىيا يېپىقلىق ئىدى ، مەن يېنىك ئىتتىرىپ ئاچتىم ، يۈرىكىم ئاغزىمغا تىقىلىپلا قالدى . ئۇدۇل ئۇنىڭ ھۇجرىسىنىڭ ئىشىكىگە كەلدىم ، كۆز ئالدىمدا قاپقاراڭغۇ قۇرۇق ئۆي ھەم ئىشىك يېنىغا سانجىپ قويۇلغان ئۆچۈرۈلمىگەن يېرىم كۈجە ، يۈرىكىم قاتتىق ئېغىپ كەتتى ، ئاستا مېھمانخانىغا چىقتىم .

ئوتتۇرىدىكى سەككىز كىشىلىك چاسا شىرە ئۈستىگە قويۇپ قويۇلىدىغان ، چۈن چىغلا خاس بولغان فارفور ئىستاكانىنى لەن هامماچا يىغىشتۇرۇۋېتىپتۇ .

بەدىنىم بىردىنلا بوشىشىپ كەتتى ، ماغدۇرسىزلىقتىن بوسۇغىدىلا ئولتۇرۇپ قالدىم ، ئۇ كېتىپتۇ ! بۇ گەپنى ئىچىمدە تەكرارلايتتىم . پۈتۈمنى سوزدۇم ، پۈتلىرىم هويلىدىكى قويۇق يوپۇرماقلىق ئوت - چۆپلەر ئارىسىدا غايىب بولدى .

تومۇزغىلار قۇلاقنى يارغۇدەك چىرىلدىماقتا ، ياۋا ئوت - چۆپلەر ئەسەبىيلەرچە ئۆسمەكتە ، تۈيۈقسىز هاۋا بۇلۇتلاندى ، بىرقانچە قېتىم چاقماق چېقىپ يامغۇر قۇيۇۋەتتى .

پۈتلىرىم ئاستىدىكى تۇپراق ئازراق - ئازراقتىن يۇمشاپ ، لايىنىڭ يېقىشلىق پۇرىقى كۆتۈرۈلدى ، يازنىڭ هىدى دىمىغىغا ئۇرۇلدى ، ئۇ شۇنچىلىك قۇدرەتلىك ئىدىكى ، دۇنيادىن رايى يېنىپ كەتكەن ئادەمدە يەنە ئازراق ئۇمىد تۇيغۇسىنى ئويغىتالايتتى . مۇشۇ كەمدە كىمىدىكى يولۇچىلار كىمە بۆلمىسىدىن قوللىرىنى چىقىرىشىپ سەگىتكۈچى يامغۇر تامچىلىرىدىن هۇزۇرلىنىۋاتقانمىدۇ ؟

4

لەن هامماچا چۈن چىنىڭ تېزرەك كېتىشىنى ، بولسا زادىلا قايتىپ كەلمەسلىكىنى ئارزۇ قىلاتتى .

چۈن چى هەر قېتىم قايتىپ كەلگەندە لەن هامماچا بىلەن جېدىلى تۇغمەيتتى . چۈن چى قۇسۇرچى هەم سەزگۈر ئىدى ، لەن هامماچا نېمىلا ئىش قىلسۇن ، ئۇ هامان رازى بولمايتتى . چۈن چى هەر قېتىم مېنى كۆرگەندە ، مەن ئۇنىڭغا تېخىمۇ قالايمىقان ۋە چېچىلاڭغۇ بولۇپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتىم ، ئۆيىمچى كۆكىرىپ قالغان نەرسىنىڭ پۇرىقى بىلەن توشۇپ كەتكەندەك بىلىنەتتى ، هەتتا لەن هامماچا كۆڭۈل قويۇپ پەرۋىش قىلغان گۈللۈكمۇ ئۇنىڭ نەزىرىدە گۈيخۇا گۈلى زىيادە كۆپ تېرىلغانلىقتىن پۇراق بەك

كۇچىلۇك بولۇپ كەتكەندەك تۇيۇلاتتى . ئۇزۇن ئىشلىتىلمىگەن ھېلىقى ئىستاكانى يۇيۇلغاندىن كېيىن يەنىلا ئېچىغان نەرسىنىڭ سۇس پۇرىقى كېلىۋاتقاندەك بىلىنىپ ، مۇشۇنىڭ ئۈچۈنمۇ قانتىق چېچىلاتتى . چۈن چىنىڭ تەلىپى بويىچە بولغاندا ، ئۇ بۇ يەردىن قانچىلىك ئۇزاق ۋاقىت ئايرىلسۇن ، بۇ يەردىكى بارلىق نەرسىلەر ئۆزگەرمەسلىكى ، ئۇ كېتىشتىن بۇرۇنقى ھالىتىدە تۇرۇشى كېرەك ئىدى .

لەن ھامماچا ئىزچىل تاقەت قىلىپ كېلىۋاتاتتى ، بۇنىڭدىكى سەۋەب ، ئۇنىڭ تەبىئىتىدىكى رايىشلىقتىن باشقا ، ئۆزى بىلەن مېنىڭ ئوتتۇرامدا ھېسسىيات جۇغلاۋاتقانلىقىدىن ئىدى . ھەش - پەش دېگۈچە ئون نەچچە يىل ئۆتۈپ كەتتى ، ئۇ كېتىدىغان چاغدىلا ، ئاندىن ئۆزىنىڭ بۇ يەردە شۇنچە كۆپ يىل تۇرغانلىقىنى سەزدى . ئەينى چاغدا ئۇنىڭ قۇچاقلىرىغا سىيىپ يۇرىدىغان بالا ھازىر ئۇنىڭدىن بىر باش ئېگىز ، ئۇ تىكىپ بەرگەن كۆك كىيىمنى كىيىۋالغان ، سىياقىدىن كېلىشكەن يىگىتچاققا ئايلانغانلىقى چىقىپلا تۇراتتى .

ئۇ مەن ئون ئۈچ ياشقا كىرگەندە ئاخىر يەنىلا كېتىش يولىنى تاللىدى . يېشى چوڭىيىپ قالغاچقا ، ئۆزىنى داۋاملىق جاپا ۋە كۆڭۈل ئاغرىتىغا دۇچار قىلماسلىقنى قارار قىلدى .

— شىياۋ شىك ، — دېدى ئۇ ماڭا ، — سەن مەن بىلەن كەتكىن ، ئۇ ساڭا ئازراقمۇ كۆڭۈل بۆلمەيدۇ ، ئۇنىڭ يېنىدا قېلىپ نېمە ئىش قىلىسەن ؟ ئەگەر ئۇ ساڭا كۆڭۈل بۆلگەن بولسا ، سېنى تاشلىۋېتىپ بىر يىلنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەك ۋاقىتنى كېمىدە ئۆتكۈزمىگەن بولاتتى ! ئۇنىڭ يېشى چوڭىيىپ كەتكەن تۇرۇقلۇقمۇ يەنە نېمىشقا كېمىدىلا يۇرىدىغانلىقىنىڭ سەۋەبىنى كىم بىلىدۇ ؟ ئۇنى كېمىدە نېمە ئىش قىلىدۇ دەپ ئويلايسەن ؟ غەزەل ئېيتىپ ، نايناقلاپ ئەرلەرنىڭ كۆڭلىنى ئېچىشتىن باشقا يەنە نېمىمۇ قىلسۇن ! ئۆيدىكى چاغلىرىدىمۇ ھەمىشە ھۇجرىسىغا سولىنىۋېلىپ

ئاشۇ قۇلۇله قاپلىرى بىلەن ھەپىلىشىدۇ ، خۇددى كىشىلەرنىڭ بىللىپ قېلىشىدىن قورقىدىغان ئىشى بارىدەك . ئۇنىڭ كۆزى كۆرمەيدىغانلىقى ئېنىق ، لېكىن ئەتراپتىكى ھەممىنى ئېنىق-بىلىپ تۇرىدۇ ، ئۇ بەلكىم بىر ئالۋاستى بولۇشى مۇمكىن .

شۇنچە يىل بىللە تۇردۇق ، لېكىن لەن ھامماچا مېنى ئازراقمۇ چۈشەنمىگەنىكەن . چۈن چىنىڭ يامان گېپىنى قىلىۋاتقىنىدا مېنىڭ ئۇنىڭدىن قانچىلىك بىزار بولغانلىقىمنى ئۇ بىلمەيدۇ ، مەن ئۇنىڭ پاتقاق سۇۋۇشىپ كەتكەن پاسكىنا قولى بىلەن مېنىڭ چۈن چىگە بولغان سۈزۈك ھېسسىياتىمنى ئىلەشتۇرۇپ قويۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈۋاتىمەن .

مەن بېشىمنى ئېچىمگە تىقىپ ئۇنىڭ يۈك ـ تاقلىرىنى يىغىشتۇرۇشۇپ بېرىۋاتىمەن .

ئۇ مېنىڭ زۇۋۇان سۇرمىگەنلىكىمنى كۆرۈپ :

— نەچچە يىلدىن بۇيان ئازراق پۇل غەملەپ قويغانىدىم ، تېجەپ خەجلىسەكلا ئىككىمىزگە خېلى ۋاقىتقىچە يېتىدۇ . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، مەن يەنە بىرەر يەردە ئىشلىسەممۇ بولىدۇ ، ئىشقىلىپ ، مەيلى قانداقلا بولسۇن ، سېنى جاپاغا قويمايمەن ، — دېدى .

ئۇ مېنىڭ يەنىلا گەپ قىلمايۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ ، ئەڭ ئاخىرقى ئۇمىد ئېچىدە مېنى ئەسكەرتتى :

— تۇقۇز ياش ۋاقتىدا ئۇنىڭ سېنى پانۇس سەيلىسىگە ئاپارغانلىقى ئېسىڭدىمۇ ؟ ئۇ يىلى مەن تېخى ساڭا بىر يېڭى كەمزۇل تىكىپ بەرگەن ، قېنىق كۆك رەڭلىك . چۈن چىنىڭ قانداقسىگە مېھرىبانلىقى تۇتۇپ كەتتىكىن ، سېنى پانۇس سەيلىسىگە ئاپىرىدىغانلىقىنى ئېيتتى . سېنىڭ ئەينى چاغدا خۇش بولۇپ كەتكىنىڭ ، ماڭا قاراپمۇ قويماستىن ئۇنىڭغا ئەگىشىپ چىقىپ كەتتىڭ . ئاقىۋەتتە قانداق بولدى ؟ ئۇ پانۇس كۆرۈۋاتقان جايدا سېنىڭ بىلەن ئازغىشىپ كېتىپتۇ . سەن تېخى كىچىككىنە بىر بالىغۇ ، بىر كېچە تېنەپ ئاران دېگەندە ئۆيىنى تېپىپ كەلدىڭ ! ئۇنى بىر قېتىملىق تاسادىپىيلىق دەپ ئويلامسىنا ؟ ئۇ قەستەن قىلغان ،

ئۇ سەندىن ژاز كەچكەن ، سېنى تاشلىۋەتمەكچى بولغان !

بۇ ئەلىۋەتتە ئېسىمدە ، يادىمدا ئىزچىل تۇرۇپ كەلگەن . لېكىن ، ھەيران قالارلىق يېرى شۇكى ، شۇ ئەسلىمىنى ھازىر يەنە بىر قېتىم يادىمغا كەلتۈرگەن چېغىمدا ھېچقانداق ئەلەم ۋە ئازاب ھېس قىلمىدىم . دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە ، شۇ يىلقى ئەھۋالنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرگىنىمدە ، قەلبىمدە چەكسىز يېقىملىق تۇيغۇ پەيدا بولدى ، بۇ خىل تۇيغۇ خۇددى باھاردىكى يامغۇر تامچىلىرىدەك يېقىشلىق .

— شۇنداقلىقىنى بۇرۇنلا بىلەتتىم ، — دېدىم مەن سوغۇققىنا . لەن هامماچا ھەقىقەتەن ھەيران قالدى ، لېكىن ئۇنىڭ يەنىلا بولدى قىلغۇسى كەلمىدى . ئۇ مېنىڭدىن :

— ئۇنداقتا ئۇنىڭ ئاشۇ قېتىم نېمىشقا شۇنداق قىلغانلىقىنى بىلەمسەن ؟ — دەپ سورىدى .

بېشىمنى چايقىدىم .

— شۇنىڭدىن بۇرۇن مەن ئۇنىڭ بىلەن سەن توغرۇلۇق پاراڭلاشقانىدىم . مەن : «شياۋ شىڭ بەگزادە بارغانسېرى چىرايلىق بولۇپ كېتىۋاتىدۇ ، كۆزلىرى شۇنداق چوڭقۇر ، تېخى كۆڭ ، پارسلارغىلا ئوخشايدۇ . ئوغۇل بالا ئاپىسىغا ئوخشايدۇ دېيىشىدىكەن ، شاۋ شىڭ بەگزادىنىڭ ئاپىسى تەڭداشسىز ساھىبجامال بولسا كېرەك» دېدىم . مەن بۇ گەپلەرنى ئەسلىي ئۇنىڭغا ياخشى نىيەتتە دېگەنىدىم . چۈنكى ، ئۇنىڭ سېنى شۇنچە يىل بېقىپ تۇرۇقلۇق تەقى ـ تۇرقۇڭنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى كۆرەلمىگەنلىكىگە ئىچىم ئاغرىيتتى . كىم بىلسۇن ، گېپىمنى ئاڭلاپلا ، ئۇنىڭ چىرايلىرى ئۆزگىرىپ غەزەپلىك تۇسكە كىردى . مەن ئۇنىڭدىن نېمە بولغانلىقىنى سورىسام ، ئۇ سوغۇق كۈلۈپ شۇنداق بىر گەپنى قىلدى ، پەرەز قىلىپ باقە ، ئۇ نېمە دېگەندۇ ؟ — لەن هامماچا مېنى قىزىقتۇرۇش ئۈچۈن تۇيۇقسىز توختىۋېلىپ ماڭا قاراپ تۇردى .

— نېمە دېدى ؟ — پىچىرلىدىم مەن .

— ئۇ : «شياۋ شىڭنىڭ ئاپىسى ھەقىقەتەنمۇ بىر ساھىبجامال ئىدى ، بىراق ئۆمرى بەك قىسقا كەلگەن . ئەگەر شياۋ شىڭ ئۇنىڭغا ئوخشايدىغان بولسا ، تۇزۇكرەك ئۆمۈر كۆرەلمەسمىكەن» دەۋاتمامدۇ . قارا ، بۇ نېمىدېگەن زەھەرخەندىلىك بىلەن قىلىنغان گەپلەر ـ ھە ! ئېھتىمال··· — لەن هامماچا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا ماڭا قاراپ قويدى ، — ئۆز ئاپاڭنى دەل ئاشۇ ئۆلتۈرگەن بولۇشى مۇمكىن !

ئەڭ ئاخىرقى بىر جۈملە سۆز خۇددى كۆكۈچ ئېزىتقۇ ئوتتەك تۇيۇقسىز پۈركىلىپ چىقتى ، مەن ئىختىيارسىز تىترەپ كەتتىم . لەن هامماچىنىڭ چىرايىغا ئەمدى قارىغىنىمدا ، خۇددى كۆكۈچ ئوت پەيدا قىلغان كۆلەڭگىدەك پۈتۈنلەي ناتونۇش قىياپەتتە كۆز ئالدىمدا نامايان بولدى .

— مەن بىلمەيمەن ، — ئاستا گەپ قىلغاچ ئۇنىڭ يۈك ـ تاقلىرىنى يىغىشتۇرۇپ بېرىشنى داۋاملاشتۇردۇم .

ئۇ يۈك ـ تاقلىرى ئارىسىغا ئوغرىلىقچە تىقىۋالغان گۈللۈك جام ، غاز بويۇن لوڭقا قاتارلىق بىرقانچە دانە ئاسارئەتىقىنى ئەستايىدىللىق بىلەن ئورنىغا بەردىم . ھەممە نەرسە يىغىشتۇرۇلۇپ بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا :

— مەن سىزگە بىر ئات هارۋىسى چاقىرىپ بېرەي ، ئەمدى كېچىكسىگىز قارىڭغۇ چۈشۈپ كېتىدۇ ، يولمۇ دېگەندەك بىخەتەر ئەمەس ، — دېدىم .

لەن هامماچا پەرىشانلىق ئىچىدە ماڭا قاراپ قالدى . كۆز ئالدىدىكى بۇ باغرى تاش بالا بارغانسېرى چۈن چىنىڭگىگە ئوخشاپ كېتىۋاتقان سۆز ئۇرانىدا ئۇنىڭغا سوغۇق گەپ قىلىۋاتاتتى . بۇ بالا بۇرۇن ئۇنىڭ باغرىدىن مېھرىنى ئۈزەلمىگەن ، ئۇنىڭ يۈمشاق كۆكسىدىن مېھرىنى ئۈزەلمىگەن ، سۈت پۈرىقى كېلىپ تۇرىدىغان كىيىملىرىدىن مېھرىنى ئۈزەلمىگەن .

لەن هاممىاچا ئەلەم ئىچىدە يىغلاشقا باشلىدى ، ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ ماڭا ۋارقىرايتتى . ئۇ مېنى ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان ،

ۋجدانىنى ئىت يەپ كەتكەن ، دەپ تىللايتتى ، كىمنىڭ سۈتىنى ئېمىپ چوڭ بولغانلىقىڭنى ، ھەر كۈنى كىمنىڭ ساڭا تاماق ئېتىپ بەرگەنلىكىنى ، يامغۇر يېغىپ كەتكەندە كىمنىڭ مەكتەپ ئالدىغا بېرىپ سېنى ساقلايدىغانلىقىنى··· ھەممىنى ئۇنتۇپسەن ، دەپ تىلايتتى .

مەن مۇشۇنداق بىر كۈننىڭ كېلىدىغانلىقىنى ئاللىبۇرۇن پەملەپ قويغانىدىكلا قىلاتتىم . ئۇ ئەزەلدىن مېنى چۈشىنىپ باقمىغان ، بۇ ئۇنىڭ خاتالىقى ئەمەس ، ئەلۋەتتە . ئۇنىڭ سۆزلىرى مېنى نىيىتىمدىن ياندۇرالمايلا قالماستىن ، بەلكى ئۇنىڭ ساڭا بولغان مېھىر ـ شەپقىتىنى كېمەيتىۋېتىش رولىنى ئويناۋاتاتتى . مەن ئاخىرقى ھېسابتا يەنىلا كەم سۆزلۈكنى ياخشى كۆرىدىغان كىشىلەرگە تەۋە ، مەيلى نېمىلا ئىش قىلاي ، ئوچۇق ـ ئاشكارا ۋە پەرۋاسىز ، باشقىلارنىڭ نېمە دېيىشىگە ئېرەن قىلىپ كەتمەيمەن ، كىشىلەر مېنىڭ نەزىرىمدە خۇددى يەر يۈزىدە يېيىلىپ يۈرىدىغان نېپىز تۇمانىدەكلا بىلىنىدۇ .

لەن ھامماچا يىغلاپ ھېرىپ ، ۋارقىراپ ئاۋازلىرى پۈتۈپ ، ئاخىر توختىدى ، قولۇمدىكى يۈك ـ تاقنى يۇلۇۋېلىپ ئىشىككە قاراپ ماڭدى . ئۇ بىر پۇتىنى بوسۇغىدىن ئېلىپ ، يەنە تۇيۇقسىز قايتىپ كەلدى ، ئاغزىنى قۇلىقىمغا يېقىن قىلىپ پەس ئاۋازدا :

— بۇ يەردە سەن زادى نېمىگە ئېرىشمەكچى ؟ — دېدى .

ئۇ مۇغەمبەرلىك بىلەن كۈلۈپ قويدى ـ دە ، بوغجۇمىسىنى ئېسىپ دەرۋازىدىن ئۇچقاندەك چىقىپ كەتتى . مەن ئۇنىڭ يىراقلىشىپ كېتىۋاتقان سىيماسىغا قارىغىنىمچە تۇرىمەن ، ئۇنى ، قېتىپ كەتكەن كىچىك پۇتلىرىنى ، مەيدىسىدە لىغىلداپ تۇرغان كۆكسىنى تېخىمۇ ئېنىقراق كۆرۈۋېلىشقا تىرىشماقتىمەن . ماڭا ئايان ، ئۇزاق ئۆتمەيلا ئۇنىڭ قىياپىتىنى ئۇنتۇپ كېتىشىم مۇمكىن .

ئىنكىئانام بىر بىخەستە ئايال ، لېكىن ئۇ مېنىڭ بېلىق يېيىشكە ئامراقلىقىمنى ، باشقا گۆشلەرنى يېگۈم كەلمەيدىغانلىقىنى

بىلەتتى ؛ يامغۇر ياغسا ناھايىتى خۇشال بولۇپ كېتىدىغانلىقىمنى ، خۇشاللىق ئىچىدە يامغۇردا يۇرۇپ سوغۇق ئۆتكۈزۈۋاتقىنىمنى بىلەتتى ؛ ئەڭ چوڭ ئارزۇيۇمنىڭ دېڭىز ياقىسىغا بىرەر قېتىم بېرىپ بېقىش ئىكەنلىكىنى ، ئەڭ چوڭ ئىنتىلىشىمنىڭ بىر كىچىكچى بولۇش ئىكەنلىكىنى بىلەتتى... مېنىڭ ئەڭ كىچىك ئىستەك ياكى نەپرەتلىرىمدىن تارتىپ ئۇلۇغ غايىلىرىمغىچە ئۇ ھەممىنى بىلەتتى .

ئەمما ، ئۇ نېمە ئۈچۈنكى ، مېنىڭ چۈن چىگە نېمىشقا شۇنچە قىيالمايدىغانلىقىمنىڭ سەۋەبىنى بىلەلمەيتتى .

يىللار ئۆتۈپ ئەقىل كىرگەنسىرى ، ئۆز تەبىئىتىمدە بىر خىل سۆرۈنلۈكنىڭ بارلىقىنى بايقىدىم ، بۇ تەرىپىم چۈن چىگە تولىمۇ ئوخشايتتى ، ئۇزاق ۋاقىت بىللە ياشىغان كىشىلەرمۇ مەندە يېقىملىق ۋە ئىللىقلىق تۇيغۇسى پەيدا قىلالمايتتى . ئۇلار مەن ئۈچۈن بىر خىل ھاۋا رايى ، مەيلى قانداق ئۆزگەرسۇن ، ماڭا ھېچقانداق تەسىر كۆرسىتەلمەيتتى . ئەمما ، چۈن چى بۇنىڭدىن مۇستەسنا .

لەن ھامماچىنىڭ ئۆز ئاپامنى چۈن چىنىڭ ئۆلتۈرگەنلىكى توغرىسىدىكى مۇدھىش پەرىزى كۆڭلۈمنىڭ چوڭقۇر يەرلىرىدە سۇس كۆلەڭگە پەيدا قىلىپ قويدى . لەن ھامماچىنىڭ خاتىرەمدىن ئۆچۈشىگە ئەگىشىپ ، بۇ خىيال ئاستا ـ ئاستا ئۆزۈمنىڭ خىيالىغا ئايلىنىپ قېلىۋاتاتتى . كۈنلەر تولىمۇ زېرىكىشلىك بولۇپ كەتكەن ياكى چۈن چىگە بولغان سېغىنىشىم زىيادە كۈچەيىپ كەتكەن چاغلاردا ، بۇ خىيالنى قېزىپ چىقاتتىم ، بۇ خىل ئەھۋال خۇددى ئۆز لېۋىنى چىشلەپ يىرىۋەتكەندە سىرغىپ چىققان قان ھىدىنىڭ ئادەمدە قوزغىتىش پەيدا قىلغىنىغا ئوخشايتتى .

قەلبىمنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدا بىر خىل غۇۋا ئىستەك پەيدا بولۇپ قېلىۋاتاتتى ، يەنى ئۆز ئاپامنى راستىنلا چۈن چى ئۆلتۈرۈۋەتكەن بولۇپ قالسىكەن ، دەپ ئارزۇ قىلىدىغان بولۇپ قېلىۋاتاتتىم . چۈنكى ، بۇ ئادەمنىڭ ئەقلى يەتمەيدىغان سەۋەب ، ئۇ

چۈن چى ئىككىمىزنىڭ ھاياتىنى بىر - بىرىگە چەمبەرچاس باغلاپ ، ئۆمۈرۋايەت ئايرىلماسلىقتەك قىسمەتنى پېشانىمىزگە پۈتكەن بولىدۇ .

كېيىنچە دائىم ئۆز ئاپامنىڭ ئىشىك ئالدىدا يىغلاۋاتقانلىقىنى چۈشەيدىغان بولۇپ قالدىم . ئۇنىڭ يىغا ئاۋازى شىلدىرلىغان بۇلاق سۈيىدەك كېچىدە ئاقاتتى . بۇ خىل چۈشنى نۇرغۇن قېتىم كۆردۈم ، بىراق ئاشۇ ئىشكىنى ئەزەلدىن ئېچىپ باقمىدىم . ئىشكىنى ئېچىش چۈن چىگە ئاسىيلىق قىلىشتىن دېرەك بېرەتتى ، مانا بۇ ئىشكىنى ئاچماسلىقىمدىكى سەۋەب بولسا كېرەك . مەن ئۆز ئاپامنىڭ تۇرقىنى كۆرۈپ باقمىدىم ، ئۇ كەلگەندە ھاۋا ھەمىشە ئالاھىدە خۇش پۇراقتا تولاتتى .

5

چۈن چى ئۆيگە قايتىپ ئازلا ۋاقىت تۇرىدىغان ئاشۇ كۈنلەردە مەن مەكتەپكە بېرىپ باقمىدىم ، ھەر كۈنى ئۇنىڭ ئىشكى ئالدىدىلا يۈردۈم . ئۇ سىرتقا چىقمىسمۇ ، ھەر كۈنى ئەتىگىنى يەنىلا تۇجۇپىلەپ پەرداز قىلاتتى ، كەچ بولغاندا ئاندىن كىيىملىرىنى ئالماشتۇرۇپ ، پەردازلىرىنى يۇيۇۋېتەتتى ، بۇ بەلكىم ئۇنىڭ ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان كېمىدە يېتىلدۇرگەن ئادىتى بولسا كېرەك ، دەپ ئويلايتتىم مەن .

بەزىدە ئۇنىڭ ھوجرا ئىشكى قىيا ئوچۇق قالغان چاغلاردا ، ئۇنىڭ ئۆزىنى پەردازلاۋاتقانلىقىنى كۆرەلەيتتىم . ئۇنىڭغا ئەينەكنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق ئىدى ، ئۇ دېرىزە ئالدىدا سەھەردىكى قۇياش نۇرىغا يۈزلىنىپ قاشلىق ئېتەتتى ، قاشلىق ئەتكەندە بارماقلىرىنى يۈزىدە بىر ئىلىك - بىر ئىلىكتىن يۆتكەپ ، قېشىنىڭ باشلىنىش نۇقتىسىنى تېپىپ ، ئاندىن قاش قەلىمىنى شۇ نۇقتىغا قويۇۋېلىپ ، قېشىنىڭ قۇيرۇقى تەرەپكە قارىتىپ ئاستا - ئاستا سىزاتتى . بەزىدە يۈزىدە يۆتكىلىۋاتقان بارماقلىرى مەلۇم جايلاردا تۇيۇقسىز توختاپ قالاتتى - دە ، ئۇنىڭ خىيالى چېچىلاتتى . بۇنداق

چاغدا ئۇ چوقۇم يېڭىدىن پەيدا بولغان بىرەر قورۇقنى تۇتۇپ قېلىپ ، مۇشۇنىڭ ئۈچۈن ئازابلىنىدىغان بولۇشى مۇمكىن .

ياسىنىپ ـ تارىنىپ بولغاندىن كېيىن ، چۇن چى چوقۇم ئىشىك ـ دېرىزىلىرىنى ھىم ئېتىپ ، ئۆزىنىڭ قۇلۇله قاپلىرىنى تەتقىق قىلىشقا باشلايدۇ .

ئاشۇ كېچىلەردە ، ھەر قېتىم ئايال خىزمەتكار پۇت يۇيىدىغان سۇنى تەييارلاپ چۇن چىگە ئەكىرىپ بەرمەكچى بولغاندا ، مەن يۇگۇرۇپ بېرىپ ئۇنىڭ قولىدىكى ياغاچ چېلەكنى ئېلىۋېلىپ ، ئۇنى قايتۇرۇۋېتەتتىم . مۇشۇنداق قىلىپ ئۇنىڭ ھۇجرىسىغا كىرەتتىم ، ئۇنىڭ پۇتلىرى يېنىدا ئېڭىشىپ ، سۇ قولىنى كۆيدۇرمىگۈدەك بولغۇچە ئىلەشتۇرەتتىم . ئۇ پۇتلىرىنى كۆتۇرۇپ سۇغا تىقاتتى . ئۇنىڭ پۇتلىرى تولمۇ چىرايلىق ئىدى ، تېرىلىرى كىچىك قىزلارنىڭكىدەك ئاق ، لېكىن ئادەمنى ھەيران قىلىدىغىنى ، تاپانلىرى قىزىل ئىدى . چۇن چىنىڭ تاپىنىنىڭ قىزىل ئىكەنلىكىنى ، يۇغانسېرى قىزىرىپ ، رەڭگى قېنىقلىشىپ كېتىدىغانلىقىنى ، يۇيۇپ چىقىرىۋېتىش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ئاڭلىغانىدىم .

دەرۋەقە ئاشۇنداق قىزىل ئىدى ، قىزىللىقىدىن كۆزگە قادىلاتتى . مەن قاراپلا تۇراتتىم ، قولۇمنى ئۇزىتىپ تۇتۇپ بېقىشقا جۇرئەت قىلالمايتتىم . بۇ بىر خىل غەلىتە تۇيغۇ ، قورقۇش ئەمەس ، بەلكى ئەيمىنىش . بۇ پۇتلار ئىلگىرى قانداق يەرلەردە مېڭىپ باققان بولغىيدى ، دەپ ئويلايتتىم . ئاستا سوزۇلغان بارماقلىرىم ئاخىر تاپان ئاستىدىكى قىزىل يوللارغا تەگدى . بۇ پۇتلاردىن چوقۇم نۇرغۇن قانلار ئېقىپ باققان ، ھازىرمۇ ئاغرىمىدىغاندۇ ؟ توساتتىن قولۇمنى تازا سىلىق ئەمەستەك ھېس قىلىپ ، يىرىك تېرىلىرىنىڭ ئۇنىڭ پۇتىنى ئاغرىتىۋېتىشىدىن ئەنسىرەپ قالدىم . مەن ھودۇققىنىمچە بېشىمنى كۆتۇرۇپ ئۇنىڭغا قارىدىم . ئۇنىڭ چىرايىدا ئىپادە يوق ، ھەيرانمۇ قالمىغاندى .

ئوچۇق ھەم كۆركەم پۇتلار ، سۇدىكى تروت بېلىقىغا ئوخشاش

ئۆزىگە خاس ھاياتلىققا ئىگە ، ئۇ غۇۋا ئۆتمۇش بىلەن باغلانغان . ئىككى قولۇم بىلەن تۇتۇپ تۇرغىنىمدا ئۇنىڭ تىنىقىنى ھېس قىلدىم ، قولۇم ئاستا ـ ئاستا قىزىشقا باشلىدى .

مۇشۇنىڭ بىلەن خېلى ۋاقىت ئۆتۈپ كېتىپتۇ ، مەن سەزمەي قاپتىمەن .

ئۇ توساتتىن قاپقىنى تۇرۇپ قويۇل ھالدا :

— سۇ سوۋۇپ كەتتى ، — دېدى .

مەن ئۇنىڭ پۇتلىرىنى ئالدىراپ ـ تېنەپ سۇدىن چىقاردىم ، بۇ ھۆل بېلىقلارنى قورۇق لاتا بىلەن ئوردىدىم .

— سۇنى ئالماشتۇرۇپ كىرەي ، — مەن بەكلا ھودۇقۇپ كەتكەنىدىم .

— ھاجىتى يوق ، — ئۇ سوغۇققىنا رەت قىلدى .

مەن ياغاچ چېلەكنى كۆتۈرگىنىمچە ئۇنىڭ ھۇجرىسىدىن مەيۈسلۈك ئىچىدە يېنىپ چىقتىم .

ئۇنىڭ ھۇجرىسىدا ياغاچ ساندۇقلار دۆۋىلىنىپ كەتكەن ، بۇ ساندۇقلارغا كۆپ يىللاردىن بۇيان يىغقان قۇلۇله قاپلىرى قاچىلانغان . ئۇ خۇددى مېيىتنىڭ قەبرە تاختىسىغا مۇئامىله قىلغاندەك ، بۇ قۇلۇله قاپلىرىغا تولىمۇ ھۆرمەت كۆرسىتەتتى .

ئۇنىڭ مەخپىيەتلىكى قۇلۇله قاپلىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك . ئۇنىڭ مەخپىيەتلىكىگە قىزىقمايمەن ، پەقەت ئۇنىڭدىن ئەنسىرەيمەن . ئۇ ھەر قېتىم مەخپىيەتلىكى ئىچىگە شۇڭغۇپ كىرگىنىدە ، ھەمىشە قاتتىق ئازابلىناتتى . مەن ئۇنىڭ بەكلا غېرىب ئىكەنلىكىنى بىلىمەن ، بىرەر ئادەمنى تېپىپ دەردلىرىنى تۆككۈسى كېلىدىغاندۇ . بىراق ، مەن ئۇنىڭ ئىچكى دۇنياسىغا قانداق كىرەلەيمەن ؟

مالايا تاقىم ئاراللىرىدىكى بىر قىسىم يەرلىك قەبىلىلەردە ئەسلىمە ئادەمنىڭ ھاياتىدىنمۇ قىممەتلىك نەرسە ، ئۇ تەندىن ئايرىلىپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرالايدۇ ، دەپ قارىلىدىكەن . يەنە بىر

قىسسىم رىۋايەتلەردە ، قۇلۇلە قاپلىرىغا ئەسلىملەر يوشۇرۇنغان بولىدۇ ، دېيىلگەنىكەن .

ھەر كۈنى دېگۈدەك كىيىملەر ھالاكەتكە ئۇچراپ تۇرىدىكەن ، ئۆلگەنلەرنىڭ جەسىتى دېڭىز ئاستىغا چۆكۈپ كېتىدىكەن . تەن سۇغا چىلىنىپ يۇرۇش جەريانىدا ئاستا - ئاستا ئاجرايدىكەن ، ئەسلىمە خۇددى يېڭىدىن ئاپىرىدە بولغان بېلىق تۇخۇمدەك ئىللىق سۇلارغا قېچىپ بېرىۋالىدىكەن ، ئاندىن پاك قۇلۇلە قاپلىرىغا چاپلىشىۋالىدىكەن . ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۇلار ئاستا - ئاستا ئېرىپ ، قۇلۇلە قاپلىرىنىڭ چوڭقۇر - تېينز سىزىقچىلىرىغا سىڭىپ كېتىدىكەن .

ئېيتىشلارغا قارىغاندا ، بۇ مەخپىيەتلىكنى ئەڭ بۇرۇن بايقىغىنى بىر ئەما كىشى ئىكەن . ئەما بىر قېتىم تاسادىيىي ھالدا قۇلۇلە قېپىنى سىلاپ قاپتۇ ، ئۇنىڭدىن ئاجايىپ بىر خىل ئاۋاز چىقىپتۇ . بارماقلىرىنىڭ قۇلۇلە قېپى ئۇستىدىكى ھەربىر تىزلىشىپتۇ ، ئاغزىدا دەۋاتقىنى ساپلا ئۇ تۇغۇلۇشتىن بۇرۇن يۇز بەرگەن ئىشلار ئىكەن ، ھەربىر گېپى توغرا بولغاچقا ، ئاڭلىغان ئادەم ئىشەنمەي قالمايدىكەن . شۇنىڭدىن كېيىن ئەما ھەممىلا جايدا قۇلۇلە قاپلىرىنى ئىزدەپ ، خۇددى ئۇنىڭغا شەيدا بولۇپ قالغاندەك ، كۈن بويى يېمەي - ئىچمەي ، قۇلۇلە قاپلىرىنى سىلاش بىلەن كۈن ئۆتكۈزۈپتۇ . مۇشۇنداق قىلىپ ، ئۇ يەنە خېلى يىللار ياشاپتۇ . ئەما ئۆلۈش ئالدىدا كاللىسى تۇيۇقسىز ناھايىتى سەگەكلىشىپ ، مۇشۇ قەبىلە نەچچە يۈز يىل مابەينىدە باشتىن كەچۈرگەن ئىشلارنى بىردەم ئۇزۇك ، بىردەم ئۇلانما ھالەتتە يەتتە كېچە - كۈندۈز سۆزلەپتۇ .

6

چۈن چى قۇلۇلە قېپىنى ئالىقىنىغا قويغاندا ، ئۇنىڭدىكى سىزىقچىلار بىلەن ئالىقاندىكى سىزىقچىلار ئۇدۇل چۈشۈپ ، ئىرماش - چىرماش بولۇپ كېتەتتى . ئۇ لەۋلىرىنى قۇلۇلە قېپىغا

يېقىن قىلىپ ، ئۇنىڭغا پەس ئاۋازدا شۇنىرلايتتى ، قۇلۇله قېپى ئۇنىڭغا ئىككىلىنىپ جاۋاب قايتۇراتتى . قۇلۇله قېپى ئۇنىڭ قولىدا ئارام تاپقان ، ئۇ كۆندۈرۈڭالغان جانۋار ئىدى .

مەن چىمىلدىقنىڭ كەينىگە يوشۇرۇنۇپ ، ئۇنىڭ قۇلۇله قېپىغا قىلغان گەپلىرىنى ئاڭلايتتىم ، ئاشۇ سىلىق پىچىرلاشلار ھەمىشه مېنى مەپتۇن قىلىۋالاتتى . ئۇ خۇددى يېپىشقاق نەمخۇش ھاۋاغا ، شۇنداقلا بالىلىق چاغلىرىمدا دېرىزه تەكچىسىگه چىقىۋېلىپ ، زىچ ئۆسكەن يالمانقۇلاقنى قايرىپ تۇرۇپ كۆرىدىغان سۈزۈك ئاسمانغا ئوخشاش مېنى شەيدا قىلاتتى . قۇلۇله قاپلىرىنىڭ جاۋابى خۇددى تەمتىرىگەن يامغۇر سۇلىرىنىڭ لەمپىگه ئۇرۇلغىنىغا ئوخشايتتى . سۇنىڭ شىلدىرلىغان ئاۋازى مېنىڭ پۈتكۈل بالىلىق چاغلىرىمغا سىڭىپ كەتكەن ، ئەڭ ئاخىردا يىغىلىپ بىر ئېقىننى شەكىللەندۈرگەن . مەن بۇ ئېقىنغا چۆكۈپلا كېتىشكه ، بۇ ئاۋازنىڭ قۇلى بولۇشقا رازى .

قۇلۇله قېپىنىڭ سىرتقى يۈزى ئازراق قىزىغاندا ، ئۇ پىچىرلاشتىن توختاپ ، بارماقلىرى بىلەن قۇلۇله قېپىنى سىيپاشقا باشلايتتى ، بۇ خىل سىيپاش قۇلۇله قېپى پىرقىرىغۇچقا ئوخشاش ئۆزى پىرقىرىغۇچه داۋاملىشاتتى . چېۋەر بارماقلار قۇلۇله قاپلىرىنىڭ سىزىقچىلىرىدىن ھالقىپ ئۆتۈپ ئەسلىمىلەرنى بىردىن - بىردىن يېغاتتى...

ئۇيقۇدىن ئۇسساپ ئويغانغان بىر چۈشتىن كېيىنلىكى ، مەن تۇيۇقسىز مېھمانخانىغا كىرىپ سۇ ئىچتىم ، ئاندىن ئۇنىڭ ھۇجرىسىغا بېرىپ ، چىمىلدىقنىڭ كەينىگە يوشۇرۇنۇپ ئۇنى ئوغرىلىقچه كۆزىتىشكه باشلىدىم .

ئۇ شىرەگه لىق كەلگەن ، گۆھەردەك پارقىراپ تۇرىدىغان قۇلۇله قاپلىرىغا قاراپ ئولتۇراتتى . ئۇلار قولياغلىق بىلەن سۈرتۈلۈپ ، خۇددى كىچىك قىزلارنىڭ قوۋۇزىدەك پارقىراق بولۇپ كەتكەندى . ئۇيقۇلۇق كۆزلىرىم غۇۋالىشىپ كەتكەچكه ، ئۇ قۇلۇله

قاپلىرى كېسىلگەن كاللىلاردەك كۆرۈنۈپ كەتتى ، قەيەردىن كىرگەنلىكىنى بىلگىلى بولمايدىغان شامال ئۇلارنى يېنىك تەۋرىتىپ تۇراتتى . چۈن چىنىك قۇرۇپ كەتكەن كۆز ئۇۋىسى ئازراق - ئازراقتىن نەمدىلىشكە باشلىدى ، خۇددى ماياك قاپقاراڭغۇ دېڭىز يۈزىنى يورۇتقاندەك . پەقەت مۇشۇنداق چاغلاردىلا ئۇنىڭ كۆز قارىچۇقلىرىنى ئېنىق كۆرەلەيتتىم . ئاشۇنداق چىرايلىق قارىچۇقلارنىڭ كۆرەلمەيدىغانلىقىغا ھېچكىمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى .

ئۇ بارماقلىرىنى قۇلۇله قاپلىرىغا سوزۇپ ، ئۇلارنىڭ پارقىراق ھەم سىلىق پېشانىسىنى سىلىدى . ئۇلارغا كۈچلۈك ھەسەتخورلۇقۇم قوزغالدى . ئۇ ئەزەلدىن مېنى بۇنداق سىلاپ باقمىغان ، ئەزەلدىن . مەن كەينىمگە بۇرۇلۇپ ھۇجرامغا يۈگۈرۈپ قايتىپ كىردىم - دە ، ئۆزۈمنى كارىۋاتقا تاشلىدىم ، كۆزۈمنى يۇمۇپ ، سۆسۈن يىپەك پەردىنىڭ بىر بۇرجىكىدىن تارتىپلا ، كۆزلىرىمدىن سىرغىپ چىقىۋاتقان ياشلىرىمنى ئىمكان بار سىلىقراق سۈرتۈشكە تىرىشتىم .

مەن بۇرۇن چۈن چى ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىغا يېيىپ قويغان قۇلۇله قېپىنى چېقىۋەتكەنىدىم ، مېنىڭ چېقىۋەتكىنىم بىر ئاق رەڭلىك قۇلۇله قېپى ، ئۇنىڭ چوققىسى ۋە سىرتقى لېۋىنى پۈچۈق قىلىپ قويغانىدىم .

ئۇ ماڭا تەن جازاسى بېرىپ ، مېنى تىزلاندۇرۇپ قويدى ھەمدە چېقىلغان قۇلۇله قېپىنى قايتىدىن چاپلاشقا بۇيرۇدى . يازنىڭ تومۇز ئىسسىقىدا باشلىرىم قېيىپ ، كۆزلىرىم قاراڭغۇلىشىپ كەتتى ، تىزىمدىكى ئاغرىق ئاستا - ئاستا كېڭىيىشكە باشلىدى . بارماقلىرىم ئاق رەڭلىك شىلىم بىلەن چاپلىشىپ قالغان ، ئەلۋەتته ھېلىقى قۇلۇله قېپىمۇ بىللە چاپلاقلىق . مەن ئاخىر ھوشۇمدىن كېتىپ يەرگە لاسسىده يىقىلغان چېغىمدىلا ، ئاندىن جازالىنىۋاتقان تىزلىرىم ئازادلىققا چىقتى .

ئۇ چاغدا ئون ئۈچ ياشتا ئىدىم ، بويۇم چۈن چىدىن ئېگىز

ئىدى .

ھوشۇمغا كەلگىنىمدە ، ئۆزۈمنىڭ يەنىلا ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا يالقانلىقىمنى ، بارمىقىمغا ھېلىقى قۇلۇلە قېپىنىڭ چاپلاقلىق تۇرغانلىقىنى بايقىدىم . ئۇ خۇددى قۇياش نۇرى ئاستىدىكى كىچىك تەشتەككە ئوخشايتتى ، ئۇنىڭغا يوشۇرۇنغان ئۇرۇق تۇپراقنى يېرىپ چىقىپ مېنىڭ تېرىلغىمگە چاپلىشىپ تېز سۇرئەتتە ئۆسۈۋاتقاندەكلا قىلاتتى . سېزىمىمنى يوقاتقان مۇشۇ كۇنلەردە ، ئۇ خۇددى مەن بىلەن سۆكۈت ئىچىدە قان ئالماشتۇرۇپ بىرىكىپ كېتىۋاتقاندەكلا ئىدى . بىز ئۆزئارا تۇتاش بىر دەرەخ بولۇپ ئۆستۇق . مەن ئاخىر ئۇنىڭغا يەنە ئۆچلۇك قىلمايدىغان بولدۇم .

قۇلۇلە قېپىنى چاپلاپ بولدۇم ، پۇچۇق جايلىرىنى گەج بىلەن توشتۇردۇم ، ئۇستىگە بىر قەۋەت سىلىق ھەم پارقىراق ئاق سىر بەردىم . قۇلۇلە قېپىنى شىرەگە قويدۇم ، قىمىر قىلىشقىمۇ جۇرئەت قىلالماي جايىمدا تۇراتتىم . بۇ قۇلۇلە قېپى رېمونت قىلىنىپ ، سىلىقلىنىپ پارقىراپ كەتكەن ، يىراقتىن قارىغاندا ناھايىتى نۇرلۇق ، خۇددى بىر سىرلىق مايا كقىلا ئوخشايتتى . چۈن چى قولىنى سوزۇپ بۇ قۇلۇلە قېپىنى قولىغا ئېلىپ ئويناشقا باشلىدى .

— سېنىڭچە ، قۇلۇلە قېپى ئادەمنىڭ قۇلاق سۇپرىسىغا ئوخشىمامدۇ ؟ — ئۇ توساتتىن مەندىن سورىدى .

ئۇ خېنىگۈل بىلەن بويىغان ھال رەڭلىك تىرناقلىرىدا قۇلۇلە قېپىنى چېكىپ باقتى ، تەلەپپۇزى تۇيۇقسىز مۇلايىملىشىپ كەتتى . ھەيران قالدىم ، بۇ ئۇنىڭ كۆزقارىشىمنى تۇنجى قېتىم سورىشى ئىدى .

— بەك ئوخشايدىكەن ، — بېشىمنى لىڭشىتتىم .

— قۇلۇلە قېپىنى ئاغزىڭغا يېقىن قىلىپ ، ئۇنىڭغا گەپ قىلىشنى سىناپ باقمامسەن ؟

— ياق .

— سىناپ باقساڭ بولىدۇ ، خۇددى بىر قۇلاققا پىچىرلىغانغا ئوخشاشلا ساڭا جاۋاب قايتۇرىدۇ .

مەن ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە لېۋىمنى قۇلۇمغا قېپىغا يېقىن ئاپىرىپ ، ئۇنىڭغا پەس ئاۋازدا سۆزلىدىم . قۇلۇمغا قېپى سىلىقلىغاندا بەك نېپىزلەپ كەتكەن ، ئاۋازىم سۇزۇك ئەينەككە ئوخشاپ قالغان قۇلۇمغا قېپى ئىچىدە بىرنەچچە قاينام ھاسىل قىلدى ، ئارقىدىنلا ئادەمنىڭ پىچىرلىغان ئاۋازىنى ئاڭلىدىم ، ئۇنىڭغا دېگىز دولقۇنىنىڭ ئاۋازى قوشۇلۇپ كەتكەن ، ئارقا - ئارقىدىن ئۇلىشىپ كېلىۋاتقان بۇزغۇنلار ماڭا جاۋاب بېرىۋاتاتتى . ئالقىنىمدىكى بۇ قۇلۇمغا قېپى خۇددى بىر پلانېتىغا ئوخشاش پىرقىراشقا باشلىدى . مەن مۇشۇ چاغدىلا ئاندىن بىلىپ يەتتىمكى ، ئەسلىدە ئۇ ھېكايىگە تولۇپ كەتكەنكەن . مەن بېشىمنى كۆتۈرۈپ چۇن چىگە قاراپ شادلىق ئىچىدە كۇلدۇم .

چۇن چىمۇ كۇلدى ، كۇلكىسى تولىمۇ يېقىملىق ، مەن ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغان . ئۇ كۇلكە كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە غايىب بولدى ، بىراق مەن ئۇنى مەڭگۇ قەلبىمدە ساقلايمەن . شۇ دەقىقىلەردە قانچىلىك ھاياجانلانغانلىقىمنى ھېچكىم تەسەۋۋۇر قىلالمايدۇ ، پۈتۈن ئۆمرۇمدىكى بەختلىرىم شۇ دەقىقىدە ۋۇجۇدۇمغا تۆكۈلگەندەك تەسىراتتىمەن . ھاياتىمدا بەخت بۇنىڭدىن ئارتۇق بولمايدۇ ، شۇنداقلا مېنى ئۇنداق قانائەتلەندۇرەلمەيدۇ .

7

ئەگەر جۇڭ ئۇستام بولمىغان بولسا ، چۇن چىنىڭ مەخپىيەتلىكىنى مەڭگۇ بىلەلمىگەن بولاتتىم .

كىچىكىمدىن تارتىپ ھازىرغىچە جۇڭ ئۇستامنى بىزنىڭ ئۆيگە كېلىدىغان بىردىنبىر مېھمان دېيىشكە بولاتتى . ئۇ خۇددى سىم - سىم يامغۇرغا ئوخشاش بەزىبىر تىنچ كېچىلەردە قورۇغا غىپلا قىلىپ كىرەتتى .

ئۇنىڭ خىزمىتى چۇن چىگە قۇلۇمغا قاپلىرىنى سىلىقلاپ

بېرىش ئىدى . ئۇ سىلىقلاپ بولغان قۇلۇله قاپلىرىنى چۈن چىگه ئەكېلىپ بېرىپ ، يەنه بىر ساندۇقتىكى يېڭىلىرىنى ئەكېتەتتى . ئۇ قۇلۇله قاپلىرىنىڭ بەزىلىرىنىڭ ئىچىده پاكىز چىقىرىۋېتىلمىگەن گۈشلەر قېلىپ قالغان بولاتتى ، ئەگەر پاكىز چىقىرىۋېتىلمىسه تېزلا چىرىپ كېتەتتى . بۇنىڭدا ئالدى بىلەن قۇلۇله قاپلىرىنى سوغۇق سۇغا بىرده‌م چىلاپ ، ئاندىن چوڭراق قازاندا ، سۇس ئوت بىلەن قاينىتىش ، چىرىگەن گۈشلەرنى قىزىقىدا كىچىك پىچاق ۋە ئۇزۇن يىڭنه بىلەن ئېلىۋېتىش ، ئاخىردا قۇلۇله قاپلىرىنى كۇن چۈشىدىغان جايغا يېيىپ ، شامالدىتىپ قۇرۇتۇش كېرەك ئىدى . بۇ تېخى پەقەت بىر تەرەپ قىلىشتىكى ئاددىي قەده‌م باسقۇچلار ئىدى . قۇلۇله قاپلىرىنىڭ سىرتقى يۈزىگه كۆپىنچه هاللاردا مارجانقۇرت ۋە دېڭىز يۇسۇنى يېپىشىپ ياشايدۇ ، چىلىغان چاغدا ئاتىنىڭ توم هەم يىرىك يالىدىن ياسالغان چوتكا بىلەن تازىلاش كېرەك ، ناۋادا قالدۇقلىرى قېلىپ قالسا ، كىچىك ئۇشكه بىلەن قىرىشقا توغرا كېلىدۇ . بۇ خىل ئىنچىكه خىزمەت يېتەرلىك سەۋر ـ تاقەت ۋە هۇنەر تەلەپ قىلاتتى ، جۇڭ ئۇستامدىن باشقا ، ئىككىنچى بىر ئادەم قىلالمايتتى .

جۇڭ ئۇستام هەر ئايدا كېلەتتى ، كېلىدىغان مۇددىتى خۇددى ئاياللارنىڭ هەيز ۋاقتىده‌ك توغرا چىقاتتى . ئۇنى مەن ئالاهىده هۇنەرۋەن ده‌پ قارايتتىم (ئەگەر مۇشۇمۇ بىر خىل هۇنەر هېسابلىنىدىغان بولسا) ، ئۇنىڭ كۆزلىرى ئۆتكۇر ، لەۋلىرى نېپىز ، قوللىرى قورايده‌ك ئىدى ، تېنىدىن تۇزلۇق بېلىق پۇرىقى گۇپۇلده‌پ تۇراتتى ، خۇددى هازىرلا دېڭىزدىن چىققانده‌ك .

جۇڭ ئۇستام چۈن چى بىلەن قۇرداش كېلەتتى ، قاش ـ كۆزلىرى جايىدا ، يېشى خېلىلا چوڭ بولسىمۇ ، ساقال ـ بۇرۇت چىقمىغان ، قورۇقمۇ چۈشمىگەن ، يۈز تېرىسى يەنىلا پارقىراپ تۇراتتى ، شۇڭا ئايال چىرايراق كۆرۈنەتتى . قارا كۆك ياكى قېنىق يېشىل رەڭلىك شايى نىمچه كىيىپ يۈرەتتى ، رەختىنىڭ سۇپىتى نەپىس ، هەربىر پۈرمىسىده گۈل ـ نەقىشلەر بار ئىدى . ئەگەر ،

ئۇنى كوچىدا ئۇچرىتىپ قالغان بولسام چوقۇم سالاپىتى بار ئادەم ئىكەن، دېگەن تۇيغۇغا كېلىپ قېلىشىم مۇمكىن ئىدى. بىراق، چۇن چىنىڭ ئالدىدا ئۇ تولىمۇ ئىتائەتچان ئىدى. لەن ھاماچىدىن ئاڭلىشىمچە (ئەلۋەتتە، ئۇمۇ پەقەت خەقتىن ئاڭلىغان)، چۇن چىنىڭ دادىسى بۇرۇن ئوردىدا چوڭ ئەمەلدار بولغانىكەن، مەرتىۋە ۋە شۆھرىتى ئادەتتىكى كىشىلەرنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكىدىن زور دەرىجىدە ئېشىپ كەتكەنىكەن. ئۇ چاغدا ئۇلارنىڭ ئۆيىدە نۇرغۇن قۇل - چاكارلار بار ئىكەن، ئەتىدىن - كەچكىچە خوجايىنىنىڭ ئېتراپىدا پايپېتەك بولۇپ يۈرىدىكەن. جۇڭ ئۇستام ئۇلارنىڭ بۇرۇنقى چاكىرى بولسا كېرەك، دەپ پەرەز قىلدىم. ئەگەر شۇنداق بولمىسا، ئۇنىڭ مۇشۇ يېشىدىكى ئادەملەردە بۇ خىل سەۋر - تاقەتنىڭ بولۇشىنى، ئۆزىنىڭ يۇز - ئابرۇيى بىلەن ھېسابلاشماي، چۇن چىنىڭ ئوسال مىجەزىگە باشتىن - ئاخىر تاقەت قىلىپ كېلىشىنى، ئۇنىڭ ئۇچۇن مۇشۇنداق زېرىكىشلىك ئىشنى ئىزچىل قىلىپ كېلىشىنى تەسەۋۋۇر قىلىش تەس.

جۇڭ ئۇستام ماڭا تولىمۇ ئامراق ئىدى، گەرچە بىز ئانچە پاراڭلىشىپ كەتمىسەكمۇ، ئۇ ھەر قېتىم مېنى كۆرگىنىدە ناھايىتى خۇشال بولاتتى. ئۇنىڭ ھەر قېتىملىق خۇشاللىقى شۇنچە داغدۇغىلىق ئىدى، يەلكەمگە شاپىلاقلاش، بوغۇق ئاۋازى بىلەن «شىياۋ شىڭ، شىياۋ شىڭ» دەپ توۋلاش بۇنىڭ ئىپادىسى ھېسابلىنىاتتى.

ئەپسۇسلىنارلىقى، ئۇنىڭ ماڭا بولغان قىزغىنلىقىنى خاتا چۈشىنىپ، ئۇ چۇن چىنى بەك چوڭ بىلگەچكە، «ئىگىسىنى ياخشى كۆرسەڭ، ئىتىغىمۇ سۆڭەك سال» دېگەندەك ئىش قىلىۋاتىدۇ، دەپ ئويلايتتىم. شۇڭا، ئۇنىڭغا ئانچە دوستانە بولمايتتىم، قوللىرىدىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ، چۇن چىنىڭ ھوجرىسىدا ئىكەنلىكى ياكى دېگىزغا چىقىپ كەتكەنلىكىنى سوغۇق تەلەپپۇزدىلا ئېيتىپ قويىاتتىم. سوغۇق مۇئامىلەمگە ئۇ ئانچە ئېرەن قىلىپ كەتمەيتتى. بىر قېتىم ئۇ ماڭا سوۋغا ئالغاچ كەلدى، ئەكەلگىنى

بىر دەستە ئىتياڭىقى گۇلى ئىدى .

— لوڭقىغا چىلاپ ، كارۋىتىڭنىڭ بېشىغا قويۇۋال ، باشقىچە چۈش كۆرۈشۈڭ مۇمكىن ، — دېدى ئۇ ماڭا مۇلايىملىق بىلەن .

ئۇ گۇل قىزىل ئىدى ، ئاسما سائەتكە ئوخشايتتى ، ناھايىتى خۇشبۇي پۇرايتتى . مەندە لوڭقا بولمىغاچقا ، ئۇنى مېھمانخانىدىكى بىر ئىستاكانغا چىلاپ قويدۇم . ئاقشۆتتە چۈن چى گۇلنىڭ پۇرىقىنى پۇراپ قېلىپ قاتتىق غەزەپلىنىپ كەتتى . ئۇ پۇراقنى بويلاپ مېڭىپ ئىستاكاننى تاپتى ـ دە ، يەرگە ئاتتى .

مۇشۇ ئىش سەۋەبىدىن جۇڭ ئۇستامغا خېلى ۋاقىتقىچە ئادائەت سالقىلاپ يۈردۇم . ئۇ چۈن چىنىڭ ئىتياڭىقى گۇلىگە ئۆچ ئىكەنلىكىنى جەزمەن بىلىدۇ ، شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇنى ماڭا سوۋغا قىلىپ ، مېنىڭ چۈن چىنى خاپا قىلىپ قويۇشۇمدەك ئاقشۆتتى كەلتۇرۇپ چىقاردى .

نۇرغۇن يىللار ئۆتكەندىن كېيىن ھېلىقى «باشقىچە چۈش كۆرۈشۈڭ مۇمكىن» دېگەن گەپنىڭ مەنىسىنى ھەقىقىي چۈشەندىم .

ئىتياڭىقى گۇلىنى لوڭقىغا چىلاپ كارۋىتىمنىڭ بېشىغا قويۇپ سىناپ باقتىم ، لېكىن چۈش كۆرمىدىم .

8

جۇڭ ئۇستام كەلگەن چاغلاردا ، چۈن چى ئۇنى ئۆيگە كىرگۈزۈشنى خالىمايتتى . ئۇ باشتىن ـ ئاخىر قورۇدىلا تۇراتتى ، خۇددى خاتا ئۇسۇپ كىرگەن ھايۋاندەك .

جۇڭ ئۇستامنىڭ چۈنجە تام تۇۋىدە تۇرۇپ ، غېرىبانە يۆتەلگىنىنى ئاڭلاپ قالاتتىم .

ھازىرمۇ ئېنىق ئېسىمدە ، بىر يىلى يازدا يامغۇر ئادەمنى ئېقىتىپ كەتكۈدەك دەرىجىدە قاتتىق يېغىپ كەتتى . جۇڭ ئۇستام كەلدى . چۈن چى ئۆيىدە ئىدى ، يامغۇر يەنىلا يېغىۋاتاتتى ، بىراق ئۇ يەنىلا جۇڭ ئۇستامنى ئۆيگە كىرگۈزمىدى ، ئۇنىڭ باش ـ كۆزلىرى يامغۇردا ھۆل بولۇپ كەتتى ، ئۇنىڭ يۈزىنى ئېنىق

كۆرەلمەندىم ، لېكىن خىجىللىق قاپلىغان ، شۇنداقلا كېتىشكە قىيىمايۋاتقان چىرايىنى ھازىرمۇ ئېنىق ئەسلىيەلەيدىغاندەكلا قىلاتتىم . ئۇنىڭ قارىسى يېتكۇچە قاراپ تۇردۇم . ئۇ ئاقۇچ تۇمان ئىچىگە كىرىپ كەتتى ، ئۇنىڭغا بولغان بۇرۇنقى ئۆچ - ئاداۋىتىم ئەلەرگىدۇر غايىب بولدى . بۇ چاغدا كۆڭلۈمدە ئۇنىڭغا نىسبەتەن پەقەت چوڭقۇر ھېسداشلىقلا بار ئىدى . بۇرۇن ئۇ چوقۇم بىر پاكىز ، كېلىشكەن ئادەم بولۇشى مۇمكىن ، ئەمدى ھازىر ياش ئەمەس ، ھەتتا ئازراق مۇكچەيگەن ، ئۇچىسىدىكى قېنىق يېشىل نىمچىسى ئومۇرتقىسىغا چاپلىشىپ قالغان ، خۇددى ئالىچىپار تاشپاقىنى يۇدۇۋالغاندەكلا كۆرۈنەتتى .

كۆپ يىللاردىن بۇيان يۇدۇپ كەلگەن بۇ مۇھەببەت ئاخىر ئۇنى مۇكچەيتكەنىدى .

ئۇ قېتىم جۇڭ ئۇستام كەتكەندىن كېيىن ، چۈن چى ئۆيگە سولىنىۋېلىپ ، نەچچە كۈنگىچە سىرتقا چىقمىدى ، خۇددى ئېغىر يارىلانغان ، پۈتۈن كۈچى بىلەن داۋالانمىسا بولمايدىغان ئادەمدەك . مەن گاراڭ ھالدا ئۇنىڭ ھۇجرا ئىشىكىگە چاپلىشىپ ، كۆزلىرىمنى يۇمۇپ ، ئىچىمدىن چىقىۋاتقان ھەربىر تىۋىشنى دىققەت بىلەن ئاڭلايمەن .

چۈن چى ھۇجرىسىدىن چىققاندا ، ھۇجرا ئىشىكىنىڭ ئۈدۈلىدىكى بۇلۇڭدا ئۇخلاۋاتاتتىم . ئۇ «شياۋ شىڭ ، شياۋ شىڭ» دېگىنىچە مېنىنى ئويغاتتى ، ئۇ پەقەت مېنىڭ ئىسمىمنىلا چاقىرىۋاتاتتى . بىراق ، كۆزلىرىمنى ئېچىپ ، چۈشىنىڭ چوڭقۇر ئازگىلىدىن ئۆستىگە لەيلەپ چىقىنىمدا ، ئۇنىڭ ماڭا قاراپ ئاستا - ئاستا كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم ، ئۇ قولىنى سوزۇپ بېشىمغا يېنىككىنە ئۇرۇپ قويدى ، شۇنچىلىك مۇلايىم ، خۇددى ئاشۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى سىلىغاندەك .

بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىدىم ، ئۇيقۇم دەرھال ئېچىلدى . ئۇ ئورۇقلىغان ، كۆز جىيەكلىرى قارىدىغان ، ئۇزۇن چاچلىرىنى سول مۇرىسىدىن ئالدى تەرەپكە ساڭگىلىتىۋالغان ،

چاچلىرىغا يامغۇر تامچىلىرى چۈشكەن (ئۇ چوقۇم گۈللۈككە بېرىپ كېلىگەن ، بۇ ئاشۇ مەسكىن هالدا بۇ يەردىن كەتكەن ئەر ئۇچۇنمىدۇ ؟) ، سۇ تامچىلىرى تامچىلاشقا باشلىدى . مەن لەۋلىرىمنى يالاپ بېقىپ ، ئاندىن ئۆزۈمنىڭ ناھايىتى ئۇسساپ كەتكەنلىكىمنى سەزدىم .

— بېرىپ كەچلىك تاماق يېگىن ، — ئۇنىڭ ئاۋازى قانچىلىك پەس بولسىمۇ ، يەنىلا بۇيرۇق .

ئارقىدىنلا چۈن چى يەنە هۇجرىسىغا كىرىپ كەتتى . ئۇ ئىشىكنى يېپىۋېلىشتىن بۇرۇن ، ئاخىر ئۆزۈمنى ئاۋازىمنى چىقىرىشقا قىستاپ مۇۋەپپەقىيەت قازاندىم :

— مەن سىزگە قىلىپ بەرگۈدەك بىرەر ئىش بارمۇ ، سىزنى خۇشال قىلالايدىغان ئىش ؟

قوشۇمىلىرىمنى تۇرۇپ ، قىيامىغا يەتكەن ئەرنىڭ قىياپىتىدە بولۇشقا تىرىشاتتىم ، يەردىن ئاستا ـ ئاستا تۇردۇم . خۇددى ئۇستىخانلىرىم ئۆسۈۋاتقاندەك ، هەتتا بامبۇكتىنمۇ تېزرەك ئۆسۈۋاتقاندەك هېس قىلاتتىم .

— يوق ، — ئۇ بېشىنى چايقاپ ، هۇجرا ئىشىكىنى ياپماقچى بولدى .

— مەن سىز ئۈچۈن هەرقانداق ئىشنى قىلىشقا رازى ، — ئۆز ئاۋازىمنى ئاڭلىدىم ، ئۇنىڭ جاراڭلىقلىقى مېنى تەسىرلەندۈردى . بەلكىم ئاشۇ تاشپاقا يۇدۇۋالغان ئەرنىڭ يامغۇردا تۇرغاندىكى قەتئىي ۋە ئۈمىدسىز چىرايى ئىپادىسى مېنى تەسىرلەندۈرگەن بولۇشى مۇمكىن ، پۈتكۈل بالىلىق دەۋرىمگە سىڭىپ كەتكەن بۇ گەپنى ئاخىر ئېغىزىمدىن چىقاردىم . خۇددى مۇشۇنداق قىلىش مېنىڭ بىر ئۆمۈرلۈك بۇرچۇمدەك . يىگىتچاق ئۆز خانىشى ئالدىدا تۇرماقتا ، ئۇنىڭ سادىقلىقى ۋە ئىخلاسى خانىشى ئۈچۈن ئۆز رىتىمىنى ئۇنتۇغان يۈرىكىنى قوش قوللاپ سۇنۇشقا تەييار .

چۈن چى ئۇ يەردە تۇرماقتا ، كۆرۈشتىن مەھرۇم

قارىچوقلىرىدا ئازراق نۇر پەيدا بولدى ، يېگىتچاق ئۇنى ئاخىر تەسىرلەندۇرگەنىدى .

بىراق ، ئۇ ئاخىر يەنىلا بېشىنى چايقىدى ، بىر قولى ئاستا ـ ئاستا ئىشكىنىڭ قىرىنى سىلاپ تاپتى ـ دە ، ئۇنى قايتىدىن يېپىۋالدى . ئۇ يەنە ئۆزىنىڭ ھىم ئېتىلگەن قوللۇلە قېپى دۇنياسىغا قايتىپ كەتتى .

9

بەزىدە بىر قىزچاق جۇڭ ئۇستام بىلەن بىللە كېلەتتى . ئۇ جۇڭ ئۇستامنىڭ ئاسراندى قىزى ، ئىسمى خۇاخۇا ، مەندىن بىر ـ ئىككى ياش كىچىك ، ئىككى مەڭزى تومپىيىپ چىققان ، سۇزۇك ھەم يېقىملىق قىز ، دائىم ئىشكىمىز ئالدىدىكى ئېگىز تۇخۇمەك دەرىخى ئاستىدا تۇرىدۇ ، خۇددى نەدىن دوملاپ كېلىپ قالغانلىقىنى بىلگىلى بولمايدىغان قىزىل ئالمىدەك . بەلكىم ئۇ خېلى بۇرۇندىنلا جۇڭ ئۇستامغا ھەمراھ بولۇپ كېلىپ يۇرگەن بولۇشى مۇمكىن ، لېكىن ئەزەلدىن ھويلىمىزغا قەدەم بېسىپ باقمىغان .

خۇاخۇا تۇخۇمەك دەرىخى ئاستىدا ئويناىدىغان پۇرسەت ئايدا بىر قېتىم بولاتتى . كىچىك نارەسىدىدىن گۇلدەك قىزغا ئايلانغۇچە بولغان نۇرغۇن يىللار جەريانىدا ، ئۇ جۇڭ ئۇستامنىڭ يېنىدىن ئايرىلمىدى ، يامغۇر ياغقاندا ئۇنىڭ بىلەن يامغۇردا قالدى ، تومۇز ئىسسىقلاردا كۇننىڭ كۆيدۇرۇشلىرىگە چىداپ ئۇنىڭ يېنىدا يۇردى ، خۇددى جۇڭ ئۇستامنىڭ ئەتىۋارلىق سۆسۈن شايى يەكتىكىدىكى قاشتېشى بېزەك بۇيۇمدەك ، ئۇنىڭغا جىمجىت ئەگىشىپ ، ئۇن ـ تىنسىز يالتىراپ كەلدى .

ئۇنىڭ ھودۇقۇش ۋە يېتىرقاش ئىچىدە دەرۋازا ئالدىدا تۇنجى قېتىم پەيدا بولغان چاغدىكى قىياپىتى مەڭگۇ ئېسىمدىن چىقمايدۇ . ئۇ چاغدا مەن ئۇ توغرۇلۇق ھېچنېمە بىلمەيتتىم ، پەقەت ئۇنىڭ غېرىبلىق چىقىپ تۇرىدىغان ، ئادەمنىڭ ئىچىنى ئاغرىتىدىغان

كۆزلىرى دىققىتىمنى تارتقانىدى .

ئۇ يىلى خۇاخۇا ئون ئۈچ ياشتا ئىدى ، ئۇنىڭ يۈڭلۈق ، ئاق پارس مۇشۇكى تولىمۇ ئاجىز مىياۋلايتتى . ئۇ ئاشۇ مۇشۇكىنى باقىقاچ دەرۋازىسىز ئالدىدا جۇڭ ئۇستامنىڭ چىقىشىنى ساقلاۋاتاتتى .

ئەزەلدىنلا ماغدۇرسىز ، رايىش كۆرۈنىدىغان بۇ مۇشۇك ئۇنىڭ قۇچىقىدىن يۇلقۇنۇپ يەرگە سەكرەپ چۈشتى ـ دە ، دەرۋازىدىن غىپلا قىلىپ كىرىپ كەتتى . قورۇنىڭ ئوتتۇرىسىغا بىر تاش ئىدىش قويۇلغان ، چۈن چى بىر قىسىم قۇلۇلە قاپلىرى ۋە دېڭىز قۇلۇلىسىنى ئۇنىڭغا چىلاپ قويغانىدى . مۇشۇك گۆش ھىدىنى بويلاپ ھويلىغا يۈگۈرۈپ كىرىپ ئىدىش ئەتراپىدا ئايلىنىشقا باشلىدى .

خۇاخۇا دەرۋازا ئالدىدا بىتاقەت بولۇپ ساقلاۋاتاتتى ، توختىماي قورۇغا بوينىنى سوزۇپ قارايتتى . باھار شامىلى دەرۋازىنىڭ تۆمۈر ھالقىسىنى تاراقلىتىپ ، ئادەمنىڭ ئىچىنى پۈشۈراتتى . خۇاخۇا تۈيۈقسىز ناھايىتى ھاياجانلىنىپ كەتتى ، چۈنكى ئۇ بۇ سېرىق دەرۋازىدىن كىرىشكە دەبدەبىلىك باھانىدىن بىرنى ئاخىر تاپقاندەك قىلاتتى .

مېنىڭچە ، بۇ خۇاخۇانى بىرىنچى قېتىم كۆرۈشۈم ئەمەس . ئۆيىمىز يېقىن ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ، ئۇ تولىمۇ تېتىك ، مەن بۇرۇن ئۇنى چوقۇم كۆرگەن بولۇشۇم مۇمكىن . ئۇ تولىمۇ ۋىجىك ، بېشى دەرۋازىدىكى تۆمۈر ھالقىغا ئارانلا تاقىشاتتى . بولۇق سېكىلەك چاچلىرى تۇرۇۋېلىنغان ، چاچ قىسقۇچ دېگەندەك نەرسىلەرنى تاقىمىغان .

ئۇزاق ۋاقىت گەپ قىلمىغانلىقتىنمىكىن ، ئۇنىڭ ئاۋازى خىرىلداپ چىقتى . ئۇ ماڭا قاراپ ئېھتىياتچانلىق بىلەن :

— مۇشۇكۇمنى ، ئاق ، ئۇزۇن يۈڭلۇق ، كۆردىڭىزمۇ ؟ — دەپ سورىدى .

شۇنداق قىلىپ ، خۇاخۇا قورۇيىمىزغا ئۇسۇپ كىرگەن

بولدى . ئۇ تاش ئىدىشىنىڭ قېشىدا خېلى كۆپ ۋاقىتنى ئۆتكۈزدى ، چۈنكى هويلىغا چۈغلۇق دېگەنـدەك قىـزلار يـاخشى كۆرىـدىغان گۈل ـ گىياهلار تېرىلغان ، ئۇ بۇلارغا مەپتۇن بولۇپ قالغانىدى . تـاش ئىدىشقا چىلاقلىق هەر خىل رەڭ ، هەر خىل شەكىلدىكى قۇلۇله قاپلىرىنى كۆرگەنده ، ئۇ تېخىمۇ هەيران قالدى . ئىدىشتا سـۇس سۆسۇن رەڭلىك قىزىلگۈل گۆهەر قۇلۇلىسىدىن تارتىپ قـىزغـۇچ سـېرىـق رەڭلىك نۇرلۇق قاشتېشى قۇلۇلىسغىچه ، يـۇپيۇمىلاق سۇزۇك دېڭىز توشقىنى قۇلۇلىسىدىن تارتىپ مۇنار شەكىللىك سۇمۇرغ قۇلۇلىسغىچه هەممىسى بار ئىدى . تاشتىن ئەكس ئەتكەن سوغۇق نۇر سۇنى سۇس يېشىل رەڭگە كىرگۈزۈپ ، ئىدىش ئاستىغا يىغىلىپ قالغان قۇلۇله قاپلىرىنى پارقىراق هەم سۇزۇك خرۇستال ئوردىغا نەقىشلىۋەتكەنىدى . ئېگىز تۇخـۇمەك دەرىخى تۇۋىـگە ئاندا ـ ساندا تۇخۇمەك گۈل بەرگىلىرى چۈشۈپ ، يـەر يـۇزىنى ئاق شايىدەك يېپىۋالغان ، تاش ئىدىشنىڭ سىرتقى يـۇزىـگـه يـەنـه نـېـلـۇپەرنىڭ سۇرىتى نەقىشلەنگەن . خۇاخۇانىڭ بارماقلىرى ئۇنى ئېهتىيات بىلەن سىلاپ ئۆتتى ، خۇددى پۇتۇن گۈل نۇسخىسىنى چۈشۈرۈۋالماقچى بولۇۋاتقاندەك .

خۇاخۇا مۇشۇكىنى تۇتۇۋالدى ، بىراق دەرهال كەتمىدى . ئۇ ئىدىشنى كۆرسىتىپ :

— بۇلارنىڭ هەممىسى سىزنىكىمۇ ؟ — دەپ سورىدى .

— ياق ، هـەدەمنىڭ ، — ئىككىلىنىپرەك جاۋاب بەردىم . باشقىلارنىڭ ئالدىدا چۇن چىنى تىلغا ئېلىپ باقمىغانىدىم ، شۇڭا هەتتا ئۇنى نېمىدەپ ئاتىشىم كېرەكلىكىنىمۇ بىلمەيتتىم .

— هه ، دادام دائىم ئۇنىڭ گېپىنى قىلىدۇ ، لېكىن مەن ئـەزەلـدىن ئۇنى كۆرۈپ باقمىدىم ، — خۇاخۇا ېهىشىنى يەڭگىل لىڭشىتتى ، — ئۇ چوقۇم ناهايىتى چىرايلىقتۇ ؟

— ئـەلـۋەتـتـه ، — دېـدىم مەن . خۇاخۇا جىمىپ قالدى ، ئىدىشنىڭ گىرۋىكىدىن ئېڭىشىپ قۇلۇله قاپلىرىغا قارىدى . خۇاخۇا تولىمۇ ۋۇجۇك ئىدى ، بەدىنىنىڭ يېرىمىنى دېگۈدەك ئىدىش ئىچىگه

سوزدى ، يۇزى سۇغا تېگىپ قالىدىغاندەكلا قىلاتتى .

ئۇ بىردەم قارىغاندىن كېيىن مېنىڭدىن :

— ئۇ قۇلۇله قاپلىرى بىلەن پال ئاچامدۇ ؟ — دەپ سورىدى .

قاتتىق ھەيران قالدىم ، كىچىككىنە قىزچاقنىڭ بۇ گېپى ئادەمگە خۇددى كۆڭلى بىردىنلا يورۇپ كەتكەندەك تۇيغۇ ئاتا قىلاتتى . ئۇنىڭ قاراشلىرىدىن سەمىمىيلىك ۋە تۇزلۇك چىقىپ تۇراتتى ، گۈلچېچەك رېئاكسىيە قىلىدىغان بۇرنىنى بىردەم - بىردەم تارتىپ قويىاتتى . ئارىمىزدىكى كەيپىيات تۇيۇقسىز ۋەزىنلىك بولۇپ كەتتى .

ئۇنىڭغا قاراپلا قالدىم ، ئۇنى ئىلاھ ماڭا يارەمگە ئەۋەتكەن پەرىشتىدەك ھېس قىلاتتىم .

شۇنداق ، پال سالىدۇ ، چۇن چى چوقۇم قۇلۇله قاپلىرى بىلەن پال ئېچىۋاتقان بولۇشى كېرەك .

ھەيرانلىقىمنى يوشۇرۇپ ، ئەتەي ئېغىر - بېسىق ھالەتتە بېشىمنى لىڭشىتتىم :

— ھەئە ، ئۇ كەلگۈسىدىكى ئىشلارنى بىلەلەيدۇ .

خۇاخۇا ئاق مۇشۇكىنى سىلىغىنىچە ماختاشقا باشلىدى :

— ھەقىقەتەن قالتىس ئىكەن ، ئۇنداقتا ئۇ سىزگە پال ئېچىپ بېرىپ باققانمۇ ؟ سىز كەلگۈسىدە قانداق بولىدىكەنسىز ؟

— ئۇ ئەلۋەتتە ماڭا پال ئېچىپ باققان ، بىراق بۇنى سىزگە دېسەم بولمايدۇ ، — ناھايىتى كەسكىن جاۋاب بەردىم . خۇاخۇا بېشىنى لىڭشىتىپ چۈشەنگەنلىكىنى بىلدۈردى . ئۇ يېنىك ئۇھ تارتىپ :

— ئۆزۈمگە بىر پال سالدۇرۇپ باقسام دەيمەن . كەلگۈسىدىكى ئېرىمنىڭ قانداقراق ئىكەنلىكىنى تولىمۇ بىلىپ باققۇم بار ، — دېدى ، دەپ بولۇپلا تىلىنى چىقىرىپ قويدى ، سەل خىجىل بولۇۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى .

بۇ ئون ئۈچ ياشلىق خۇاخۇانىڭ كۆڭلىدىكى ئەڭ بىلگۈسى كېلىدىغان ئىش ، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئېيتقاندا ، بۇ ئارزۇ - ئىستەك

ۋە كۆتۈشلەردىن دېرەك بېرىدۇ . ئون ياشلاردىكى قىزلار قىلچە نىشانسىز ھالدا شىددەت بىلەن يېتىلىدۇ ، ئون تۆت - ئون بەش ياشلارغا كىرگەندە سەل توختاپ قالىدۇ ، تۈيۈقسىز كەلگۈسىنى كۆرەلمەي ، ئۆزىدىن بىزار بولۇشقا باشلايدۇ ، ئۆزىنى بارغانسېرى خەتەرلىك بولۇپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلىدۇ . شۇنىڭ بىلەن ياتلىق بولۇش ئارقىلىق ئۆزىنى بىرەرىگە تاپشۇرۇۋېتىپ ، غەمسىز ياشاشنى ئارزۇ قىلىدىغان بولۇپ قالىدۇ .

ئاشۇ كەچ ئەتىيازنىڭ چۈشتىن كېيىن ۋاقتىدا ئۇنىڭ بىلەن ئىككىمىز بىزگە سىرلىق تۈيۈلغان پال سېلىش بۈيۈملىرى لىق قاچىلانغان ئىدىش يېنىدا تۇراتتۇق ، قىلىشقىنىمىز دەسلەپكى تونۇشۇشتا قىلىشىدىغان گەپلەر ، تىل بىلەن تەسۋىرلەپ بەرگۈسىز بىر خىل كەيپىيات بىزنى ئىسكەنجىگە ئېلىۋالغان ، ئازراق مەيۈسلىنىۋاتاتتۇق . نۇرغۇن يىللاردىن كېيىنلا ، ئاندىن خۇاخۇا بىلەن مەن تۇخۇمەك گۈلى ئاستا - ئاستا تۆكۈلۈپ پۈتۈن قورۇنى قاپلىۋالغانغا ئوخشايدىغان بۇ خىل كەيپىياتنى چۈشەنگەن بولدۇق . بۇنى ئىككى نىشانسىز يولۇچىنىڭ ئاچا يولدا ئۇچرىشىپ قېلىپ ، بىر - بىرىگە تېگىرقىغان ھالدا قارىشىپ قالغىنىغا ئوخشىتىش مۇمكىن . كېيىنچە ئېيتقاندا ، بولىدىغان بىردىنبىر مۇقەررەرلىك شۇكى ، شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇلار بىر يولدا ماڭاتتى .

ئۇلارنىڭ يولى باشقا ، مەنزىلى بىر . توغرا ، دەل شۇنداق . بىراق ، مەن كۆپ يىللاردىن كېيىن مېنىڭ ئايالىم بولۇپ قالغان خۇاخۇادىن ئەينى يىلى ئۇ پال سالدۇرۇپ بىلىپ بېقىشقا ئەڭ قىزىقىدىغان ئىشنىڭ سىرى يېشىلگەندە ، ئۆزىنىڭ ئومىدسىزلىنىپ قالغان - قالمىغانلىقىنى باشتىن - ئاخىر سوراپ باقمىدىم . بەلكىم ئەينى يىلى ئېگىشىپ ئىدىشقا قاراپ سۇ ئاستىدىكى ئوڭ - تەتۈر يۈزلىرى ئوخشىمايدىغان ، ئۆز مەيلىچە تىزىلىۋالغان قۇلۇلە قاپلىرىنى كۆرگەن چېغىدا ، بۇ سىرنىڭ تېگىگە يېتىپ بولغان بولۇشى مۇمكىن .

10

شۇنچە يىللاردىن بېرى خۇاخۇا مېنىڭ تۇرمۇشۇمغا ئۇسۇپ كىرگەن بىردىنبىر ئادەم.

ئائىلىمىز ئۇرۇق - تۇغقان، دوست - بۇرادەرلەردىن مۇستەسنا، ھېچكىم بىلەن باردى - كەلدىمىز يوق ئىدى، چاغاندىمۇ ئۆيىمىزدە سولغۇنلۇق، مەيۇسلۇك ھۆكۈم سۈرەتتى. كىچىك ۋاقتىمدا يېڭى يىلنى بۇنداق زېرىكىش ئىچىدە ئۆتكۈزۈشكە كۆڭلۈم ئۇنىماي، كۆپىنچە ھارپا كېچىسى يوشۇرۇنچە قېچىپ چىقىپ باشقىلارنىڭ پوجاڭزا ئانقىنىنى كۆرەتتىم.

يۇزلىرى قىزىرىپ كەتكەن بالىلار پوجاڭزىلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈشۈپ، قاردا چېپىشىپ يۈرەتتى. پوجاڭزىغا ئوت يېقىلغان ئاشۇ دەقىقىدە كۆچىلىك جىم بولۇشاتتى. جۇخارگۈلى شەكىللىك نۇر چاچىدىغان پوجاڭزا ئاسماندا ئېتىلىپ، ئىرماش - چىرماش نۇر سىزىقلىرىنى ھاسىل قىلىپ، ئاستا - ئاستا يەرگە چۈشكەندە، ئۇ بالىلار خۇددى رەڭلىك قەپەستەكى سېرىق قۇچقاچلاردەك ھەم خۇشال بولغان، ھەم قورققان ھالدا قاناتلىرىنى پىلتىڭلىتاتتى. مەن ئۇلارنىڭ ئاشۇنداق ئازراق قورققان ھالىتىنى ياقتۇراتتىم، بۇ خىل ھالەت ئۇلارنى يېقىملىقراق كۆرسىتەتتى، ئادەتتىكى ھاكاۋۇر قىياپىتىدىن مەھرۇم قىلاتتى. مەن قوللىرىدا ھېچنېمىسى يوق بىردىنبىر بالا، قار دۆۋىلىنىپ قالغان بىر بۇلۇڭدا تۇرىمەن؛ مېنىڭچە، ئۇلار مېنى كۆرمەيدۇ، شۇڭا پەس ئاۋازدا ئۆزۈم بىلەن گەپلىشىمەن، ئۆزۈمنى قويۇۋېتىپ قاتتىق كۈلىمەن. كۆپ يىللاردىن كېيىن، خۇاخۇا ھارپا كېچىسى مېنى كۆرگەنلىكىنى، پاكىز كىيىنىپ يىراقتا تۇرغان قىياپىتىمنىڭ ئۆز قولى بىلەن پوچاڭزىغا ئوت يېقىشنى خالىمايدىغان بەگزادىلەرگىلا ئوخشاپ قالغانلىقىنى، پوجاڭزا ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ ھەر خىل نۇر چىقارغاندا خۇشال بولۇپ كۈلگەنلىكىمنى، يەنە يالغۇز ھالدا غۇدۇراپ بىرنېمىلەرنى دەۋەتقانلىقىمنى كۆرگەنلىكىنى ئېيتتى.

پوجاڭزا كۆرگىلى چىققانلىقىمنى چۈن چىگە بىلدۇرۈپ قويۇشقا بولمايتتى . ئارىمىزدا كۆڭلىمىزدىلا بىلىدىغان بىر قىسىم قائىدىلەر بار ئىدى ، ئۇ چوقۇم مېنىڭمۇ ئۆزىگە ئوخشاش مېھرىسىز ، ئارتۇقچە ئارمانلاردىن خالىي ئادەم بولۇشۇمنى ، باشقىلارنىڭ قىزغىن كەيپىياتىغا قىلچە پەرۋا قىلماسلىقىمنى ئۈمىد قىلىدۇ ، شۇنداقلا ئۇ مېنىڭ يېقىن دوستلىرىمنىڭ بولۇشىنى كۆرۈشىنى خالىمايدۇ . دوستلۇق ئورتاق بەھرىمەن بولۇش ۋە ئۆزئارا يارەدەم بېرىشتىن دېرەك بېرىدۇ ، ئۇنداق بولغاندا ، ئادەمنىڭ مۇستەقىللىقى شۇبھىسىز ھالدا زىيانغا ئۇچرايدۇ . ئۇ مېنىڭ مۇتلەق مۇستەقىل ئادەم بولۇشۇمنى ئۈمىد قىلىدۇ . مېنىڭ پەرىزىمچە ، ئۇ ئازغىنىپ كەتكەندىن كېيىن جاپا ـ مۇشەققەت ئىچىدە ئۆيىنى تېپىپ كەلگەن مېنى ، ياۋا ئوت ـ چۆپلەردەك ھاياتنى كۈچكە تولغان مېنى بەكرەك ياخشى كۆرىدۇ .

ئۆزۈمۇ بىلىپ ـ بىلمەي خۇاخۇا بىلەن دوست بولۇپ قالغاندىن كېيىن ، خۇددى چۈن چىگە يۇز كېلەلمەيدىغان ئىش قىلىپ قويغاندەك ، كۆڭلۈم ھەمىشە دەككە ـ دۈككە ئىچىدىلا تۇرىدىغان بولۇپ قالدى . ماڭا نىسبەتەن ئېيتقاندا ، چۈن چى بەكلا چىڭ ئورالغان بىر سىر ، لەن ھامماچا كەتكەندىن كېيىن بۇ سىرنى يېشىشتە ماڭا ھەمراھ بولىدىغان ئادەم قالمىغانىدى ، لېكىن خۇاخۇا بۇ بوشلۇقنى تولدۇرالايتتى .

خۇاخۇانىڭ ئۇ چاغدىكى سىياقى بەك چىرايلىققا كىرمەيتتى ، لېكىن ئۇ ناھايىتى جانلىق ئىدى ، كۈلگەندە كۆزلىرى يۇمۇلۇپ ، لەۋلىرىنى يىمىرىۋالاتتى ، بۇنداق چاغدا ئادەتتىكىدىن كۆپ چىرايلىق بولۇپ كېتەتتى . ئەگەر بىر ئايال زاتى كۈلگەن چېغىدا ئادەتتىكىدىن چىرايلىقلىشىپ كەتسە ، بۇ ئۇنىڭ قىيامىغا يەتمىگەنلىكى ۋە مۈكەممەل بولمىغانلىقىنى ، سىرتقى قىياپىتىنىڭ كۈچى ئارقىلىق ئۆز سېھرىي كۈچىنى ئاشۇرىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ . ھالبۇكى ، چۈن چى بىر مۈكەممەل ئايال ، مەيلى قايغۇغا چۆمسۇن ياكى خۇشال بولسۇن ، ئادەمنىڭ كۆڭلىنى لال

قىلىدۇ .

بىرنەچچە يىلدىن كېيىن خۇاخۇا كۆز ئالدىمدا قايتا پەيدا بولغاندا ، بىر لەۋەن قىزغا ئايلانغان ، چىرايىدا كىچىك قىزلاردا بولىدىغان گۆزەللىك ۋە يېتىرقاشتىن ئەسەرمۇ قالمىغان . كېيىن ئۇنىڭ ماڭا دەپ بېرىشچە ، ئەگەر كۆڭلىدە سېغىنىدىغان سۆيگىنى بولسا ، چوڭ بولغانسېرى گۈزەللىشىپ كېتىدىكەن . ناۋادا ئۇنىڭ ئېيتقىنى توغرا بولسا ، چۈن چىنىڭ كۆڭلىدە ناھايىتى قۇدرەتلىك سۆيگىنى بولسا كېرەك... كۈتۈش چۈن چىنى گۈزەللەشتۈرگەن ، شۇنداقلا ئۇنى ئاستا ـ ئاستا سولدۇرماقتا ئىدى .

11

ئاشۇ قېتىمدىن كېيىن ، جۇڭ ئۇستام كەلگەندە خۇاخۇا ئىتائەتچانلىق بىلەن دەرۋازا ئالدىدا ساقلاپ تۇرمايدىغان بولۇپ قالدى . ئۇ ئېھتىياتچانلىق بىلەن قورۇغا كىرىپ ، ئاشۇ ئاجايىپ ـ غارايىپ ئوت ـ چۆپلەرنى ۋە ئىدىشتىكى قۇلۇلە قاپلىرىنى ئىنچىكىلەپ كۆرەتتى . ھەر قېتىم جۇڭ ئۇستامنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرسەملا ئۇن ـ تىنسىز ھالدا ھويلىغا چىقاتتىم . ئۇ يەردىن خۇاخۇانى چوقۇم تاپالايتتىم ، ئۇ خۇددى مەلۇم بىر تۈپ گۈل ـ گىياھتىن ئادەمنى مەستخۇش قىلغۇچى گۈل شىرنىسىنى ئاچ كۆزلۈك بىلەن شوراۋاتقان كېپىنەكتەك ، گۈل ـ گىياھلار بىلەن ھەپىلىشىۋاتقان بولاتتى ياكى يەڭلىرىنى تۇرۇۋېلىپ ، ئاق بىلەكلىرىنى ئىدىشتىكى سۇزۇك سۇغا تىقىپ ، قوللىرىنى ئېغىر ئۇيقۇدىكى ئاشۇ قۇلۇلە قاپلىرىغا سوزۇۋاتقان بولاتتى . ئۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى يەڭگىل ئىلەشتۇرەتتى ، سۇ دولقۇنلىرى قۇلۇلە قاپلىرىنى سىلاپ ئۆتكەندە ، قۇلۇلە قاپلىرى بىر ـ بىرىگە سوقۇلۇپ شاراقلىغان ئاۋاز چىقىراتتى . خۇاخۇا ئىككىمىز خۇددى ۋەدىلىشىۋالغاندەكلا كۆزلىرىمىزنى يۇمۇپ دەققەت بىلەن ئاڭلايتتۇق ، بۇ خىل ئاۋاز باشقا بىر دۇنيادىن كېلىۋاتقاندەك ۋەزىنلىك ، بوغۇق ئىدى ، خۇددى كەلگۈسىدىن ئالدىن بېشارەت

بىرنۇاتقاندەكلا قىلاتتى .

ئەسلىدە بۇ ناھايىتى ئاددىي بىر ئىش بولۇشى مۇمكىن . لېكىن ، خۇاخۇا ئىككىمىزنىڭ كۆزىمىزنى تەڭ يۇمۇپ ، تەڭ ئېچىشىمىزدەك يوشۇرۇن كېلىشىم نەتىجىسىدە بارلىق نەرسىلەر سىرلىق تۇسكە كىرەتتى . ئۇ كۆزلىرىنى ئېچىپ ، پەس ئاۋازدا مەندىن :

— نېمىنى ئاڭلىدىڭىز ؟ — دەپ سورايتتى .

بېشىمنى چايقىغىنىمچە گەپ قىلماي كۇلۇپ تۇرۇۋالاتتىم ، ناھايىتى مۇھىم مەخپىيەتلىكنى چىڭ ساقلاۋاتقاندەك سىرلىق قىياپەتكە كىرىۋېلىشىم ھەمىشە خۇاخۇانىڭ ئىچىنى سىقاتتى . ئۇ مەندىن قايتا سورىماي ، ئېغىزلىرىنى پۇرۇشتۇرۇپ قويۇپ ، سۇدىكى قۇلۇلە قاپلىرىغا داۋاملىق قارايتتى .

ئىچكى دۇنيايىم كۆرۈنۈشتە خاتىرجەم تۇرغان تاشقى قىياپىتىمدەك تىنچ ئەمەس ئىدى . ھەر قېتىم خۇاخۇا بىلەن كۆرۈشۈش ، ئۇنىڭ بىلەن تاش ئىدىشىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ قۇلۇلە قاپلىرى بىلەن سۇ بىرلىكتە ئورۇندىغان مۇزىكىنى ئاڭلاش مەن ئۈچۈن خۇددى بىر مۇراسىمغا ئايلىنىپ قالغان ، ھەر ئايدا بىر قېتىم ئېلىپ بېرىلىدىغان مۇراسىم ئىدى .

خۇاخۇا دائىم چۈن چىدىن ئۆزىنى تارتاتتى ، ئەگەر چۈن چى مېھمانخاندا بولسا ياكى قورۇغا تۇتىشىدىغان ئۆينىڭ ئىشكى ئوچۇق بولسا ، مەن دەرھال قورۇغا چىقىپ خۇاخۇاغا قول ئىشارىسى قىلاتتىم . شۇنىڭ بىلەن خۇاخۇا قورۇغا كىرمەيتتى .

شۇڭا ، خۇاخۇا چۈن چىنى كۆرۈپ باقمىغاندى . مېنىڭچە ، ئۇ چۈن چىنى بىرەر قېتىم بولسىمۇ كۆرۈۋېلىشنى ئارزۇ قىلاتتى . باغۋەنچىلىك ۋە پال ئېچىشقا ئۇستا چۈن چى ئۇنىڭ تەسەۋۋۇرىدا ئاددىي كىشىلەردىن ئۇستۇن تۇرىدىغان پەرىشتىگە ئايلانغانىدى .

قار قاتتىق يېغىۋاتقان بىر قىش كۈنى ، خۇاخۇا دەرۋازا ئالدىدا مېنى كۈتمەكتە . ئۇ بىر قاراشقا پەرۋاسىز كۆرۈنەتتى ، دېمىسە بولمايدىغان بىرەر ئىشىمۇ يوق ئىدى ، بىراق كۆڭلىدە مېنىڭ

چىقىشىمنى ، ئۆزىنى كۆرۈشۈمنى ئارزۇ قىلاتتى . بىراق ، ئۇ چاغدا مەن ئىسسىق ئۆيدە ئولتۇرۇپ ، سۈزۈك بۇلاق سۈيىدە لۇڭجىڭ چىيىنىى دەملەپ ، چۈن چىنىڭ ئىچكىلى كىلىشىنى كۈتۈپ ئولتۇراتتىم .

مەن سەككىز كىشىلىك چاسا شىرە يېنىدا بىر چەينەك قىزىق لۇڭجىڭ چىيىنى ساقلاپ ئولتۇرىمەن . بۇ باھار پەيتىدە ئۇزۇلگەن يېڭى چاي ، پۇرىقى ناھايىتى كۈچلۈك ، ئۇزاق ۋاقىت پۇرىغان ئادەمنىڭ بېشىنى قايدۇرىدۇ . خۇاخۇا دەرۋازا ئالدىدىكى بىر پارچە كۆتەكتە ئولتۇرۇپ تىترىمەكتە ، پۇتلىرىنى يەرگە ئۇرغاچ پەس ئاۋازدا ناخشا ئېيتماقتا ، ئىككى قولى توڭلاپ قېلىشتىن بۇرۇن بىر تال شاخ تېرىپ كېلىپ ، قارلىق يەرگە ئىسمىنى يازماقتا — كېيىن قارلىق يەردە ئۇنىڭ بۇ خەتلىرىنى كۆردۈم .

ئۆينىڭ ئىچىدىمۇ كۈتۈش ، ئۆينىڭ سىرتىدىمۇ كۈتۈش ، ھەر ئىككىمىز كۈتۈۋاتاتتۇق .

قاراڭغۇ چۈشكىچىمۇ چۈن چى ھۇجرىسىدىن چىقىپ باقمىدى . ئاخىر ئۇنى ساقلاشتىن ۋاز كېچىپ ، رايىم يانغان ھالدا ئۆزۈم يالغۇز چاي ئىچىشكە باشلىدىم . چاي سوۋۇپ تېخىمۇ قىرتاقلىشىپ كەتكەن ، خۇددى سەكراتتىكى بىمارەك زەئىپ پۇراق تارقاتماقتا ئىدى . ئۆزۈمنى دۇنيادا ئەڭ ئىخلاسى قايتقان ئادەم دەپ ئويلايتتىم ، لېكىن سىرتتا يەنە بىر قىزنىڭ ئۇششۇپ كەتكەن پۇتلىرىنى سۆرىگىنىچە ئۆيگە قايتىۋاتقانلىقىنى بىلمەيتتىم ، قار ئۇچقۇنلىرى ئۇنىڭ باش - كۆزلىرى ۋە مۇرىلىرىنى سىيپاپ ئۆتمەكتە ، بەلكىم بۇ ئاشۇ قىشتا ئۇنىڭغا تەسەللى بەرگەن بىردىنبىر قول بولۇشى مۇمكىن .

12

ياز ، بەس - بەستە چىرىلدىشىۋاتقان تومۇزغا ئاۋازىغا خۇاخۇانىڭ يىغا ئاۋازى قوشۇلۇپ كەتكەن ، ئۇ دەرۋازا سىرتىدا تۇرۇپ ئىسمىنى چاقىرماقتا ، دەرۋازا ئالدىدىكى تۇخۇمەك

دەربەدەرلىكى گۈل بەرگىلىرى تەۋرىتىشتىن تۆكۈلمەكتە . مەن يۇگۇرۇپ چىققىنىمدا ، ئۇنىڭ دەرەخكە يۆلىنىپ ھارغىن ھالەتتە تۇرغانلىقىنى ، ئۇستۇبشىنى بىر قەۋەت ئاق گۈل قاپلىۋالغانلىقىنى كۆردۈم .

خۇاخۇا دادىسىنىڭ كېچىلەپ ئىشلەپ سوغۇق تەگكۈزۈۋالغانلىقىنى ئېيتتى . يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئۇنىڭ سالامەتلىكى ئىزچىل ياخشى بولماي كەلگەن ، چارچاشتىن كېسەل تېپىۋالغان ، بۇ قېتىملىق سوغۇق تەگكۈزۈۋېلىشتىن ئامان ـ ئېسەن ئۆتۈپ كېتەلمەيدىغاندەكلا قىلاتتى .

چۈن چې يوق ئىدى . سەكراتقا چۈشۈپ قالغان جۇڭ ئۇستامنى يوقلاش ئۈچۈن خۇاخۇاغا ئەگىشىپ ئۇنىڭ ئۆيىگە ماڭدىم . تۇساتتىن جۇڭ ئۇستامنىڭ تولىمۇ مۇھىملىقىنى ھېس قىلىپ قالدىم ، ئۇ چۈن چىگە تۇتىشىدىغان يولىنىڭ ئىشكى ئىدى ، مۇشۇ پەيتته بۇ ئىشك ئاستا ـ ئاستا يېپىلماقتا . جېنىمنىڭ بارچە يۈگۈرمەكتىمەن ، خۇاخۇا مېنىڭدىنمۇ تېز يۈگۈرمەكته ، ئۇنىڭ سۈرئىتى ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدۇ ، خۇددى قۇياشقا قاراپ چېپىپ كېتىۋاتقان چىپار بۇغدەك . ئۇ مېنى باشلاپ ، نۇرغا قارشى يۆنىلىشته ئاشۇ يېپىلىۋاتقان ئىشىككە قاراپ يۈگۈرمەكته .

خۇاخۇا جۇڭ ئۇستامنىڭ ئىشكىنى ئىتتىرىپ ئېچىپ مېنى باشلاپ كىرگەندە ، پەس ئاۋازدا ئۇنىڭغا دېدىم :

— رەھمەت .

بۇ سۆزنى قىلغان چېغىمدا ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قارىدىم ، ناھايىتى سەمىمىيلىك بىلەن .

جۇڭ ئۇستامنىڭ ئۆيى تولىمۇ ئاددىي ئىدى ، ئۆيگە بىر كەڭ شىرە ۋە ئەڭ ئىچكىرىسىگە ئۇ ئۇخلايدىغان كارىۋاتلا قويۇقلۇق . شىرەدىكى جىنچىراغ يورۇپ تۇراتتى ، چىراغ تۈۈگىگە ماڭا تونۇش قۇلۇله قاپلىرى قويۇلغانىدى .

مەن كارىۋات يېنىغا بېرىپ ، ئېڭىشىپ ئۇنىڭغا قارىدىم .

قارىماققا ئۇ يەنىلا شۇنداق پاكىز تۇراتتى ، كېسەللىكمۇ ئۇنى دۇغلاشتۇرالمىغاندى . ھازىر ئۇنىڭدا پەقەت سېغىنىش بىلەن مىننەتدارلىقلا قالغان ، ئۆزىنى ناھايىتى ئازادە قويۇۋەتكەن ، خۇددى يامغۇرغا ئايلىنىش ئالدىدا تۇرغان بۇلۇتتەك .

جۇڭ ئۇستام كۆزلىرىنى ئاچتى ، كەلگەن كىشىنىڭ چۈن چى بولماستىن ، مەن ئىكەنلىكىمنى كۆرۈپ ئازراق ئۇمىدسىزلەندى . بىراق ، بۇ ئۇمىدسىزلىنىش قىسقا ۋاقىتلا داۋاملاشتى ، ئۇ خۇشال ھالدا پەس ھەم بوغۇق ئاۋازى بىلەن مېنى چاقىردى :

— شياۋ شىڭ ، شياۋ شىڭ .

ئۇ تۇيۇقسىز قولۇمنى تۇتۇۋالدى ، قوللىرىمنى سىقىشى تولىمۇ كۈچلۈك ئىدى ، بەلكىم بۇ ئۇنىڭ ئېشىپ قالغان بارلىق كۈچى بولسا كېرەك .

— چۈن چىنىڭ ھالىدىن ياخشى خەۋەر ئالغىن . ئۇ بەك غېرىب ، ئۇنىڭغا پەقەت سەنلا بار ، — دېدى ئۇ ماڭا .

بۇ ئەسلىدە تولىمۇ ئادەتتىكىچە بولغان ۋەسىيەت ئىدى ، ماقۇل دېسەملا بولاتتى ، بىراق ئۇنىڭ ھالىدىن ياخشى خەۋەر ئېلىشنى ھەددىدىن زىيادە ئارزۇ قىلىدىغانلىقىم سەۋەبىدىن ، مۇنۇ سەكراتتىكى ئادەمنىڭ كۆڭلىنى تىنچسىزلاندۇرۇپ قويۇشتىنمۇ ئايانماي :

— ئۇ ماڭا موھتاج ئەمەس . ئۇ ماڭا ئازراقمۇ موھتاج ئەمەس ، — دەۋەتتىم .

— ئۇنىڭ نېمىگە موھتاج ئىكەنلىكىنى بىلمىگەچكە شۇنداق دەۋاتىسەن ، — جۇڭ ئۇستامنىڭ ئازراق ئەيىبلەش ئاھاڭىدىكى سۆزلىرىدىن كۆيۈنۈش مەنىسى چىقىپ تۇراتتى ، — ئۇنىڭ ساڭا موھتاج بولۇشىنى ئارزۇ قىلامسەن ؟ ئۇ موھتاج بولغان نەرسىلەرنى ئۇنىڭ ئۈچۈن ئىزدەشنى خالامسەن ؟

دۇرۇس ، چۈن چىنىڭ نېمىگە موھتاج ئىكەنلىكىنى ئەزەلدىن بىلمەيتتىم . ئۇ خۇددى ھېچنېمىگە موھتاج ئەمەستەك ، ھاياتى ئاخىرلىشىپ بولغاندەك ، پانىي ئالەمدە قالغىنى پەقەت ئۇنىڭ ھېچ

ئىش بىلەن مۇناسىۋەتسىز تېنىدەكلا كۆرۈنەتتى ماڭا .
— خالايمەن ، — دېدىم قەتئىيلىك بىلەن .
— كەل ، ساڭا دەپ بېرەي ، — دېدى جۇك ئۇستام ماڭا پەس ئاۋازدا .
كارىۋاتتا يانچە ئولتۇرۇپ ، قولىقىمنى ئۇنىڭ يۈمشاق ئېڭىكىگە يېقىن ئېلىپ باردىم .
— چۇن چىنىڭ قولۇله قاپلىرىنى نېمىشقا يىغىدىغانلىقىنى ، ئۇلارنى نېمىگە ئىشلىتىدىغانلىقىنى بىلەمسەن ؟
— ئۇلار بىلەن پال سالامدۇ ؟ — دەپ سورىدىم خۇاخۇانىڭ گېپىنى ئېسىمگە كېلىپ .
جۇك ئۇستام بېشىنى چايقىدى :
— ياق ، ئۇنداق ئەمەس . چۇن چى ئەزەلدىن كەلگۈسىدىكى ئىشلارنى بىلىشكە قىزىققان ئەمەس ، ئۇ پەقەت ئۆتمۈشتە يۈز بەرگەن ئىشلارغىلا قىزىقىدۇ .
— چۈشەنمىدىم ، — دېدىم مەن . يۈرەك سوقۇشلىرىم تېزلىشىپ كېتىۋاتاتتى ، چۇنكى چۇن چىنىڭ مەخپىيەتلىكىگە بارغانسېرى يېقىنلىشىۋاتاتتىم .
— چۇن چى ئىزچىل تۇرده ئۆزى ئۈچۇن ئەڭ مۇھىم بولغان نەرسىنى ئىزدەۋاتىدۇ ، — دېدى جۇك ئۇستام .
— ئۇ... ئۇ زادى نېمە ؟
— خۇاخۇا ، چىقىپ قاراپ باققىنا ، مېيىت ساندۇقى دۇكىنىدىكى ئۇستام كەلدىمكىن ، مەن شياۋ شىڭ ئاكاڭ بىلەن ئازراق پاراڭلىشىۋالاي ، — جۇك ئۇستام تۇيۇقسىز ئىشىككە قاراپ دېدى . شۇنىڭدىلا خۇاخۇانىڭ سىرتتا ئىكەنلىكىنى ، بېشىنى ئىشىكتىن ئازراق تىقىپ تۇرغانلىقىنى كۆردۈم .
خۇاخۇا غۇدۇرىغىنىچە ئىشىك ئالدىدىن غايىب بولدى . بىراق ، ماڭا ئايانكى ، ئۇ يىراقتا كەتمەيدۇ . ئۇ چۇن چىگە تولىمۇ قىزىقىدۇ ، شۇڭا ئۇنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلايدىغان پۇرسەتنى ھەرگىز قولدىن بېرىپ قويمايدۇ .

ئۇنىڭ ئۇستىگە ، بۇ ئەگرى - توقايلىققا تولغان ھېكايە . ئارىلىقتا جۇڭ ئۇستام بىرقانچە قېتىم تۈيۈقسىز توختاپ قالدى ، قاش ئارىسى تۈيۈقسىز كېڭىيىپ كەتتى ، ئۇنى ئۆلۈپ كەتتىمىكىن دەپ ئويلاپ قالغانىدىم . نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەيۋاتقان چېغىمدا ، ئۇ يەنە ئېغىز ئېچىپ ھېكايىسىنى داۋاملاشتۇردى . يېرىم كېچىدىن ئاشقاندا ئۇنىڭ نەپىسى يېتىشمەي قالدى ، ھەربىر سۆزنى ناھايىتى تەستە قىلاتتى . ئۇنىڭ بېشىنى مۇرەمگە يۆلەتتىم . ئۇ ئاستا - ئاستا ئۇخلاپ قالغاندەك بولۇپ قالدى ، شۇنداقتىمۇ ئۇ يەنە تۈيۈقسىز گەپ قىلىپ قېلىشى مۇمكىن .

ئادەمنىڭ بۇ دۇنيادىن مېھرىنى ئۈزمىكى تولىمۇ قىيىن ئىش ئىكەن .

ئۇ كېچىسى ئۇنىڭ تېنىنىڭ بارا - بارا سوۋۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدىم ، دۇمچەك دۇمبىسى تۇزلىنىپ كەتكەندى . بىلىمەن ، ئۇ بارلىق يۈكتىن خالاس بولدى ، ئۇ ئەزەلدىن مۇنداق راھەت سوزۇلۇپ باقمىغان . سۇبھى پەيتىدە ئۇنى كارىۋاتقا ئاۋايلاپ ياتقۇزۇپ قويدۇم . ئىشىكنى يېپىپ ئۆيدىن چىقىدىغان چاغدا ئۇنىڭغا ئاخىرقى قېتىم يەنە بىر قارىدىم ، قاغجىرىغان ئۇ ئورۇق بەدەن خۇددى چوڭ يانغىنىدىن كېيىنكى كۈل ئىچىدە قالغان ياغاچقىلا ئوخشاپ قالغانىدى .

ئۇنىڭ ھېكايىسىنى يۈتۈۋەتتىم ، يېڭى ئىرادىنىڭ ھەمراھلىقىدا داۋاملىق ئۆسۈپ يېتىلمەن ، ھودۇقمايمەن .

ئىشىكتىن چىقىپ ، خۇاخۇانىڭ سىرتتا ماڭا تەشۈش ئىچىدە قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆردۈم . ئەمدى ئۇ بىر يېتىم قىز بولۇپ قالغانىدى . بىچارە يېتىم قىز ، جۇڭ ئۇستام پەقەت ئەڭ ئاخىرقى دەقىقىلەردىلا ئۇنى ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا تىلغا ئېلىپ : «خۇاخۇانى ئېلىپ كەتكىن ، توقال قىلىۋالساڭمۇ مەيلى ، چاكار قىلىۋالساڭمۇ مەيلى ، ئۇنىڭ باشقا يېقىن ئادىمى قالمىدى» دېگەنىدى ، سۆز ئۇرانى خۇددى سىرتتىكى بىر كونا كۈنلۈكنى تاپىلاۋاتقانغىلا ئوخشايتتى .

بېشىمنى لىكشىتتىم . بۇ بىزنىڭ خۇاخۇا توغرىسىدا قىلىشقان بىر دىنبىر پارىكمىز بولۇپ قالدى ، كۈنلۈكنىڭ ئىگىسى مۇشۇنداق ئاسانلا ئالماشتى .

خۇاخۇا چوقۇم ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ قالغان بولسا كېرەك ، ئەمدى ئۇنىڭ ماڭا قارىشىدىن تۆۋەنچىلىك ۋە ئىتائەتچانلىق چىقىپ تۇراتتى .

13

جۇڭ ئۇستامنىڭ ۋەسىيىتى بويىچە ، ئۇنىڭ ئەڭ ئىچىگە كىيىۋالغان كىيىمىدىن ئالتۇندىن ھەل بېرىلگەن ، سېغىزغان بىلەن مېيىخۇا گۈلى نەقىشلەنگەن ياغاچ ئەسۋابنى تاپتىم . قاپتىكى نەرسىنى ئېلىپ بۇرۇنقى ئورنىغا جايلاشتۇردۇم . ئۇ قاپنى جۇڭ ئۇستام دەپنە قىلىنغاندا ئۇنىڭ يېنىغا قويۇپ بىللە كۆمۈۋەتتىم .

ئاخىرەتلىك ئىشلىرىنى تۈگەتكەندىن كېيىن ، جۇڭ ئۇستام چۈن چى ئۇچۇن سىلىقلىغان ئەڭ ئاخىرقى بىر خالتا قۇلۇلە قېپىنى ئېلىپ خۇاخۇاغا :

— ماڭايلى ، — دېدىم .

ئۇ بېشىنى لىكشىتىپ ، رايىشلىق بىلەن كەينىمدىن ئەگىشىپ ماڭدى . تۇيۇقسىز ئارىمىز يىراقلىشىپ قالغاندەكلا قىلاتتى . شۇنىڭدىن تارتىپ جۇڭ ئۇستامنىڭ ئۆلۈمىدىن كېيىن خۇاخۇادا يۇز بېرىۋاتقان ئۆزگىرىشلەرنى ئاستا ـ ئاستا سېزىشكە باشلىدىم . ئۇنىڭ بالىلىق دەۋرى جۇڭ ئۇستام ئۆلۈپ كەتكەن ئاشۇ دەقىقىدىن باشلاپ ئاخىرلاشقاندى ، خۇشال كۈلكىلىرى ئاڭلىنىپ تۇرىدىغان ئاشۇ قىز كەلمەسكە كەتكەندى .

مەن ئايال خىزمەتكارنى خۇاخۇاغا ساراي ئۆيدىن بىرنى سەرەمجانلاشتۇرۇپ بېرىشكە بۇيرۇدۇم . لېكىن ، خۇاخۇا ئۇ ئۆيدە تۇرغىلى ئۇنمای ، ئايال خىزمەتكارنىڭ خانىسىدا قىستىلىشنى تالىلىۋالدى . ئۇنىڭ ئۆزىنى تۆۋەن تۇتۇشلىرى پەقەتلا قولاشمىغاندەك كۆرۈنەتتى ، ئازراقمۇ تەبىئىي ئەمەس ئىدى ،

خۇددى قېيىداۋاتقاندەكلا تۇيغۇ بېرەتتى . ئامالسىز ئۇنىڭ رايىغا باقتىم .

ئەتىسى ئەتىگىنى مېنى كۆرگەندە ، ئۇ ماڭا سالام بېرىپ ، مېنى «بەگزادە» دەپ چاقىردى . ئۇنى يېنىمدا ئولتۇرغۇزماقچىدىم ، لېكىن ئۇ ماڭا قاراپمۇ قويماي ، يەنە قىلىدىغان نۇرغۇن ئىشىم بار ، دەپلا ئىشكىتىن ئىتتىك چىقىپ كەتتى .

شۇنىڭدىن كېيىن خۇاخۇا ئۆزى ئارزۇ قىلغىنىدەك مېنىڭ دېدەكىم بولۇپ قالدى . ئۇ مېنىڭ كۇندىلىك تۇرمۇشۇمغا تەشەببۇسكارلىق بىلەن مەسئۇل بولۇپ ، كىر يۇيۇش ، تاماق ئېتىش ، ئۆي تازىلاش دېگەندەك ئىشلارنى قىلىپ يۈردى . گەرچە ئىشلارنى ياخشى قىلالمىسىمۇ ، لېكىن ئىشلارغا بەك ئۆزىنى ئۇراتتى . بىراق ، بۇلار بىزنى باشتىن ـ ئاخىر يېقىنلاشتۇرالمىدى . ئۇ ھەمىشە مەندىن ئۆزىنى قاچۇراتتى ، گەپ قىلغاندا ماڭا قاراپمۇ قويمايتتى ، ھەمىشە بىرەر باھانە تېپىپ يېنىمدىن كېتىشكە ئالدىرايتتى . ئۇنىڭ بۇ خىل پوزىتسىيىسى ئاخىر ئاچچىقىمنى كەلتۈرۈپ قويدى ، نېمىلا ئىش قىلسۇن ، ئۇنىڭدىن قۇسۇر ئىزدەيدىغانلا بولۇۋالدىم . كىرلىك ۋاقتىدا ئالماشتۇرۇلماپتۇ ، چاي بەك قېنىق دەملىنىپ كېتىپتۇ ، شورپا تۇزسىز بولۇپ قاپتۇ ، دېگەندەك باھانىلەر بىلەن ئۇنى ئەيىبلەيتتىم··· ئەسلىدە ، خۇاخۇانىڭ سەۋر ـ تاقىتى ھامان بىر چاغدا توشۇپ مەن بىلەن جاڭجاللىشىدۇ ، دەپ ئويلىغانىدىم . مەيلى ئۇنى قانداق تەڭقىسلىقتا قويماي ، چىرايى ئىپادىسىزلا تۇراتتى ، قىلچە ئاچچىقلانمايتتى .

ئەڭ ئاخىردا خۇاخۇانىڭ ئاشخانا ئۆيدە يوشۇرۇنچە يىغلاۋاتقانلىقىنى كۆرگەن چېغىمدا يۈرىكىم ئېچىشقاندەك بولدى . ھەممە ئىشتا ئۇنى مەيلىگە قويۇپ بېرەي دېگەن يەرگە كەلدىم ، ئېھتىمال ئۇ مۇشۇنداق رولنى ئالغىنىدىلا ، ئاندىن ئۆزىنى بىخەتەر ھېس قىلسا كېرەك .

خۇاخۇانلىق خۇشاللىق ۋە قايغۇلىرىغا كۆڭۈل بۆلگۈدەك مېنىڭمۇ ئانچە كۆپ ۋاقتىم يوق ئىدى . چۈن چى قايتىپ كېلىشتىن بۇرۇن جۇڭ ئۇستام تازىلاپ ، سىلىقلاپ بولالمىغان قۇلۇلە قاپلىرىنى پۈتتۈرۈشۈم كېرەك . جان ئۇزۇش ئالدىدا جۇڭ ئۇستام قۇلۇلە قاپلىرىنى تەييارلاش ئۇسۇلىنى ماڭا پەقەت بىرلا قېتىم دەپ بەرگەن ، هازىر ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە قىلىشىم ، قايتا ـ قايتا مەشىق قىلىشىم كېرەك .

ئەگەر جۇڭ ئۇستامنىڭ ئورنىنى ئالالىسام ، ئۇنداقتا مەن چۈن چى ئەڭ موهتاج بولىدىغان ئادەمگە ئايلىنىمەن .

ساپ هاۋالىق سەھەر ، مەن قورۇدىكى تاش ئۇستەل ئالدىدا ئولتۇرىمەن ، يۇيۇپ تازىلانغان قۇلۇلە قاپلىرى ئۇستەلگە يېيىقلىق . ئىشلىتىۋاتقىنىمغا ئۇزاق بولغان هېلىقى ئۇزۇن ساپلىق نەققاشلىق پىچقىنى ئەسۋاب خالتىسىدىن چىقىرىپ ، بىر ئېغىر قۇلۇلە قېپىنى ئالدىم ـ دە ، سىلىقلاشقا باشلىدىم . قۇلۇلە قېپى ئۇستىدىكى بارلىق ئارىلاشمىلارنى چىقىرىپ تاشلاش كېرەك ، لېكىن قۇلۇلە قېپىنىڭ يۇزىدىكى قىلچىلىك سىزىقچىنىمۇ زىيان ـ زەخمەتكە ئۇچرىتىشقا بولمايدۇ ، بۇ پىچاق ئىشلىتىشتە ناهايىتى ئېهتىياتچان بولۇشنى تەلەپ قىلىدۇ . بۆدۈنە قۇلۇلىسى ۋە قىزىل قۇلۇلە دېگەندەك بەزى قۇلۇلىلەرنىڭ قاپلىرى چۈرۈك هەم نېپىز كېلىدۇ ، ئازراقلا بىخەستەلىك قىلىنسا ، قۇلۇلە قېپىنىڭ يۈزى زەخمگە ئۇچرايدۇ ، زەخمىلەنگەن قۇلۇلە قېپى مەيلى قانچىلىك ئاز ئۇچرايدىغان بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، چۈن چى چوقۇم تاشلىۋېتىدۇ . جۇڭ ئۇستام بۇنى ماڭا چىن كۆڭلىدىن تاپىلىغان .

بەزىدە خۇاخۇا ئالدىمدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ، ماڭا بىر خىل غەلىتە نەزەردە قاراپ قوياتتى . بەلكىم ئۇستەلگە مۇكچىيىپ ئېهتىياتچانلىق بىلەن قۇلۇلە قاپلىرىنى سىلىقلاۋاتقان هالىتىم ئۇنىڭغا بىرئاز تونۇش بىلىنگەندۇ ، قادىلىپ ئىشلەۋەرگەچكە قان ئۈيۈپ قالغان كۆزلىرىمدىن باشقا بىر ئادەمنىڭ كۆلەڭگىسىنى

كۆرۈۋاتقاندۇ .

خۇاخۇا ئۇندىمەيتتى ، غۇۋا چىراغ يورۇقىدا مېنىڭ ئاستا ـ ئاستا چوڭ بولۇپ ، ئۇ ئالەمگە كەتكەن بىرىنىڭ سىياقىغا كىرىپ قېلىۋاتقانلىقىمغا قاراپ تۇراتتى . بۇ نېمىدېگەن يېقىملىق ئىزنا ـ ھە . ئىشلەۋاتقان چېغىمدا خۇاخۇا يېنىمدا جىمجىت تۇراتتى ، بەزىدە يېقىن كېلىپ ، غۇۋالىشۋاتقان چىراغنىڭ پىلىكىنى پەرلەپ ، يورۇقراق قىلىپ قوياتتى .

بۇ ئۆيدىكى ھەربىر ئادەم ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ھەم ئېتىلگەن چىملىدىققا ئايلىنىپ قېلىۋاتاتتى .

14

مەن زارىقىپ كۈتكەن چۈن چى قايتىپ كەلدى .

چۈن چى ئۆيدە بىر قىزنىڭ كۆپىيىپ قالغانلىقىنى ناھايىتى تېزلا بايقاپ قالدى . خۇاخۇا چاي تۈتقىلى چۈن چىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ، ئۇنىڭغا ھاڭۋېقىپ قاراپلا قالدى . ئۇنىڭ كۆزلىرى شۇنچىلىك نۇرلۇق ئىكەن ، قانداقسىگە ئەما بولسۇن ؟ خۇاخۇا جەزمەن مۇشۇنداق ئويلاۋاتاتتى . شۇڭا ، ئۇ قولىنى سوزۇپ ، چۈن چىنىڭ كۆز ئالدىدا پۇلاڭلىتىپ باقتى .

چۈن چى ئادەتتىن تاشقىرى سەزگۈر ئىدى . خۇاخۇانىڭ بۇ ھەرىكىتى ئۇنىڭدىن قېچىپ قۇتۇلالمىدى .

ئۇ ئۆيدە بىر يات ئادەمنىڭ ئاينىپ قالغانلىقىدىن ئىنتايىن بىزار بولۇپ تۇرۇۋاتاتتى ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ، خۇاخۇانىڭ ئۆزىگە قىلغان ھۆرمەتسىزلىكىگە زادىلا چىداپ تۇرالمىدى . ئۇ خۇاخۇا چاي سۇنغان ئىستاكاننى كۈچەپ ئىتتىرىۋەتتى ، قىزىق چاي خۇاخۇانىڭ ئۇستۈبشىغا تۆكۈلدى ، ئۇ چىدىيالماي چىرقىراپ كەتتى . بۇ ئۆيدە ئەزەلدىن ھېچكىم بۇنداق چىرقىراق ئاۋاز چىقىرىپ باقمىغانىدى . ۋارقىراش ، ئېچىنىشلىق يىغلاش ۋە خۇشال كۈلۈش قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى بۇ يەردە مەنئى قىلىنغان ، خۇاخۇا بەلكىم مۇشۇ پەيتتە بۇ يەردىكى قەبرىستانلىققا خاس پۇراقنى پۇرىغاندۇ . چۈن چى

خىزمەتكار ئايالنى چاقىرىپ خوجايىنى ھەيدىگۈزۈۋەتتى .

ئۇ كۈنى خوجايىنا ھويلىدىكى گۈللۈككە يوشۇرۇنۇۋالغان ، غال - غال تىترەيتتى . ئۇنى تاپقان چېغىمدا ، ئۆزىنى ھەيدىۋەتمەسلىكىنى مەندىن ئۆتۈنۈپ تۇرۇۋالدى ، قورقۇنچ سەۋەبىدىن ماڭا نىسبەتەن ئازراق تاينىنۇپلىش ئىپادىسىدە بولدى . بىراق ، مەن ئۇنىڭغا يارەدىم قىلىشقا ئامالسىز ، ئەمدى ئۇنىڭ ئۇچۇن چۇن چىنى يەنە خاپا قىلىپ قويسام بولمايتتى . مەن ئامالسىزلىقتىن ئۇنى قورۇدا ۋاقتىنچە يوشۇرۇنۇپ تۇرۇشقا بۇيرۇدۇم .

ئۇ كېچىسى خوجايىنا ھويلىغا يېگانە ھالدا يوشۇرۇپ قويۇلدى . يېرىم كېچىدە ئۇنى كۆرگىلى چىقسام ، بىز تۇنجى قېتىم كۆرۈشكەن چاغدىكى ھېلىقى تاش ئىدىشنى باغاشلاپ ، غەمكىن ھالدا ئۇخلاۋېتىپتۇ .

مەن ئىزچىل تۇرده ئۆزۈمنى ئۇنىڭغا قەرزدار ھېسابلايتتىم ، بۇ قەرزنى مەڭگۇ قايتۇرۇپ بولالمايتتىم . بىراق ، چوڭ بولغاندىن كېيىن مەن دائىم شەپقەتسىزلەرچە مۇنداق ئويلايدىغان بولۇپ قالدىم : دۇنيا ئەسلىدىنلا مۇشۇنداق ، ھەربىر ئادەم بىر قىسىم كىشىلەر ئالدىدا قەرزدار بولىدۇ ، شۇنداقلا يەنە بىر قىسىم كىشىلەرنى قەرزدار قىلىدۇ . بۇ خىل مۇناسىۋەت زەنجىرگە ئوخشاش گىرەلىشىپ كەتكەن ، ئۇنىڭ ھېشى بىلەن قۇيرۇقى تۇتاشقاندا بۇ دۇنيا ئادىل بولغان بولىدۇ .

ئەتىسى ئەتىگىنى چۇن چى ھۇجرىسىدىن چىقىپ جۇڭ ئۇستام ئەكىلىپ بەرگەن قۇلۇله قاپلىرىنى سورىدى . تاغارنى ئاچتىم ، قۇلۇله قاپلىرىنىڭ ھەممىسىنى مۇشۇنىڭ ئىچىده ساقلاۋاتاتتىم . چۇن چى قولىنى تاغارغا تىقىپ سىلاپ باقتى ، ئاندىن رازىمەنلىك بىلەن تاغارنى ئېلىپ كىرىپ كەتتى .

ئۇ ھۇجرىسىغا قايتىپ ئىشكىنى ياپتى . بۇ مەن ئەڭ ھاياجانلىنىۋاتقان ۋە ئەڭ ئەنسىرەۋاتقان پەيت . چۇن چى بۇ قۇلۇله

قاپلىرىنىڭ بۇرۇنقىلىرىغا ئوخشىمايدىغانلىقىنى بىلىپ قالارمۇ؟ ئىشىك ئالدىدا ساقلاپ تۇرۇۋاتقىنىمدا، قۇلىقىم ئۆيدىكى ھەربىر تېۋىشتە. جۇڭ ئۇستامنىڭ دېيىشىچە، ئەڭ تىنچ ۋاقىتتا چۈن چېنىڭ بارماقلىرى قۇلۇلە قاپلىرىنى سىلاپ ئۆتسە، ئۇلاردىن يېقىملىق كۈي ئاڭلىنىدىكەن. بۇ خىل ئاۋازنى بۇرۇنمۇ ئاڭلىغانمەن، تېخى ئۇنى پەقەت خىيالىي تۇيغۇ دەپ قارىغانىدىم. بىراق، بۇ قېتىم ئىشىك ئالدىدا تۇرۇپ ئەستايىدىل قۇلاق سالغىنىمدا، دەرۋەقە ئۆيدىن نازۇك مۇزىكا ئاۋازى ئاڭلىنىۋاتاتتى. بۇ كۈي بىردەم ئۇزۇلۇپ قالاتتى، بىردەم داۋاملىشاتتى، بۇ ئاۋازنىڭ ساھىبلىرى زىچ باغلانغان، ئۇلار تۈنجى قېتىم راستقا ئايلىنىۋاتاتتى.

توساتتىن، چۈن چى ئىشىكنى ئېچىپ چىقىپ كەلدى. ئۇ مېنىڭ ئىشىكى ئالدىدا ئىكەنلىكىمنى سەزدى.

— جۇڭ ئۇستامنى چاقىرىپ كەل، ئۇنىڭغا دەيدىغان گېپىم بار، — دېدى ئۇ ماڭا.

— ئۇ كېلەلمەيدۇ. بىر ئاي ئىلگىرى كېسەل بىلەن ئالەمدىن ئۆتتى، — تەمكىن جاۋاب بەردىم.

چۈن چى داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى، تېنى يېنىك دەرىجىدە دەلدۇگۇنۇپ كەتتى.

ناھايىتى ئۇزاقتىن كېيىن ئۇ ئاران ئېغىز ئاچتى:

— ئاخىرقى قېتىم ئۇنىڭ يۈزىنى كۆرەلمىدىڭمۇ؟

— ھەئە، كۆرەلمىدىم.

— ماڭا نېمىلەرنى دېدى؟ — سەگەكلىك بىلەن سورىدى ئۇ.

— ھېچنېمە دېمىدى. ئۇ پەقەت ماڭا قۇلۇلە قاپلىرىنى قانداق يۇيۇپ ـ تازىلاش ۋە سىلىقلاشنى ئۆگىتىپ قويدى. مۇشۇنداق قىلغاندا، كېيىن ئۇنىڭ ئورنىنى ئېلىپ، بۇ ئىشلارنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدىكەنمەن، — مەن يالغان سۆزلەۋاتاتتىم، چۈنكى جۇڭ ئۇستام چۈن چىنىڭ بۇ ئىش سەۋەبلىك ئۆزىگە ئۆچ بولۇپ قېلىشىنى خالىمايتتى.

— ئۇنداقتا بۇ قۇلۇله قاپلىرىنى سەن سىلىقلىغانمىدىڭ؟ — چۇن چى جۇڭ ئۇستامنىڭ زادى ماڭا نېمىلەرنى دېگەنلىكىنى قىستاپ سوراپ تۇرۇۋالمىدى. ئۇنىڭ دىققىتى يېڭىۋاشتىن قۇلۇله قاپلىرىغا قايتىپ كەلدى.

— هە ... شۇنداق، ياخشى قىلالمىغانلىقىمنى بىلىمەن، بىراق مەن قېتىرقىنىپ مەشىق قىلىۋاتىمەن، چوقۇم بارغانسېرى ياخشى قىلىدىغان بولۇپ كېتىمەن.

چۇن چى ناھايىتى قىسقا ۋاقىتلىق سۈكۈتتىن كېيىن دېدى:

— چارچاپ قالدىم، ھۇجرامغا كىرىپ كېتەي.

جۇڭ ئۇستامنىڭ ئۆلۈمى چۇن چىنىڭ بارلىق كۈچىنى سۈمۈرۈپ كەتكەندەكلا قىلاتتى.

— يەنە بىر ئىش... تۇنۇگۈن سىز كۆرگەن ھېلىقى قىزنى جۇڭ ئۇستام ماڭا تاپشۇرغان، ئۇنى ئېلىپ قېلىشقا بولامدىكىن؟

چۇن چى بېشىنى لىڭشىتىپ، بۇرۇلۇپ كېتىپ قالدى.

كېيىن يامغۇر يېغىشقا باشلىدى. بۇ يىل يازنىڭ تومۇز كۈنلىرىدە يامغۇر تولىمۇ كەم بولۇپ كېلىۋاتاتتى، جۇڭ ئۇستام ئۆلۈپ كەتكەن ئاشۇ كۈنى ھاۋا ناھايىتى تۇتۇق ئىدى، لېكىن باشتىن - ئاخىر يامغۇر يېغالمىدى، ھەممىلا جايىنى ئادەتتىن تاشقىرى دىمىقتىلىق قاپلاپ كەتكەن، خۇددى ھەممە نەرسە كۈتۈش ھالىتىدە تۇرغاندەك. بەلكىم چۇن چى قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئۆلگۈچى كۆڭلى خاتىرجەم ھالدا يىراقلارغا كەتكەندۇ، شۇنىڭ بىلەن يامغۇرمۇ بەھۇزۇر يېغىۋاتقاندۇ.

چۇن چىنى تاشقىرىقى ئۇزۇن كارىدوردىن تاپتىم. ئۇ بىر ئورۇندۇقنى لەمپە ئاستىغا يۆتكەپ كېلىپ، يامغۇر سۈيىنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىپ ئولتۇراتتى. يامغۇر سۇلىرى لەمپىدىن شىددەت بىلەن ھالقىپ ئۆتۈپ، ئۇنىڭ جۇخارگوللۇك يىپەك كۆڭلىكىنى ھۆل قىلىۋەتكەنىدى. ئۇنىڭغا يېقىنلاشتىم، ئۇ ئاياغ تىۋىشىمنى ئاڭلاپ، بەدىنىنى سەل قىمىرلىتىپ قويدى. ئۇ ھالسىز، غېرىب ئىدى، ئورۇقلۇقىدىن خۇددى يامغۇر سۈيى

سوقۇپ چۇشۇرۇۋەتكەن بىر تال شاپتۇل چېچىكىگىلا ئوخشايتتى .
كۆز چاناقلىرىمدىن ياشلار سىرغىپ چىقتى .
يېنىغا بېرىپ ئۇنىڭ بىلەن مۇڭداشقۇم ، يامغۇر سۈيىگە چىلىشىپ ھۆل بولۇپ كەتكەن كۆڭلەكلىرىنى تۈزەشتۇرۇپ قويغۇم كەلدى . بىراق ، ئۇنداق قىلمىدىم ، بەلكى بۇرۇلۇپلا كېتىپ قالدىم . مەن ئۇنى ئەركەكلەرنىڭ ئۇسۇلى بىلەن سۆيۈشۈم كېرەك ، شۇنداق ، بۇنى مەن قىلالايمەن ، ھازىر مەن ئۇنىڭ نېمىگە موھتاج ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ يەتتىم .
قورۇنىڭ بۇلۇڭىدا سوغۇق نەزەرلىك بىر جۈپ كۆز ماڭا ئاداۋەتلىك تىكىلمەكتە . ئارىمىزدا يامغۇر ۋە تۇمان بولسىمۇ ، لېكىن ئازراق ئۆچمەنلىكنى يەنىلا ھېس قىلالىدىم . چۇن چى ھۇجرىسىغا كىرىپ كەتكەندىن كېيىنلا ، ئاندىن ئارقا ھويلىغا ئۆتۈپ ، غول ئوت ـ چۆپلەر ئارىسىدىن خۇاخۇانى تاپتىم . يامغۇر سۈيى ئۇنى قورشۇالغانىدى . ئۇنى يۆلىمەكچى بولدۇم ، بىراق ئۇ مېنى ئىتتىرىۋەتتى .
ئۇنىڭ قېلىپ قېلىشىغا چۇن چىنىڭ قوشۇلغانلىقىنى ئېيتتىم . ئۇ ئازراقمۇ خۇشال بولغاندەك كۆرۇنمەيتتى ، پەقەتلا يەنە بۇرۇنقىدەك ئاشخانىغا بېرىپ ئۆز ئىشى بىلەن مەشغۇل بولدى . مۇشۇ ۋاقىتتىن باشلاپ ئۇنىڭ كۆڭلىدە چۇن چىگە قارىتا ئۆچمەنلىك پەيدا بولۇشقا باشلىدى . ئۇ خۇددى قىز مېلى يىغقاندەك بۇ ئۆچمەنلىكنى ئازراق ـ ئازراقتىن جۇغلىماقتا ، شۇنداقلا ئۇ يەنە تۆۋەنچىلىك پوزىتسىيىدە چۇن چى بىلەن بىر تورۇسنىڭ ئاستىدا ياشاشقا مەجبۇر .
چۇن چى دۇنيادىكى ئەڭ سەزگۈر ئايال ، كۆرەلمىسىمۇ ، لېكىن كۆز ئالدىدىكى بۇ قىزنىڭ ئۆزىگە بولغان ئۆچمەنلىكىنى سېزىۋالالايتتى .
مۇشۇنداق قىلىپ ، مەن تىركىشىپ تۇرۇۋاتقان ئىككى ئايال زاتى ئارىسىغا قىسىلىپ ، ياشلىق باھارىمنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىر مەزگىلىنى ئۆتكۈزدۇم .

15

شۇنىڭدىن كېيىنكى بىرنەچچە يىل ئىچىدە خۇاخۇا مېنىڭ بارغانسېرى چۈن چىگە ئوخشاپ كېتىۋاتقانلىقىمنى ئاستا ـ ئاستا ھېس قىلىۋاتاتتى. قۇلۇمنىڭ قېيىغا شەيدا بولۇش، ئەتراپتىكى نەرسىلەرگە پەرۋاسىز قاراش، كىشىلەرگە سوغۇق مۇئامىلە قىلىش بىزدىكى ئورتاقلىق.

ھەم ئېتىلگەن ھۇجۇمغا بېكىنىۋېلىشقا باشلىدىم، دېرىزىلەرنىمۇ ھەم چاپلاپ، ئازراقمۇ كۈن نۇرى ئۆتمەس قىلىۋەتتىم. سىلىقلانغان بىر قۇلۇمنىڭ قېيىنى ئېلىپ، كۆزلىرىمنى يۇمۇپ، ئاستا ـ ئاستا سىلىماقتىمەن. بۇ بىر خىل ئۇنسىز ئوقۇش، پەقەت ئەڭ جىمجىت چاغدىلا ئىشقا ئاشۇرغىلى بولىدۇ.

دەسلىپىدە ناھايىتى ئۇزاق مەشىق قىلدىم، كۆڭۈلدىكى غەيرىي خىياللارنى چىقىرىپ تاشلاش، پۈتۈن دىققەتنى مەركەزلەشتۈرۈش تولىمۇ تەسكە چۈشتى. ئۆينىڭ سىرتىدىكى ئازراق تىۋىشمۇ مېنى يېتىلەپ كېتەتتى. مەن ھەمىشە، چۈن چى ھۇجرىسىدىن چىقىۋالمىدۇ، ئۇ يەنە يىراق سەپەرگە چىقارمۇ، دېگەنلەرنىلا ئويلايتتىم...

بىراق، ۋاقىت ئۇزارغانسېرى كۆڭلۈم تىنچلىنىپ قېلىۋاتاتتى. ئۆينىڭ سىرتىدىن ئەمدى ئاۋاز كېرەلمەيدۇ، بىلىپ ـ بىلمەي ئۆزۈمنى چەكسىز جىمجىتلىق ئىچىدە تەنھا قالدۇرغانىدىم. قۇلۇمنىڭ قېيىدا باشقا بىر دۇنيا بار، بارماقلىرىم بىلەن قۇلۇمنىڭ قېيى ئارىسىدىن قىسقا كۈيلەر سەكرەپ چىققىنىدا خۇشاللىقتىن ۋارقىرىۋەتتىم. شۇ دەقىقىلەردە لەمپە ئاستىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان خۇاخۇامۇ قەدەملىرىنى توختىتىپ، دىققەت بىلەن ئاڭلاۋاتقان بولۇشى مۇمكىن. ئۇ مېنىڭ خۇشاللىقىمنى چۈشىنەرمۇ؟ ئەگەر ئارىمىزدا مۇشۇنداق چوڭ ئارىلىق پەيدا بولۇپ

كەتمىگەن بولسا ، مۇشۇ چاغدىكى خۇشاللىقىمدىن ئۇنىڭ بىلەن تەڭ بەھرىمەن بولغان بولاتتىم .

بۇ بەش يىللىدا چۈن چى يەنىلا قۇلۇله قېپىدىن ئۆز مەخپىيەتلىكىنى تاپالمىدى . ئۇ دېڭىز سەپىرىگە تېخىمۇ كۆپ چىقىدىغان بولۇپ كەتتى ، دېڭىزدىكى غەزەلخانلىق تۇرمۇشى ئۇنىڭ تېننىنى تېز سۇرئەتته خوراتماقتا ، ئۇ تاقابىل تۇرالماي ، ئاخىر قېرىشقا باشلىدى .

يەنە بىر قېتىملىق دېڭىز سەپىرىدىن قايتىپ كەلگەن چۈن چى ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى . ئۇ مەزگىلده ئۇ ئۆيدىلا بولدى ، ھەر كۈنى كېسەل كارىۋىتىدا يېتىپ پەس ئاۋازدا ناخشا ئېيتاتتى ، ئەتىگەندىن كەچكىچە قۇلۇله قاپلىرىنى چىڭ سىقىملىۋالىدىغان قوللىرى زادىلا بوشىشىپ قالمايتتى . بۇنىڭدىن بۇرۇن ئۇنىڭ ناخشىسىنى ئاڭلاپ باقمىغانىدىم ، گەرچە ئۇنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن غەزەلخان ئىكەنلىكىنى ئەزەلدىنلا بىلىدىغان بولساممۇ . چۈن چىنىڭ ناخشىسى ئادەمنى مەست قىلاتتى . بەزىده خۇاخۇا ئىككىمىز تالادا ئۆز ئىشلىرىمىزنىڭ ھەلەكچىلىكىده يۈرۈۋاتقان چاغلىرىمىزدا ئۇنىڭ ناخشىسى ئاڭلىنىپ قالسا ، قىلىۋاتقان ئىشلىرىمىزدىن ئىختىيارسىز توختاپ ، تىپتىنچ ھالدا ئۇنىڭ ناخشىسىغا قۇلاق سالاتتۇق . ناخشا ئاۋازى تولىمۇ تونۇش ، بىر يەرلەردە ئاڭلىغاندەكلا قىلاتتىم . بەلكىم زاكىدىكى چېغىمدا چۈن چى مېنى باغرىغا بېسىپ تۇرۇپ مۇشۇ ناخشىنى غىڭشىغاندۇ ياكى ئۇنىڭدىنمۇ بۇرۇن بولۇشى مۇمكىن . خۇددى بۇ ناخشىنى بۇ دۇنياغا كېلىشتىن بۇرۇنلا ئاڭلىغاندەك قىلاتتىم .

ئاڭلىغانسېرى غەمكىنلىشىپ كېتىۋاتاتتىم ، چۈن چى بىلەن ئايرىلىش ۋاقتىنىڭ يېقىنلاپ قېلىۋاتقانلىقىنى خىره ھېس قىلىۋاتاتتىم . كىچىك چېغىمدا چۈن چىنىڭ يىراق دېڭىز سەپىرىگە چىقىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەيتتىم . يىراق ، ئۇ ھازىر سەپەرگە چىقمايدىغان بولۇپ قېلىۋاتقاندا ، ئاندىن ھىجراندىنمۇ قورقۇنچلۇق

نەرسىنىڭ قېرىش ئىكەنلىكىنى بىلمەكتە ئىدىم .

خۇاخۇا مېنىڭ كۆزلىرىمدىكى ياشنى كۆرۈپ قالغان بولسا كېرەك ، مەنستىمەسلىك ئىپادىسىدە كۈلۈپ قويدى . بۇ مېنىڭ ئاجىزلىقىم ئۈچۈن قىلىنغان مەسخىرە ئىدى . ئۇنىڭ بۇ خىل چىراي ئىپادىسىگە ئىنتايىن ئۆچلۇكۈم كەلدى . ئۇ چۈن چىنىڭ ناخشىسىنى زادىلا چۈشەنمەيدىغان ئادەم .

خىزمەتكار قۇلۇلە قاپلىرى قويۇلغان ياغاچ شىرەنى چۈن چىنىڭ كارىۋىتى يېنىغا ئېلىپ كەلدى . سوغۇق ئۆتكۈزۈۋېلىشنىڭ ئاسارىتى نەچچە كۈندىن بۇيان قىينىپ كېلىۋاتقاچقا ، ئۇنىڭ تېنى تولىمۇ ئاجىزلاپ كەتكەن ، قۇلۇلە قېپى ئۈستىگە قويۇلغان بارماقلىرى تىترەشتىن توختاشقا ئامالسىز ، قۇلۇلە قېپىنى بارماقلىرى قىزغۇچە سىلىسىمۇ ، پەقەت قىسقىلا ئاۋاز چىقىراتتى .

بىلمەن ، ئۇ تىت ـ تىت بولۇۋاتاتتى ، ئېشىپ قالغان ۋاقتى بارغانسېرى ئازلاپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلغاچقا ، مەجەزى بارغانسېرى ئوساللىشىپ ، ئىشلىتىپ بولغان قۇلۇلە قاپلىرىنى يەرگە قالايمىقان تاشلايتتى .

ئۇ ئېلىپ كەلگەن قۇلۇلە قاپلىرى تۈگەي دەپ قالدى ، ئۇ ئىزدەۋاتقان نەرسە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن تېپىلمىدى . چۈن چى يەنە دېگىز سەپىرىگە چىقىپ قۇلۇلە قېپىنى يىغىپ كەلمەكچى بولدى . ئۇنىڭ تېنى ناھايىتى ئاجىزلاپ كەتكەندى ، تېڭىپتىن ئېلىپ كەلگەن دورىلارنى ئۇلاپ ئىچكەن بولسىمۇ ، ئازراقمۇ مەنپەئەت قىلمايۋاتقاندەك تۇراتتى .

ئاخىر مۇشۇ چاغقا كەلگەندە ، بۇ ئائىلىنى بېقىش مەسئۇلىيىتىنى ئۈستۈمگە ئېلىشقا توغرا كېلىۋاتاتتى . كۆپ يىللاردىن بۇيان بۇ ئائىلىنىڭ بارلىق چىقىملىرىنى چۈن چى كېمىدە غەزەلخانلىق قىلىپ تاپقان پۇللىرى بىلەن قامداپ كېلىۋاتاتتى . چۈن چى پەقەت قۇلۇلە قاپلىرىنىلا يىغاتتى ، ئەزەلدىن پۇل يىغمايتتى ، بارلىق پۇللىرىنى ماڭا ۋە بۇ ئائىلىگە سەرپ قىلىۋەتكەندى . بىراق ، ئەمدى ئۇ غەزەلخانلىق قىلىش ئۈچۈن

دېڭىز سەپىرىگە چىقالمايدىغان بولۇپ قالدى . بۇ ئائىلىنى بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قامداش كېرەك ؟

ھەقىقەتەن كېرەكسىز ئىكەنمەن . چۈن چىنىڭ مېنى ئىزچىل تۇرده شۇنچىلىك ئەركە ئۆگىتىپ قويغانلىقىنى مۇشۇ چاغدىلا ئاندىن ھېس قىلدىم . ئۇ ئەزەلدىن مەندىن ھېچنېمە تەلەپ قىلىپ باققان ئەمەس ، مېنى ئۆز مەيلىمگە قويۇۋېتىپ چوڭ قىلغان ، مەن ھېچ ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرالمىغان تەقدىردىمۇ ، ئۇ ھامان مېنى بېقىۋېرەتتى ، مېنىڭ بىر ئاجىز بەگزاده بولۇپ قېلىشىمغىمۇ يول قويماتتى .

ئۆسۈپ يېتىلىش سەپىرىمده ، مەن ئەڭ ئىخلاس قىلىدىغان ئىش چۈن چىگە مەپتۇن بولۇش ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىشتىن ئىبارەت بولدى . بۇ بەلكىم چۈن چىنىڭ ئەجرىگە ياندۇرغان جاۋابىم بولسا كېرەك .

16

چۈن چى مېنىڭ دېڭىز سەپىرىگە چىقىشىمنى توسمىدى ، ئۇنىڭ باشقا ئامالى قالمىغانىدى . قۇلۇلە قاپلىرى ئۇ تايىنىپ ياشايدىغان زەھەرلىك دورىغا ئوخشاپ قالغانىدى . ھازىرقى ئۇ قۇلۇلە قاپلىرىدىن ئايرىلسا ياشاشقا ئامالسىز . ئۇ توساتتىن ناھايىتى مۇلايىملىشىپ كەتتى ، خۇددى رايىش كىچىك قىزچاقتەك . بۇ چاغدىكى تۇيغۇم تولىمۇ گۈزەل ئىدى ، چۈنكى ئۇ ماڭا مۇتلەق تايانماقتا . ئۇ بارلىقىنى ماڭا ھاۋاله قىلىپ تاپشۇرۇۋاتاتتى .

ئۇزۇن سۆھبەتتىن كېيىن ھەر ئىككىلىمىز ئېغىر كەيپىيات ئىچىده قالدۇق ، ئۇزاققىچە گەپ قىلىشمىدۇق .

ئۇ قىمىرلاپ قويدى ، بۇنىڭدىن بىر نەرسىنى سەزگەندەك بولدۇم :

— تۇڭلىدىڭىزمۇ ؟ ئىسسىق سۇ ئەكېلىپ پۈتىڭىزنى

ئىسستاي .

قىزىل تاپان سۇغا چىلانغاندا كىشىنى چۆچۈتەتتى . بارماقلىرىمنى سۇغا تىقتىم ، بارماقلىرىم خۇددى سۇ ئۆسۈملۈكلىرىدەك خۇشال هالدا ئۇنىڭ پۈتلىرىغا چىرماشتى . بۇ قېتىم ئۇنىڭ پۈتى بەكلا سوۋۇپ كەتكەنىدى ، خۇددى پۈتىدا شامال ئېغىزى پەيدا بولۇپ ، تېنىدىكى ئىسسىقلىق مۇشۇ يەردىن ئېقىپ تۇگىگەندەك . قوللىرىم بىلەن ئۇنىڭ تاپىنىنى چىڭ باستىم ، ئۆز ۋۇجۇدۇمدىكى ئىسسىقلىقنى ئۇنىڭغا يەتكۈزۈپ بېرىش مېنىڭ ئارزۇيۇم ئىدى .

ئۇنىڭ پۈتلىرىنى سۈرتتۈم ، بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىدىم . ئۇ مېنى كۆرەلمەيدۇ ، قاراشلىرىمنىڭ قانچىلىك ساپ ئىكەنلىكىنى ، مېنىڭ يەنىلا نۇرغۇن يىللار ئىلگىرى ئۇنىڭ ئايىغىغا يېتىۋېلىپ ، ماڭا كۆپرەك ئىچ ئاغرىتىشىنى ئۈمىد قىلىدىغان ئاشۇ بالا ئىكەنلىكىمنى بىلمەيدۇ .

مەن پەس ئاۋازدا ئۇنىڭغا دېدىم :

— ساقلىيالايسىز ، شۇنداقمۇ ؟ سىزگە كېرەك بولغان نەرسىنى چوقۇم ئېلىپ كېلىمەن .

تالادا خۇاخۇانى كۆرۈپ قالدىم . ئۇ ئۆيدىكى ئۆزگىچە كەيپىياتنى هېس قىلغان بولسا كېرەك ، چىراي ئىپادىسى جىددي ئىدى ، لېكىن ماڭا ئۇدۇل قاراشقا پېتىنالمايتتى . ئۇ يەنە مەندىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ دەرهال كەتمەكچى بولدى ، مەن ئۇنى چاقىرىپ توختىتىۋالدىم . ئۇ جايىدا توختىدى . ياغاچ چېلەكنى قويۇپ ئۇنىڭغا قاراپ ماڭدىم . ئەمەلىيەتتە ، خېلى ئۇزۇندىن بۇيان هەر ئىككىلىمىز غەلىتە هەم جىددي بىر خىل كەيپىيات ئىچىدە تۇرىدىغان بولۇپ قېلىۋاتاتتۇق ، هەتتا مەن ئۇنىڭغا ئىنچىكىلەپ قاراپ باقمىغانىدىم . ئۇ ئاللىقاچان بويىغا يەتكەن قىز بولۇپ قالغانىدى ، ئائىلىمىزدە تۇرۇۋاتقان بۇ بىرنەچچە يىل جەريانىدا بويى خېلىلا ئۆسۈپ ، زىلۋا قىزغا ئايلانغان ، كىچىك چېغىدىكى بوۋەكلىكىدىن ئەسەرمۇ قالمىغان ، هەمىشە بېشىنى تۆۋەن سېلىپ ،

كۆكسىنى يوشۇرۇپ ماڭغانلىقتىنمىكىن ، بەدىنى ئاللىقاچان تۇپتۇز ھالىتكە كەلمەيدىغان بولۇپ قالغان ، يېنىك دەرىجىدە دۇمچەك ئىدى . ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن بىر خىل غەمكىنلىك چىقىپ تۇراتتى ، بۇنى چۈشىنىش تەس ئەمەس ، بىزنىڭ بۇ قورۇدا ئۇزاق تۇرغان ھەرقانداق ئادەم مۇشۇنداق بولۇپ قالاتتى . مېنىڭ ئەپسۇسلىنىدىغىنىم ، ئاق مۇشۇكنى كۆتۈرۈۋېلىپ تاش ئىدىش ئالدىدا قۇلۇله قاپلىرىنىڭ سىرلىرى ئۈستىدە ئىزدىنىدىغان كىچىك قىزچاق ئاللىقاچان ئۆلگەنىدى ، ئۇنىڭ شوخلۇقى ۋە سەبىيلىكى بۇ ئۆيدە ئۆلتۈرۈۋېتىلگەنىدى .

— دېگىزغا چىقىدىغان بولدۇم ، — دېدىم مەن .

ئۇنىڭ چىڭ چىشلەنگەن لەۋلىرى تىترىگەندەك بولدى .

— مەن كەتكەندىن كېيىن چۈن چى خانقىزنىڭ ھالىدىن ئوبدان خەۋەر ئېلىڭ ، ئۇقتىڭىزمۇ ؟ — ئۇنىڭ بۇ خىل جېكىلەشنى ئاڭلاشنى خالىمايدىغانلىقى ماڭا ئايان ئىدى .

ئۇ ئاخىر جۈرئەتكە كېلىپ ، بېشىنى كۆتۈرۈپ ماڭا قارىدى ۋە :

— ئەڭ ئاخىردا يەنە بىر قېتىم پۈتىڭىزنى يۇيۇپ قويغۇم بار ، — دېدى .

سەندەل كۆجىسىنىڭ خۇش پۇرىقى بىلەن تولغان ئۆي . ياغاچ چېلەك . ئەتراپقا ئىسسىقلىق تارقىتىۋاتقان سۇ . خۇاخۇا پۈتۈمنى تۇتۇپ تۇرۇپ ، سىلىق ھەرىكەت بىلەن سۇنى پۈتۈمغا قۇيۇشقا باشلىدى . تاپانلىرىم بارغانسىرى يېنىكلەپ قېلىۋاتقاندەك ھېس قىلىۋاتىمەن ، خۇددى پۈتۈمنى چوڭ بىر پارچە بۇلۇت تىرەپ تۇرۇۋاتقاندەك . بۇ كېچە تولىمۇ ئارامبەخش ئىدى . توساتتىن كۆڭلۈمدە بىر خىل ھارغىنلىق ھېس قىلىپ قالدىم ، بەلكىم يىراق سەپەرگە چىقىشتىن يەنىلا ئازراق تەشۋىشلىنىۋاتقان بولسام كېرەك . بېشىمنى ئارقىغا تاشلاپ ، ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىگە يۆلىنىپ ، كۆزۈمنى يۇمغىنىمچە دەم ئېلىشقا باشلىدىم ، ئۇششاق ھەم ئىللىق سۇ تامچىلىرى پۈتلىرىمغا يامىشىشقا باشلىدى . بۇلۇت

ئېرىپ ، يامغۇر تامچىلىرىغا ئايلانغاندى . كۆزلىرىمنى ئاستا ـ ئاستا ئېچىپ ، ئۇنىڭ ياش تۆكۈۋاتقانلىقىنى كۆردۈم ، ئۇ بېشىنى تىزىمغا قويۇۋالغاندى .

— مېنىمۇ ئېلىپ كېتىڭە ، — دېدى ئۇ پەس ئاۋازدا . . .

بېشىمنى چايقىدىم ، ئۇنى ئالدىمغا تارتىپ ، چاچلىرىنى سىلىدىم . بارماقلىرىم قۇلۇله قاپلىرىنى ئوقۇشقا باشلىغاندىن بېرى بارغانسېرى سەزگۈر بولۇپ كېتىۋاتاتتى . قىزنىڭ چاچلىرىنى سىيپاپ ئۆتكەندە ، بارماقلىرىمدىن بىر خىل ئىستەك ئۇچقۇنلىرى چىقىۋاتقاندەك ھېس قىلدىم . ئۇلار خۇددى يالتىراق قوڭغۇزغا ئوخشايتتى ، جىمجىتلىققا چۆمگەن ئوت ـ چۆپلەرنىڭ چوڭقۇر جايلىرىدىن توساتتىنلا ئۇچۇپ چىققاندى . ئۇ خىل قۇتۇرغان نۇر ئادەمنى ئىختىيارسىز ھالدا قول سوزۇپ ، ئۇلارنى تۇتۇش ئارزۇسىغا كېلىشكە قىستايتتى .

خۇاخۇا ئاخىر قۇچقىمغا ئۆزىنى ئېتىپ بۇقۇلداپ يىغلاشقا باشلىدى . ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئېسىدىگەن ھالدا :

— سىز كۆڭلىڭىزدە ماڭا ئامراق ، شۇنداقمۇ ؟ — دېدى .

ئۇنىڭغا مەيۈس ھالدا قاراپ تۇرىمەن . شۇنداقمۇ ؟ بۇنى ئۆزۈمدىن سورىدىم ، لېكىن جاۋاب بېرىشكە ئامالسىز ئىدىم .

— مۇشۇنىڭ ئۆزىلا يېتەرلىك ، ئۆزۈمنى تولىمۇ بەختلىك ھېس قىلىۋاتىمەن ، — دېدى ئۇ پىچىرلاپ .

خۇاخۇا كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە قۇچقىمدا ياتتى ، لەۋلىرىدىن ئازراق تەبەسسۇم چىقىپ تۇراتتى .

— مەن بەخت ئىچىدە ، — دەيتتى خۇاخۇا .

بەخت ؟ بەخت دەل مېنىڭ ھاياتىمدىكى ئىزچىل كېلەلمەيۋاتقان ئەۋلىيا ، ئەزەلدىن ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ باققان ئەمەسمەن . شۇڭا ، خۇاخۇانىڭ مۇشۇ دەقىقىلەردىكى تۇيغۇسىنى بىلىشكە ئامالسىزمەن . بىراق ، بۇ ئەۋلىيا مېنى ئىزچىل ئازدۇرۇپ كەلدى ، ئۇ ، چۈن چىگە چوقۇنۇش ھەم ئۇنى سۆيۈش ، قۇلۇله قاپلىرىنى ئىزدەشنىڭ بەختكە ئۇزلۇكسىز يېقىنلىشىدىغان يول

ئىكەنلىكىگە مېنى ئىشەندۈردى . ۋەھالەنكى ، ئۇ پەقەت يېقىنلىشىشتىن ئىبارەت ، ئەزەلدىن تۇتۇپ باققىنىم يوق .

مېنىڭ قەلبىم شۇنچىلىك غۇربەتچىلىكتە ، خۇاخۇانىڭ بولسا شۇنچىلىك باي . خۇاخۇا يۆگىمە رەسىمەڭ يېيىلدى ، سىرلىق غايىبانە دۇنيا كۆز ئالدىمدا نامايان بولدى . ئۇ خۇددى گاھ غايىب بولۇپ ، گاھ پەيدا بولۇۋاتقاندەك قىلاتتى . مەن بۇ دۇنياغا ئىككىلەنگەن ھالدا كىرىپ كەتتىم ، مېنى جەلپ قىلىۋاتقىنى خۇاخۇامۇ ياكى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى ئوراپ تۇرغان بەختمۇ ؟ بۇنىسى ماڭا نائېنىق .

ئوچۇقىنى ئېيتسام ، ئاللىقاچان چوپچوڭ ئادەم بولۇپ قالغان بولساممۇ ، ئەزەلدىن يىراق سەپەرگە چىقىپ باقمىغانىدىم ، ئائىلىنى قامداش دېگەندەك ئىشلارنى ئويلاپ باقمىغانىدىم . تۇيۇقسىز يەلكەمگە چۈشكەن ئېغىر يۈك مېنى تەمتىرىتىپ قويۇۋاتاتتى . يىراق ، بۇلارنى كىمگىمۇ ئېيتالايمەن ؟ مەن خۇددى قەپەستىكى ھايۋانىدەك چىقىش ئېغىزىنى ئىزدىمەكتە ئىدىم ، مۇشۇ پەيتتە خۇاخۇا قۇچىقىنى ماڭا كەڭ ئاچتى .

ئەتە يولغا چىقىشقا يېتەرلىك جۇرئەت توپلاش ئۈچۈن ، پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن ئۇنىڭ ئاجىز تېنىگە كىرىپ ئىللىقلىق ئېلىشقا باشلىدىم . مەندە ئەزەلدىن قىزلارنىڭ تېنىگە قارىتا ھېچقانچە ئىستەك يوق دېيەرلىك بولۇپ كەلگەنىدى . خۇددى بىر مۇرتقا ئوخشاش ، كۆڭۈلنى غەيرىي خىيالدىن خالىي تۇتۇپ تاۋاپ قىلىش يولىدا مېڭىشنى راستتىنلا ئىشقا ئاشۇرغانىدىم .

بىراق ، خۇاخۇانىڭ تېنى قىزىق ، ئۇنىڭدا مەن موھتاج بولۇۋاتقان ئىللىقلىق بار . كىچىكىمدىن تارتىپلا غېرىبلىق ئىچىدە ياشاپ كەلدىم ، ھازىرقى پەيتتە ئاخىر ئۇنىڭغا بەرداشلىق بېرەلمىدىم . بىز ئەڭ يېقىنلاشقان پەيتلەردىمۇ ، ئۇ يەنىلا ناھايىتى غۇۋا كۆرۈنەتتى ، خۇددى رەڭگى سۇس ، پۈرىقى ئاجىز ھەشقىپىچەككە ئوخشايتتى . ئۇنى كۇچەپ تۇتۇۋالدىم ، ئۇنىڭ تېنىدىن يىراقلاشسامىلا ، بۇ يەردىكى ھەممىنى ئۇنتۇپ كېتىشتىن

ئەنسىرەيتتىم .

ئۇ ئاچچىق ئاغرىقنى سەزدى ، كۆزلىرىدىن ئازراق ياش چىقتى ، بىراق ياشلىرىنى ناھايىتى تېزلا توختىتىۋېلىپ ، مېنى يەنىلا چىڭ قۇچاقلاپ تۇرىۋەردى . ئۇ ناھايىتى ياخشى قىلدى ، ماڭا ئەڭ زور خۇشاللىق ۋە تەسەللى ئاتا قىلدى . ئاجرىغان چېغىمىزدا ، ئۇنىڭ تېنىگە قىيالمايۋاتقانلىقىمنى ئېنىق ھېس قىلدىم .

ئۇ بەك چارچىغانىدى . قۇچىقىمدا ئۇخلاپ قالدى . ئۇنىڭ تەنلىرىنى ئاستاغىنا پاكىز سۈرتۈپ چىقتىم ، ئۇ خىل قەدىرلەش خۇددى قۇلۇلە قاپلىرىمغا قىلغان مۇئامىلەمگىلا ئوخشايتتى .

ئەتىسى ئۇ مېنى ئۇزاتقىلى چىقمىدى .

كېيىن ئويلىسام ، ئۇ ھەقىقەتەنمۇ بىر ئاجايىپ كېچە بولغانىكەن . مېنىڭ يىراق سەپەرگە چىقىشىم سەۋەبلىك ھەممە نەرسە ئىللىق ۋە نازۇك بولۇپ كەتكەن . خۇددى بىر قول يۈرەكتىكى يارىنى ئاستا - ئاستا سىلىغاندا ، ئاغرىق بەئەينى گۇل بەرگى كەبى توزۇپ كەتكەندەك ، بۇ يەردىكى ھەربىر گۇل - گىياھ ، ھەربىر قۇلۇلە قاپلىرىغىمۇ قىيالمايۋاتاتتىم . بۇ خىل تارتىشىشمىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن قانداقتۇر بىر ئىشلارنىڭ يۈز بېرىشى قىسمەتمىگە پۈتۈلگەندەكلا قىلاتتى .

17

شۇ يىلى 8 - ئايدا دېڭىز سەپىرىم باشلاندى ، كېمە چۈن چى ئەينى چاغدا بېسىپ ئۆتكەن يولنى بويلاپ ماڭا ئائىلىنىڭ ھەم تونۇش بولغان جەنۇبقا ئىلگىرىلىمەكتە .

بۇ مېنىڭ تۇنجى قېتىم يىراق سەپەرگە چىقىشىم ، بېشىم ئەينى چاغدىكى چۈن چىنىڭكى بىلەن تەڭ دېگۈدەك .

ئۇ قېتىمقى دېڭىز سەپىرى مېنى ئادەتتىن تاشقىرى ھاياجانلاندۇرۇۋەتكەنىدى ، مەن ھەربىر بۆلەك دېڭىز سۈيىدىن چۈن

چىنىڭ پۇراقلىرىنى ئىزدەيتتىم ، ئۇدۇلدىن كېلىۋاتقان كېمىدە چۇن چىنى كۆرگەندەكلا قىلاتتىم .

يىگىرمە ئىككى ياشلىق چۇن چى كېمىدە ئولتۇرۇپ لىيەنيەن ئارىلىدىن يولغا چىقتى . كېمە ھىندى ئوكيانىنى كېسىپ ئۆتۈپ ، چوڭ قۇرۇقلۇقنى بويلاپ ئەڭ جەنۇبىي ئۇچتىكى بوخەي دېڭىزى قوﻻتۇقىغا ئىلگىرىلىمەكتە . ئۇزاققا سوزۇلغان بۇ سەپەردە ئۇ چوقۇم كېمە ماچتىسىغا يۆلىنىپ پەس ئاۋازدا يىغلىغاندۇ ، بەزىلەر ئۇنىڭ بىر بوۋاقنى كۆتۈرۈۋېلىپ مالاي تىلىدا ئەللەي ناخشىسى ئېيتىپ يۇرگەنلىكىنى كۆرگەن . ئۇ يەنە قارتا بىلەن كۆپچىلىككە پال سېلىپ بەرگەن ؛ ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ھەمىشە نۇر چاقناپ تۇرغان ، ھېچكىم ئۇنىڭ بىر ئەما قىز ئىكەنلىكىگە ئىشىنىشنى خالىمىغان . كېيىن ئۇ ئاخىر چارچاپ ، ئەڭ ئاخىرقى رەتتىكى ئورۇندۇقتا ياتقىنىچە ئۇخلاپ كەتكەن ، كېچە ـ كۈندۈز دېمەستىن ئۇخلاۋەرگەن ، سەپەردە بوران ـ چاپقۇنلۇق يامغۇرغا دۇچ كەلگەنلىكىنىمۇ سەزمىگەن .

ئۇ بىر قېتىملىق تولىمۇ ئۇزۇن سەپەر ، ئۇزۇنلۇقىدىن خۇددى بارلىق ئەسلىمىلەرنى پالوبىغا تۈز دانچىلىرىدەك تۆكۈپ ، ئاندىن كۈچلۈك قۇياش نۇرىدا قۇرۇنقانغىلا ئوخشايدۇ .

كۆپ يىللاردىن كېيىن مەن چۇن چىنىڭ ئەسلىمىسىگە تۇنجى قېتىم كىردىم ، ئۇ دېڭىز قۇلۇلسىدەك ئايلانما شەكىللىك يەر ئاستى ئورىدا ئىدى ، بۇ يەرگە نۇرغۇنلىغان ئەسلىمىلەر مەھكۇم قىلىنغان ، ئۆزىنىڭ ۋە باشقىلارنىڭ بۇ ئەسلىمىلىرى خۇددى ئېچىرقىغان ئەرۋاھتەك ، ئادەم ھىدىنى ئېلىپلا قالسا ھەممىسى يوپۇرۇلۇپ كېلەتتى . قارىماققا ۋەھشىيانە كۆرۈنىدىغان بۇ تاشقى قىياپەت ئاستىغا يوشۇرۇنغىنى ئەمەلىيەتتە زېرىككەن ، ھېچكىمنىڭ كارى بولمايدىغان بىر قىسىم قەلبىلەردىن ئىبارەت ئىدى .

بەزىلەرنىڭ ئېيتىشىچە ، ئەسلىمە ئادەملەر بىلەن يېقىنلىشىشنى ئارزۇ قىلمىدىكەن ، ئۇلار ئەسلىدىنلا ئادەم تېنىدە

پارازىتلىق قىلىدىكەن ، ھەر قېتىملىق ئەسكە ئېلىنىش ۋە زىيارەت قىلىنىش جەريانى بۇ ئەسلىمىلەرنى ئۇزۇقلۇق بىلەن تەمىنلەپ ، ئۇلارنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىگە ياردەم قىلىدىكەن . ئەگەر ئەسلىمە بەختكە قارشى ئادەمدىن ئايرىلىپ كەتسە ، ئۇنىڭدىكى سۇ تەركىبى ئازراق - ئازراقتىن ئېقىپ تۇگەپ ، ئەڭ ئاخىردا بىر قىسىم قۇرغاق تالقانغا ئايلىنىپ ، ھاۋادا چېچىلىپ چۈشىدىكەن . تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ دېڭىزغا چۈشكەن ئەسلىمىلەرلا قۇلۇلە قېپىنىڭ چوڭقۇر جايلىرىغا يوشۇرۇنۇۋېلىپ ، شامالدا قۇرۇپ كېتىشتىن قۇتۇلۇپ قالالايدىكەن . ئۇلار پارقىراق ، جانلىق بولسىمۇ ، ئادەملەردىن ئايرىلىپ تۇرغانلىقتىن غېرىبلىق ئازابىغا دۇچار بولىدىكەن ، قۇلۇلە قاپلىرىنىڭ قاراڭغۇ تۆشۈكلىرىدە قانچىلىك ئۇزاق ساقلىغاندىن كېيىن ئاندىن يورۇقلۇققا چىقىپ ئادەملەر بىلەن يېقىنلىشالايدىغانلىقىنى بىلمەيدىكەن .

بۇ جۇدەڭگۈ ئايال يۈمشاق بارماقلىرى بىلەن قۇلۇلە قاپلىرىنى ئېچىپ ئەسلىمىلەرنى چاقىرغاندا ، بۇ ئەسلىمىلەر ئويغىنىپ ، بۇ ئايالنىڭ تېنىدىكى ھارارەتنى بويلاپ ئۇچۇپ كېلىپ ئۇنىڭ تېنىگە ماكانلىشىدىكەن .

ئۇ خۇددى گۈلخان بايرىمىدىكىدەك قىزغىن مۇھىتقا كىرىپ قالىدىكەن ، ئەسلىمىلەر يېنىۋاتقان مەشئەللەرگە ئايلىنىپ ، ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئۇسسۇل ئويناىدىغان كەپسىزلەردىن بولىدىكەن . ئۇ نۇرلۇق يالقۇنلار چۈن چىنى كۆچلۈك جەلپ قىلىۋالىدىكەن . مۇشۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئۆزىنىڭ كۆرۈش سەزگۈسىدىن ۋاز كېچىشكە رازى بولۇپ ، شۇ ئارقىلىق ئەسلىمىگە بولغان سادىقلىقىنى ئىپادىلىگەن .

ھازىر مەن چۈن چىنىڭ ئەسلىمىسىدە ئولتۇرىمەن ، ئۇنىڭ ئاشۇ ئۆتكەن ئىشلارنىڭ تاشقىنىدەك ئېقىپ كېلىپ مېنى غەرق قىلىۋېتىشىنى كۈتۈۋاتىمەن . ئۇلار ھەرە توپىدىنمۇ تېز ، يانار تاغدىنمۇ قىزىق ، بەلكىم بۇ ئۇلارنىڭ ئاخىر بىر يېڭى تەنگە ئۈچراشقانلىقىدىن بولسا كېرەك .

مەن ئۇلارنى بىردىن - بىردىن يەڭلىرىمگە يىغىۋالدىم . ئۇلار مېنىڭ شورىماقتا ، خۇددى سۇلۇككە ئوخشاش . مەن جىمجىت ئولتۇرىمەن ، قانلىرىمىز ئۆزئارا تۇتاشقاندا ، بۇ ئەسلىمىلەر ماڭا مەنسۇپ بولىدۇ .

مەندە قورقۇنچ يوق ، رازىمەنلىكلا بار .

موكا سېلىش

بىلسەڭ بۇگۈن تۈنۈگۈندەك ،
ئەتىمۇ بۇگۈندەك .

— «رۇبائىيات»تىن

ئالدىنقى بۆلەك

1

3 ـ ئاينىڭ مەلۇم بىر كۈنى ، بىر ئەر ليەنيەن ئارىلىدىكى مۇساپىرلار لاگېرىغا كېلىپ چۈن چىنى ئېلىپ كەتتى .

ئۇ كۈنى ئۇ ئەر دېرىزە سىرتىدىن چۈن چىگە ئۇزاققىچە قاراپ تۇردى . كېيىن يامغۇر بارغانسېرى قاتتىق يېغىشقا باشلىدى ، ئەرنىڭ چاڭگىلىشىپ كەتكەن بومبا ساقلى خۇددى ھاشارات ئەۋرىشكىسىدەك يۈزلىرىگە چاپلىشىپ تۇراتتى . ئەر لەمپە ئاستىغا كېلىپ دېرىزىنى يەڭگىل چەكتى ، چۈن چى ئورنىدىن تېزلىكتە تۇردى ، يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇنىڭغا ئىشىك ئاچتى . ئەر ئىشىكتىن كىرىۋاتقان ئاشۇ دەققىدە ، دۇنيا چۈن چىنىڭ نەزىرىدە ئېچىلىۋاتقان مۇزىكا قۇتىسىغا ئايلانغانىدى .

بىرنەچچە كۈندىن بۇيان ئۇ ئەرنىڭ دالدا جايدا تۇرۇپ ئۆزىگە ئاستىرتىن دىققەت قىلىۋاتقانلىقى چۈن چىگە ئايان ئىدى . بەزى كېچىلىرى چۈن چى ئۇنىڭ سايىسىنى كۆرۈپ قالاتتى . بۇ سايە خۇددى ئىسسىق بەلۋاغدىكى نەمخۇش پالمىزارلىقىغا ئارىلىشىپ قالغان ئاق شەمشادقا ئوخشايتتى . چۈن چى ئۇ ئەرنىڭ قىياپىتىنى ئېنىق كۆرۈپ باقمىغان ، ئۇنىڭ ساقلى ناھايىتى قويۇق ، يۈزىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنى ئېگىلىۋالغان ، كۆزلىرى بۆلۈت ئارىسىغا يوشۇرۇنغان ئايدەك گاھ غايىب بولۇپ ، گاھ كۆرۈنەتتى . نېمىشقىكىن ، چۈن چىدە ئازراقمۇ قورقۇنچ يوق ئىدى . چۈن چى ئەرنىڭ قاراشلىرىدا بىر خىل نەمخۇش نەرسە بارىدەك ھېس قىلاتتى ، بۇ نەرسە بىر خىل ئىللىق چاقىرىقتەك بىلىنەتتى .

چۈن چى ، ئۇ ئەر مېنى تونۇسا كېرەك ، دەپ پەرەز قىلاتتى ،

بەلكىم ئۇ مېنىڭ بۇرۇنقى ئاشىقىم بولۇشى مۇمكىن ، دەپ ئويلايتتى . بىراق ، بىر قېتىملىق دېگۈز تاشقىنى ئۇنىڭغا ئىلگىرىكى بارلىق ئىشلارنى ئۇنتۇلدۇرۇۋەتكەنىدى ، ھەتتا ئۆزىنىڭ كىملىكىمۇ ئېسىدە يوق ئىدى . بىر قېتىم ھويلىدا ئەر ئۇنىڭغا يېقىنلاشتى ، يوغان قوللىرىنى سوزۇپ چۇن چىنىڭ قول بېغىشىدىن تۇتتى . چۇن چى ناھايىتى ساراسىمىگە چۈشۈپ ، ھويلىدىكى بىر ياغاچ چېلەكنى ئۆرۈۋەتتى ، پاسكىنا سۇ ئەرنىڭ پۇتۇن بەدىنىگە چاچراپ كەتتى ، چۇن چى پەرىشانلىق ئىچىدە قېچىپ كەتتى .

ئۇ ئەرنىڭ چوقۇم كۆڭلى ئاغرىدى ، مەشۇقى ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەندە تولىمۇ سوغۇق مۇئامىلە قىلدى ، خۇددى ناتونۇش ئادەمگە دۇچ كەلگەندەك يىراقتا قېچىپ كەتتى . بۇ نېمىدېگەن ئازاب ـ ھە ! بۇ چۇن چىنىڭ پەرىزى ئىدى . بىراق ، ئۇ ئەر ئىرادىسىدىن يانمايدىغان ئادەم بولغانلىقتىنمۇ ياكى ئۇلار ئارىسىدىكى سۆيگۈ بەك چوڭقۇر بولغانلىقتىنمۇ ، ئىشقىلىپ ، ئۇ چۇن چىدىن ۋاز كەچمىدى . لېكىن ، ئەمدى چۇن چىگە يېقىنلىشىش غەرىزىدە بولمىدى ، پەقەت پىنھان جايغا يوشۇرۇنۇۋېلىپ ئۇنىڭغا يىراقتىن كۆز سېلىپ يۈردى .

خاتىرىسىنى يوقاتقاندىن كېيىن چۇن چى خۇددى چەكسىز قىشلىق ئۆچەككە كىرگەندەك بولۇپ قالغانىدى . بۇ ئەرنىڭ پەيدا بولۇشى بىلەن مۇز ئۆڭكۈر يېرىلىپ ئۇنى ئويغاتتى . ئەرنىڭ كۆز ئىپادىسى چۇن چىنى سەگەكلەشتۇرۇپ ، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ تېخى ياش بىر ئايال زاتى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇردى . ئۇنىڭ مەڭزىلىرى خۇددى باھار شامىلىدا ئېچىلغان شاپتۇل چېچىكىدەك قىزىل ئىدى . ئۇ ئۆزىنىڭ گۈزەللىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ سەزمەيۋاتقانلىقىغا ھەيران قېلىۋاتاتتى .

چۇن چى تاغدىن چۈشۈپ سەيلە قىلىشقا ئامراق بولۇپ قېلىۋاتاتتى ، ئۆزى يالغۇز قانچە يىراقلارغا بارسا ، شۇنچە ياخشى دەپ ئويلايتتى . مۇشۇنداق بولغاندا ، ئۇ ھېلىقى ئەرنىڭ

مەۋجۇتلۇقىنى ھېس قىلالايتتى . ئەر ئون قەدەمچە ئارىلىق قالدۇرۇپ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ كېلەتتى ، ئاياغ تىۋىشىنى ئېنىق پەرقلەندۇرگىلى بولاتتى . ئەرنىڭ پۇتلىرى كۇچلۇك ئىدى ، ناھايىتى يىراقلارغىچە ماڭسىمۇ قەدەملىرىدە بوشىشىش ئالامەتلىرى كۆرۈلمەيتتى . چۈن چى ئۇنىڭ ئالدىدا مېڭىپ ، ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ كېتەتتى ، لېكىن قەلبىگە چەكسىز شادلىق ھەمراھ ئىدى . چۈن چىنىڭ خاتىرىسىدە ئاشۇ بىر بۆلەك تاغ يولى بەكمۇ ئۇزۇن ، بۇك ـ باراقسان دەرەخلەر سايە تاشلاپ ، قۇشلار سايرىشىپ تۇرىدۇ ، تولىمۇ پىنھان ، خۇددى ئۇلار ئىككىسىدىن باشقا ھېچكىم ئاياغ بېسىپ باقمىغاندەك . ئەتراپ تىپتىنچ ، تۇيۇقسىز «توك» قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى ، بۇ يوغان بىر دانە كوكۇس ياڭىقى يەرگە چۈشۈپ چىقارغان ئاۋاز ئىدى . كوكۇس ياڭىقى دومىلاپ ئەرنىڭ پۇتى يېنىغا كېلىپ توختىدى . چۈن چى ئارقىسىغا قاراشقا جۇرئەت قىلالمايتتى ، ئارقىسىغا قارىسىلا ئەرنىڭ ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ يوشۇرۇنۇۋېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى . چۈن چى ئۇ ئەرنى مەۋجۇت ئەمەس دەپ قاراشقا مەجبۇر . ئۇ ئەرنىڭ چۈن چىگە ھەمراھ بولۇپ بۇ تاغ يولىدىن قانچە قېتىملاپ ئۆتكىنىنى ھېچكىم كۆرگىنى يوق ، بەلكىم دەرەختىن چۈشۈپ كېتىپ يەردە خۇشال دومىلاۋاتقان ئاشۇ كوكۇس ياڭىقىلا ئۇلار بىرلىكتە بېسىپ ئۆتكەن مۇشۇ يولنىڭ گۇۋاھچىسى بولسا كېرەك .

ھاۋانى قارا بۇلۇتلار قاپلىغان مەلۇم بىر چۈشتىن كېيىن ، چۈن چى توساتتىن ئەرنىڭ ئاياغ تىۋىشىنى ھېس قىلالمىدى . ئۇ ئۆزى يالغۇز دېگىز ياقىسىغا باردى ، ئاندىن ئارقىسىغا ياندى ، لېكىن ئۇنىڭغا ئەگىشىدىغان ئاياغ تىۋىشى يوق . ئۇ تەشۋىشلىنىشكە باشلىدى ، ئەتراپتا ھېچنېمە يوق . ھەر قېتىم يامغۇر يېغىشتىن بۇرۇن مۇساپىرلار لاگېرى جايلاشقان تاغ باغرىدا نۇرغۇن قاغىلار ئەگىپ يۇرەتتى ، ئېچىنىشلىق قاقىلداشلىرى ئادەمنى پەرىشان قىلاتتى . ھېلىقى ئەر ئاخىر ئۇنىڭدىن ۋاز كېچىپ ، بۇ ئىللىق

ئويۇننى ئاخىرلاشتۇرغاندى .

يولدا چۈن چى بىر كۆل بويىدىن ئۆتتى ، ئېڭىشىپ سۇدىكى شولىسىغا قارىدى ، ئۇ ئۆزىنىڭ ئازراقمۇ ئۆزگەرمىگەنلىكىنى تۇيۇقسىز ھېس قىلدى ، تەلەتتىدىن يەنىلا مۇز يېغىپ تۇراتتى ، جىنسىنى پەرقلەندۈرۈشمۇ تەسكە چۈشكۈدەك دەرىجىدە سەت ئىدى . ئۇ ، ھەممە ئىش بىر خىل خاتا تۇيغۇ بولۇشى مۇمكىن ، دەپ گۇمانلىنىشقا باشلىدى . بەلكىم ئەزەلدىنلا قانداقتۇر بىرەر ئەرنىڭ قاراشلىرى ۋە ئاياغ تىۋىشى مەۋجۇت بولۇپ باقمىغان بولۇشى ، قانداقتۇر باھار كەلگەنلىكىنىڭ بېشارەتلىرى كۆرۈلمىگەن بولۇشى مۇمكىن . بەلكىم ئۆزى بۇ يەردىن كېتىشكە تولىمۇ ئىنتىزار بولۇۋاتقاچقا ، ئۆزىگە ئۇن - تىنسىز قارايدىغان ، ئۆزىنىڭ قوغدىغۇچى ئىلاھى بولىدىغان بىر ئادەمنى ئويدۇرۇپ چىقارغان بولسا كېرەك .

تۇيۇقسىز ئارقا تەرەپتىن بىرنىڭ پىخىلداپ كۈلگەن ئاۋازى ئاڭلاندى ، كۈلكە ئاۋازى توختاۋسىز ئىدى ، خۇددى پىلە قۇرتىدىن يىپەك ئېتىلىپ چىققاندەك . چۈن چى ئارقىسىغا قارىمىدى ، لېكىن سىراڭ ئايالنىڭ كەلگەنلىكىنى پەرەز قىلدى . ئارقىغا ئۆرۈلۈپ قارىۋىدى ، دەرۋەقە ئاق چاچلىق مومانىڭ مۇكچەيگەن گەۋدىسى كۆز ئالدىدا نامايان بولدى . مومای كۈلگىنىچە ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى .

بۇ سىراڭ ئايال تولىمۇ سىرلىق ، ئۇ ئېلىشىپ قالغىلى ئۇزاق ۋاقىت بولغان ، غېرىب - مىسكىنلىك ئۇنىڭ بىردىنبىر ھەمراھى ، شۇنچە ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان ئۇنىڭ قانداق ياشاپ كېلىۋاتقانلىقىنى ھېلىدىغان ئادەم يوق . ئۇنىڭ يۇرگەن - تۇرغان يېرىنى بىلمەك قىيىن ، ئويلىمىغان يەردىن ئادەمگە تاسادىپىي ئۇچراپ قالىدۇ . دېڭىز تاشقىنىدىن كېيىن بولسا كېرەك ، كىشىلەر ، سىراڭ ئايالغا ئۇچراپ قېلىش شۇملۇقنىڭ بېشارىتى ، ئۇنىڭغا ئۇچرىغان ئادەمگە كېلىشمەسلىك كېلىدۇ ، دېيىشىدىغان بولۇپ قالغانىدى . چۈن چى سىراڭ ئايالدىن بىزار ئەمەس ئىدى ،

چۇنكى ئۇ ساراڭ بولسىمۇ ، لېكىن پاسكىنا ئەمەس ئىدى ، تەلۈلۈكى سەل پەسەيگەندە چىراي ئىپادىسى مۇڭلۇق ، مەغرۇر قىياپەتكە كىرىپ ، خۇددى جۇڭگونىڭ باي ئائىلىلىرىدىن چىقىۋاتقان ئېسىلزادە خېنىملارغا ئوخشاپ قالاتتى . چۈن چى ئىلگىرى پەقەت باشقىلار بىلەن بىللە كېتىۋاتقان چاغلىرىدىلا ئۇنى ئىككى - ئۈچ قېتىم كۆرگەن ، ئەزەلدىن ھازىرقىدەك يالغۇز ، يۇزمۇيۇز ئۇچرىشىپ باقمىغانىدى .

چۈن چىنىڭ ئېچ - باغرى ئەلەمگە تولدى ، ساراڭ ئايالىنى كۆرۈپلا كىشىلەرنىڭ شۇملۇق دېگىنى ئېسىگە كېلىپ قالدى ، ناتونۇش ئەرنىڭ غايىب بولۇپ كەتكەنلىكىنى ئويلىغىنىدا كۆڭلىدە ئۆچمەنلىك پەيدا بولدى . ئۇ ساراڭ ئايالغا قاراپ بىرنەچچىنى ۋارقىراپ ، قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ ئۇنى قوغلىۋەتتى . ساراڭ ئارقا - ئارقىدىن چېكىنىپ ، كىچىك پۈتلىرىنىڭ ئۈچىدا دەسسەپ ئۆچقاندەك يۈگۈرۈپ قاچتى . ئەتراپ تۈيۈقسىز ئادەمنىڭ قورقۇنۇسى كەلگۈدەك جىمجىتلىققا چۆمدى ، ساراڭ ئايالنىڭ كۈلكە ئاۋازى يەنىلا ئاڭلىنىۋاتقاندەك ، خۇددى سىياتېئا پاپورتنىكىنىڭ شېخىغا ئوخشاش ئاسماندا چەمبەر ھاسىل قىلىپ ئۇچۇپ يۈرگەندەك قىلاتتى . بىرمۇ ئادەم يوق . چۈن چى ھودۇققىنىدىن قېچىشقا باشلىدى .

ئۇ تۇرالغۇسىغا قېچىپ كەلدى . ئاياللار قورۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ كەچلىك تاماق يەۋاتاتتى . قىزىق بىلىق شورپىسىدىن دىماغنى ئېچىشتۇرىدىغان پۇراق كېلىپ تۇراتتى ، پوتۇن قورۇنى ئاياللارنىڭ رازىمەنلىك بىلەن تاماق چاينىۋاتقان ئاۋازى قاپلىغان ، ئۇلار خۇددى ۋەھشىي قۇشلارغا ئوخشايتتى ، قاناتلىرىنى پالاقلىتاتتىيۇ ، قانداقلا قىلسۇن زادىلا ئۇچالمايتتى . بىراق ، كەچلىك تاماق ۋاقتى ئۇلار ئۈچۈن ئەڭ ئىللىقلىققا تولغان ۋاقىت ھېسابلىناتتى . ئاياللار كۆپ جايدا ھېچبولمىغاندا غېرىبلىق تۇيغۇسى بولمايتتى . چۈن چى ھەمراھى سۇڭنىڭ ئۆزىنى چاقىرىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ ، ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ ئولتۇردى . سۇڭ

سۇڭ دائىم دېگۈدەك ئاشۇ بىرنەچچە ساھىبجامال ئايال بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ ، ئۇلارنىڭ ئىلگىرى ئەرلەر بىلەن ھەپىلىشىپ يۈرگەن چاغلىرىدىكى ھېكايىلىرىنى ئاڭلاشقا ئامراق ئىدى .

چۈن چى بېلىق ۋە كۆكتاتتىن قىلىنغان ئاچچىق شورپىدىن ئازراق يۇتتى ، بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۈدۈلىدا ئولتۇرغان ئايالغا قارىدى . ئۇ ئىلگىرى كىيىدە ئاغۇاتنى كۆرگەنلىكى توغرىسىدىكى ھېكايىنى قاش - كۆزلىرىنى ئوينىتىپ سۆزلەۋاتاتتى . چۈن چى ئۇنىڭ سول مەڭزىدىكى تەكشى سۇۋالمىغان ئەڭلىككە دىققەت قىلدى ، ئەڭلىك ئۇنىڭ تېرىسىدە يالت - يۇلت قىلىپ تۇراتتى ، گەرچە مۇھەببەتلىك ئۇچرىشىش پۇرستى يوق دېيەرلىك بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ يەنىلا پەرداز قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ كېلىۋاتاتتى ؛ ئۇنىڭ ئەڭلىكى دېگىز تاشقىنىنىڭ غەرق قىلىشىدىن ئۆتكەن بولسا كېرەك ، بىر قۇتا قىزىل پانقاققا ئايلانغانىدى .

ئەڭلىككە قاراپ چۈن چىنىڭ كۆڭلى يېرىم بولدى . ئۇ ئەڭلىكنى ئاشۇ ئايالنىڭ ئاشقى سۆيگا قىلغان بولغاچقا ، ئۇ شۇنداق جۇلالىق كۆرۈنۈپ ، مەغرۇرانە قىياپەت بىلەن ئۇنىڭ يۈزىگە چاپلىشىپ تۇرۇۋاتسا كېرەك ، دەپ پەرەز قىلدى چۈن چى . چۈن چىنىڭ ئېسىگە تۇيۇقسىز بىر ئىش كەلدى ، بىر قېتىم بىر پاھىشە ئايال يۈزىدىكى ئەڭلىكنى پاھىشۋازنىڭ يالاپ تۇگىتىۋەتكەنلىكىنى ، ھۆل تىلىنىڭ ئۆز تېرىسىدە مىدىرلاپ يۈرگەنلىكىنى سۆزلىگىنىدە ، چۈن چى ئاشۇ ھالەتنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ ، تېزدىنلا يۈزلىرى قىزىرىپ كەتكەنىدى .

چۈن چىنىڭ ئەسلىدىلا ناچار ھالەتتە تۇرۇۋاتقان كەيپىياتىنى بۇ ئەڭلىك تېخىمۇ يامانلاشتۇرۇۋەتتى .

ئۇ كەچلىك تاماقنى يېمىدى ، مىجەزى يوقلۇقىنى باھانە قىلىپ ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىپ قالدى . سىرتتا يامغۇر يېغىۋاتاتتى . ئۇ يۇگۇرگىنىچە ئۆزۈن كارىدورنى كېسىپ ئۆتۈپ ھۇجرىسىغا قايتىپ كەلدى . بۇنداق چاغدا ھۇجرىدا ئادەم بولمايتتى ، ھۇجرا تېپتىنچ ، پەقەت تورۇستىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان يامغۇر سۈيىنىڭ چۇشۇۋاتقان

ئاۋازىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى . چۈن چى ئىشكىنى يېپىپ ، ئۆزىگە تەئەللۇق بولغان ئاشۇ كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلىدى .

دۇنيا شۇنچىلىك كەڭ ، بىراق پەقەت مۇشۇ كارىۋاتلا ئۇنىڭغا تەئەللۇق . ئۇ زەي پۇراپ تۇرغان يوتقان ـ كۆرپىسىگە تاشلانغىنىچە يىغلاشقا باشلىدى .

ئۇ ئاياللار كەچلىك تامىقىنى يەپ بولۇشتىن بۇرۇن يىغلاپ بولۇشى كېرەك ئىدى .

چۈن چى ئۆزىنى تېگى يوق ھاڭغا چۈشۈپ كەتكەندەك ھېس قىلدى . ئۇنىڭ بىلەن كۇنلەرنى بىللە ئۆتكۈزىدىغان بۇ ئاياللارنىڭ كۆپىنچىسى ئىلگىرى كېمىدە غەزەلخانلىق قىلىپ تۇرمۇش كەچۈرىدىغان ناخشىچى ئاياللار ئىدى . ئۇلارنى يامان دەپ كەتكىلىمۇ بولمايتتى ، بىرلا يېرى ، تۇرمۇشتا زىيادە ئېرىنچەك ۋە چېچىلاڭغۇ بولغاچقا ، چىرىكلىك پۇرىقى چىقىپ تۇراتتى . بۇ غەزەلخان ئاياللار جۇڭگودىن كېلىدىغان كېمىنى ساقلاۋاتاتتى ، كېمە كەلسىلا ، ئۇلار كېمىگە قايتىپ ، ئىلگىرىكى ئاشۇ نەغمە ـ ناۋاغا تولغان تۇرمۇشىنى داۋاملاشتۇراتتى . ئۇلار ھەشەمەتلىك كېمىدىن ، ئۆزلىرىگە يېقىنچىلىق قىلىدىغان ئەرلەردىن ، ھاراقتىن ، پىغانىنى چىقىرىدىغان ناخشا ـ ئۇسسۇلدىن ئايرىلىپ قالسا ، خۇددى دولقۇنلار قىرغاقتا ئىتتىرىپ چىقىرىپ قويغان بېلىققا ئوخشاش نەپەسلەنگۈدەك ماغدۇرىدىنمۇ مەھرۇم قالاتتى .

مانا ھازىر چۈن چى شۇلارنىڭ ئارىسىغا كىرىپ قالدى ، ئۆزىنىڭ ئۇلاردىن پەرقلىنىپ تۇرىدىغان ھېچقانداق بىر يېرىنىڭ يوقلۇقىنى تونۇپ يەتتى ، ھەتتا ئۆزىنى تېخىمۇ بىچارىدەك ھېس قىلدى . ئۇلار ھېچبولمىغاندا بىرەر ئەرنىڭ ئۆزلىرىنىڭ جىسمانىي ئەركىنلىكىنى سېتىۋېلىپ ، بۇ يەردىن ئېلىپ كېتىشىدىن ئۈمىد كۈتۈپ ئولتۇرۇشىدۇ . چۈن چىنىڭ ئۈمىد كۈتكۈدەك نېمىسى بار ؟

سۇڭ سۇڭ چۈن چىگە ناھايىتى ياخشى مۇئامىلە قىلاتتى ، چۈن چىنىڭ ھاياتىنى سۇڭ سۇڭ قۇتۇلدۇرۇۋالغانىدى . ئەگەر سۇڭ

سۇڭ دېڭىز ساھىلىدا ئۇنى كۆرۈپ قېلىپ ، ئۇنىڭ تېخى تىنىقى بارلىقىنى بايقاپ قالمىغان بولسا ، ئۇ ئاللىقاچان قىرغاقتا ئۇن ـ تىنسىز ئۆلگەن بولار ئىدى .

بىراق ، سۇڭ سۈڭنىڭ ئامراقلىقى خۇددى ئارغامچىغا ئوخشاش ئۇنى مەھكەم چۇشەپ قويۇۋاتاتتى . سۇڭ سۇڭ ھەييارلىق بىلەن :

— سىزنىڭ جېنىڭىزنى مەن قۇتقۇزۇپ قالغان ، ماڭا قانداق رەھمەت ئېيتىسىز ؟ — دېگەندى چۇن چىگە .

چۇن چىنىڭ يۈرىكى ئېغىپ :

— مېنى قانداق رەھمەت ئېيتسۇن دەيسەنكىن ؟ — دەپ سورىغان .

سۇڭ سۇڭ قوللىرىنى سوزۇپ چۇن چىنىڭ ماڭلاي چاچلىرىنى قايرىپ ، ئۇنىڭ پارقىراق پېشانىسىنى سىلاپ تۇرۇپ :

— سىزنى ماڭا بىر ئۆمۇر ھەمراھ بولسا ئىكەن دەيمەن ، — دېگەندى .

قىزنىڭ ئالقىنى خۇددى سوغۇق ئاق يىلاندەك چۇن چىنىڭ پېشانىسىدە ئۆمىلەپ يۈرەتتى .

سۇڭ سۇڭ يەنە دائىم چۇن چىگە :

— كەلگۈسىدە بىز بىرلىكتە كېمىگە چىقىپ تۇرمۇش كەچۈرەيلىچۇ ، — دەيتتى .

— ئۇ خىل تۇرمۇشتا ئەركىنلىك يوقتۇ ھەرقاچان ، ھەمىشە باشقىلارنىڭ قاش ـ قاپىقىغا قاراپ ، ئۆزىنىڭ قايغۇ ۋە خۇشاللىقلىرىنى بېسىپ تۇرىدىغان گەپ ، — چۇن چى ئۆزىنىڭ قارىشىنى سېپايىلىك بىلەن پۈرتىپ قويدى . سۇڭ سۇڭنىڭ قېنىغا سىڭىپ كەتكەن بىر خىل يوشۇرۇن خاراكتېرنىڭ كېمىدىكى غەزەلخان ئايالىلارنىڭ سەرگەردانلىق تەبىئىتى بىلەن بىر يەردىن چىقىپ قېلىۋاتقانلىقى چۇن چىگە ئايان ئىدى .

— ياق ، ئۇ دېگەن ھەقىقىي ئەركىن تۇرمۇش ، ئەتراپىڭىزدا

قانچه كۆپ ئادەم بولسمۇ ، ئۇلار قەلبىڭىزگە كىرەلمەيدۇ ، خۇددى كېمە ئاستىدىكى دېڭىز دولقۇنلىرىغىلا ئوخشايدۇ . كېمىدە ئۇزاق ۋاقىت تۇرسىڭىز ، ئاستىڭىزدىكىنىڭ كەڭ دېڭىز ئىكەنلىكىنىمۇ ئۇنتۇپ كېتىسىز . بىز ناخشىمىزنى ئېيتىپ ، هارمونىمىزنى ئىچىمىز ، خالىغىنىمىزنى قىلىمىز .

سۇڭ سۇڭنىڭ گەپ ـ سۆزلىرىدىن دېڭىز تۇرمۇشىغا بولغان ئىنتىلىش كۆڭۈرەپ تۇراتتى . چۈن چى باشقا بىرنېمە دېمىدى .

ساقاللىق ئەر پەيدا بولغان چاغدا ، چۈن چى سۇڭ سۇڭنىڭ چۈشكىدىن قۇتۇلۇشقا ئۇن ـ تىنسىز ئۇرۇنۇۋاتاتتى . چۈن چى كۆرۈنۈشتە تولىمۇ خاتىرجەم ، تەقدىرىگە تەن بەرگەن هالەتتە ئىدى ، بىراق ئۇ بىر خىل ساختا قىياپەتلا ئىدى ، خالاس .

2

چۈن چى بىرىنىڭ دېرىزىنى چېكىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى . ئۇ كارىۋاتتا ياتقىنىچە بېشىنى كۆتۈرۈپ ، ساقاللىق ئەرنىڭ دېرىزە سىرتىدا تۇرغانلىقىنى كۆردى . يامغۇر شۇنچىلىك قاتتىق يېغىۋاتاتتى ، لېكىن ئۇ ئەر قىمىر قىلماي تۇراتتى . ئۇنىڭ چىرايى ئىپادىسى پەرۋاسىز ، بويى بەستلىك ، خۇددى بىر سۇرلۇك بۇتخانىغا ئوخشايتتى .

ئۇ چوقۇم چۈن چىنىڭ ياش تۆكۈۋاتقانلىقىنى كۆردى . بىراق ، ئۇ بۇ ياشلارنىڭ ئۆزى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى . باشلىنىشىدىلا ئۇ بىر تەلۈە ئۇسۇپ كىرگۈچى ئىدى ، بىراق ئۇنىڭ كىچىككىنە بىرەر هەرىكەتلىرىمۇ چۈن چىنى هاياجانلاندۇرۇۋېتىشكە يېتەرلىك ئىدى . ئاڭلاشلارغا قارىغاندا ، تايلاندتا بىر خىل يېپلىق ياغاچ قونچاق ئويۇنى ساقلىنىپ كېلىۋاتقانىكەن . قونچاقنىڭ ئېگىزلىكى ئادەمنىڭ يېرىمچىلىك كېلىدىكەن ، قىياپىتى تولىمۇ كۆركەم ئىكەن . قونچاق ئويىنىتىدىغان پېشقەدەم سەنئەتكارنىڭ ماهارىتىمۇ قالتىس ئىكەن ، ئۇ قولىدىكى تاياقنى سەللا كۆتۈرۈپ قويسا ، ياغاچ قونچاق

تولغۇشىپ كېتىدىكەن ، سەنئەتكار قولىدىكى بىر تال يىپنى تەكرار مىدىرلاتسا ، قونچاق سەھنىدە مەجنۇنلارچە ئۇسسۇل ئويناپ توختىمايدىكەن . چۈن چىنىك ئەھۋالى دەل مۇشۇنىڭغا ئوخشاش . ياغاچ قونچاق جاپا تارتسىمۇ خۇشال ، چۈنكى ئۇنىڭ كېيىنكى قەدەمدىكى يۆنىلىش ئۇستىدە ئويلىنىشىنىڭ ھاجىتى يوق ، ئۇ پەقەت يىپقا ئەگىشىپ ھەركەت قىلسىلا بولىدۇ .

چۈن چى نۇرغۇن ئاياللارنىڭ ئۆزىگە ئوخشايدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ ، ئۇلارنىمۇ پېشقەدەم سەنئەتكار قولىدىكى ياغاچ قونچاق بولۇشقا ، ئۇنىڭ كونتروللۇقىدا سەۋدايىلارچە توختىماي ئۇسسۇل ئويناشقا رازى ، دەپ ئويلايدۇ .

ئۇ ئەر ئالدى بىلەن كۆز ئىپادىسى ئارقىلىق چۈن چىنى سىناپ يۇردى . ئەڭ ئاخىردا ، دەل مۇشۇ 3 ـ ئاينىڭ بىر چۈشتىن كېيىنلىكى ، ئۇ يېرىم يېپىلغان دېرىزىدىن يىنپ كىرگۈزدى . چۈن چى يۇلقۇنمىدى ، بوينىغا ئۇنىڭ يىپ سىلىۋېلىشىغا يول قويدى . بەلكىم ئۇنىڭ كۈتۈۋاتقىنى دەل مۇشۇ بولسا كېرەك . چۈن چى ئىنتىلىش ئىچىدە ئۇنىڭغا ئىشىك ئاچتى ، خۇددى ھېلىقى ياغاچ قونچاقتەك . ئۇلارنىڭ باغلىنىش ئويۇنىنىڭ پەردىسى مۇشۇنىڭ بىلەن ئېچىلدى . ئۇ بابا ئارىلىدىن كەلگەن تېرىسى قارا ئادەم ئىدى ، مالاي تىلى بىلەن فۇجيەن تەلەپپۇزى ئارىلىشىپ كەتكەن يەرلىك شېۋىدە سۆزلەيتتى ، خەنزۇ تىلىنى بىلەتتى ، لېكىن كەمدىن ـ كەم ئىشلىتەتتى .

ئەر كىرگەندىن كېيىن چۈن چى تارتىنغىنىچە جايىدا تۇرۇپلا قالدى ، بىرھازادىن كېيىن :

— دېگىز تاشقىنىدىن كېيىن كاللام قۇيقۇرۇقلا بولۇپ قالدى ، ئۆتكەن ئىشلارنىڭ ھېچقايسىسى ئېسىمدە يوق... شۇڭا ماڭا ئەگىشىۋالغان چېغىڭىزدا قانداق قىلىشىمنى بىلەلمەيلا قالدىم ، سىزگىمۇ بەك سوغۇق مۇئامىلە قىلدىم ... كەچۈرۈڭ ، — دېدى خىجىل بولغان ھالدا .

ئەر ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ بىردەم تۇرۇپ قالدى ، چۈن چىگە سەل

گۈمانىي نەزەر بىلەن قارىدى . ئەر خېلى ئۇزۇنغىچە گەپ قىلمىدى . چۈن چى ئۇنىڭ چىرايىدىن خاپىلىق ۋە ئۈمىدسىزلىكنى كۆردى ، چۈن چى ئۇنىڭ ئاچچىقىدا ئۆزىنى تاشلاپ كېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ :

— بۇراق ، مېنىڭچە ، بۇ ۋاقىتلىق ئەھۋال ، ناۋادا سىز ئىلگىرىكى بەزى ئىشلارنى ئېسىمگە سېلىپ قويالىسىڭىز ، ئۆتكەن ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئېسىمگە ئالالىشىم مۇمكىن ، دەپ ئويلايمەن ، — دېدى ئالدىرىغىنىچە .

ئەر بىردەم ئىككىلىنىپ تۇرغاندىن كېيىن :

— ماڭايلى ، — دېدى .

— ھازىرلا يولغا چىقالايمەن ، بۇ يەردە ئېلىپ كەتكۈدەك ھېچ نەرسە يوق ، — چۈن چى سۆزلىگەچ ، ئەتراپقا كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى . راست ، تارتىشقۇدەك ھېچنېمە يوق ئىدى .

ئەر بېشىنى لىڭشىتىپ ، ئالدىدا ئىشكىتىن چىقتى ، چۈن چى ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگەشتى . بۇ ئىمارەتخانىنىڭ ئايلانما كارىدورىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا ، چۈن چى ئاياللارنىڭ ئويۇن - كۈلكە ئاۋازىنى ئاڭلىدى ، ئۇلارنىڭ كەچلىك تاماقتىن يانغانلىقىنى بىلدى . ئۇ سۇئال سۈڭغا يولۇقۇپ قېلىشتىن بەكلا ئەنسىرىدى ، شۇڭا ئەرنى تارتقىنىچە تېز قەدەملەر بىلەن يۈگۈرۈشكە باشلىدى ، پۈتلىرىدىن چاچرىغان يامغۇر سۇلىرى يەر يۈزىگە ئۇرۇلغاندىكى سادا تولىمۇ ياڭراق ئىدى . ئەرنىڭ ئالقىنى شۇنچىلىك ئىسسىق ، ئىسسىقلىقىنى چۈن چىنىڭ ۋۇجۇدىغا ئۆزلۈكسىز كىرگۈزمەكتە ، يامغۇر سۇلىرى ئۇنىڭغا تەسىر كۆرسىتىشكە ئامالسىز .

چۈن چىنىڭ قەلبى شادلىق ئىلكىدە ، خۇددى بىر غەلىبىلىك جەڭ قىلىۋالغاندەك . ھېلىقى ئاياللار بىر ئەرنىڭ چۈن چىنى ئېلىپ كېتەكىنلىكىنى كۆرسە چوقۇم چۇرقىرىشىپ كەتمەي قالمايدۇ . ئۇلارنىڭ كۈن بويى زارىقىپ كۈتىدىغىنى دەل بىرەر ئەرنىڭ ئۆزلىرىنى ئېلىپ كېتىشى ئەمەسمىدى ؟ كۆزلىرىدىن ھاڭۋاقتىلىقى چىقىپ تۇرىدىغان ، مۆرىمەس ، كاللىسى قۇپقۇرۇق بۇ قىزنى ئەر

زاتىنىڭ بىرىنچى بولۇپ ئېلىپ كېتىشىنى ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى ئويلاپ باقمىغان بولغىيدى ! ئۇ يۇگۇرۇپ كېتىۋېتىپ كۈلۈپ تاشلىدى .

ئۇلار ئىبادەتخانىنىڭ ئارقا ئىشىكىدىن چىقتى ، شۇ يۇگۇرگىنىچە تاغقا چىقىپ كەتتى . چۈن چى ئۆزىنىڭ شۇنچىلىك كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى ئەزەلدىن بىلگەن ئەمەس ، ئۇ ئىلگىرىكى بىرقانچە ئايدىن بۇيان كۈچ توپلاۋاتقاندەك ، بۇ كۈچ چىڭقىلىپ مۇشۇ دەقىقىدىكى قارا يامغۇرغا ئەگىشىپ ئېتىلىپ چىقىۋاتقاندەك قىلاتتى . چۈن چى ئىنسانىنىڭ تولىمۇ سىرلىق ۋە مۇرەككەپلىكىنى ھېس قىلدى . ئۇ ئۆز نىيىتىنى ئەسلا چۈشەنمەيتتى ، بىراق ئۇ ئۆزىنى مەيلىگە قويۇۋېتىشنى خالايتتى ، خۇددى ۋۇجۇدىغا ھېسسىياتى ئوقچۇپ تۇرىدىغان بىر ياۋايى ھايۋان كىرىۋالغاندەك ، ئۇنى قاتمۇقات قورشاۋنى بۆسۈپ ئۆتۈشكە ، بېكىتىلگەن مەلۇم بىر نىشانغا قاراپ ئۇچقاندەك چېپىشقا قىستاۋاتقاندەك قىلاتتى .

3

قاراڭغۇ چۈشەي دېگەندە ، چۈن چى ساقاللىق ئەرگە ئەگىشىپ ئايلانما يوللار بىلەن ئاخىر دېڭىز بويىغا يېتىپ باردى . يامغۇر توختىدى ، ئۇلار ئىككىسى خۇددى سۇدىن ئۆمىلەپ چىققان جانىۋارلاردەك ھۆل پېتى قۇملۇق ساھىلىدا ئاستا ماڭماقتا ئىدى . بۇ يەر بىر ئاۋات كەنت ئىدى ، دېڭىز تاشقىنى ئۇنى ئۇزۇل ـ كېسىل ۋەيران قىلدى . ئۇلار كىچىك ئارالنىڭ ياقىسىنى بويلاپ ناھايىتى يىراقلارغا ماڭدى ، يولدا بىرەر ئادەمنىمۇ ئۇچراتمىدى ، پەقەت ئۆرۈلگەن ۋە بۇزۇلغان ئۆيلەرلا خۇددى تەكشىسىز چىش پارچىلىرىغا ئوخشاش كىچىك ئارالنىڭ قان ئېقىۋاتقان چىش مىلىكىدە قالدۇق بولۇپ قالغان .

يولدا ئۇلار پاراڭلاشماي دېگۈدەك كەلدى ، قىلىشقان بىردىنبىر گەپنى ئەرنىڭ چۈن چىگە ئۆز ئىسمىنىڭ تۆگە ئىكەنلىكىنى دەپ بەرگىنى بولدى .

تۆگە؟ چۈن چى بۇ خىل جانۋارنىڭ قىياپىتىنى دەمالىلىققا ئىشلىتىلگە ئالالمىدى. بىراق، مۇئەييەنلەشتۇرۇشكە بولىدىغىنى شۇكى، ئۇ جانۋار نەمخۇش ھەم ئالچىپار زېمىن بىلەن يېقىنمۇ كەلمەيتتى.

تۆگە زېرىكىش، غېرىبلىققا بەرداشلىق بېرەلەيدىغان، پۇتىنىڭ ماغدۇرى بار ھايۋان، ئۇلار ئۆز - ئۆزىنى قامدىيالايدۇ، ئۆزىنى تۇتالايدۇ، نەپسى ئۈچۈن كونتروللۇقىنى يوقاتمايدۇ. چۈن چى بۇنى كېيىنچە بىلدى. ئۇزاق سەپەرلەردە تۆگىلەر پەقەت ئالدىدىكى يولنىلا كۆرەلەيدىغاندەك قىلاتتى، ئەتراپتىكى مۇھىتقا كەلسەك، ئۇ پەقەت ئۇلار بىلەن مۇناسىۋەتسىز مەنزىرە، ئۇلارغا نىسبەتەن ھېچقانداق ئېزىقتۇرۇش كۈچى يوق.

چۈن چى تۆگە مېنى يىراقلارغا ئاپىرىدۇ، دەپ ئويلىغانىدى، لېكىن تۆگە ئۇنى ھېچ يەرگە ئاپارمىدى. ئۇلار دېڭىز ساھىلىدا ناھايىتى ئۇزاق تۇرۇشتى.

چۈن چى ئېچىرقاپ كەتكەنىدى. گۈگۈمدىكى كۈچلۈك دېڭىز شامىلىدا جىسمى خۇددى نەيدەك ھۇۋ - ھۇۋ قىلغان ئاۋاز چىقىراتتى. ئۇ تۆگىگە زارلانغان قىياپەتتە قارىدى، تۆگە قوشۇمسىنى تۇرگىنىچە يىراقتىكى دېڭىزغا نەزەر سالماقتا ئىدى. دېڭىز شامىلى تۆگىنىڭ نەپەسلىرىنى ئۈچۈرۈپ كەلدى، ئۇ خۇددى چۆچۈپ كۆتۇرۇلگەن كېچە قۇشىدەك ۋەزىنسىلىك ئاۋاز ئىدى. چۈن چى ئەڭ ئاخىرقى ئازراق قۇياش نۇرىدىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭ سىياقىغا ئىنچىكىلەپ سەپسالدى. ئۇنىڭ بويى ئېگىز، بەدەن تۈكلىرى قويۇق، كۆز ئىپادىسى چۈشىنىكسىز ئىدى، ئېغىزى خۇددى ئوت - چۆپلەر ئارىسىغا يوشۇرۇنغان قۇدۇققىلا ئوخشايتتى. ئۇنىڭ گەپ قىلغاندىكى ئاۋازى چۈن چىگە يىراقتىن كېلىۋاتقان ئەكس سادادەك بىلىنەتتى.

كەچ كىرگەندە ماغدۇرىدىن كەتكەن ئىككى كېمە قىرغاقتا توختىدى. چۈن چى بىردىنلا ناھايىتى خۇشال بولۇپ كەتتى. ئۇ،

تۆگە مېنى مۇشۇ كېمىگە چىقىرىپ بۇ يەردىن ئېلىپ كېتىدۇ ، دەپ ئويلىغاندى . بىراق ، كېمىگە چىققاندىن كېيىن ، بۇ ئىككى كېمىنىڭ قازا قىلغانلارنى سۈزگىلى كەلگەن كېمە ئىكەنلىكىنى بىلدى . دېڭىز تاشقىنى ئۆتۈپ كەتكىلى بىرنەچچە ئاي بولدى ، بىراق جەسەتلەر ھەدىگەندىلا سۇ يۈزىگە لەيلەپ چىقىپ تۇراتتى .

پالۋىغا دېڭىزدىن سۈزۈۋېلىنغان جەسەتلەر دۆۋىلەپ قويۇلغان ، سوزۇلۇپ ياتقان ئۆلۈكلەر دۆۋىسى تولىمۇ سۇرلۇك كۆرۈنەتتى . كېمە كۆتۈرۈلگەن دېڭىز دولقۇنىنىڭ ئىتتىرىشى بىلەن تەۋرىنىپ تۇراتتى ، كېمىگە دۆۋىلەپ قويۇلغان ئاق گەۋدىلەرمۇ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ تەۋرىنىپ ئادەمنى چۆچۈتەتتى . چۈن چى بەكلا قورقۇپ كەتتى ، تۆگىنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋېلىپ ، ئۇنىڭ پېشىنى چىڭ تۇتۇۋالدى ، ئۇ تۆگىنى تارتىپ بۇ يەردىن تېزرەك كەتمەكچى بولدى .

چۈن چىنىڭ قورقۇپ كېتىشى بىلەن تۆگىنىڭ قىلچە كارى بولمىدى ، يەنىلا كېمىگە قاراپ ماڭدى . چۈن چى ئۇنىڭغا ئېسىلىۋالدى ، ئۇنىڭ سۆرىشى بىلەن كېمىگە چىقىپ قالىدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەندە ، ئاخىر ۋارقىراپ تاشلىدى . تۆگە ئارقىسىغا قايرىلىپ چۈن چىگە بىر قاراپ قويۇپ ، ئۇنىڭ چىڭ تۇتۇۋالغان قولىنى سىلكىۋېتىپ ، ئۆزى يالغۇز كېمىگە چىقتى . كېمە تۇمشۇقىغا ئىككى ـ ئۈچ پانۇس ئېسىلغان ، بىرنەچچە قاۋۇل ئەر پالۋىدا تۇراتتى ، تۆگىنىڭ كېمىگە چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ، ئۇلار تۆگىنىڭ ئالدىغا چىقتى . قارىغاندا ، ئۇلار تۆگە بىلەن بۇرۇندىنلا تونۇشتەك قىلاتتى . بۇ بىرقانچە ئەر ئارالدا ياشايدىغان ۋۇزۇ بېلىقچىلىرى بولسا كېرەك ، ئۇلار تۆگە بىلەن مالاي تىلىدا پاراڭلاشتى . ئۇلار تۆگىنى تولىمۇ ھۆرمەتلەيدىغاندەك قىلاتتى ، تۆگە سورىغان گەپلەرگە ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن جاۋاب بېرەتتى .

ساھىلدا تەنھا قالغان چۈن چى كېمىگە قارىغىنىچە تۇراتتى . كېمە تۇمشۇقىدا تۇرغان ئەرلەر تولىمۇ بەستىلىك كۆرۈنەتتى ، چۈن

چىدە ئۇلارغا نىسبەتەن ئازراق قورقۇنچ پەيدا بولۇپ قالدى .

ئارقىدىنلا ئۇلار قولمۇقول تۇتۇپ كېمىدىكى جەسەتلەرنى چۈشۈرۈشكە باشلىدى . چۈن چى تۆگىنىڭ بىر جەسەتنىڭ قولىدىن تۇتقانلىقىغا قاراپ تۇردى ، يەنە بىر جەسەتنىڭ پۇتىدىن تۇتتى . مۇشۇنداق قىلىپ ئۇلار جەسەتلەرنى بىر - بىرلەپ قىرغاقتا ئېلىپ كەلدى . ھاۋا يېپىشقاق دېگىز سۇيى ۋە چىرىگەن ئەتنىڭ بەتبۇي پۇرىقى بىلەن تولدى . چۈن چى سەنتۈرۈلگىنىچە ساھىلغا يېقىلىپ قۇسۇشقا باشلىدى .

ھەممە جەسەتلەر چۈشۈرۈلۈپ بولغاندىن كېيىن ، تۆگە ھېلىقى بىرقانچە ئەر بىلەن يەنە بىرنەچچە ئېغىز پاراڭلاشتى ، ئاندىن چۈن چى تەرەپكە كەلدى . ئۇ چۈن چىنى يۆلەپ ، ئۇنىڭ قولىدىن تۇتقىنىچە ئېلىپ ماڭدى . تۆگىنىڭ بايىلا جەسەتلەرنى تۇتقان قولى تېگىشى بىلەنلا ، چۈن چى بىزارلىق ئىچىدە قارشىلىق كۆرسەتتى ، لېكىن ئۇ بىر جۈپ قول تولىمۇ يوغان ھەم ئىللىق ئىدى ، ئۇنىڭ قولىنى مەھكەم قامالالاپ تۇتۇۋالغانىدى . چۈن چى داۋاملىق يۇلقۇنۇشتىن ۋاز كەچتى .

ئەمدى چۈن چى جەسەت يۆتكەشكە قىزغىن بۇ غەلىتە ئەرگە ئەگىشىشى كېرەك ئىدى .

4

بىرىنچى كېچىنى ئۇلار ئەبجەق ساتمىدا ئۆتكۈزدى . ئەسلىدىكى تورۇسىنى دېگىز تاشقىنى ئېقىتىپ كەتكەن ، كىشىلەر پالما دەرىخى يوپۇرمىقى بىلەن ۋاقىتلىق تورۇس ياساپ قويغان ، بىراق چۈشتىن كېيىنكى قاتتىق يامغۇردا بۇ تورۇسمۇ ئۆرۈلۈپ چۈشكەنىدى . ساتمىدا بىر سەگەنچۈك ۋە بىرنەچچە تاش ئۇستەلدىن باشقا ھېچنېمە يوق .

كېچە ئاسمىنىنى ۋە يۇلتۇزلارنى كۆرگىلى بولىدۇ ، چاچلارغا ئاي نۇرى چۈشۈپ تۇرىدۇ ، سەگەنچۈك تازا پۇختا ھەم خېلى راھەت ، ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان دېگىز شامىلى ئادەمنى ھەر دائىم

سەگەكلەشتۇرۇپ تۇرىدۇ ... چۇن چى بۇ غېرىب ـ غۇرۇانە ئۆي ئۇچۇن يۇقىرىقىدەك ئارتۇقچىلىقلارنى تېپىپ چىقىپ ، شۇكۇر قىلاي دېدى . تۆگە ئۇنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ ، يېگۈدەك بىر نەرسە تېپىپ كېلىشكە چىقىپ كەتتى .

چۇن چى پۇچۇق تامنى باغاشلىرىغىنچە تۆگىنىڭ قايتىپ كېلىشىنى كۈتۈۋاتاتتى . كۆز ئالدىدا سوزۇلۇپ ياتقىنى دەل ئەيىبدار دېگۈز ئىدى . سۇس يورۇقتا مۇشۇ يەرلىك بىرقانچە بالا بۇ دېگىزنىڭ قورۇقلىرىنى يىرىك پۇتلىرى بىلەن دەسسەپ ئويناماقتا . بەزى ئىشلار چۇن چىگە بارغانسېرى قاراڭغۇ بولۇپ كېتىۋاتاتتى . بۇ ساقاللىق ئەر بابا ئارىلىدىن كەلگەن ، مالاي تىلىدا سۆزلەيدۇ ، قارىغاندا ، بىر قوۋمنىڭ ئاتامانىدەك قىلىدۇ ، ئۇ قانداقسىگە ئۆزىنىڭ ئىلگىرىكى سۆيگىنى بولسۇن ؟ ئېسىنى يوقتىشتىن بۇرۇن ئۇلار ئارىسىدا قانداق ھېكايىلەر بولۇپ ئۆتكەن بولغىيدى ؟

تۆگە بىر ياخشى ئۇۋچى ئىدى . قىسقىغىنا ۋاقىت ئىچىدە ئۇ بىرنەچچە قۇشقاچ ۋە قاغا ئۇۋلاپ كەلدى . ئۇ يەنە كوكۇس ياڭىقىدىن ئىككىنى ۋە پالما دەرىخى يوپۇرمىقىدىن قىلىنغان نەيچىدىن بىرنى ئېلىپ كەلگەنىدى .

تۆگە يەنە «دامـا» دەپ ئاتىلىدىغان دەرەختىن بىر سىقىم دېڭىرقاي يىغدى . دېڭىرقاينى پالما دەرىخى يوپۇرمىقىدىن قىلىنغان نەيچىگە قويۇپ ئوت يېقىۋىدى ، ئۇ بىر مەشئەلگە ئايلاندى . ئۇ مەشئەلدىن ئۇچنى ياساپ تاش يېرىقچىلىرىغا قىستۇرۇپ ، بۇ ۋەيرانە ساتمىنى يورۇتتى .

ئۇ يەنە گۇلخان ياقتى ، ھېلىقى قۇشلارنى ياغاچ زىخقا ئۆتكۈزۈپ كاۋاپ قىلىشقا باشلىدى . ئۇ قۇشلارنىڭ ھەممىسى ئورۇق ، ئازراقمۇ ماي يوق ئىدى ، كاۋاپ قىلىنغاندىن كېيىن قۇرۇپ قاپىداپ كەتكەن دەرەخ شېخىغىلا ئوخشاپ قالدى ، كۆرۈنۈشى ناھايىتى قورقۇنچلۇق ئىدى . بەكلا ئېچىرقاپ

كەتكەنلىكتىن ، چۈن چى ئۇنىڭ قولىدىن بىر زىخنى ئېلىپ يېگىلى تۇردى . كاۋاپ بەكلا قاتتىق ئىدى ، چۈن چى ئاستا چايناشقا باشلىدى .

ئۇلار بىر ـ بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرۇشتى ، گەپ قىلماقچى بولاتتىيۇ ، ئېغىزىدىن چىقىرىشمايتتى . ئاخىر يەنىلا تۆگە ئالدى بىلەن ئېغىز ئاچتى :

— بۇرۇنقى ئىشلار زادىلا ئېسىڭىزدە يوقمۇ ؟

چۈن چى ئۇنىڭ دېمەكچى بولغىنىنى تەستە چۈشىنىپ ، خىجىل بولغان هالدا بېشىنى لىڭشىتتى . ئۇ تۆگىنىڭ ئۈمىدسىزلەنگەن هالىتىنى كۆرۈشنى زادىلا خالىمايتتى . چۈن چى ئۆزىمۇ بىلىپ ـ بىلمەي پاسسىپ ئورۇنغا چۈشۈپ قالغاندى ، تۆگىنىڭ خۇشاللىقى ۋە خاپىلىقىنى ئېهتىياتچانلىق بىلەن كۆزىتەتتى .

— ئۆتكەن ئىشلاردىن ماڭا ئازراق سۆزلەپ بەرسىڭىز بولامدۇ ... مەن خاتىرەمنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە تىرىشاتتىم ، — دېدى چۈن چى .

بىراق ، تۆگە ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىمىغاندەك ، سەگەنچۈكتە ئولتۇرغىنىچە ئاغزىدىكى يېمەكلىكنى گۇچۇلدىتىپ چاينۇاتاتتى . چۈن چى ئۇنىڭ خاپا بولۇۋاتقانلىقىنى بىلىپ يەنە گەپ قىلىشقا جۈرئەت قىلالمىدى . چۈن چى ئۆزىنى يامان ئەهۋالدا قالغاندەك هېس قىلماقتا ئىدى ، ئۆتكەن ئىشلارنى داۋاملىق ئېسىگە ئالالمىسا ، تۆگە هامان ئۇنى قوغلۇۋېتەتتى .

تۆگە چۈن چىنىڭ ئەنسىزلىكىنى سېزىۋالغاندەك قىلاتتى ، ئۇ چۈن چىنىڭ يېنىغا سۈرۈلۈپ ئولتۇردى . ئۇ تۈيۇقسىز بىخ سۈرگەن ئۇرۇقتا ئوخشاش چۈن چىنىڭ يېنىدا پەلەككە تاقاشقۇدەك دەرەخ بولۇپ ئۆسكەنىدى . تۆگە تۈيۇقسىز چۈن چىنىڭ قولىنى تۇتۇپ ، ئۇنى ئالدىغا تارتتى ۋە چۈن چىنىڭ بوينىدىكى توم مىس زەنجىرنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ سورىدى :

— بۇچۇ ، بۇ ئېسىڭىزدە بارمۇ ؟

چۈن چى تېڭىرقىغان ھالدا بېشىنى چايقىدى :

— ئېسىمدە يوق ... مۇساپىرلار لاگېرىدىكى ئانىلارنىڭ ئېيتقىنىچە ، ئۇلار دېڭىز ياقىسىدا مېنى بايقىغان چاغدا بۇ زەنجىر بوينۇمغا چىڭ يۆگەكلىك ئىكەن .

چۈن چى بۇ گەپلەرنى دەپ بولۇپ ، بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەرنىڭ چىراي ئىپادىسىگە قاراپ باقتى ، بۇ زەنجىرنى ماڭا مۇشۇ ئەر سوۋغا قىلغان بولسا كېرەك ، دەپ پەرەز قىلدى ، شۇڭا :

— ئۇلارنىڭ دېيىشىچە ، بۇ مەن ئايرىلىپ قېلىشنى زادىلا خالىمايدىغان ئەرسە بولغاچقا ، ئۇنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن بوينۇمغا قاتمۇقات ئورىۋالغان بولۇشۇم مۇمكىن ئىكەن ، — دېدى .

ئاي نۇرى ئېچىلىپ قالغان تورۇستىن كىرىپ ، بۇ قارامتۇل زەنجىرنى ئالتۇندەك نۇر چاچتۇراتتى . مۇشۇ دەقىقىلەردە دېڭىزمۇ جىمجىت بولۇپ قالغان ، پەقەت مۇشۇ زەنجىرلا ئۇلارنىڭ ئارىسىدا شىرىقلىغىنىچە پۇلاڭلاپ تۇراتتى . مىس زەنجىرنىڭ ئەڭ تۆۋەنكى ئۈچىدا ئەپىس ، ئەپچىل ياسالغان قىسقا ئالتۇن پىچاق تۇراتتى ، پىچاققا ئۇششاق قىزىل ياقۇتلار قويۇلغانىدى .

تۆگە قولىنى سوزدى ، پىچاقنى كاپلا قىلىپ تۇتۇۋېلىپ ئالىقىنىدا دەڭسەپ باقتى . ئۇ ببلىگە ئېسىۋالغان خالتىسىدىن مۇشۇنىڭغا ئوخشايدىغان مىس زەنجىردىن بىرنى چىقاردى ، ئۇنىڭدىمۇ ئوخشاشلا بىر پىچاق تۇراتتى ، بىرلا يېرى ، بۇ پىچاق سەل چوڭراق ئىدى ، بۇنىڭغىمۇ ئوخشاشلا ئالتۇندىن ھەل بېرىلگەن ، پارقىراق قىزىل ياقۇتلار قويۇلغانىدى . بۇ بىر جۈپ قىسقا پىچاق خۇددى سۇنغان مىس ئەينەككە ئوخشاش قايتىدىن بىر يەرگە جەم بولدى . چۈن چى خۇددى پارقىراق ، سىزىلغان ئىزلار بىلەن تولغان مىس يۈزىدە لىپىلداپ تۇرغان نۇرغۇن ئەسلىمىلەرنى كۆرگەندەك بولۇۋاتاتتى . چۈن چى شادلىق ئىچىگە غەرق بولدى : ئەسلىدە بۇ پىچاقلار بىر جۈپ ئىكەن ـ دە . بىرى ئەردە ، بىرى ئايالدا .

ئەر چاپىنىنىڭ پېشى بىلەن ھېلىقى كىچىكرەك پىچاقنى

سۇرتكەچ :

— بـۇ پاسكىنا بولۇپ كېتىپتۇ ، ئازراقمۇ پارقىرىمايدىغان بولۇپ قاپتۇ ، — دېدى .

ئەردىكى چوڭراق پىچاق بىلەن سىلىشتۇرغاندا چۇن چىدىكىسى ھەقىقەتەن خۇنۇك كۆرۈنەتتى ، جىق كونىراپ كەتكەنىدى .

— دېگىز سۇيىدە مۇشۇنداق بولۇپ كېتىپتۇ ، — چۇن چى تەمىتىرىگەن ھالدا شۇنداق دېگەچ ، تۆگىنىڭ قولىدىكى كىچىك پىچاقنى تارتىۋېلىپ بارماقلىرى بىلەن يېنىك سۇرتۇشكە باشلىدى . ئۇ بۇ پىچاقنى ئەزەلدىن مۇنداق ئەزىزلەپ باقمىغانىدى ، ئۇ ھەتتا ئۇنى قورۇدا چۇشۇرۇپ قويغاندىمۇ ئانچە پەرۋا قىلمىپ كەتمىگەن ، قايتا ئىزدەپمۇ بارمىغان ، كۆڭلىدە پىچاق ئۇ جايدا تۇرمايدۇ ، دەپ ئويلىغان . يەنىلا شۇ سۇئال جاھىللىق قىلىپ چۇن چىنىڭ ئورنىدا پىچاقنى ئىزدىگەن ، ئەگەر ئۇ پىچاقنى ئائىلىدىكىلىرىگىز سۇۋغا قىلغان بولسا ، مۇشۇنداقلا يوقىتىپ قويسىگىز بەك ئەپسۇسلىنارلىق ئىش بولىدۇ ، دەپ تۇرۇۋالغانىدى . ئۇ كۇنى كەچقۇرۇن سۇئال سۇئال يېتىپ كەتكەن مىس زەنجىرنى تۇتقىنىچە يامغۇر ئىچىدىن چىقىپ كېلگەن ، ئۇ يامغۇردا چىلىق ـ چىلىق ھۆل بولۇپ كەتكەن مىس زەنجىرنى چۇن چىنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويغاندىن كېيىن :

— كەلگۇسىدە مەندىن مىننەتدار بولۇشىگىز مۇمكىن ، — دېگەنىدى كۇلۇپ تۇرۇپ .

بـۇ چـۇن چىنىڭ مۇساپىرلار لاگېرىدىن قېچىپ چىققاندىن بـۇيـان سـۇئال سـۇئىنى تۇنجى قېتىم ئەسلىشى ئىدى ، ئۇ سۇئال سۇئىنىڭ ئاشۇ گەپنى قىلغان چېغىدىكى ئالدىن بىلگۇچىلەرگە خاس تەلەپپۇزىنى ئويلاپ كۆڭلىدە ئەيمىنىش تۇيغۇسى پەيدا بولدى .

چۇن چى ئىككى پىچاقنى قاتار قىلىپ ئالىقىنىغا قويدى . ئۇلار خۇددى ئۇزۇن ئايرىلىپ قايتا كۆرۈشكەن جانىۋارلاردەك ئۇنىڭ ئـىـلـىق ئالىقىنىدا قۇچاقلىشىپ ئۇخلىماقتا ئىدى . ئۇ ئىككى

ئالىقىنىنى جۇپلىۋىدى ، پىچاقلار بىر - بىرىگە سوقۇلۇپ ، تىرىق - تىرىق ئاۋاز چىقاردى . ئۇلارنىڭ روھى ئاللىقاچان قول تۇتۇشقىنىچە باشقا بىر دۇنياغا قېچىپ بېرىۋالغاندۇ .

چۇن چى سانسىز قېتىم ئەسلەيدىغان بۇ كېچىدە ئىككى پىچاق بىر - بىرىگە سوقۇلغاندا ، هاياجاندىن چۇن چىنىڭ كۆز ياشلىرى تۆكۈلۈشكە ئازلا قالدى . ئىككى پىچاقنىڭ ئۇچرىشىشى ئۇنى سەرگەردانلىق كۇنلىرىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىغا ئىشەندۇردى ، بۇ بەخت سۇڭ سۇڭغا ئاسىيلىق قىلىشنى بەدەل قىلاتتى .

گەرچە ئۇلار هېسسىيات ئۇرغۇپ تاشقىنىغان ئەڭ دەسلەپكى پەيتلەردە تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ ، لېكىن تۆگە بىر تاينى يوق مەشۇق چىقىپ قېلىۋاتاتتى . بۇ چاغدا ئۇلار توسالغۇسىز يېقىنلىشالايتتى . قىزنىڭ كۆزىدىكى ياش ، ئەرگە بولغان ئىشەنچ ۋە ئارزۇ بۇ هارغىن سەپەردە بۇنى ئارزۇ قىلمىغانىدى . تۆگە ئىختىيارسىز هالدا قىزنىڭ ماڭلاي چاچلىرىنى قايرىپ ، ئۇنىڭ تولغان پېشانىسىنى سىلىغاندا ، ئۆزىنىڭ بۇ كاللىسى قۇپقۇرۇق قىزغا شۇنچىلىك قىزىقىپ قېلىۋاتقانلىقىنى بايقىدى . تۆگە ئۇنىڭ پېشانىسىنى ياخشى كۆرەتتى ، ئايال زاتىدا بۇنداق ئېگىز پېشانىسى بارلار كەم ئۇچرايتتى ، بۇ پېشانە خۇددى مىس ئەينەكتەك پارقىراق ئىدى . ئۇنىڭ چىرايىدىن هاكاۋۇرلۇق ، جاهىللىق ، تىركىشىشتىكى ئۆتكۈرلۈك چىقىپ تۇراتتى . تۆگىنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرىدىغان ئاياللاردا بۇنداق ماڭلاي بولمايتتى .

تۆگە چۇن چىنىڭ ماڭلاي چاچلىرىنى بىر تال - بىر تالدىن قايرىپ ، پېشانىسىدە بىرەر تالمۇ چاچ قويمىدى . ماڭلاي خۇددى نۇقسانسىز زۇمرەتكە ئوخشاپ قالدى ، تۆگە خۇددى بىباھا گۆھەر تېپىۋالغاندەك ، بۇ پېشانىنى توختىماي سىلايتتى . تۆگە ئەزەلدىنلا ئۆزىنى هەيران قالدۇرىدىغان نەرسىلەرنى ياخشى كۆرەتتى . مەسىلەن ، دېڭىز سەپىرىدە تۇيۇقسىز كەلگەن بوران - چاپقۇن ، دۇشمەنلەرنىڭ تۇيۇقسىز هۇجۇمى هەمدە كۆز ئالدىدىكى لاتاپىتى ئۇرغۇپ تۇرغان ئايال دېگەندەك .

— ماڭا ئۆتكەن ئىشلاردىن ئازراق سۆزلەپ بەرسىڭىز بولامدۇ ؟ بەلكىم ئۇنىڭ خاتىرەمنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشۈمگە ياردەمى بولۇپ قالار ، — چۈن چى جەمجىتلىقنى بۈزدى ، ئۇ بەكلا روھلۇق كۆرۈنەتتى ، ئۆتكەن ئىشلارنى بىلىشكە ئالدىراۋاتاتتى .

تۆگە ئۇنىڭ گەپ قىلمىغان چاغدىكى ھالىتىنى بەكرەك ياخشى كۆرەتتى . چۈن چى تۆگىنىڭ كونتروللۇقىغا چۈشۈپ قالغاندى ، خۇددى ئۇنىڭ بىلىكىگە قونغان شاتۇتدەك . تۆگە تۈيۈقسىز غەزەپلىنىپ قالدى ، چۈن چىنىڭ چېچىنى كاپلا قىلىپ تۇتۇپ ، ئۇنى يېنىغا تارتتى ھەمدە :

— ئۆتكەن ئىشلار راستىنلا ئېسىڭىزدە يوقمۇ ؟ — دەپ ۋارقىرىدى .

چۈن چى جېنىنىڭ بارچە بېشىنى چايقايتتى . ئەرنىڭ قولى بەكلا كۈچلۈك ئىدى ، خۇددى ئۇنىڭ باش تېرىسىنى يۇلۇۋېتەلەيدىغاندەكلا قىلاتتى . ئۇلار مۇشۇ ھالەتتە خېلى ئۇزاق تىركىشىپ تۇرۇشتى . ئەر ئاستا ـ ئاستا پەسكويغا چۈشتى ، قولى ئاخىر ئاستا ـ ئاستا بوشاشتى ، شۇ چاغدىلا چۈن چى سەل ئارام تاپقان بولدى . بۇنداق زوراۋان مىجەزنى ئۇ ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغانىدى . ئۇ مۇساپىرلار لاگېرىدا ئۇچرىتقان بىرنەچچە ئەرنىڭ ھەممىسى سولغۇن ، قورقۇنچاق كۆرۈنەتتى ، بەلكىم دېڭىز تاشقىنى ئۇلارنىڭ روھىنى چىقىرىۋەتكەن بولسا كېرەك ، چۈن چى ئەرلەرنىڭ ھەممىسى ئاشۇلاردەك بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلايتتى . ئۇ بايا تىنىقى دەقىقىلەردىلا ھەقىقىي ئەرنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتتى . ئۇنىڭ باش تېرىسىدىكى ئاغرىق ئازراق ـ ئازراقتىن تارقىماقتا ، لېكىن تۆگىنىڭ قولى يەنىلا بېشىنى قاماللاپ تۇرۇۋاتقاندەك ، خالىغان چاغدا ئۇنى يەنە تارتىدىغاندەكلا تۇيغۇدا ئىدى . ئۇ تۆگىنىڭ ئوسال مىجەزىدىن ئۆزىنىڭ قورقمايۋاتقانلىقىغا ھەيران ئىدى ، ئەكسىچە ، تۆگە ئۆزىنىڭ يېقىن ئادەملىرىگىلا مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلسا كېرەك ، دەپ ئويلايتتى .

ئۇلار ئانچە يىراق بولمىغان جايدىكى دېڭىز شاۋقۇنىغا سۈكۈت ئىچىدە قۇلاق سالغىنىچە قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكەنلىكىنى سەزمەي قېلىشتى . تۆگە سەل ئۈسسىغانىدى ، ئۇ بايىاتىن ئېلىپ كەلگەن ئىككى دانە كوكۇس ياڭىقىنى ئەكېلىپ ، ئۈچىنى بىر قىسىم كېلىدىغان جايغا پىچاق ئۇردى ، يۇمىلاق كوكۇس قېپى يەرگە چۈشتى ، ئىچى لىققىدە شەربەت ئىدى . تۆگە بىرىنى چۈن چىگە سۈندى .

كوكۇس بۇ يەردە كۆپ چىقىدىغان بولسىمۇ ، لېكىن مۇساپىرلار لاگېرىدا تۇرۇۋاتقان مەزگىلدە چۈن چى زادىلا ئېغىز تېگىپ باقمىغانىدى . كوكۇس ياڭىقى يېرىلغاندا ، بۇ خۇش پۇراق چۈن چىگە تولىمۇ تونۇش بىلىنىدى ، ئۇ بىر خىل چۈشەنگىلى بولمايدىغان شادلىققا غەرق بولدى . ئۇ تۆگە ئۇزاتقان كوكۇس ياڭىقىنى ئېلىپ بىر يۇتۇم ئىچتى ، كۆڭلى ناھايىتى ھۇزۇر تاپقانىدەك بولۇپ ، توساتتىن خىيالا سەگىپ قالغانىدەك ھېس قىلدى . باشتىكى زارلىنىشلىرى قاياقلارغىدۇر تارقاپ كەتكەنىدى . ئۇ قەلبىدىكى شادلىقىنى بېسىپ تۇرۇپ :

— بۇ كوكۇسنىڭ پۇرىقى تولىمۇ تونۇش بىلىنىدى ، مېنىڭچە ، بۇرۇن كوكۇسقا بەكلا ئامراق بولسام كېرەك ، — دېدى تۆگىگە .

تۆگە كوكۇس سۈيىنى بىر كۆتۈرۈپلا ئىچىۋەتتى ، كۆزىدىن نۇر چاقناپ تۇرغان ھالدا چۈن چىگە قاراپ سورىدى :

— ئىلگىرى يەنە نېمىلەرگە ئامراق ئىكەنلىكىڭنى بىلگۈڭىز بارمۇ ؟

تۈيۇقسىز پەيدا بولغان بېشارەتلىك سېزىم چۈن چىنى بىر خىل قېتىپ قېلىۋاتقاندەك تۇيغۇغا كەلتۈرۈپ قويۇۋاتاتتى ، ئۇنىڭ قوللىرى تىترەپ ، كوكۇس سۈيى تۆكۈلۈپ كەتتى . ئاشۇ دەقىقىدە ئۇ مەۋج ئۇرۇۋاتقان دېڭىز شاۋقۇنىنى ئاڭلىيالمىدى ، چۈنكى تۆگىنىڭ ئوت ـ چۆپلەر ئارىسىغا يوشۇرۇنغان سىرلىق ئېغىزى ئاللىقاچان ئۇنىڭ قۇلىقىغا چاپلىشىپ بولغانىدى .

تۆگە ئۇنى تامامەن كونترول قىلىش نىيىتىگە كېلىپ ، ناھايىتى ياخشى كۆرىدىغان بۇ شاتۇتنى يېڭىگە سېلىۋالماقچى

بولدى .

چۇن چى چىرقىرىماقتا ئىدى . بىراق ، ئۇنىڭ ئېغىزىمۇ ناھايىتى تېزلا تۆگىنىڭ چاتقاللىقىغا چۈشۈپ كەتتى . تۆگە ئۇنىڭغا ئازراق - ئازراقتىن چاپلىشىۋاتاتتى . مۇسكۇل ۋە تېرىلەر ئۇچراشتى ، قاشتاش بۇيۇملار تېگىشكەندە چىقىدىغاندەك بۇ خىل ئاۋاز ئەڭ نازۇك چاقىرىق ئىدى . ئۇ قاتمۇقات توسالغۇلارنى يىمىرىپ تاشلايتتى ، ئەكس ساداسى تەننىڭ ئەڭ چوڭقۇر يېرىگىچە يېتىپ باراتتى .

چۇن چى بىر تەرەپتىن ، ئەرنىڭ بۆسۈپ كىرىشىگە قارشىلىق كۆرسەتتى ، يەنە بىر تەرەپتىن ، ئۇنىڭ چاقماققا ئوخشاش چېقىن چېقىپ كېلىپ ، ئۆزىنىڭ قاراڭغۇ جىسمىنى تېشىپ ئۆتۈپ ئۇنى يورۇتۇشىغا ، ئۆزىنى تونۇش ۋە ئۆتكەن ئىشلارنى كۆرۈش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىشىغا تەشنا ئىدى . بۇ خىل تۇيغۇنى بىر شەھەرنىڭ قوغداۋاتقاندىكى تۇيغۇغا ئوخشىتىشقا بولاتتى ، شەھەرنىڭ سېپىلى ناھايىتى ئېگىز ، شەھەردە نېمىلەرنىڭ بارلىقىنى ھەتتا ئۇ ئۆزىمۇ بىلمەيدۇ . ئاخىر بىر كۈنى بىرلىرى شەھەرگە ھۇجۇم قىلىپ كەلدى ، ئۇ توسۇۋاتىدۇ ، شۇنداقلا يەنە ئۇلارنىڭ ئىشغال قىلىشىنى ئۈمىد قىلىۋاتىدۇ . ئۇ بۇ چوڭ قوشۇننىڭ سېپىل دەرۋازىسىدىن خۇددى كەلكۈندەك باستۇرۇپ كىرىپ بۇ شەھەرنى تولدۇرۇۋېتىشىنى ، ئۇنىڭ ئەمدى چۆلدەرەپ قالماسلىقىنى ئۈمىد قىلاتتى .

تۆگە ئۆزىنىڭ قاتتىقلىقىنى چۇن چىنىڭ ھەيرانلىقىغا سانجىدى . قاغجىراپ كەتكەن يەر بوشاشقا باشلىدى ، ئاندىن ئازراق - ئازراقتىن نەمدىلىپ يۇمشىغىلى تۇردى . يېپىشقاق تۇپراق ھېلىقى سوزۇلۇپ كىرگەن ئۆسۈملۈكنى ئاچ كۆزلۈك بىلەن ئورىۋالدى ، ئۆسۈملۈك ئىلھام ئېلىپ تېز سۇرئەتتە يىلتىز تارتتى ، ئۇ تەگكەن ھەربىر دانە قۇم - شېغىل تىترەپ كەتتى .

چۇن چى ئۆزىنىڭ تىترىگەن چاغدىكى بۇ خۇشاللىقىدىن نومۇس قىلدى .

تېپىپ ئۆرۈۋېتىلگەن كوكوستىن يامغۇر تامچىلىرى چۈشۈۋاتاتتى . بىراق ، ئۇ ھەرگىزمۇ مۇشۇ دەقىقىلەردىكى يالقۇنجاپ تۇرغان ئىستەكنى ئۆچۈرەلمەيتتى . چۈن چى ياش تۆكۈشتىن بۇرۇن ، تۆگە تاشلىنىپ قالغىنىغا ئۇزۇن بولغان ئۇ سوغۇق ئورنىغا ئاللىقاچان يوشۇرۇنچە كىرىپ بولغانىدى .

5

ئۇلارنىڭ بىللە يۈرگەن ۋاقتى پەقەت يەتتە كۈنلا بولدى .

ئۇ كۈنلەر ئاددىيلىق ھەم تەكرارلىق بىلەن خاراكتېرلەندى ، شۇڭا چۈن چىنىڭ كاللىسىدا ساقلىنىپ قالغان ئەسلىمىلەر نۇرغۇن يىللاردىن كېيىنمۇ ئېنىقلىقىنى يوقاتمىدى . تۆگە ئۇنىڭ بىلەن ئىشقۇازلىق قىلاتتى ، جەسەت كۆتۈرگىلى دېگىز بويىغا كېتەتتى ، ئۆزۈقلۇق ئۇچۈن قۇشلار ۋە ياۋا توشقانلارنى ئوۋلاپ كېلەتتى . بۇنداق تۇرمۇش ئەڭ ئىپتىدائىي ، شۇنداقلا ئەڭ مەنىلىك ئىدى .

ھەر كۈنى كېچىسى ئۇ چۈن چىنىڭ تېنىدە تالان ـ تاراج ئېلىپ باراتتى ، چۈن چى بۇ ئەرنىڭ ئۆز تېنى ۋە ئەقلىنى ئىگىلىۋېلىشىغا يول قويماتتى . چۈن چى ئۆزىنى مۇشۇ ئەر ئۇچۈنلا تۇغۇلغاندەك ھېس قىلاتتى . ئۇلارنىڭ پۇچۇق تاملار ئاساسىدا ياسالغان بىر ئېغىز غېرىبانە ئۆيىلا بار ئىدى . ئۇچىنچى كۈنى تۆگە ساتما ئوستىنى قومۇشتا ياپتى . بىراق ، دېگىز شامىلى يەنىلا تۆت تەرەپتىن كىرىپ تۇراتتى . بولۇپمۇ كېچىسى دولقۇن كۆتۈرۈلگەندە ئالاھىدە سوغۇق بولۇپ كېتەتتى . ئۇلار لەپەڭلەپ تۇرىدىغان سەگەنچۇكتە ئۇخلايتتى . چۈن چى ئەرنىڭ ئوستىدە توگۈلۈپ يېتىشى كېرەك ئىدى ، شۇنىڭدىلا سەگەنچۇك تەڭپۇڭلۇقىنى ساقلىيالايتتى . ئۇلار يۈزلىرىنى بىر ـ بىرىگە قارىتىپ ياتاتتى ، قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەن ئەرنىڭ نەپىسى كۈچىيىپ ، خورىكى ئاڭلىناتتى . يىرىم كېچىدە چۈن چى تۈيۇقسىز ئويغاندى ، ئۇ ئۆزىنى ھەربىر دەقىقىدە ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان دېگىز ئوستىدە تۇرۇۋاتقاندەك ھېس قىلدى . چۈن چى سەگەنچۇكنى بەكلا ياخشى

كۆرەتتى ، ئىككى تەننى بىر - بىرىگە مۇشۇنداق جىپسىلاشتا ھەرقاندىق كارىۋات سەگەنچۇكنىڭ ئالدىدا ئاجىزلىق قىلاتتى ، سەگەنچۇكتىكى ئىككى تەن بىر - بىرىدىن نەپەسلىنىۋاتقاندەك ، بىر بالىياتقۇدا يېتىۋاتقاندەك ھالەتتە ئىدى .

چۈن چى تاڭ سەھەردە توڭلاپ ئويغاندى . ئۇ يۈزىنى ئەرنىڭ بوينىغا چاپلاپ ، ئۇنىڭ قىزىق تېنىنى سىلىۋىدى ، تېزلا ئىسسىپ قالغاندەك بولدى . بۇ چاغدا دېڭىز ئەڭ تىنچ ئىدى ، پۈچۈق تامغا بىرقانچە كۆكتارغاق قونۇۋالغان ، خۇددى ئارقىسىدىكى دېڭىز سۈيىگە چىلىنىپ چىققاندەك پەيلىرى پارقىراپ تۇراتتى . دېڭىز تاشقىنىدىن كېيىن بۇ قۇشلار خېلىلا غېرىبسىنىپ قېلىۋاتاتتى ، چۈنكى دېڭىز ياقىسىدا ھايات ئادەملەرنى كەمدىن - كەم ئۇچرىتالايتتى . ھازىرقى مىنۇتلاردا ئۇلار چىرمىشىپ كەتكەن بۇ بىر جۈپ تەنگە قارىماقتا ، بۇ بىر جۈپ تەن گۈمۈش ھەم چوڭقۇر ھېسسىياتلىق كۆرۈنەتتى . مەشئەل ئاللىقاچان ئۆچۈپ ، ئەتراپتا بىرنەچچە سىقىم كۈلىلا قالغان ، ئۇ ئىللىق ھەم تونۇش ، ئىنسان تۇرمۇشىنىڭ پۈرىقى چىقىپ تۇرىدۇ .

ئەڭ دەسلەپكى بىرقانچە كۈندە چۈن چى ئەتىگەنلىرى ئويغىنىپ قالسىمۇ ، تۆگىنى ئويغىتۇۋېتىشتىن ئەنسىرەپ مىدىرلاشقا جۈرئەت قىلالمايتتى . بىراق ، كېيىنچە چۈن چى ئۇنىڭ ئۇخلاپلا قالسا دېڭىز تاشقىنى كەلسىمۇ ئويغانمىغۇدەك دەرىجىدە ئۇيقۇسى قاتتىق ئىكەنلىكىنى بىلدى . شۇڭا ، سەھەرلەردە ئويغىنىپ قالغان چاغلىردا تۆگىنىڭ ئۈستىدىن تۇرۇپ ھاجەتكە بارىدىغان ، دېڭىز ياقىلىرىنى ئايلىنىپ كېلىدىغان بولدى ، ئۇ ھەتتا يىراق بولمىغان جايدىكى ئورماندىن بىر سۈزۈك سۇلۇق بۇلاقنىمۇ تېپىۋالدى . ئۇ سۇلارنى ئوچۇملاپ ئېلىپ بەدىنىنى يۇياتتى . ئۇ ئۆزىدىكى كىچىك ئۆزگىرىشلەرنى بايقاپ قېلىۋاتاتتى : تېرىلىرى ناھايىتى نازۇكلىشىپ قالغان ، ئەمما يەنىلا ناھايىتى يۇمشاق ھالەتتە .

چۈن چى كۆزلىرىنى يۇمۇپ ، تېرىلىرىنى بارماقلىرى بىلەن

سىلىغاندا ، تۆگىنىڭ قالدۇرغان ھىدى خۇددى چوغقا ئوخشاش يېلىنجاشقا باشلىدى ، بارماقلار ئوت يالقۇنىنى قوغلىغىنچە دوۋساقنى بويلاپ ئۇدۇل تۆۋەنگە يۆتكەلدى . ئۇ ئاخىر ئىس - تۈتەك تولغىنىپ كۆتۈرۈلۈۋاتقان جايىنى تۇتتى . ئۇ جاي ئۇدا قىزىماقتا ئىدى ، چوغ بۇ جايغا چۈشۈپ ، نۇرلۇق يالقۇن پەيدا قىلدى ، خۇددى ئاسماندىكى كۆيۈۋاتقان بۇلۇتتەك ، بۇ جاي تېز سۇرئەتتە قىزىلغا بويالدى .

بۇ خىل يۇيۇش تۆگىنىڭ ھىدىنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتتى ، خۇددى مۇشۇ يەرگە سىڭىپ كەتكەندەك .

بۇ ئىشلارنى تۈگەتكەندىن كېيىن ، چۇن چى ئۆزلىرىنىڭ دېڭىز يېقىسىدىكى كەپسىگە قايتىپ كېلەتتى . بەزىدە يولدا كەلگۈچە سۆسۈن رەڭلىك كەترەن گۈلىدىن بىرنەچچە تال ئالغاچ كېلەتتى . چوڭ دەرەخلەرنىڭ پاكار شاخلىرىدا ئۇنىدىغان ، قېنىق سۆسۈن داغلىرى بار كىچىك گۈللەرنىڭ ساپاقلىرى يەرگە ساڭگىلاپ تۇراتتى ، بەزىدە ئۇچى يەرگە تېگىپ قالايلا دەپ قالاتتى ، خۇددى كىشىلەرنىڭ ئۇزۇشىگە تەقەززا بولۇۋاتقاندەك .

تۆگە تېخى ئويغانمىغان ، خورەك ئاۋازى سەل پەسىيىپ قالغان ، ئۇ بەلكىم سەھەردىكى ئەڭ ئاخىرقى چۈش قويىنىدا يۇرگەن بولسا كېرەك . چۇن چى ئۇنىڭغا يېقىنلاشتى ، ئۇنىڭ تۇرۇلگەن قوشۇمىلىرىنى سىلاپ تۇزەپ قويدى . قارىغاندا ، بۇ چۈش ئۇنچە يەڭگىل چۈش ئەمەستەك قىلاتتى . ئۇنىڭ ئۇخلىغاندىكى قىياپىتى تولىمۇ قېرى كۆرۈنەتتى ، ئويغاق ۋاقتىدىكىگە زادىلا ئوخشىمايتتى . كىۋىندۇزلىرى ئۇ پۈتەس - تۆگىمەس كۈچ - قۇۋۋەتكە تولغان ھالەتتە ئىدى ، بىراق ھازىر بەك ئۇزاق ئۇخلاپ كەتكەنلىكتىنمىكىن ، چۇن چىنىڭ كۆز ئالدىدىكى تۆگىنىڭ يۇزلىرى ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن ، بىر خىل خارابلىق پۇرىقىغا تولغانىدى . چۇن چى ئۇنىڭ تۇرۇلگەن قوشۇمىلىرىنى سىلاۋېتىپ ، ئۇنى قاتمۇقات ئۆمۈچۈك تورىنىڭ ئىسكەنجىسىگە چۈشۈپ قالغاندەك ھېس قىلدى ، ئۇ خۇددى يىغىپ تاشلاپ قويۇلغان ، پۇرلاشقان

كۇنلۇكتەك ياتاتتى ، ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئاتقان يامغۇرلۇق كۇنلەردىكى كۆڭۈلسىزلىك قالغان ئەرسىنىڭكىدەك پۈراق ئادەمنىڭ دېمىنى سىقاتتى .

بىراق ، بۇ كۇنلۇك ئۇنىڭغا ناھايىتى ئۇزاق ۋاقىت ئەگىشىپ يۈرگەندەك قىلاتتى ، ئىزچىل ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ ، ئۇنىڭ ئەڭ مەخپىي گۆھىرى بولۇپ قالغانىدى .

تۆگىنىڭ كۆزى ئاستىدا قورۇقلار ئەڭ كۆپ ئىدى ، چۈن چى بۇ قورۇقلارنى بىردىن - بىردىن سىلىغان چېغىدا ، ئۇنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىش جەريانىنى كۆرگەندەك ، بارلىق ئېرىشىش ۋە يېڭىشلارنى چۈشەنگەندەك بولاتتى . ئۇ ئۇنىڭ كونىراپ مېڭىش جەريانىنى باشتىن - ئاخىر كۆرۈپ كېيىنكى تۇيغۇدا ئىدى ، شۇنداقلا بۇ كونىلىق ئۇ ئەڭ قەدىرلەيدىغان نەرسە ئىدى .

ئەتىگەنلىكى بەك جىمجىت بولغاچقا ، ۋاقىت ناھايىتى ئۇزاق بىلىنەتتى . دېڭىزغا چۈشكەن قۇياش نۇرىنى دولقۇنلار ئاستا - ئاستا قىرغاقتا ئىتتىرىپ ئەكېلەتتى - دە ، بۇ نۇر ئەڭ ئۇستۈنكى قەۋەتتىكى قۇملارغا چۈشۈپ ، ئۇلارنى ئاستا - ئاستا ئالتۇن رەڭ بىلەن بويايتتى .

چۈن چى سەل ئارىسالدى بولۇپ قالدى ، يەنە ئازراق ئۇخلىغاندىلا ئاندىن بۇ مېھرى ئىسسىق سەھەرنىڭ ئۇمىدىنى يەردە قويمىغان بولىدىغاندەك ھېس قىلدى . ئۇ قايتىدىن تۆگىنىڭ ئۇستىدە يېتىپ داۋاملىق ئۇخلاشقا باشلىدى .

كىچىك كەتەن گۈلى چۈن چىنىڭ بوش قويۇۋەتكەن بارماقلىرى ئارىسىدىن سىيرىلىپ چۈشۈپ ، دېڭىز شامىلىدا يەرگە چاپلىشىپ ئۇچۇۋاتاتتى . چۈن چىنىڭ ئارقا تەرەپكە تۇگۇۋالغان چاچلىرى شامالدا چۇۋۇلۇپ تۆگىنىڭ بەدىنلىرىگە تېگىپ قالدى . تۆگە چۈشىدىن قولىنى چىقىرىپ چاچلار قىچىشتۇرۇۋاتقان كۆكرىكىنى بىرنەچچە قېتىم قاشلىدى .

بەزىدە تۆگىنى قارا بېسىپمۇ قالاتتى ، بۇنداق چاغلاردا ئۆرۈلمەكچى بولاتتىيۇ ، سەگەنچۇك بەك چىڭ سىقىپ تۇرغاچقا

مەدرلىيالمايتتى . ئۇ ھاسراپ ئويغاندى ، ئۇستىدە چۈن چى يېتىۋالغانلىقتىن نەپەس ئالالمايۋاتقانلىقىنى بايقاپ ، قاتتىق غەزەپلىنىپ ، ئىككى قولى بىلەن چۈن چىنى ئېگىز كۆتۈردى . چۈن چى ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ كەتمىگەچكە ، تۇيۇقسىز ئۆز تېنىنىڭ بوشلۇقتا لەيلەپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ ، ئۇچۇۋاتقاندەك تۇيغۇغا كېلىپ قالدى ؛ پەقەت ئاشۇ ئىككى چوڭ قول بەك چىڭ قىسىپ ، قوۋۇرغىلىرىغا پېتىپ كەتكەنلىكتىن پەيدا بولغان ئاغرىققا چىداش ئاسان ئەمەس ئىدى . بىراق ، چۈن چى يەنىلا ئۈن چىقارمىدى ، قارشىلىقمۇ كۆرسەتمىدى ، تۆگىنىڭ ئاچچىق يېنىپ ئۆزىنى ئاستا ـ ئاستا چۈشۈرۈشىنى ساقلىدى . ئۇنىڭ تېرىسى بىلەن قايتا ئۇچراشقان چاغدا ، چۈن چى ئۇنىڭدىن يەنە ئايرىلىپ كېتىشتىن ئەنسىرەپ ، ئۇنىڭ بوينىغا مەھكەم گىرە سېلىۋالدى .

— نېمە بولدىڭىز ؟ — پەس ئاۋازدا سورىدى چۈن چى .

— ئىنىلىرىم چۈشۈمگە كىرىپ قاپتۇ ، ئۇلار ئولتۇرغان كېمە دېڭىز تاشقىنىغا دۇچ كېلىپ قالغۇدەك ، كېمە ئۆرۈلۈپ ، ئىنىلىرىمنى سۇ سۆرەپ ئەكىرىپ كېتىۋاتقۇدەك .

— ئىنىلىرىڭىز ؟

— شۇنداق ، مەن ئىزچىل شۇلارنى ئىزدەۋاتىمەن . ئۇلارنىڭ دېڭىز سەپىرىگە چىقىپ كەتكىنىگە بىرقانچە ئايلار بولۇپ قالدى ، بەلكىم راستىنلا ئاشۇ قېتىملىق دېڭىز تاشقىنىغا دۇچ كېلىپ قالغان بولۇشى مۇمكىن .

ئەسلىدە ئۇ ئايرىلىپ قالغان ئىنىلىرىنى ئىزدەۋاتقانىكەن . ھەر قېتىم دېڭىز بويىغا بېرىپ جەسەت كۆتۈرگەندە ، ئۇنىڭ چىرايىنىڭ قايغۇلۇق بولۇپ قالىدىغانلىقى بىكار ئەمەس ئىكەن ـ دە .

— بۇ دېگەن بىر چۈشقۇ ، ئىشەنگىلى بولمايدۇ . دېڭىز تاشقىنى ھەقىقەتەن نۇرغۇن كىشىلەرنى سۆرەپ ئەكىرىپ كەتكەن ، بىراق ئۇلارنىڭ ئارىسىدىمۇ ھايات قالغانلىرى يوق ئەمەسقۇ ، — چۈن چى ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ تەسەللى بەردى .

تۆگىنىڭ قاراشلىرىدىن غەمكىنلىك چىقىپ تۇراتتى ، گەپ قىلماي ئولتۇراتتى ، ناھايىتى ئۇزاق ۋاقىتتىن كېيىنلا ئۇ ئېغىر ئۇھسىنىپ ، كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە يەنە ئۇيقۇغا كەتتى .

چۈن چى قوللىنى سوزۇپ ، تۆگىنىڭ چىڭ تۇرۇلگەن قوشۇمىلىرىنى يېنىك سىلاپ تۇزەشكە باشلىدى . ئۇ تۆگىنىڭ غەزەپلەنگەن ھالىتىنىمۇ ، غەمكىنلەشكەن ھالىتىنىمۇ ياخشى كۆرەتتى . غەمكىنلەشكەن چاغدىكى تۆگە خۇددى چۈن چىنىڭ تەسەللى بېرىشكە كېلىشىنى كۈتۈپ تۇرغان بالىدەك بىچارە كۆرۈنەتتى .

ئەگەر چۈن چىنى ئەنسىزلىككە سېلىۋاتقان بىرەر ئىش بار دېيىلسە ، ئۇ دەل تۆگىنىڭ ھەر كۈنى ئۇنىڭ ئۆتكەن ئىشلارنى ئېسىگە ئالالىغان ـ ئالالمىغانلىقىنى سوراپ تۇرۇۋېلىشى ئىدى . بەزىدە كەچلىك تاماقتا ئىككىسى گەپ قىلىشماي ، بېشىنى ئېچىگە تىقىپ تاماق يەۋاتقان چاغلىرىدىمۇ ، تۆگە توساتتىن :

— ئىلگىرىكى ئىشلارنى ئويلاپ باقتىڭىزمۇ زادى ؟ — دەپ سوراپ قالاتتى .

تۆگە چۈن چىنىڭ بېغىشىنى كۈچەپ سىقاتتى ، نۇر چاقناپ تۇرىدىغان كۆزلىرى چۈن چىنىڭ ئۆزىنى قاچۇرۇشىغا ئورۇن قالدۇرمايتتى .

ئۇ ئالدىراپ ـ تېنەپ بېشىنى چايقايتتى .

بەزىدە تۆگە جىنسىي ھەۋىسىنى قاندۇرۇپ بولغاندىن كېيىن شۇنداق ئۇيقۇسى كېلىپ كەتسىمۇ ، كۆڭلى ئارامىدا بولمىغاچقا :

— ئېسىڭىزگە ئالالمىغىنىڭىز راستىمۇ ؟ — دەپ سورايتتى چۈن چىدىن .

تۆگىنىڭ قوللىرى چۈن چىنىڭ بىلىكىنى مەھكەم تۇتۇۋالغان ، چىرايى ئازابلىق ئىدى .

چۈن چى تەشۋىشلەنگىنىچە بېشىنى چايقىدى .

تۆگە قاتتىق ئۇمىدسىزلىنىپ ، ھارغىنلىق ئىچىدە تىزلا

ئۇيقۇغا كەتتى . بۇنداق كىچىلەردە چۇن چى ئاسانلىقچە ئۇخلىيالمايتتى ، تەشۋىش ئۇنى ئازراق - ئازراقتىن خورىتىپ ، كۆڭلىدە ئۆزى تاشلىنىپ قالىدىغاندەك تۇيغۇ پەيدا بولۇپ قىلىۋاتاتتى . ۋەھالەنكى ، چۇن چىنىڭ قولىدىن كىلىدىغىنى پەقەت كۆز ئالدىدىكى قاتتىق ئۇخلاۋاتقان بۇ ئەرنى قۇچاقلاشلا ئىدى .

6

بىراق ، يەتتە كۈندىن كېيىن چۇن چى ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قالدى .

تۆگە كەچلىك تاماققا توشقان كاۋېپى قىلىۋاتقان چېغىدىلا ئاندىن چۇن چىگە :

— ياۋا توشقان تۇتۇشنى ، ئۇنى قانداق پىشۇرۇشنى ئۆگىنىۋالسىڭىز بولاتتى ، — دېدى . تۆگىنىڭ روھىي ھالىتىنى سۈرلۈك جىمجىتلىق قاپلىغانىدى . چۇن چى قورقۇمسىرىغان ھالدا :

— ئەمدى ماڭا سىز تۇتۇپ بەرمەمسىز ؟ — دەپ سورىدى .

— بۇنىڭدىن كېيىن يېنىڭىزدا بولمايمەن ، ئۆزىڭىزنى ئاسراڭ ، — دېدى تۆگە توساتتىن .

چۇن چى كۈتۈلمىگەن بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۆزىنى تۇتالماي قالدى ، كۆز چاناقلىرى ياشقا لىق تولدى . ئۇ تۆگىنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ :

— مېنى تاشلىۋېتەمسىز ؟ — دەپ سورىدى تىترەك ئاۋازدا .

— ئارالدا شۇنچە ئۇزۇن تۇرۇپمۇ ئىنىلىرىمنىڭ جەسىتىنى سۇزۇۋالالمىدىم . ئەمدى ساقلاپ تۇرىۋەرسەم بولمايدۇ ، ھازىر بۇ يەردىن كېتىشىم كېرەك .

— مېنى بىللە ئېلىپ كەتسىڭىز بولمامدۇ ؟

— مەن قەبىلىدە ياشايمەن ، سىز جۇڭگولۇق ئايال ، بىز بىلەن تۇرۇشىڭىز مۇمكىن ئەمەس ، — ئەرنىڭ گەپلىرىدىن جۇڭگولۇق ئاياللارغا بولغان كەمسىتىش چىقىپ تۇراتتى ، سۆزلىرى ئۆتكۇر

مـــختەك قەتئي ئىدى . بۇ ئۆتكۇر مىخنىڭ سانجىلىشى ئۇنىڭ قەلبىدە قاتتىق ئاغرىق پەيدا قىلدى .

چـۇن چـى بـۇرۇن بـابـالـــقـلارنـــڭ جـۇڭـگـولـۇقـلارنى كەمستىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى ، بىراق ھازىر ئۇنىڭ تەلەپپۇزىدىن ئازراق كەمستىشنى بايقاۋاتاتتى .

— مـېـنـى قـانداق قىلسۇن دەيسىز ؟ مەن نەگە بارىمەن ؟ مۇساپىرلار لاگېرىغا قايتىپ ، ئاشۇ غەزەلخان ئاياللار بىلەن بىللە كېمىدە غەزەلخانلىق قىلىپ جان باقامدىمەن ؟

— بۇنى ئويلاپ باقمىدىم ، — سوغۇقلا جاۋاب بەردى ئۇ .

— كېمىدە غەزەلخانلىق قىلىپ ، ئەرلەرنىڭ كۆڭلىنى ئېچىپ يۇرگىنىمنى كۆرۈشنى خالامسىز ؟

— سىلەر جۇڭگولۇق ئاياللارنىڭ ھەممىسىلا شۇنداقمۇ ؟

چـۇن چـىنىڭ يۇرىكى پىچاق تىققاندەك ئاغرىدى ، بېشىنى لىڭشىتقىنىچە پەرىشان ھالدا كۇلدى :

— توغرا ، ھەممىسى شۇنداق ، ئۇنىڭدىن باشقا يولمۇ يوق .

ئاشۇ دەقىقىلەردە چۇن چى ئۇچ تال مەشئەل كۆيۈپ تۇرغان ۋەيرانە ساتمىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئولتۇرۇپ ، ئۆينىڭ لەمپىسىدىن ساڭگىلاپ تۇرغان پالما دەرىخىنىڭ ئارىلىرىدىن دېڭىزغا قاراپ ئولتۇراتتى (بۇ غېرىبانە ساتما بوران ـ چاپقۇنلارغا تاقابىل تۇرالمايدىغان ھالغا چۈشۈپ قالغان ، ئۇزۇنغىچە بەرداشلىق بېرەلمەيدىغاندەك قىلاتتى) ، ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ياش تامچىلىرى لىغىلداپ تۇراتتى ، چۇن چى ئىشىنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئاللىقاچان پەملەپ بولغانىدى . ئۇ تۆگىنىڭ ئايىغىغا تىزلىنىپ ، ئۆزىنى بىللە ئېلىپ كېتىشنى قايتا ـ قايتا ئۆتۈندى ، ئەڭ خار قۇل ـ دېدەك بولۇشقىمۇ رازى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ يالۋۇردى .

تـۆگە بەلكىم ئەڭ ئاخىرقى قېتىم ئۇنى باغرىغا باسقاندۇ ، مەڭزىلىرىنى سىلىغاندۇ ، كۆز ياشلىرىنى شورىغاندۇ ، بىراق بۇ

ئۇنىڭ ئېسىدە يوق . ئۇ يىغلاپ ھاردى ، تۆگىنىڭ ئۈستىدە ئۇخلاپ قالدى ، تۆگىنى چىڭ تۇتۇۋالغان قوللىرى ئۇنىڭ ئۇيقۇسى قانقۇچە شۇ ھالەتتە تۇردى .

7

ئەتىسى تۆگە كېمە بىلەن كەتمەكچى بولدى . ھەر كۈنى ئۇنىڭ بىلەن بىللە جەسەت يۆتكەيدىغان ھېلىقى بىرقانچە ئەر كېمىنى قىرغاقتا توختىتىپ ، ئۆزلىرىنىڭ بۇ ئاتامانىنى ساقلاپ تۇرۇشقانىدى . چۈن چى قىرغاقتا قوغلىشىپ باردى ، تۆگىنىڭ پېشىگە ئېسىلىپ ، ئۇنى كەتكىلى قويماي تۇرۇۋالدى .

كېمە قوزغىلىش ئالدىدا تۇراتتى ، چۈن چى يەنىلا كەتمەي تۆگىگە ئېسىلىۋالغانىدى ، چۈن چىنىڭ ئەس ـ ھوشى جايىدا ئەمەس ئىدى . ئەرلەر تاقەتسىزلىنىشكە باشلىدى ، ئۇنى ئۆزلىرىنىڭ ئاتامانىدىن قوپاللىق بىلەن ئايرىۋەتتى . ئۇلار ئۇنى كېمىنىڭ گىرۋىكىگە سۆرەپ كېلىپ ، ئەگەر ئۆزى كېمىدىن چۈشۈپ كەتمىسە ، سۇغا ئىتتىرىۋېتىدىغانلىقى توغرىسىدا ھەيۋە قىلىشتى . چۈن چى ئۇلارنىڭ قورقۇتۇشلىرىغا پەرۋا قىلمايتتى ، ئۇنىڭ كۆزۈش دائىرىسىدە ئۇلار يوق ئىدى ، كۆزلىرى تۆگىگىلا تىكىلگەنىدى . ئۇ مېنىڭ بۇ ھالىتىمنى كۆرۈپ چىداپ تۇرالماسلىقى مۇمكىن ، دەپ ئويلايتتى چۈن چى . بىراق ، تۆگە ئەرلەرنىڭ ئۇنى سۇغا ئىتتىرىۋېتىشىگە قاراپ تۇردى . چۈن چى كېمىدە ساراسىمە ئىچىدە لەپەڭلىدى ـ دە ، سۇغا يىقىلىپ چۈشتى .

ئۇ سۇغا چۆكۈپ چۆكۈپ كەتتى ، گېلىغا كىرىپ كەتكەن ئىككى يۇتۇم سۇدىن قېقىلىپ كەتكەندىن كېيىن ، يەنە تېزلا سۇ ئۈستىگە لەيلەپ چىقتى . سۇ تامچىلىرى ئۇنىڭ چېچىنى بويلاپ سارقىپ ، يۈزلىرىنى توسۇۋېلىۋاتاتتى . ئۇ تۆگىگە تىكىلگەن نەزىرىنى توسقۇنلۇققا ئۇچراتماسلىق ئۈچۈن قولى بىلەن يۈزىنى سۈرتتى .

— نېمىشقا مېنى تاشلىۋېتىسىز ؟ — چۈن چىنىڭ

قۇرۇقدىلىپ قالغان كۆڭلىدە پەقەت مۇشۇ بىر جۈملىلا قېلىپ قالغانىدى .

ئۇنىڭغا قاراپ تۇرغان تۆگە ئاخىر ئېڭىشىپ ، دانىمۇدانە قىلىپ دېدى :

— چۈنكى ، سىز ئىلگىرىكى بارلىق ئىشلارنى ئۇنتۇپ كېتىپسىز ، سىزگە بولغان كۆيۈنۈشلىرىم ۋە ياخشى كۆنلىرىمىزنىڭ ھەممىسى ئېسىڭىزدە قالماپتۇ . ماڭا نىسبەتەن ئېيتقاندا ، بۇ كەچۈرگىلى بولمايدىغان ئىش . ئەسلىمىمىزنىڭ باشلىنىش نۇقتىسىغا قايتىپ ، ئىلگىرىكى بارلىق ئىشلارنى قايتىدىن يەنە بىر قېتىم قىلالىشىمىز مۇمكىن ئەمەس ، ئەمدى چۈشەندىڭىزمۇ ؟

ئەمدى چۈن چى ھەممىنى چۈشەندى ، تۆگىنىڭ ئۇنى تاشلىۋېتىشى ئۇنىڭغا بولغان جازا ، ئۇنىڭ ئۆتكەن ئىشلارنى ئۇنتۇپ كېتىشى بۇنىڭدىكى سەۋەب .

ئۇلار بىر ـ بىرگە ئۇدۇلمۇئۇدۇل قارىشىپ تۇراتتى ، تۆگە تۆيۈقسىز ناھايىتى مېھرىبانلىشىپ قالدى ، قوينىدىن چۈن چىگە ساقلاپ بېرىۋاتقان قىسقىراق كىچىك پىچاقنى ئېلىپ ، ئۇنى قايتىدىن چۈن چىنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويۇپ :

— قايتىڭ ، ئۆتكەن ئىشلارنى ياخشىراق ئويلاڭ ، ئاشۇ ئىشلار ئېسىڭىزگە كەلگەندە ، ئاندىن بۇ قىسقا پىچاقنى ئېلىپ مېنى ئىزدەپ كېلىڭ ، — دېدى .

تۆگە تولىمۇ مۇلايىم بولۇپ قالغانىدى ، ھەتتا ئۇنىڭ چاچلىرىنى بىرقانچە قېتىم سىلاپمۇ قويدى . ئۇنىڭ مېھرىبانلىقى چۈن چىنى تەسىرلەندۈردى ، چۈن چى بىردەم جىمىپ قالدى . ئەمەلىيەتتە ، چۈن چىنىڭ تەلەپ قىلىدىغىنىمۇ كۆپ ئەمەس ئىدى ، تۆگىنىڭ ئۇنىڭغا بولغان ئازراق ياخشى مۇئامىلىسىنىڭ ئۆزىلا ئۇنى ئۇزۇنغىچە خۇشال قىلالايتتى . چۈن چى تۆگىنىڭ يېڭىنى بوشقىنا تارتىپ يۇزىگە ياقتى . ئۇ تۆيۈقسىز قاتتىق چارچاش ھېس قىلدى ، مۇشۇ پېتى دېڭىزدا ئاستا ـ ئاستا ئۇيقۇغا كەتكۈسى كەلدى .

چۈن چىنىڭ تېنى بارغانسېرى ئېغىرلىشىپ ، دېڭىزغا چۆكۈپ كېتەيلا دەپ قېلىۋاتاتتى . ئۇ تېنىنى يۇقىرىغا كۆتۈرمەكچى بولىدىيۇ ، ئەكسىچە تېخىمۇ چوڭقۇر چۆكۈپ كەتتى . كېمە قوزغىلىپ بولغانىدى ، ئۇنىڭ قوللىرى كېمە گىرۋىكىنى يەنىلا چىڭىدە تۇتۇۋېلىپ قويۇپ بەرمەيتتى . بىر ئەر ئالدىغا كېلىپ ئۇنىڭ قوللىرىغا زەرب بىلەن نەچچىنى دەسسۈەتتى . ئۇ ئاغرىق دەستىدىن ئايلىنىپ كەتتى ، لېكىن چىشىنى چىشلەپ ، ۋارقىرىۋېتىشتىن ئۆزىنى توسۇپ قالدى ، قوللىرى ئاخىر كېمە گىرۋىكىدىن ئاجرىدى .

ئۇ تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ سۇ يۈزىگە چىقتى ـ دە :

— بىراق ، سىزنى نەدىن تاپالايمەن ؟ — دەپ ۋارقىراپ سورىدى .

— لومبوك ئارىلىدىن . ئارالدا مېنىڭ قەبىلەم بار ، نامى ھونىپېن . تۆگىنى ئىزدەيمەن دېسىڭىزلا ، ئۇلار سىزنى مېنىڭ يېنىمغا باشلاپ بارىدۇ . بولىدى ، ئەمدى مېنى قويۇۋەتسىڭىز بولار ؟ — ئۇنىڭ كىچىك بالىنى بەزلەۋاتقاندەك مۇلايىم تەلەپپۇزدا سۆزلىشىدىن چۈن چى نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قېلىۋاتاتتى .

چۈن چى داۋاملىق كىرىشۈېلىشىنىڭ بىھۇدە ئىكەنلىكىنى ، پەقەت ئۇنىڭدىكى بىزارلىق تۇيغۇسىنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋېتىدىغانلىقىنى بىلدى . ئۇ تۆگىگە ئەڭ ئاخىرقى قېتىم بىر قارىۋېلىپ ، بېشىنى دېڭىزغا چۆكتۈردى . تۆگىنىڭ كېمىسى يىراقلاپ كەتكەندىن كېيىنلا ئاندىن سۇ يۈزىگە چىقىپ ، ئاغزىدىكى قىرتاق دېڭىز سۈيىنى ئاستا ـ ئاستا چىقىرىۋەتتى . بەختىگە يارىشا دېڭىز سۈيى ئانچە چوڭقۇر ئەمەس ئىدى ، قىرغاقمۇ ئانچە يىراق بولمىغان جايدا تۇراتتى . ئۇ بوينىغا ئېسىلغان ئاشۇ ئېغىر قىسقا پىچاقنى ئىككى قوللاپ تۇتقىنىچە ئاستا ـ ئاستا قىرغاققا يېقىنلاشتى .

چۈن چىنىڭ كاللىسىغا ھەر خىل خىياللار چاقماق تېزلىكىدە ئۇزلۇكسىز كېلىۋاتاتتى . ئىلگىرىكى ئەسلىمىلەرنى قانداق تېپىش

كېرەك ؟ ئۇنىڭ تېنى ھازىر تولىمۇ ئاجىزلىشىپ كەتكەنىدى ، ھۆل بولۇپ كەتكەن كىيىملەر ئۇنىڭ تېرىسىگە چاپلىشىپ ، ئۇنىڭ جىسمىدىن ئىسسىقلىق ئېلىۋالماقتا ئىدى . چۈن چى دېگىز بويىدىكى كىچىك ساتمىغا ، يەنى ئائىلىسىگە (ئەگەر ئۇ ئائىلە ھېسابلىنىدىغان بولسا) تېزرەك قايتىشى كېرەكتەك ھېس قىلدى .

ئۇ يەنە بۇ سەگەنچۇككە قايتىپ كەلدى . بىر ئادەم يالغۇز ياتسا سەگەنچۇك ھەمىشە لەپەڭلەپ ئادەمنىڭ كۆڭلىنى پاراكەندە قىلاتتى . تۆگىنىڭ ھىدى قېلىپ قالغان بۇ سەگەنچۇك ئۇنى ئىسسىق ھالەتتە كۆتۈرۈپ تۇرماقتا . ئۇنىڭ تۇگۇلگەن بەدىنى قاتمۇقات يىپلار بىلەن ئورالغان ، خۇددى بىر ئاجىز پىلە قۇرتىدەك . ئۇ مۇشۇنداق ھۆل پېتى ئۇيقۇغا كەتتى ، ھەتتا تۆگىنىڭ كېتىپ قالغانلىقىنىمۇ بىردەم ئۇنتۇپ قالدى .

بۇ كۈن چۈن چى ئۇچۇن ئېيتقاندا بىر چېگرا ئىدى . ئۇ بىر خىل قىشلىق ئۆچەككە كىرگەندەك قىلاتتى ، چىقىرىدىغان يىپىكى بولسا خىيالىي تۇيغۇدىن ئىبارەت ئىدى ، ئۇ مۇشۇ رەۋىشتە ئۆزىنى تەنھا قالدۇرماقتا . يېتەرلىك سۆيگۈلا بولمىدىكەن ، چوقۇم يېتەرلىك خىيالىي تۇيغۇ بولمىدۇ .

يۇمشاق ھەم قېلىن پىلە غوزىسى ئىچىدە چۈن چى خىيالىي تۇيغۇ ئارقىلىق ئۆزىنى باقماقتا ئىدى .

ئۇنىڭ بۇ ئۆمرىدىكى سۆيگۈ مۇشۇ يەردە ئاللىقاچان ئاخىرلاشقانىدى ، بىراق يەنە ئەمدىلا باشلىنىۋاتقاندەكمۇ قىلاتتى .

كېيىنكى بۆلەك

1

ئـۇلار قايتا كۆرۈشكەندە ، ئاللىقاچان بىر يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت ئۆتۈپ كەتكەنىدى .

بـۇ بـىـر يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بۇيان ، تۆگە ھونپبن قەبىلىسىنى باشلاپ ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ بىرقانچە قەبىلە بىلەن ئۇرۇش قىلدى ، ئۇلار بارغانلىكى جايدا قانلىق جەڭلەر بولدى . ئۇرۇش ئاخىرلاشقاندىن كېيىن تۆگە تېخىمۇ كەڭ زېمىنغا ئىگە بـولدى . لومبوك ئارىلىدىن باشقا ، ئۇ يەنە ئەتراپتىكى سۇمباۋا ئـارىـلـى ، فـلـورىـس ئـارىلى قاتارلىق ئاراللارنى ئىگىلەپ ، بۇ تەۋەلىكىنىڭ سەلتەنەتلىك خوجىسىغا ئايلاندى .

چـۈن چـى لـومـبوك ئارىلىنىڭ يەر تۈزۈلۈشىنى پىششىق بـىـلەتتى ، لېكىن ئەزەلدىن ئۇ ئارالغا بېرىپ باقمىغانىدى . ئۇ لومبوك ئارىلى بىلەن دېڭىز ئارقىلىق ئايرىلىپ تۇرىدىغان باندا ئارىلىدا ياشايتتى .

ئەگەر كېيىنكى كۈنلەردە تۆگە باندا ئارىلىغا قوشۇن تارتىپ ، ۋېنگېلارنى مەغلۇپ قىلىپ بۇ ئارالنى ئىشغال قىلمىغان بولسا ، تۆگە بىلەن چۈن چى مۇنداق تېزلا ئۇچرىشىپ قالمىغان بولاتتى .

تۆگە قوشۇن باشلاپ بۇ ئارالغا يۈرۈش قىلىۋاتقان چاغدا ، چۈن چى ئاللىقاچان ئۇنىڭ يېقىنلاپ كېلىۋاتقان ھىدىنى سەزگەنىدى ، ئۇنىڭغا ئەتراپقا تاراۋاتقان قان ھىدى ئارىلىشىپ كەتكەنىدى . چۈن چـى تـۆگـىـگە مۇناسىۋەتلىك چۈشلەرنى كۆرۈشكە باشلاۋاتاتتى ، سـەھـەرلـەردە ئـويـغـانغان چېغىدا خۇددى ھېلىقى سەگەنچۇكتە يېتىۋاتقاندەك ، تېنى ئاستىدىن ئۇنىڭ خورەك ئاۋازى ئاڭلىنىپ

ئۆزىنى ئويغاتقاندەك تۇيغۇلاردا بولاتتى .

ئاخىر چۇن چى ئۇنىڭ ئاۋازىنى يەنە بىر قېتىم ئاڭلىدى . ئۇ بىر تۇپ دەرەخ كەينىگە يوشۇرۇنۇپ ، بۇ ئاۋازنى ئېنىق پەرق ئېتىشكە تىرىشاتتى . تۆگىنىڭ بىر چۇشكۇرۇشىمۇ ئۇنىڭ تېنىگە تىترەك ئولاشتۇراتتى . بۇ چاغدا ئۇنىڭ ئاللىقاچان قارىغۇ بولۇپ قالغان كۆزلىرى ئۇنى يەنە خىرە ـ شىرە كۆرگەندەك بولدى . تۆگە ئۇنىڭ كۆرۈش پەردىسىدە كىچىكلەپ بىر تال قارا ھەم تولغان ئۇرۇقتەك كۆرۈنۈۋاتاتتى . بۇ ئۇرۇقنىڭ كۇچىنى ھېچكىم پەرەز قىلالمايتتى ، ئۇ ئاللىقاچان ئەسلىگە كېلىپ قالغان لاي تۇپراقنى يېرىلىش ۋە ئاجراشقا مەجبۇر قىلاتتى .

ھازىر تۆگە بىر تەكەببۇر ئىستېلاچى ، ئۇ بىر ئېگىز تۆپىلىككە چىقىۋېلىپ ، ئۆزىگە بويسۇنغان ئاۋامغا نەزەر سالماقتا . ئۇ چۇن چىنى كۆرەلمەيدۇ ، ئەلۋەتتە . ئۇنىڭ نەزىرىدىكى ھەربىر ئادەم پەقەت مەھبۇسلۇق تامغىسى بېسىلغان ئەسىرىدىنلا ئىبارەت ، خالاس . ئۇنىڭچە بولغاندا ، بۇ كىشىلەرنىڭ بىر ـ بىرىدىن پەرقلىنىدىغان يېرى يوق .

قولىدا شەمشەر تۇتقىنىچە تۆپىلىكتە تۇرغان ئاشۇ ئەر چۇن چى بىلەن خېلى كۇنلەرنى بىللە ئۆتكۇزگەن ھېلىقى ئادەمگە زادىلا ئوخشىماي قالغانىدى ، ئۇ ياڭراق ئاۋازدا مالايچە سۆزلەۋاتاتتى ، چۇن چى ئۇنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى بىلمىسىمۇ ، ئۇنىڭ تەكەببۇرلارچە تەلەپپۇزىدىن ئۆز غەلىبىسىنى كۆز ـ كۆز قىلىۋاتقانلىقىنى ، كۆرەڭلەپ ئۆزىنى بىلەلمەيۋاتقانلىقىنى بىلدى . بۇ چۇن چىگە ئازراق كۇلكىلىك تۇيۇلدى ، ئۇ ھازىر ھېلىقى بوران ـ چاپقۇنلارنى بېشىدىن ئۆتكۇزگەن ھەم ھۆللۇكىدىن يامغۇرلۇق كۇندىكى زەي پۇرىقى كېلىپ تۇرىدىغان ، شۇنداقلا پۇرلىشىپ كەتكەنلىكتىن ئادەمنىڭ كۆڭلىگە مەيۇسلۇك سالىدىغان كونا كۇنلۇك ئەمەس ئىدى . ھازىر ئۇ بۇ يەرنى ۋەھىمىلىك قارا كۆلەڭگىگە مەھكۇم قىلغان بىر بەتلەنگەن ئوق ياغا ئايلانغانىدى .

چۇن چى ئىككى كۆزى قارىغۇ بولغاندىن بۇيان ، كۆزلىرىنىڭ

كۆرەلەيدىغان بولۇشىغا بۇگۈنكىدەك تەشنا بولۇپ باقمىغانىدى . كۆز ياشلىرى تۆتۇق كۆزلىرىنى يۇيۇپ تازىلىغۇچە بولغان پۈتكۈل جەريانىدا تىت ـ تىتلىق ئۇنىڭغا ھەمراھ بولدى . ئۇ راستىنلا تۆگىنى كۆرۈۋاتقاندەك قىلاتتى . بۇ بىر يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بۇيان تۆگىنىڭ ئەتراپتىكى نۇرغۇن ئاراللارغا قەدىمى يەتتى ، ئىسسىق بەلۋاغدىكى كۈچلۈك قۇياش نۇرى ئۇنىڭ قارىچۇقلىرىنى خوراتتى ، ئاپتاپ ئۇنىڭ چاچلىرىنى ئاقارتتى ، تېرىلىرىنى قارايتتى ... مەيلى ئۇنىڭدا قانداق ئۆزگىرىش بولسۇن ، ھېلىقى ھىد ئۇنىڭغا ئەگىشىپ يۈرگەنىدى . چۈن چى بۇ خىل ھىدنى ئۇنىڭ ناتونۇش تېنىدىن ئازراق ـ ئازراقتىن يىغىۋالدى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ سۆيگەن ئادىمى قايتىدىن تىرىلگەندەك بولدى .

چۈن چى دەرەخكە يۆلەنگىنىچە ئاستا ـ ئاستا زوڭزايدى . بىر لەشكەر سەگەكلىك بىلەن يېتىپ كېلىپ ، شەمشىرىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا بىرقانچە قېتىم پۈلاڭلىتىپ ، ئۆز ئاتامانىنىڭ گېپىنى چۈن چىنىڭ ئۆرە تۇرۇپ ئاڭلىشى كېرەكلىكىنى ئىشارەت بىلەن بىلدۈردى . ئەمەلىيەتتە ، چۈن چى تۈيۈقسىز قاتتىق ماغدۇرسىزلىنىپ ئورنىدىن تۇرالمايۋاتاتتى . لەشكەر شەمشىرىنى چۈن چىنىڭ ېلىگە تىرىدى ، چۈن چى تۆگىنىڭ كۆزلىرىنىڭ ئۆزىگە بىر قاراپ ، تېزلا باشقا نۇقتىغا يۆتكەلگەنلىكىنى كۆرگەندەك بولدى ، ئۇ چۈن چىنى تونۇمىغانىدى ، تۆگىنىڭ نەزىرىدە ئۇ پەقەت شۇكۇر قىلمايدىغان مەھبۇستىنلا ئىبارەت ئىدى .

چۈن چى قايتا ئورنىدىن تۇرۇپ ، قوشۇمىلىرىنى تۇرگىنىچە تۆگىگە قارىدى ، ئۇنىڭ ياشلىرى قۇرۇغان ، تۆگە ئۇنىڭ كۆرۈش پەردىسىدىن غايىب بولغانىدى .

چۈن چىنىڭ كەينىدە تۇرغان سۇدىيە جۇڭگولۇقنىڭ پۇشتىدىن بولغان شالغۇت ، ئۇنىڭ ئاپىسى ۋۇزۇ مىللىتىدىن ئىدى ، شۇڭا ئۇ مالاي تىلىنى پىششىق بىلەتتى . ئۇ چۈن چىنىڭ قولىقىغا يېقىن كېلىپ :

— ئارالدىكى ۋېنگې قوشۇنلىرىنىڭ قالدۇقلىرى تېخى

تەلتۆكۈس يوقىتىلمىدى ، بۇنىڭدىن كېيىن ئۇرۇش توختىمايلا يۈز بېرىشى مۇمكىن ، بۇگۈن كېچە ئۇ ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى ئارالغا بارگاھ تىكىپ ئورۇنلاشتى ، — دەپ چۈشەندۈردى .

چۈن چى ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ سۈدىيەگە بېشىنى لىڭشىتتى .

سۈدىيە چۈن چىنىڭ كەيپىياتىدىكى نورمالسىزلىقنى بايقىمىدى . بۇ ئۆسكىلەڭ بالا يېرىم يىل بۇرۇن چۈن چى بىلەن تونۇشقان ، ئۇ چۈن چىنىڭ ئارالدىكى بىردىنبىر دوستى ھېسابلىناتتى .

2

چۈن چى سىياتېئا پاپورتنىكىنىڭ سىرتقا چىقىپ قالغان يىلتىزىدا ئولتۇراتتى ، ئۇ ماغدۇرسىزلىنىپ ، قولى بىلەن يەرنى تىرناۋالمىسا بولمايدىغان دەرىجىگە بېرىپ قالغانىدى .

سۈدىيە چۈن چىنىڭ ئارقىسىدىن كېلىپ ئۇنىڭ مۇرىسىنى قاقتى :

— سۇرۇشتۇرۇپ باقتىم ، لەشكەرلەر بۇگۈن كېچە دېڭىز بويىغا بارگاھ تىكمەكچى ، بۇگۈن دېڭىزغا چىقالمىغۇدەكمىز .

— ھە ، — چۈن چى بوش ئاۋازدا جاۋاب بەردى ، تەلەپپۇزىدىن ئۇمىدسىزلىك چىقىپ تۇراتتى .

— بىراق ، تۇنۇگۈن كەچتە تېرىۋالغان قۇلۇلە قاپلىرىمىزدىن ئازراق ئېشىپ قالغان ، بۇگۈن ئىشلەتسىڭىز بولىدۇ .

چۈن چى يەنە بىر قېتىم «ھە» دەپلا قويدى . سۈدىيە ئۇنى يۆلەپ تۇرغۇزدى ، ئۇلار تۇرالغۇسىغا قاراپ ماڭدى .

يېرىم يىل بۇرۇن سۈدىيە چۈن چىنى ئېلىپ قېلىپ باشپاناھ بولغانىدى . چۈن چى ئۇنىڭ تېكتونا ياغىچىدىن ياسالغان كەپسىدە تۇرۇۋاتاتتى . باندا ئارىلىنىڭ تۈپرىقى بەكلا زەي ئىدى ، ئۆينىڭ ئۇلىي خېلىلا ئېگىز كۆتۈرۈپ سېلىنسا ئاندىن پۇختا بولاتتى . ئۇلارنىڭ ئۆيىنىڭ كەينىدە قويۇق ئورمان بار ئىدى . چۈن چى ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۇ ئورمانغا بېرىپ ، ئۆلۈپ قالغان ياۋا توشقان ،

يـاۋا مـۇشۇك ، كەسلەنچۇك قاتارلىق ھايۋانلارنى كۆمگەن . ئۇن سەككىز ياشلىق بۇ بالا كىچىكىدىلا ئاتا ـ ئانىسىدىن يېتىم قالغان ، ئۇ بۇددا دىنىغا ئېتىقاد قىلاتتى ، ئاق كۆڭۈل بولۇش ئۇنىڭ مىزانى ئىدى ، ئەزەلدىن ھەرقانداق جانىۋارنى ئۆلتۈرمەيتتى . ئۇنىڭ بىلەن بىللە ياشىغاندىن تارتىپ چۇن چى كاۋاپ قىلىنغان جانىۋارلارنى يەپ باقمىدى . بۇ خىل تۇرمۇش غورىگىللىك ۋە ئاددىيلىق بىلەن خاراكتېرلەنگەن بولاتتى ، ئويغاق ھالەتتىمۇ خۇددى ئۇخلاۋاتقاندەك ، ۋاقىت بارماقلار ئارىسىدىن ئۆتۈپ كېتەتتى .

سۇدىيە ئىشىكنى ئېچىپ بىر مەشئەلنى يانداۋردى . چۇن چى چۈشەتتىن توقۇلغان چىمىلدىقنى قايرىپ ، ئۆزىگە تەۋە بولغان ئاشۇ يېرىم ئېغىزلىق ئۆيگە كىردى . بۇ يەردە پەقەت بىرلا چىغ كارىۋات بار ئىدى ، بۇ كارىۋاتمۇ ھەر خىل ، ھەر رەڭلىك قۇلۇلە قاپلىرى تەرىپىدىن ئىگىلىۋېلىنغاچقا ، چۇن چى بۇ كارىۋاتنا ئۇخلاشقا ئامالسىز ئىدى . كارىۋاتنىڭ يېنىدىكى يۇڭ ئەدىيال ئۇنىڭ كېچىسى ياتىدىغان جايى ئىدى . سۇدىيەنىڭ ياردىمى بىلەن چۇن چى تامدىكى دېرىزىنى ئېتىۋەتكەندى . ئۇ قاراڭغۇلۇققا موھتاج ئىدى ، كېچە ـ كۈندۈز قاراڭغۇ بولۇشى كېرەك ئىدى .

تۆگە كەتكەندىن كېيىن چۇن چىنىڭ ھەممە خىياللىرى كۆپۈكىكە ئايلاندى ، ئەسلىمىلىرىنى قانداق تېپىشنى زادىلا بىلەلمەيۋاتاتتى ، تۆگىنىڭ ھىدى بىلەن تولغان بۇ ئارالدىن تېزرەك كېتىشنىلا ئويلايتتى . بۇ ئارالدىن كېتىدىغان كۈنى چۇن چى پرېستاندا يەنە ھېلىقى ساراڭ ئايالنى كۆرۈپ قالدى . يىرگىنچلىك كۆرۈنىدىغان بۇ چىراي ھازىر باشقىچە يېقىملىق كۆرۈنۈۋاتاتتى . ساراڭ موماي ئاغزىدا بىر قۇلۇلىنى شورىغىنىچە چۇن چىنىڭ ئالدىدىن ھەجىيىپ ئۆتتى . ئۇنىڭ شامالدەك تېز ئۆتكەن كۆلەڭگىسى چۇن چىنىڭ كۆڭلىدە بىردەملىك غەم پەيدا قىلدى ، چۇن چى ئەمدى ئۇنى كۆرەلمەيدىغاندەك تۇيغۇغا كېلىپ قېلىۋاتاتتى .

چۇن چى ئىختىيارسىز ھالدا ئېغىز ئېچىپ ، ئۇنى بوش

چاقىردى :

— موما .

سارائ ئايالنىڭ قولىقى تولىمۇ ئۆتكۈر ئىدى ، ئۇ دەرھال قەدەملىرىنى توختىتىپ ئارقىغا بۇرۇلدى . چۈن چى بىلىكىگە ئېسىۋالغان خالتىسىدا يەنە بىرنەچچە تال مېۋە بارلىقىنى ئېسىگە ئېلىپ ئايالنىڭ ئالدىغا باردى ، خالتىنى سارائ ئايالنىڭ بىلىكىگە ئېسىپ قويدى . چۈن چى بۇنداق ئىنچىكە بىلەكنى كۆرۈپ باقمىغاندى ، ئۇستىخاننى ئوراپ تۇرغان تېرە نېپىزلىكىدىن خۇددى بىر قەۋەت سۈزۈك يوپۇققىلا ئوخشاپ قالغاندى ، بىرنەچچە تال مېۋىلا بۇ بىلەكنى سۈندۇرۇۋېتەلەيدىغاندەك قىلاتتى . چۈن چى بۇ قولىغا بىرقانچە قېتىم قارىغاندىن كېيىن يەنە داۋاملىق قاراۋېرىشكە چىدىيالماي ئۇھسىنىپ تۇرۇپ :

— ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىڭىز ھەم تۇرىدىغان يېرىڭىز بولمىغاچقا ، چوقۇم دائىم ئاچ قېلىپ مۇشۇنداق ئورۇقلاپ كېتىپسىز ـ دە ، — دېدى .

سارائ ئايال بېشىنى كۆچەپ چايقاپ ، قولىدىكى قۇلۇلىنى كۆرسىتىپ سىرلىق كۈلۈپ قويدى .

چۈن چىنىڭ نەزىرى قوڭۇر رەڭ چېكىتلەر بىلەن تولغان ئاشۇ دېڭىز قۇلۇلىسىگە چۈشتى . سارائ ئايال بارماقلىرىنى قۇلۇلە ئۈستىدە پىرقىرىتاتتى ، بارماقلار قۇلۇلە ئۈستىدە قۇشتەك ئۇچقانغا قەدەر بۇ ھەرىكەتلەر تەكرار داۋاملىشاتتى ...

سارائ ئايال چۈن چىنى سۆرىگىنىچە ئەسلىمە كارىدورىدىن ئۆتكەندە ، چۈن چى يىغلاپ تاشلىدى . ئۇ ئەسلىمىلەرنى قانداق تېپىشنى ئاخىر بىلگەنىدى ، ئۇمىدسىزلىكتىن پەرقلەنمەيدىغان بۇ ئۇمىد چۈن چىنى خۇشاللىق بىلەن قايغۇ گىرەلىشىپ كەلگەن بىر خىل روھىي كەيپىياتقا ئېلىپ كىردى .

سارائ ئايالنىڭ بۇ مەخپىيەتلىكنى قانداق بىلگەنلىكىنى ، نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭغا شۇنچىلىك بېرىلىپ كەتكەنلىكىنى چۈن چى بىلىشكە ئامالسىز . ئۇ قۇلۇلە قېپىدىكى ئەسلىمىلەرنى قوبۇل قىلىشقا

تاپىنىپ ياشاپمۇ ھازىرغىچە ھايات تۇرۇۋاتاتتى ، ئەسلىمە كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان ئۇزۇقلۇق ئىدى .

چۈن چى ھىم ئېتىلگەن ھۇجرىغا بېكىنىۋېلىپ ، ھەر خىل قۇلۇله قاپلىرىنى سانسىز قېتىم سىلايتتى ... قۇلۇله قاپلىرىغا چاپلىشىپ ياشايدىغان مارجانقۇرت ۋە دېڭىز يۇسۇنىنى ئويما پىچىقى ئارقىلىق ئېھتىياتچانلىق بىلەن چىقىرىپ تاشلايتتى ، ئاندىن قايتا ـ قايتا يۇيۇپ ، سۇغا ئۇزاق ۋاقىت چىلاپ قويا تتى ... پاكىز تازىلانغان قۇلۇله قېپىنىڭ سىرتقى يۈزى سىلىق ، سىزىقچىلىرى ئېنىق بولىدۇ ، بارماقلار ئۇنى سىلاپ ئۆتكەن چاغدا تار چېكىلگەندەك يېقىملىق كۈي چىقىدۇ . چۈن چى كۆزلىرىنى يۇمۇپ دىققەت بىلەن ئاڭلايدۇ ، يورۇق بىر نۇر كۆز ئالدىدىن يالت قىلىپ ئۆتۈپ ، تار ، ئۇزۇن ھەم چوڭقۇر كارىدور كۆز ئالدىدا پەيدا بولغاندەك تۇيغۇغا كېلىدۇ . ئۇنىڭغا كىرىپ ماڭغاندا ، ھەربىر قەدەمدىن ئەكس سادا ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ ، بۇ ساداغا تامچە سۇنىڭ تاشىنى تەشكەن ئاۋازلىرى ، پۈتۈن كائىناتتىكى گۈللەرنىڭ ئېچىلىۋاتقان ئاۋازلىرى ، خۇشال كۈلكە ئاۋازلىرى ، ئېچىنىشلىق يىغا ئاۋازلىرى ئارىلىشىپ كەتكەن ، ئۇنىڭ قوللىرى بارغانسېرى تېزلىشىپ ، توختىتىۋېلىشقا ئامال قىلغىلى بولمايدىغان بولۇپ كېتىدۇ . ئۇ ئېرىشكەن ئەسلىمىلەرنىڭ كۆپىنچىسى مۇكەممەل ئەمەس ئىدى ، بەزىلىرى بالىلىق دەۋرىدىكى مەلۇم بىر كۈندىن باشلانغان بولاتتى ، بەزىدە ياشلىق دەۋرىدىن باشلانغان ئەسلىمىگە كىرىپ قالاتتى ، يەنە بەزىدە ئۆيلۈك ـ ئوچاقلىق بولۇپ بولغانلارنىڭ ئەسلىمىسىگە كىرىپ قالسا ، بەزىدە ياشانغانلارنىڭ ئەسلىمىسىگە كىرىپ قالاتتى . ۋەھالەنكى ، ئەسلىمىگە كىرىپلا قالسا ، يېرىم يولدا چېكىنىپ چىقىش مۇمكىنچىلىكى يوق ئىدى . ئەسلىمە چەكسىز كۆچ ـ قۇدرەتكە ئىگە ، ئۇ خۇددى شورىغۇچ تەخسىگە ئوخشاش ئادەمنى ئۆزىگە چاپلاشتۇرۇۋالاتتى . ئەسلىمىنىڭ ئاخىرىغا بارمىغۇچە ، بۇ بىر بۆلەك ئەسلىمىدىن قۇتۇلغىلى بولمايتتى .

سۇدىيە چۈن چىنى ئۇچراتقان چاغدا ئۇنىڭ كۆزلىرى

ئاللىقاچان كۆرمەس بولۇپ قالغاندى ، كۆزلىرىدە ئادەمنىڭ قورقۇسىنى كەلتۈرىدىغان قانلىق قاقاچ ئويۇپ قالغان ، نۇرنى كۆرۈشتىن قورقاتتى ، قۇياش نۇرى ئاستىدا ئانچە ئۇزۇن تۇرمىسىمۇ ، كۆزلىرىدىن ياش قۇيۇلۇشقا باشلايتتى . ئۇنىڭ چىراي ئىپادىسى غەلىتە ئىدى ، بەزىدە زارلىنىپ قاقشىسا ، بەزىدە تېرىككەك بولۇپ قالاتتى ، بەزىدە قاراشقا ئاجىز كۆرۈنەتتى ، لېكىن ناھايىتى تېزلا قەيسەر ھالەتكە ئۆتەتتى . سۇدىيەنىڭ يېنىدا قېلىپ قالغان چۇن چى ھەر كۇنى دېگىز بويىغا قۇلۇلە قاپلىرىنى تېرىشكە چىقاتتى ، جىق تېرەلمىگەن چاغلىرىدا ئۆزى يالغۇز كېمىگە ئولتۇرۇپ دېگىز سەپىرىدە تېرەتتى . قۇلۇلە قاپلىرىنى كۆتۈرگىنىچە سەپەردىن قايتىپ كەلگەندە ، چۇن چىنىڭ چىرايىدا ئادەتتە كۆرگىلى بولمايدىغان خۇرسەنلىك ئىپادىلىنەتتى . چۇن چىنىڭ قۇلۇلە قاپلىرىنى قىستاڭچىلىق بىلەن تولغان ھۇجرىسىغا ئەكىرىپ كېتىپ نېمە ئىش قىلىدىغانلىقىنى سۇدىيە زادىلا بىلمەيتتى .

دېگىز سەپىرىگە چىقىپ قۇلۇلە قاپلىرىنى تېرىش ۋە ئۇلارنى سىلىقلاپ يۇيۇش قاتارلىق ئىشلار كۆزى كۆرمەس بولۇپ قالغان چۇن چى ئۇچۇن تەسكە چۇشمىگەن بولسا ، چۇن چىنىڭ ئۆز مەخپىيەتلىكىنى دەپ بەرمەيدىغانلىقى سۇدىيىگە ئايان ئىدى .

مەيلى قانداقلا بولسۇن ، سۇدىيە چۇن چىنىڭ مەخپىيەتلىكىنى بىلدى . بۇ راستتىنلا ئۇنى ھەيران قالدۇرىدىغان مەخپىيەتلىك ئىدى ، ئۇ بۇ مەخپىيەتلىكنى ئاڭلاپ ھەيرانلىقتىن داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالدى . سۇدىيە گاڭگىرىغان ھالدا سورىدى :

— بىراق ، دېگىزدا ساناپ تۇگەتكۇسىز قۇلۇلە قاپلىرى تۇرسا ، پۇتۇن ئۆمرىڭىزنى سەرپ قىلسىڭىزمۇ تېرىپ تۇگىتەلمەيسىز . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، سىز نۇرغۇن قۇلۇلە قاپلىرىنى تېرىپ كەلگەن تەقدىردىمۇ ، قايسى قۇلۇلە قېپىدىكى ئەسلىمىنىڭ سىز يىتتۇرۇپ قويغان ئەسلىمە ئىكەنلىكىنى قانداق بىلەلەيسىز ؟

— شۇڭا ، بۇ قۇلۇله قاپلىرىدىكى ئەسلىمىلەرنىڭ ھەممىسىنى كاللامغا قاچىلىۋېلىشىم كېرەك ، — قەتئىي تۇرده جاۋاب بەردى چۇن چى .

سۇدىيە ھاڭۇاققىنىچە چۇن چىگە قاراپلا قالدى ، خېلى ئۇزۇندىن كېيىن :

— سارالڭ بولدىڭىزمۇ ؟ بىر ئادەمنىڭ كاللىسى شۇنچە كۆپ ئەسلىمىلەرنى قانداق سىغدۇرالايدۇ ؟ بۇنداق كېتىۋەرسىڭىز تۇگىشىپ كېتىسىز ، — دېدى .

— باشقا ئامالىم يوق ، — چۇن چى ئازابلانغان ھالدا بېشىنى چايقىدى .

— بۇ نېمىدېگەن ئەخمىقانە ئۇسۇل ، سىزدىن باشقا ئادەمنىڭ بۇنى سىناپ بېقىشنى خالىمايدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن .

— بەلكىم .

— ئاشۇ ئەرنىڭ بىرنەچچە ئېغىر گېپىنى ئۇچۇن مۇشۇنداق قىلىپ كېتىشىڭىزگە ئەرزىمەدۇ ؟ ئۇ بەلكىم پەقەتلا ئۇنىڭ باھانىسى بولۇشى مۇمكىن . ئۇ دېگەن باباڭىق ئەر ، شۇنداقلا بىر قەبىلە ئاتامانى ، ئۇ قانداقمۇ بىر جۇڭگولۇق ئايال بىلەن بىللە ئۆتسۇن ؟ مۇشۇنىمۇ ئويلاپ يېتەلمەمسىز ؟

— بۇ ماڭا ئايان . بىراق ، ئازراقلا ئۇمىد بولىدىكەن ، مەن چوقۇم سىناپ باقىمەن . ھازىر مەن ئىككىمىزگە تەئەللۇق بولغان بۇ بىر بۆلەك ئەسلىمىنى يوقىتىپ قويغاچقا ، مەن ئۇنىڭغا قەرزدار ، بىراق ناۋادا مەن بۇ ئەسلىمىلەرنى تاپالىغان تەقدىردىمۇ ، ئۇ يەنىلا مېنى قوبۇل قىلمىسا ، ئۇ ھالدا ئۇ ماڭا قەرزدار بولغان بولىدۇ .

— سىز بىرنەچچە يىل ، ئون نەچچە يىل ، ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ ئۇزاق ۋاقىت تىرىشقاندىن كېيىن ، ئۇنىڭ سىزگە قەرزدار بولىدىغانلىقىنى بىلىسىڭىز ئۇنىڭ نېمە پايدىسى ؟ ئەجەبا سىزنىڭ پۇتۇن ئۆمرىڭىزنى سەرپ قىلىشىڭىز مۇشۇنداق بىر جاۋابقا ئېرىشىش ئۈچۈنلىمۇ ؟ بۇ جاۋاب شۇنچىلىك مۇھىممۇ ؟

— ھېچنېمىسى يوق بىر ئادەم ئۇچۇن ئېيتقاندا ھەقىقەتەن

بەك مۇھىم .

سۇدىيە چۇن چىنىڭ ئاشۇ مەجنۇنلۇق چىقىپ تۇرىدىغان ھالىتىنى تولىمۇ ياخشى كۆرەتتى ، غۇۋالىققا يوشۇرۇنغان كۆزلەر ، چىڭ جۇپلەشكەن لەۋلەر ، يەنە ھېلىقى مەڭگۇ بوشىشىپ قالمايدىغانلىقى چىقىپ تۇرغان كىچىك ئېكەك بۇ مەجنۇنلۇقنىڭ بەلگىسى ئىدى ، گەرچە بۇ مەجنۇنلۇق ئۆزى بىلەن مۇناسىۋەتسىز بولسىمۇ ، شۇنداقلا يىراق جايدىكى بۇ ئىشتىن قىلچە خەۋەرسىز ئەرگە باغلانغان بولسىمۇ ، سۇدىيەنىڭ بۇ خىل مەجنۇنلۇقنى ياخشى كۆرۈشىگە تەسىر يەتكۈزەلمەيتتى .

ئۇلار كىمنىڭ كىمگە قەرزدار بولۇشى توغرىسىدىكى مۇنازىرىسىنى ئاخىر توختاتتى ، سۇدىيەنىڭ چۇن چىنى تەڭلىكتە قويغۇسى يوق ئىدى ، شۇڭا گەپنى بۇرىۋەتتى :

— سىز قۇلۇلە قاپلىرىنى يىغىۋاتقىلى خېلى كۈنلەر بولۇپ قالدى ، ئۇنداقتا ••• سىزنىڭ كاللىڭىز نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئەسلىمىلىرى بىلەن توشۇپ كەتكەندۇ ؟

— شۇنداق .

سۇدىيە چۇن چىنىڭ ئالدىغا كەلدى ، قوللىرىنى سوزۇپ ئۇنىڭ پېشانىسىنى سىلىدى . بۇ تاتارغان ھەم كەڭ پېشانە خۇددى دېڭىزنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى سوغۇق خادا تاش دولقۇنلارنىڭ شىددەتلىك ئۇرۇلۇشلىرىغا جىمجىت ھالدا بەرداشلىق بەرگىنىدەك قىمىرلىماي تۇراتتى . چۇن چىدە ئازراق خىيالىي تۇيغۇ پەيدا بولۇپ ، ئۆزىنى بىر يىل بۇرۇنقى ۋاقىتقا قايتىپ كېلىپ قالغاندەك ھېس قىلدى . شۇنداق ، تۆگە ئۇنىڭ پېشانىسىنى سىلاۋاتاتتى ، ئۇنىڭ تولغان ، لىققىدە ھېكايە قاچىلانغان بۇ پېشانىسىنى ئەرلەرنىڭ ھەممىسىلا ياخشى كۆرىدىغاندەك قىلاتتى . چۇن چى ئالدىدىكى بۇ يىگىتنىڭ ھەركىتىدىن ئەدەپسىزلىك ھىدىنى سېزىپ ، ئۇنىڭ قولىدىن ئۆزىنى چەتكە ئالدى .

سۇدىيە خىجىل بولۇپ قالدى ، ئۇ باشقا ياققا قارىۋېلىپ :

— ئۇ ئەسلىمىلەر قانداق ئىكەن ؟ — دەپ سورىدى .

— نېمىشقىكىن ، ھەربىر ئادەمنىڭ ئەسلىمىسىنىڭ ئەڭ چوڭقۇر يېرىدە ساقلىنىپ قالغىنى ئاساسەن ئازاب ئىكەن .

— كېچىلىرى سىزنىڭ قورقۇنچلۇق چۈشلەردىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىشىڭىز بىكار ئەمەس ئىكەن ـ دە .

ئىككىيلەن سۈكۈتكە چۆمدى . سودىيە چۈن چىنىڭ بۇ يولدا بەك يىراقلاپ كەتكەنلىكىنى ، ھەرقانداق چاقىرىشنى ئاڭلىمايدىغانلىقىنى بىلدى . كۈندىن ـ كۈنگە چارچاپ ، ئاجىزلاپ كېتىۋاتقان مۇشۇ چاغلاردا چۈن چىنىڭ ئېھتىياجلىق بولۇۋاتقىنى يارىدەم ئىدى .

ئاق كۆڭۈل بۇددا مۇرىتى چۈن چىگە پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن يارىدەم قىلىپ ، ئۇنىڭ ئەسلىمىسى يوشۇرۇنغان ئاشۇ قۇلۇلە قېپىنى ئىزدىشىپ بېرىش نىيىتىگە كەلدى . گەرچە بۇ ئاڭلاشقا تولمۇ بىمەنە بولسىمۇ ، بىراق بىز ئاشۇ غۇۋا ئىشلارغا ئىشىنىشىمىز كېرەك ، ئۇ ئىشلار بىر خىل يىراق ھەم گۈزەل بولغان سېھىرلىك پەللە ، شۇنداقلا ئاجىز ھەم يورۇق چوغ . بۇ سۇدىيەنىڭ ئۆزىگە دېگەن گەپلىرى ئىدى .

ئۇ جېڭ خېنىڭ كېمە ئەترىتىدىكى بىر دېڭىزچى ئىدى . كېمە ئەترىتى بەختسىزلىككە ئۇچرىغاندىن كېيىن ، ئۇ ئۆزى يالغۇز سەرگەردان بولۇپ بۇ كېچەك ئارالغا كەلگەن . ئارالدا مالايشىيالىقلارنىڭ بىر قەبىلىسى بار ئىدى ، ئەرلىرى يوپكا كىيىپ يۈرەتتى ، بىراق تولىمۇ ۋەھشىي ئىدى . مۇشۇ يەرلىك بىر ئايال ئۇنىڭغا ناھايىتى ياخشى مۇئامىلە قىلدى ، ئۇنىڭغا ياۋا مېۋە ۋە پېچىنىلەرنى بەردى . ئومۇمەن ئېيتقاندا ، بۇ يەردىكى كىشىلەر ئېرىنچەك ئىدى . كېيىنچە ئۇنىڭ قېلىپ قېلىشنى قارار قىلىشىدىكى سەۋەب شۇكى ، بۇ كىچىك ئارال ھەقىقەتەن ناھايىتى جىمجىت ، كىلىماتىمۇ ياخشى ئىدى ، يامغۇر مەۋسۇمى يېتىپ كەلگەندە ، ئەتراپتىكى مۇھىت جەنۇبىي جۇڭگونىڭكىگە ئوخشاش پۈراققا ئىگە بولۇپ قالاتتى .

ئۇ يەرلىك ئايالالاردىن ھاراق ئىچتىمشنى ئۆگىنىۋاتقان مەزگىلدە ، مىندى ئىسىملىك قىز بىلەن ئاشىق ـ مەشۇقلاردىن بولۇپ قالدى . ئۇ قىزغا ژۇزۇ مىللىتىنىڭ تىپىك ئالاھىدىلىكلىرى مۇجەسسەملەنگەن ، بۇرنى پاناق ، كۆزلىرى چوڭ ، ئىغىزى يوغان ، بەدىنى تولغانىدى . ئىككىيلەنىڭ كۆڭلى بىر ـ بىرىگە چۈشۈپ قالغاندىن كېيىن ، ئۇ ئاشۇ قىزنىڭ ئۆيىدە تۇرۇشقا باشلاپتۇ . قىزنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇنى زادىلا ياقتۇرمايتتى ، چۈنكى ئۇ ئۇۋ ئۇۋلاشنى بىلمەيتتى ، ئىسلام دىنىغىمۇ ئېتىقاد قىلمايتتى . ئۇلار ئۇنى تاغقا ئاپىرىپ ھايۋانلارنى ئوۋلاشنى ئۆگەتتى ، مەسچىتلەرگە ئاپىرىپ مۇراسىملارغا قاتناشتۇردى . ئۇ مالاي تىلىدا سۆزلەشنى بىلمەيتتى ، ئۇنىڭ بىلەن خەنزۇچە گەپلىشىدىغان ئادەم يوق ئىدى . شۇڭا ، ئۇ بارغانسېرى جىمغۇر بولۇپ كەتكەنىدى .

ئۇ مىندى بىلەن ئۆزىگە تەئەللۇق ھۇجرىغا بۇزرۇكۋار ئانا سىياقىدىكى كىچىك بۇتنى يوشۇرۇنچە تىرىۋالدى . مىندى بوشىنىدىغان چاغدا تۇغۇتى تەسكە چۈشتى ، ئۇ بۇزرۇكۋار ئانا بۇتى ئالدىدا بىر كېچە تىزلىنىپ چىقتى ، لېكىن مىندى يەنىلا ئۆلۈپ كەتتى .

3

چۇن چى كۆزلىرىنى ئۆزى قارىغۇ قىلىۋالغانىدى . بۇنى سۇدىيە كېيىنچە بىلدى . كۆرۈش سەزگۈسى ئىزچىل ئۇنىڭغا توسالغۇلۇق قىلىپ كېلىۋاتاتتى ، كۆز ئالدىدىكى نۇر خۇددى ئوت يالقۇنىغا ئوخشاش پىتىراپ ، پۈتۈن نىيەت ـ ئىقبالى بىلەن قۇلۇله قېپىغا كىرىششىگە قالايمىقانچىلىق تۇغدۇرۇۋاتاتتى . چۇن چى لاتا بىلەن كۆزلىرىنى تېڭىپ قويۇپمۇ باقتى ، ھۇجرىنىڭ تۆكۈلۈك ـ پەنجىرىلىرىنى ھىممىده ئېتىۋېتىپمۇ باقتى ، لېكىن ئۆزىنى نۇردىن پۈتۈنلەي ئايرىۋېتىشكە ئامال قىلالمىدى . ئۇ تېخىمۇ ھىم ئېتىلگەن بىر چىمىلدىققا موھتاج بولۇۋاتاتتى .

يېڭنە ئوتقا قاقلانماقتا ، چۇن چى گۈلخان ئالدىدا ھاڭۋاققىنىچە

ئولتۇرىدۇ . ئوت يېڭىنى چوغدەك قىزارتىۋەتكەن ، يالقۇن يېڭىنە ئۇستىدە مەۋج ئۇرۇپ تۇرىدۇ . ئۇ توساتتىن ئېسىنى يىغدى ، كىيىمى بىلەن قولىنى ئورۇۋېلىپ ، يېڭىنى ئاستا قىسىپ ئالدى ـ دە ، ئۇنى ئازراق ـ ئازراقتىن كۆزىگە يېقىنلاشتۇردى . يېڭىنە يېقىنلاشقان چاغدا ، ئۇ كۆز ئالمىسىنىڭ چۆرگىلىگەن ئاۋازىنى ئاڭلىدى ، ئۇنىڭ قوللىرى تىترەشكە باشلىدى . ئۇ مۇقىم بىر نۇقتىغا تىكىلىپ قاراپ ، كۆز ئالمىسىنى توختاتماقچى بولدى . يېڭىنە كۆز ئالمىسىغا تېگىش ئالدىدىكى ئاشۇ دەقىقىلەردە ، بىر نۇقتىغا بەك ئۇزاق تىكىلىپ قارىغان بۇ كۆزلەردىن ياش ئېقىشقا باشلىدى . ئۇ بۇ ياشلارنى يەڭگىلگىنە سۈرتۈۋېتىپ ، يېڭىنى كۆزىگە توغرىلىدى . بېشىنى ئارقىغا غادايتىپ تۇرۇۋاتقىلى ئۇزاق ۋاقىت بولغاچقا ، ئۇ باشلىرىنىڭ قېيىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى ، ئەمدى تۇرىۋېرىشكە بولمايتتى . ئۇنىڭ قوللىرى ئارقىغا بىر ياندى ـ دە ، ئاندىن كۆزىگە زەربە بىلەن ئۇرۇلدى . يېڭىنە يۇمشاق كۆز ئالمىسىغا سانجىلىپ تۇرۇپ قالدى ، ئاپئاق ئىس كۆتۈرۈلدى ، يۇرەك ـ باغرىنى قوچۇۋەتكۈدەك ئاغرىق زەربىسىدىن ئۇ ئوڭدىسىغا يېقىلدى . ئۇ يەردە ئوڭدىسىغا ياتاتتى ، ئاغرىق دولقۇن يانغاندەك تاراپ كەتكەندىن كېيىنلا ، ئاندىن ئۇ يېڭىنى سۇغۇرۇۋالدى . بىراق ، چاچراپ چىققان قان بەك كۆپ بولغاچقا ، يەنىلا ئۇنى ئازراق تەمتىرىتىپ قويدى . ئۇ قاتتىق ھارغىنلىق ھېس قىلدى ، كۆزىگە ئازراق ئۆسۈملۈك دورىسى سۈركەپ قويۇپلا ئۇخلاپ كەتتى . بۇ قېتىم ئۇ ناھايىتى ئۇزاق ئۇخلىدى ، چۈنكى كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئالماشقانلىقىنى بىلدۈرىدىغان ھېچقانداق ئەسكەرتمە بولمىغاچقا ، ئۇ بىرقانچە قېتىم ئويغىنىپ ، يەنىلا كېچىمىكىن دەپ ئويلاپ ئۇخلاۋەردى . ئۇ يەنە بىر قېتىم ئويغانغاندىن كېيىن قايتا ئۇخلىيالمىدى ، ئۆيدىن چىقتى ، يىراقتىن كېلىۋاتقان ئىس پۇرىقىدىن ئاللىقاچان گۈگۈم چۈشكەنلىكىنى بىلدى .

ئۇ ئاخىر پۇتۇن دىققىتى بىلەن قۇلۇلە قېيىغا كىرىشەلەيدىغان بولدى . دەل ئۆزى ئارزۇ قىلغىنىدەك ، بىر ئەما بولۇش سۈپىتى

بىلەن ئۇنىڭ تېگىش سېزىمى كۈندىن - كۈنگە سەزگۈرلىشىپ كېتىۋاتاتتى ، قۇلۇلە قاپلىرىدىكى ھەربىر سىزىقچىنىمۇ ناھايىتى ئېنىق ھېس قىلالايتتى . بەزىدە كۆز ئالدىدا يەنىلا ئاق نۇر پەيدا بولۇۋېلىپ ئۇنى ئەنسىزلىككە سالاتتى ، خۇددى بىرەرى ئۇنىڭ بۇ ھەممىدىن مۇستەسنا دۇنياسىغا باستۇرۇپ كىرىدىغاندەك .

چۈن چى كۆرمەس بولغان كۆزلىرىدىن ناھايىتى رازى ئىدى . بۇ خۇددى ئۇنىڭغا يەنە بىر دۇنياغا بېرىشتىكى يۆلەنچۈكتەك بىلىنەتتى . بۇنىڭدىن باشقا ، ئۇنىڭ بىر جۈپ خاسىيەتلىك قولى بار ، ئىنچىكە ھەم ئەپچىل بارماقلار ھاۋادا سىزىپ ئۆتكەن ھەربىر ئەگمە سىزىق شۇنچە گۈزەل ، خۇددى ئورماننىڭ پىنھان جايلىرىدا ياشايدىغان ئەتىۋارلىق قۇشلاردەك . سۈدىيە بۇنىڭغا تولىمۇ ھەيران ئىدى . چۈن چى كىچىكىدىن تارتىپلا يەتتە تارلىق ساز ئۆگەنگەن ، ئۇنى يەتتە تارلىق سازدىن چىقىۋاتقان لەرزان مۇزىكىغا ھېرىس دېگەندىن كۆرە ، تارلارنى ئىلىش ، چېكىشتىكى قول ھەرىكەتلىرىگە مەستانە بولغان دېگەن تۈزۈك . بۇنداق بىر جۈپ قول تەبىئىيلا قۇلۇلە قاپلىرىنى ئوقۇش ئۈچۈن يارالغاندەك ئىدى ؛ كۆرۈش سەزگۈسىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن تېگىش سېزىمى تېخىمۇ سەزگۈرلىشىپ ، بارماقلىرى نەرسىلەرنىڭ سىرتقى يۈزىدىكى ئازراق ئوخشىماسلىقلارنىمۇ ناھايىتى ئېنىق پەرقلەندۈرەلەيدىغان بولۇپ كەتكەنىدى .

بىراق ، تىرناقلىرى ئىزچىل تۈرده ئۇنى پاراكەندە قىلىپ كېلىۋاتقان قېيىن مەسىلە بولۇپ قېلىۋاتاتتى ، تىرناقلىرىنى قانچىلىك قىسقا ياساپ سىلىقلۇەتسىمۇ ، قۇلۇلە قاپلىرىنى سىلىغاندا ھامان ماسلاشمىغان ئاۋازلارنىڭ چىقىپ قېلىشىدىن خالىي بولالمايۋاتاتتى ، بۇنىڭ بىلەن راۋان ئەسلىمىلەر ئۇزۇلۇپ قالىدىغان ئەھۋال دائىم كۆرۈلۈپ قېلىۋاتاتتى . ئاخىر ئۇ قوللىرىنى ئاق ئاچچىقسۇغا چىلاپ ، تىرناقلار يۇمشىغاندىن كېيىن ، ئۇلارنى پىچاق ۋە موچىن ئارقىلىق ئەتتىن يۇلۇۋېتىشقا باشلىدى .

بىر تال ، ئىككى تال ، ئۈچ تال ... تىرناقلىرى يۇلۇپ تاشلانغان قوللار قان بىلەن بويىلىپ كەتتى ، سوغۇق سۇ بىلەن تەكرار يۇيۇش ئارقىلىق ئىككى كۈندىن كېيىن قان ئاران توختىدى . چۈن چى بۇنىڭدىن ناھايىتى رازى بولدى ، بۇنداق يۇمشاق قولدىن يەنە بىر جۈپنى تاپقىلى بولمايتتى .

سۇدىيە بۇ بىر جۈپ كەمتۈك قولنى تۇنجى قېتىم كۆرگەندە ، بارماقلاردىكى بېغىر رەڭ كامار ئۇنى چۆچۈتۈۋەتكەنىدى . بىراق ، ۋاقىتنىڭ ئۇزىرىشى بىلەن بۇ بارماقلار ئۇنىڭغا سەت كۆرۈنمەيدىغان بولۇپ قالدى . ئەكسىچە ، ئۇلار ھەرقانداق ئادەمنىڭ بارماقلىرىدىن ئەپچىل ، يەڭگىل ھېسابلىنىدىغان تۇغما ئۇسۇلچى ئىدى . سۇدىيە بارا - بارا بۇ بارماقلاردىن ھەم ئۇلارنىڭ ئۇسۇللىرىدىن زوقلىنىدىغان بولۇپ قالدى .

بەزىدە سۇدىيە چىملىدىق كەينىدىن بېشىنى چىقىرىپ ، قېچىپ كىرگەن ئازراق ئاي نۇرىدا چۈن چىنىڭ ئاشۇ تەڭدىشى يوق بارماقلىرىنى قۇلۇله قېپى ئۈستىگە ئاستا قويۇۋاتقانلىقىنى كۆرەتتى . ھېچقانداق تەۋرىش ئاڭلانمايتتى ، بىراق سۇدىيە ئۇنىڭ بارماقلىرىنىڭ بوشلۇقتا قالدۇرغان كۆلەڭگىسىنى ئېنىق ھېس قىلاتتى ، ئۇ بارماقلار شۇنچىلىك ئىنچىكە ھەم يۇمشاق ئىدىكى ، خۇددى بوشلۇقتا لەرزان تۆكۈلۈۋاتقان ئاق رەڭلىك جۇخارگۇلىنىڭ بەرگىلىرىگىلا ئوخشايتتى .

تۆگە خۇددى بىر دەھشەتلىك توپاندەك بۇ ئارالغا كەلدى . سۇدىيە چۈن چىنىڭ تىنچسىزلىنىۋاتقانلىقىنى ئازراق ھېس قىلدى ، لېكىن ئۇنىڭ سەۋەبىنى بىلەلمىدى . چۈن چى بارلىق قۇلۇله قاپلىرىدىكى ئەسلىمىلەرنى بىر كېچىدىلا يۇتۇۋەتمەكچى بولۇۋاتقاندەك بىر خىل جىددىيلىك ئىسكەنجىسىگە چۈشۈپ قالغانىدى . ئۇ لەشكەرلەرنىڭ دېڭىز بويىغا بارگاھ قۇرغانلىقىغا ھەم كۆرۈش قۇۋۋىتىنىڭ ئاساسەن يوقالغانلىقىغا قارىماي ، جاھىللىق بىلەن دېڭىزغا چىقىپ قۇلۇله قاپلىرىنى تېرىپ كېلىۋاتاتتى .

— ماڭا تېخىمۇ كۆپ قۇلۇله قاپلىرى كېرەك ، تېخىمۇ كۆپ ... — چۈن چى ئىشكىتىن ئېتىلىپ چىقىپ كېتىۋاتقاندا ، سۇدىيە ئۈنى توختىتىۋالدى . بۇ چاغدا سىرتتا يامغۇر قاتتىق يېغىۋاتاتتى ، يامغۇر مەۋسۇمى يېتىپ كەلگەندى ، ۋاقىت يازنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىده چۈن چىگە يېتىشىۋالغانىدى . سۇدىيە ئۈنىڭ هۆل بولۇپ كەتكەن ماڭلاي چاچلىرىنى چەكسىز مېهرىبانلىق بىلەن سۈرتتى . چۈن چىنىڭ ئەس ـ هوشى تازا جايىدا ئەمەس ئىدى ، خۇددى جۆيلۇۋاتقاندەك :

— تېزرەك بېرىشىم كېرەك ، سۇدىيە ، ئەمدى ماڭا ۋاقىت قالمىدى ، — دەيتتى .

— سىز ئاشۇ قۇلۇله قېپىنى تېپىش ئۈچۈن پۈتۈن ئۆمرىڭىزنى سەرپ قىلىشقا رازى ئىدىڭىزغۇ ؟ نېمە ئۈچۈن تۈيۈقسىزلا بۇنداق ئالدىراپ قالدىڭىز ؟

چۈن چىنىڭ كۆزلىرىدىن ياشلار تۆكۈلمەكته . نەچچە چاقىرىم يىراقلىقتىكى ئاشۇ كۆرەڭ ئەر مۇشۇ پەيتته ئۆز لەشكەرلىرى بىلەن قەدەھ سوقۇشتۇرۇپ غەلىبىسىنى تەبرىكلىشىۋاتقانمىدۇ ؟ مىڭلىغان مەشئەللەر يېقىلغان ، قەدەھلەرگە شارابلار لىق تولدۇرۇلغان ، گۈلخانغا قاقلانغان كاۋاپلار پىشىپ ، مايلىرى يەرگە ئېقىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن . چۈن چى ئۈنىڭ بارگاهىغا تۈيۈقسىز كىرىپ هەممەيلەننى هەيران قالدۇرۇشنى خيال قىلىۋاتاتتى . چۈن چى خۇددى باياتىنلا يەردىن قېزىۋېلىنغان تاش هەيكەلدەك پۈتۈن ئۆيدىكى ۋاراڭ ـ چۇرۇڭنىڭ ئوتتۇرىسىدا تىك تۇرىدۇ . ئۇ ئاخىر تاپقان هېلىقى قۇلۇله قېپىنى ئالىقىنىغا ئالىدۇ ، دولقۇندەك كۆتۈرۈلگەن نۇر تۆگىنىڭ خىرەلىشىپ كەتكەن قارىچۇقلىرىغا كىرىدۇ . تۆگە ئۆزىنى ئوڭشاشقا ئۇلگۈرەلمەي ، ئۆتكەن ئىشلارنىڭ زەربىسىدىن زەخمىلىنىپ ئەسلىدىكى هالىتىگە قايتىدۇ ، تەڭپۇڭلۇقىنى يوقتىپ يەرگە يېقىلىدۇ . تۆگە نۇرغۇن ئىشلارنى باشتىن كەچۈرگەن بوۋايغا ئايلانغان ، ئەتراپتىكى ئەيىپ ـ ئىشرەت ئۇنىڭ تېنىگە سىڭىشكە ئامالسىز ، غېرىبلىق ئۇنىڭ

يــۇربـــكـــنـــى پاره - پاره قىلىۋاتقان بولىدۇ . چۈن چى ئۇ ئىككىسى ئارىسىدىكى سۈزۈلدۈرۈلگەن مۇھەببەتنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭ ئـالـدىـغا باردىۇ ، ئۇنى يۆلەپ تۇرۇپ ، ئۇنىڭغا : «مانا مۇشۇلا ئىلكىڭىزدە قىلىپ قالغان نەرسە» دەيدۇ .

بـــراق ، چـۈن چـى هـــبـــلـــسـقـى قـــۇلـــۇله قىپىنى تېخچه تاپالمايۋاتاتتى .

سۇدىيه چۈن چىنى هۇجرىسىغا قايتىپ ئارام ئېلىشقا دەۋەت قىلدى ھەمدە ئۇنىڭغا تېخىمۇ كۆپرەك قۇلۇله قىپى تېپىپ ئەكېلىپ بـېـرىـشكه ماقۇل بولدى . چۈن چى يەنه ئۆزىنىڭ قۇلۇله قىپى دۇنـيـاسىغا قايتىپ كەلدى ، مىسكىن سازەندىنىڭ ئەڭ ئاخىردا قۇلۇله قىپى كۆيىدىن يەنه بىرنى چالغۇدەك ماجالى قالمىغانىدى .

— سۇدىيه ، مەن قانداق قىلىشىم كېرەك ؟ — دەيتتى ئۇ پىچىرلاپ .

4

تۆگىنىڭ تىنچلىق تەنتەنىسى قىلىشىغا ، غەلىبە شادلىقىدىن قانغۇچه بەھرىمەن بولۇشىغا تېخى بالدۇرەك قىلاتتى . ئارالغا يەنه دۇشمەن قوشۇنلىرىنىڭ قالدۇق قىسىملىرى يوشۇرۇنۇۋالغان ، ھەر ۋاقىت قايتۇرما زەربىگه ئۆتۈش ئېھتىماللىقى بار ئىدى . ئۇرۇش ئوتى يەنه تېزلا يالقۇنجاشقا باشلىدى ، باندا ئارىلىدىكى ئاھالىلەر كۇن بويى ئەنسىزلىك ئىچىده كۇن ئۆتكۈزۈشكه مەجبۇر بولدى ، نۇرغۇن كىشىلەر بۇ جايدىن يوشۇرۇنچه قېچىپ كېتىۋاتاتتى .

مەيلى قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، چۈن چى بۇ يەردىن كېتىشكه زادىلا ئۇنىمايتتى . سۇدىيه بۇنىڭ سەۋەبىنى ئاخىر بىلدى .

— ئۇنى ئۇچرىتىپ قالدىڭىز ، شۇنداقمۇ ؟ — دەپ سورىدى ئۇ .

— شۇنداق .

— ســـز بـــۇرۇن مـــاڭـــا ئۇنىڭ بىر ئاتامان ئىكەنلىكىنىلا ئـــېيتقانىدىڭىز ، هازىر بىلدىمكى ، ئۇ بىر ۋەھشي ، رەھىمسىز

ئاتامان ئىكەن .

— مەنمۇ بۇنداق بولۇشىغا ئىشىنىشىنى خالىماي كەلگەنىدىم ...

— ئۇنى ئىزدەپ بارماقچىمۇ سىز ؟

— مەن پەقەت ئەسلىمىلىرىمنىلا ئىزدەۋاتىمەن ...

— ئۇ بۇ ئارالدا تۇرۇۋاتقان مۇشۇ كۈنلەردە ئەسلىمەمنى تاپالايمەن دېگەن خىيالدىمۇ سىز ؟

— ھەئە ، — چۈن چى سوغۇققىنا كۈلۈپ قويدى .

— ئەگەر بۇ ئارالدا تۇرىۋەرسىڭىز ، ھاياتىڭىز ھەر ۋاقىت خەۋپ ئىچىدە تۇرىدۇ ، بەلكىم سىز ئۇنىڭغا يېقىنلاشماي تۇرۇپلا ئۇنىڭ لەشكەرلىرى تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلۈشىڭىز مۇمكىن .

— مەن ھامان ئۇمىدۋار . تەڭرىنىڭ ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ ئاشۇ قۇلۇلە قېپىنى ماڭا ئەۋەتىشىگە ھەم مېنى ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشتۈرۈشىگە تەقەززامەن .

چۈن چىنىڭ سەۋدالىق چىقىپ تۇرغان بۇ چىرايىنى كۆرگەن ھەرقانداق كىشىنىڭ يەنە ئارتۇقچە گەپ قىلىشقا تىلى بارمايتتى .

— تەڭرى سىزنى ئۆز پاناھىدا ساقلىسۇن ، — دەپ پىچىرلىدى سۇدىيە . مۇشۇ گەپنى دەپ بولۇپلا ئۇ ئىشكىنى ئىتتىرىپ ئىچىپ يامغۇر ئىچىگە كىردى ـ دە ، يەنە قۇلۇلە قېپىنى يىغقىلى دېڭىز بويىغا كەتتى .

ئۇرۇش ئوتى ھەممىلا جايىنى قاپلاپ ، پۈتۈن ئارال قالايمىقانچىلىق ئىچىدە قالدى . ئارالدىكى ئاھالىلەرنىڭ بۇرۇن قېچىپ كەتكەنلىرىدىن باشقىلىرىنىڭ ھەممىسى ئۆيىگە بېكىنىۋېلىپ سىرتقا چىقىشقا جۈرئەت قىلالمايتتى . تۆگە ۋە ئۇنىڭ قوشۇنى پارتىلاتقۇچ دورىلارنى قالايمىقان ئىشلەتكەنلىكتىن ، پارتلاشتا سۇنغان دەرەخلەر ۋە ئۆلگەن ھايۋانلار ھە دېسىلا كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى .

سۇدىيە بىلەن چۈن چى ئۆيگە قاپسىلىپ قالدى ، سىرتتىن

تۇرۇپ ـ تۇرۇپلا پارتلىغان ئاۋاز ئاڭلىنىپ تۇراتتى ، ئوت ئاسمانىنى قىزىل رەڭگە كىرگۈزگەن ، كۈندۈز بىلەن كېچە پەرقلەندۈرگىلى بولماس بولۇپ كەتكەنىدى . چۈن چى بارغانسېرى سولغۇن بولۇپ كېتىۋاتاتتى ، سۇدىيە قولىدىن كېلىشچە ئامال قىلىۋاتاتتى . سىرتتا ئۇرۇش قالايمىقانچىلىقى يامرىغان ، ئەھۋال ئىنتايىن خەتەرلىك پەيتتە تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ ، ئۇ يەنىلا سىرتقا چىقىپ ، ئۆلۈم خەۋىپىگە قارىماي قۇلۇله قېپى ئىزدەشكە باراتتى .

قۇلۇله قېپى لىق قاچىلانغان خالتىنى يۇدۇپ ئۆيگە قايتىپ ئۇنى چۈن چىگە سۇنغاندا ، ئۇنىڭ چىرايىدا لەپپىده پەيدا بولۇپ يوقاپ كېتىدىغان سۇس كۇلۇمسىرەش سۇدىيە ئۇچۇن تولىمۇ قەدىرلىك ئىدى . سۇدىيە چۈن چىگە ئېلىپ كەلگەن قۇلۇله قېپى ئاتمىش ئالته تال چىقتى ، ئاتمىش ئالته تال قۇلۇله قېپى ئاتمىش ئالته ئۇمىد دېگەنلىك ئىدى . چۈن چى قۇلۇله قاپلىرىنى كارىۋاتقا ئېھتىيات بىلەن تۆكۈپ ، بىردىن ـ بىردىن سانىماقتا . ئۇ خۇددى ئاخىر كەمپۇتكە ئېرىشكەن كىچىك بالىغا ئوخشاپ قالغانىدى ، چىرايىدىن رازىمەنلىك هەم ئاچ كۆزلۈك ئەكس ئېتىپ تۇراتتى . سۇدىيە ئۇنىڭ كەينىده تۇراتتى ، ئۇ سۇدىيەنىڭ تىنىقىنىڭ تېزلىشىۋاتقانلىقىنى سەزگەنمىدۇ ؟ مۇشۇ دەقىقىلەردە سۇدىيەنىڭ ئۇنى قۇچاقلاشقا قانچىلىك ئىنتىلىۋاتقانلىقىنى ، خۇددى كېچە كىچىك ئارالنى ئۆز قوينىغا ئالغاندەك ، تۇمان ئورمانىنى قاپلىۋالغاندەك ، تەكشى ، يەڭگىل قۇچاقلاش ئارقىلىق ئۇنى تولۇق باغرىغا بېسىشقا ئالدىراۋاتقانلىقىنى ئۇ بىلەمدىغاندۇ ؟ سۇدىيە ئۇنىڭغا جىمجىت قۇچاقلاش ئاتا قىلىشقا ئامالسىز ، چۈنكى سۇدىيەنىڭ تېنى ئاللىقاچان تېپىرلاۋاتقان ئىستەكنىڭ ئىسكەنجىسىگە چۇشۇپ قالغان ، كېچىكىپ كەلگەن بالاغەتكە يەتكەن مەزگىل سۇدىيەنىڭ ئالدىدا هالقىپ ئۆتكىلى بولمايدىغان تاغ چوققىسىدەك تىك تۇرۇۋالغان ، يىگىتچاق تاغ ئېتىكىگە يىقىلىپ چۇشۇپ ، ئۆمىلەپ ئىلگىرىلىمەكته . ئۇنىڭ تىترەۋاتقان تېنى بىر بىپايان دېڭىزغا ئايلانغان ، دېڭىز دولقۇنلىرى خادا تاشلارغا زەربە بىلەن ئۇرۇلماقتا . ئۇ نەچچە قېتىم ئۆز كونترولىلۇقىنى يوقىتىپ

قويغىلى تاسلا قالدى .

چۈن چى يىگىتىنىڭ يالقۇنجاۋاتقان ئىستىكىگە پەرۋا قىلماستىن ، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن ئۆزىنىڭ خىيالىي تۈس ئالغان قۇرۇلۇلە قېپى دۇنياسىغا كىرىپ كەتتى . ئۇ ئەزەلدىن ئەرلەرنى ھەقىقىي چۈشىنىپ باققان ئەمەس ، جىنسىي ئىستەكىنىڭ ئازابىغا بەرداشلىق بېرىپ تۇرىدىغان ئەرنى ئۇ ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغان (تۆگە بىلەن مۇناسىۋەتلىك كەچۈرمىشلىرى ئۇنىڭدا ، ئەرلەر بوراندەك باستۇرۇپ كېلىدۇ ، ئىككىلىنىش ، ئارىسالدىلىق ئۇلارغا يات ، دېگەن قاراشنى شەكىللەندۈرۈپ قويغان) . چۈن چىنىڭ كۆزى كۆرەلمىگەن تەقدىردىمۇ ، يىگىتنىڭ قىزىرىپ كەتكەن يۈزلىرى ، تىترەۋاتقان تەنلىرىدىن بىرەر نەرسىنى ھېس قىلالمىغان بولاتتى .

سۈدىيە مەيۈسلەنگەن ھالدا چىمىلدىقتىن چىكىنىپ ئۆز كارىۋىتىغا قايتىپ كەلدى . سۈدىيە كۆپ چاغلاردا چۈن چى باشتىن ئۆتكۈزگەن مۇھەببەت كەچۈرمىشلىرىنىڭ راست ـ يالغانلىقىدىن گۇمانلىنىپ قالاتتى . چۈنكى ، ئۇ قاراشقا تولىمۇ سەبىي كۆرۈنەتتى ، خۇددى ئۇنىڭغا ئەر زاتى يېقىنلىشىپ باقمىغاندەك . سۈدىيە يوتقىنىغا پۈركۈنۈۋېلىپ ، ئۆزىنىڭ قۇتۇرغان ھېسسىياتى بىلەن ئېلىشىۋاتاتتى ، بۇ خىل ئېلىشىش ئۇنى چارچىتىپ ماغدۇرىدىن كەتكۈزۈۋەتكەندىن كېيىنلا ، ئۇ ئاران دېگەندە غەمكىنلىك ئىچىدە ئۇيقۇغا كەتتى .

5

ئۇ كۈنى بىرەر ۋەھىي كەلگەندەك ، چۈن چى قولىدىكى قۇلۇلە قېپىنى تاشلاپ ئىشىكتىن چىقتى ـ دە ، ئۆزىنى سىرتتىكى قاراڭغۇلۇق ئىچىگە غەرق قىلدى . ئۆيدىكى كارىۋاتتا سۈدىيە تاتلىق ئۇخلاۋاتاتتى .

چۈن چى تېڭىرقاش ئىچىدە بىر ئېيىقتاپان چاتقاللىقىغا كىردى . قۇلۇلە قېپى تېرىشكە كېتىۋاتامدۇ ياكى تۆگىنىڭ

بارگاھىغىمۇ ؟ زادى نەگە ماڭغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى . ئۇ پەقەت مۇشۇ چاتقاللىقتىن ئۆتسىلا دېگىز بويىغا بارغىلى بولىدىغانلىقىنى غۇۋا بىلەتتى .

ئېيىقتاپان چاتقاللىقىنىڭ ھەممىلا يېرى تىكەن بىلەن تولغان ، چاتقالنىڭ تىكىنى بار ، پېلەك غوللۇق ئۆسۈملۈكلەرنىڭ تىكىنى بار ، ھەتتا بامبۇكنىڭمۇ تىكىنى بار . كېچە بولغاچقا ، چۈن چى ئالدىدىكى يولدىن ھېچنېمىنى ئىلغا قىلالماي ، قارامليق بىلەن ئالدىغىلا ماڭاتتى . ئۆتكۈر تىكەنلەر ئۇنىڭ بىلەكلىرى ، پۇتلىرى ، ھەتتا يۈزلىرىگە سانجىلاتتى . ئۇ يۈزلىرىدىن سىرغىپ چىقىۋاتقان قان تامچىلىرىنى يەڭگىل سۈرتۈۋېتىپ ، تېخىمۇ ئېچىرسىگە قاراپ داۋاملىق ماڭاتتى . ۋەھالەنكى ، ئالدى تەرەپتىكى چاتقاللار بارغانسېرى ئېگىزلىشىپ ھەم قويۇقلىشىپ كېتىۋاتاتتى ، خۇددى بۇ يەرگە ئادەم ئاياغ بېسىپ باقمىغاندەك قىلاتتى . چۈن چىدە قورقۇنچتىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى ، بىراق ، سېغىنىش تۇيۇقسىز بېسىپ كەلدى ، ئۇ تۆگىنى تولىمۇ سېغىنىۋاتاتتى . ئۇلارنىڭ دېگىز ياقىسىدىكى ساتمىسى چۈن چىنىڭ ئېسىگە كەلدى ، بىر ـ بىرىنىڭ ئۈستىدە ئۇخلاشقىلا باب كېلىدىغان ھېلىقى سەگەنچۇك ئۇنىڭدا شېرىن ئەسلىمىلەرنى قالدۇرغانىدى ، بۇنىڭغا ئەمدى ئىمكانىيەت يوق ، ئەمدى ھېچكىمۇ ئۇنىڭ بىلەن ئاشۇنداق يېقىنلىشالمايدۇ .

قويۇق چاتقاللىقتا ئەما ئايال ئالدىنى توسۇغان شاخ ـ شۇمبىلارغا ئەسەبىيلەرچە ئۇرۇلماقتا . ئۇ يۇگۇرۇپ ئۆتكەن جايلاردىن سۇنغان چاتقاللارنىڭ ، چۆچۇپ كۆتۈرۈلگەن قۇشلارنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ . ئۇزاق ئۆتمەي ، ئۇنىڭ سەزگۈر بۇرنى ئوق دورىسىنىڭ ھىدىنى ئالدى . ئەتراپتا چوقۇم ئادەم بار ، تۆگە مەغلۇپ قىلغان ۋېنگېلار ئەتراپتا پىستىرما قۇرغان بولۇشى مۇمكىن . ئۇ قەدەملىرىنى ئاستىلاتتى ، بىرى ئارقا تەرەپتىن ئۇنىڭغا يېقىنلاپ كەلدى . قاچقۇدەك يەر يوق ئىدى ، ئالدىدىكى چاتقاللار يېرىم ئادەم بويى ئېگىزلىكتە بولغاچقا ، كېسىپ ئۆتۈش قىيىن ئىدى . ئارقا تەرەپتىكى ئادەم بارغانسېرى يېقىنلاپ كەلدى ،

ۋەھشىيلىك چىقىپ تۇرىدىغان پۇشۇلدىغان ئاۋاز چۈن چىگە ئېنىق ئاڭلاندى ، چۈن چى يەنە ئەگرى قىلىچنىڭ چاتقاللارنى كەسكەن ئاۋازىنى ئاڭلىدى . ئۇ ئادەم مېنىڭ يېنىمغىلا كېلىپ قالغان ئوخشايدۇ ، دەپ ئويلاپ تۇرۇشىغا ، مۇزدەك قىلىچ ئۇنىڭ بېلىگە تىرەلدى .

كەينىدىكى ئادەم مالاي تىلىدا ئۇنى توختاشقا بۇيرۇدى ، چۈن چى چۈشەنمەي مېڭىۋەردى ، ئەگرى قىلىچ ئۇنىڭ بەل قىسمىغا سانجىلدى . قانىنىڭ پۇرىقى بۇ نەم ، دىمىق چاتقاللىقتا باشقىچە ساپ بىلىندى . چۈن چى ئوڭدىسىغا يىقىلدى . قويۇق يوپۇرماقلاردىن ئۆتكەن ئاي نۇرى ئاخىر ئۇنى تېپىپ ، ئۇنىڭ جاراھىتىنى يالىماقتا ئىدى .

ئۇزاق تۈن ئاخىر ئاياغلاشتى . چۈن چى ئەمدى ئۇيقۇسىزلىق سەۋەبىدىن ئارامسىزلانمايدىغان بولدى .

6

ئۇ ھوشىغا كەلگەندە ، جاراھەت ئېغىزىدىن تېخىچە قان ئېقىۋاتاتتى . ئۇ جاراھەت ئەتراپىنى كۆچەپ بېسىپ تۇرسا ياخشى بولىدىغانلىقىنى بىلەتتى ، بىراق پۈتۈن بەدىنى ماغدۇرسىزلىنىپ كەتكەنىدى . ئۇ ئارغامچا بىلەن چەمبەرچاس باغلىنىپ ، خۇددى يىپ ئورالغان ئۇرچۇققا ئوخشاش بىر بۇلۇڭغا تاشلاپ قويۇلغانىدى . ئۇ بىرلىرىنىڭ مالاي تىلىدا پىچىرلىشىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى ، بەلكىم ئۇلار ئۇنىڭغا قاراۋاتقان لەشكەرلەر بولسا كېرەك . ئەتراپتىن ئاجىز نەپەس ئاۋازى ئاڭلاندى ، دېمەك ، چۈن چى بۇ يەرگە قامالغان بىردىنبىر تۇنقۇن ئەمەس ئىدى .

ۋېنگېلار ئۇنى تۆگە ئۆۋەتكەن پايلاقچى دەپ قاراپ ، باشقا تۇنقۇنلار بىلەن بىللە قاماپ قويغانىدى . ئۇلارنىڭ بۇ ھۆكمى تولىمۇ بىمەنە ئىدى ، كىممۇ بىر ئەما ئايالنى پايلاقچىلىققا ئەۋەتسۇن ؟

ئۇدا بىرنەچچە كۈن تومۇز ئىسسىق بولدى . ھاۋا ئۆتۈشمەيدىغان قاماقخانىدا كىشىلەرنىڭ جاراھەتلىرى سېسىشقا

باشلىغان ، قان ـ يىرىڭلار توختىماي ئېقىپ ، ھەممە يەر بەتبۇي پۇراقلا تولغانىدى ، بۇ پۇراق باشلاپ كەلگەن چۈشىنلار گىژىلدىشىپ ئۇچۇپ يۇرەتتى . تۇتقۇنلار يىغلاپ ، قاقشاپ ، زارلاپ ، تىللاپ توختىمايتتى ... پەقەت چۈن چىلا بىر بۇلۇڭدا قىمىر قىلماي جىمجىت ئولتۇراتتى ، خۇددى سوغۇق بىر پىلە قۇرتى قورچىقىدەك . تاماق ۋاقتىدا ياخشى نىيەتلىك تۇتقۇنلار ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ ، غىزانى ئۇنىڭ يېنىغا ئەكېلىپ قويۇشتى . ئۇ غىزاغا تېگمەيمۇ قويمىدى . چۈشىنلار ئۇنىڭ جاراھىتى ئەتراپىدا ئۇچۇپ يۇرەتتى ، تۇتقۇنلار بۇلۇڭدىكى بۇ ئايالنى ئۆلدىمىكىن دەپ ئويلاپ قېلىۋاتاتتى .

بىراق ، چۈن چىنىڭ مېڭىسى ناھايىتى سەگەك ، قۇلىقى يەنىلا ناھايىتى سەزگۈر ئىدى ، تۇتقۇنلارنىڭ قىلىشقان پاراڭلىرىنى ئېنىق ئاڭلاۋاتاتتى . ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزىگە ئوخشاش بىگۇناھ كىشىلەر ئىدى ، ۋېنگېلارنىڭ تەۋەلىكىگە خاتا كىرىپ قالغانلىقى ئۈچۈنلا پايلاقچى دەپ قارىلىپ تۇتۇپ كېلىنگەن ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر ـ بىرىگە تايىنىپ ياشايدىغان ياشانغان ئەر ـ خوتۇنلار ، ھامىلدار ئاياللار ۋە ياشلار بار ئىدى . چۈن چى ئەزەلدىن بۇنداق كۆپ ئادەملەر بىلەن بىر ئۆيدە تۇرۇپ باقمىغان ، ئىزچىل تۇردە ئۆزىنى تەنھا قالدۇرۇپ كېلىۋاتقانىدى ، ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشىغا كۆڭۈل بۆلۈپ باقمىغانىدى .

ياشانغان ئەر ـ خوتۇنلار بىر ـ بىرىنى يۆلىشىپ زادىلا ئايرىلمايتتى ؛ قورساقتىكى ھامىلىگە بولغان ئۇمىد ھامىلدار ئاياللىنىڭ ھايات قېلىش ئارزۇسىنى كۈچەيتمەكتە ئىدى ؛ يىگىت ئۆزىگە كۆڭۈلىنى بەرگەن قىزنى ھەر دائىم ئەسلەپ تۇراتتى ، ئۇ قاماقخانىنىڭ تېمىغا ئاشۇ قىزنىڭ ئىسمىنى ئويماقتا ...

سۆيگۈ ئۇزۇلمەس رىشتە ، پۈتمەس ـ تۈگىمەس كۈچ ، ئازاب ـ ئوقۇبەتتەكى پاناھگاھ . چۈن چىمۇ ئۆز كۆڭلىدىكى بىئارامىلىقنى سەزمەكتە ئىدى . ئۇنىڭ بىر قىسىم قىممەتلىك ئەسلىمىلىرى تېخى تېپىلمىدى . ئەجەبا ئۇ گۆھەردەك

نۇر چاچىدىغان مۇھەببىتىنى تۆگىنىڭ ئالدىدا نامايان قىلىش ئارزۇسىدىن ۋاز كېچەمدۇ؟

تۇنۇلار بۇ يەرگە سولىنىشنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىردىنبىر نەتىجىسىنىڭ نېمە بولىدىغانلىقىنى بارغانسېرى ئېنىق بىلىپ يەتمەكتە ئىدى. ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى ھونپېن قەبىلىسىنىڭ پايلاقچىسى ئەمەس، شۇڭا تۆگىنىڭ ئادەم ئەۋەتىپ ئۇلارنى قۇتقۇزۇشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس؛ ۋېنگېلارغا نىسبەتەن ئېيتقاندا، ئۇلار گۇناھكار ھېسابلىناتتى ھەم ھېچقانداق پايدىلىنىش قىممىتى يوق ئىدى. ۋېنگېلارنىڭ قوشۇنى ھونپېن قوشۇنلىرىنىڭ ھۇجۇمىغا تاقابىل تۇرۇش بىلەن ئالدىراش، بۇ بىرقانچە كۈندىن بۇيان تاماق تۇشۇغۇچىمۇ ۋاقتىدا كەلمەيدىغان بولۇپ قېلىۋاتاتتى، قاماقخانىدىكىلەر ئۇنتۇپ كېتىلگەنىدى، بۇ يەردە ئاچ قېلىپ ئۆلۈشى تۇرغانلا گەپ ئىدى.

ياشانغان ئەر ـ خوتۇنىنىڭ گەپ قىلغۇدەكمۇ ماغدۇرى قالمىغانىدى؛ يىگىت باشتىكى قەيسەر ھالىتىنى ساقلاپ قالالماي، تۆمۈر ۋادەككە يۆلەنگىنىچە ئۇنسىز يىغلىماقتا؛ ھامىلدار ئايال دەۋرىيىلىك ئاغرىق دەستىدىن ئىڭرايتتى، بەلكىم بوشناي دەپ قالغان بولسا كېرەك. ۋەھالەنكى، ئۇلار ئاللىقاچان ئۆلۈپ كەتتى دەپ ئويلىغان ھېلىقى ئايال توساتتىن دەلدەڭلىگىنىچە ئورنىدىن تۇردى. ئۇ يىغا ئاۋازىنى بويلاپ مېڭىپ ھامىلدار ئايالنىڭ يېنىدا ئولتۇردى. بۇ ھەرىكىتىدىن چۈن چىنىڭ ئۆزىمۇ ھەيران قالدى، ئۇ ھەتتا ئۆزىنىڭ تېخىچە مىدىرلىيالايدىغانلىقىنىمۇ بىلمەيتتى.

— قاتتىق ئاغرىۋاتامدۇ؟ — ئارالدا تۇرۇۋاتقىلى خېلى ئۇزۇن بولغاچقا، چۈن چى مالاي تىلىنى ئانچە ـ مۇنچە بىلەتتى.

ھامىلدار ئايال ئاغرىق ئازابىدىن گەپ قىلالماي قالدى، ئۇ پەقەت چۈن چىنىڭ قولىنى چىڭ تۇتۇۋالدى. ئۇنىڭ تېنى قىزىق ئىدى، تېخىچە تىترەۋاتاتتى. چۈن چىنىڭ قولى ئۇنىڭ تومپىيىپ تۇرغان قورسقىغا تېگىپ كەتتى، بۇنىڭدىن چۈن چىدە ئاجايىپ بىر خىل تۇيغۇ پەيدا بولدى. ھامىلە مىدىرلاۋاتاتتى، خۇددى سۇ

ئاستىدىن ئاستا ـ ئاستا كۆتۈرۈلگەن دېڭىز ئاپتاپپەرىسىگە ئوخشاش يۈمشاق ئانتېننىسىنى چىقىرىپ بۇ دۇنيا بىلەن يەڭگىل سوقۇلۇپ باقماقتا ئىدى .

بالا ، بالا سۇ ئاستىدا ئاپىرىدە بولغان روھ .

چۈن چى تۇساتتىن قاماقخانىنىڭ تۆمۈر ژادىكى ئالدىغا ئېتىلىپ باردى ـ دە ، سىرتقا قاراپ ژارقىرىدى :

— مېنى ھونپېن قەبىلىسىدىكىلەرنىڭ يېنىغا ئاپىرىڭلار ، بىز ئۇلار ئەۋەتكەن پايلاقچىلار ، ئۇلار ھەرقانداق بەدەل تۆلەشكە قارىماي بىزنى قايتۇرۇۋالىدۇ !

قاماقخانىدىكى تۇنقۇنلارنىڭ ھەممىسى ھەيرانلىقىدىن كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ چۈن چىگە قاراپ قېلىشتى . بۇ يەرگە شۇنچە ئۇزۇن قامالغان بولسىمۇ ، بۇ جۇدەڭگۈ ئايالىنىڭ تېنىدىكى قان تېخى ئېقىپ تۇگىمىگەنىكەن ، ئۇ تۇيۇقسىز ئادەمنى ھەيران قالدۇرغۇدەك كۇچىنى نامايان قىلدى ، خۇددى بىر قېتىم قايتىدىن تۇغۇلغاندەك ! ئۇلار گۇمانلىنىپ تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ ، يەنىلا ئۇمىدلىنىپ قېلىشتىن ئۆزىنى توسۇپ قالالمىدى .

ئەتىسى چۈشتە ژېنگېلار ھونپېنلار بىلەن سۆھبەت ئۆتكۇزۇش ئۈچۈن چۈن چىنى تۇنقۇن سۇپىتىدە يالاپ مېڭىشتى . ئۇلار چۈن چىنىڭ گېپىدىن گۇمانلىنىۋاتاتتى ، لېكىن قوشۇنى ناھايىتى پايدىسىز ئەھۋالدا تۇرۇۋاتقاچقا ، ژەزىيەتنى ئۆزگەرتىش مۇمكىنچىلىكى بولغان ھەرقانداق چارىنى سىناپ بېقىشنى خالايتتى .

چۈن چى خۇددى بىر ئولجىغا ئوخشاش تۆگىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كېلىندى . ئۇ ئاخىر تۆگە بىلەن يۈز كۆرۈشتى . ئۇ ھەقىقەتەنمۇ ھەممە كىشى تىكىلىپ قاراپ تۇرغان كۆرۈشۈش بولدى . چۈن چى يەرگە قاتتىق تاشلاندى ، بېلىدىكى يىرىڭلاپ كەتكەن جاراھەتنى تۆگە ئاۋۋال كۆروپ قالدى . چۈن چى ئۆرە بولۇپ ئولتۇردى ـ دە ، يۈزىنى يۇقىرىغا قارىتتى . چۈن چى بىر دۆۋە قالايمىقان ئەسلىمىلەر

ئـــچـــدىن ئازراق كۆلۈمسىرەشنى تەستە تېپىپ يۈزىگە ئېلىپ چىقتى ، بەلكىم زارلىنىشىمۇ ئازراق بولسا كېرەك ، لېكىن ئۇنى ئاسانلىقچە سەزگىلى بولمايتتى .

ئـــككى تەرەپ مالاي تىلىدا سۆھبەتلىشىۋاتاتتى . چۈن چى تۆگىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ كۆزلىرىنى ئاستا ـ ئاستا يۇمدى ـ دە ، لەرزان يىقىلدى . ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغاندىلا ، چۈن چى ئۆزىنىڭ بىخەتەر بولغانلىقىنى بىلگەنىدى . ئۇ ئاۋاز كەسكىن ، جاراڭلىق ئىدى ، چۈن چىگە ئايانكى ، تۆگىنىڭ ئۇنىڭ بىلەن كارى بولماي قالمايدۇ .

7

ئـــۇ ئويغاندى ، ئۆزىنىڭ نەدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى بىلەلمىدى . بېلىدىكى يارا تېخىچە ئاغرىۋاتاتتى ، تۇتۇپ بېقىپ ئاللىقاچان تېڭىپ قويۇلغانلىقىنى بىلدى .

ئـــۇ قـــانـــچـــىلىك ۋاقىت ئۆتكەنلىكىنى كۆڭلىدە ھېسابلاشقا ئامالسىز ، بەلكىم بەكلا ئۇزاق ئۇخلىغان بولسا كېرەك . ئۇ سەل نېرىغا بارسىلا بىر يورۇقلۇقنى بايقايدىغاندەك ، ئۇ يەردە ئۆزىنىڭ قۇلۇله قاپلىرى تولۇپ ياتقاندەك خاتا تۇيغۇغا كېلىپ قېلىۋاتاتتى . ئـــۇ بـــىـــرىـــپ تـــۇتـــۇپ بـــاقماقچى بولدى ، لېكىن ئورنىدىن سەل قوزغىلىۋىدى ، دۇمبىسىدىكى جاراھەت تارتىپ يىرتقاندەك قاتتىق ئاغرىپ ، بەللىرى خۇددى سۇنۇپ كېتىدىغاندەك بولۇپ كەتتى . ئۇ يەنىلا يېتىشقا مەجبۇر بولدى .

ئۇزاق ئۆتمەي ، تۆگە كىرىپ ئۇنىڭ كارىۋىتى يېنىغا كەلدى . چـــۈن چى قوللىرىنى سوزدى ، ماغدۇرسىز قوللىرى لەپەڭلەپ ، تۆگىنىڭ پېشىنى ئاران دېگەندە تۇتتى .

— تۆگە ، — چۈن چى ئۇنى چاقىردى .

— بۇرۇنقى ئىشلار ئېسىڭىزگە كەلدىمۇ ـ يوق ؟ — تۆگە يەنىلا ئـــۇنـــى تـــەڭلىكتە قالدۇرىدىغان سوئالنى باشتا سورىدى . ئۇنىڭ كۆزلىرى چۈن چىنىڭ بوينىدا ئېسىقلىق تۇرغان قىسقا ساپلىق

پىچاققا چۈشتى ، بۇ قېتىم ئۇ خېلى رازى بولغان بولسا كېرەك ، چـۈنكى چۈن چى ئۇنى سۈرتۈپ پارقىرىتىۋەتكەنىدى . چۈن چى بېشىنى چايقىدى .

تـۆگـە ئـۇلـۇغ ـ كـىچـىـك تـىـنـدى . چـۈن چـى ئالـدىـراپ چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى :

— بىراق ، مەن ۋاز كەچمىدىم ، ھازىر بىر ئەخمىقانە ھەم ئۇنۇملۇك ئۇسۇلدا ئىزدەۋاتىمەن ...

— ھە ، بوپتۇ ، ئۇنداقتا ئەسلىمىلىرىڭىزنى تاپقاندا ئاندىن مـېـنـى ئـىـزدەپ كـېـلـىڭ ، — ئاڭلاۋېرىشكە تۆگىنىڭ سەۋرى قالمىغانىدى .

چۈن چى ئۇنىڭ سۆزىدىن بىرەملىك سۈكۈتكە چۆمدى . ئۇ تـۆگـىنى قولتۇقلىۋالدى ، بىلەكلەرنىڭ چىرمىشىپ تۇرۇشىدىن ئاخىر ئارزۇسى ئەمەلگە ئاشقاندەك تۇيغۇغا كەلدى . ۋەھالەنكى ، بۇ خىل قانائەتلىنىش ناھايىتى قىسقا ۋاقىت داۋاملاشتى ، ئۇ تۇيۇقسىز بـىـر ئـاغـرىق دەستىدىن يەرگە يىقىلدى . ئۇ دەرھال تۆگىنى تۇتۇۋېلىپ ، جىددىيلىك بىلەن :

— زىـنـدانـدا يـەنـە بىرقانچە تۇنقۇن قاماقلىق ، ھەممىسى گۇناھسىز ، ئۇلارنى تېز قۇتۇلدۇرۇۋېلىڭ ، — دېدى .

تۆگە ئۇنى سىلكىۋەتتى .

— مـاڭـا قـانچىلىك ئاۋارىچىلىك تېپىپ بەرگەنلىكىڭىزنى بىلەمسىز ؟ سىز ئۇچۇن ئاشۇ ۋېنگېلارغا نىجاتلىق يولى بېرىشكە ، تـەۋەلىك بۆلۈپ بېرىشكە ، ئۇلارغا ۋاقتىنچە ھۇجۇم قىلماسلىققا ماقۇل بولدۇم ، — دېدى ئۇ قوپاللىق بىلەن .

چـۈن چـى تولىمۇ تەسىرلىنىپ ، نېمە دېيىشنى بىلەلمەي قـالـدى . بىراق ، زىندانغا قامالغان ھېلىقى ھامىلدار ئايالنىڭ ئازابلىق ئىڭراشلىرى ، قورسىقى ئېسىگە كېلىپ ، يەنە داۋاملىق يالۋۇرۇشقا باشلىدى :

— ئـۆتـۈنـۈپ قـالاي ، ئۇلارنى تېزرەك قۇتۇلدۇرۇۋېلىڭ ، ھـېـلـىـقـى ھامىلدار ئايال بوشنايلا دەپ قالغانىدى ، ئۇ بەك

قىينىلىپ كېتىۋاتىدۇ .

— ئاغزىڭىزنى يۇمۇڭ ! — تۆگە قاتتىق ۋارقىرىدى .

— سىزدىن خۇش بولاي ، ئۇلارنى قوتۇلدۇرۇۋېلىڭ ، ئۇلار ئۆلەيلا دەپ قالدى ...

تۆگە چۈن چىنىڭ يۈزىگە بىر شاپىلاق سالدى ، بۇ شاپىلاق خېلى زەردە بىلەن ئۇرۇلغانىدى . تۆگە ئارقىسىغا قاراپمۇ قويماي كېتىپ قالدى .

مانا بۇ تۆگە ، ئۇنىڭ قوپال ئاشقى ! ئۇ شۇنچىلىك بىپەرۋاكى ، ھەتتا چۈن چىنىڭ قارىغۇ بۇلۇپ قالغانلىقىنى ، ئەمدى ئۆزىنى كۆرەلمەيدىغانلىقىنىمۇ بايقىمىغانىدى .

تۆگە چۈن چىنى كۆرگىلى قايتا كېلىپ باقمىدى ، چۈن چى قايتىدىن باشقا بىر زىندانغا قامىلىپ قالغاندەكلا بولۇپ قېلىۋاتاتتى . ئۇ خاموش ھالەتتە ياتاتتى ، پەقەت تاماق توشۇغۇچىلا ئۇنىڭغا ۋاقىتلىڭ يۆتكىلىشىنى ئەسكەرتىپ تۇراتتى . يەنە بىر كۈن ئۆتۈپ كېتەي دەپ قالدى ، ۋېنگېلارنىڭ زىندانغا قامالغان تۇتقۇنلارنىڭ ھازىر قانداق بولۇپ كەتكەنلىكىنى ئويلاشقا چۈن چىنىڭ جۇرئىتى كەملىك قىلاتتى . ئۇنىڭدىكى ھايات قېلىش ئىرادىسىنى ئاشۇ كىشىلەر قوزغاتقان ، ئۇنىڭ ھېچنېمىگە قارىماي تۆگە بىلەن كۆرۈشۈش قارارىغا تۇرتكە بولغان ، ئۆزىمۇ ئۇلارغا ئەڭ ئاخىرقى ئازراق ئۇمىدنى قالدۇرۇپ قويغان ، ئۇ خىل كۈتۈشنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى چۈن چى ئېنىق بىلىدۇ . ھالبۇكى ، چۈن چى ئۇلارنى ھازىرغىچە قوتۇلدۇرۇپ چىقالمىدى ، ئۇلار قاتتىق ئۇمىدسىزلىنىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن .

باشقىلارنى ئۇمىدسىزلەندۈرۈپ قويۇش ئەزەلدىن چۈن چى ئەڭ قورقىدىغان ئىش ئىدى . ئۇ سۇڭ سۇڭغا ئۇنىڭ بىلەن بىللە كېمىدە كۈن ئۆتكۈزۈشكە ، ئۇنىڭدىن ئايرىلماسلىققا ماقۇل بولغان ، لېكىن ئۆز ۋەدىسىگە ئەمەل قىلمىدى ، خوشلاشمايلا كېتىپ قېلىپ ، سۇڭ سۇڭنى ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە قالدۇردى ؛ تۆگە ئۇنىڭ ئۆتكەن

ئىشلارنى ئەسلىيەلىشىنى ئۇمىد قىلاتتى ، گەرچە ئۆز ئەسلىمىسىنى ئىزدەشتىن ھېچقاچان ۋاز كەچمىگەن بولسىمۇ ، لېكىن قىلچە ئىلگىرىلەشكە ئېرىشەلمەي ، تۆگىنى ئۇمىدسىزلەندۈرۈپ قويدى ؛ ئۇ سۇدىيەگە كېچىسى يالغۇز سىرتقا چىقماسلىققا ۋەدە بەرگەن ، بىراق ئۇ يەنىلا ئېيىقتاپان چاتقاللىقىغا ئۆزى يالغۇز كىردى ھەمدە قايتىپ كەتمەي ، سۇدىيەنى ئۇمىدسىزلەندۈرۈپ قويدى ؛ ئۇ ھازىر زىندانىدىكى زارىقىپ كۈتۈۋاتقان كىشىلەرنى ئۇمىدسىزلەندۈرۈپ قويۇۋاتاتتى . ئۇمىدسىزلىك دەھشەتلىك بوران - چاپقۇنغا ئوخشايدۇ ، ئۇ ئۆچۈرۈۋەتكەن گۈلخان ئاسانلىقچە قايتا يانمايدۇ ، ئۇمىدسىزلىكتىن پەيدا بولغان ئازاب مەڭگۈ ساقلىنىپ قالىدۇ ، ئۇنىڭ ئورنىنى تولدۇرغىلى بولمايدۇ .

ئايلانما شەكىللىك پەلەمپەينى بويلاپ پەسكە چۈشسىڭىز ، بۇ يەردە كۆمۈلۈپ ياتقىنى بىر دوزاخ ئەمەس ، بەلكى خانلىق دۆلەت . مېڭىۋەرسىڭىز ، بوران ئاۋازى قۇلاقلارنى گاس قىلغاندا ، چاڭ - توزانلار كۆزلەرنى كور قىلغاندا ، تىكەنلەر پۇتلارغا چىرماشقاندا ، ئەسلىمىنىڭ ئىگىسى ئاستا - ئاستا پەيدا بولىدۇ .

ئۇ مېلاكا دەرياسى بويىدا تۇرۇپ قارشى قىرغاقتىكى چىرايلىق ئىمارەتكە نەزەر سالماقتا . ئۇ قىزىل ئۆي[1] دەپ ئاتىلىدىغان داڭلىق ئىمارەت . تاملىرى قىزىل خىشتىن قويۇرۇلغان ، ئىشىكلىرى ئېسىل ياغاچتىن ياسالغان ، دەرۋازا ئالدىغا كەڭ پەلەمپەي ئورۇنلاشقان ، گوللاندىيەلىكلەرنىڭ ئىمارەتلىرى كۆپىنچە مۇشۇنداق ھەشەمەتلىك ياسىلاتتى .

تۇيۇقسىز ئاڭلانغان قوڭغۇراق ئاۋازى ئۇنى چۆچۈتۈۋەتتى . بىر خىزمەتكار مومايى كېلىپ دەرۋازىنى يېپىۋەتتى . ئىچى تەرەپتە مۇراسىم ئۆتكۈزۈلۈۋاتاتتى ، ئۇنىڭ قىزى ، كۈيئوغلى ھەم نەۋرىسى

① 1641 - يىلىدىن 1660 - يىلىغىچە مېلاكا دەرياسى بويىغا سېلىنغان ئىمارەت . گوللاندىيە مۇستەملىكىچىلىرى بىراق شەرققە قالدۇرغان تارىخى ئەڭ ئۆزۈن قۇرۇلۇش ھېسابلىنىدۇ . دەسلىپىدە چېركاۋ قىلىنغان ، كېيىنچە نائىب مەھكىمىسىگە ئۆزگەرتىلگەن .

بۇ مۇراسىمغا قاتنىشىۋاتاتتى . ئۇلار ئۇنى مۇراسىمنى كۆرۈشكە كۆپ قېتىم تەكلىپ قىلغانىدى ، بىراق ئۇ رەت قىلىپلا كەلدى . ئۇ يەقەت ئۇلارنىڭ جۇشقۇن كەيپىياتىغا تەسىر يەتكۈزۈپ قويۇشتىنلا قورقاتتى .

ئۇنىڭدەك جۇڭگوغا چوڭقۇر رىشتە باغلىغان كىشىلەر كۆپ بولمىسا كېرەك ، ئۇ ھەتتا جېنىڭ كېمە ئەترىتىدە بوۋىسىنىڭ دېڭىزچى بولۇپ ئۆتكەنلىكىدىن چەكسىز شەرەپ ھېس قىلاتتى . ئوتتۇز يىل بۇرۇن پرېستاندا ئىشلەۋاتقان چېغىدا ، ئۇ جۇڭگو كېمىسىدە ئىشلەيدىغان ئىشچىلار بىلەن تونۇشقانىدى ، ئۇلار بىلەن بىر مەزگىل خەت ـ ئالاقە قىلىشىپ تۇرغان . ئۇ يازالايدىغان خەنزۇچە خەتلەر كۆپ ئەمەس ئىدى ، ئۇلار بىلەن يېزىشقان خەتلىرىنى گۆھەردەك ئەتىۋارلايتتى . كېيىنچە ئالاقە ئۈزۈلۈپ قالدى ، كېمىدە ئىشلەيدىغان ئىشچىنىڭ دېرىكى بولمىدى . ئۇنىڭ جۇڭگوغا بولغان سېغىنىشى بارغانسېرى كۈچەيدى ، جۇڭگوغا بېرىپ كۆرۈپ كېلىش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشىش ئىستىكىدە بولدى ، بىراق ئائىلىسىدىكىلەر قارشى چىقتى . يېقىندا خوتۇنى ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن ، ئۇنىڭ ئارزۇسىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىغا مۇمكىنچىلىك تۇغۇلغاندەك قىلاتتى .

ئۇ نەۋرىسىنى جۇڭگوغا بىللە ئېلىپ بېرىشنى تولىمۇ ئارزۇ قىلاتتى ، نەۋرىسىنى جۇڭگودا بىر مەزگىل تۇرغۇزماقچىدى . بىراق ، ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ يەنە بىر قېتىملىق قارشىلىقىغا ئۇچرىدى . ئائىلىسىدىكىلەر ئۇنىڭ ئەنگلىيىگە بېرىپ ، گىراف قىزىل چېيىنى ئىچىدىغان ، مۆتىۋەرلەر قالپىقىنى كىيىدىغان يۇقىرى قاتلام تۇرمۇشىدىن بەھرىمەن بولۇشىنى خالايتتى ، ئۇلار ئەنە شۇنى «مەدەنىيەت» دېيىشەتتى ، بەلكىم ئۇلارنىڭ توغرىدۇر .

ئۇ جۇڭگوغا بارىدىغان كېمىنىڭ بېلىتىنى سېتىۋالدى ، مېڭىش ئالدىدا ئۇ ئۇلارغا ئەگىشىپ چېركاۋغا باردى ، مۇنداق قىلىشتىكى مەقسىتى ئۇلارنى كۆپرەك كۆرۈۋېلىش ئۈچۈن ئىدى .

ئۇنىڭ يۈك ـ تاقى ئېغىر ئەمەس ، سەپەرگە زۆرۈر بولغان ئوزۇق ۋە تـۇرمـۇش بۇيۇملىرىدىن باشقا ، بۇۋىسىدىن قالغان بىر جۈپ چوكىلا سېلىنغان ، بىراق ئۇ ئىشلىتىشنى ئانچە بىلمەيتتى .

8

ئۇرۇش تېخى ئاخىرلاشمىغانىدى . بەشىنچى كۈنى سىرتتىن گۈمبۈرلىگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپ ، ئىس ـ تۈتەك ھىدى ئاۋۇغۇستىنىڭ ئوچۇق گۈگۈمىدا يىراق ـ يىراقلارغا تارالدى . تاماق توشۇغۇچىدىن باشقا ھېچكىم چۈن چىنى يوقلاپ كېلىپ باقمىدى .

ئـۇچ كـۈنـدىـن كـېيىن قىيقاس سادالىرى ئۇ تۈرۈۋاتقان بـارگـاھنى بىر ئالدى ، ھونپىنلار غەلىبە قىلغانىدى . ئۇ تامنى سىلاشتۇرغىنىچە ئىشىك ئالدىغا باردى . ئىشىك ئالدى چۆلدەرەپ قالغان ، ئۇنىڭغا قارايدىغان لەشكەرلەرمۇ ئۆز جايىدا يوق ئىدى ، ھـەمـمـىـلا ئـادەم دېگۈدەك تەنتەنە قىلىشقا كەتكەنىدى . بارگاھ قـۇرۇقدىلىپ قالغان ، سىرتتىكى ھاۋاغا ياۋا ئوت ـ چۆپلەرنىڭ سۇس پۇرىقى بىلەن قانىنىڭ ھىدى ئارىلىشىپ كەتكەن ، چۈن چى بـۇ خـىل پۇراققا تولىمۇ ئامراق . ھازىرمۇ ئۇنىڭ ئېسىدە ، بۇ تـۆگـىـنىڭ چاچ ـ ساقاللىرىغا سىڭىپ كەتكەن پۇراق ، ئۇنىڭغا مېھرىبانلىق ۋە ۋەھشىيلىك تەڭلا يوشۇرۇنغان .

ئۇ بارگاھتىن چىقىپ دېڭىز ياقىسىنى بويلاپ ئاستا ـ ئاستا ماڭماقتا . چۈشتىكى قۇياش خۇددى لەشكىرىي قوشۇنغا ئوخشاش ياۋۇز ئىدى ، تېرىسىدىن چىققان كۆيۈك پۇرىقى ئۇنىڭ دىماغلىرىغا ئۇرۇلاتتى .

دېڭـىـز تـاشـقـىنى يۇز بەرگەن چاغدىكى ئاشۇ مەنزىرىمۇ ھازىرقىدەك قورقۇنچلۇق ئەمەس ئىدى . دېڭىز تاشقىنى يۇمشاق ، ئۇن ـ تىنسىز ئۇرۇش ئىدى ، بىراق ھازىر چۈن چى دەريا كەبى ئـېـقـىۋاتـقـان قانلارنى كېچىپ ، نۇرغۇن جەسەتلەردىن ئاتلاپ ،

ژېنگېلارنىڭ بارگاھىغا قايتماقتا ئىدى ، ماڭغانسېرى روھى چۈشۈپ كېتىۋاتاتتى ، بۇ ئاپەتنى دەل ئۇنىڭ سۆيگەن ئادىمى باندا ئارىلىغا ھەدىيە قىلغانىدى . ئۇ ئادەم بىر قەبىلىنىڭ ئاتامانى ، زورلۇق - زومبۇلۇقتا ئۇچىغا چىققان دېگىز قاراقچىسى ، قانخۇمار باسمىچى ئىدى .

چۈن چى بۇ ئارالدا خېلى ئۇزاق ۋاقىت تۇرغانىدى ، شۇڭا دېگىز ياقىسىنى بويلاپ يېرىم كۈن مېڭىپلا ژېنگېلارنىڭ بارگاھىنى تېپىپ كېلەلىدى . بۇ يەردە قانلار دەريا بولۇپ ئېقىۋاتاتتى ، ئۇ ھېلىقى قاماقخانىغا بىر قەدەم - بىر قەدەمدىن يېقىنلاشتى ، ھەربىر قەدەمنى ناھايىتى ئېھتىيات بىلەن باسماقتا ئىدى . چېرىگەن ئەتنىڭ پۇرىقى بارغانسېرى كۈچەيدى ، ئۇنى تۇيۇقسىز قورقۇنچ باستى . ئۇ ئۆز گەۋدىسىنى ئىختىيارسىز قۇچاقلىۋالدى . زىندان ئىشىكى ئۇچۇق تۇراتتى ، بەلكىم بىرەرى كېلىپ باققان بولسا كېرەك . بۇ يەر تولىمۇ جىمجىت ئىدى ، پەقەت چۈنىلارلا گىژىلدىشىپ ئۇچۇپ يۈرۈشەتتى . ئۇ سىيپاشتۇرۇپ يۈرۈپ قاماقخانىنىڭ ئىچىگە كىردى ، ئۇلارنى چاقىرماقچى بولدىيۇ ، ئاۋازىنى چىقىرالمىدى . قولىغا سوغۇق بىر تەن ئۇرۇلدى ، بۇ ھېلىقى يىگىت ئىدى ، ئۇنىڭ قولىدا يەنىلا بىر تال ھاك قەلەم تۇراتتى ، ئۆلۈش ئالدىدا تامغا خەت يېزىپ سۆيگىنىگە سۆز قالدۇرغانمىدۇ ؟ ياشانغان ئەر - خوتۇنلارمۇ ئۇنىڭ يېنىدىلا ئىدى ، ئۇلار بىر - بىرىگە يېپىشقان پېتى ئۆلۈپ كەتكەنىدى ، تەنلىرى ئاللىقاچان سوۋۇپ كەتكەن ، پەقەت چىڭ تۇتۇشقان ئىككى قولىدىلا يەنە ئازراق ھارارەت بار ئىدى ؛ ئەڭ ئاخىردا ئۇ سلاشتۇرۇپ ھېلىقى ھامىلىدار ئايالنى تاپتى ، ئۇنىڭ پېشانىسىدە يىرىڭلىق قان تۇراتتى ، بەلكىم ھاياتىنى ئۆزى ئاخىرلاشتۇرغان بولسا كېرەك . چۈن چىنىڭ قوللىرى ئۇنىڭ مەڭزىنى سلاپ ئۆتتى ، ئۇنىڭ ئاغزى ئېچىقلىق ئىدى ، چۈن چىنىڭ قولىغا ئۇنىڭ چىشلىرى ھەم ئېغىزىدىن يامراپ چىقىۋاتقان چۈمۈلىلەر ئۇرۇلدى . بۇ ئايال ئاللىقاچان چىرىپ ئۆرۈلۈپ كېتەيلا

دەپ قالغان ئىمارەتكە ئوخشاپ قالغاندى . چۈن چى قولىنى ئايالىنىڭ تومپىيىپ تۇرغان قورسىقىغا قويدى . قورساق چوقچىيىپ تۇراتتى ، سوغۇق ئىدى ، خۇددى غېرىبسىنىپ تۇرغان كىچىك قىياغىلا ئوخشايتتى . ئۇنىڭ يۈرەك پارىسى بۇ تاغنىڭ ئاستىغا مەڭگۈلۈك دەپنە قىلىنغانىدى .

ئۇ ئەڭ قورقىدىغان ئىش ئاقىۋەتتە يەنىلا يۈز بەرگەنىدى . ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆلۈپ كەتكەن (ئېھتىمال ئاچلىقتىن ئۆلگەن بولسا كېرەك) ، ئۇنىڭغا بولغان ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە كېتىپ قالغانىدى .

ئۇ قاماقخانىدىن قايتىپ چىقتى ، قىزىۋاتقان قۇياش تېخىچە بولدى قىلماي ، ئۇنى مۇشۇ يەرگىچە قوغلاپ كەلگەنىدى . ئۇ بېشى قېيىۋاتقاندەك ھېس قىلدى ، ئۇ ئۆزىنى كەچۈرەلمەيتتى ، ھەتتا ئۆزىنى كۆرۈشنىمۇ خالىمايتتى ، پەقەت بىرەر بىخەتەر جاينى تېزرەك تېپىپ ئۆزىنى يوشۇرۇپ قويۇشنىلا ئويلايتتى . سۇدىيە بىلەن ئۆزىنىڭ دېڭىز يېقىسىدىكى كىچىك ئۆيى ئەڭ ئاۋۇال ئۇنىڭ يادىغا كەلگەن جاي بولدى . تۆگە ئۇنىڭغا بىردىنلا ناھايىتى قورقۇنچلۇق بىلىنىدى ، تۆگىنى ئېسىگە ئېلىشىغىلا ، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا تۆكۈلۈۋاتقان قانلار نامايان بولۇپ ، ئۆلۈپ كەتكەن ھېلىقى تۇنقۇنلارنىڭ چىرايى كۆز ئالدىدىن بىر ـ بىرلەپ ئۆتتى .

ئۇ نېشانسىز يۈگۈرۈشكە باشلىدى ، ئۆزىنىڭ قانچىلىك يۈگۈرگەنلىكىنى بىلمەيتتى . بىر جۇپ كۈچلۈك قول ئۇنى كاپىلا قىلىپ تۇتۇۋېلىپ ، ئۇنى ساراڭلارچە يۈگۈرۈشتىن ئاخىر توختاتتى . ئۇ ئۇمىدسىزلەنگەن كىچىك جانىۋاردەك قاتتىق چىرقىرىۋەتتى .

— نەگە قېچىۋاتىسىز ؟ — بۇ تۆگىنىڭ ئاۋازى ئىدى .

ئۇ قورقۇۋاتاتتى ، شۇنداقلا ئۇنىڭدا يەنە مەلۇم ئىستەك پەيدا بولۇۋاتاتتى . ئۇ تۆگىنىڭ قوينىغا يىقىلدى ، بىراق تېخىمۇ ئوچۇق خەتەرنى ھېس قىلدى . ئۇ تىركىشەتتى ، كۆزلىرىدىن ياش

تۆكۈلمەكتە ئىدى :

— ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆلۈپتۇ ، بىلەمسىز ؟ ھېلىقى تۇنقۇنلار .

— بۇنىڭ مەن بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى ؟ ئۆلگەنلەر ھەممىلا جايدا تۇرمامدۇ ، — سوغۇقلا جاۋاب بەردى ئۇ .

— نېمىشقا خاتالىقىڭزنى بوينىڭزغا ئالمايسىز ؟ سىز شۇنچە كۆپ ئادەمنى ئۆلتۈرۈۋەتتىڭىز !

— مەن ئۇلارنى ئۆلتۈرمىسەم ، ئۇلار كېلىپ مېنى ئۆلتۈرىدۇ شۇ .

— ۋېنگېلار مېنى يالاپ سۆھبەتكە ئاپارغاندا ، سىز ئۇلارغا چېگرا ئايرىشقا ، ئۇلارغا قايتا ھۇجۇم قىلماسلىققا ماقۇل بولغاندىڭىزغۇ ، نېمىشقا گېپىڭىزدە تۇرمايسىز ؟ — چۈن چى ئىزدەپ تاپقان ئەسلىمىسىنى كۆتۈرگىنىچە تۆگىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە ، تۆگە يەنە بىر قېتىم گېپىدە تۇرمايۋاتاتتى .

— نېمىشقا ئۇلار ئۇچۇن ۋەدىمدە تۇرغۇدەكمەن ؟ يېنىۋالسام ئۇلار مېنى نېمە قىلالايتتى ؟

چۈن چى ئاچچىقىدا گەپ قىلالماي قالدى . ئۇ بوينىغا ئېسىلغان تۇرغان قىسقا ساپلىق پىچاقنى ئالدى ـ دە ، تۆگىنىڭ بىلىكىنى غەزەپ بىلەن تىلىۋەتتى . ئۇ ئاغرىقىدا چىدىيالماي ، چۈن چىنى يەرگە يىقىتىۋەتتى . چۈن چى چاقماق تېزلىكىدە ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇچقاندەك يۈگۈردى . تۆگە ئورنىدىن تۇرۇپ قوغلىمىدى . ئۇ تۆگىنىڭ ئىتتىك ھاسىراۋاتقان ئاۋازىنىڭ بارغانسېرى يىراقتا قېلىۋاتقانلىقىنى سېزىپ ، ئازراق ئۇمىدسىزلىنىپ قالدى .

9

ئۇ قاراڭغۇ چۈشكۈچە يۈگۈرۈپ ، ئاخىر سۇدىيە بىلەن ئۆزىنىڭ كىچىك ئۆيىگە يېقىنلاشتى . ئۇلارنىڭ ئۆيىگە ئانچە يىراق

بولمىغان جايدا بىر ئورمان بار ئىدى . بۇ ئورماندا شاتارى دەرەخلىرى قويۇق ئۆسكەن ، گۈلچېچەكلىرى سارغۇچ بولغان ئاق گۈللەر دەرەخ شاخلىرىنى بىر ئالغان ، يىراقتىن قاراشقا شەپەق نۇرى قاپلىغان بۇلۇت دېگىزغا ئوخشايتتى ، قاراڭغۇ چۈشكەنسېرى ئۇ تېخىمۇ يورۇق كۆرۈنەتتى . چۈن چى مۇشۇ يورۇقلۇققا قاراپ يۈگۈرۈپ كەلگەنىدى . ئۇ توختاپ چوڭ بىر نەپەس ئېلىۋىدى ، كۆڭلىدە بىردىنلا خاتىرجەملىك تۇيغۇسى پەيدا بولدى . تۇيۇقسىز بىرى ئۇنى كەينىدىن قۇچاقلىۋالدى .

سۈدىيە .

يىگىت ئۆزىنىڭ ئىلاھەسىنى قۇچاقلىغانىدى . بۇ تولىمۇ ئىللىق ۋە تولۇق قۇچاقلاش ، يىگىتنىڭ بۇنىڭدىن بۇرۇنقى سانسىز قېتىملىق خىيالىدىكىدىنمۇ ياخشى ، ئەدەپسىزلىك ھەم قوپاللىقتىن خالىي .

ئۇلار ئىللىق شاتارى ئورمىنىدا تۇرماقتا . ئىسسىق بەلۋاغقا تەۋە بۇ گۈزەللىك يىگىتنى ئۆز قوينىغا ئېلىپ ، ئۇنىڭ ئۆزىنى قويۇۋېتىشىگە ئىمكان بېرىۋاتاتتى . ئۇ قىزىق ئالىقانلىرى بىلەن چۈن چىنىڭ دۈمبىسىدىكى جاراھەتنى تۇتتى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ يارا ئاغرىماس بولدى .

سۈدىيە چۈن چىنى قولىدىن يېتىلىگىنىچە ئۆيىگە قايتۇرۇپ كەلدى . ئۇ شۇنچىلىك قانائەت تاپقانىدى ، چۈن چى يوقاپ كەتكەندىن كېيىن ، ئۇ ھەممە جايدىن ئىزدىدى ، ۋەھشي لەشكەرلەردىن ، شەپقەتسىز پارتلانتۇچ دورىلاردىن ئۆزىنى قاچۇرۇش جەريانىدا جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىن قاتتىق چارچاپ ، ئۈمىدسىزلىك گىردابىغا بېرىپ قالاي دېگەنىدى . ئۇ تەڭرىدىن ئاشۇ قىزنى قايتۇرۇپ ئەكېلىپ بېرىشنى تىلىدى . ئۇ تەقدىرى ئەگرى ـ توقايلىقلار بىلەن تولغان بىر يېتىم بالا ، ئىچكى دۇنياسى ئارزۇ ـ ئارمانلارغا نامرات ، ئەزەلدىن تەڭرىدىن بىرەر

نەرسە تىلەپ باققان ئەمەس . ھازىر ئۇ چۈن چىگە ئىرىشىش ئۈچۈن پۈتۈن ئۆمرىنى سەرپ قىلىشقا رازى .

تەڭرى راستتىنلا ئۇنىڭ تىلىكىنى ئىجابەت قىلغان بولسا كېرەك ، چۈن چىنى ئۇنىڭغا قايتۇرۇپ ئەكېلىپ بەردى .

ئۇلار قۇياش نۇرىدىن ئايرىۋېتىلگەن ئاشۇ كەپسىگە قايتىپ كەلدى . سۇدىيە بىر ياغاچ ساندۇقنى كارىۋات ئاستىدىن تارتىپ چىقاردى ، ئىچىدە لىققىدە قۇلۇلە قېپى تۇراتتى ، ھەممىسى چېۋەرلىك بىلەن سىلىقلانغان ، چىشتەك پارقىراپ تۇراتتى . چۈن چى تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ قۇلۇلە قاپلىرىنى بىر تال - بىر تالدىن سىلاپ چىقتى . چۈن چى كۈلدى ، چىشلىرى كۆرۈنۈپ قالدى ، خۇددى ئوزۇقلۇققا ئىرىشكەن يىرتقۇچ ھايۋاندەك .

چۈن چى ئەزەلدىن ئۆز مىننەتدارلىقىنى دەپ يۈرمەيتتى .

چۈن چى قولىنى قۇلۇلە قاپلىرى ئۈستىگە قويدى ، شۇ ھامان ئەتراپ جىمجىت بولۇپ كەتكەندەك ھېس قىلدى . ئەسلىمىنى ئىزدەش ئۇنىڭ بارلىق جاراھەتلىرىنى ساقايتاتتى ، كاللىسىدىكى تۆگىنىڭ كۆلەڭگىسىنى ۋاقتىنچە بولسىمۇ ئۇنىڭدىن ئايرىۋېتەلەيتتى .

كۈندۈز بىلەن كېچە پەرقسىز بولۇپ كەتتى . ئەسلىمىلەر قات - قات پاشىلىققا ئوخشاش چۈن چىنى ئورىۋالدى . ئۇ قايتىدىن مۇقەددەس ، پاك ھەم پىكرى يىغىلغان ھالەتكە قايتتى .

چۈن چى ئۆزىنىڭ مەخپىي ئۆيىدە خاتىرجەم ئولتۇرماقتا ، سۇدىيەگە چۈن چى بىردىنلا ناھايىتى قۇدرەتلىك بىلىندى . ئۇ ئەمدى چۈن چىنىڭ غېمىنى يېمەسىمۇ بولىدىغاندەك ھېس قىلماقتا ئىدى ، ئۇ چۈن چىنىڭ پۈتۈن دىققىتى بىلەن قۇلۇلە قېپىغا كىرىشىپ كېتىشىگە كۆنۈپ قالغانىدى . روھىي غۇربەتچىلىكتىن خالىي ھەم خاتىرجەم بىلىنىدىغان بۇ خىل تۇرمۇش دەل سۇدىيەنىڭ ئارزۇسىغا ماس كېلەتتى .

بىراق ، سۈدىيە ئۆز مىننەتدارلىقىنى ئىپادىلەشكە ئۇلگۇرمەستىنلا ، ھېلىقى قارا بوراندەك ۋەھشىي ئاتامان ئۇنىڭ ئىشىكىنى تېپىپ ئاچتى .

چۈن چى بىر ئەسلىمىنىڭ ئەڭ چوڭقۇر يېرىگە قاراپ كېتىۋاتاتتى ، قانداقتۇر بىر كۈچ ئۇنى تۈيۈقسىز تارتىپ چىقاردى . ئۇ كەپتۇ ! ھىدى ۋە ئاۋازىمۇ كەپتۇ ! تۆگە چىملىدىقىنى بىر تېپىپلا ئۆرۈۋېتىپ ، ئۆزىنىڭ شاتۇتىنىڭ بىلىكىدىن تۇتتى :

— ھەر خىل ئامالالار بىلەن قېچىپ چىققىنىڭىز بىكار ئەمەس ئىكەن ـ دە . ئەسلىدە مۇشۇ يەرگە كەلمەكچىكەنسىز ، ئۇنىڭ بىلەن ئىزچىل مۇشۇ يەردە تۇرۇۋاتامسىز ؟

ئۇ تۆگىنىڭ زوراۋان ئالىقىنىدا تۇگۈلۈپ تۇراتتى ، خۇددى ئۇنىڭ بۇ خىل ئۇسۇلىغا كۆنۈپ قالغاندەك ئىدى . چۈن چى گەپ قىلمىدى .

— سىزدىن سوراۋاتىمەن ، ئىزچىل ئۇنىڭ بىلەن مۇشۇ يەردە تۇرۇۋاتامسىز ؟ — ئۇنىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئادەمنى چۆچۈتەتتى .

— ھەئە ، — چۈن چى جاۋاب بەردى ئۇنىڭغا . ئۇ قاتتىق غەزەپلىنىپ ، بار كۈچىنى قولىغا يىغىپ چۈن چىنى قىستى . چۈن چىنىڭ بەدىنىدىكى ھېلىقى چۈرۈك جاراھەت ئېغىزى يېرىلىپ كەتتى .

چۈن چى ئازراق تەسەللى تېپىشى كېرەكمۇ ؟ تۆگە ئۇنىڭغا پەرۋا قىلمايدىغان ھالىتىدىن ئۆزگىرىپتۇ ، ئۇنىڭ باشقىلار بىلەن بىللە تۇرۇشىغا چىدىيالماس بولۇپ قاپتۇ . بەلكىم بۇ ئۇنىڭ ئادەتلىنىپ كەتكەن زوراۋان مىجەزى بولۇشى مۇمكىن . تۆگە ئۇنى قانداق جازالار ؟ چۈن چى تولىمۇ خاتىرجەملىك ئىچىدە كۈتمەكتە .

ئۇ چۈن چىنى كۆتۈرگىنىچە سىرتقا ماڭدى ، سۈدىيە ئۇنى توستى . ئەپسۇسلىنارلىقى ، چۈن چى ئۇنىڭ قورقۇمسىزلىق چىقىپ تۇرغان چىرايىنى كۆرەلمىدى ، ناۋادا كۆرەلىگەن بولسىدى ، ئۇنىڭ

ئۆزىنى قانچىلىك ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى مۇشۇ دەقىقىدە بىلگەن بولار ئىدى .

— ئۇنى قويۇۋەت ، — دېدى يىگىت مالاي تىلىدا تۆگىگە .

سۇكۇت ئىچىدىكى تىركىشىش بىرنەچچە دەقىقە داۋاملاشتى . چۈن چى قارا بۇلۇتنىڭ ئاستا ـ ئاستا باستۇرۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتتى . كۆپ يىللاردىن كېيىنمۇ چۈن چى ئۆزىنىڭ مۇشۇ دەقىقىدە سۇكۇت قىلىپ تۇرغانلىقىغا پۇشايمان قىلغانىدى . چۈن چى تۆگىنى بەكلا چۈشىنەتتى ، ئەمدى نېمە ئىشنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقى ئۇنىڭغا ئايان ئىدى .

چۈن چى ئۇنى توسۇۋالىمەن دەپ ئويلىدى ھەم شۇنىڭغا تۇتۇندى . بىر دەقىقىلىق دېلىغۇللۇق ئىچىدە چۈن چىنىڭ يۈزىگە ئىسسىق قان چاچرىدى .

— سۇدىيە ، — چۈن چى تىترەك ئاۋازدا ئۇنى چاقىردى .

ئۇ يەرگە يىقىلغاندا چىققان ئاۋاز بىلەن جاۋاب قايتۇردى .

چۈن چى قولىنى سوزۇپ تۆگىنىڭ قاتتىللىق قورالىنى سىلىدى ، بارماقلار ئىسسىق قانغا تەگكەندە ، سەزگۈر تېگىش سېزىمى ئۇنىڭغا سۇدىيەنىڭ بارغانسېرى ئاجىزلىشىۋاتقان يۈرەك سوقۇشىنى ھېس قىلدۇردى .

— ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتتىڭىز ، شۇنداقمۇ ؟ — ئۇ تۆگىنى مەھكەم تۇتۇۋالدى ، بارماقلىرى ئۇنىڭ ئەتلىرىگە پېتىپ كەتتى .

تۆگە ئۇنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەرمىدى ، ئۇنى ھاپاش قىلغىنىچە ئىشكىنى تېپىپ ئېچىپ سىرتقا چىقتى .

كونا ئىشىك غاچىلدىغان ئاۋاز چىقارغىنىچە ئارقىدا قالدى .

ئۇ تۆگىنىڭ دۇمبىسىگە يېپىشقىنىچە چارچىغان ھالدا كۆزىنى يۇمدى ، تۆگە ئۇنى كۆتۈرگىنىچە شاتارى ئورمىنىنى كېسىپ ئۆتتى .

بۇ سۇدىيە ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان جاي ، شاتارى گۈلى سۇدىيە

ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان گۈل . ئۇ دائىم ، بۇ گۈلگە ئىلاھنىڭ نەزىرى چۈشكەن ، دەيتتى . كىچىك چېغىدا ئۇ ئىبادەتخانىدا تۇرغان ، ئىبادەتخانا ھويلىسىدا غۇچچىدە شاتارى دەرەخلىرى بار ئىدى . ئۇ ئىبادەتخانا ھويلىسىنى سۈپۈرۈشكە مەسئۇل ئىدى ، شاتارى گۈللىرى بەكلا ئاجىز ئىدى ، ئازراقلا شامال چىقسا يەرگە تۆكۈلەتتى ، سۈپۈرۈپ بولۇپلا كەينىگە قارىسا ، يەر يۈزى يەنە بىر قەۋەت گۈل ۋە ياپراقلارنىڭ ئاستىدا قالغان بولاتتى . بىراق ، ئۇ مەيۈسلەنمەيتتى ، چۈنكى بۇ گۈللەرگە قاراش ئۈنىڭ خۇشاللىقى ئىدى .

گۈگۈم پەيتىدە بۇ گۈللەر قارىغان ئادەمنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلاتتى ، كۈچسىز قۇياش نۇرى ئاق رەڭلىك گۈللەرگە چۈشۈپ ، دەرەخىتە ، يەردە بىر قەۋەت ئالتۇن رەڭ نۇر ھاسىل قىلاتتى ، خۇددى ئۆزىگە ئىلاھىي خاسىيەتنى مۇجەسسەملىگەندەك .

2 ـ ، 3 ـ ئايلاردا گۈللەر ئېچىلىپ توزۇيتتى ، ياپراقلارمۇ تولۇقى بىلەن تۆكۈلۈپ ، پەقەت قاغجىرىغان دەرەخ شاخلىرىلا قالاتتى ، ئۇلارنىڭ شەكلى بۇغا مۈڭگۈزىگىلا ئوخشاپ قالاتتى ، شۇڭا كىشىلەر ئۇنى «بۇغا مۈڭگۈزى دەرىخى» دەپمۇ ئاتىشاتتى . چۈن چىنىڭ كۆزلىرى ئالتۇن رەڭلىك ئىلاھىي نۇرغا چۆمۈلگەن گۈللەرنى كۆرەلمىسىمۇ ، لېكىن سۈدىيە ئۇنى باشلاپ بېرىپ ، بۇغا مۈڭگۈزى شەكىللىك شاخلارنى سىلاتقۇزاتتى .

يىگىت ئۆزى چوقۇنىدىغان ئىلاھ بىلەن بىللە بولدى . بەلكىم ئەڭ ئېگىز ، ئەڭ يىراقتىكى ئىبادەتخانىدا يىگىت يەر يۈزىنى قاپلىۋالغان شاتارى گۈللىرىنى ئاستا سۈپۈرۈۋاتقاندۇ . بۇ دەل گۈگۈم پەيتى ئىدى ، ئالتۇن رەڭ بۇرۇنقىدەكلا سېھرىي كۈچكە تولغان . يىگىت پات ـ پاتلا توختاپ ، ئازراق ئېگىشىپ ، بۇ دۇنيادا ئازاب چېكىۋاتقان بۇ قىزغا قاراپ قويىدىغاندۇ .

چۈن چىنىڭ شاخلاپ تۇرىدىغان ئەسلىمىسىدە ، سۈدىيە پەقەتلا

بىر سۇس كۆلەڭگىدىن ئىبارەت ، ئۇنىڭ سۇسلۇقى كۆپ يىللار بۇرۇنقى بىر قان دېغىغا ئوخشاش ، ئۇ كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچىلا ئۆتۈپ كەتتى . بىراق ، بۇ كۆلەڭگە ھەمىشە ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ، ئۇنىڭدىن ئايرىلماي كەلگەنىدى .

10

تۆگە چۈن چىنى بارگاھىغا قايتۇرۇپ كەلدى . يەنىلا ھېلىقى دېرىزىلىرى چوڭ ئۆي ، كەچكى قۇياش نۇرى يەر يۈزىنى يېپىپ تۇرغان پالما دەرىخى يوپۇرماقلىرىنى پارقىرىتىپ تۇراتتى .

تۆگە ئۇنى قۇچاقلىدى ، بۇرۇنقىدىنمۇ مۇلايىم ، ئېھتىياتچان ھالدا چۈن چىنىڭ تېنىگە كىردى . ئۇ تۆگىنى تېڭىرقاش ئىچىدە سەزمەكتە ئىدى ، چۈن چىنىڭ تېنى ئۇستىدىكى تۆگە توساتتىن كىچىك ئوغۇل بالىدەك رايىش بولۇپ قالدى .

چۈن چى قولىنى سوزۇپ ئۇنىڭ يۈزلىرىنى سىلىدى ، بارماقلار ئۇنىڭ كۆزلىرىگە كەلدى ، ئۇ كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇۋالغانىدى . تۆگىنىڭ تېرىسى خۇددى يۇمشاق تۇپراققا ئوخشايتتى ، قورۇقلار قويۇق يېپىنچا ئۆسۈملۈكتەك ھەممە يەرگە تارىلىپ ، ئۇنسىز ھالدا ئەسەبىيلەرچە ئۆسمەكتە ئىدى ... قېرىش جەريانىنى توسۇپ قالغىلى بولمايدىغانلىقى بىر ھەقىقەت ، تۆگە چاك ـ چېكىدىن يېرىلىپ كەتكەن كونا تامغىلا ئوخشاپ قېلىۋاتقانىدى ، ئۆرۈلگەندىكى چاك ـ توزان دىماغقا ئۇرۇلۇپ تۇراتتى . خۇددى بۇ چاك ـ توزانلار تۆگىنىڭ ئاجايىپ ـ غارايىپ كەچۈرمىشلىرىدەك ، چۈن چىنىڭ ئاچ كۆزلۈك بىلەن سۇمۇرۇشىگە نائىل بولۇۋاتاتتى . چۈن چى ئۇنىڭ ئۆتمۈشىدىن ئۆزىنىڭ يىتكەن ئەسلىمىسىنى ئىزدىمەكتە ئىدى .

چۈن چى بۇ ئەسلىمىگە ھەرقانداق چاغدىكىدىنمۇ بەكرەك موھتاج بولۇۋاتاتتى . سۇدىيەنىڭ ئۆلۈمى ئۇنىڭ تۆگىگە يېتىپ

باردىغان يولىنى توسۇپ قويغاندى ، ئۇنىڭ ئەمدى تۆگە بىلەن كەلگۈسى بولمايتتى ، ئۇلار پەقەت ئۆتمۈشىدىلا جەم بولالايتتى . ھېلىمۇ ياخشى ، ئۇلارنىڭ ئۆتمۈشى تولىمۇ مول ئىدى ، ئەسلىمىسىنى ئىزدەش جەريانى چۇن چىنى يوقالغان ئەسلىمىسىنىڭ چوقۇم ھەشەمەتلىك ھەم گۈزەل ئىكەنلىكىگە ، ئۆزىنى ئۇمىدسىزلەندۈرۈپ قويمايدىغانلىقىغا بارغانسېرى ئىشەندۈرۈۋاتاتتى .

چۇن چى ئۇنىڭ تېنى ئاستىغا يوشۇرۇنۇۋالدى ، ئۇنىڭ ئېغىر تېنى پاكار لەمپىگە ئوخشاش چۇن چىنى توسۇۋالدى . چۇن چى ئۆزلىرىنىڭ ئۆتمۈشتىكى مەلۇم بىر ۋاقىتتا تۇرۇۋاتقانلىقىغا ئۆزىنى ئىشەندۈرۈشكە تىرىشاتتى . شۇڭا ، ئۇ سۇدىيەنىڭ ئۆلۈمىنى ئۇنتۇپ ، تۆگە بىلەن پۇخادىن چىققۇچە كۆڭۈل خۇشى قىلماقتا ئىدى .

بىراق ، تۆگە مەڭگۈ بىر ياۋايى باسمىچى ئىدى . ئۇ چۇن چىنىڭ غوزىكىنى يىرتىپ ، ئۇنى سىرتقا چىقاردى .

چۇن چى توساتتىن پاكار لەمپىنىڭ ئۆرۈلگەنلىكىنى ھېس قىلدى ، ئۇ ئوچۇقچىلىقتىلا قالغاندى ، ئۆزىنى ياپقۇدەك ھېچنېمە يوق ئىدى . چۇن چى يىگىتنىڭ سوغۇق ھەم قاراڭغۇ بۇلۇڭىدىن ئازراق - ئازراقتىن تارتىپ چىقىرىلغانلىقىنى كۆردى . ئۇنىڭ مۇزلاپ كەتكەن پۇتلىرى كېرىلگەن ھالەتتە ئىدى ، كۆكىرىپ كەتكەن يۇزلىرىدە ئۆلۈمنىڭ شۇنچىلىك تۇيۇقسىز كەلگەنلىكىگە بولغان ئازراق ھەيرانلىق قېتىپ قالغاندى .

چۇن چى ئۇنىڭ مۇرىسىدىن ئۆزىنىڭ ھىدىنى تاپتى . ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر قۇچاقلىشىش بولۇپ ئۆتكەن ، ئۇنىڭغا شاتارى گۈلىنىڭ خۇش پۇرىقى سىڭىپ كەتكەن .

چۇن چى ئۇنى كۇچەپ ئىتتىرىۋەتتى ، بىر - بىرىگە چاپلىشىپ

كەتكەن تەنلەر ئاجرىدى ، ئۇلار ھەر ئىككىسى ئاغرىق ھېس قىلىشتى . تۆگە بېسىپ تۇرۇپ ، ئۇنى قايتىدىن ئاچتى .

چۈن چى ئۇنى قاتتىق چىشلەيتتى ، ئۇنىڭ بويۇنلىرىنى چىمدىيتتى . ئۇ چۈن چىنى باسقىنچە ئۇنى ئېلىپ ئەكۈ ئېگىز چوقىقلاردىن ھالقىماقتا ئىدى . ئۇ ئۇچار قۇشلار ۋە شاپتۇل چېچىكى ماكانلاشقان جاي ، ئۇ دۇنيادىكى غايىۋى پەللە ، ئۇنى توسۇشقا ھەرقانداق ئادەم ئامالسىز .

شارقىراتما تاغ چوققىسىدىن چاچراپ چۈشۈپ ، ئەڭ مەخپىي ئۆڭكۈرگە ئېقىپ كىردى . چۈن چى بۇلاق سۈيىنىڭ گرانىت تاشلارغا ئۇرۇلغان ئاۋازىنى ئاڭلىدى ، ئۇ ئاۋاز ۋەزىنلىك ھەم لەرزان ئىدى ، خۇددى پىشقان مېۋىنىڭ ساپىقىدىن ئۇزۇلۇپ چۈشۈش جەريانى تامامىلانغاندەك .

چۈن چى داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى .

بەلكىم چۈن چى قانداق ئىشنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى خېلى بۇرۇنلا بىلىپ بولغان بولسا كېرەك . ئەڭ تۆۋەنكى قاتلامدا ئۆچۈك ھالىتىدە تۇرغان يانار تاغ ئويغاندى ، كىشىنى چۆچۈتىدىغان ئاۋاز قەۋەتمۇقەۋەت ئوقچۇپ چىقتى ، قۇرغاق تېرىلەر نەملەشتى . توساتتىن چۈن چىنىڭ ئۇنىڭ تېنىدىن ئايرىلغۇسى كەلمەي قالدى ، ۋۇجۇدىدىكى ئاداۋەتنى ئۆركەشلىگەن شارقىراتما ئېقىتىپ كەتكەندى . ئۇ يەر ھازىر بىر بوشلۇققا ئايلىنىپ قالغاندى ، لېكىن بىر تال ئۇرۇقنىڭ قارشى قىرغاققا ئاستا ـ ئاستا ئۇزۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى .

11

قوشۇن يېڭى ئۆيلەرنى سېلىۋاتاتتى ھەمدە ئارالدىكى پۇلدارلارنىڭ ھەر خىل قىممەتلىك نەرسىلىرىنى شىلمەكتە ئىدى .

كىشىلەر بارا ـ بارا ھونپىنلارنىڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىشىغىمۇ كۆنۈپ قالدى . ئۇلارغا نىسبەتەن ئېيتقاندا ، كىمنىڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىشى مۇھىم ئەمەس ، ئەڭ مۇھىمى ، قېلىپ قالغان ئائىلە ئەزالىرىنىڭ ئامان ـ ئېسەن ياشىشى ، قورسىقى تويغۇدەك تاماققا ئېرىشىشى ، يەنە قان تۆكۈلمەسلىكىدىن ئىبارەت ئىدى .

چۈن چى بارگاھتىن چىققاندا ھېچكىم توسۇۋالمىدى . تۆگە ئۇنىڭ كېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىمەيتتى ، مۇنداقچە ئېيتقاندا ، تۆگە ئۇنى كېتىپ قالىدۇ دەپ قارىمايتتى (ئەزەلدىن تارتىپ تۆگە چۈن چىنى تاشلىۋېتىپ كەلگەن ، چۈن چىنىڭ تۆگىنى تاشلىۋېتىش مۇمكىنچىلىكى يوق) . تۆگە چۈن چىنىڭ ئاۋۋالقى قېتىمقى كېتىپ قېلىشىنى دېڭىز بويىدىكى كىچىك ئۆيدە تۇرىدىغان ھېلىقى شۇمتەكنى ئۇنتۇيالمىغانلىقىدىن بولغان ، دەپ قارايتتى ، ھازىر ئۇ چۈن چىنىڭ ئورنىدا بۇ غەمنى يوق قىلىۋەتتى ، ئۇنىڭ نەزىرىدە چۈن چىنىڭ كېتىپ قېلىشىغا ھېچقانداق سەۋەب قالمىغانىدى .

چۈن چى ئۆزى يالغۇز ھالدا دېڭىز بويىدىكى كىچىك ئۆينىڭ ئارقىسىدىكى ئورمانغا باردى ـ دە ، ئۇ يەردىكى قەبرە دۆۋىلىرىنى بىردىن ـ بىردىن تۇتۇپ چىقتى . كىچىكلىرى سۇدىيەنىڭ كىچىك جانۋارلىرىنىڭ ئىدى ، ماۋۇ ئەڭ چوڭ تۇرغىنى دەل سۇدىيەنىڭ ئىدى . چۈن چى شاتارى گۈلدىن ئازراق ئەكېلىپ ئۇنىڭ قەبرىسىگە قويدى . ئۇ يىغلىمىدى ، قەبرىگە يۆلىنىپ تۇرغاندا ، خۇددى سۇدىيە يېنىدا ئولتۇرغاندەك ئۆزىنى تولىمۇ بىخەتەر ھېس قىلدى . سۇدىيە ئەزەلدىن جىمجىتلىقنى خالايتتى ، ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ قىلمايتتى .

ئۇچ كۈندىن كېيىن ئۇ بۇ يەردىن كەتتى ، مېڭىش ئالدىدا كارىۋات ئاستىدىن لىققىدە قۇلۇلە قېپى قاچىلانغان بىر ياغاچ ساندۇقنى تارتىپ چىقتى . بۇ سۇدىيەنىڭ ئۇنىڭغا تەييارلاپ قويغان ئەڭ ئاخىرقى سوۋغىسى ئىدى .

چۈن چى دېڭىز بويىدا تۇرۇپ باشقا كىچىك ئارياللارغا بارغىلى

بولىدىغان كىمنى ساقلاۋاتاتتى . ئۇ تۆگىگە تەۋە بولمىغان بىر كىچىك ئارالنى تېپىپ ، ئۇ كونترول قىلىۋاتقان تەۋەلىكتىن قېچىپ كەتمەكچىدى .

تۆگىنىڭ لەشكەرلىرى تۈيۈقسىز پەيدا بولۇپ ئۇنى تۇتۇۋالدى . ئۇ يەنە تۆگىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىلدى . ئۇ تۈگۈلگىنىچە قولىدىكى ياغاچ ساندۇقنى مەھكەم قۇچاقلاپ تۇراتتى . تۆگە چوقۇم غەزەپلىنىپ كېتىۋاتقان بولسا كېرەك ، چۈن چى ئۇنىڭ پۇشۇلداپ ھاسىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلىدى . تۆگە ئۇنى چېچىدىن تۇتۇپ كۆتۈرۈۋەتتى .

تۆگە ئۇنىڭ يۈزلىرىنى چىمدىيتتى . چۈن چى ئۇنىڭ ياۋايىلارچە ھەرىكىتىدىن ئۆتمۈشتىكى بىرەر مېھرىبانلىقنىڭ ئىزنالىرىنى تېپىش ئۈچۈن تىرىشاتتى ، ئەمما بۇ بىھۇدە ئاۋارىچىلىكتەك قىلاتتى . مۇھەببەت ئادەمنى ھەسرەتكە دۇچار قىلىدىغان خىيالىي تۈيغۇ ، مۇشۇ دەقىقىلەردە تۆگە ئۇنى مۇشۇنداق خارلاۋاتسا ، ئۇ قانداقمۇ كۈكۈم ـ تالقان قىلىنغان خىيالىي تۈيغۇغا قايتىدىن چۆكەلىسۇن ؟

— ئۇنىڭ قولىدىكى ساندۇقنى تارتىۋېلىڭلار ! — تۆگە يېنىدىكى لەشكەرلىرىگە بۇيرۇق قىلدى .

چۈن چى سوغۇق كۈلۈپ قويدى . تۆگىنىڭ نەزىرىدە ئۆزىنىڭ پۈلغا ئامراق ئايال بولۇپ كۆرۈنۈۋاتقانلىقى ئۇنىڭغا كۈلكىلىك تۇيۇلۇۋاتاتتى .

لەشكەرلەر ئۇنىڭ قولىدىكى ساندۇقنى تارتىۋېلىشقا كەلدى . ئۇ تېخىمۇ چىڭ قۇچاقلاپ تۇرۇۋالدى ، بىر ئاجىز ئاياللىنىڭ مۇشۇنچىۋالا كۈچىنىڭ بارلىقىغا ئۇلارنىڭ ھەممىسى ھەيران قېلىشتى . ھالبۇكى ، چۈن چىنىڭ بۇ ھەرىكىتى ئۇلارنى ئۇنىڭ قولىدىكى ساندۇقتا جاۋاھىراتلار بار بولۇشى مۇمكىن ، دېگەن قاراشقا كەلتۈرۈپ قويدى .

ساندۇقنى ئېچىپ ئۇلارغا كۆرسىتىپ قويسا ھەقىقىي

ئەھۋالنىڭ ئاشكارىلىنىدىغانلىقى ، ئۇ چاغدا تۆگىنىڭ قانچىلىك ئوسال بولۇپ قالىدىغانلىقى چۈن چىگە ئېنىق . لېكىن ، چۈن چى ئۇنىڭ ئۆزىنى داۋاملىق خاتا چۈشىنىۋېرىشىگە رازى ئىدىكى ، ھەرگىزمۇ ئۇلارنىڭ ساندۇقنى ئېچىشىغا يول قويمايتتى ، چۈنكى بۇنداق قىلىش بىر خىل ھاقارەت ، ئېخلاسمەن سۆيگۈگە ، قىممەتلىك ئەسلىمىگە ، سۈدىيەگە بولغان ھاقارەت .

ياغاچ ساندۇق ئاخىر يەنىلا تارتىۋېلىنىپ دۇم كۆمتۇرۇلدى ، قۇلۇله قاپلىرى يەرگە تۆكۈلدى . ئۇنىڭدىن چىققان ئاۋاز زەخمە يېگەن جانىۋارنىڭ ئېچىنىشلىق نىداسىغا ئوخشاپ كېتەتتى .

ئىللىق قۇياش نۇرى ئاستىدا بۇنىڭدىنمۇ چوڭراق خورلۇق بولمىسا كېرەك .

ئۇ ھەيران قالغان لەشكەرلەرنىڭ قولىدىن ئاجراپ ئۆزىنى يەرگە ئاتتى - دە ، قۇلۇله قاپلىرىنى سىلاشتۇرۇپ تېرىشكە باشلىدى . چۈن چى بىر بۆلەك - بىر بۆلەكتىن تېرىپ ، ئۇلارنى قايتىدىن ياغاچ ساندۇققا سالدى .

تۆگە ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى ھەيرانلىقتىن تۇرۇپلا قېلىشتى . بۇ سەۋدايى ئايال ئۇلارغا تولىمۇ چۈشىنىكسىز بىلىنىۋاتاتتى ، ئۇ گۆھەردەك ئەتىۋارلايدىغان ساندۇقتىن چىققىنى ھەممىلا جايدا ئۇچرايدىغان قۇلۇله قاپلىرى ئىدى . ئۇ مال - دۇنياغا ھېرىسمەن بولمىسا ، ئۇنداقتا ئۇنىڭ ئاچ كۆزلۈك قىلىۋاتقىنى زادى نېمىدۇ ؟ زادى قانداق نېمە ئۇنىڭ مۇشۇنچىلىك ھېيىقىشى ۋە مەستانىلىكىنى قوزغىتىۋەتكەندۇ ؟ تۆگە ئېڭىشىپ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياسىماقچى بولدى . چۈن چى جاقىلداپ تىترەشكە باشلىدى .

— مېنى ماڭغىلى قويۇڭ ... — دېدى ئۇ ئۆتۈنۈش تەلەپپۇزىدا پىچىرلاپ .

چۈن چى ياغاچ ساندۇقنى كۆتۈرگىنىچە بۇ يەردىن كېتىپ ، كېمە بۆلمىسىدە غايىب بولدى ، كېمە بولسا كەڭ دېڭىزدا غايىب

بولدى . تۆگىنىڭ نەزىرىدە بۇ قىز ئادەمنى ئەنسىزلىككە سالىدىغان ، ھەتتا شۇملۇق ھېس قىلدۇرىدىغان بولۇپ تۇيۇلۇۋاتاتتى . تۆگە ئۇنىڭ يەرگە تىزلىنىپ ئولتۇرغاندىكى ئۇمىدسىز ھالىتىنى تېزرەك ئۇنتۇپ كېتىشىنىلا ئۇمىد قىلاتتى . ئۇ يېنىدىكى لەشكەرلىرىگە :

— يۇرۇڭلار ، قايتايلى ، — دېدى ھارغىن ھالەتتە .

قىز كېمە بۆلمىسىدە ئولتۇراتتى ، ھېلىقى كىچىك تۆرەلمە ئاخىر مىدىرلاشقا باشلىدى ، بۇ ئۇنىڭ تۇنجى مىدىرلىشى ئىدى . بۇ تۆرەلمە خۇددى بىر لەگلەكنىڭ يىپ غالتىكىدەك قىلچە تەمتىرىمەستىن يىپ قويۇپ بەرمەكتە ئىدى ، ئاندىن ئۇ بۇ قىزغا : «قورقماڭ ، ئەمدى سىز قىلچە تايانچسىز ئەمەس» دەيتتى بوشقىنا .

قىز موكا شەكىللىك يىپ غالتىكىنى ئۆتكۈزۈۋالدى ، ئۇنىڭغا سېغىنىش ۋە سۆيگۈنىڭ بىر ئورام - بىر ئورامدىن ئوراقلىق تۇرغانلىقىنى ، ھېچقايسىسىنىڭ يېتىمگەنلىكىنى كۆردى . ئۇنىڭ سەرپ ئەتكەنلىرىنىڭ ھەممىسى مۇشۇ يەردە ئىدى .

ئەينەك سىلىقلاش

سۈدىن ئاينى سۈزمەك بولۇپ نادان مايمۇن ،
دېگۈدەكمىش چۈشتۇق يېڭنە سۈزمەككە .
مۇھەببەت دەريانسىنىڭ تېگى چەكسىز ،
تۈگمەيدۇ ريازەت دېگىنى ئۇزمەككە .

— لياڭ چاۋ ، فۇ داشى : « ‹ژەجرە سۈترە ›گە مەدھىيە »دىن

ئالدىنقى بۆلەك

1

چۈن چىنىڭ كۆزلىرى قارىغۇ بولغاندىن كېيىن ، سۇڭ سۇڭنىڭ سىيماسى ھەمىشە ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن كەتمەيدىغان بولۇپ قالغانىدى . سۇڭ سۇڭ ئۇچىسىغا ھېلىقى كىرلىشىپ كەتكەن كۇل رەڭ كۆڭلىكىنى ، پۇتىغا ئوت ـ چۆپلەردىن توقۇلغان كۆرۈمسىز چورۇقىنى كىيىپ ، ئاي شەكىللىك يوغان مىس مېدالىئون ھەم ئاق ياكى قارا رەڭلىك مارجان ئاسقان ھالدا ئېگىز ئۇجمە دەرىخى ئاستىدا بىر سىپارىنى چاينىغىنىچە تۇراتتى ، تۇيۇقسىز مىيىقىدا كۇلۇپ قويسا ، ئېغىزىدىكى قىزىللىق ئالاھىدە كۆزگە چېلىقاتتى . سۇڭ سۇڭنىڭ گۈزەللىكى ئادەمنى ھەيران قالدۇراتتى ھەم سارىسىمىگە سالاتتى ، بىراق ئۆزى بۇنى زادىلا بىلمەيتتى . بۇ گۈزەللىككە بىر خىل ۋەھشىيلىك يوشۇرۇنغانىدى ، خۇددى سۇڭ سۇڭ تىك چوققىغا ئاچىقىپ قويۇلغاندەك ، يىقىلىپ چۈشۈش پاجىئەسى ھەر ۋاقىت يۈز بېرىدىغاندەك تۇيغۇ بېرەتتى .

ئۇلار تونۇشقان دەسلەپكى مەزگىل سۇڭ سۇڭنىڭ ئەڭ گۈزەل چاغلىرى ئىدى ، بىر ئايال زاتى ئۇچۇن ئېيتقاندا ، ئۆزىنىڭ ئەڭ گۈزەل چاغلىرىنى ئۆزى ھېس قىلالمايدۇ ، دۆتلۈك ئىچىدە تېخىمۇ يۇقىرى پەللىگە قاراپ يامىشىپ ، ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئەڭ يۇقىرى چوققىغا چىقىپ قالىدۇ .

بۇ خىل گۈزەللىك چۈن چىنىڭ كۆڭلىدە تىنچسىزلىق پەيدا قىلغان بولسا كېرەك ، بەلكىم ئۇنىڭغا يەنە تېخىمۇ مۇرەككەپ ھېسسىياتلار ئارىلىشىپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن . مەسىلەن ، ھەسەتخورلۇق دېگەندەك . ھەسەتخورلۇق سەۋەبىدىن چۈن چى ئۆزىنى چەتكە ئېلىشنى ئويلىغان . بۇ خىل تۇيغۇ خۇددى چۈن

چىنىڭ بىرىنچى قېتىم ئىتياڭىقى گۈللۈكىگە كىرىپ قالغان چېغىدىكىگە ئوخشايتتى ، ساڭگىلاپ تۇرغان گۈللەرنى ، ئۇلاردىكى ئۇرغۇپ تۇرغان ھاياتىي كۈچنى ، بىر ـ بىرىگە گىرەلىشىپ كەتكەن ھالىتىنى كۆرگەن چۈن چى ، بۇ نېمىدېگەن چۈشكۈن گۈزەللىك ـ ھە ، دەپ ئويلىغانىدى . سۈڭ سۈڭنىڭ ئالدىدا ئۇ بۇ گۈللەرنى مەدھىيىلىدى ، سۈڭ سۈڭ ، ئۇ بۇ گۈللەرگە بەكرەك ئامراق ئوخشايدۇ ، دەپ ئويلاپ قالدى ، بىراق بۇ مەدھىيىگىمۇ چۈشۈر ئەيمىنىشىنىڭ يوشۇرۇنغانلىقىنى بىلمەيتتى . مۇشۇنداق بولغاچقا ، ئاشۇ گۈللەر بىلەن بىر گەۋدە بولۇپ كېتەلمەسلىك چۈن چىنىڭ پېشانىسىگە پۈتۈلگەنىدى .

2

لىيەنيەن ئارىلىدىكى يىغىۋېلىش ئورنى چۈن چى ئەسلىمىسىنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى ئىدى .

ئۇ جاي ئەسلىي تاغ قاپتىلىغا سېلىنغان مەسچىت ئىدى ، يەر شارائىتى بەك ياخشى بولغانلىقتىنمۇ ياكى خۇدانىڭ ئۆز پاناھىدا ساقلىغانلىقى ئۈچۈنمۇ ، بۇ جاي دېڭىز تاشقىنى يۈز بەرگەندە ھېچقانداق زىيان ـ زەخمەتكە ئۇچرىمىدى . دېڭىز تاشقىنىدىن كېيىن يەرلىك مۇسۇلمانلار ئۇنى يىغىۋېلىش ئورنى قىلىشقا خۇشاللىق بىلەن قوشۇلدى ، ئۇلار ئۆزلىرى يېقىندىكى بىر قوشنا ئارالغا كۆچۈپ كەتتى ، ئۇ يەردە مالايلىقلارنىڭ ئىپتىدائىي قەبىلىلىرى ياشايتتى ، مەسچىت ۋە بىخەتەر تۇرالغۇلار بار ئىدى .

بۇ يەر چۈن چىگە قەبرىدەكلا پۇرايتتى ، خۇددى بۇ يەردىكى ھەممە نەرسە بىر قېتىم ئۆلۈپ باققاندەك . ئۇنىڭ ئۆزىمۇ شۇنداق ئىدى ، بەلكى تېخىمۇ ئۇزۇل ـ كېسىل ئۆلگەندەك قىلاتتى ، ئۆتكەن ئىشلار ئۇنىڭ يادىدا ئازراقمۇ قالمىغانىدى .

ئۇ قېتىملىق دېڭىز تاشقىنى چۈن چىنىڭ ئېسىنى ئېلىپ كەتتى ، ئۇنى غۇبارسىز بوۋاقتا ئوخشاش بۇ دۇنياغا قايتىدىن ئېلىپ كەلدى . خېلى ئۇزۇن بىر مەزگىلدە ، ئۇ خۇددى ئۇيقۇسىراش

كېسەللىكىگە گىرىپتار بولۇپ قالغاندەك ، چۈشلەرگە غەرق بولۇپ يۈردى . چۈش كۆرگەندىكى سېزىم تولمۇ ياخشى ئىدى ، ھېچقانداق كۈچ سەرپ قىلمىسمۇ ، ئادەم ئۆزىنى يەڭگىل لەيلەۋاتقاندەك سېزەتتى . بىر ناتونۇش ئادەم يېقىنلىشىپ ، ئۇنىڭ بېشىنى قاشلىغاندەك قىلدى . چۈن چى ئويغىنىپ ، بېشىدىن چۈشكەن چاچنىڭ ياستۇقىنى يېپىۋالغانلىقىنى كۆردى .

ئۇ ئويغاندى ، ئىسسىق بەلۋاغىدىكى قارا يامغۇردا بىرى ئۇنى كۈچەپ تەۋرەتمەكتە ئىدى . چۈن چى كۆز ئالدىدىكى قىزنىڭ يۈزلىرىگە سۈزۈشىپ كەتكەن قانلارنى كۆردى . ئاي نۇرىدا ئۇ خۇددى ئىشق ـ مۇھەببەت ئازابىنى يەتكۈچە تارتقان ئايال ئالۋاستىغىلا ئوخشاپ قالغاندى . قىز بىر يۆگەم پاختىنى چۈن چىنىڭ بۇرۇن تۆشۈكىگە تىقىپ ، ئۇنىڭ بىر قولىنى يۇقىرىغا قارىتىپ كۆتۈردى . چۈن چى ئۇيقۇسىرىغان ھالەتتە كارىۋاتتا ئولتۇراتتى ، ئۇ يېنىدىكى قارا ئەينەككە قاراپ ، ئۆزىنىڭ قان يۇقى ئېچىكىنى كۆردى . بۇرنىغا ئاق بۇلۇتتەك بىرنېمە يېپىشقىلىق ، بىر قولى ئېگىز كۆتۈرۈكلۈك ئىدى .

— ئەمدى ئۇخلاۋەرسىڭىز بولمايدۇ ، بولمىسا ، قانلىرىڭىز ئېقىپ تۈگەيدۇ ، — دېدى ئۇ قىز چۈن چىگە .

— بىراق ، ئازراقمۇ ئاغرىمايدىكەن .

— ئۇنداقتىمۇ بولمايدۇ ، قولىڭىزنى يەنمۇ ئېگىزرەك كۆتۈرۈڭ .

ئەسلىدە يەنە بۇرنىدىن قان كەتكەنكەن ، ئۇيقۇ ھالىتىدە بۇرنىدىن قان ئاققاندا ھېچقانداق سېزىم بولمايتتى ، ئۆزىنى تولمۇ يەڭگىل سېزەتتى . قان خۇددى قىزىل سازاڭ قۇرتقا ئوخشاش چۈن چىنىڭ چۈشىگە يوشۇرۇنچە كىرگەنىدى . سازاڭ ناھايىتى كىچىك ، قۇيرۇقىدا بىر ئىلمىكى بار ئىدى ، ئۇ بارا ـ بارا ئۆزىراپ ، ئەڭ ئاخىردا چۈن چىنىڭ چۈشىنى تېشىۋەتكەنىدى .

چۈش خۇددى بالىياتقۇغا ئوخشاش خالتا ، ئۇ تېشىۋېتىلگەندىن كېيىن قان ئېقىشقا باشلايدۇ ، خۇددى بوۋاق چاچراپ كەتكەندەك .

لېكىن ، بۇنىڭ ئۈچۈن ئازابلىنىشلار بولمايدۇ ، ئەكسىچە بارىكاللىلار ئېيتىلىدۇ ، خۇددى سېھىرگەرلىك ئويۇنى ئاخىرلاشقاندا ، قارا ھاسىدىن بىر دەستە گۈل چىققىنىنى راست دەپ قالغاندەك . گۈلدەستىگە ئەسلىي يۈرەك شەكىللىك نۇرغۇن كېپىنەكلەر قونۇۋالغانىدى ، بۇ چاغدا ھەممىسى ئۇچۇپ كەتتى . كېپىنەكلەر چۈن چىنىڭ يۈزىگە قونۇپ ، ئىككى مەڭزىنى قىچىشتۇرۇۋەتتى ، ئۇ چۈشىدە ۋىلىق ـ ۋىلىق كۈلدى . ئارقىدىنلا بىرى ئۇنى ئىرغىتىپ ئويغاتتى . بۇرنىدىن ئاققان قان ياستۇقنىڭ يېرىمىنى بويىاپ بولغانىدى .

چۈن چى يانقان يېرىدىن قويۇپ تەشۋىش ئىچىدە ئولتۇردى . يېرىم كېچىدىكى دەرەخ سايىسى دېرىزە سىرتىدا لەپەڭلەپ تۇراتتى ، شۇنچىۋالا چوڭ ئۆينىڭ ھەممىلا يېرى كارىۋات ئىدى ، كارىۋاتتا ياش قۇرامى ، ئىرقىي ئوخشىمىغان ئاياللار ئۇخلىماقتا . ئۇلار قورقۇنچ ۋە قانماسلىق ئىچىدە ئۇخلاۋاتقاچقا ، يالۇۋرۇش ۋە ئىستەككە تولغان جۆيلۈشلىرى توختىمايتتى ، بەزىدە خىرىلدىغان ئاۋاز چىقىراتتى ، بۇ ئاۋاز خۇددى تاشنىڭ ئاستىدا قالغان مولۇننىڭ ئاۋازىدەك ئېچىنىشلىق ئىدى .

ئۇنى ئىرغىتىپ ئويغاتقان قىز ئۇنىڭ يونقان ـ كۆرپىلىرىنى ئاچىقىپ يۇدى . ئۇ قىز چۈن چىگە ئۆز ئىسمىنى دەپ بەرگەنىدى ، لېكىن مۇشۇ چاغلاردا چۈن چىنىڭ ئېسىدە يوق ئىدى .

چۈن چى ئاي نۇرىدا شەكىللەنگەن چىغىر يولىنى بويلاپ ئىشكىتىن چىقتى ـ دە ، قويۇق يوپۇرماقلىق بامبۇك ۋە كوكۇس دەرەخلىرى بولۇق ئۆسكەن ھويلىغا چىقتى . ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا قالايمىقان قويۇلغان زەمبىللەر تۇراتتى . شامال چىقىۋاتقان ھەم يامغۇر يېغىش ئالدىدا تۇرغان بۇ يېرىم كېچىدە ، بۇ زەمبىللەر خۇددى دېڭىزدىكى قولۇاقلاردەك ئاستا ـ ئاستا تەۋرىنەتتى . بوشلۇققا بىرنەچچە تال توم ئارغامچا تارتىلدى ، ئۇ قىز پاكىز يۇغان يونقان ـ كۆرپىلەرنى ئارغامچىغا يېيىۋاتاتتى . ئۇ يەردە ئاق رەڭلىك نۇرغۇن كىرلىكلەر قاتارىغا يېيىلغان ، خۇددى يىرتىلىپ كەتكەن

يەلكەنگىلا ئوخشايتتى ، شامال چىقسىلا يولغا چىقىدىغاندەك ھالەتتە تۇراتتى .

ئەنە ئاشۇ قىز چۈن چى ئەڭ دەسلەپتە تونۇشقان سۇڭ سۇڭ ، ئۇ لەپىلدەپ تۇرغان ئاق كىرلىكلەر ئارىسىدا تۇراتتى ، خۇددى چۈن چىنىڭ ئالدىغا بۇلۇتلارنىڭ يەڭگىل كۆتۈرۈشى بىلەن كېلىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى .

چۈن چىنى دەل سۇڭ سۇڭ قۇتقۇزۇۋالغاندى . ئۇ دېڭىز ساھىلىدا چۈن چىنى بايقىغاندا ، چۈن چى تىنىقىنى سەزگىلى بولمىغۇدەك دەرىجىگە بېرىپ قالغاندى . بىراق ، ئۇنىڭ تېنى مۇزلىمىغان ، ئەكسىچە يانار تاغنىڭ كۈلىدەك قىزىق ئىدى . بۇ خىل ئىسسىقلىق سۇڭ سۇڭنى ئۇنىڭ ھايات قالالايدىغانلىقىغا ئىشەندۈرگەنىدى . شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ، سۇڭ سۇڭ چۈن چىنىڭ پۈتلىرىنىڭ قان رەڭگىدە ئىكەنلىكىنى بايقىدى ، قىپقىزىل قان ئىزى تاپىنىدىن يۇقىرىغا كېڭەيگەن ، قېنىقلىقتىن سۇسلىشىپ ماڭغان ، ئوشۇقىغا كەلگەندە تولۇق يوقالغاندى . بۇ قىزىل پۈتلارمۇ قىزىۋاتاتتى . سۇڭ سۇڭ زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ ، پۈتتىكى جاراھەت ئېغىزىنى تاپماقچى بولدى ، بىراق تاپالمىدى ، پۈتتىن ئەسلا قان چىقمىغانىدى . ئۇ يەنە قان ئىزلىرىنى سۈرتۈپ چىقىرىۋەتمەكچى بولدى ، قان تېرە ئىچىدىن سىرغىپ چىققاندەكلا كۆرۈنسىمۇ ، قانچە كۈچىسىمۇ سۈرتۈپ چىقىرىۋەتكىلى بولمايتتى .

بۇ قىزىل پۈتلۇق ئاجايىپ بىر قىز ئىدى .

ئاشۇ گۈگۈمدا ، سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭغا ئۇزاق قاراپ ئولتۇردى ، ئاندىن ئۇنى ئاستا يۆلەپ يۇدۇۋالدى . ئۇ چۈن چىنى يۇدۇپ قايتىپ ماڭدى ، ئۇنىڭ دۈمبىسىمۇ چۈن چىنىڭ بېسىپ تۇرۇشى بىلەن قىزىپ كېتىۋاتاتتى . پېتىۋاتقان قۇياش ئەڭ ئاخىرقى ئازراق نۇرىنى ئۇلارغا يەتكۈزگەندىن كېيىن كەڭ دېڭىزغا سەكرىدى ، ئۇلار ئاسمان بىلەن زېمىن ئارىسىدىكى ئەڭ يوروق يالقۇنغا ئايلاندى . مۇشۇ دەقىقىدىن باشلاپ ئۇلارنىڭ تەقدىرى چىڭ باغلىنىپ كەتكەنىدى .

3

يىغىۇبلىش ئورنىنىڭ قاراڭغۇ ھەم زەي ئۆيىدىكى بىر كارىۋات ، كامبلىيە گۈلى چۈشۈرۈلگەن يېشىل رەڭلىك يۇڭ ئەدىيال ھەمدە نەدىن تېرىپ كەلگەنلىكىنى بىلگىلى بولمايدىغان بىر ماتا كۆڭلەك شۇ چاغدا چۈن چىنىڭ بارلىق تەئەللۇقاتى بولۇپ ھېسابلىنىاتتى . سۇس سۆسۈن رەڭلىك بۇ كۆڭلەكنى ئۇ دائىم ئۇچىسىدىن سالماي كىيەتتى ، كۆڭلەكنىڭ كۆكرەك قىسمىغا ئانارنىڭمۇ ياكى تاۋۇزنىڭمۇ شىرنىسى ئېقىپ كېتىپ ، سۇس قىزىل داغ قالغان ، قارىماققا ۋەھشىيلىكنىڭ دەللىلى بولغان جاراھەت ئېغىزىدەك كۆرۈنەتتى .

چۈن چى ئەزەلدىن كىيىم - كېچەك تالىشىنى خالمايتتى . ھەر قېتىم يىغىۋېلىش ئورنىدا كىيىم تارقىتىلغاندا ، ئۇ مۇساپىرلارنىڭ ئېتىلىپ بېرىپ كىيىملەرنى جان - جەھلى بىلەن تالىشىشلىرى ۋە ئۆزئارا ئۇرۇشۇشلىرىغا قارىغىنىچە بىر چەتتە پەرۋاسىز تۇراتتى . ئۇ مۇساپىرلار خۇددى ئۆزلىرىنىڭ قايتا ھاياتلىققا ئېرىشكەندىن كېيىنكى ئۇرغۇپ تۇرغان ھاياتىي كۈچىنى ئىسپاتلىماقچى بولغاندەك ، ئۇرۇشۇشقا جېنىنى تىكىپ قويىاتتى .

كۆڭلەكنى ئۇنىڭغا سۇڭ سۇڭ ئەكېلىپ بەرگەندى .

بۇنىڭدىن بۇرۇن سۇڭ سۇڭ دائىم كېچىدە چۈن چىنىڭ قان توختىتىشغىلا ياردەم قىلاتتى ، بەلكىم ئۇ چۈن چىنىڭ يېنىدىكى كارىۋاتتا ئۇخلايدىغان بولسا كېرەك . بىراق ، چۈن چى بۇنىڭغا دىققەت قىلىپ باقمىغانىدى . ئۇ ھەر قېتىم ئويغانغاندا مۇشۇنچىۋالا چوڭ ئۆيدە بىرمۇ ئادەم قالمىغان بولاتتى . ئاياللار قورۇدا توپلىشىپ پاراڭلىشىپ تۇرۇشقا ئامراق ئىدى ، قىستاڭچىلىق بىلەن تولغان بۇ قاراڭغۇ ئۆيگە ئۇخلاش ئۈچۈنلا ئامالسىز كىرەتتى .

چۈن چى ئەتىگەن - كەچلىرى ئايلانغىلى چىققاندا ، سۇڭ سۇڭنىڭ قورۇ تېمى تۇۋىدە قان ۋە بەلغەم دېغى بىلەن تولغان ئاشۇ ئالماشتۇرۇلغان كىرلىكلەرنى يېيىۋاتقانلىقىنى كۆرەتتى . ئۇ دائىم

بۇ يەردىكى ھەمشىرىلەرگە ياردەملىشىپ ، ئۇلارنىڭ ياخشى كۆرۈشىگە نائىل بولغانىدى .

چۈن چى ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ سۇڭ سۇڭنىڭ قوللىرىنى ئۇزۇن سوزۇپ ، پۈتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ كىر يېيىۋاتقانلىقىنى كۆردى . بۇ قىز ئەمدىلا ئون بەش - ئون ئالتە ياشلارغا كىرگەن ، جۇغى كىچىك ، تېرىسى زىغىر رەڭ ئىدى . ئۇنىڭ جۇڭگولۇقلارنىڭ پۇشتىدىن ئىكەنلىكى ياكى ئەمەسلىكىنى پەرقلەندۈرۈشمۇ قىيىن ئىدى . ئۇنىڭدىن بىر خىل ياۋايى گۈزەللىك چىقىپ تۇراتتى ، ئادەمنى ئۆزىگە جەلپ قىلالايتتى . ئۇ كىيىم يايغاندا نازۇك بەدىنى ئەۋرىشىم سوزۇلۇپ ، قورۇنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى چېچەكلىگەن شاپتۇل كۆچىتىگىلا ئوخشاپ قالاتتى . ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن جۇشقۇن ھاياتىي كۈچ خۇددى گۈلچېچىكىدەك تۆكۈلۈپ تۇراتتى . چۈن چى كۆپىنچە مۇشۇنداق جىمجىتلا ئۆتۈپ كېتەتتى . ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ ئۆزىگە قاراپ كۈلگىنىنى تاسادىپىي ھالدا بىرقانچە قېتىم ھېس قىلىغانىدەك بولدى ، بىراق سۇڭ سۇڭنىڭ ئىسمىنى ئېسىگە ئالالمىدى .

ئاشۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن ئۇلار ئىككىسى لەمپە ئاستىدا تۇرۇپ ، ئاشۇ ئايالىرنىڭ يىراقتىن ئېلىپ كېلىنگەن كونا كىيىملەرنى تالاشقىنىغا قاراپ تۇراتتى ، بۇ بىر مەيدان ئېلىشىشقا قاتناشمىغانلاردىن ئاشۇ ئىككىسىلا قالغانىدى . ئۇلار بىر - بىرىگە قارىشىپ قويۇپ ، قارشى تەرەپكە دوستانە كۈلۈمسىرەش ئاتا قىلىشتى . سۇڭ سۇڭ چۈن چىگە ، مېنى ساقلاپ تۇرۇڭ ، دېگەن مەنىدە كۆز ئىشارىسى قىلدى - دە ، ئۇرۇشۇپ - تاتىلىشۇاتقان ئايالار توپىغا قاراپ ماڭدى . چۈن چى ئۇنىڭغا تېڭىرقىغىنىچە قاراپ قالدى . تومۇز ئىسسىق بولۇۋاتقان بۇ چۈشتىن كېيىنىدە قىزىپ كەتكەن يەردىن بىر قەۋەت ئاق ھور كۆتۈرۈلۈۋاتاتتى ، ئۇنىڭ ئىنچىكە ئوشۇقى تۇمان قاپلىغان بوشلۇقتا لەيلەۋاتقانىدەك كۆرۈنەتتى ، يەڭگىل كۆلەڭگىسى خۇددى بۇلۇتلار ئارىسىدا پەرۋاز

قىلىۋاتقان پەرىگە ئوخشاپ قالغانىدى . پەرى ئاشۇ بىر توپ قەبىھ ئايالالار ئارىسىغا چۈشتى ـ دە ، بۇلاپ كەلگەن كىيىملىرىنى قوللىرىدا چىڭ تۇتۇۋالغان ئىككى ـ ئۈچ ئايال بىلەن قىلچە يۇز ـ خاتىرسىز ئېلىشىشقا باشلىدى . بايا تىنلا ئۇنىڭ يېنىدا بىر ئوبدان تۇرۇۋاتقان يېقىملىق قىز بىردەمنىڭ ئىچىدە ياۋايى ، زومىگەر ھازا زۇلغا ئايلانغانىدى . ئۇ ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر ئايالنىڭ چېچىدىن تۇتۇپ ، گەجگىسىدىن يەرگە بېسىپ ، يەنە بىر قولى بىلەن ئۇ ئايالنىڭ قولىدىكى كۆڭلەككە ئېسىلىپ ، ئۇنى ئازراق ـ ئازراقتىن تارتىپ چىقاردى .

قىزچاقنىڭ مۇشۇ مىنۇتلاردا ئىشلەتكەن ئادەمنى ھەيران قالدۇرغۇدەك كۈچى بايا تىنقى بۇلۇتلار ئارىسىدا ماڭغاندەك قەدەملىرى بىلەن زادىلا ماس كەلمەيتتى .

ئەلۋەتتە ، ئۇ ئايالالارمۇ ئۇنى ئۇراتتى ، قۇلاقلىرىنى تولغايتتى ، بىلەكلىرىنى قايرىيتتى ، ئۆتكۈر تىرناقلىرى بىلەن ئۇنىڭ يۈزلىرىنى تاتىلايتتى ، بىراق ئۇ ئوق ئۆتمەس باھادىرەدەك قىلچە چېكىنمەيتتى ، ھەتتا چىرايىدا ئاغرىق ئازابىنىڭ ئىپادىلىرىدىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى . بىردەمدىلا تۆت تەرەپتىن سۇڭ سۇڭغا يارەم بېرىشكە بىر توپ ئايالالار يوپۇرۇلۇپ كەلدى . ئادەتتە چىرايى سوغۇق كۆرۈنىدىغان ، سۇڭ سۇڭ بىلەن ئانچە چوڭقۇر دوستلۇقمۇ ئورنىتىپ كەتمىگەن بۇ ئايالالار خۇددى پىرقىرىتىۋېتىلگەن نۇرەڭ ھاياجانلىنىپ كەتكەندى . سۇڭ سۇڭ ھەقىقەتەنمۇ چاقىرىق كۈچىگە ئىگە قامچا ئىدى ، بۇ دۇنيانى ئۆزى ئەتراپىدا پىرقىرىتالايتتى .

سۇڭ سۇڭ بىلەن كىيىم تالاشقان ئۇ بىرنەچچە ئايال ئاز كۈچ بىلەن كۆپنى يېڭەلمەي ، ناھايىتى تېزلا مەغلۇپ بولۇپ ، كىيىمنى قولغا چۈشۈرگەن ھېلىقى ئايالنىڭ سۇڭ سۇڭنىڭ ئالدىغا كېلىپ كۆڭلەكنى ئۇنىڭغا بەرگەنلىكىگە كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ قارىشىپ قېلىشتى . سۇڭ سۇڭ كۆڭلەكنى بەخۇدۇك ھالدا ئالدى ، ئۇ مەڭزىلىرىدىن ئېقىۋاتقان قانىنى باشتىن ـ ئاخىر سۈرتۈپ باقمىدى .

ئاياللار تارقىلىپ كېتىشتى ، سۇك سۇكنىڭمۇ ئۇلارغا رەھمەت ئېيتىشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى . خۇددى بۇ نۇرغۇن قېتىم يۈز بەرگەن ئىشتەك ، ھەممىلا ئادەمگە ئادەتتىكىچىلا ئىش بولۇپ تۇيۇلدى . سۇك سۇك كېلىۋېتىپ قولىدىكى كۆڭلەكنى ئېگىز كۆتۈرۈپ چۈن چىگە قارىتىپ پۇلاڭلىتىپ قويدى ، قىزنىڭ كۈلكە يېغىپ تۇرغان قاش ـ كۆزلىرى ، مەڭزىلىرىدىكى ئاستا ـ ئاستا قېتىشۇاتقان قان ھەم قولىدىكى كۆڭلەك ... ئىشقىلىپ ، ھەممىلا نەرسە تولىمۇ يارقىن ئىدى .

قىز چۈن چىنىڭ ئالدىدا توختىدى ـ دە ، نەپىسى نورماللاشماستىنلا :

— ئېلىك ، — دېدى .

— ماڭا بېرەمسىز ؟

— ھەئە ، سىزگە بېرىمەن . سۆسۈن رەڭ سىزگە بەك يارىشىدۇ .

كۆڭلەك چۈن چىنىڭ قولىغا چۈشتى ، ئۇ خۇددى بىر كىچىك قۇشتەك يەڭگىل ئىدى . ئۇ كۆڭلەكنى چىڭ تۇتۇۋالدى ، خۇددى ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ بىخەستەلىكىدىن پايدىلىنىپ ئۇچۇپ كېتىشىدىن قورققاندەك .

چۈن چى بەكلا ھەيران قېلىۋاتاتتى . ئۇنىڭ كۆڭلى ناھايىتى تېزلا پاراكەندە بولۇپ كەتتى ، سەل ئارىسالدى بولۇپراق ، ئاخىر يەنىلا بارمىقىنى سوزۇپ ، سۇك سۇكنىڭ يۈزىدىكى قانىنى ئېرتىشقا باشلىدى . بىرقانچە جايدىكى جاراھەت ئېغىزى خېلى چوڭقۇر ئىدى ، تېرىلىرى تاتىلىنىپ چۈشۈپ كەتكەن ، يالىڭاچلىنىپ قالغان ئەتتىن قان توختىماي سىرغىپ چىقىۋاتاتتى . قانىنىڭ بارغانسېرى كۈچىيىۋاتقان يالقۇندەك كېڭىيىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن چۈن چىنىڭ كۆڭلى پاراكەندە بولۇپ ، جاراھەت ئېغىزىنىڭ ئەتراپىدىكى قانىنى سۈرتۈشتىن ئىبارەت بۇ بىھۇدە ھەرىكەتنىلا تەكرارلايتتى .

چۈن چى ئېسىنى يوقاتقاندىن كېيىن ، سۇك سۇك ئۇنىڭ بىلەن يېقىن ئۆتكەن تۇنجى كىشى ئىدى ، بىراق بۇ خىل تۇيغۇ چۈن

چىنىقۇشى تەسەۋۋۇرىدىكىدەك گۈزەل بولمىغاندى . ئۆتمۈشى توغرىسىدا ھېچنېمىنى بىلمىگەچكە ، چۈن چى دائىم دېگۈدەك غېرىبلىق ھېس قىلاتتى . ئۇ چاغلاردا ئۇ بىرەرىنىڭ ئۆزىگە يېقىنلىشىشىغا ، ئۆزىگە كۆيۈنۈشىگە تولىمۇ ئىنتىزار ئىدى . بىراق ، سۇئال سۇئالىنىڭ يۈزىدىكى جاراھەت ئادەمنىڭ كۆزىنى كۆيدۈرگۈدەك دەرىجىدە بولغاچقا ، چۈن چى نېمە قىلىشىنى بىلەلمەيۋاتاتتى . ئۇ ئۆزىدە سۇئال سۇئالغا قايتۇرغۇدەك ھېچنېمە يوقتەك ھېس قىلماقتا ئىدى .

4

سۇئال سۇئال بىر ئۆي ـ ماكانسىز قىز ئىدى ، ئاتا ـ ئانىسى ئۆلۈپ كەتكەن ، ئۆزى يالغۇز لىيەنيەن ئارىلىدا تۇراتتى . بەزىدە ئارالدىكى كاتولىك دىنى چېركاۋىدا تۇراتتى ، بەزىدە مۇساپىرلار لاگېرىغا بېرىپ كۇن ئۆتكۈزەتتى ، ئەتىسى ئۇنىڭ نەدە يۇرىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى ، ھەتتا ئۇ ئۆزىمۇ بىلمەيتتى .

بىراق ، ئۇنىڭ يۇرگەن ـ تۇرغان يېرىنى بىلىشكە نۇرغۇن كىشىلەر قىزىقاتتى . چۈنكى ، ئۇ ناھايىتى گۈزەل جانىۋار ئىدى ، پۈتۈن ئورماندىكى ئۇچار قانات ۋە ھايۋاناتلار گۈزەللىكتە ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيتتى . بەلكىم چۈن چى ئۆزىنى بەختلىك ھېس قىلىشى كېرەكتۇ ، چۈنكى بۇ ئەڭ گۈزەل كىچىك جانىۋار ئۇنىڭ يېنىغا ماكانلىشىپ ، كېچە ـ كۈندۈز ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇۋاتاتتى ، بۇ ھەقىقەتەنمۇ كىشىنىڭ مەستلىكىنى كەلتۈرىدىغان ئىش ئىدى . سۇئال سۇئال ھەقىقەتەنمۇ چۈن چىدىن ئايرىلالمايتتى ، كېچىلىرى ئۇخلايدىغان چاغدا ، ئۇ ھەمىشە يوشۇرۇنچە چۈن چىنىڭ كارىۋىتىغا چىقىۋالاتتى ـ دە ، ئۇنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ :

— ئۇخلاڭ ، — دەيتتى . بۇ گەپنى دەپ بولغاندىن كېيىن سۇئال سۇئال رازىمەنلىك بىلەن كۆزىنى يۇماتتى .

ئىسسىق بەلۋاغنىڭ كېچىلىرىدە دېڭىز شامىلى بولسىمۇ ، لېكىن ئادەمگە قۇرغاق ئىسسىق بىلىنەتتى . سۇئال سۇئال

ئۇخلىغاندىمۇ كەپسىز ئىدى ، خۇددى يوتقان ئىچىدە سۇ ئۇزۇۋاتقاندەك پۇت ـ قوللىرىنى لىڭشىتىپ تۇراتتى ، نەپىسىمۇ كۇچلۇك ئىدى ، ئېغىزىنىمۇ يوغان ئېچىۋېلىپ ، نەپەسلىنىشى ئۇچۇن ياردەمگە سالاتتى . بەزىدە ئۇ چۇن چىنى مەھكەم تۇتۇۋېلىپ ، ئۇققىلى بولمايدىغان گەپلەرنى قىلىپ جۇيلۇيتتى . ئاشۇ كېچىلەردە چۇن چى چۆچۇپ ئويغىنىپ ، بۇ قىزنىڭ يامىشىپ چىقىۋاتقان كىچىك يىرتقۇچ ھايۋاندەك ئۆزىگە مەھكەم ئېسىلىۋالغانلىقىنى كۆرۇپ ، چىرايى ئۆڭۇپ كېتەتتى .

چۇن چى ئۇنىڭ مەڭزىنى يەڭگىل سىلاپ قويدى . بۇ چاغدا ئۇ تېخىمۇ تاتلىق ئۇخلاپ كەتتى ، ئويغىنىدىغاندەك قىلمايتتى ، خۇددى چۇن چىگە مەنسۇپ بالىدەك . چۇن چى ئۆزىنىڭ سۇڭ سۇڭغا ئازراق ھەسەت قىلىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلمىسا بولمايتتى . ئۇ ئۆزىدىكى بۇ خىل ناچار كەيپىياتنى تىزگىنلەشكە تىرىشۋاتاتتى ، لېكىن ئەتراپتىكىلەر سۇڭ سۇڭنىڭ گۇزەللىكىگە مەپتۇن بولۇپ ، ئۇنىڭغا يېقىنلىشىشنىڭ كويىغا چۇشكەن ھامان ، چۇن چى ئىختىيارسىز ئۆزىنى چەتكە ئالاتتى . سۇڭ سۇڭنىڭ ئۆزىدىكى گۇزەللىكنى ئەزەلدىن ھېس قىلىپ باقمىغانلىقى ، چۇن چىنىڭ بىئارام بولىدىغانلىقىنى بىلمەيدىغانلىقى چۇن چىگە ئايان ئىدى ، لېكىن ئۇ يەنىلا يۇقىرىقىدەك پوزىتسىيىدە بولۇشتىن ساقلىنالمايتتى . چۇن چى سۇڭ سۇڭغا يەنە بىرەدەم قاراپ تۇرۇۋېتىپ ، ئۇنىڭ بېشىنى يوتقان بىلەن بوشقىنا چۇمكەپ قويدى . ئۇ بۇ قىزدىكى چاقناپ تۇرغان گۇزەللىكنى پۇتۇن دۇنيانىڭ كۆرمەسلىكىنى ، ئۇنىڭدىكى گۇزەللىكنى ئۆزىنىڭلا بىلىپ قېلىشىنى ئۇمىد قىلاتتى ؛ ياكى مۇنداقچە ئېيتقاندا ، ئۇنىڭدىكى گۇزەللىك بۇنداق جەلپكار ھەم يۇكسەك بولماي ، تەبىئەتتىكى ئېقىن سۇ ۋە دەل ـ دەرەخلەردەك ، ئۆيلەردىكى فارفور زىننەت بۇيۇملىرىدەك جىمجىت بولغان ھالەتتىمۇ ، چۇن چىنىڭ كۆڭلىنى پاراكەندە قىلماي قالمايتتى .

سەھەردە ئويغانغاندا ، چۇن چى پۇتلىرىنى كارىۋات يېنىدا

ئولتۇرغان سۇڭ سۇڭ قۇچاقلاپ تۇرغانلىقىنى ھەم ئۇنىڭ خىيالغا پاتقان ھالدا بۇ پۈتلارغا قاراۋاتقانلىقىنى كۆردى . ئۇ چۈن چىنىڭ پۈتلىرىدىكى قان ئىزلىرىنى سىلىغاچ :

— تولىمۇ ئەپسۇس ، ئۆتكەن ئىشلار ئېسىڭىزدە يوق ئىكەن ، مېنىڭچە ، ئۇ ئاجايىپ ئېسىل ھېكايە ، بۇ قىزىل پۈتلار ئۇنىڭ ئەڭ ياخشى دەلىلى ، — دېدى .

— ھازىرمۇ قىزىقمىكەن ؟ — سورىدى چۈن چى . ئۇ پۈتلىرىنى كەمدىن - كەم تۇتاتتى ، ھەمىشە بۇ پۈتلار ئۆزىگە تەۋە ئەمەستەك ھېس قىلاتتى .

— يەنىلا قىزىقكەن . پۈتۈن بەدىنىڭىزمۇ بەكلا قىزىق ، شۇڭا بۇرنىڭىزدىن قان ئاقىدۇ . سىز بىر يانار تاغنىڭ ئۆزىلا .

— شۇنداقمۇ ؟ ئۇنداقتا سىز بۇ يانار تاغنىڭ ئېتىلىپ چىقىشىدىن قورقمامسىز ؟

— قورقمايمەن . مەن سىزدىكى قىزىقلىققا ئامراق ، قىزىل بالا ، — سۇڭ سۇڭ ئۇنى مۇشۇنداق چاقىراتتى .

ۋەھالەنكى ، سۇڭ سۇڭ ھەممىلا ئادەمگە بۇنداق ئىللىق مۇئامىلە قىلمۇرمەيتتى ، چۈن چى ئۇنىڭ ئۇچۇن ئالاھىدە ئىمتىيازغا ئىگە شەخس ھېسابلىناتتى . ئەمەلىيەتتە ، سۇڭ سۇڭنىڭ ئاجىز ھەم ۋىجدىك ۋۇجۇدىغا ئادەمنى ھەيران قالدۇرغۇدەك دەرىجىدىكى ۋەيران قىلىش ئىستىكى يوشۇرۇنغانىدى . گەرچە ئۇ بۇرۇن چېركاۋدا تۇرۇپ باققان بولسىمۇ ، بىراق خرىستىئان دىنىغا قارىتا ئادەتتىن تاشقىرى ئۆچمەنلىك پوزىتسىيىدە ئىدى . چۈن چى ئۆزىنىڭ بىرەر قېتىم ئىبادەت قىلغۇسى بارلىقىنى ، قىلغان ئىبادىتىنىڭ ئاشۇ يوقالغان ئەسلىمىلىرىنى تېپىپ بېرىشىنى ئۈمىد قىلىدىغانلىقىنى ئېيتقاندا ، سۇڭ سۇڭ ناھايىتى مەنىستىمگەن تەلەپپۇزدا :

— مېنىڭ ئالدىمدا بۇنداق گەپلەرنى تىلغا ئالماڭ ، تەڭرىنىڭ بارلىقىغا ئاللىقاچان ئىشەنمەيدىغان بولۇپ قالغانمەن . چېركاۋدا

تۇرغان ئاشۇ كۈنلەردە ، چېركاۋغا ئوت قويۇپ ، ئۇنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىۋېتىشنى ئويلىمايدىغان كۈنۈم يوق ئىدى ، — دېگەنىدى .

سۇئال مەنستىمگەن ھالدا كۈلۈپ قويدى . چۈن چى قەتئىيلىكىنى ساقلاپ قالدى . ئۇ سۇئال سۆزىنىڭ لەۋلىرى ئارىسىدىن غىل ـ پاللا چىقىپ قالغان قوزۇق چىشلىرىنى كۆرۈپ قالدى . ئۇ چىشلارغا سىپارى مېۋىسىنىڭ پارچىلىرى چاپلىشىپ قالغان ، خۇددى بىر يىرتقۇچ ھايۋاننىڭ قان يۇقى چىشىغىلا ئوخشايتتى .

مۇساپىرلار لاگېرىدا سۇئال سۆزىنىڭ كېيىنىدە غەزەلخانلىق قىلىشنى كەسىپ قىلغان ئاشۇ پاھىشىلەر بىلەن بىللە يۈرۈشكە ئامراق ئىدى ، ئۇلاردىن ناخشا ئۆگىتىپ قويۇشنى ئۆتۈنەتتى . ئۇنىڭ ئاۋازى تۆۋەن ، ئازراق خىرقىراق ئىدى ، شۇڭا ناخشا ئېيتسا ئۆزىگە خاس ئۇسلۇب شەكىللىنەتتى . ئۇ غەزەلخان پاھىشىلەر سۇئال سۆزىنى ئۆزلىرى بىلەن بىللە ناخشا ئېيتىشقا قۇترىتىپ ، سىزدەك بۇنداق گۈزەل قىز چوقۇم ئالقىشقا ئېرىشىدۇ ، كېيىنكى تۇرمۇش بەك پەيزى ، ھەرگىز زېرىكمەيسىز ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ، پۇلمۇ تاپالايسىز ، دېگەندەك گەپلەرنى قىلىشاتتى . باشقىلارنىڭ ماختاشلىرىنى سۇئال سۆزى قىلچە چوڭ بىلمەيتتى ، پەقەت ئېغىزىنى پۈرۈشتۇرۈپ كۈلۈپلا قوياتتى ، پۇل ـ پۇچەكمۇ ئۇنى ئانچە جەلپ قىلمىپ كېتەلمەيتتى ، پەقەت ئاشۇ يېڭىچە تۇرمۇشلا ئۇنىڭدا ئىنتىلىش پەيدا قىلىۋاتاتتى .

— بىز بىللە كېمىگە چىقىپ غەزەلخانلىق قىلايلى ، بولامدۇ ؟ — دېدى سۇئال سۆزى يېرىم كېچىدە چۈن چىنى تۇرتۈپ .

— مېنىڭ بارغۇم يوق ، بىرەر سەۋەب تېپىپ بېرەلمەيمەن ، لېكىن ئۇلار بىلەن خۇشۇم يوق .

— ھەر كۈنى ناخشا ئېيتىپ ، شاراب ئىچىپ ئەركىن ياشىغانىنىڭ نېمە يامىنى بار ؟

— مەن خاتىرجەم ياشايدىغان تۇرمۇشنى ئارزۇ قىلمەن ،

ئۆزۈم ياخشى كۆرىدىغان جايدا بىرەر ئېغىز كىچىك ئۆيۈم بولسا ، قورۇغا ھەر خىل گۈللەر تىكىلگەن بولسا ، دېڭىزدىن يىراق بولمىسا ، كەچلىرى قۇملۇقتا شامالدىغلى بولسىلا كۇپايە .

— ھە ، يادىمدا تۇتۇۋالدىم ، — دېدى سۇڭ سۇڭ .

— نېمىنى يادىڭدا تۇتۇۋالدىڭ ؟ — سورىدى چۈن چى تېڭىرقىغان ھالدا .

— سىزنىڭ ئارزۇيېڭىزدىكى تۇرمۇشنى يادىمدا تۇتۇۋالدىم ، ئۇنى ھامان بىر كۇنى ئىشقا ئاشۇرىمەن .

چۈن چى بەكلا تەسىرلەندى ، ئازراق ھەيرانمۇ قالدى . بۇنداق گەپلەرنى بىر ئەر كىشى دېيىشى كېرەك ئىدىغۇ ، ھازىر بۇ گەپلەر سۇڭ سۇڭنىڭ ئېغىزىدىن چىقىۋاتقاچقا ، قانداقلا بولسۇن غەلىتە تۇيۇلاتتى . سۇڭ سۇڭنىڭ مىشچان قىز ئەمەسلىكى چۈن چىگە ئايان ، بىراق نېمىلا دېگەنبىلەن ، ئۇ بىر ئايال زاتى ، باشقىلارنىڭ ئەركىلىتىشلىرى ۋە كۆيۈنۈشلىرىگە نائىل بولۇشى كېرەك ، چۈن چىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىش مەسئۇلىيىتى ئۇنىڭ زىممىسىگە يۇكلىنىپ قالسا قانداق بولىدۇ ؟

ئايلانما شەكىللىك پەلەمپەينى بويلاپ پەسكە چۈشسىڭىز ، بۇ يەردە كۆمۈلۈپ ياتقىنى بىر دوزاخ ئەمەس ، بەلكى خانلىق دۆلەت . مېڭىۋەرسىڭىز ، بوران ئاۋازى قۇلاقلارنى گاس قىلغاندا ، چاڭ ـ توزانلار كۆزلەرنى كور قىلغاندا ، تىكەنلەر پۇتلارغا چىرماشقاندا ، ئەسلىمىنىڭ ئىگىسى ئاستا ـ ئاستا پەيدا بولىدۇ .

بارىئان① كوچىلىرى ، غۇلاپ چۈشكەن فارفور بۇيۇم دۇكانلىرى ، كوچىدا چېچىلىپ دوملاپ يۇرگەن مېۋىلەر ، ساراسىمە ئىچىدە قېچىۋاتقان ئايالار ، ئېچىنىشلىق يىغلاۋاتقان

---

① 1582 ـ يىلىدىن 1860 ـ يىلىغىچە فىلىپپىننىڭ مانىلا شەھىرىدىكى جۇڭگولۇق مۇھاجىرلارنىڭ ئولتۇراق رايونى ھەم سودا رايونى . ئىسپانىيە مۇستەملىكىچى داۋىرلىرى بۇ يەردە «جۇڭگولۇقلارنى جۇڭگولۇقلار ئارقىلىق ئىدارە قىلىش» سىياسىتىنى يۈرگۈزۈپ ، جۇڭگولۇق مۇھاجىرلاردىن نازارەتچى تەيىنلەپ مەزكۇر رايونىنى باشقۇرغان . بارىئان يەتتە قېتىملىق ئوت ئاپىتى ۋەيرانچىلىقىنى باشتىن كەچۈرگەن .

بالىلار ، ئەلپازى يامان قىزىل چاچلىق ئەجنەبىي ئالۋاستىلار...

بارىئان دېگەن سۆز ئىسپان تىلىدا «سەرگەردانلار رايونى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرەرمىش . باش دەريا‌سى ساھىلىغا جايلاشقان بۇ كىچىك شەھەر تارىخ ئېقىنىنى بويلاپ ئېقىپ ، ئاشۇ قىزىل چاچلارنىڭ قولىغا چۈشكەندە ، ئاللىقاچان چاك ـ چېكىدىن بۆسۈلۈپ كەتكەنىدى . ئۇلار يەرلىكلەردىن باشلىق تەينىلەپ باشقىلارنى باشقۇراتتى ۋە باستۇراتتى . بۇ ئاجىز ھەم قورقۇنچاق «باشلىقلار» نى تويماس نەپسى تېرەپ تۇراتتى ، ھوقۇق ئۇلارنىڭ ئەپت ـ بەشىرىسىنى تاجاۋۇزچىلار بىلەن پەرقسىز قىلىپ قويغانىدى . شۇڭا ، قۇل قىلىش ۋە ئۆلتۈرۈش ئۇلارنىڭ قولىدىكى قامچىغا ئايلانغانىدى ، ئۇلارنىڭ پۈتلىرى ئۆز مىللىتىنىڭ قېنىنى كېچىپ ماڭاتتى .

پىلانلانغىلى ئۇزاق بولغان قوزغىلاڭ ئاخىر بۇ دەمىق كەچتە پارتلىدى ، ئىسپانىيىلىكلەر چېكىنىپ كېتىش ئالدىدا لەشكەر ۋە قوراللارنى «باشلىق»نىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ :

— ياخشى ئىشلىگىن ، بۇ يەر بىر قېتىملىق چوڭ تازىلاشقا موھتاج ، — دېدى .

قوزغىلاڭچىلار ئۇلارنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكىدىن كۆپ كۆچلۈك ئىدى . توغرا ، غەزەپ قانچىلىك بولسا ، كۈچمۇ شۇنچىلىك بولىدۇ . قوزغىلاڭنىڭ باشلامچىسى قولىغا چۈشۈپ قالدى ، «باشلىق» ئۇنى كۆيدۈرۈش جازاسى تۈۋرۈكىگە باغلىدى . تاپان ئاستىدىكى ئوت لاۋۇلداپ كۆيمەكتە ئىدى . ئوت ئۇشۇقىدىن باشلاپ ئۇنىڭغا يامىشىشقا باشلىدى ، ئوت ئۇنى بىر ئىلىك ـ بىر ئىلىكتىن يۇتماقتا ئىدى . ئولاشقان كىشىلەر چىرقىرىشىپ كەتتى ، بەزى ئاجىزراقلىرى قېچىشقا باشلىدى ... قارا ئىسكىلىت بوشلۇقتا تىك تۇراتتى ، خۇددى تىز پۈكمەس شەمشەردەك . بىراق ، ئۇنىڭ ئېگەشكۈچىلىرى ۋە ئۇنىڭغا ئاۋاز قوشقانلار ئاللىقاچان تىز پۈككەنىدى ، ئۇلار ئۇنىڭ جەستى ئاستىدا تىزلىنىپ ، «باشلىق» تىن رەھىم ـ شەپقەت تىلىمەكتە ئىدى .

كىشىلەر بۇنى قوزغىلاڭنىڭ ئاخىرلىشىش قىسمى دەپ ئويلاپ قېلىشقانىدى . بۇ ئوتنىڭ جازا تۈۋرۈكىدىكى ئادەمنى كۆيدۈرۈش بىلەنلا بولدى قىلمايدىغانلىقىنى ھېچكىم ئويلاپ باقمىغانىدى . ئۇ ئوت خۇددى بىرەر ۋەھىي كەلگەندەك تۇيۇقسىز چاچراپ چىقىپ ، بارىئانىڭ ئوت - چۆپ بېسىپ كەتكەن كوچىلىرىنى ، باش دەرياسىنىڭ چۆللىشىپ كەتكەن قىرغاقلىرىنى بويلاپ كېڭىيىشكە باشلىدى . تىز پۈككەن كىشىلەرنىڭ ئۆز قىلمىشى ئۈچۈن بەدەل تۆلىشىگە توغرا كېلىۋاتاتتى .

دېگەندەك پاكىزلىنىپ بولمىغانلار كېلىپ يۇيۇنۇڭلار !

ئوت ئۇدا يەتتە كۈن كۆيدى ، ئۇنى يامغۇر سۇيمۇ ئۆچۈرەلمىدى . بارىئان ۋەيران قىلىۋېتىلدى ، پەقەت بۇركۇتلا خارابلىك ئاسمىنىدا ئەگىپ ، ھېلىقى قارا ھەيكەلگە ئېھتىياتچانلىق بىلەن يېقىنلىشىپ ، كۆيۈپ كەتكەن بىر پارچە ئەتنى چىشلەپ ئۈچۈپ كەتتى . مۇستەملىكىچىلەر بۇ ئاپەتنى پەرۋايىغەمۇ ئېلىپ قويماي ، بارىئاننىڭ تۆۋەن تەرىپىگە يېڭى بىر شەھەر پەيدا قىلدى . يېڭى باشلىق ، يېڭى قانۇن ، يېڭى پۇقرا ، ھەممە نەرسە يېڭى ئىدى ، پەقەت «بارىئان» دېگەن ناملا ئۆز پېتىچە ساقلاپ قېلىنىدى .

5

چۈن چى قېچىپ كەتتى . ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ ۋەدىسىگە قانچىلىك ئېتىبارسىز قارايدىغانلىقىنى ھەرىكىتى ئارقىلىق ئىسپاتلىغانىدى .

ئۇ كۈنى ھېچقانداق بېشارەت بېرىلمىگەن دېگىلىمۇ بولمايتتى . ئالدىنقى كۈنى سۇڭ سۇڭنى ئۇدا قارا بېسىپ چىققان ، ئويغانغان چېغىدا سىرتتا ھاۋا تۇتۇلۇپ ، قارا يامغۇر يېغىش ئالدىدا تۇرغانلىقىنى كۆرگەن . چۈن چى ئۇنى تاشلاپ قويۇپ ، يالغۇز ئايلانغىلى چىقىپ كەتكەنىدى . چۈن چى يېقىندىن بۇيان سەل غەلىتە بولۇپ قېلىۋاتاتتى ، دائىم دېگۈدەك ئۆزى يالغۇز چىقىپ كېتىپ ، كەچلىك تاماق ۋاقتىدا ئاران قايتىپ كېلەتتى ، كۆڭلىدە بىرەر ئىش

بارەك چىرايى ئېچىلماي كېلىۋاتاتتى . بىراق ، سۇك سۇك ، چۈن چى خاتىرىسىنى يوقاتقانلىقى ئۈچۈن ئازابلىنىۋاتىدۇ ، دەپلا ئويلىغانىدى .

چۈن چى كەچلىك تاماقنىڭ ېېرىمىنى يەپلا ئۆيگە كىرىپ كەتتى . سۇك سۇك ، ئاشۇ چاغدا نېمىشقا ئۇنىڭغا ئەگىشىۋالمىغاندىمەن ، دەپ مەڭگۈلۈك پۇشايماندا قالدى . ئۇ چاغدا سۇك سۇك بىر غەزەلخان پاھىشنىڭ ئىلگىرى كېمىدە باشتىن كەچۈرگەن ئىشلىرىنى ئاڭلاپ قېتىپلا قالغانىدى ، كۈنلەر بەك زېرىكىشلىك بولغاچقا ، پاھىشلەرنىڭ ئاجايىپ - غارايىپ سەرگۈزەشتلىرىنى ئاڭلاش بۇ يەردە زېرىكىشتىن قۇتۇلۇشتىكى بىردىنبىر ئۇسۇل ھېسابلىناتتى .

سۇك سۇك ئۆيگە قايتىپ كىرگەندە چۈن چى ئاللىقاچان كېتىپ قالغانىدى . ئۇلار نۇرغۇن كېچە ئورتاق ئىشلەتكەن ئاشۇ ياستۇقتىن سۇك سۇك تېخى ھارارىتىنى يوقاتمىغان ياش دېغىنى بايقىدى .

ئۇ قورۇغا ئېتىلىپ چىقىپ چۈن چىنى ئىزدىدى . ئايلانما كارىدورنىڭ ئاياغ تەرىپىدە چۈن چىنىڭ ئورۇق گەۋدىسى غىل - پال كۆرۈنگەندەك قىلدى ، بۇ گەۋدە خۇددى يەردىن كۆتۈرۈلگەن ھور لەمپىنىڭ ئۇ تەرىپىگە يوشۇرۇنغان بۇلۇتقا قوشۇلۇش ئۈچۈن كېتىپ قالغاندەك غايىب بولدى . ئۇ ئاۋازىنىڭ بارچە چۈن چىنى چاقىردى ، لېكىن جاۋابسىز قالدى .

چۈن چى ئۇچىسىغا يەنىلا سۇك سۇك تارتىۋېلىپ ئەكېلىپ بەرگەن كۆڭلەكنى كىيىۋالغانىدى ، قۇلاق تۈۋىدە سۇك سۇكنىڭ ئۆزىگە بەرگەن ۋەدىسى جاراڭلايتتى ، شۇنداق قىلىپ ، ئۇ بىر ئەرنىڭ قولىنى تۇتقان پېتى خۇشال ھالدا قېچىپ كەتتى . ئۇ سۇك سۇكنىڭ ئۆزىنى چاقىرىۋاتقانلىقىنى چوقۇم ئاڭلىدى ، چاقىرغان ئاۋاز ئادەمنىڭ يۈرەك - باغرىنى ئېزەتتى ، ھەرقانچە شارقىراپ ياغقان يامغۇرمۇ ئۇنى توسۇيالمايتتى . شۇنچە ھەسرەتلىك ئاۋازنى ئاڭلاپ تۇرۇپ ئۇچقاندەك قېچىشقا ئۇنىڭ كۆڭلى قانداقمۇ

ئۇنىڭاندۇ؟ كەينىگە قاراپمۇ قويمىدىغۇ؟ مارت ئېيىدىكى ئارال، تۇيۇقسىز كەلگەن قارا يامغۇر، ھەممىلا يەر ئاسىيلىقنىڭ پۇرىقىغا تولغان.

چۈن چىنىڭ بىر ئەر بىلەن قول تۇتۇشقىنىچە مۇساپىرلار لاگېرىنىڭ دەرۋازىسىدىن چىقىپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىرى كۆرگەنىكەن. پاھىشىلەر: «ئادەتتە ئانچە كۆزگە كۆرۈنۈپ كەتمەيدىغان بۇ قىزنىڭ ئەجەب كارامىتى بارىكەنە، ئۆزىنى ئېلىپ كېتىدىغان ئەرنى شۇنچە تېزلا قولىغا چۈشۈرۈپتۇ» دېگەندەك گەپ ـ سۆزلەردە بولۇشتى. ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگۈچى ھېلىقى ئەرنىڭ قىياپىتىنى «تېرىسى قېنىق مىس رەڭ، مۇرىلىرى كەڭ، ساقال ـ بۇرۇتلىرى قويۇق ...» دەپ تەپسىلىي سۈرەتلەپ بەرگەن بولدى.

— بولىدىغان كاساپەت ئىكەن! — ئاياللار تامىقىنى چاكىلدىتىپ ماختىشاتتى. بۇلۇڭدا ئولتۇرغان سۇڭ سۆڭنىڭ چىرايىنىڭ قانچىلىك ئازابلىق تۈسكە كىرگەنلىكىنى، كۆڭلىدىكى خورلۇقنىڭ ئۇنى ئازابلاپ، مىخلىق كارىۋاتتا ئولتۇرغاندەك بىئارام قىلىۋاتقانلىقىنى ھېچكىم بىلمەي قالدى. ئۇنىڭ چۈن چىگە ئۆچلۇكى كەلدى، بىراق ئۇنى داۋاملىق ئىزدەش ئىرادىسىدىن ۋاز كەچمەيتتى.

ئاپرىل، دېڭىز تاشقىنىدىن كېيىنكى تۇنجى كېمە جۇڭگودىن مالايا تاقىم ئاراللىرىغا يېتىپ كەلدى. مۇساپىرلار لاگېرىدىكى غەزەلخان پاھىشىلەر بۇنى بىر ـ بىرىگە چېپىپ يۈرۈپ خەۋەر قىلىشتى، ئۇلار ئاخىر كېمىگە قايتىپ كېتەلەيدىغان بولغانىدى. ئۇلار كېمىدە بىرقانچە كۈن ئويناپ كېلىش توغرىسىدا سۇڭ سۆڭغا قىزغىن نەسىھەت قىلىشتى. ئەسلىدە سۇڭ سۆڭنىڭ بارغۇسى يوق ئىدى، بىراق پۇل تېپىش ئىستىكى ئۇنىڭدا كۈچىيىۋاتاتتى، پاھىشىلەر، كېمىدە پۇل تېپىش ناھايىتى ئاسان، دەۋاتاتتى.

بىر خىل بىۋاستە سىزىم ئۇنى يېتىلەۋاتاتتى ھەم ئۇنى مۇنداق بىر ئەقىدىگە ئىخلاس قىلىشقا قىستاۋاتاتتى : ئۇ چۈن چىنىك ئارزۇسىنى ئىشقا ئاشۇرغاندا ، چۈن چى چوقۇم ئۇنىڭ قېشىغا يەنە قايتىپ كېلىدۇ .

6

كېيىنكى ئۇ ھەر خىل ئەرلەرنى ئۇچراتتى ، دېڭىزچى ، چەت ئەل ئەلچىسى ، ئاغۋات ، دىن تارقاتقۇچى ... دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ گۈزەللىكىگە مەپتۇن بولاتتى ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى يېرىم كۆندۈرۈلگەن ئاشۇ ياۋايىلىق بارلىق ئەرلەردە ئۇنىڭغا ئېرىشىش ئىستىكى پەيدا قىلاتتى ، ھەتتا ئۇنىڭ خىرقىراق ، تۆۋەن ئاۋازىمۇ ئۇلارنى ئۆزىگە چوقۇندۇراتتى ... ئۇنىڭدىكى تولغان گۈزەللىك ئادەتتىكى غەزالخان ئاياللارنىڭكىگە ئوخشىمايتتى ، باشقىلاردا كەم تېپىلىدىغان بىر نۇقتا شۇكى ، ئۇ ئەرلەرنى ئۆزىدىن ئەيمەندۈرەلەيتتى . ئۇ سەھنىدە ناخشا ئېيتقاندا ھەممە ئادەم پۈتۈن دىققىتى بىلەن كۆرەتتى ۋە ئاڭلايتتى ، ھەممەيلەن ئۇنىڭ بىر غەزەلخان ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قېلىشاتتى ؛ خېرىدارلارغا ھەمراھ بولۇپ ھاراق ئىچكەندىمۇ ئۇ ھەمىشە ئېتىبارغا ئېرىشەتتى ، ئەزەلدىن كەمستىلمەيتتى ، خېرىدارلارنىڭ ھاراقنى زورلاپ ئىچۈرۈپ مەست قىلىۋېتىشىدەك ئاقىۋەتكىمۇ دۇچار بولۇپ باقمىغانىدى .

كېيىنكى تۇرمۇش چۈشكۈن ھەم قالايمىقانىدى ، بىراق سۇئۇك سۇئۇك ئىپپىتىنى ساقلاشتىن ۋاز كەچمىگەنىدى . جاھاننى ھەيران قالدۇرىدىغان بۇ گۈزەلنىڭ تەنھا ئۆتىدىغانلىقىنى ، ناخشىنىلا سېتىپ ، ئىپپىتىنى ساتمايدىغانلىقىنى ، مەيلى خېرىدارنىڭ سالاھىيىتى قانچە يۇقىرى بولسۇن ، مەيلى قانچىلىك كۆپ پۇل چىقارسۇن ، بۇ خىل تەلىپىنىڭ رەت قىلىنىدىغانلىقىنى كېيىنكىلەرنىڭ ھەممىسى بىلەتتى . بۇ نۇقتا ھەقىقەتەنمۇ باشقا غەزەلخانلارنىڭ قايىللىقىنى قوزغايتتى . سۇئۇك سۇئۇنىڭ ئۆزىنى

بۇنداق چاك تۇتۇشدا ئاساسلىق رول ئويناۋاتقىنىنىڭ ئەخلاق بولماستىن ، بەلكى ئۆز تېنى ئىكەنلىكىنى بىلىدىغان ئادەم يوق ئىدى . ئۇنىڭ بۇ خىل قوغدىنىشى پۈتۈنلەي ئۆز ۋۇجۇدىنى چىقىش قىلغانىدى . ئۇ ئەر زاتىنى قوبۇل قىلىشقا ئۆزىنى قايىل قىلالمايتتى . سۇئال سۇئال ھەر قېتىم ئەر زاتى تېنىنىڭ جام ياپقۇچقا ئوخشاش ئۆزى ئۈستىگە دۇم كۆمتۇرۇلۇۋېلىپ ، ئۇنىڭغا ئازراقلا ھاۋا قالدۇرۇپ قويىدىغانلىقىنى ، ئۆزىنىڭ بېسىلىپ قىينىلىپ نەپەس ئالىدىغانلىقىنى ئويلىسا ، بۇ ئۇنىڭغا بەكمۇ قورقۇنچلۇق تۇيۇلاتتى . مەيلى قانچىلىك قاملاشقان ئەر بولۇپ كەتسۇن ، مەيلى ئۇ ئەر قانچىلىك مۇلايىم بولسۇن ، ئۇ ئەر ئىستەك لىق تولدۇرۇلغان جامغا ئايلانغان ھامان ، ئۇنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكى قورقۇنچلۇق ھالەتتىن ھېچقانداق پەرقى قالمايتتى .

سۇئال سۇئال تەبىئىتىدىنلا ئەرلەردىن بىزار بولسىمۇ ، لېكىن ئەرلەر ئۇنىڭغا شۇنچىلىك مەستانە ئىدى ، ھەر كۈنى مەدھىيە ۋە ئەتىۋارلاش ئىچىدە ياشاش ئۇنىڭغا خىلى تېتىپ قېلىۋاتاتتى .

قىسقىغىنا بىرنەچچە ئاي ئىچىدە سۇئال سۇئال كېيىدىكى ئەك داڭدار قىزغا ئايلاندى . سۇئال سۇئال ھەم كېيمە تۇرمۇشىغا ئامراق بولۇپ قېلىۋاتاتتى ، ھەر قېتىم شاراب ئىچكەندە مەست بولمىغۇچە بولدى قىلمايتتى ، مەست بولغاندىلا ئاندىن سېغىنىشنىڭ ئىسكەنجىسىدىن ئوڭۇشلۇق قۇتۇلالايتتى ، كېچىچە ياخشى ئۇخلاپ ، چۈن چىنى چۈشىنىڭ سىرتىغا تاشلاپ قويالايتتى .

شاراب ئىچىش ئالدىدا سۇئال سۇئال ھەمىشە ئۆزىگە ، چۈن چى چوقۇم قايتىپ كېلىدۇ ، دەيتتى . ھازىر ئۇنىڭ بىردىنبىر قىلالايدىغىنى يېتەرلىك پۇل يىغىپ چۈن چىنىڭ ئارزۇسىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئىدى .

ئىلگىرى ئۇ ئايالچە زىبۇزىننەت بۇيۇملىرىنى ئاسمايتتى ، بىراق ھازىر ئۇنىڭ گۈللۈك دۇردۇندىن تىكىلگەن كىچىك بىر ھەمىيىنى بار بولدى ، ھەر كۈنى مېھمانلار ئىنئام قىلغان پۇللارنىڭ خوجايىنىغا تاپشۇرىدىغانلىرىدىن باشقىسىنىڭ ھەممىسى ئېھتىيات

بىلەن مۇشۇ ھەمياڭا سېلىناتتى . ھەر كۈنى ئەتىگىنى سۇڭ سۇڭ ياستۇق ئاستىدىن بۇ ھەمياننى چىقىرىپ پۇلاڭلاتقاندا ، ئىچىدىكى پۇللار شاراقلىغان ئاۋاز چىقىراتتى ، بۇ يېقىملىق ئاۋاز ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى بوشلۇقنى تولدۇراتتى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ كۆڭلىدە قانائەت ھاسىل قىلاتتى . يېڭى بىر كۈن مۇشۇ رەۋىشتە يەنە باشلىناتتى .

لىيەنيەن ئارىلىنىڭ شەرقىي قىرغىقى دېڭىز تاشقىنىنىڭ ۋەيرانچىلىقىغا ئۇچرىمىغان ، يېپىنچا ئۆسۈملۈكلەر قويۇق ، دېڭىز ساھىلىمۇ ناھايىتى پاكىز ئىدى . سۇڭ سۇڭ مۇشۇ جايدا ماكان تۇتۇش مۇڭاپىق دەپ ئويلاتتى . شۇنىڭدىن باشلاپ ھەر قېتىم سودا كېمىسى لىيەنيەن ئارىلىدا توختىغاندا ، سۇڭ سۇڭ شەرقىي قىرغاقتا چۈن چى بىلەن ئۆزىگە ماكان ھازىرلاشقا بارىدىغان بولدى . سۇڭ سۇڭ بىر تاشلاندۇق ياغاچ كېمىنى يارىتىپ قالدى ، ئۇ ئىككى قەۋەتلىك ، دېرىزىلىرىگە ئېلۇمپەر بىلەن كارپ بېلىقى نەقىشلەنگەن تولىمۇ چىرايلىق كېمە ئىدى . نۇرغۇن دېڭىزچىلار سۇڭ سۇڭنىڭ خىزمىتىدە بولۇشنى خالايتتى ، شۇڭا ئۇلار قولمۇقول تۇتۇش قىلىپ ، ياغاچ كېمىنى كېمە ئۆي قىلىپ ئۆزگەرتتى . ھەر قېتىم دېڭىز سەپىرىدىن يانغاندا ، سۇڭ سۇڭ كېمىدىن جۇڭگونىڭ فارفور بۇيۇملىرى ، پارس گىلىمى ، ھىندىستاننىڭ سەنئەتلىك بۇيۇملىرى قاتارلىق نەرسىلەرنى ئەكېلىپ ئۆينى بېزەيتتى . بۇلارنىڭ ھەممىسى قىزلار ياخشى كۆرىدىغان نەرسىلەر ئىدى .

كېمە ئۆيىنىڭ ئالدىدىكى كىچىك ھويلىنىمۇ ئۇ ئوبدانلا تۈزەشتۈرۈۋالدى . بىر قېتىملىق دېڭىز سەپىرىدە ، ئۇ يىراق بىر ئارالدىن ئۆزى ئىنتىزار بولۇپ كېلىۋاتقان ئىتياڭىقى ئۇرۇقىنى تېپىپ كەلدى ـ دە ، ئۇلارنى ھويلىغا تېرىدى . تۈپراق نەمخۇش بولغاچقا ، گۈل شاخلىرى ناھايىتى تېزلا ئىككى چى ئېگىزلىكتە ئۆستى . سۇڭ سۇڭ بىر قېتىملىق ئۇزۇن سەپەردىن قايتىپ كېمە ئۆيگە كەلگىنىدە ، ھويلا گۈللەرگە پۈركەنگەنىدى . ئۇ دەرۋازىنى

ئېچىپ ۋاروڭكا شەكىللىك گۈل - غۇنچىلىرىنى كۆردى ، ئۇلار خۇددى پانۇسلاردەك ساڭگىلىشىپ تۇراتتى ، ئۇلارنى ئېنىق كۆرەر - كۆرمەستىنلا ، دىماغقا ئۇرۇلغان خۇش پۇراق ئۇنى مەستخۇش قىلدى .

ئۇ كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە هويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ياتاتتى ، ئەتراپتىكى گۈل - غۇنچىلىرى ئۆزىگە يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقاندەك هېس قىلاتتى . ئۇلاردىكى تولىمۇ مۇلايىم خۇسۇسىيەت چۈن چىنى ئۇنىڭ يادىغا كەلتۈردى . چۈن چى دېگەن بۇ ئىسىم ئۇنىڭ چىڭ سىقىلغان بوغۇزىدىن خۇددى بىر قۇشتەك ئۇچۇپ چىقتى . ئۇ توساتتىن ئېغىز ئېچىپ :

— سىز ئامراق ئىتياڭىقى گۈلىنىڭ هەممىسى مۇشۇ يەردە ، قايتىپ كەلسىڭىز بولاتتى ، — دېدى .

7

بىراق ، چۈن چى ئىزچىل قايتىپ كەلمەيۋاتاتتى .

كېيىمە ئۆي سۇڭ ئەڭ قورقىدىغان جايغا ئايلىنىپ قالغانىدى . هەر قېتىم قايتىپ كەلگەندە ، ئۇ ئىتياڭىقى گۈللىرىنىڭ ئارىسىدا تەنها ياتاتتى ، ئۇخلاپ قالاي دېگەندە كۆزىگە چۈن چى قايتىپ كېلىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى . چۈن چى هەربىر تال غۇنچىنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە ئۇلار مىدىرلاپ توختىمايتتى . سۇڭ سۇڭنىڭ كۆز ئالدىدىكى هەممە نەرسە پۇلاڭلاپ ، هېچنېمىنى ئېنىق كۆرەلمەيتتى هەم تۇتالمايتتى ، پەقەت چۈن چى يەنە بىر قېتىم غايىب بولغاندىلا ، ئاندىن هەممە نەرسە ئاستا - ئاستا ئەسلىگە قايتاتتى .

سۇڭ سۇڭ كېمىدە تۇرۇپ شارابنى بولۇشىغا ئىچىپ ، ئۆزىنى ئەگىپ كېتەلمەيدىغان كىشىلەر ئارىسىدا ۋاقىت ئۆتكۈزۈشكە رازى ئىدى . بۇنىڭدا هېچبولمىغاندا پەرىشانلىق قاپلىغان مۇهىتتىن ئۆزىنى قاچۇرالايتتى .

ئۇ شارابخورلۇق قىلىشقا باشلىدى ، پالما هارىقى ، نومى

گۈرۈچ هارىقى ، كوكۇس هارىقى دېگەنلەرنى يانماي ئىچەتتى . ئۇ كوكۇس هارىقىغا ئەڭ ئامراق ئىدى ، كېسەلكى غەزەلخانلارنىڭ هەممىسى ئۆزى هاراق ئىچىتالايتتى ، ئۇ ئىچىتقان هاراق ساپ هەم پۇراقلىق چىقاتتى . ئادەتتە كوكۇس دەرىخىنىڭ گۈل بەرگى سۇس ئوتتا سىرتقى يۈزىگە ئاق رەڭلىك كۆپۈك ئۆرلىگۈچە هورلاندۇرۇلاتتى ، ئاندىن قاينىتىلغاندىن كېيىن سۈزۈك كوكۇس هارىقى پىشىپ چىقاتتى . ئۇ بىر پەم ئىشلىتىپ ، ئىچىتىدىغان چاغدا ئىتياڭقى گۈلىدىن ئاجرىتىۋېلىنغان مۇئەتتەردىن بىرنەچچە تېمىم تېمىتىۋېتەتتى ، كوكۇس هارىقى ئۆزگىچە تەم بىلەن چىقاتتى . كېسەلدە ئۇنىڭ هارىقىغا مەپتۇن بولۇپ قالىدىغانلار هە دېگەندىلا چىقىپ تۇراتتى ، بۇنداقلار سەپەر ئاخىرلاشقاندىمۇ كېتىشكە كۆزى قىيمايتتى .

جۇڭ ئۇستام مۇشۇ سەۋەب بىلەن كېسەلدە قېلىپ قالغانىدى . ئۇنى كېسەلدە ئېلىپ قالغىنى زادى سۇڭ سۇڭنىڭ ئۆزىمۇ ياكى ئۇنىڭ هارىقىمۇ ، بۇنىڭغا هېچكىم بىرنېمە دېيەلمەيتتى . ئۇلار ئەمدىلا تونۇشقان چاغدا جۇڭ ئۇستام خېلىلا ياش ئىدى . سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭ ئىسمىنىڭ جۇڭ چىەن ئىكەنلىكىنى شۇ چاغدا بىلگەنىدى . ئۇ قەدەهنى قولىدىن چۈشۈرمەي ، ئۆزىنى ئۇنتۇرغان هالدا كەيپ سۈرىدىغان كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا قانچىلىغان سەپەرلەرنى باشتىن كەچۈرگەن . بىر كۈنى سۇڭ سۇڭغا بۇ چىراي تونۇش بىلىنگەچكە ، سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈپ قويىدى . بۇ ئۇنىڭ تۇرمۇشىدىكى ئۆزگىرىشنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى بولۇپ قالدى . ئۇ چاغدا سۇڭ سۇڭ سەهنىدە ئىدى ، يۈگۈر - يېتىمچى سىياقىدىكى جۇڭ چىەن ئولىشىپ ئويۇن كۆرۈۋاتقان كىشىلەر ئارىسىدا يوقاپ كېتەيلا دەپ قالغانىدى .

جۇڭ چىەن ئەسلىدىلا شارابخور ئەمەس ئىدى ، لېكىن سۇڭ سۇڭ ئىچىتقان هاراقنى مەڭگۈ ئىچسىمۇ قانمايدىغاندەك قىلاتتى . هېلىقى كۈنى كەچتە ئۇ ئىككىسى پالوبىدا ئولتۇرۇپ شام يورۇقىدا

قانغۇچە مۇڭداشتى ، نەچچە شام كۆيۈپ تۈگەپ ، ئورنىغا يېڭىسى ئالماشتۇرۇلدى ، جۇڭ چيەننىڭ ئاق يۇزى تېگى - تېگىدىن قىزىرىپ كېتىۋاتاتتى . ئۇ بىر تارتىنچاق ئەر ئىدى ، شاراب ئىچمەستە ئاساسەن دېگۈدەك گەپ قىلمايتتى ، شاراب كۈچىنى كۆرسەتكەندە گېپى ئايىنيتتىيۇ ، كېكەچلەشكە باشلايتتى . سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭ خىجىلچان قىياپىتىنى ياخشى كۆرەتتى . كېمىدىكى شۇنچە مېھمانلار ئىچىدە سۇڭ سۇڭ جۇڭ چيەندەك پاكىز ئەرنى كۆرۈپ باقمىغانىدى . ئۇنىڭ تېرىسى ئاياللارنىڭكىدەك سىلىق ھەم پارقىراق ئىدى ، ئۇزۇن ھەم ئىنچىكە بارماقلىرىدا شامنى پەرلىگەندە چىمچىلاق بارمىقى كەينىگە سەل ئېگىلىپ تۇراتتى ، ھەربىر كەتلىرى يەڭگىل ھەم سىپايە ئىدى . ئۇ ھەمىشە ماتادىن تىكىلگەن يەكتەك كىيىپ يۈرەتتى ، لېكىن ئادەمگە غورىگىل كۆرۈنمەيتتى . كىيىملىرىنى پاكىز يۇيۇپ كىيگەچكە ، يۇسۇننىڭ سۇس خۇش پۇرىقى كېلىپ ، ئادەمنىڭ ئۇنىڭغا يېقىنلاشقۇسىنى كەلتۈرەتتى .

بىر كۈنى ئۇ مەست بولۇپ قالدى . ئۇنىڭ مەستلىكتىكى قىياپىتىمۇ شۇنداق چىرايلىق ئىدى ، گەرچە سەل خۇدىنى يوقتىپ ، گېپى كۆپىيىپ قالغان بولسىمۇ ، لېكىن ئەدەپسىزلىككە كىرمەيتتى . ئۇ شىرەنى باغرلاپ ئۇخلاپ قالدى . سۇڭ سۇڭ توساتتىن كۆز ئالدىدىكى ئەرنىڭمۇ ئۆزىگە ئوخشاشلا شاراب ئىچىشتە كەيپ بولۇشتىن باشقا غەرىزىنىڭ يوقلۇقىنى ھېس قىلدى . بەلكىم ئۇمۇ بىر يېتىمدۇر ، بەلكىم ئۇمۇ سۆيگەن ئادىمىدىن ئايرىلىپ قالغاندۇ . سۇڭ سۇڭ مۇشۇلارنى ئويلاپ ، ئۇنىڭدىن ئېشىپ قالغان يېرىم رومكا شارابنى ئىچىۋەتتى .

سۇڭ سۇڭ ئۇنى يۆلەپ ئاپىرىپ قويغىلى ماڭدى ، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ماڭغاندا قەدەملىرى يەنىلا يەڭگىل ھەم سالماق ئىدى ، ئالىتاغلىمۇ ۋارقىرىمايتتى ، سۇڭ سۇڭ كۆرگەن ئاشۇ مەست ئەرلەرگە زادىلا ئوخشىمايتتى .

ئەتىسى ئۇ تۇنۇگۈنكى ئەدەپسىزلىكى ئۈچۈن سۇڭ سۇڭدىن

ئەپۇ سوراپ كەلدى . ئۇ خىجىلچان ھەم ئەدەپلىك قىياپەتتە سۇئال سۆزلىدى ئالدىدا تۇراتتى ، ئۇنىڭغا قاراشقا پېتىنالمايتتى . بۇنى كۆرگەن سۇئال سۆزلىدى كۈلگۈسى كەلدى .

— ئەمدى سىزگە شاراب بەرمەيمەن ، — دېدى ئۇ جىددىي قىياپەتكە كىرىۋېلىپ .

— ھەرگىز ئۇنداق قىلماڭ ، ئەگەر شۇنداق بولسا ، كىشىلىك ھاياتىنىڭ نېمە مەززىسى بولسۇن ؟

— ئەسلىدە سىز بىر ھاراقكەش ئىكەنسىز ، — سۇئال سۇئال تاتلىققىنا كۈلۈپ قويدى .

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار دائىم بىللە شاراب ئىچىدىغان بولدى . جۇئال چىيەن بىلەن بىللە بولغاندا ، سۇئال سۆزلىنىڭ يالغاندىن كۈلۈشى ھاجەتسىز ئىدى ، ئۇنىڭغا رايىغا باقمەن دەپ كېتىشمۇ كەتمەيتتى ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغاندىلا سۇئال سۇئال ئۆزىنى بىخەتەر ھېس قىلاتتى ، ھېچنېمىدىن ئەنسىرىمەي ، شارابنى پۇخادىن چىققۇچە ئىچىلەيتتى . غەرق مەست بولۇپ كەتكەن ھالەتتىمۇ ، جۇئال چىيەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ شاللاقلىق قىلمايتتى . جۇئال چىيەن بارا - بارا سۇئال سۆزلىنىڭ يېنىدىكى ئەڭ يېقىن ئادىمى بولۇپ قېلىۋاتاتتى . ئۇ سۇئال سۆزلىنى مەلىكىدەك كۆرەتتى ، ئۇنىڭغا بەكمۇ كۆيۈنەتتى . شۇنىڭدىن كېيىن كىشىلەر سۇئال سۆزلىنى كۆرگەندە چوقۇم ئۇنىڭ يېنىدىن كەتمەيدىغان جۇئال چىيەننىمۇ ئۇچرىتىدىغان بولۇپ قالغاندى . ئۇ سۇئال سۆزلىنىڭ كەينىدىنلا ئەگىشىپ يۈرىدىغان ئاۋازسىز كۆلەڭگىگە ئوخشايتتى ، شۇنداقلا يەنە پۈتۈن ۋۇجۇدى مېھرىبانلىق بىلەن تولغان كىچىك جانىۋارغىمۇ ئوخشاپ قالغاندى .

سۇئال سۆزلىنى ياخشى كۆرىدىغان كېمىدىكى باشقا مېھمانلار جۇئال چىيەنگە ھەسەت قىلىشقا باشلىدى . ئۇنىڭ تېرىلىرى يۇمران ھەم سىلىق ئىدى ، قىزلار ئۇنىڭغا بەكلا ئامراقلىق قىلاتتى . ئۇنىڭ مىجەزى چىقىشقاق ھەم رايىش بولغاچقا ، قىزلار ئەتراپىدىن ئەگىپ كېتەلمەيتتى ، بولۇپمۇ ئەڭ گۈزەل قىز بولغان سۇئال سۇئال ئۇنىڭ

بىلەن ئەڭ يېقىن ئىدى . مېھمانلار ئۇنى ئۆزلىرىنىڭ ئىشىغا بولغان توسالغۇ دەپ بىلەتتى . ئۇلار سۇڭ سۇڭ بىلەن شاراب ئىچىشكەندە جۇڭ چىيەن ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇۋالاتتى ، ئۇنىڭ تەڭلىكتە قالغانلىقىنى كۆرگەن هامان شارابنى ئۇنىڭ ئورنىدا كۆتۈرۈۋېتەتتى ـ دە ، ئۇنى قىيىن ئەهۋالدىن قۇتۇلدۇرۇپ قالاتتى . ئۇ ، باشقىلار سۇڭ سۇڭنىڭ مەستلىكىدىن پايدىلىنىپ قىلىقسىزلىق قىلىپ قويامدىكىن ، دەپ ئەنسىرەپ ، ئۇنىڭ يېنىدىن بىر مىنۇتمۇ ئايرىلمايتتى .

ئۇلار جۇڭ چىيەننى سۇڭ سۇڭنىڭ «كۆلەڭگىسى» دەپ ئاتايدىغان بولۇۋېلىشتى . مېھمانلار پالوبىدا شاراب ئىچىشۋاتقاندا سۇڭ سۇڭنىڭ ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالسىلا ، ئۇنى بىرلىكتە ئىچىشكە چاقىراتتى . بۇنداق چاغلاردا سۇڭ سۇڭ :

— كۆلەڭگەمدىن سوراپ بېقىڭلار ، ئۇ قوشۇلسا ، سىلەر بىلەن ئولتۇرۇپ ئىچەي ، — دەيتتى كۈلۈپ تۇرۇپ .

شۇنىڭ بىلەن ئۇ مېھمانلار چۇقان كۆتۈرۈشكە باشلايتتى :

— هەممە ئىشنى ئۇنىڭدىن سورايدىغانغا ئۇ سىزنىڭ ئېرىڭىزمىدى ؟

— هەئە ، يېتەرلىك پۇل تاپقاندا ئۇنىڭغا تېگىمەن ، بىز بىللە دېڭىز ياقىسىغا بېرىپ كۈن كەچۈرىمىز ، — سۇڭ سۇڭ كۈلۈپ تۇرۇپ جاۋاب بېرەتتى . بۇ سۇڭ سۇڭنىڭ مۇنداقلا دەپ قويۇۋاتقان گېپى ئىكەنلىكىنى جۇڭ چىيەن بىلىپ تۇرسىمۇ ، لېكىن هەر قېتىم مۇشۇنداق گەپلەرنى ئاڭلىغاندا ئۇنىڭ يۈزلىرى قىزىراتتى ، بېشىنى بەكمۇ تۆۋەن سېلىۋالاتتى .

8

جۇڭ چىيەننىڭ مەخپىيەتلىكىنى ئەڭ ئاۋۋال بىر مېھمان بايقاپ قالدى . ئۇ كىچىك تەرەتكە بارغاندا چىڭ يېپىلمىغان ئىشىكتىن قاراپ ، ئىچىدە جۇڭ چىيەننىڭ تۇرغانلىقىنى كۆردى . جۇڭ چىيەننىڭ مەخپىيەتلىكى دەل مۇشۇ قىيا ئوچۇق قالغان ئىشىكتىن

ئاشكارلىنىپ چىقتى . كېيىن بىرى جۇڭ چيەن يۈيۈنۈڭاتقان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭ ئىشتىنىنى ئوغرىلاپ كەتتى . شۇنىڭ بىلەن بۇ ئىش يەنە بىر قېتىم ئىسپاتلاندى . جۇڭ چيەن يەنە سۇڭ سۇڭنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ ئورنىدا قەدەھ كۆتۈرۈڭاتقاندا ، ھېلىقى ئەر سۇڭ سۇڭدىن قەستەن سورىدى :

— بۇ ئادەم سىزنىڭ بولغۇسى ئېرىڭىزمۇ ؟

— ھەئە ، — دەپ جاۋاب بەردى سۇڭ سۇڭ .

ھېلىقى ئادەم قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىپ يۇقىرى ئاۋازدا :

— كۆچىلىك ، چاپسان كېلىپ كۆرۈڭلار ، سۇڭ سۇڭنىڭ بولغۇسى ئېرى بىر ئاغۇات ئىكەن ! سۇڭ سۇڭ بىر ئاغۇاتقا تېگىدىكەن ، — دەپ ۋارقىرىدى .

— ئاغزىڭنى يۇم ! قالايمقان بىلجىرلىما ! — سۇڭ سۇڭ قاتتىق ۋارقىراپ ، جۇڭ چيەننى قوغداشقا ئۇرۇندى .

— ئىشەنمىسىڭىز ئۇنىڭ ئىشتىنىنى سالدۇرۇپ قاراپ بېقىڭ ، — ھېلىقى ئادەم كۆرەڭلىگەن ھالدا ۋارقىرىدى .

ھەممە ئادەمنىڭ نەزىرى جۇڭ چيەنگە مەركەزلەشتى . جۇڭ چيەننىڭ پۇتۇن بەدىنى تىترەۋاتاتتى ، قورقۇنچ ئىچىدە ئېغىنى ئىككى قوللاپ توسۇۋالغانىدى .

ھېلىقى ئادەمگە بولۇشىدىغانلاردىن يەنە بىرنەچچىسى چىقتى ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرى كېمە بۆلمىسىدىن ئەمدىلا چىققانىدى ، ئۇ بىر قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ۋارقىرىدى :

— بۇنىڭ نېمىلىكىگە قاراپ بېقىڭلار ، بۇنى كىچىك ئاغۇاتنىڭ ياستۇقى ئاستىدىن تېپىۋالدىم !

ئۇ ئالىقانچىلىك چوڭلۇقتىكى بىر ياغاچ قاپچۇق ئىدى . ئۇنىڭغا ئالتۇن رەڭ ھەل بېرىلىپ ، سىغىزغان بىلەن مېيخۇا گۈلى نەقىشلەنگەن ، تولىمۇ نەپىس كۆرۈنەتتى . ئۇ ئاغۇاتلار ھېلىقى نەرسىسىنى سېلىپ ساقلايدىغان قاپچۇق ئىدى . ھېلىقى ئەر قولىنى پۇلاڭلاتتى ، ئۇ قاپ خۇددى ئۆتكۈر تىغدەك ، بوشلۇقتا ئالتۇن رەڭ جاراھەت شەكىللەندۈردى .

كىشىلەر چۇقان كۆتۈرۈشتى . كېمىدە ئۇلار ئاغۇاتلارنى كۆرمىگەن ئەمەس ، ئاغۇاتلار ئوردا كىيىملىرىنى كىيىپ يۈرۈشەتتى ، يېمەك ـ ئىچمەككە ئالاھىدە دىققەت قىلاتتى ، گەپ قىلىغاندىكى ئاھاڭى غەلىتە ئىدى ، باشقىلار بىلەن ئاسانلىقچە يېقىنلاشمايتتى ، كىشىلەر توپىغا كىرىۋالسىمۇ ، بىر قاراپلا پەرقلەندۈرۈۋالغىلى بولاتتى . ئۆز سالاھىيىتىنى جۇڭ چېنەندەك ياخشى يوشۇرالىغان ئاغۇاتنى ھېچكىم كۆرۈپ باقمىغانىدى . ئۇنىڭ ئاۋازى ئىنچىكە بولسىمۇ ، لېكىن سۆز ئاھاڭى نورمال ئىدى ، يۈگۈر ـ يېتىم ئىشلارنى قىلىدىغانلاردەك كىيىنىپ يۈرەتتى ، قارىماقىغا ئادەتتىكى ئائىلىنىڭ ئوغلىدەكلا كۆرۈنەتتى . ئۇ سالاھىيىتىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن قاتتىق باش قاتۇرغاندەك قىلاتتى .

كۇن پارقىراپ تۇرغان كۈندۈز ، ھەممىلا ئادەمنىڭ كۆزى ئۇنىڭغا تىكىلگەن . كىشىلەر كۈلۈشكە ئۇلگۈرەلمەي قالدى ، بەلكىم ئۇلارنى ئەپسۇسلۇق ئالدىرىتىۋاتقان بولسا كېرەك ، مۇشۇنداق پاكىز ، چىرايلىق ھەم نۇقسانسىز يىگىتنىڭ ئاغۇات بولۇپ چىققانلىقى ئۇلارنى ئېچىندۇرۇۋاتاتتى .

سۇڭ سۇڭ داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالدى .

خىجىللىق ھەم تېرىكىش جۇڭ چېنەننىڭ يۈزلىرىنى ئۆپكىدەك قىزارتتى . ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ يېنىدىن چاپسان تۇردى ـ دە ، پەلەمپەينى بويلاپ ئەڭ ئاستىنقى قەۋەتتىكى بۆلمىگە كىرىپ كەتتى . ئۇ ئۇ يەردە ئۇششاق ـ چۈششەك نەرسىلەر دۆۋىلەپ قويۇلغان ، كۇن چۈشمەيدىغان بىر بۇلۇڭنىڭ بارلىقىنى بىلەتتى . ئۇ قاتمۇقات ئۆمۈچۈك تورلىرىنى قولى بىلەن قايرىۋېتىپ ئاشۇ بۇلۇڭغا كىرىۋالدى . شۇنىڭدىلا ئۇ سەل بىخەتەر بولغاندەك ھېس قىلاتتى .

سۇڭ سۇڭ ياغاچ قاپچۇقنى ھېلىقى ئادەمنىڭ قولىدىن تارتىۋالدى . ئەسلىي ئۇ خېلى ئېغىر نەرسىمكىن دەپ ئويلىغانىدى ، قولىغا ئېلىپ دەڭسۈيدى ، تولىمۇ يېنىك بولۇپ چىقتى . ھېلىقى ئادەم تۇتقان جايدا ئازراق قول ئىزى قالغانىدى .

سۇڭ سۇڭ قولياغلىقىنى چىقىرىپ ، ئۇنى ئېھتىيات بىلەن سۈرتۈپ تازىلىدى . لاك سىرلىرى يەنىلا پارقىراپ تۇراتتى ، بىراق ياغاچ قاپچۇقىنىڭ قىرلىرى پۈچۈلۈپ كەتكەن ، بۇ يەردىن كۆرۈنۈپ قالغان ياغاچ سىزىقچىلىرىغا زەئىپلىك پۈرىقى جۇغلىنىپ قالغانىدى .

يېرىم كېچە ، جۇڭ چيەن ئۇخلاۋېتىپ ، سۇڭ سۇڭنىڭ ئۆزىنى چاقىرىۋاتقانلىقىنى غۇۋا ئاڭلىدى :

— جۇڭ چيەن ، جۇڭ چيەن .

ئۇ جاۋاب بەرمەي بېشىنى تېخىمۇ تۆۋەن سېلىۋالدى ، لېكىن سۇڭ سۇڭ ئالىلىقاچان ئۇنى كۆرۈپ قالغانىدى . سۇڭ سۇڭ ئۆمۈچۈك تورلىرىدىن ئۆتۈپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى ـ دە ، ئۇنىڭ مۇرىسىگە بوشقىنا ئۇردى . ئۇ يەنە ئۆزىنى قاچۇرۇشقا ئامال قىلالماي بېشىنى كۆتۈرۈپ ، ئۇۋال قىلىنغاندەك ھالەتتە سۇڭ سۇڭغا قاراپ :

— كەچۇرۈڭ ، — دېدى .

— نېمىشقا كەچۇرۈم سورايسىز ؟

— سىزدىن يوشۇرغانلىقىم ئۈچۈن .

— ئۇ سىزنىڭ مەخپىيەتلىكىڭىز تۇرسا ، ماڭا دېمىگىنىڭىزنىڭ خاتاسى يوق .

— بىراق ، مۇشۇنىڭ بىلەن سىزمۇ چېتىلىپ قالدىڭىز . ئۇلار مۇشۇنى باھانە قىلىپ سىزگە ھاقارەت قىلىشىدۇ .

— ھېچقىسى يوق ، — سۇڭ سۇڭ قولىنى سۇنۇپ ئۇنى تارتىپ تۇرغۇزدى ، — مەن ئەزەلدىن بىرەرىگە ياتلىق بولۇشنى ئويلاپ باققان ئەمەس .

— شۇنداقمۇ ؟ — جۇڭ چيەن پەس ئاۋازدا سورىدى ، سۇڭ سۇڭنىڭ بۇ گېپىنى ئۇنىڭ ئازراق بىئارام قىلغانىدى .

— ھەئە ، شۇنداق ، مېنىڭ ئەرگە تەگكۈم يوق ، — كەسكىن جاۋاب بەردى سۇڭ سۇڭ .

— بىراق ، بۇ نېمە ئۈچۈن ؟ كېمىدىكى قىزلارنىڭ قايسىبىرى ياخشى ئادەمدىن بىرنى تېپىپ تېگىۋېلىشنى ئويلىمايدۇ ؟ — جۇڭ چېيەن چۈشىنەلمەي قېلىۋاتاتتى .

— بەلكىم شۇنداقتۇ . بىراق ، مەن ئۇلارغا ئوخشىمايمەن .

— راست ، سىز ئۇلارغا ئوخشىمايسىز ، — جۇڭ چېيەن سۇڭ سۇڭنىڭ چاقناپ تۇرغان كۆزلىرىگە قارىغىنىچە پىچىرلىدى .

سۇڭ سۇڭ جۇڭ چېيەننى يېتىلەپ ، پەلەمپەي بىلەن ئاستا ـ ئاستا يۇقىرى ئۆرلەپ چۆلدەرەپ قالغان پالوبىغا كەلدى . ئارقىدا مېڭىۋاتقان جۇڭ چېيەن توساتتىن :

— بىراق ، مەن سىزنى ماڭا ئامراق ، ماڭا تېگىشنى ئويلاپ باقتىڭىزمۇ ، دەپ ئويلاپتىكەنمەن ، — دېدى پەس ئاۋازدا .

سۇڭ سۇڭ ئارقىسىغا قارىمىدى ، بىراق جۇڭ چېيەننىڭ يۈزى قىزىرىپ كەتكەنلىكى ئۇنىڭغا ئايان ئىدى . ئۇ جۇڭ چېيەننىڭ قولىنى كۈچەپ قىسىپ تۇرۇپ :

— جۇڭ چېيەن ، مەن ئەرلەرنى ياخشى كۆرمەيمەن ، ئەرگە تېگىش نىيىتىممۇ يوق ، — دېدى .

— نېمىشقا ؟ — جۇڭ چېيەن مېڭىشتىن توختاپ قالدى . ئۇ گاڭگىراپ قېلىۋاتاتتى .

— ئەرلەرنىڭ ھەممىسى شەخسىيەتچى ، زومىگەر ، ۋەھشىي كېلىدۇ ، ئۇلار زوراۋانلىق ، قىرغىنچىلىق دېگەنلەر بىلەن بىرىكىپ كەتكەن .

— ھەممىسىمۇ ئۇنداق ئەمەستۇ ، — دېدى جۇڭ چېيەن .

— بەلكىم شۇنداقتۇ ، لېكىن مېنىڭ بىردىن ـ بىر پەرقلەندۈرگىلى چولام يوق . مەن مېھرىبان ، نازۇك قىزلارنى ياخشى كۆرۈشكە رازىمەن .

— سىز ... سىز قىزلارنى ياخشى كۆرەمسىز ؟ — جۇڭ چېيەن قاتتىق ھەيران بولدى .

— شۇنداق ، مەن بىر قىزنى ياخشى كۆرىمەن .

— ئـۇ ... ئـۇ مۇشۇ كېمىدە بارمۇ؟ — ئېھتىيات بىلەن سوردى جۇڭ چيەن .

— يوق ، بىز بىر ـ بىرىمىزدىن ئازغىنىپ كەتتۇق ، ئۇنى توختىماي ئىزدەپ كېلىۋاتىمەن .

— ئەسلىدە مۇنداق ئىكەن ـ دە .

— ھازىر پۇل يىغىۋاتىمەن ، ئۇنى تاپقاندىن كېيىن بىز بەختلىك ياشايمىز ، — دېدى سۇڭ سۇڭ قەتئىيلىك بىلەن .

جۇڭ چيەن قاتتىق ھەيران قېلىپ ، دەماللىققا نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي قالدى . ئۇنىڭ كاللىسىدا مۇنداق بىر خىيال يالت قىلىپ ئۆتتى : ئەگەر سۇڭ سۇڭ راستىنلا ھېلىقى قىزنى تاپسا ، بەلكىم مېنىڭ ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ يۈرۈشۈمنىڭمۇ زۆرۈرىيىتى قالماسلىقى مۇمكىن .

خېلى ئۇزاق سۈكۈتتىن كېيىن جۇڭ چيەن تۇيۇقسىز جىمجىتلىقنى بۇزدى :

— بىلەمسىز ، مەنمۇ ئەسلىدە ئوردا كىيىملىرىنى كىيىپ ، ھۆكۈمەت ئىشلىرىنى بېجىرىدىغان ئاغۇاتلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرى ئىدىم . كېمىدە سىزنى ئۇچرىتىپ قېلىپ ، سىزگە ئاشىق بولۇپ قالغاچقا ، سالاھىيىتىمنى يوشۇرۇپ ، باشقىچە سىياقتا ياسىنىپ بۇ يەردە قېلىپ قالغان .

سۇڭ سۇڭ بېشىنى لىڭشىتقىچە ئۇنى باغرىغا بېسىپ تەسەللى بەردى :

— بولدى ، بىلدىم . بىراق ، ھازىر مەن بىلگەن تەقدىردىمۇ ئەھۋالدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولمايدۇ . بىز يەنىلا بۇرۇنقىدەك ئۆتۈۋېرىمىز بولىدۇ .

— يەنىلا يېنىڭىزدا قېلىپ قېلىشىمنى خالامسىز ؟ — جۇڭ چيەننىڭ ئىنچىكە ئاۋازى خۇشاللىقتىن تىترەپ كەتتى .

— ئەلۋەتتە .

پالوبدا سۇڭ سۇڭ ئۇزاقتىچە جۇڭ چيەننى قۇچاقلاپ تۇردى . ئۇ يانچۇقىدىن ئالتۇن رەڭ ھەل بېرىلگەن ھېلىقى ياغاچ قاپچۇقنى

ئېلىپ ، ئۇنى جۇڭ چېەننىڭ يانچۇقىغا ئاستاغىنا سېلىپ قويدى . جۇڭ چىيەن يانچۇقىنىڭ ئېغىرلىشىپ قالغانلىقىنى سېزىپ ، ئۆزىنىڭ ھېلىقى نەرسىسىنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىنى بىلدى ـ دە ، سەل رۇھلىنىپ قالغاندەك بولدى . شۇنىڭدىن تارتىپ بۇ ياغاچ قاپچۇق نۇرغۇن يىللاردىن كېيىن ئۇ ئۆلۈپ كەتكەنگە قەدەر ئۇنىڭ يېنىدىن ئايرىلىپ باقمىدى .

9

سۇڭ سۇڭ چۇن چىنى ئىزدەشتىن زادىلا ۋاز كېچىپ باقمىدى . ئۇ لىيەنيەن ئارىلىنىڭ بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىنىمۇ قويماي ئىزدىدى ، كېمە قايسى ئارالغا بېرىپ توختىسا ، ئۇ دەرھال قىرغاقتا چىقىپ شۇ ئارالدا چۇن چىنىڭ دېرىكىنى قىلدى . بەزى ئاراللاردا ئۇرۇش ۋە قىرغىنچىلىق يامراۋاتقاندى ، لېكىن ئۇ يەنىلا خەتەرگە تەۋەككۇل قىلىپ بېرىۋەردى . ئۇ پەقەت چۇن چىنى تېپىپ ئۇنىڭدىن ئەينى چاغدا مۇساپىرلار لاگېرىدا نېمە ئۈچۈن ئۇنى تاشلاپ قويۇپ يالغۇز كېتىپ قالغانلىقىنى سوراپ بېقىشنىلا ئويلايتتى . ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قەسەم بار ئىدىغۇ ، ئەجەبا ئاشۇلارنىڭ ھەممىسى يالغانمىدۇ ؟

ئىككى يىلدىن كېيىن ئۇلار لىيەنيەن ئارىلىدىكى پرېستاندا ئۈچرىشىپ قالدى .

چۇن چى بىر كىچىك كېمىدىن چۈشۈۋاتاتتى ، بۇ ئۇنىڭ باشقا ئارالدىن بۇ يەرگە قايتىپ كېلىشى ئىدى . سۇڭ سۇڭ جۇڭگونىڭ سودا كېمىسىدە ئىشلەيدىغان بىرقانچە دېڭىزچى بىلەن چاقچاقلىشىۋاتاتتى ، كېمە ئەمدىلا قىرغاقتا توختىغانىدى . يول بويى ئەرلەرگە ھەمراھ بولۇپ ھاراق ئىچىش ، قىمار ئويناش ئۇنى جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىن قاتتىق چارچاتقاندى . ئۇ پەقەت كەچنىڭ بالدۇرراق يېتىپ كېلىشىگىلا تەقەززا ئىدى . شۇنىڭدىلا ئۇ تېزرەك يېتىپ ئۇخلىۋالايتتى . ھېلىمۇ ياخشى ، ھازىر ئۇ بۇ ئەرلەرگە تاقابىل تۇرۇشقا ئۇستا بولۇپ قالغانىدى ، زورمۇزور

كۈلۈپ نازلىنىشلاردىنمۇ چارچاش ھېس قىلمايتتى .

ئۇنى ئەتىگەندىن كەچكىچە سېغىنىدۇرىدىغان چۈن چى دېگەن بۇ قىز خۇددى بىر تۇتام چاچىتەكلا تۇيۇقسىز ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا پەيدا بولۇپ قېلىۋاتاتتى . بىراق ، ئۇ ھازىر نەدىمۇ بىر بويىغا يەتكەن قىزغا ئوخشىسۇن ؟ بەدىنى بەكلا ئىششىپ كەتكەن ، چاچلىرى چۈۋۈق ، ھاسا تۇتقان ھالدا كېلىۋاتاتتى . لېكىن ، قارىماققا يەنىلا شۇنداق سالماق ھەم سۈرلۈك كۆرۈنەتتى ، ئەتراپتىكىلەرنى ئۆزىگە يېقىنلىشىشتىن ئەيمەندۈرەتتى . دېگىزچىلار بىلەن چاقچاق پاراڭ قىلىشىۋاتقان سۈڭ سۈڭنىڭ كۆز ياشلىرى تۇيۇقسىز چاناقلىرىدىن سىرغىپ چۈشتى . ئۇ ئويغىتىلغاندى ، ئۆزىنىڭ ئەركىنلىكى ئۆز ئىلكىدە بولمىغان بۇ خىل تۇرمۇشتا ياشاۋاتقانلىقىدىن خورلۇق ھېس قىلغاندى ، ئۇيۇشۇپ قالغان تەنلىرى مۇشۇ دەقىقىدە ئاغرىق سېزىمىنى ھېس قىلماقتا ئىدى .

سۈڭ سۈڭ ئېتىلىپ ببرىپ چۈن چىنى تۇتۇۋالدى . چۈن چى سەل ھەيرانلىق ئىچىدە بېشىنى كۆتۈردى ، بىر جۈپ چوڭ كۆزلىرى ئېسىنگىرەش ئىچىدە پارقىراپ تۇراتتى . يوغان ئېچىشقا بەك كۈچىگەنلىكتىن بولسا كېرەك ، ئاجىز كۆزلەردىن ياش چىقىپ كەتتى . سۈڭ سۈڭ قوللىرىنى سۇنۇپ ئۇ ياشلارنى سىلىدى . ئۇ يىغلىغانىدى . ئۇ ئۆزىنىڭ قىلغان ئىشلىرى ئۈچۈن نومۇس قىلىۋاتامدىغاندۇ ياكى قايتا ئۈچرىشىشتىن شادلىنىۋاتامدىغاندۇ ؟

بىر دەمدىلا ھەممە نەپرەت ۋە ئۆچمەنلىك يوقالدى ، سۈڭ سۈڭ ئۈنى ئېيۇ قىلىۋەتكەنىدى . ئۇ چۈن چىنى قۇچاقلاپ ، ئۇنىڭ قورايدەك قۇرۇغان چاچلىرىنى سىلىدى . ئۇنىڭ قۇچىقىدىكى بۇ قىز قىمىر قىلماستىن ، ئۇنىڭ سىلىشىغا رايىشلىق بىلەن يول قويۇۋاتاتتى .

مۇشۇ پەيتتە ئۇلار تۇرۇۋاتقان ساھىل دەل ئەينى چاغدا سۈڭ سۈڭ چۈن چىنى بايقىغان ئاشۇ ساھىل ئىدى ، تارىخ بىر قېتىم تەكرارلىنىپ ، ئاندىن ھەممە نەرسە ئۆز جايىغا قايتىپ كەلگەندەكلا

قىلاتتى . قاچقۇن قىز ئاخىر سۇئال سۇئىنىڭ مۇھەببىتىنى چۇشىنىپ ، ئۇنىڭ قېشىغا قايتىپ كەلگەن بولسا كېرەك . سۇئال سۇئىنىڭ خىيالىغا ھەر خىل ئىشلار كەچمەكتە ئىدى ، ۋەھالەنكى ، ئۇنىڭ قوينىدىكى قىز توساتتىن بېشىنى كۆتۈرۈپ پەس ئاۋازدا سورىدى :

— سىز كىم ؟

ھەيرانلىق ئىچىدىكى شادلىققا ئولگۇرەلمىگەن سۇئال سۇئال ھەممە نەرسىنىڭ ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىنى بايقىدى . ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا تۇرۇۋاتقىنى ئەس - ھوشى جايىدا بولمىغان بىر ئەما قىز ئىدى ، ئۇ سۇئال سۇئىنى كۆرەلمىگەن ، ئۇنىڭ ئاۋازىنى تونۇيالمىغان ، ئۇنىڭ ھىدىنمۇ ھېس قىلالمىغانىدى .

— مەن سۇئال سۇئال ، مەن بىلەن مېڭىڭ ، — دېدى سۇئال سۇئال سوغۇق تەلەپپۇزدا قىلچە ئىمكانىيەت قالدۇرماي .

سۇئال سۇئال چۇن چىنى كېمە ئۆيگە باشلاپ كەلدى . ئۆينىڭ ئالدىدا بىر كىچىك ھويلا بار ئىدى ، ھويلىغا كىرگەندىن كېيىن چۇن چىگە تونۇش گۇل پۇرىقى پۇرىدى ، ئۇ بۇ يەرگە سۇئال سۇئال ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئىتياڭقى گۇلى تېرىلغانلىقىنى بىلدى .

مۇساپىرلار لاگېرىدىكى چاغدا بىر قېتىم ئۇ سۇئال سۇئال بىلەن بىللە ئورمانىنىڭ ئىچكىرىسىدىكى ئىتياڭقى گۇللۇكىگە كىرگەن ، خۇش پۇراق دىماغقا ئۇرۇلۇپ ، ئادەمنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى لاسسىدە بوشاشتۇرۇۋېتەتتى . بىراق ، ئۇ خۇش پۇراق ئادەمنىڭ ئىختىيارىنى ئۆزىدە قويمايتتى ، ئادەمنى بۇ يەردىن كېتىشكە كۆزى قىيمايدىغان قىلىپ قويياتتى . ئۇزاق پۇرىغاندىن كېيىن ئۇلار ئۇجمە دەرىخىگە يۆلەنگىنىچە قاتتىق ئۇيقۇغا كېتىشتى . ئويغانغاندا پۈتۈن بەدىنى تەرگە چۆمۈلگەنىدى . چۇن چى ئۆزىنى سۇئال سۇئىنىڭ مەھكەم قۇچاقلىۋالغانلىقىنى كۆردى ، يۈمران كالپۇكلار خۇددى ساڭگىلاپ تۇرغان قىزىل رەڭلىك ئىتياڭقى گۇلىدەك چۇن چىنىڭ چېكىسىگە چاپلانغانىدى .

چۇن چى خۇددى بىر سېھىرلىك ئالەمگە كىرىپ قالغاندەك بولۇپ قېلىۋاتاتتى ، مۇشۇ پەيتتە ئۆزىنى بىر نازلىق پەرىزاتنىڭ قوينىدا يېتىۋاتقاندەك ھېس قىلاتتى .

ئادەمنىڭ دېمىنى سقىدىغان قۇچاقلاش خۇددى چېكى يوق يامان چۈشتەك ئۇنى چىرمىۋالغاندى . ئەلۋەتتە ، بۇ قۇچاقلاش ئىللىق ھەم زىيادە گۈزەل ئىدى . بىراق ، ئۇ ئادەمنى دەككە ـ دۈككىگە سالىدىغان ھەشەمەتلىك كىيىمگە ئوخشايتتى ، ئۇنى كىيىش خۇددى غايەت زور نۇر چاقناپ تۇرىدىغان يالقۇننىڭ ئوتتۇرىسىغا كىرگەن بىلەن ئوخشاش ئىدى . ئۇ خۇددى ئادەمنىڭ پىكىر ـ خىيالىنى نابۇت قىلىپ ، چۈشكۈنلەشتۈرۈپ ، مەڭگۈ چۆكتۈرۈۋېتىلەيدىغاندەك قىلاتتى . چۇن چى ئۇنىڭ قوينىدىن يۇلقۇنۇپ چىقماقچى بولدى ، بىراق ئۇ تېخىمۇ چىڭ چۈشىلىپ قالماقتا ئىدى .

چۇن چى تۇيۇقسىز سۇڭ سۈڭنىڭ ئاللىقاچان كۆزىنى ئېچىپ ، ئۆزىگە مىت قىلماستىن قاراپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى بايقىدى . سۇڭ سۈڭنىڭ لەۋلىرى ئۇنىڭ چېكىسىدىن ئاستا ـ ئاستا پەسكە يۆتكىلىشكە باشلىدى . ئۇ چۇن چىنىڭ مەڭزىدىكى بىرنەچچە تامچە شەبنەم سۈيىنى سۈمۈرۈۋېلىپ ، ئاندىن لەۋلىرىنى داۋاملىق پەسكە يۆتكىدى ... ئۇ چۇن چىنىڭ ئېڭىكىگە سۆيۈش بىلەن بىللە بوشقىنا چىشلىدى . چۇن چىنىڭ غىدىقى كەلگەندەك بولدى . چۇن چى ئىنكاس قايتۇرۇپ بولغۇچە ، ئۇنىڭ لەۋلىرى يۇقىرىغا كۆتۈرۈلۈپ چۇن چىنىڭ لەۋلىرىگە بېسىلدى . ئۇ ئۆزىنى ئەپقاچماقچى بولدى ، بىراق سۇڭ سۈڭنىڭ ئاغزى تاتلىق ئىدى ، خۇددى ھەسەل سۈركەپ قويغاندەك ... چۇن چى ھەسەلنى شوراۋېتىپ بېشى قاتتىق قايغاندەك ھېس قىلدى . ئۇ سەگەكلىشىنى خالىمايدىغاندەك بولۇپ قېلىۋاتاتتى ، ھەسەلنىڭ ئۆزىنى مەست قىلىۋېتىشىنى ساقلاۋاتقاندەك قىلاتتى . سۇڭ سۈڭنىڭ قولى خۇددى بىر توشقاندەك ئۇنىڭ ياقىسىدىن كىرىپ ئۇنىڭ يۇرەك سوقۇشىنى قالايمىقان قىلىۋەتكەندىلا ، ئاندىن ئۇ سەگەكلىشىپ ، سۇڭ سۈڭنى قوپاللىق

بىلەن ئىتتىرىۋەتتى .

ئۇلار ھەر ئىككىسى بەكلا چاڭقىغاندى ، ئاغزىنى ئاچقىنىچە بىر ـ بىرىگە قارىشىپ تۇراتتى . بىراق ، چۈشىنىڭ ئاخىرى چىقىپ ئىككىسى سەگەكلىشىپ قالغاندى .

بۇ ئىش ھەقىقەتەنمۇ بىر چۈشكە ئوخشايتتى . چۈن چى كېمە ئۆيىنىڭ كىچىك ھويلىسىغا كىرگەندىن كېيىن ، بۇ يەردىكى ئىتياڭىقى گۇلىنىڭ خۇش پۇرىقىنىڭ ئۇلار بېرىپ باققان ھېلىقى ئىتياڭىقى گۇللۇكىنىڭكىدىنمۇ كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى . چۈن چى بۇ يېپىشقاق گۇل پۇرىقىنى ھازىر يەنە بىر قېتىم پۇراۋاتقىنىدا ، قورقۇنچلۇق چۈش خۇددى پېلەكتەك سوزۇلۇپ كېلىپ ئۆزىنى مەھكەم چىرمىۋېلىۋاتقاندەك ھېس قىلدى ، سوغۇق تەر ئۇنى ھۆل قىلىۋەتتى .

— بۇ ئىتياڭىقى گۇلىنىڭ خۇش پۇرىقى بەك كۈچلۈك ئىكەن ، — دېدى چۈن چى .

— ياخشى كۆرەمسىز ؟ — سۇئال سۇئىنىڭ ئاۋازىنى گۇل پۇرىقى يىراقلارغا ئېلىپ كەتتى .

— بۇنداقتا ئادەم خۇددى خىيالىي تۈيغۇ ئىچىدە ياشاۋاتقاندەك بولۇپ قالىدىكەن .

— ھەئە ، مەن دەل خىيالىي تۈيغۇ ئىچىدە ياشاشنى ياخشى كۆرىمەن ، شۇنداق بولغاندا كۈنلەرنى تېزرەك ئۆتكۈزگىلى بولىدۇ .

— بەلكىم شۇنداقتۇ .

ئۇلار ھەر ئىككىسى قايتا گەپ قىلماي جىمجىت ماڭماقتا ئىدى . ئىچكىرىسىگە ماڭغانسېرى ئىتياڭىقى قويۇقلىشىپ باراتتى . ساڭگىلىشىپ تۇرغان ئاشۇ گۇل ـ غۇنچىلىرى بىردىنبىر تاش چىغىر يولغا بويۇنلىرىنى سوزۇشۇپ ، خۇددى ئاچلىقتىن ئىڭراۋاتقان ئېغىزلارغا ئوخشاپ قالغاندى .

— بۇ گۇللەر مەست قىلالايدۇ ، ئاغرىغان جايغا گۇل بەرگىنى سۇركەپ بەرسە ، ئاغرىق تېزلا ياخشى بولۇپ كېتىدۇ ، — دېدى سۇئال سۇئال توساتتىن ، — مەن دائىم ئىتياڭىقىنى ئېزىپ ھاراقنا

چىلاپ ئىچىمەن . شۇنىڭ بىلەن باغرىم قاتىدۇ ، دىلىم بىخۇدلىشىدۇ ، ئازابنى سەزمەس بولىدۇ .

تۇن پەردىسى چۈشتى ، كېمە ئۆيگە ئېسىلغان سائەت شەكىللىك قېنىق قىزىل پانۇسلار دېڭىز شامىلىدا خۇددى ئىشىك بېشىغا ئېسىپ قويۇلغان باش ئىسكىلىتىدەك ئېچىنىشلىق پۇلاڭلاپ تۇراتتى ، ئۇلارنىڭ سۇ يۈزىدىكى شولىسى بىر ئادەم جان ئۈزۈش ئالدىدا قۇسقان قانغىلا ئوخشايتتى .

سۇئال چۈن چىگە ئىتياڭىقى چىلانغان شارابتىن تولدۇرۇپ قۇيۇپ بەردى . ئۇلار بىر - بىرىگە قاراشقىنىچە گۇگۇمغىچە ئولتۇرۇشتى . سەل مەست بولغاندىن كېيىن پاراڭ تەبىئىيلا كۆپىيىشكە باشلىدى .

— بۇ يەرنى ياقتۇردىڭىزمۇ ؟ — سورىدى سۇئال .

— يامان ئەمەس ئىكەن .

— بۇ يەرنىڭ سەرەمجانلاشتۇرۇلۇشى پۈتۈنلەي سىزنىڭ ئارزۇيىڭىز بويىچە بولدى . سىزگە مۇشۇنداق بىر ئائىلە ئاتا قىلىشقا ۋەدە بەرگەنىدىم ، هازىر ۋەدەمنى ئىشقا ئاشۇرغان بولدۇم .

— ئىتياڭىقى سېنىڭ ئامراق نەرسەڭ ، — دېدى چۈن چى .

— ياق ، سىزمۇ ئامراق ئىدىڭىز ، ئۇ بىزگە ئورتاق مەنسۇپ بولغان گۈل ، — سۇئال سۇئال تۇزىتىش بەردى .

چۈن چى شارابتىن بىر ئوتلاپ قويۇپ :

— رەھمەت . مەن ئۇچۇن شۇنچىۋالا ئىشلارنى قىپسەن ، مۇشۇنداق بىر ئائىلىنى بەرپا قىلىش ئۇچۇن نۇرغۇن جاپا تارتقانسەن ، رەھمەت ساڭا ، — دېدى ئەستايىدىل تەلەپپۇزدا .

— مەن كېمىگە چىقىپ ناخشا ئېيتتىم تېخى ، — سۇئال سۇئال ناھايىتى بىمالال كۆرۈنەتتى . چۈن چىنىڭ يۈرىكى ئاغقاندەك بولۇپ سورىدى :

— مېنى مۇشۇنداق بىر ئۆيگە ئىگە قىلمەن دەپمۇ ؟

— ياق ، مەن كېمە تۇرمۇشىغا بەك ئامراق . سەگەك چاغلىرىم

ئـاز بولـدۇ ، شۇڭا ئىككى يىل هايت ـ هۇيت دېگۈچىلا ئۆتۈپ كەتتى .

سۇكۇت خېلىلا ئۇزۇن هۆكۈم سۈردى . سۇئ سۇئ ئاخىر سورىدى :

— نېمە ئويلاۋاتىسىز ؟

— كېمىدە ناخشا ئېيتىۋاتقان چاغدىكى قىياپىتىڭنى تەسەۋۋۇر قىلىۋاتىمەن ، — دېدى چۈن چى كۈلۈمسىرەپ .

— تەسەۋۋۇرىڭىزدىكى مەن قانداقراق هالەتتىكەنمەن ؟

— ئـاشـۇ ئـەرلـەر چـوقـۇم سـاڭا بەكلا مەستانە بولۇپ ، ئەتراپىڭدىن ئايلىنىپ كېتەلمەيدۇغۇ دەيمەن .

— هە ، شۇنداقراق . يەنچۇ ؟

— نـاخـشـا ئـېيتقاندا چوقۇم ناهايىتى جازىبىدار كۆڭلەك كىيىۋالغاندۇ دەپ تەسەۋۋۇر قىلىۋاتىمەن .

— هەئە ، هەر قېتىم ئاشۇ كۆڭلەكلەرنى كىيگەن چېغىمدا ، چۈن چى يېنىمدا بولغان بولسا قانداق ياخشى بولاتتى ـ هە ، دەپ سـىـزنـى ئـويـلايتتىم ، ئۇ كۆڭلەكلەرنى چوقۇم ياخشى كۆرۈپ قالاتتىڭىز . يەنچۇ ؟

— مـەسـت بـولۇپ قېلىپ ، پالوبىدا ئۇسسۇل ئويناۋاتقان هالىتىڭنى تەسەۋۋۇر قىلىۋاتىمەن .

— ئـەجـەبـا ، ئـىككى يىلدىن بۇيان سىزگە مۇناسىۋەتلىك چۈشلەردىن قانچىلىك كۆرگەنلىكىمنى ئويلاپ باقمىدىڭىزمۇ ؟ — سەۋۋر ـ تاقىتى توشقان سۇئ سۇئ ئاخىر چۈن چىنىك گېپىنى بۆلۈۋەتتى .

سۇئ سۇئ گـەپ ـ سـۆزدە دائـىـم بـاشـقـىـلارغا ئىمكانىيەت قالدۇرمايتتى ، هازىرمۇ چۈن چىنى قىلچە يۇز ـ خاتىر قىلماي بۆلۈڭغا قىستىماقتا ئىدى .

چۈن چى يەنە سۇكۇتكە غەرق بولدى .

— بۇ ئىككى يىلدىن بۇيان باشتىن كەچۈرگەن ئىشلىرىڭىزنى ماڭا دەپ بېرىڭا ، — سۇئ سۇئ يەنە گەپ باشلىدى .

— دېگـۈدەك ھېچ ئىش يوق ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆتۈپ كەتتى .

— دەپ بېرىڭا ، مەندىن كەچۈرۈم سورىغىنىڭىز بولۇپ قالسۇن ، — سۇڭ سۇڭ گېپىنىڭ ئۇرغۇسىنى يۇقىرى كۆتۈردى .

— كۆزلىرى قارىغۇ بولغان ئادەممەن ، ماڭا رەھىم قىل ، — چۈن چى سوغۇق كۈلۈپ قويدى ، ئېچىقلىق تۇرغان بۇ بىر جۈپ چوڭ كۆزلەر زىيادە سۈزۈك ھەم نۇرلۇق بولغانلىقتىن ، راست ئەمەستەك كۆرۈنەتتى .

چۈن چى شاپىتۈل ياغىچىدىن ياسالغان بىر ئورۇندۇقتا تىزلىرىنى قۇچاقلىغىنىچە تۇگۈلۈپ ئولتۇراتتى . سۇڭ سۇڭنىڭ نەزىرى ئالدى بىلەن ئۇنىڭ قولىغا چۈشتى . ئۇنىڭ ئون بارمىقىدىكى تىرناقلىرىنىڭ ھەممىسى يۇلۇۋېتىلگەنىدى ، بارماقلىرىنىڭ ئۇچى قېلىن قاقاچ باغلاپ كەتكەن ، ئىككى قولىنى گىرەلەشتۇرگەنىدە ، چىرىپ كەتكەن گۈل ـ غۇنچىسىگىلا ئوخشايتتى . ئۇ چوقۇم بىرەرىنىڭ تەن جازاسىغا ئۇچرىغان ئوخشايدۇ ، بۇ نېمىدېگەن شەپقەتسىز جازا ـ ھە ، دەپ ئويلىغان سۇڭ سۇڭ ئۆچمەنلىك ئىچىدە چىشلىرىنى غۇچۇرلىتاتتى .

ئۇنىڭ نەزىرى يەنە چۈن چىنىڭ غەلىتە پۇتلىرىغا چۈشتى . ئۇ چۈن چىنى تاپقان چاغدا چۈن چىنىڭ پۇتلىرى يالاڭ ئاياغ ئىدى ، بىرەر جۈپ ئايىغىمۇ يوق ئىدى . سۇڭ سۇڭ جەبىر ـ زۇلۇمىنىڭ بۇ پۇتلارنى قانداق قىلىۋەتكەنلىكىگە قاراۋاتاتتى . قارىداپ كەتكەن تىرناقلىرىغا كىر توشۇپ كەتكەن ، بىرنەچچىسى چۈشۈپ كەتكەن ، جاراھەت ئېغىزىنى قېلىن قاقاچ توسۇۋالغاچقا ، قان ئاقماي تۇرۇۋاتاتتى . بۇ پۇتلارنىڭ ئىلگىرى ناھايىتى گۈزەل ئىكەنلىكى ھازىرمۇ سۇڭ سۇڭنىڭ ئېسىدە ، ئەينى چاغدا بۇ پۇتلار دېگىز سۈيىگە چىلىنىپ تۇرغىنىدا ، خۇددى مارجان خادا تاشلىرىدەك جەلپكار ئىدى .

سۇڭ سۇڭ چۈن چىنىڭ جاراھەتلىرىگە ئېھتىياتچانلىق بىلەن نەزەر تاشلىماقتا ئىدى ، ھەربىر جاراھەت بىر بۆلەك ئاداۋەتنى

يۇيۇپ باراتتى ، مۇشۇ رەۋىشته نۇرغۇن ئاداۋەت نۇرغۇن جاراھەت تەرىپىدىن يۇيۇپ تاشلاندى ، ئۇ ئاخىر چۇن چىنى ئەپۇ قىلىۋەتتى .

سۇئ سۇئ كېلىپ چۇن چىنى قۇچاقلىدى ، ئۇنىڭ ئۇمىد بىلەن ئۇمىدسىزلىك ئارىسىدا قىينىلىپ كېلىۋاتقان كۆڭلى بۇ قۇچاقلاشتىن كېيىن ئەمىن تاپقاندەك بولدى . چۇن چىنىڭ تېنى بۇرۇنقىدەكلا قىزىق ئىدى ، ئۇ ئۆلمىگەنىدى ، ھاياتىي كۈچ ئۇرغۇپ تۇرغان يالقۇن ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا يوشۇرۇنغان ، ئۇنى ئاجىزلاشتۇرۇش مۇمكىن ئەمەس ئىدى .

ئىتياڭقى گۈلى كۈچىنى كۆرسىتىۋاتقاندەك قىلاتتى ، بۇ قېتىم چۇن چى ئۇنى رەت قىلمىدى . سۇئ سۇئ چۇن چىنىڭ يۈزىنى ئالقىنى بىلەن كۆتۈرۈپ ، ئۇنىڭ نابۇت بولغان كۆزلىرىگە سۆيدى ، ئۇنىڭ چۈۋۈلغان چاچلىرىنى قايرىپ ، بېشىنىڭ ئارقا قىسمىغا تۈگۈپ تۇرغۇزدى ، ئاندىن ئۇنىڭ پاتقىدىكى قويۇق ئەسۋەنى سىلاشقا باشلىدى .

— بولدىلا ، ئۆتكەن ئىشلارنى تەگمەيلى . ھازىر سىز ئۆيگە قايتىپ كەلدىڭىز ، قىزىل بالام ، — سۇئ سۇئ ئاۋازى بىر خىل زەھەرلىك قۇرتقا ئوخشايتتى . سان ـ ساناقسىز رەڭدار كېپىنەكلەر چۇن چىنىڭ ئالدىدا ئۇچۇپ يۈرۈشەتتى . ئۇنىڭ يۈزلىرى ئاللىقاچان قىزىرىپ كەتكەنىدى . ئۇ كۈلۈمسىرىگەن ھالدا :

— مەست بولۇپ قالدىم ، — دېدى .

10

چۇن چىنىڭ قايتىپ كېلىشى جۇئ چېەن ئۇچۇن بىر تاسادىپىيلىق ئىدى . ئۇ سۇئ سۇئنىڭ كېمە ئۆيىنى سەرەمجانلاشتۇرۇشىغا ، چۇن چىنى ئىزدىشىگە ياردەملىشىپ كېلىۋاتاتتى ، بىراق كۆڭلىدە بۇنى ھامان يوققا چىقىدىغان چۈش ، دەپ قارايتتى . شۇڭا ھازىر چۇن چى تۇيۇقسىز پەيدا بولغاندا ، ئۇ يوققا چىققان چۈشنىڭ سۇئ سۇئنىڭ ئەمەس ، بەلكى ئۆزىنىڭكى

ئىكەنلىكىنى تونۇپ يەتكەنىدى .

جۇڭ چيەن قورۇ سىرتىدا تۇرۇپ ، تەشمە نەقىشلىك تامدىن ئىچىگە قارىدى . ئۇلار ئىتياڭىقى گۇللۇكىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بەخىرامان ياتاتتى . قارىماققا ھەممىلا نەرسە رازىمەنلىككە تويۇنغان ، بۇ سۇڭ سۇڭ تەقەززا بولۇۋاتقىلى ئۇزۇن بولغان پەيت ئىدى . ھويلىدا گۇل ـ گىياھ ، دەل ـ دەرەخلەر قويۇق ئۆسكەن ، سۇزۇك سۇلار ئايلىنىپ ئېقىپ تۇراتتى . ھويلىنىڭ بۇلۇڭىغا ئالىي ئورمۇزىيە ياغىچىدىن ياسالغان ئۇستەل ـ ئورۇندۇقلار قويۇلغان ، تېخى ھېچكىم ئولتۇرۇپ باقمىغانىدى . دېرىزە ئوچۇق ئىدى ، گۈگۈمدىكى قىيامىغا يەتكەن قۇياش نۇرىدا پارقىراپ تۇرغان مىس ئەينەك بۇ يەرنى مەھكەم ساقلاۋاتقان ئايغا ئوخشايتتى . كارىۋاتتىكى كۆرپە يەرلىك قەبىلىلەردىن سېتىۋېلىنغان يېڭى رەختتىن تىكىلگەن ، رەختى بۇنداق يۇمشاق ، تىكىلىشى بۇنداق سىپتا كۆرپىدىن پۇتۇن ئارالدىن يەنە بىرىنى تاپقىلى بولمايتتى . گۇل ئىشلەنگەن ئاۋۇ ئىككى ياستۇقنىڭ قېنىق قىزىل رەڭگى كارىۋات بىلەن تولىمۇ ماسلاشقان ، بىراق ماتېرىيال يېپەكتىن قىلىنغانىدى ، ئۇلارنى بىر سودىگەر جۇڭگودىن ئېلىپ كەلگەن . لېكىن ئارىلىدىكى ئاياللار يېپەك توقۇشنى بىلمەيتتى . يەنە توز پېيى قادالغان چىملىدىقنىڭ نەقىشلىك ياغاچلىرىغا كۆكۈچ يېشىل رەڭلىك نۇرلار چۈشكەندە ئاجايىپ كۆركەم كۆرۈنۈش شەكىللىنەتتى .

بىراق ، چۇن چى بۇلارنى كۆرۈشكە ئامالسىز . ئۇ ئۆزى ئۇچۇن كېمە ئۆيدە كۆڭۈل قويۇپ تەييارلانغان سوۋغاتتىن زادى قانچىلىك بارلىقىنى بىلمەيدۇ . بۇ چىرايلىق بۇيۇملارنىڭ تەييارلىنىشىدا جۇڭ چيەن دېگەن بىر ئادەمنىڭ ھەسسىسى بارلىقىنى چۇن چى تېخىمۇ بىلمەيدۇ ، ئەلۋەتتە . جۇڭ چيەن پۇتۇنلەي ئۇنتۇپ كېتىلدى ، سۇڭ سۇڭ چۇن چىنى ئۆيگە باشلاپ كىلگەندىن بۇيان جۇڭ چيەننىڭ نەدىلىكى بىلەن زادىلا كارى بولمىدى .

سۇڭ سۇڭ ئەمدى ئۇنىڭغا موھتاج ئەمەس ئىدى ، جۇڭ چيەن ئۆزىنىڭ ئارتۇقچە ئادەم بولۇپ قالغانلىقىدىن نومۇس قىلىۋاتاتتى .

ئۇ ئەسلىي كەتمەكچى بولغانىدى ، بىراق كۆرۈنۈشتە تولىمۇ يېقىن كۆرۈنىدىغان بۇ ئىككى قىز ئارىسىدا بىر خىل جىددىي كەيپىياتنىڭ پەيدا بولۇشى ئۇنى گاڭگىرىتىپ ھەم ئارىسالدى قىلىپ قويۇۋاتاتتى .

چۈن چىنى ئېھتىياتچانلىق بىلەن يوشۇرۇنچە كۆزىتىپ كېلىۋاتقان جۇڭ چيەندە ئازراق ھەيرانلىق پەيدا بولۇۋاتاتتى . ئۇنىڭ تەسەۋۋۇرىدا سۇڭ سۇڭ ياخشى كۆرىدىغان قىز رايىش ھەم قانائەتچان بولۇشى كېرەك ئىدى ، خۇددى تىنچ بۇلاق سۇيىگە ئوخشاش سۇڭ سۇڭدىن ئىبارەت بۇ دولقۇنلۇق دەريانا قۇيۇلسا بولاتتى . بىراق ، ئۇ كۆرۈۋاتقان چۈن چى تىنچ كۆرۈنگىنى بىلەن ، ئەمەلىيەتتە ۋۇجۇدى تۇرگۇنلۇك ھەم ياۋايىلىققا تولغان قىز ئىدى . ئۇ بەلكىم نۇرغۇن جاپا ـ مۇشەققەتلەرنى تارتقان ، نۇرغۇن قېتىملىق چۆچۈشلەرنى باشتىن كەچۈرگەن بولۇشى مۇمكىن . شۇڭا ، نېرۋىلىرى ھەر ۋاقىت جىددىي ھالەتتە تۇراتتى ، ھەممە ئىشقا ئېھتىيات بىلەن تاقابىل تۇراتتى . سۇڭ سۇڭنىڭ ئوتتەك قىزغىنلىقىغا سېلىشتۇرغاندا ، چۈن چى تولىمۇ سوغۇق كۆرۈنەتتى . جۇڭ چيەن چۈشىنىپ يەتتى ، چۈن چى بۇ يەردە بىر مەزگىللا تۇرۇپ ئۆتمەكچى ، سۇڭ سۇڭنىڭ يېنىدا قېلىپ قېلىش ئۇنىڭ ئارزۇسى ئەمەس . ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ ئۆزىگە يېقىنلىشىشىنى رەت قىلاتتى ، بەزىدە سۇڭ سۇڭ ئىختىيارسىز ھالدا قوللىرىنى سۇنۇپ ئۇنىڭ مەڭزىلىرىنى تۇتۇپ ياكى چاچلىرىنى سىلاپ قالسا ، ئۇ خۇددى پۈتۈن تۈكلىرى تىك تۇرۇپ كەتكەن ياۋا مۇشۇكتەك ئۆزىنى تېزلا چەتكە ئالاتتى . تارتقان ئازاب ـ ئوقۇبەتلىرى ئۇنى ھەر ۋاقىت ھوشيار تۇرىدىغان قىلىپ قويغانىدى . سۇڭ سۇڭ رەھىمدىل بولغاچقا ، ئۇھسىنىپ قويۇپلا قولىنى تارتىۋالاتتى .

كېيىن ، ھاۋا ئوچۇق بىر ياز كېچىسى ، جۇڭ چيەن يېرىم كېچىدە ئويغىنىپ ، ھويلىغا چىقىدىغان ئىشىكنىڭ ئوچۇق

قالغانلىقىنى ، شامالدا غىچىرلاۋاتقانلىقىنى بايقىدى . ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئاي يورۇقىدا قورۇغا چىقتى . ئۇ چۇن چىنى تاپتى ، چۇن چى كۆلچەك يېنىدا قات ـ قات كىيىۋالغان كىيىملىرىنى يېشىۋاتاتتى . جۇك چىيەن چۇن چىنىك بۇ قېلىن كىيىملەرنى سالغانلىقىنى ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغانىدى ، مەينەتلىكىدىن پىت بىسىپ كەتكەن بولسىمۇ ، يۇيۇنغىلى ئۇنمايتتى .

ئۇ كىيىمىنى سېلىۋېتىپ ، ياندىكى سۇمۇرغ دەرىخىنى تۇنقىنىچە ئاستا ـ ئاستا زوكزايدى . جۇك چىيەن ئاي يورۇقىدا ئۇنىڭ يانداپ چۇشكەن شولىسىنى كۆردى ، تومپىيىپ چىققان قورساق تۇيۇقسىز ئۇنىڭ دىققىتىنى تارتتى .

ئېغىر ئاياغ ئايال قوللىرىنى سۇغا تەستە يەتكۈزۈپ ، سۇنى ئوچۇمى بىلەن تېنىگە چېچىشقا باشلىدى . ئۇ بويۇن ـ پاتاكلىرىنى ، كۆكسىنى ، بىلەكلىرىنى ، پۇت ۋە ئوشۇقلىرىنى ... ئىنچىكىلەپ يۇدى ، ئەك ئاخىردا سۇنى ئېھتىيات بىلەن قورسىقىغا چاچتى . سۇ بەك سوغۇق بولغانلىقتىنمۇ ياكى قورسىقىغا سۇ تېگىپ باقمىغىلى بەك ئۇزاق بولغاچقىمۇ ، سۇ تامچىلىرى ئاشۇ زېرىككەن قورساق تېرىسىگە چېچىلغاندا ، ئۇ ئاجايىپ بىر ئاۋاز چىقاردى .

بەلكىم يۇيۇنۇش بىلەنلا بولۇپ كەتكەن بولسا كېرەك ، ئۇ يېنىدىكى كىيىملىرىنىڭ سۇغا سىيرىلىپ چۇشۇپ كەتكەنلىكىنىمۇ سەزمىدى . جۇك چىيەن دېمىنىمۇ چىقارماي قاراپ تۇراتتى . ئۇ بېرىپ ئۇنىڭ كىيىملىرىنى سۇدىن ئېلىپ بېرىشنى ئويلىدى ، بىراق ئۇنى چۆچۈتۇپ قويۇشقا كۆكلى ئۇنمىدى .

ئۇ بېرىش ـ بارماسلىقىنى بىلەلمەي ئارىسالدى بولۇپ تۇراتتى . ئۇنىڭ ئويلاۋاتقىنى ئۇنىڭ كىيىملىرىنى ئېلىپ بېرىشلا ئەمەس ئىدى ، ئۇنىڭ بىلەن پاراكلىشىشنىمۇ كۆكلىدىن ئۆتكۈزۈۋاتاتتى . بىراق ، بۇ چاغدا ئۇ يۇيۇنۇپ بولۇپ ، دەرەخنى تۇتۇپ ئاستا ـ ئاستا ئورنىدىن تۇردى . ئۇ ئۇنىڭ دەلدەكىلەۋاتقانلىقىنى كۆردى ، بەلكىم بەك ئۇزۇن زوكزىيىپ ئولتۇرغاچقا ، پۇتلىرى ئۇيۇشۇپ قالغان بولسا كېرەك ، راۋۇرۇس

تۇرالماي يىقىلىپ چۈشكىلى تاسلا قالدى . بىراق ، ئۇ يەنە قايتىدىن مەزمۇت تۇرۇپ ، يېرىمى سۇغا چىلىشىپ تۇرغان كىيىملىرىنى ئاستا ـ ئاستا سىلاپ تېپىپ ، بىردىن ـ بىردىن كىيىشكە باشلىدى . ئۇنىڭ كۆزلىرى ئەما بولسىمۇ ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ، يەر شارائىتىنى بىلمىسىمۇ ، لېكىن ئاستا قىلىۋاتقان ھەربىكەتلىرىدىن تەمتىرەش ئالامەتلىرى كۆرۈنمەيتتى . ئۇ تومپىيىپ تۇرغان قورسىقىنى ناھايىتى ئۇزۇن ھەم پۇختا ماتا بىلەن چىڭ بوغۇپ ، قاتمۇقات تاڭدى . ئۇ ماتانى جېنىنىڭ بارچە تارتىۋاتقاندا ، جۇڭ جىيەن ھەتتا ئۇنىڭ بوغۇزىدىن چىقىۋاتقان ئىنجىق ئاۋازىنىمۇ ئاڭلىدى .

بۇنداق كۈچىگەندە بەدىنىنىڭ قانچىلىك ئاغرىپ كېتىدىغانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى . ئۇنىڭ يوشۇرۇۋاتقىنى پەقەت بالىلا ئەمەس ، بالىنىڭ دادىسىمۇ مۇشۇ يوشۇرۇشنىڭ دائىرىسىدە ئىدى . ئەمەلىيەتتە ، ئۇنىڭ يوشۇرۇۋاتقىنى ئۆتمۈشنىڭ مەلۇم بىر بۆلىكى ئىدى . بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇ قورسىقىغا قاتمۇقات ئورىۋەتتى . بالىسىنىڭ ياشىشى ئۈچۈن ناھايىتى كىچىك بوشلۇق قالغاندىلا ، ئاندىن ئۇ بىخەتەر ھېس قىلاتتى . بۇ خىل ئازاب بالا ئۈچۈن ئەڭ زور ھامىيلىق ئاتا قىلالايتتى .

چۈن چى بۇ ئىشلارنى قىلىپ بولغاندىن كېيىن ، يەنە ئاستا ھۇجرىسىغا قايتىپ ئىشىكنى ياپتى .

جۇڭ چىيەن ھويلىدا بىرەدەم ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدى ، قايتىپ كېتىۋېتىپ ، ئەگەر چۈن چىنىڭ ئېغىر ئاياغ ئىكەنلىكىنى سۇڭ سۇڭ بىلىپ قالسا قانداق بولۇپ كېتەر ، دەپ ئويلىدى . ئۇ سۇڭ سۇڭنى بەكلا چۈشىنەتتى ، ئۇنىڭ بەرداشلىق بېرەلمەيدىغانلىقى ، ھەتتا ، چۈن چى بىلەن ئادا ـ جۇدا بولۇشۇپ كېتىش مۇمكىنچىلىكىنىڭمۇ بارلىقى ئۇنىڭغا ئايان ئىدى .

11

مەخپىيەتلىك ئۇلارنى يېقىنلاشتۇرماقتا ئىدى ، ئاشۇ قېتىمدىن كېيىن ، جۇڭ چىيەن چۈن چىنى كۆرسىلا ، ئۇنى يېقىن ئادەمدەك

هېس قىلىدىغان بولۇپ قالدى . بىراق ، بۇ ھامان ئاشكارىلىنىدىغان مەخپىيەتلىك ئىدى . جۇڭ چىەن ھېچ ئىش بولمىغان قىياپەتتە چۈن چىنىي كۆزىتىپ ، ئۇنىڭ قانداق قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى بىلمەكچىدى .

ئۇزۇن ئۆتمەي ، ئۇ چۈن چىتىڭ قېچىپ كەتمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى بىلىۋالدى . كەچقۇرۇنلۇقى ئۇ جۇڭ چىەنگە ئۆزىنى سەيلىگە ئېلىپ چىقىۋاتتى ، ھەر قېتىم كېمە ئۆيدىن پرېستانغىچە بولغان بىرلا يولدا مېڭىشنى تەلەپ قىلاتتى ، چۈن چى يول بويى گەپ - سۆز قىلماي ، يولنىڭ ئوي - چوڭقۇرىنى ئېسىدە ساقلىۋېلىشقا تىرىشاتتى . ئۇ ھەتتا بىر قىسىم كىچىك زىننەت بۇيۇملىرى ۋە ئويۇنچۇقلارنى ياغاچ ساندۇقىغا يوشۇرۇنچە يىغىۋالاتتى ، كۆزى كۆرمىگەچكە قىممىتىنى پەرقلەندۇرەلمەي ، بىر قىسىم قىلچە قىممىتى يوق نەرسىلەرنىمۇ يىغىۋاتاتتى . ئۇ رەزىللىك ھەم ئېھتىياتچانلىق بىلەن «بايلىق» توپلاۋاتاتتى ، چۈنكى ئۇ بىر ئانا ئىدى . ئۇنداق بولمىسا ، ئۇ بۇنداق پەشكەشلىشىپ كەتمىگەن بولاتتى .

جۇڭ چىەن ھەر قېتىم ئۇنىڭ مۇشۇنداق قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە كۆڭلى تولىمۇ بىئارام بولاتتى . ئۇنى قاچۇرۇۋېتىشى كېرەكمۇ ؟ بۇ چاغدا ئۇ ئۆزىنىڭ سۇڭ سۇڭ بىلەن ئىلگىرىكىدەك ئاشۇ خىل ئاددىي تۇرمۇشقا قايتالمايدىغانلىقىنى ، چۈن چىنىڭ ھەرگىزمۇ سۇغا چۈشكەن كىچىك تاش ئەمەس ئىكەنلىكىنى ، ئۇنىڭ شۇنچىلىك ئۆتكۈر ، ئېغىر ئىكەنلىكىنى ، ئۇنىڭ پەيدا قىلغان تەسىرىنى ھېچكىمنىڭ ئاسانلىقچە يوق قىلىۋېتەلمەيدىغانلىقىنى ئالالىقاچان تونۇپ يەتكەنىدى . گەرچە ئۇ ئۇچ كىشىلىك تۇرمۇشتىكى ئەرزىمەس قوشۇمچە پېرسونازغا ئايلىنىپ قېلىۋاتقان بولسىمۇ ، يەنىلا چۈن چىنىڭ قېلىپ قېلىشىنى خالايتتى . بىراق ، ئۇ بۇ خىل ئەھۋالدا ئۆزگىرىش بولىدىغانلىقىنى ئالدىن تۇيۇۋاتاتتى .

چۈن چىنىي ئېلىپ قېلىش ئۈچۈن ، ئۇ سۇڭ سۇڭغا

مەخپىيەتلىكنى ئاشكارىلاش يولىنى تاللىۋالدى .

ئۇ بۇ ئىشنى سۇئال سۇئىغا ئېيتىشتىن بۇرۇن ، كۆڭلىدە ، مۇنداق قىلىشىم چۇن چىنىلا ئۆزىگە يۇرگۈزۈۋاتقان جازاسىنى ئاخىرلاشتۇرۇش ئۈچۇن ، دەپ ئۆزىگە تەسەللى بېرىپ يۇردى . مەيلى قانداقلا بولسۇن ، ئۇنىڭ ئاشۇ شۇكۇر قىلماس كۆڭلى مەخپىيەتلىكنى ئاشكارىلاش خۇشاللىقىنىلا ئۆز يۇرىكىدە بىخ سۇرۇۋاتقانلىقىنى يوشۇرۇشقا ئامالسىز ئىدى .

سۇئال سۇئال دەسلەپتە ، چۇن چى چۆچۈپ كەتكەنلىكتىن مۇشۇنداق بولۇپ قالغان ، دەپلا ئويلايتتى ، كېيىن جۇئال چىيەن ئۇنىڭغا چۇن چىگە مۇناسىۋەتلىك ھېلىقى مەخپىيەتلىكنى ئېيتىپ بەرگەندىن كېيىن ، ئۇ قاتتىق ھەيران قالدى . ئۇ چۇن چىنى قايتىدىن ئىنچىكە كۆزىتىپ ، ئۇنىڭ يول ماڭغاندا دەرۋەقە بىر قولىنى ھەمىشە دوۋسۇنغا قويۇۋالىدىغانلىقىنى كۆردى . چۇن چىنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى ، روھىي چارچاش ھالىتىدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ھەم ئۇنىڭ ھەممىلا جايدا زىيادە سەزگۈر ھالەتتە تۇرۇشىنى ، ھەممە ئىشتا ئېھتىياتچان بولۇپ كەتكەن قىياپىتىنى ئويلاپ ، جۇئال چىيەننىڭ دېگەنلىرىنىڭ راست ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىۋاتاتتى .

قارىماققا تىنچ كۆرۈنىدىغان كۈنلەردىن يەنە نەچچىسى ئۆتۈپ كەتتى . چۇن چى داۋاملىق يوشۇرۇنۇپىرىشكە ماغدۇرى قالمىغانلىقىنى ھېس قىلىپ ، قاچىسا بولمايدىغان ۋاقىتنىڭ ئاخىر يېتىپ كەلگەنلىكىگە كۆزى يەتتى .

يېرىم كېچە ، ئۇ ياغاچ ساندۇقنى كۆتۈرگىنىچە ئاللىقاچان تونۇش بولۇپ كەتكەن يولنى بويلاپ گۈللۈكنى كېسىپ ئۆتتى . ئۇنىڭ قەدەملىرى شۇنداق قەتئىي ئىدى ، ئىككىلىنىش ئالامەتلىرى كۆرۈنمەيتتى ، كەينىگە قارىپمۇ قويمايتتى . ئۇ سىلاشتۇرغىنىچە ھويلىنىڭ دەرۋازىسىنى ئىزدەشكە باشلىدى ، قولىغا پانۇس ، كاتەكچە تام ۋە پالما يوپۇرماقلىرى ئۇرۇلدى . ئۇ دەرۋازىنىڭ

يېنىغىلا كېلىپ قالغاندى . ئۇ ئالدىغا يەنە بىر قەدەم ماڭدى ، قولىنى سوزۇۋىدى ، ئۇرۇلغىنى ياغاچ بولماستىن ، بەلكى يۇمشاق ھەم ئىسسىق تېرە بولدى . ئۇ سەل ئەندىكىپ قولىنى يىغىۋالدى .

بىر قول ئۇشتۇمتۇت سوزۇلۇپ كېلىپ ، ئۇنىڭ قورسىقىنى تۇتتى ، ئارقىدىنلا سۇڭ سۇڭنىڭ يېقىملىق ئاۋازى ئاڭلاندى :

— شۇمتەك ، بۇ مېڭىشىدا ئاناڭ سېنى نەگە ئېلىپ بارىدىغاندۇ ؟

12

چۈن چى ئاخىر يوشۇرمىسىمۇ بولىدىغان بولدى ، ئۇ بۇنىڭدىن كۆپ يەڭگىللەپ قالغاندەك ھېس قىلىۋاتاتتى . قاتمۇقات تېڭىقلار بىر قەۋەت - بىر قەۋەتتىن يېشىلىپ قورساق كۆرۈنگەن چاغدا ، ئۇ تېنىدىكى كەپسىزنىڭ «ئۇھ» دەپ راھەتلەنگەنلىكىنى ئاڭلىغاندەك بولدى . ئەسلىدە چارچاپ ھالىدىن كەتكەن ئۆزىمۇ قايتىدىن ماغدۇرىغا كېلىپ قالغاندەك بولدى .

سۇڭ سۇڭ ئۆتكۇر نەزىرى بىلەن چۈن چىنىڭ قورسىقىغا قارىدى . ھامىلدارلىق داغلىرى خۇددى يىرگىنچلىك چۈشىن لىچىنكىسىدەك ئۇنىڭ ئۈستىدە لۆمشىمەكتە . ئۇنىڭدا يەنە ئەر زاتىنىڭ چۈشىن لىچىنكىسىدەك ئىپلاس قوللىرى ، سۇس سۆسۈن رەڭلىك جاراھەتتەك كالپۇكلىرى ، زەھەرلىك موگۈدەك جىنسىي ئەزاسى تۇراتتى . ئۇ چۈن چىنى ۋەھشىيلەرچە ئىتتىرىۋەتتى . چۈن چى يەرگە يىقىلىپ ، ياغاچ چېلەكنى ئۆرۈۋەتتى ، ئۆزىنىڭ ئاشۇ رەزىل قورسىقى بىلەن بىللە سۇغا چىلاشتى ، بىراق ئاشۇنداق پاسكىنا بولغاچقا ، قانچە يۇسىمۇ پاكىزلانمايدىغاندەك قىلاتتى .

چۈن چى يەرنى باغرىلىغىنىچە ياتاتتى ، يۇزلىرى يانجىلىپ كەتكەن بىرقانچە تال ئىتياڭقىغا چاپلىشىپ تۇراتتى . بۇ گۇناھكار شۇم گۇل مۇشۇ پەيتتە ئۇنىڭغا تولىمۇ ماس كەلگەنىدى . ئۇلار بىرلىكتە ئۆلۈپ كېتىشى كېرەك ئىدى ، بىراق چۈن چىنىڭ ياشاش ئىرادىسى ھەرقانداق بىر چاغدىكىدىنمۇ كۈچلۈك ئىدى ، ئۇنىڭ

قوللىرى ئىختىيارسىز قورسقىنى قوغدايتتى . چۈنكى ئۇ ئۇنىڭدىن چىقىۋاتقان كۆچلۈك نەپەسنى يەنە ئاڭلىغاندەك بولۇۋاتاتتى . ئۇ توساتتىن كۆڭلى تىنغاندەك بولدى .

چۈن چىنىك بىمالال تۇرۇشى سۇڭ سۈڭنى تەمتىرىتىپ قويۇۋاتاتتى . ھازىر سۇڭ سۈڭنىڭ دۈچ كېلىۋاتقىنى بىر چېچىلاڭغۇ ، ئۆز غۇرۇرى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرمايدىغان ئانا ئىدى . ئۇ قانداقسىگە مۇشۇنداق مەغرۇر تۇرالايدىغاندۇ ؟ چۈنكى ، بۇ تومپىيىپ تۇرغان قورساقنىڭ كەينىدە چوقۇم بىر كۆچلۈك مۇھەببەت بار ، ئۇنىڭ قەلبى سۆيگۈ ۋە ئۈمىدكە تولغان . يوشۇرالمىغان ئازراق كۆرەڭلىك ئۇنىڭ چىرايىدا ئىپادىلىنىپ قالاتتى ، ئۇنىڭ ئىچكى دۇنياسى سۇڭ سۈڭغا بويسۇنغىنى يوق ، ئۇ پەقەت يارەمگە موھتاج ، بارلىق رايىشلىق بۇ ئانىدىكى تۇغما نىقابتىن ئىبارەت .

ھەسەت ئوتى سۇڭ سۈڭنىڭ قەلبىدە يانماقتا . ئۇ خۇددى ناتونۇش ئەرنىڭ بوشلۇقتا ئايلىنىپ پەس ئۇچۇۋاتقان لاچىنەك قارا كۆلەڭگىسى ئارقىلىق چۈن چىنىڭ ۋۇجۇدىنى تورەك قاپلىۋالغانلىقىنى كۆرگەندەك بولۇۋاتاتتى . چۈن چى بولسا تورنىڭ ئاستىدىكى ئادەمنى تۇنجۇقتۇرۇپ قويغۇدەك بوشلۇقتا بەخىرامان تۇراتتى ھەمدە بۇ يەردە بىر قېتىملىق جاپالىق كۆپىيىشنى كۆتۈشكە رازى ئىدى .

ئۇ چۈن چىنى مۇشۇنچىلىك مەغرۇر قىلىۋەتكەن ئاشۇ ئەرنىڭ زادى قانداق ئادەملىكىنى بەكلا بىلگۈسى بار ئىدى ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى سىرلىق مۇھەببەت ھېكايىسى خۇددى ئەتكە چوڭقۇر كىرگەن تىكەندەك ئۇنى ئۇزاق ئاغرىتقا مۇپتىلا قىلغانىدى . ئۇ بۇ تىكەننى تارتىپ چىقىرىۋەتمىسە بولمايدىغان يېرىگە كېلىپ قالغانىدى .

ئۇ ئىتياڭىقى گۈلى چىلانغان ئىككى بوتۇلكا ھاراقنى تىزىپ قويغان يېرىدىن ئالدى . ئۇ بۇ كېمە ئۆيدە بەك ئۇزاق تەنھا ياشىدى ،

كۆپىنچە ۋاقتىنى هاراق ئىشلەشكە سەرپ قىلدى . ئىلگىرى - كېيىن ئىشلەنگەن پالما هارىقى قېنىق ، سۇس هەر خىل رەڭلەردە تەييارلانغانىدى . ئۇنىڭ ئالىغىنى ئەڭ بۇرۇن ئىشلەنگەن رەڭگى قېنىق بېغىر رەڭلىك ئىككى بوتۇلكىسى ئىدى . گۇل بەرگى بەك ئۇزاق چىلانغاچقا ، خۇددى جان كىرىپ قالغاندەك ، قارىماققا تازا تولغان هاشاراتتەك كۆرۈنەتتى . ئىتياڭقى هاراقنا چىلىنىپ بۇ دەرىجىگە يەتكەندە ، بىر خىل بىهوش دورىسىغا ئايلانغان بولاتتى . ئۇنى ئىچكەن ئادەم سىرلىق ئالەمگە بېرىپ قالغاندەك ، ئاسماندا لەيلەۋاتقاندەك تۇيغۇلاردا بولاتتى - دە ، ئۆزىنىڭ ئېغىرلىقىنىمۇ سەزمەي قالاتتى . ئۇ چۈن چى ئۇچۇن بىر قەدەهنى تولدۇردى ، ئۆزىگىمۇ بىر قەدەھ قۇيدى . ئۇلار بىر كۆتۇرۇپلا ئىچىۋېتىشتى . مۇشۇ هالەتتە ئۇچ رومكا ماڭغاندىن كېيىن ، هەر ئىككىلىسىنىڭ ئازراق بېشى قېيىشقا باشلىدى :

— بۇ هاراقنا زەهەر سېلىۋەتتىم . ئىشىنەمسىز ؟

كەيپىچىلىكتە تۇرغان چۈن چى بۇ گەپنى ئاڭلاپ قاتتىق چۆچۈپ ، ئىختىيارسىز قورسىقىنى تۇتتى .

— قورقماڭ ، مەن پەقەت سىزنىڭ ئورنىڭىزدا بۇ بالىنى ئېلىۋەتمەكچى شۇ ، — سۇڭ سۇڭ ئورۇنسىز كۈلدى ، بۇ چاغدىكى ئۇ هەرقانداق چاغدىكىدىنمۇ بەكرەك كېمسىدىكى غەزەلخانىغا ئوخشاپ قېلىۋاتاتتى .

چۈن چى ئورنىدىن ئىتتىك تۇرۇپ سىرتقا ماڭدى . تېنى يەڭگىللەپ ، پۇتلىرى يەرگە تەگمىگەندەك بولۇۋاتقاچقا ، بىرقانچە قەدەم ماڭمايلا يىقىلىپ چۈشتى . ئۇ ئازاب ئىچىدە تىرىشىپ - تىرمىشىپ ئورنىدىن تۇرماقچى بولۇۋىدى ، سۇڭ سۇڭ ئۇنى بېسىپ تۇرۇپ دېدى :

— قورسىقىڭىزدىكى هامىلىگە مۇناسىۋەتلىك بارلىق ئىشلارنى دەپ بەرسىڭىز ، سىزگە زەهەر قايتۇرۇش دورىسى بېرىپ ، ئۇنى ساقلاپ قېلىشىڭىزغا ياردەم قىلىمەن .

ئىتياڭقى گۈلى ئادەمنىڭ تەبىئىتىدە قالايمىقانچىلىق پەيدا قىلىدىغان بولغاچقا ، مۇشۇنداق بىمەنە پوپوزىنى ئالاھىدە ئۇنۇمگە ئىگە قىلىۋاتاتتى . ئارقىدىن چۈن چى مۇساپىرلار لاگېرىدىن قاچقاندىن كېيىنكى ھېكايىسىنى سۆزلەشكە باشلىدى .

بۇ ئىشلار ئۇنىڭ قەلبىدە ئۆركەشلەپ تېشىپ چىقايلا دەپ قېلىۋاتاتتى . چۈن چى ئۇنى سىرتقا چىقىرىدىغان بىر ئېغىزغا ، بىر ئۇلۇغ سۆيگۈنىڭ شاھىتىغا موھتاج ئىدى .

سۇڭ سۇڭ بۇنىڭغا تازا مۇۋاپىق كېلەتتى ، چۈنكى ئۇ بۇ ئىشقا ئەڭ كۆڭۈل بۆلىدىغان ئادەم ئىدى .

چۈن چى ھېكايىسىنى سۆزلەۋاتقاندا ، سۇڭ سۇڭ باشتىن - ئاخىر ئۇنىڭغا قاراپ تۇردى ، چۈن چى ئۇنىڭدىن بارغانسېرى يىراقلاپ كېتىۋاتقاندەك ، ئاۋازى باشقا بىر دۇنيادىن كېلىۋاتقاندەك بىلىنىۋاتاتتى . چۈن چى تۆگە بىلەن بىللە ئۆتكۈزگەن يەتتە كۈن ھەققىدە قىسقىچە سۆزلەۋاتقان چاغدا ، سۇڭ سۇڭنىڭ كاللىسىدا ئەر كىشىنىڭ ئىششىق ھەم يىرگىنچلىك يۈزى ئەكس ئەتكەندەك بولدى . ئۇلارنىڭ جۈپلىشىۋاتقانلىقى ، ھېلىقى ئەرنىڭ چۈن چىنىڭ قىزغىنلىقىغا كىرىپ ، ئۇنىڭدىكى نەملىكنى سۈمۈرۈۋاتقانلىقىنى كۆردى . جۈپلەشكەن تەنلەر قىرغاقتا جان تالىشىۋاتقان كارپ بېلىقىغا ئوخشايتتى ، تەرلەر دەريادەك ئېقىپ ، چۈن چىنىڭ ياش بېزىنى ئېچىۋەتكەنىدى .

ئەمەلىيەتتە ، ھەقىقىي ھېكايە تولىمۇ قىسقا ئىدى ، پەقەت بىرنەچچە كۈنلا داۋاملاشقانىدى . قالغان چەكسىز ئۇزۇن ۋاقىتتا ئۇمۇ سۇڭ سۇڭغا ئوخشاشلا ئىزدەش بىلەن بەند بولۇپ يۈردى . نېمە ئۈچۈن چۈن چىنىڭ بايانىدا جاپالىق ئىزدەش بىر خىل كۆڭۈللۈك ئىش سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىدۇ ؟

قۇلۇله قېپىدىن ئەسلىمىلەرنى ئىزدەش ئىشىغا كەلسەك ، چۈن چىنىڭ بىپايان دېڭىزدىن ئۆزىگە تەۋە بولغان ئاشۇ ئەسلىمىنى ئىزدىشىنى سۇڭ سۇڭ ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدىغان بىر خىل كۈچلۈك ئىرادە دەپ مەدھىيىلىشى كېرەكمۇ ياكى ئۇنى تەلۈلەرچە

سەۋدايىلىق سۈپىتىدە مەسخىرە قىلىشى كېرەكمۇ؟

سۇئال سۇئال چۈن چىنىقىش گېپىنى باشتىن - ئاخىر بۆلۈۋەتمىدى، ئۇ پەقەت چۈن چىنىقىش قانداقسىگە مۇشۇنداق بىمالال ئولتۇرۇۋاتقانلىقىغا، ھەتتا بۇۋىمەريەمدەك بىر خىل تەمكىنلىككە ئىگە بولۇۋاتقانلىقىغا ھەيران قېلىۋاتاتتى. خۇددى ئۆتكەن ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئەسلىدىنلا شۇنداق بولۇشى كېرەكتەك ئويلاۋاتقان چۈن چى ئەزەلدىن ئۆزىنى بىرەر ئىشنى خاتا قىلغان دەپ ئويلاپ باقمىغان بولسا كېرەك.

— مۇشۇنداق بولدى، شۇ، — دېدى چۈن چى ئاخىردا.

سۇئال سۇئال يۈرىكى يېنىك تىترىگەندەك بولدى. سۇئال سۇئال چۈن چىنىقىش «مۇشۇنداق بولدى، شۇ» دېگەن گەپنى دائىم دەيدىغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى، بىرەر ئىشنى سۆزلىگەن ياكى ئۆزىنىڭ قاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا قويغاندىن كېيىن، ئۇ دائىم مۇشۇ سۆزنى خاتىمە قىلاتتى، سۆز ئۇرانىدىن بىغەملىك چىقىپ تۇراتتى، لېكىن ئازراق ئىلاجسىزلىق تۇسىدىن خالىي ئەمەس ئىدى. سۇئال سۇئال ئۇنىڭ مۇشۇ گەپنى قىلغاندىكى قىياپىتىنى تولىمۇ ياخشى كۆرەتتى، بۇنداق چاغدا چۈن چى خۇددى ھېچنېمىنى قالدۇرماي ھەممىنى ئالىقىنىغا ئېلىپ ئادەمنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلگەندەك ھالەتتە بولاتتى، ئۇنىڭ ئاشۇ رايىش قىياپىتى كىشىدە ھېسداشلىق قوزغايتتى.

مۇشۇنداق بولدى، شۇ. مۇشۇنداق بولدى، شۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ كۆرگۈسىز قىياپىتىنى سۇئال سۇئالنىڭ ئالدىغا قويۇپ، ئىلاجسىزلىق ئىچىدە مۇشۇ گەپلەرنى قىلىۋاتاتتى.

كەچ كىرىشىگە ئۇشتۇمتۇت قاتتىق يامغۇر ياغدى. چۈن چى توساتتىن كۆلۈمسىرەپ قويدى، لېيەنېن ئارىلىنىڭ مارت، ئاپرىل ئايلىرىنىڭ مۇشۇنداق ئىكەنلىكى ئۇنىڭ ئېسىگە كېلىپ قالغاندى، ئۇ يەردە كېچە پەردىسى چۈشۈشى بىلەنلا، يامغۇر ئۇلىشىپ كېلەتتى، بۇ خىل ئۆز ئىچىدىلا بىلىشىدىغان ماسلىشىش ئادەمگە ئىللىقلىق ئاتا قىلاتتى، بەلكىم بۇ خىل تۇيغۇ سۇئال سۇئالنى بىلەن

بىللە تۇرغانلىقتىن پەيدا بولغان بولۇشمۇ مۇمكىن . سۇئال ئۇدۇلىدا ئولتۇرغان چۇن چىنىك توڭلاپ تىترەۋاتقانلىقىنى كۆردى ، ۋەھالەنكى ، ئۇنىڭ قىزىل ئەسۋە بىلەن تولغان چىرايىدىن كۈلۈمسىرەش ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى . ئۇنىڭ نېمە ئويلاۋاتقانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى ، شۇنچىۋالا جەبىر - جاپانى باشتىن كەچۈرگەن بۇ ئايال يەنىلا خارابىيلىككە ئوخشاپ قالغان رېئاللىقتىن ئۆزىگە مەنسۇپ بولغان ئازراق خۇشاللىقنى تاپقانىدى .

كۈچلۈك ھاراقنى بەك كۆپ ئىچكەنلىكتىن ، چۇن چىنىك پۈت - قوللىرى بوشىشىپ كەتكەنىدى . ئۇ ھېكايىسىنى ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن ، ۋۇجۇدىدىكى ھەممە نەرسە سۇغۇرۇۋېلىنغاندەك چارچاپ ھالىدىن كېتىپ ، ئۇستەلنى بېغىرلاپ يېتىپ قالدى ، بېشىنى كۆتۈرەلمىدى .

ئارىنى سۈكۈت قاپلىدى ، بۇ پەيتتىكى جىمجىتلىق خۇددى يۆتكىگىلى بولمايدىغان تاشتەك ئۇلار ئوتتۇرىسىدا سوزۇلۇپ ياتاتتى . بۇ غايەت زور تاشنىڭ بېسىشى بىلەن سۇئال سۆزىنى ئەقلىدىن ئادىشايلا دەپ قېلىۋاتاتتى . ئۇ نەزىرىنى چۇن چىگە ئاغدۇرۇشقا ئامالسىز ئىدى ، چۇن چىگە قارىسىلا ، ھېلىقى ئەر ئۇنىڭ كۆزىگە كۆرۈنۈپ تۇرۇۋالاتتى . ھېلىقى ئىپلاس ئەر ئۇنى بېسىۋالغانىدى . ئۇ ئەر خۇددى ئاسماندىن چۈشكەن مېتېئورىتقا ئوخشاش ئۇنىڭ تېنىنى يانجىۋەتكەنىدى . ئۇ ئەر ئۇنى ئازراق - ئازراقتىن شىلىپ ، ئۇنىڭدىكى يۇمرانلىقنى چاياۋاتاتتى .

ھالبۇكى ، چۇن چىنىك قۇرۇپ قالغان كۆز ئۇۋىسىدىن مىننەتدارلىقىنىڭ قىزىل قانلىرى سىرغىپ چىقماقتا ئىدى ، ئۇ ھەقىقەتەن قۇتۇلدۇرغىلى بولمايدىغان دەرىجىگە بېرىپ قالغانىدى .

13

سۇئال سۇئال مۇساپىرلار لاگېرىدىكى چاغدىكىدەك چۇن چىنى ئاخىرقى قېتىم يۇيۇندۇردى . ئەينى چاغدا ، ئۇلار قويۇق ئورمانىنىڭ ئىچكىرىسىدىكى لاي ئېرىقىنىڭ يېنىدا بىر - بىرىنى يۇيۇپ

قويۇشقان ، تازا يوغان بىر ياغاچ ئىدىشنىڭ بولۇشنى ، ئىسسىق سۇنى يېتەرلىك تەييارلىۋېلىپ ، بولسا ئازراق گۈل بەرگى سېلىۋېتىپ ، ئىشكنى تاقاپ ، باشقىلارنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرىمىگەن ھالدا راھەتلىنىپ يۇيۇنۇشنى سانسىز قېتىم خىيال قىلىشقانىدى .

سۇڭ سۇڭ ياغاچ ئىدىشنى ئىتياڭىقى چىلانغان ئىسسىق سۇ بىلەن لىق تولدۇردى . ئۇ ھورى كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان سۇغا قارىغىنىچە ، ئىختىيارسىز خورسىنىپ قويدى ، ھازىر ئارزۇ قىلغان نەرسىنىڭ ھەممىسى بار بولدى ، بىراق ئادەم ئاللىقاچان بۇلغىنىپ كەتكەنىدى ، ھەرقانچە يۇسمۇ پاكلانمايتتى .

سۇڭ سۇڭ پەس ئاۋازدا چۇن چىنى چاقىردى :

— بۇياقتا كېلىڭ ، چۇن چى .

چۇن چى سۇڭ سۇڭنىڭ ئاۋازىنى بويلاپ سەنتۈرۈلۈپ كەلمەكتە ئىدى ، بىرقانچە قەدەم يولغىمۇ شۇنچىلىك كۈچىنىپ كېتىۋاتاتتى . ناتونۇش جايلاردا ئۇ تولىمۇ بىچارە كۆرۈنەتتى ، ئەمدىلا ئايىغى چىققان كىچىك چاغلىرىغا قايتىپ قالغاندەك ھالەتتە ئىدى . بىراق ، بۇنىڭمۇ يامان يېرى يوق ، ئۇ سۇڭ سۇڭ بىلەن تونۇشقان دەسلەپكى چاغلىرىغا يانغان ، سۇڭ سۇڭدىن باشقا ھېچكىمنى تونۇمايدۇ ، سۇڭ سۇڭدىن باشقا غەمگۇزارى ۋە تايانچى يوق .

— كېمىنىدە تۇرۇشنى ياقتۇرمىسىڭىز ، مۇشۇ يەردە تۇرىۋەرسىڭىزمۇ بولىدۇ . كېمىدە غەزەلخانلىق قىلسام نۇرغۇن پۇل تاپالايمەن ، سىزنى ياخشى ياشايدىغان شارائىتقا ئىگە قىلالايمەن ، — دېدى سۇڭ سۇڭ چۇن چىنىڭ چېچىنى تارىغاچ . ئۇنىڭ پەس ئاۋازدا قىلىۋاتقان تۇگىمەس گەپلىرى خۇددى بىر خىل ئەللەي ناخشىسىغىلا ئوخشايتتى .

چۇن چى بېشىنى لىڭشىتتى . مۇشۇ پەيتلەردە ، ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ باغرىنى پاناھگاھ بىلىپ ، بېشىنى ئۇنىڭ مۇرىسىگە قويدى ـ دە ، خاتىرجەم ھالدا كۆزىنى يۇمۇۋالدى .

سۇڭ سۇڭ چۇن چىنى قۇچاقلاپ كۆتۈرۈپ ياغاچ ئورۇندۇققا دەسسەتتى ، ئاندىن ياغاچ ئىدىشقا چۈشۈردى .

— سۇنىڭ ئىسسىقلىقى مۇڭاپىقىمىكەن ؟ — سورىدى سۇڭ سۇڭ .

— ياخشىكەن ، — چۇن چى تېنىنى ئازراق - ئازراقتىن سۇغا چۆكتۈردى ، خاسىيەتلىك سۇ ئۇنىڭ قورسىقىنى مۇلايىملىق بىلەن كۆتۈردى .

سۇڭ سۇڭ سۇنى ئوچۇملاپ ئىلىپ چۇن چىنىڭ مۇرىسىگە قۇيدى . قىزىل ئەسۋە بىلەن تولۇپ كەتكەن تېرە ئېچىشىپ ، چۇن چىنىڭ تېنى سىلكىنگەندەك بولدى . سۇڭ سۇڭ دەرھال دورىنى ئىلىپ سۈرتۈشكە باشلىدى :

— ئەگەر بۇرۇنلا دورا سۈرتۈلگەن بولسا ، بۇ جاراھەتلەر ئاللىقاچان ياخشى بولۇپ كەتكەن بولاتتى .

چۇن چى رايىشلىق بىلەن بېشىنى لىڭشىتتى .

— سىز بىلەن تونۇشقاندىن تارتىپ ھازىرغىچە ، سىز يارىلىنىپلا كەپسىز ، مەن سىزگە دورا سۈرتۈپلا كەپتىمەن . ئەجەبا بۇ تەقدىر - قىسمەتتە پۈتۈلگەن ئىشمىدۇ ؟ — سۇڭ سۇڭ يەنە سورىدى .

— كەچۈر .

— سىزگە شۇنچىلىك كۆيۈنۈۋاتىمەن ، بىراق مەندىن ئايرىلىپ كەتمەكچى بولۇۋاتىسىز ... — يىغا تۇتۇۋاتقان بولسا كېرەك ، سۇڭ سۇڭنىڭ ئاۋازى بوغۇلۇپ - بوغۇلۇپ چىقىۋاتاتتى .

— سەن قورسىقىمدىكى بالىنى قوبۇل قىلالمايدىغان تۇرساڭ .

— ئۇ شۇنچىلىك مۇھىممۇ ؟ ئارىمىزدىكى دوستلۇقتىنمۇ مۇھىممۇ ؟

چۇن چى جىمىپ قالدى .

دورىنى سۈرۈپ بولغاندىن كېيىن ، سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭ كۆكسىنى يۇيۇشقا باشلىدى . كۆكسى چۇن چىنىڭ بەدىنىدىكى ئۆزگىرىش ئەڭ چوڭ بولغان جاي ئىدى . ئۇلار يولسىزلىق بىلەن

تۆت تەرەپكە كېڭىيىپ ، كۆپۈشۈپ تۇراتتى ، توپچىسى قېنىق رەڭدە ئىدى ، بۇرۇنقىدەك سەزگۈرلۈكىمۇ قالمىغانىدى ، سۇ چاچرىغان ھالەتتىمۇ ئېرىنچەكلىك بىلەن سالپىيىپ تۇراتتى ، ھېچقانداق ئىنكاس يوق ئىدى . سۇڭ سۇڭ يىرگەنگەن ھالدا قاراپ تۇراتتى ، ئۇلار تولىمۇ كۆرۈمسىز كۆرۈنۈپ ، چۈن چىنى ھەرىكىتى ئاستا ئوتتۇرا ياشلىق ئايالغىلا ئوخشىتىپ قويغانىدى .

— مەن مۇشۇ يەرلىك بىر تەجرىبىلىك ئايالدىن سوراپ باققان ، بالا خېلى چوڭىيىپ قالغان تەقدىردىمۇ ، ئۇنىڭ ئېلىۋېتىشكە ئامالى بار ئىكەن ... — دېدى سۇڭ سۇڭ ئاخىر تاقەت قىلالماي .

چۈن چى داڭقېتىپ قالدى . ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ ئۆزىنى ئارامخۇدا يۇيۇنغىلى قويۇشىنى بەكمۇ ئۈمىد قىلاتتى . بىراق ، سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭغا ئازراقمۇ ئارامىلىق بەرمەيۋاتاتتى ، بۇ ئەزەلدىن داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ئەھۋال ئىدى .

— مەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆلىمەن .

سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭغا قارىدى ، ئۇنىڭ نۇرسىز چىرايى قىزىرىپ كېتىۋاتاتتى ، راستتىنلا بالا بىلەن تەڭ تۇغۇشىدىغاندەك ئىپادىدە ئىدى . سۇڭ سۇڭ چۈن چىنىڭ دېگىنىنى قىلىدىغان مەجەزىنى ئوبدان بىلەتتى .

ئۇ چۈن چىنى يالغۇز قالدۇرۇپ ، ئۇمىدسىزلەنگەن ھالدا ئىشكتىن چىقىپ كەتتى .

14

سۇڭ سۇڭ خوشلاشمايلا كېتىپ قالدى . ئۇنىڭ مۇشۇنداقلا كېتىپ قالىدىغانلىقىنى ھېچكىم ئويلاپ باقمىغانىدى .

مېڭىشنىڭ ئالدىنقى كېچىسى سۇڭ سۇڭ ھويلىغا چىقىپ ، ئىتياڭنى گۈللىرىنىڭ ھەممىسىنى پالتا بىلەن چېپىپ تاشلىدى . پۈتۈن ھويلا بۇ گۈللەرنىڭ ئازاب دېگىزىغا ئايلانغانىدى . جۇڭ چىەن ئۇنىڭ كەينىدىلا تۇراتتى ، بىراق ئۇ بۇنى سەزمەيتتى . ئەتىسى

ئەتىگەندە ، جۇڭ چىەن سۇڭ سۇڭنىڭ كارىۋىتىنىڭ بوش تۇرغانلىقىنى بايقىدى ، ئۇنىڭ ئورنىدا ئازراقمۇ هارارەت قالمىغاندى ، قارىغاندا تاڭ سەھەردىلا يولغا چىقىپ كەتكەندەك قىلاتتى . ئۇ هېچنېمە ئېلىپ ماڭمىغاندى ، هەممىلا نەرسە ئۆز پېتىچىلا تۇراتتى ، بىراق كېمە ئۆي ئاللىقاچان بىر سوغۇق خارابىيلىككە ئايلانغاندى .

جۇڭ چىەننى ئەڭ ئازابلىغىنى ، سۇڭ سۇڭنىڭ ئۇنىڭغا بىرەر ئېغىزمۇ سۆز قالدۇرماي كېتىپ قېلىشى بولدى ، ئۇنىڭدا جۇڭ چىەنگە نىسبەتەن قىيالماسلىقتىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى .

مۇشۇنداق بولسىمۇ ، ئۇ يەنىلا سۇڭ سۇڭنى ئىزدەشكە باشلىدى . ئۇ ئارالنىڭ هەممە يېرىگە بېرىپ ئىزدىدى ، كېمىدىكى غەزەلخان پاهىشىلەردىن سۇرۇشتۇردى ، لېكىن هېچ دېرىكى بولمىدى . ئەگەر سۇڭ سۇڭ يوشۇرۇنۇۋېلىش نىيىتىگە كەلگەنلا بولسا ، ئۇنى تېپىش مۇمكىنچىلىكى يوق ئىدى . جۇڭ چىەن ئاجايىپ بىر خىل ئۇمىدسىزلىكنىڭ تەسىنى تېتىدى ، ئۇ ئەينى چاغدا سۇڭ سۇڭ چۇن چىنى ئىزدىگەن چاغدىمۇ مۇشۇنداق ئازابنى باشتىن كەچۈرگەن بولسا كېرەك ، دەپ ئويلىدى .

ئۇ ئىزدەپ ماغدۇرىدىن كەتتى ، چۇن چىنى ئېسىگە ئېلىپ ، كېمە ئۆيگە يەنە قايتىپ كەلدى .

چۇن چى سۇكوت ئىچىدە يوشۇرۇنچە چوڭىيىۋاتقان قورسىقىنى قوغدىغىنىچە ، كارىۋات يېنىدا ئۇزۇنغىچە ئولتۇردى .

ئۇ ناهايىتى ئۇزاق ساقلىدى ، سۇڭ سۇڭ قايتىپ كەلمىدى . ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ بۇ يەردىن كېتىپ قالغانلىقىنى ئاساسەن جەزملەشتۇردى . سۇڭ سۇڭ يەنىلا ئۇنى كەچۈرمىگەنىدى . بۇ خىل نەتىجىنى چۇن چى ئاللىقاچان پەرەز قىلىپ بولغان ، لېكىن سۇڭ سۇڭ راستىنلا ئۆزىنى تاشلاپ كەتكەنده ، چۇن چى ئازراق ئۇمىدسىزلىنىپمۇ قالدى .

چۇن چى تامنى ياقلاپ قورۇغا چىقتى ، ئۇ جۇڭ چىەننىڭ

ئاۋازىنى ئاڭلىدى .

— ئۇنى ئىزدىمەكچىمۇ سىز ؟ — جۇڭ چىەن ئۇنى توسۇماقچى بولۇۋاتاتتى .

— ياق ، ماڭا ئازراق قۇلۇله قېپى كېرەك ئىدى . يارەەم قىلالامسىز ؟

ئۇنىڭ ئاۋازى قەتئىي ھەم سەممىي ئىدى ، جۇڭ چىەن رەت قىلىشقا ئامالسىز قالدى .

بەكلا چارچىغانلىقتىن بولسا كېرەك ، جۇڭ چىەن بوسۇغىدىلا ئولتۇرۇپ بېشىنى تامغا يۆلىدى . چۇن چى جايىدا قىمىر قىلماي تۇراتتى ، پۇتىغا كەش كىيمىگەنىدى . سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭغا كەش تەييارلاپ بېرىپ باققان ، لېكىن ئۇ زادىلا كىيگىلى ئۇنمايتتى ، قىزىل پۇتلىرى قەستەن ئوچۇق قويۇلغاندەك ئادەمنىڭ ئىچىنى ئاغرىتاتتى . جۇڭ چىەننىڭ ئۇنى قۇچاقلاپ قاتتىق يىغلىغۇسى كەلدى . بىراق ، بۇنداق قىلىش بەك تۇيۇقسىز بولۇپ قالىدىغاندەك تۇراتتى ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تېخى ئارىلىق بار ئىدى . ئۇنىڭ چۇن چىنى چۈشىنىشىگە بىر خىل نازۇك تۇيغۇ ئارىلىشىپ كەتكەنىدى . ئۇ ئۆزىنىڭمۇ چۇن چىنى ياخشى كۆرۈپ قېلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى .

چارچاپ ھالىدىن كەتكەن مۇشۇ پەيتته ، ئۇنىڭ بىرەر ئىش قىلغۇدەك ، ئويلىغۇدەك ماجالى قالمىغانىدى ، شۇڭا ئىشىك يېنىدا چۇن چىگە قارىغىنىچە جىمجىت ئولتۇراتتى ؛ چۇن چىمۇ جىمجىت تۇراتتى ، ئۇنىڭ مۇشۇ قىياپىتىمۇ بىر پارچە رەسىمدەك ناھايىتى يېقىشلىق كۆرۈنۈۋاتاتتى .

چۇن چى سۇڭ سۇڭدەك ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدىغان ساھىبجامالىلاردىن ئەمەس ئىدى . ئۇنىڭ قاش ـ كۆزلىرى تىپىك جۇڭگولۇق ئاياللارغا ئوخشايتتى ، ئېڭەكلىرى ئۇچلۇق ، چاچلىرى قويۇق ئىدى ، بىر قاراشقا جۇڭ چىەن كىچىك چاغلىرىدا يېزىدا كۆرگەن چىرايلىق قىزلاردىن ھېچقانداق پەرقلەنمەيتتى . نازۇكلۇق

ئـۇ سـەھرا گـۈزەللىرىنىڭ خاسلىقى ئىدى ، ئەمما چۈن چىنىڭ ۋۇجۇدىدا قەتئىيلىك ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلىگەنىدى ، جەبىر - جاپا ئـۇنـىڭـدا قـالـدۇرغـان چوڭقۇر ئىزلار ئادەمنىڭ ھۆرمىتى ۋە ھېسداشلىقىنى قوزغايتتى .

جۇڭ چىەن ئۇنىڭغا قاراۋېتىپ ، تۈيۈقسىز ئۇنى ئۆزى كىچىك چـېـغـىـدا يېزىدىكى بۇتخانىدا باش ئۇرغان مەبۇدىگە ئوخشىتىپ قالدى . بالىلىق چاغلىرىدا ، چوڭ ئانىسىدىن قالسىلا ، پەقەت ئاشۇ ھـەيـكەل ئۇنىڭغا خېلى ئانىلىق مېھىر ئاتا قىلغانىدى . كىچىك چاغلىرىدا ئۇ مەبۇدىنىڭ ئايىغى ئاستىغا تىزلىنىپ ، ئەۋلىيالارنىڭ مۇقەددەس سۇغا چىلانغان قوللىرى بىلەن ئۆزىگە نىشان كۆرسىتىپ بـېـرىشـىنى تىلەيتتى . كېيىنچە ئۇ يېزىدىن شەھەرگە كەلدى ، تۇرمۇشىغا ئانچە - مۇنچە تۇس كىردى . بىراق ، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئاشۇ ھەيكەلنى قايتا كۆرۈپ باقمىدى . ھازىر ئۇ چۈن چىنىڭ ۋۇجـۇدىـدىـن بـۇدسـاتۇا ھەيكىلى ئىچىدە غايىب بولغان يۇمران نېلۇپەرنى كۆرگەندەك بولۇۋاتاتتى .

ئۇنىڭ ئانىلىق تەبىئىتىگە تويۇنغان ۋۇجۇدىدىن قۇتقۇزغۇچىغا خاس نۇر ئوقچۇپ تۇراتتى . جۇڭ چىەن بوسۇغىدا ئۇنىڭغا قاراپ ئـولـتـۇراتـتـى ، شۇ ئولتۇرغىنىچە ئاسمانغا يۇلتۇزلار توشقۇچە ئولتۇردى ، ئۇنىڭ قەلبىدە يەنە قايتىدىن ئىستەك ئوتلىرى يانماقتا ئىدى .

ئۇ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇستۇاشلىرىدىكى توپا - چاڭنى قاقتى ، ئاندىن چۈن چىنىڭ يېنىغا بېرىپ دېدى :

— بـەدىـنـىـڭـزگـە ئورنۇالغان بۇ رەختلەرنى يېشىۋېتىڭ ، بۇنىڭدىن كېيىن يوشۇرۇپ يۇرۇشىڭىزنىڭمۇ ھاجىتى يوق . سىرتقا چىقمىسىڭىزمۇ بولىدۇ ، ئەنسىرىمەڭ ، ھالىڭىزدىن ياخشى خەۋەر ئالىمەن .

چۈن چى ئارقىسىغا بىر قەدەم چېكىندى .

ئۇ ئالدىدا تۇرغىنىنىڭ بىر ئاختا قىلىنغان ئەر ئىكەنلىكىنى بىلمىگەچكە ، ئۇنىڭدىن قاتتىق ھەيران ئەيلەۋاتاتتى .

جۇڭ چيەن ئۇنىڭ ساراسىمگە چۈشكەن قىياپىتىگە قاراپ ئاچچىق كۈلۈپ قويدى ، بىراق كۆڭلىدە بىر خىل قانائەت تۇيغۇسى پەيدا بولدى ، چۈنكى ئەزەلدىن ئايال زاتى ئۇنىڭدىن قورقۇپ باققان ئەمەس ئىدى .

15

جۇڭ چيەننىڭ كۈنلىرى بىردىنلا ئالدىراش بولۇپ كەتتى . سۇڭ سۈڭنى ئىزدىشى ھەم چۈن چىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشى كېرەك ئىدى . كۈنلەر بارغانسېرى تېز ئۆتمەكتە ، ئۇ ھەر كۈنى تاڭ يورۇماستىلا چۈن چىگە غىزا تەييارلاپ بېرىپ ، ئاندىن دېڭىزغا چىقاتتى . ئۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى سۇزۇپ ، سۇڭ سۈڭنىڭ دېرىكىنى قىلىپ بولغۇچە كەچ كىرىپ كەتتى . ئۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى ۋە تۇتقان بىرقانچە قىزىل قاۋان بېلىقىنى كۆتۈرگىنىچە قىرغاققا چىقتى . بۇ نەرسىلەرنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە قايتىۋاتقاندا ، سىم - سىم يامغۇردىن كېيىنكى يول ئاللىقاچان قۇرۇغان ، بىراق ھاۋا يەنىلا نەم ئىدى ، ئولتۇرۇۋاتقان قۇياشنىڭ جۇلاسى ئاخىرلىشىپ ، ئاي خۇددى ماراۋاتقاندەك يېرىم يۈزىنى كۆرسىتىپ تۇراتتى . ئېكۇاتورىدا ئاي باشقا جايلارغا قارىغاندا تېخىمۇ تولغان ھالەتتە كۆرۈنىدۇ ، شۇڭا ئادەمگە ئادەتتىن تاشقىرى گۈزەل تۇيغۇ بېرىدۇ . ئۇنىڭ كەيپى چاغ ئىدى ، شۇڭا غىڭشىپ ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى ، بۇ ئۇ كېمىدە تۇرۇۋاتقان چاغدا شۇ يەردىكى غەزەلخان ئاياللاردىن ئۆگىنىۋالغان ناخشا ئىدى . ئۇ ئەسلىدە ، بۇ ناخشىلارنى ھازىر ئېيتىسام سۇڭ سۈڭ ئېسىمگە كېلىۋېلىپ كۆڭلۈم بۇزۇلامدىكىن ، دەپ ئويلىغانىدى . بىراق ، شۇ چاغنىڭ ھىدىنى ئېلىپ كېلىدىغان ناخشىلارمۇ ئۇنىڭ مۇشۇ پەيتتىكى سەرخۇشلۇقىغا تەسىر يەتكۈزۈشكە ئاجىز كەلگەنىدى ، ئۇ توساتتىن ئۆزىنىڭ سۇڭ سۈڭنىڭ تاشلاپ كېتىشى قالدۇرغان ئازابتىن مۇشۇنداق تېزلا قۇتۇلۇپ چىقالىغانلىقىنى تونۇپ يەتتى .

ئۇ ئاي يورۇقىدا ئۆزىگە سەپسېلىشقا باشلىدى ، ئەجەبا ئۇ

دېڭىزغا چىقىپ بېلىق تۇتۇپ ، ئائىلىسىنى باقىدىغان ئەرگە ئوخشىمامدۇ؟ ئۇ سەھەر تۇرۇپ كەچ يېتىپ ، تىرىكچىلىكىنىڭ يولىنى قىلىۋاتىدۇ ، بالا ـ چاقىلىرى ئۆيدە ئۇنى ساقلاپ تۇرۇشىدۇ ... مۇشۇلارنى ئويلىغىنىدا ، ئۇنىڭغا يەنە كۈچ قوشۇلغاندەك بولۇۋاتاتتى . بۇ ئۇ ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان يول ، ئىككى تەرەپتىكى ئۆسۈملۈكلەرنىمۇ ئۇ يادىدا تۇتۇۋالغان . ئۇنىڭ كۆرگەن بىر چۈشىدە ئۆزى مۇشۇنداق كېتىۋاتقۇدەكمىش ، چۈن چىنىڭ بالىسى تۇغۇلغۇدەكمىش ، مۇشۇنداق ماڭغىنىچىلا ھەقىقىي بىر ئەركەككە ئايلىنىپ قالغۇدەكمىش .

بىر ئايدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن كېيىنكى بىر قېتىملىق دېڭىز سەپىرىدە ، ئۇ ئۇدۇلدىكى كېمىدە بىرىنىڭ ئازراق خىرقىراق ئاۋازىدا ناخشا ئېيتىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قالدى . ئۇ ناخشا پىغان پۇرىقىغا تويۇنغانىدى . ئۇ ئورنىدىن ئىتتىك تۇرۇپ ، بۆلمىدىن ئېتىلىپ چىقتى . ئۇ بۇ ئاۋاز ئىگىسىنىڭ سۇڭ سۇڭ ئىكەنلىكىنى بىلگەنىدى . بۇ كېمىدىن ئۇ كېمىگە قارىغاندا ، پەقەت ئۇ ئايالنىڭ سىرىق كۆڭلىكىنىلا كۆرگىلى بولاتتى . ئاق كۆڭۈل سۇڭ سۇڭ يەنىلا ئۆزىنى ئاشكارىلىغانىدى .

ئۇ سۇڭ سۇڭنى كۆرۈشكە كېچە ـ كۈندۈز ئىنتىزار بولۇپ كەلگەنىدى ، مانا ھازىر راستىنلا كۆرگەن چېغىدا نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي تۇرماقتا ئىدى . مۇشۇ پەيتته ئىككى كېمىنىڭ ئارىلىقى تولىمۇ تارلاشقانىدى ، ئۇ چوڭراق بىر قەدەم ئالسىلا قارشى تەرەپتىكى كېمىگە چىقالايتتى . بىراق ، ئۇ نېمىشقا ئارىسالدى بولۇپ قالىدۇ؟

بۇ چاغدا ئۇ ئۆزىنىڭ سۇڭ سۇڭغا ئاللىقاچان ئاسىيلىق قىلغانلىقىنى بايقىدى .

ناخشا ئېيتىلىپ بولدى ، ئەرلەرنىڭ قىيقاس ـ بارىكاللىلىرى كۆتۈرۈلدى . ئەلۋەتته ، يەنە بىر قىسىم ئەدەپسىز گەپ ـ سۆزلەرمۇ بار ئىدى . ئۇ دەققەت بىلەن ئاڭلاپ ، ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ ئىچىدىن ئۇنىڭ كۈلكە ئاۋازىنى پەرقلەندۈرۈپ چىقتى . ئۇ كۈلگەن چاغدا

ھەمىشە كالپۇكلىرى ئۇستىگە سەل كۆتۈرۈلۈپ ، بىر خىل كەمىستىش ئالامەتلىرى پەيدا بولاتتى ، بۇنىڭ بىلەن ئەرلەرنى ئۆزىگە تېخىمۇ جەلپ قىلاتتى . جۇڭ چېەن مۇشۇلارنى ئويلىغىنىچە كۆزىنى يۇمۇۋالدى ، ياشلار سىرغىپ چىقتى . ئاسىيلىق يېشى ئۇنىڭ مەڭزىلىرىنى بويلاپ دولقۇنلۇق دەريا‌غا تامچىلىدى . ئىككى كېمە ئۆتۈشۈپ كەتتى ، ھەرقايسىسى ئۆز يۆنىلىشىگە قاراپ ئىلگىرىلەۋاتاتتى ، يۆنىلىشى قارىمۇقارشى بولغاچقا ، قايتا ئۇچرىشىپ بولالماسلىقى مۇمكىن ئىدى .

سۇڭ سۇڭ يەنە ناخشا باشلىدى ، بىراق ناخشا ئاۋازى يىراقلاپ كەتكەچكە ، تولىمۇ ئاجىز ئاڭلىناتتى ، جۇڭ چېەننىڭ قەلبىنى قايتا تارتىپ كېتەلمەيدىغاندەك قىلاتتى . جۇڭ چېەن ياشلىرىنى يېڭى بىلەن سۇرتۇۋېتىپ ، قايتىدىن كېمە بۆلمىسىگە كىرىپ كەتتى . ئۇ ياغاچ سۇپىدىن پەسكە چۈشۈپ ئولتۇردى ، پۇتىنىڭ يېنىدىكى ياغاچ چېلەككە قۇلۇلە قېپى لىققىدە قاچىلاقلىق ئىدى ، چېلەكتە يەنە جان تالىشىۋاتقان ئىككى تال بېلىقمۇ بار ئىدى . ئۇ قولىنى سۇنۇپلا بىر ئۇزۇن چوتكىنى ئېلىپ ، بېلىقنىڭ قارنىنى يارىدى ـ دە ، بىر تال قۇلۇلە قېپىنى چىقىرىۋېلىپ يۇيۇپ تازىلاشقا باشلىدى .

لاي ـ قۇملار چىقىرىپ تاشلانغاندىن كېيىن ، قۇلۇلە قېپى سۇپسۇزۇك ھالەتكە كىرىپ پارقىراشقا باشلىدى .

كىيىنكى بۆلەك

1

يەرلىك قەبىلىلەرنىڭ بىر پارچە قولنىڭ ئۇچىدىلا سىزىلغان خەرىتىسىدىن سۇڭ سۇڭ ئاخىر لومبوك ئارىلىنى تاپتى . مۇنداقلا قارىماققا ئۇ خۇددى پىشۇرۇلغان توخۇ يۇرىكىگىلا ئوخشايتتى ، ئۇنىڭدىن بىر خىل كۆيۈك پۇرىقى كىلىپ تۇراتتى . ئارالنىڭ ئوتتۇز سەككىز يېرىدە يانار تاغ بار ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى بىر قىسىملىرى ھەرىكەتتىكى يانار تاغ ئىدى . نەمخۇش ھاۋا ھەم مول ئىسسىق تاغدىكى يېپىنچا ئۆسۈملۈكلەرنىڭ بولۇق ئۆسۈشىگە تۇرتكە بولغان ، بۇ يېپىنچا ئۆسۈملۈكلەر تاغ چوققىسىغچە تۇتاشقان . پاكارراق قىيالىقلار ئورمان بىلەن قاپلانغان ياكى زىرائەتلەر تېرىلغان ، ئۇ يەرلەردە يەنە نۇرغۇن تۇرلۈك ھايۋانلار ، بولۇپمۇ قۇشلار ۋە قۇرت ـ قوڭغۇزلار بار .

ئارالدىكى ئاھالىلەرنىڭ تۇرمۇشى باياشات ئىدى ، ھەتتا ھەشەمەتچىلىك دەرىجىسىگە يېرىپ قالغان دېيىشكىمۇ بولاتتى . خوتۇن ـ قىزلار ئالتۇن ـ كۈمۈش زىبۇزىننەت بۇيۇملىرىنى تاقاپ يۈرەتتى ، قولىنىڭ بىغىشىدىن جەينىكىگىچە كۈمۈش بۇيۇملارنى تاقايتتى ، بويۇن ياكى قۇلاقلىرىغا كۈمۈش پۇللارنى ئېسىۋالاتتى ، ھەربىر تىزىقىدا ئون ئىككى تالدىن كۈمۈش پۇل بولاتتى . ئۇلارنىڭ كىيىم ـ كېچەكلىرى كۆركەم ، پۇزۇر بولاتتى ، لېكىن دېگەندەك رەتلىك ھەم سىپتا ئەمەس ئىدى . بۇ خىل قوپال ھەشەمەت خۇددى ئارالدىكى قۇياش نۇرىغا ئوخشاش ھەممىلا جايىنى قاپلىغان ، كىشى ئۇنىڭدىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىشقا ئامالسىز قالاتتى .

بىراق ، نۇقسانلىرى كۆپ بولغان بۇ خىل ھەشەمەتكە سۇڭ سۇڭ تولىمۇ ئامراق ئىدى . ئۇنىڭ تەلىپۇنىدىغىنى مۇكەممەللىك

ئەمەس ، مۇكەممەللىككە قارىغاندا كەمتۇكلۇك ئۇنىڭغا نىسبەتەن تېخىمۇ زور قىزىقتۇرۇش كۈچىگە ئىگە ئىدى .

لۇمبۇك ئارىلىغا تۇنجى قەدەمنى قويغان چېغىدىلا ، ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ جايىنى ياقتۇرۇپ قالىدىغانلىقىنى بىلگەنىدى . بۇ قېتىم بۇ يەرگە كېلىشتە تاسادىپىيلىق ئالامەتلىرى يوق ئىدى .

دەسلەپكى كۈنلەردە ، ئۇ قەلبىنىڭ چوڭقۇر يېرىگە يوشۇرۇنغان غەرىزىنى جېنىنىڭ بارچە يوشۇرۇپ ، خۇددى بىر سەييارىقا ئوخشاش مەنزىرىلەردىن بەھرىلىنىش بىلەن بەند بولۇپ يۈردى . ئۇ چۈشىدە يەنە بىر قېتىم چۈن چىنى كۆردى ، زۇلمەت كېچىدىنمۇ سوغۇق چۈشىدە ، چۈن چىنىڭ كۆزلىرى ئەما بولمىغاندەك ھالەتتە ئىدى ، ئاشۇ نۇرلۇق قارىچۇقلار خۇددى قۇرالنىڭ قاپقارا تۆشۈكىدەك رەھىمسىز كۆرۈنەتتى ، چۈن چى توساتتىن ئۇنىڭ قول بېغىشىدىن تۇتۇۋېلىپ :

— سۇڭ سۇڭ ، بۇ يەرگە نېمە ئىش قىلغىلى كەلدىڭ ؟ — دەپ سورىدى .

ئۇ چۈن چىگە قاراپ كۈلۈمسىرەپلا قويدى . ئويغانغاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ بۇ يەرگە نېمىشقا كەلگەنلىكىنى ئاخىر بىلىپ يەتتى .

ئىككى ھەپتىدىن كېيىن ، ئۇ ئارالدىكى قوشۇن بارگاھىغا كىرىپ ، قەبىلە ئاتامانىنىڭ قوبۇل قىلىشىنى كۈتۈپ تۇردى .

ئۇ قۇرۇق قول كەلگەنىدى ، لېكىن ئىشەنچى تولۇق ئىدى ، ھۆسىن - جامال ئۇنىڭدىكى كوزىر ئىدى . ئىلگىرىكى نۇرغۇن يىللاردا ئۇنىڭ بۇ كوزىرى ئەزەلدىن ئۇنۇم بەرمەي قالغان ئەمەس . ئۇ پەرۋاسىز ھالدا بارگاھ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى ، ئۇنىڭ ئېرىنچەك قىياپىتى خۇددى گاھ كۆرۈنۈپ ، گاھ كۆرۈنمەيدىغان ئەركە بۇغىغا ئوخشاش ، كۆرگەنلا كىشىنىڭ كۆڭلىدە دولقۇنلارنى ھاسىل قىلاتتى .

سارغۇچ قوڭۇر چاچلار ، قاردەك ئاپئاق تېرىلەر ، يالپۇزدەك

سۇپسۇزۇك قارىچۇقلار ئۇنى تۇغما ئولجىغا ئايلاندۇرغانىدى . ئۇ پىنھان جايغا يوشۇرۇنغان ئىستەكلەرنى قىيامىغا يەتكۈزۈپ ، ئۇنىڭدىن ئادەمنى مەپتۇن قىلغۇچى كۈچلۈك شارابلارنى ئاپىرىدە قىلاتتى .

لەشكەرلەر ئۇنى تۇتۇۋېلىپ ، خورلىماقچى بولدى .

— مېنى ئاتامانىڭلارغا تەقدىم قىلىڭلار ، ئۇنىڭ سىلەرگە بېرىدىغىنى مېنىڭ تېنىمدىن ئىبارىشىدىغىنىڭلارغا قارىغاندا كۆپ ئارتۇق بولىدۇ .

لەشكەرلەر بىر ـ بىرىگە قاراشقىنىچە تۇرۇپ قېلىشتى . قىزنىڭ گەپلىرى شۇنچىلىك قەتئىي ئىدىكى ، گۇمانغا ئىمكان قالدۇرمايتتى . ئۇلار قىزغا قارىدى ، ئۇنىڭ چاچلىرى قۇياش نۇرىدا پارقىراپ تۇراتتى ، لەرزان تولغىنىۋاتقان يىلان كەبى بەللەر ئادەمنىڭ جېنىنى ئېلىپ يېنىدا قويماتتى . ئۇنىڭ گەپ قىلغان چاغدىكى سەل بوغۇقراق چىقىدىغان ئاۋازى خۇددى سەھەر پەيتىدە ئورماننى قاپلايدىغان تۇماندەك ، ئۇنىڭغا تېخىمۇ سىرلىق تۇس ئاتا قىلاتتى .

2

چۇن چى بىلەن جۇڭ چيەن كېمە ئۆيىدە يەنە بىرنەچچە ئاي تۇردى . يولدىن ئادىشىپ قالغان بىرقانچە راھىبتىن باشقا ، كېمە ئۆيىگە باشقا ئادەم ئاياغ بېسىپ باقمىدى .

قۇشلارنىڭ سەھەردىكى چۈگۈلداپ سايراشلىرىغا كۆنۈپ قالغاندىن كېيىن ، بۇ يەر ئەڭ تىمتاس جايدەك بىلىنەتتى . بىراق ، بۇ جايدا خەيرلىك ئالامەتلەر كەمچىل ئىدى ، ئۆينى سۇڭ سۇڭ ياساتقاچقا ، ھەممىلا يەر قەست قىلىش نىيىتى بىلەن تولغاندەكلا ئىدى .

خېلى ئۇزۇن ۋاقىتتقچە ، ھويلىدا ھېچقانداق ئۆسۈملۈك ئۇنمەي ، خارابلىق بۇ يەردىكى ئاساسلىق كۆرۈنۈش بولۇپ قالغانىدى . كېيىنچە جۇڭ چيەننىڭ كۆڭۈل قويۇپ پەرۋىش قىلىشى

بىلەن بىرقانچە تۈپ كەتىرەن گۈلى ئەي بولدى .
ئارقىدىنلا يامغۇر پەسلى يېتىپ كەلدى . خازان بولغان گۈللەر لايغا ئايلىنىپ ، ئۇزۇن مەزگىل ساقايمىغان جاراھەتتەك بۇدۇر - چوقۇر بولۇپ قالغانىدى . ئۇزۇنغا سوزۇلغان يامغۇر شىپىلداپ يېرىم ئايدەك يېغىپ ئاران توختىدى .
ئۇدا ئون نەچچە كۈن ئوچۇق ھاۋا بولغاندىن كېيىن ، ھويلىدىكى لايلار ئاران قۇرۇدى . ئىتياڭقى گۈلى ئارىلىشىپ كەتكەن لاي يەر ئالىتاغىل گۈللۈك گىلەمگە ئوخشاپ قالغانىدى . تۆمۈر گۈرجەك بىلەن تازىلىۋېتىلگەندىن كېيىن ، قان ئىزلىرىغا ئوخشاش ئىزلار قېلىپ قالدى . يامغۇر ياغقان كۈنلەردە ، يامغۇر سۈيى گۈلنىڭ پۈراقلىرىنى قوزغىتىپ چىقىپ ، ھويلا ۋە ئۆيلەرنى تولدۇراتتى - دە ، ئادەمدە ۋاقىت كەينىگە يېنىپ ، قەدىناسلار بىلەن قايتا ئۇچراشقاندەك تۇيغۇ پەيدا قىلاتتى . چۈن چىنىك كۈنلىرى بىئارام‌لىق ئىچىدە ئۆتۈۋاتاتتى ، سىزىكى كۈندىن - كۈنگە كۈچەيىپ كېتىپ باراتتى ، ئۇ ھەرقانداق مايلىق يېمەكلىكلەردىن بىزار ئىدى ، پەقەت شورپىدىنلا ئازراق ئىچەلەيتتى .
بىر كۈنى ئۇ ئاپىتاپقا قاقلانغاچ ئايلىنىپ يۈرۈپ تۇيۇقسىز ھوشىدىن كېتىپ يىقىلىپ قالغاندىن كېيىن ، كۈندۈزلىرى جۇڭ چېيەن چۈن چىنى سىرتقا چىقارغۇزماس بولدى . بىراق ، زەيلىشىپ كەتكەن كېمە ئۆيدە ئۆزىنى ئەرۋاھلار ئەگىپ يۈرگەندەك ، چۈن چىنىڭ دائىم نەپىسى قىسىلاتتى . ئۇ دائىم دېرىزىگە يۆلىنىپ ، بېشىنى سىرتقا چىقىرىپ ، سىرتتىكى ھاۋادىن قېنىپ نەپەس ئالاتتى . بەزىدە جۇڭ چېيەن ئۇنىڭ دېرىزە تەكچىسىگە ئارتىلغىنىچە ئۇخلاپ قالغانلىقىنى كۆرەتتى . قۇياش نۇرى ئۇنىڭ بېشىدىن ئاستا - ئاستا قورسىقىغا يۆتكىلەتتى ، بۇ دەل ئۇنىڭ كۈتۈۋاتقىنى ئىدى ، شۇنداقلا ئۇنىڭغا بەخت تۇيغۇسى ئاتا قىلىدىغان بىردىنبىر ئىش ئىدى .
بىر ئەما ، ھامىلدار ئايال ئۆچۈن يېقىن ئادەمنىڭ يېنىدا بولماسلىقى تولىمۇ ئېچىنىشلىق ئىش ئىدى . جۇڭ چېيەننىڭ ئۇنىڭغا

بەكلا ئىچى ئاغرىيتتى ، بىراق ئۇنىڭ چۈن چىگە قىلىپ بېرەلەيدىغىنى پەقەت تېخىمۇ كۆپ قۇلۇلە قاپلىرىنى تېپىپ ئەكېلىپ بېرىشلا ئىدى .

چۈن چى قۇلۇلە قاپلىرى بىلەن بەند بولۇپ يۈرەتتى ، ھەربىر ئەسلىمە خۇددى بىر قاينام ـ تاشقىنلىققا چۆمگەن خانلىققا ئوخشايتتى ، ئۇنىڭدىكى قىرغىنچىلىق ياكى قۇتۇلدۇرۇش ، سەكراتتا جان تالىشىش ياكى تۇغۇلۇش قاتارلىق كۆرۈنۈشلەر ۋېزىلداپ ئۆتەتتى ، ئۇنىڭ ھەممىسىگىلا ئۇلگۈرۈشمۇ قىيىن ئىدى . بۇلار چۈن چى بىلەن مۇناسىۋەتسىز ھايات كەچۈرمىشلىرى ئىدى ، لېكىن ئۇ غۇلىچىنى كەڭ يېيىپ ، ئۇلارنى بىر ـ بىرلەپ باغرىغا باساتتى . شۇڭا ، ئاشۇ ھايات ـ ماماتلىق ئايرىلىشلار ئۇنىڭغا بەكلا تونۇش ئىدى . ئۇ ھەر كۈنى جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىكى ئازراق خۇراشنى باشتىن كەچۈرۈپ ، ئاخىر سەزمەسلىك دەرىجىسىگە بېرىپ يەتكەنىدى ، ئەڭ قورقۇنچلۇق قىرغىنچىلىق ، ئەڭ ئازابلىق ئايرىلىش بىلەن تولغان ئەسلىمىلەرمۇ ئۇنىڭدا قىلچىلىك ئازاب پەيدا قىلالمايدىغان بولۇپ قالغانىدى .

ئۇ ئۆزى بولسا بىر قورقۇنچلۇق يۆنىلىشنى بويلاپ كېتىپ باراتتى ، ئانا بولۇش ئالدىدا تۇرغان بىر ئايال مۇلايىملىشىشى ، دۇنياغا مېھىر ـ مۇھەببەت بىلەن قارىشى كېرەك ئىدى . مانا مۇشۇ خىل ھالەت دۇنياغا كېلىش ئالدىدا تۇرغان بالىنى كۈتۈۋېلىشتىكى ئەڭ ياخشى ئۇسۇل ئىدى . بىراق ، چۈن چى بارغانسېرى قىزغىنلىقىنى يوقتىپ قويۇۋاتاتتى ، ئۆزى بىلەن ھەمنەپەس بولۇۋاتقان قورسقىدىكى مۇشۇ بالىدىن باشقا نەرسىلەرگە مېھرىنى بېرىشكە ئامالسىز ئىدى . ئۆزىمۇ بىلىپ ـ بىلمەيلا بالىسى بىلەن ئۆزىنى بىر يالغۇز ئارالغا مەھكۇم قىلىپ ، ئەتراپتىكى ھەممە نەرسە بىلەن مۇناسىۋىتىنى ئۈزۈۋەتكەنىدى .

ئۇ جۇڭ چىيەن بىلەن ئاساسەن دېگۈدەك گەپلەشمەيتتى ، پەقەت جۇڭ چىيەن قۇلۇلە قاپلىرىنى كۆتۈرگىنىچە دېڭىز سەپىرىدىن قايتىپ كەلگەن چاغلاردىلا ، مىننەتدارلىق يۈزىسىدىن ئۇنىڭ بىلەن

زورمۇزور بىرنەچچە ئېغىز پاراڭلىشىپ قويىاتتى . بىراق ، ھەر ئىككىلىسى بىر - بىرىدىن ئېھتىيات قىلىشىپ ، سۇئال سۆزىنى ھەرگىز تىلغا ئېلىشمايىتتى .

جۇئال چىەننىڭ ھەر قېتىملىق دېگىز سەپىرىدە چوقۇم سۇئال سۆزىنىڭ دېرىكىنى قىلىدىغانلىقى ، لېكىن باشتىن - ئاخىر ھېچقانداق ئۇچۇرغا ئېرىشەلمەيۋاتقانلىقى چۈن چىگە ئايان ئىدى . سۇئال سۇئال يەنە كېمىدە غەزەلخانلىق قىلىۋاتقان بولسا كېرەك ، دەپ ئويلايتتى چۈن چى . بىر كېچىسى ئۇ سۇئال سۆزىنى چۈشەپ قالدى ، چۈشىدە سۇئال سۇئال كېمە گىرۋىكىدە تۇرۇپ ناخشا ئېيتىۋاتاتتى ، سارغۇچ چاچلىرى يەلپۈنۈپ ، كېمە ماچتىسىغا يۆگىشىپ قالغانىدى . ئۇ تۈيۇقسىز دەلدۇگۇنۇپلا چوڭقۇر دېگىزغا چۈشۈپ كەتتى . تىپتىنچ دېگىز يۈزىدە دولقۇنلار پەيدا بولۇپ ، سۇلار چاچراپ چىقتى . چۈن چى ئويغىنىپ قورسقىنىڭ قاتتىق ئاغرىۋاتقانلىقىنى ، ئۆزىنىڭ تەرگە چۆمۈلۈپ كەتكەنلىكىنى سەزدى .

ھاملىدارلىقنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىرقانچە ئېيىدا ، ئۇنى دائىم قارا باسىدىغان بولۇپ قېلىۋاتاتتى . ئاشۇ قۇلۇلە قاپلىرىدىكى ۋەھشىي ئەسلىمىلەرگە سۇئال سۆزىنىڭ ئاچچىق كۈلكىسى ، تۆگىنىڭ بوغۇق ئاۋازى ئارىلىشىپ شىددەت بىلەن باستۇرۇپ كېلىپ ، ئۇنى غەرق قىلىۋېتەتتى . ئۇ يېرىم كېچىلەردە چۆچۈپ ئويغىنىپ ئولتۇرۇپ كېتەتتى ، بۇلارنىڭ ھەممىسى يامانلىقنىڭ بېشارىتىدەك ئۇنىڭ كۆڭلىنى پاراكەندە قىلاتتى .

ئايلانما شەكىللىك پەلەمپەينى بويلاپ پەسكە چۈشسىگىز ، بۇ يەردە كۆمۈلۈپ ياتقىنى بىر دوزاخ ئەمەس ، بەلكى خانلىق دۆلەت . مېڭىۋەرسىگىز ، بوران ئاۋازى قۇلاقلارنى گاس قىلغاندا ، چاڭ - توزانلار كۆزلەرنى كور قىلغاندا ، تىكەنلەر پۇتلارغا چىرماشقاندا ، ئەسلىمىنىڭ ئىگىسى ئاستا - ئاستا پەيدا بولىدۇ .

جۇڭگولۇقلارغا قارىتىلغان بىر مەيدان قىرغىنچىلىقتىن كېيىنكى مانىلادا ساتىراش ، تىككۇچى ، موزدۇز ، ئاشپەز قاتارلىقلار ھەم دېھقان ـ چارۋىچىلار قالمىغانىدى ، يېگىلى ئاشلىق ، كىيگىلى كەش يوق ئىدى ، ھەرقانچە يۇقىرى باھادا سېتىۋالىمەن دېسىمۇ تېپىلمايىتتى . جۇڭگولۇقلاردىن ئايرىلغان مانىلا ئۆزىنى قامداشقا ئامالسىز قېلىۋاتاتتى .

سارغۇچ بۇدۇر چاچلىق مۇشۇ يەرلىك بىر بالا كوچىنى ئۇچقاندەك كېسىپ ئۆتتى . ئۇ ئۆز كۆڭلىدىكى مەخپىيەتلىكنى بىرەرىنىڭ بىلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەۋاتقاندەك ، ئېھتىيات بىلەن ماڭغاچ ئەتراپقا توختىماي كۆز يۈگۈرتەتتى .

ئۇ تېخى بايانىلا بىر دوست تاپقانىدى ، ئۇنىڭ بۇ دوستى قارا چاچلىق ، سېرىق تەنلىك بىر جۇڭگولۇق ياش ئىدى . ئۇ بەدىنىدىن قان ئېقىۋاتقان بۇ دوستىنى بايقىغان چاغدا ، بۇ دوستى خېلى يىراق يەرگىچە ئۆمىلەپ بېرىپ بولغانىدى . قىرغىنچىلىق يېرىم ئاي داۋاملاشتى ، كوچىدا ھايات قالغان جۇڭگولۇقلار كۆرۈنمەيىتتى . مۇشۇ پەيتتە بۇ بالا ئۇنىڭ تېنى يەردە قالدۇرغان قان ئىزلىرىغا ھەيرانلىق ئىچىدە قارىغىنىچە ، ئۇ ئادەتتىكى ئادەم بولماستىن ، بەلكى بىر قەھرىمان بولسا كېرەك ، دەپ ئويلاۋاتاتتى .

بالا ئۇنىڭ شەھەر ئەتراپىدىكى بىر كۆۋرۈكنىڭ ئاستىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ ، ئازراق سۇ ئەكېلىپ ئۇنىڭغا ئىچۈردى ، ئۇنىڭ قېنىنى توختىتىشقا زادىلا ئامال قىلالمىدى . ئۇ بۇ بالىدىن ئۆزىنى مۇشۇ يەردە جىمجىت ئۆلگىلى قويۇشنى ئۆتۈندى . بالا ئۇنىمايى ، ئۇنى قۇتۇلدۇرۇش نىيىتىگە كېلىپ ، بىرەر ئامال تېپىش ئۈچۈن شەھەرگە كىرمەكچى بولدى .

دوختۇر تاپقىلى بولمايدىغانلىقى بۇ بالىغا ئايان ئىدى ، لېكىن ئاپىسىنىڭ بىر شىرەم تۇغقىنىنىڭ دوختۇرلۇقتىن ئازراق خەۋىرى بارلىقى ، ئادەتتە ئۆسۈملۈك دورىلىرى بىلەن ھەپىلىشىپ يۇرىدىغانلىقى ئۇنىڭ ئېسىدە ئىدى . ئۇ بۇنى «قەھرىمان»غا ئېيتتى ، «قەھرىمان» تولىمۇ مىننەتدار بولۇپ ، نېمە دېيىشىنى

بىلەلمەي قالدى . بالا يۇگۇرۇپ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ، ئۇ بىر ئىشنى ئويلاپ بالىنى چاقىردى . بالا قايتىپ كەلدى ، ئۇ بالىغا ناھايىتى چىرايلىق بىر پارچە تاۋارنى بەردى . تاۋارنىڭ ئۈستىگە جۇخارگۈلى چۈشۈرۈلگەن ، تولىمۇ چىرايلىق ئىدى ، پارقىراق يىلپىز تېرىسىگىلا ئوخشايتتى .

— بۇنى ئاپىرىپ دورىغا تېگىشكىن ، ئىشلەتكىلى بولمىسا ساقلاپ قويغىن . مەندىمۇ باشقا بىر نەرسە يوق ، — دېدى ھېلىقى يىگىت بالىغا .

بالا يىلپىز تېرىسىنى بىر - ئىككى قېتىم سىلاپ قويۇپ بېشىنى لىڭشىتتى . ئۇ تاۋارنى ئاۋايلاپ قاتلاپ ، بىلىگە قىستۇردى - دە ، يولغا چىقتى .

بالا ئەزەلدىن بۇنداق تېنز يۇگۇرۇپ باقمىغانىدى . كوچىدا چارلاپ يۈرگەن ئاشۇ مۇستەملىكىچىلەر ئۇنى كۆرۈپ سەل غەلىتىلىك ھېس قىلدى ، بىراق ئۇ ئادەتتىكىچىلا مۇشۇ يەرلىك بىر بالا ئىدى ، باشقا ھېچقانداق نورمالسىز ئالامەتلەر يوق ئىدى .

بالا يۇگۇرگەچ بېلىدىكى ھېلىقى تاۋارنىڭ چۈشۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ، ئۇنى پات - پات سىلاپ قويىاتتى . بەك تېنز يۇگۇرگەنلىكتىن ، ھېلىقى تاۋارنىڭ بىر ئۇچى ئۇنىڭ بېلىدىن سىيرىلىپ چىقىپ ، يېرىمى دېگۈدەك سىرتتا قالغانىدى . ئۇنىڭ يۇگۇرۇشى بىلەن تاۋارنىڭ سىرتقا چىقىپ قالغان قىسمى يەلپۇنۇپ تۇراتتى . ئاشۇ قىزىل چاچلىق لەشكەرلەر توسۇۋالغۇچە ئۇ بۇنى بايقىمىدى .

ئۇلار بالىنىڭ بېلىنى ئىما قىلىشتى .

بالا بېشىنى تۆۋەن قىلىپ بىرلا قاراپ ، بېلىدىكى تاۋارنىڭ ساڭگىلاپ تۇرغانلىقىنى بايقىدى - دە ، دەرھال توسۇۋالدى . بىراق ، كېچىككەنىدى ، لەشكەر ئۇنىڭ قولىدىن تاۋارنى تارتىۋېلىپ ، قۇيرۇق نۇرغا تۇتۇپ كۆرۈپ باقتى .

— ياپون مېلىكەن ، بۇ تاۋارنى نەدىن تاپتىڭ ؟

ئۇ گەپ قىلغاچلا تاۋارنى يىرتىپ ئىككى پارچە قىلدى ، تاۋار

ئېسىل بولغاچقا ، ناھايىتى سىپتا يىرتىلىپ ، بىرەر تال يىپىمۇ چۈشمىدى . بالا پاكىتىنى يىغلىۋەتتى .

لەشكەر كەينىگە بۇرۇلۇپلا ، بالىنىڭ بوغۇزىغا قىلىچىنى شىلتىدى ، قىپقىزىل قان چاچراپ چىقتى ، بالىنىڭ ئاۋازى ئۈزۈلدى ـ دە ، يەرگە يىقىلدى .

*لەشكەرلەر ئىككى پارچە قىلىنغان تاۋارنى تۈجۈپىلەپ قاتلاپ ، ئۆزلىرىنىڭ باشلىقىغا سوۋغا قىلىش ئۈچۈن مېڭىشتى . بۇ تاۋار پەۋقۇلئاددە ئەھمىيەتكە ئىگە ئىدى ، چۈنكى مانىلا شەھىرىدىن جۇڭگودا ئىشلەنگەن توقۇمىچىلىق بۇيۇملىرىنى تاپقىلى بولمايدىغان بولۇپ كەتكەنىدى*① .

3

سۇڭ سۇڭ بىر قاراڭغۇ كىچىك ئۆيگە سولانغىنىچە ، ئاتامانىڭ قوبۇل قىلىشىنى كۈتمەكتە ئىدى . بۇ يەردىكى ئۆيلەرنىڭ ھەممىسى بامبۇكتىن ياسالغان ، تورۇسى ئوت ـ چۆپلەر بىلەن يېپىلغانىدى ، كەچ كىرگەندە بەكلا سوغۇق بولاتتى . نامىنى بىلگىلى بولمايدىغان قۇشلار ئۆگزىدە توختىماي سەكرىشىپ ، خۇددى شۇملۇقتىن بېشارەت بېرىۋاتقاندەك ، ئادەمنىڭ كۆڭلىنى پاراكەندە قىلاتتى .

چۈن چىدىن يەنە بىر قېتىم ئايرىلغاندىن كېيىن ، سۇڭ سۇڭ ئەسلىدە بارا ـ بارا ئۇنتۇلۇپ كېتىۋاتقان ئاشۇ چاغلارنى دائىم ئەسلەيدىغان بولۇپ قېلىۋاتاتتى . ئەسلىي ئۇ ئەسلىمىلەر ئۈنىڭ كاللىسىدا ئىزچىل ساقلىنىپ ، قىلچىلىك ئازلاپ باقمىغانىكەن ، پەقەت تېخىمۇ چوڭقۇر جايغا كىرىپ كەتكەنىكەن ، خالاس . ھازىر بۇ ئەسلىمىلەر قايتىدىن كۈچىيىۋاتقان چاغدا ، ئاشۇ چاغلاردىكى ھەربىر دەقىقىنىڭمۇ شۇنچىلىك قىممەتلىك ئىكەنلىكىنى ، ئۇ ئەسلىمىلەر گەرچە ئۆزىگە شۇنچە كۆپ ئازاب ـ ئوقۇبەتلەرنى ئېلىپ

① 1591 ـ يىلى ئىسپانىيە مۇستەملىكىچى دائىرىلىرى فىلىپپىنلىقلارنىڭ جۇڭگو توقۇمىچىلىق بۇيۇملىرىنى كېيىشنى چەكلەيدىغان ئەمر ـ پەرمانلارنى ئېلان قىلغان .

كەلگەن بولسىمۇ ، ئۇلاردىن ۋاز كېچىشكە زادىلا قىيالمايدىغانلىقىنى ھېس قىلماقتا ئىدى .

تۆگە بىر سانغۇن بىلەن شاراب ئېچىشكەچ قىمار ئويناپ ئولتۇراتتى ، ھۆسن - جامالدا تەڭداشسىز بۇ گۈزەل ئېلىپ كىرىلدى . ئۆي نومى گۈرۈچ هارىقىنىڭ پۇرىقى بىلەن تولغان ، هاراقنىڭ زىيادە كۈچلۈكلۈكىدىن پۈتۈن ئۆي تەۋرەۋاتقاندەك قىلاتتى .

سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇردى . تۆگە كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدىلا قاراپ قويۇپ ، يەنە قارتىغا كىرىشىپ كەتتى . سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭ ئارقا تەرىپىدىرەك ئىدى ، تۆگە قارىماققا چۈشكۈن هەم كېلەڭسىز كۆرۈنەتتى ، پاتىڭدا تۇرۇم - تۇرۇم گۆشلەر بۆرتۈپ چىققانىدى . ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكىدىن قېرى ئىدى ، سۇڭ سۇڭ ، ئاتامان دېگەن قامەتلىك بولىدۇ ، دەپ ئويلايتتى ، بىراق تۆگە بۇ خىل تىپقا كىرمەيتتى . سۇڭ سۇڭ ئازراق ئۇمىدسىزلىنىپ قالدى ، چۈن چىگە ئۇنىڭ قايسى تەرىپى ياراپ كەتكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى .

ئۇلار هاراق ئېچىشنى شەرت قىلىپ ، پۈتۈن دىققىتى بىلەن قىمار ئوينىماقتا ئىدى ، خۇددى سۇڭ سۇڭ بۇ يەردە مەۋجۇت ئەمەستەك . سۇڭ سۇڭغا بۇنداق ئېتىبارسىز قارىيالايدىغانلار ئاسانلىقچە چىقمايتتى .

تۆگىنىڭ دىققىتىنى تارتىش ئۈچۈن ، سۇڭ سۇڭ قولىنى سۇنۇپ ئۇنىڭ ئالدىدىكى قەدەھنى ئېلىپ :

— تېتىپ باقسام بولامدۇ ؟ — دېدى .

تۆگە كەينىگە بۇرۇلۇپ ، ئۇنىڭغا قارىغىنىچە بېشىنى لىڭشىتتى .

سۇڭ سۇڭ بىر ئوتلام ئوتلاپ ، ئاغزىدىكى هاراقنى يەڭگىل چايقاشقا باشلىدى . ياخشى هاراقنى چىش بىلەن چاياش كېرەك ئىدى ، بۇنى ئۇ كېيىنكى ئەجنەبىي ئەلچىلەردىن ئۆگىنىۋالغانىدى . بىراق ، ئۇ هازىر تېتىغان هاراقنى ئېسىل

دېگـــلى بولمايتتى ، بۇ ھاراق زىيادە كۈچلۈك ، خۇش پۇرىقى يېتەرسىز ئىدى . ئارالدا پالما دەرەخلىرى ۋە كوكۇس دەرەخلىرى شۇنچە كۆپ تۇرسا ، ئەجەبا ئۇلار پالما ھارىقى ياكى كوكۇس ھارىقى ئىشلەشنى بىلمەمدىغاندۇ ؟ ئۇ ياشىغان كېمىدە كىشىلەر ئاللىقاچان نـومى گۇرۇچىدىن ھاراق ئىشلىمەيدىغان بولۇپ كەتكەنىدى . ئۇ ئاغزىنى پۇرۇشتۇرۇپ :

— مـەن ئـېچىتقان ھاراق بۇنىڭدىن كۆپ ئىچىشلىك ، — دېدى .

ھـېلىـقى سـانـغۇن بېشىنى كۆتۈرۈپ ، ئۇنىڭغا بېشىدىن ئـايـىـغـىـچە قاراپ چىقتى . سۇڭ سۇدىكى يەمچۇكنىڭ مـىـدىرلاۋاتـقـان ئـاۋازىنى ئاڭلىغاندەك بولدى ، بېلىق قارماقىغا ئىلىنايلا دەپ قېلىۋاتاتتى . بىراق ، تۆگىنىڭ چىرايىدا ھېچقانداق ئـىـپـادە كۆرۈنمەيتتى ، ئۇ نەزىرىنى سۇڭ سۇڭنىڭ چىرايىدىن يۆتكەپ :

— داۋاملاشتۇرايلى ، — دېدى .

تۆگە ھاراقنى بەك كۆتۈرىدىغاندەك قىلاتتى ، ئۇتتۇرغان ھامان ئۇچ قەدەمنى ئارقا ـ ئارقىدىن كۆتۈرۈۋېتـەتـتـى ، شـاراب ئۇچ قـەدەم ـ ئـۇچ قەدەمتىن مېڭىۋاتاتتى ، لېكىن ئۇنىڭ چىرايىدا ھـېـچقانداق ئۆزگىرىش يوق ئىدى . ئۇنىڭ ئۇدۇلىدا ئولتۇرغان سانغۇنمۇ ھاراقنا بوش ئەمەستەك تۇراتتى . ئىككى ئاش پىشمچە ئـىـچـىـشـكـەنـدىن كېيىن ، ھەر ئىككىلىسىدە ئازراق كەيپلىك ئالامەتلىرى كۆرۈلۈشكە باشلىدى .

سانغۇننىڭ خۇمارلاشقان كۆزلىرى سۇڭ سۇڭغا چۈشكەنىدى . سۇڭ سۇڭ خۇددى كېچە بولغانسېرى تېخىمۇ بەك نۇر چاچىدىغان كېچە گۈھىرىگە ئوخشايتتى . ئۇلار ئۇنىڭغا قايتا قارىغىنىدا ، ئۇ گـۈزەلـلـىـكـتە ئادەمنى ھەيران قالدۇرغۇدەك ھالەتتە كۆرۈنۈپ كەتتى . سانغۇن ئىختىيارسىز ئېغىر كەيپ بولۇپ قالدى :

— شاراب ئېچىشتىنلا ئويىنىساق تازا مەززىسى بولمايدىكەن ، يـۇرىـكىمنى قاپتەك قىلىپ ، ئالىيلىرى بىلەن مۇشۇ نازىنىنى

تەكشىپ ئويناپ باققۇم كېلىۋاتىدۇ .

تۆگە كەينىگە بۇرۇلۇپ سۇڭ سۆڭغا قاراپ قويدى .

— بۇ قىزنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى تېخى بىلمەيمەن ، ئۇنى دۇشمەنلىرىمىز ئەۋەتكەنمۇ تېخى ، بۇنىڭغا بىرنېمە دېگىلى بولمايدۇ .

— ئەگەر ئۇنى ئۇتۇۋېلىپ ئەكېتىپ قالسام ، چوقۇم ئالاھىدە ئېھتىياتتا بولىمەن ، — سانغۇن سەل كۇلۇمسىرەپ قويدى .

— بوپتۇ ، — تۆگە بېشىنى لىڭشىتتى .

سۇڭ سۆڭنىڭ كۆڭلى غەش بولدى . بۇ ئىككى ئەرنىڭ تەلەتى ئۇ كېمىدە كۇتۇپ باققان مېھمانلاردىن قىلچە پەرقلەنمەيتتى . نەگىلا بارسا باشقىلارنىڭ بىر ـ بىرىگە سوۋغا قىلىشىدىغان بۇيۇمى بولۇش ئۇنىڭ پېشانىسىگە پۈتۈلگەن بولسا كېرەك . مۇشۇنداق بىر سۆرۈن تەلەت ئەردە ئايال زاتىغا نىسبەتەن ھېچقانداق چىن ھېسسىيات بولماسلىقى مۇمكىن ، مۇشۇ ئەرنى دەپ چۇن چى شۇنچە ئازاب چېكىۋاتىدۇ . ئۇ مۇشۇنداق قىلىشقا ئەرزىمدۇ ؟

ئۇلار شىشخال ئويناشقا باشلىدى ، ئۇنتقان تەرەپ بىر نومۇرغا ئېرىشەتتى ، كىم ئاۋۋال ئەللىك نومۇرغا يېتىۋالسا ، بۇ لاتاپەت ساھىبى شۇنىڭغا تەئەللۇق بولاتتى . سانغۇن تۇرۇپ ـ تۇرۇپلا سۇڭ سۇڭ تەرەپكە قاراپ قوياتتى ، ھەر قېتىم قارىغىنىدا ۋۇجۇدىغا ئازراق ـ ئازراقتىن كۇچ قوشۇلۇۋاتقاندەك ھېس قىلاتتى .

ئەڭ ئاخىردا تۆگە ئۇتتۇرۇپ قويدى ، سانغۇن سۇڭ سۆڭغا قاراپ كەلدى ، سۇڭ سۇڭ تۆگىگە كاپلا ئېسىلدى :

— ئالىيلىرى ، مېنى ئۇنىڭغا بېرىۋېتىشكە راستىنلا كۆڭلۇللىرى ئۇنامدۇ ؟

— ئۇتتۇرغانىكەنمەن ، ئەلۋەتتە لەۋزىمدە تۇرۇشۇم كېرەك .

سۇڭ سۇڭ تۆگىگە ئۇمىدسىزلەنگەن ھالدا قارىدى . تۆگە بىلەن سۇڭ سۆڭنىڭ كۆزلىرى ئۇچرىشىپ قالدى ، تۆگە كۆزلىرىنى تېزلىكتە ئېپقاچتى . تۆگە ئەمدى سۇڭ سۆڭغا قىلچە

ئىنتىلمەيدىغان پەرۋاسىز ھالىتىنى ساقلاپ قالالمايۋاتاتتى ، بىراق ئۇنىڭ كۆڭلىدە ئۆز لەۋزى سۇئال سوۋغدىن ئۈستۈن ئورۇندا تۇرۇۋالغانىدى . بۇلارنى سۇئال سۇئال دەل مېڭىش ئالدىدىكى مۇشۇ پەيتتە ھېس قىلىۋاتاتتى .

ئېلىپ كېتىلىش ئالدىدىكى سۇئال تۆگىگە ئاغرىنىش نەزىرى بىلەن ئاخىرقى قېتىم قارىغاندا ، توساتتىن ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا سەل قىيالمايۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ قالدى . بۇ تولىمۇ غەلىتە تۇيغۇ ئىدى ، بەلكىم ئۇ چۈن چىنىڭ مېھىر ـ مۇھەببەت بىلەن تولغان ئاشۇ مۇڭلىرىنى ئاڭلىغان بولغاچقا ، تۆگە بىلەن تونۇشقىنىغا ناھايىتى ئۇزۇن بولۇپ كەتكەندەك ھېس قىلىۋاتقان بولسا كېرەك .

سۇئال سۇئال سانغۇننىڭ قەسىرىدە تۇرۇۋاتقىلى خېلى ۋاقىت بولۇپ قالدى . سانغۇننىڭ قەسىرى يېڭىدىن ياسالغان رەتلىك بىر قاتار ياغاچ ئۆيلەر ئىدى . ئاشپەز ، خىزمەتكار ، باغۋەن دېگەنلەر سانغۇننىڭ ئەتراپىدا پايپېتەك بولۇپ يۇرۇشەتتى . بۇ سانغۇنمۇ ئادەتتىكى ئادەملەردىن ئەمەس ئىدى ، ئۇ قامەتلىك ، قورقماس بولۇپلا قالماي ، يەنە پاراسەتلىك ئىدى . تېخىمۇ مۇھىمى ، ئۇ سۇئال سۇڭغا ئاجايىپ ياخشى مۇئامىلە قىلاتتى ، سۇئال سۇڭدىن ئېھتىيات قىلمايلا قالماستىن ، بەلكى ئۇنى ئەڭ چوڭ ئۆيگە ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغانىدى ، ئۇنىڭ چۆرە ـ دېدەك ، بالا ـ چاقلىرى سۇئال سۇئال بىلەن ئۇچرىشىپمۇ قالمايتتى . ئۇ يەنە سۇئال سۇڭغا نۇرغۇن قىممەت باھالىق ئۇنچە ـ مەرۋايىت زىننەت بۇيۇملىرىنى ۋە باشقا ئاراللاردىن ئېلىپ كەلگەن ئەتىۋارلىق گۈل ـ گىياھلارنى سوۋغا قىلدى .

بىراق ، سۇئال سۇئال كۆڭلىدە تۆگىنىڭ قېشىغا تېزرەك قايتىشنىلا ئويلايتتى . قەلبىگە يوشۇرۇنغان كۈچلۈك بۇرۇچنىڭ تۇرتكىسىدە ئۇ بارلىق راھەت ـ پاراغەت ، ھۇزۇر ـ ھالاۋەتكە ئېتىبارسىز قارايتتى ، سانغۇننىڭ ئۆزىگە قارىتا قىلچىلىك غەيرىي نىيەتتە بولۇشىغىمۇ يول قويالمايتتى . دەسلىپىدە سانغۇن ئۇنىڭغا

ناھايىتى ھۆرمەت قىلىپ كەلدى ، ئۇنىڭ ماسلىشىۋېلىشى ئۈچۈن ئازراق ۋاقىت بېرىشكە رازى ئىكەنلىكىنى بىلدۈردى . بۇنداق قىلىشىدىكى سەۋەب ، ئۇنىڭ ئۆزىگە تولىمۇ ئىشىنىدىغانلىقىدىن بولسا كېرەك ، ئۇ ، ئۇزاق قالمايلا سۇڭ سۇڭ ئۆز رازىلىقى بىلەن قوينۇمغا ئۆزىنى ئاتىدۇ ، دەپ ئويلايتتى .

لېكىن ، كۆپ قېتىملىق رەت قىلىنىش سانغۇننىڭ سەۋر - تاقىتىنى يوق قىلماقتا ئىدى ، ئۇنىڭ مۇلايىم كۆرۈنۈۋاتقان چىرايىنىڭ ھەر ۋاقىت ۋەھشىي تۈسكە كىرىش مۇمكىنلىكى سۇڭ سۇڭغا ئايان ئىدى . سۇڭ سۇڭ كەينىگە سۆرەلەيدىغان ۋاقىت ئازلا قالغانىدى . ھېلىمۇ ياخشى ، سۇڭ سۇڭ بۇ ئارالدىن ئىتياڭقى گۇللۇكىنى تېپىۋالدى ، بۇ ئۇنىڭغا قايتىدىن ئۇمىد بېغىشلاۋاتاتتى .

سۇڭ سۇڭ ئۆزىنىڭ مەخسۇس سانغۇنغا ئاتاپ شاراب ئىشلەيدىغانلىقىنى ئېيتتى ، سانغۇن بۇنى ئاڭلاپ تولىمۇ خۇشال بولدى . بۇ ھاراق ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىنىڭ جەۋھىرى بولۇپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى ، شۇنداق ، سانغۇن ، سۇڭ سۇڭدا ماڭا نىسبەتەن مۇھەببەت بىخلىنىشقا باشلاپتۇ ، پەقەت قىزلارغا خاس قورۇنۇش ئۇنىڭغا مېنى قوبۇل قىلدۇرمايۋاتىدۇ ، دەپ قارايتتى . بىراق ، سۇڭ سۇڭ يەنە ئەڭ ئېسىل شارابنى ئەڭ ئىخلاسمەن قەلب ئارقىلىق ۋۇجۇدقا چىقارغىلى بولىدىغانلىقىنى ، شارابقا ھۆرمەت قىلىش يۈزىسىدىن شاراب ئىشلەش جەريانىدىكى بىر ئايدا چوقۇم پەرھىز تۇتۇشى كېرەكلىكىنى ، ھەتتا سانغۇن كۆرگىلى كەلسىمۇ بولمايدىغانلىقىنى ئېيتتى . بۇ تەلەپ سانغۇننى تولىمۇ ئازابلىدى ، بىراق ئۇ شۇنچە ئۇزاق كۈتكەچكە ، يەنە بىر ئاي ئارتۇق كۈتۈشكە چىداش قارارىغا كەلدى .

ئۇنىڭ گۈزىلى پالما دەرەخلىرىنىڭ گۈل بەرگىلىرىدىن خېلى كۆپ يىغىپ ، ئۇلارنى ئېچىتتى ، ئاندىن يېڭى ئىتياڭقى گۇلىنى قوشۇپ ، ھەممىسىنى كومزەكلەرگە تۆكتى - دە ، ئاغزىنى ھىم ئېتىۋەتتى . سانغۇن ھەر قېتىم سۇڭ سۇڭنىڭ دېرىزىسى يېنىدىن ئۆتكەندە ، ئادەمنى مەستخۇش قىلغۇچى شاراب پۇرىقى دىماغلىرىغا

ئۇرۇلاتتى ، ئۇ تېتىماي تۇرۇپلا بۇنىڭ تەڭداشسىز ئېسىل شاراب بولۇپ چىقىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى .

بىر ئاي ئۆتۈپ كەتتى . ھاۋانى قارا بۇلۇتلار قاپلىغان بىر كېچىسى سۇڭ سۇڭ ئىتياڭىقى گۈلى چىلانغان شاراب بىلەن سانغۇننى مەست قىلىۋەتتى . شاراب ھەقىقەتەنمۇ سانغۇننى ئۇمىدسىزلەندۈرۈپ قويمىدى ، ئۇ ئۆمرىدە ھاراقنى مۇنداق كۆپ ئىچىپ باقمىغانىدى . ئۇ ياساۋۇل ، نۆكەرلىرىنىمۇ بىللە ئىچىشكە تەكلىپ قىلدى ، ھەممىسى مەست بولۇپ يىقىلدى .

سۇڭ سۇڭ ئۇنىڭ قەسىرىدىن مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا قېچىپ چىقىشتىن بۇرۇن ، مەست قىلىش كۈچى كۈچلۈك بۇ شارابتىن بىر كومزەك ئېلىپ ماڭدى .

تۆگىنىڭ قەسىرىنى تېپىپ كەلگەن چاغدا ، كېچىچە ياغقان يامغۇر ئۇنى پۈتۈنلەي ھۆل قىلىۋەتكەنىدى . ياساۋۇللار تۆگىگە مەلۇم قىلىشقا كىرىپ كەتتى ، ئۇ تۈگۈلگىنىچە لەمپە ئاستىدا يامغۇردىن دالدىلىنىپ قوبۇل قىلىنىشنى كۈتۈپ تۇردى . ئىتياڭىقى گۈلى چىلانغان شاراب كومزىكى قوينىدا چىڭ قۇچاقلاقلىق ئىدى .

بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن بىردىنبىر پۇرسەت ئىدى . ئۇ چۈن چىنىڭ ئۆزىگە قاراپ پىخىلداپ كۈلگىنىچە ئۇدۇلدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرگەندەك بولۇۋاتاتتى ، بۇ كۈلكىدىن ، سېنىڭ ئۇرۇنۇشلىرىڭنىڭ ھەممىسى بىھۇدە ئاۋارىچىلىك ، دېگەن سادا ئاڭلىنىۋاتقاندەك قىلاتتى . ئۇ ئۆزىنىڭ چوقۇم مۇۋەپپەقىيەت قازىنالايدىغانلىقىنى چۈن چىگە تازا بىر كۆرسىتىپ قويماي قالمايدۇ .

تۆگە سۇڭ سۇڭنى كۆرگەن چاغدا ، ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى تىترەۋاتاتتى ، بەدىنىدىن سۇ مارجاندەك تامچىلاۋاتاتتى . ئۇ گەپ قىلماقچى بولدىيۇ ، ئاۋازىنى چىقىرالمىدى .

تۆگە قول ئاستىدىكىلەرگە گۈلخان ياققۇزدى ، تېنى سەل ئىللىغاندىن كېيىن ، سۇڭ سۇڭ كۈچىنىپ تۇرۇپ سۆزلەشكە

باشلىدى . ئۇ تۆگىگە ئۆزىنىڭ سانغۇنىنىڭ قەسرىدىن قېچىپ كېلگەنلىكىنى ئېيتتى . تۆگە ئاڭلاپ دەرغەزەپكە كېلىپ ، ئۇنى دەرھال سانغۇنىنىڭ قەسرىگە قايتىپ كېتىشكە بۇيرۇدى .

— كېچىلىپ قېچىپ چىقىشىم ، پەقەت سىزگە ئۆزۈم ئېچىتقان شارابنى تېتىتقۇزۇپ بېقىش ئۈچۈنلا ئىدى ، — دېدى سۇڭ سۇلالىسىرەپ .

ئۇ تۆگىنىڭ ئايىغى ئاستىغىلا تىزلىنىپ ، شاراب كومزىكىنىڭ ئاغزىنى ئاچتى ـ دە ، ئۇنى ئىككى قولى بىلەن بېشىدىن ئېگىز قىلىپ كۆتۈردى .

دەل مۇشۇ پەيتتە سىرتتا چاقماق چېقىپ ئۆتكەچكىمۇ ياكى بۇ شاراب ھەقىقەتەن خاسىيەتلىك بولۇپ چىقتىمۇ ، كومزەكنىڭ ئاغزى ئېچىلغان دەقىقىدە ئۆي ئىچىدىن بىر خىل ئاق نۇر يالت قىلىپ ئۆتتى ـ دە ، شارابنىڭ خۇش پۇرىقىنى ئۆينىڭ يۇقىرى بوشلۇقىغا ئېلىپ چىقىپ ، تەشنالىقنى ئازراق ـ ئازراقتىن ئازدۇرۇپ ئېلىپ چىقتى .

سىرتتىكى يامغۇرنىڭ شارىلدىغان ئاۋازى خېلىلا كۇچلۇك ئاڭلىناتتى ، ئۆيئىچى قاپقاراڭغۇ ئىدى . يامغۇر تامچىلىرى بامبۇك تام يوچۇقلىرىدىن ئۇچۇپ كىرىپ ، قەتئىيلىك چىقىپ تۇرىدىغان كۆزلەرنى ھۆل قىلىۋەتكەنىدى . تۆگە ئېڭىشىپ ئۇنىڭ قوللىرى ئارىسىدىكى كومزەكنى ئالدى .

ئۇ كومزەكنى كۆتۈردى ـ دە ، بېشىنى سەل ئارقىغا قىلىپ تۇرۇپ راۋۇرۇس بىر يۇتۇم ئىچتى . ئۇ دەرۋەقە مۇنداق ئېسىل شارابنى ئىچىپ باقمىغانىدى . ئۇنى تېخىمۇ ھەيران قالدۇرغىنى شۇ بولدىكى ، سۇڭ سۇلالىسى كەلگۈچە يامغۇردا قېلىپ ، پۈتۈن بەدىنى دىرىلدەپ تىترەۋاتقان بولسىمۇ ، بىراق بۇ شاراب مۇزلىمايلا تۇرغانىدى .

— سانغۇن سىزگە خېلى ئوبدان مۇئامىلە قىلىۋاتسا ، نېمىشقا چوقۇم بۇ يەرگە قايتىپ كېلىشنى ئويلاپ قالدىڭىز ؟

— لومبوك ئارىلىغا كېلىشىم پەقەتلا سىز ئۈچۈن ، قانداقتۇر

بىرەر سانغۇن ئۇچۇن كەلگىنىم يوق .
— نېمىشقا ؟
— قوشۇن تارتىپ باندا ئارىلىنى ئىشغال قىلغان چېغىدىمۇ سىزنى كۆرگەنىدىم . مەن دەرەخنىڭ كەينىگە يوشۇرۇنۇپ ، سىزدىن كۆزۈمنى ئۇزمەي قارايتتىم ، شۇ چاغدىلا چىرايىڭىز ۋە ئاۋازىڭىز يادىمدا قالغان . لېكىن ، سىز بۇنى ئازراقمۇ بىلمىگەنىدىڭىز ، سىز ئەلۋەتتە بىلمەيتتىڭىز ، شۇ چاغدىلا سىز بىلەن كېتىشنى ئويلىغانمەن .

تۆگە بىردەم سۈكۈت قىلىپ تۇردى ، ئاندىن بىر ياغاچ ئورۇندۇققا ئاستا ئولتۇردى . بۇ قىزنىڭ سەل خىرقىراق ئاۋازىدا ئادەمنى ئىتائەت قىلدۇرىدىغان بىر خىل سىرلىق كۈچ بار ئىدى .

— كىچىكىمدىن تارتىپلا بىر قۇدرەتلىك ئادەمگە ئەگىشىشنى ئويلايتتىم ، ئۆزۈم ئەرزىمەس ئورۇنغا چۈشۈپ قالساممۇ ، ھەتتا ئۇنىڭ بىلىگە قىستۇرۇۋالىدىغان قوشۇمچە زىننەت بۇيۇمىغا ئايلىنىپ قالساممۇ مەيلى ، دەيتتىم . بۇ مېنىڭ ئۇزۇندىن بۇيانقى ئارزۇيۇم ، مېنى قوغلىۋەتمىسىڭىز ، — ئۇ تىزلانغىنىچە تۆگىنىڭ پۇتى يېنىغا يۆتكەلدى ـ دە ، گۈزەل چىرايىنى يۇقىرىغا قارىتىپ ئۇنىڭغا تىكىلدى .

نېمىدېگەن سۈپەتسىز شېرىن ـ شېكەر گەپلەر بۇ ، بۇ گەپلەرنى قانچىلىغان ئەرلەرگە دەپ بولغاندۇ . مۇشۇلارنى ئويلىغان تۆگە ئۇنىڭغا مەنسىتمەسلىك نەزىرى بىلەن قاراۋاتاتتى . كۆك كۆزلۈك بۇ قىز ئۇنىڭغا خۇددى پاھىشەدەك كۆرۈنۈپ قېلىۋاتاتتى .

تۆگە ئۇنىڭغا قارىغىنىچە ، ئۆزىمۇ بىلىپ ـ بىلمەيلا شاراب كومزىكىنى يەنە كۆتۈرۈپ ئىككى يۇتۇم ئىچىۋەتتى .

— سانغۇنمۇ بىر قۇدرەتلىك ئادەم ، جەڭ مەيدانلىرىدا ئۆز شىجائىتى بىلەن رەقىبلەرگە تالاپەت ياغدۇرىدۇ ، دوستلىرىغا ناھايىتى خۇشخۇي مۇئامىلىدە بولىدۇ ، — تۆگىنىڭ سۆز ئۇرانى خېلىلا مۇلايىملىشىپ قېلىۋاتاتتى . ئۇ بارماقلىرىنى سۇڭ سۆڭنىڭ قويۇق ئالتۇن چاچلىرى ئارىسىغا تىقىپ ، بۇ چاچلارنى ئىككى قېتىم

سلاپ قويدى .
— ماڭا كېرىكى ھەقىقىي قۇدرەتلىك ئادەم ، خۇددى سىزگە ئوخشاش ، — سۇڭ سۇڭ گەپ قىلىۋېتىپ بېشىنى تۆگىنىڭ پۇتىغا يۆلىدى . تۆگىنىڭ پۇتى بىر ـ ئىككى قېتىم تىترىگەندەك بولۇپ ، ئاندىن توختاپ قالدى .

4

بالا قورقۇنچلۇق چۈش بىلەن بىرگە تومۇز پەسلىگە توغرا كەلگەندى . جۇڭ چىەن پەقەت مۇشۇ يەرلىك بىر تۇغۇت ئانىسىنىلا تېپىپ كەلدى ، ئۇ خەنزۇچە بىلمەيتتى ، ئۇسۇللىرىمۇ بەكلا قوپال ئىدى . چۈن چىدىن نۇرغۇن قان چىقىپ كېتىۋاتاتتى .
جۇڭ چىەن قورۇدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ كۈجە كۆيدۈرمەكتە ئىدى ، كۈجىنى تېخى يېقىندىلا ئىبادەتخانىدىن ئېلىپ كەلگەندى . بىراق ، نەمدەپ قالغاچقا ، ھەرقانداق قىلىپمۇ ياندۇرغىلى بولمايۋاتاتتى . بولدى قىلغۇسى كەلمىگەن جۇڭ چىەن قولىدىكى كۈجىنى ئوت يالقۇنىغا قايتا ـ قايتا تۈتۈپ باقاتتى . كۆز ياشلىرى تارامىلاپ تۆكۈلەتتى ، بۇ دەقىقىلەردە ئۇ چۈن چى راستتىنلا ئۆلۈپ كېتىدىغان بولدى ، دەپ ئويلاۋاتاتتى .
جۇڭ چىەن ئۆز كۆڭلىدە مۇشۇنداق ئەسەبىي ھېسسىياتنىڭ پەيدا بولۇۋاتقانلىقىدىن ھەقىقەتەن ھەيران قېلىۋاتاتتى ، بۇنىڭ ئېچ ئاغرىتىشىمۇ ، ھۆرمەتلەشمۇ ئەمەسلىكىنى ئۇ ئېنىق پەرقلەندۇرەلەيتتى ، بۇ خىل ھېسسىيات بۇلارغا قارىغاندا ۋەزىنلىك ھەم شېرىنرەك ئىدى . سۇڭ سۇڭ خوشلاشماي كېتىپ قالغاندىن كېيىن ، ئۇ ھەممە جايدا ئىزدەپ يۈرگەن چاغلىرىدىمۇ بۇ خىل تۇيغۇدا بولۇپ باقمىغانىدى .
جىنس پەرقىنى يوقاتقان بىر ئادەمنىڭ قولىغا قاپارتما شەكىلدە چىقىرىلغان «سۆيگۈ» دېگەن قىزىق خەتلەر ئۇرۇلغانىدەك

قىلىۋاتاتتى . ئۇ خۇددى قۇتقۇزۇۋېلىنغاندەك بولۇۋاتاتتى . جۇڭ چيەن بىر ئايال زاتىنىڭ ئىگراشلىرى ۋە زارلاشلىرى ئىچىدە بىر قېتىملىق چېنىقىش ۋە سىناقنى باشتىن كەچۈرۈۋاتاتتى . بىراق ، بۇ شېرىن تۇيغۇ بىردەمدىلا غايىب بولدى — چۇن چىدىن ئايرىلىپ قالارمۇ ؟

باللىق چاغلىرىدا ئۇ يېزىدا تۇراتتى ، مومىسى بىلەن بىر - بىرىگە يار - يۆلەك بولۇپ ياشايتتى ، ئۇلارنىڭ ئۆيى دەريانىڭ يۇزلىنىپ تۇراتتى . مومىسى نۇرغۇن ئۆردەك باققانىدى ، ئۇ ھەر كۈنى ئۆردەكلەرنى ھەيدەپ دەريا بويىغا بېرىپ ، يېرىم كۈننى ئويۇن بىلەن ئۆتكۈزەتتى ، سۇ يۇزىگە چۈشكەن قۇياش نۇرى غىلدىرلاپ تۇراتتى . ئۇ دەريا بويىدىكى يوغان تاشقا يۆلەنگىنىچە ھارغىن ھالدا ئۇيقۇغا كېتەتتى . ئۇنى ئىزدەپ كەلگەن مومىسى ئەزەلدىن ئۇنى يۇقىرى ئاۋازدا چاقىرمايتتى ، دائىم ئۇنىڭ قۇلىقىنىڭ تۈۋىگە كېلىپ ئاستا ئويغىناتتى . ئۇ مومىسىنىڭ يۈمشاق ئاۋازىنى ياخشى كۆرەتتى . كېيىن دادىسى قىمار قەرزىگە بوغۇلۇپ قېلىپ ، ئۇنى شەھەرگە سېتىۋەتتى . ئۇ چاغدا ئۇنىڭ يېشى كىچىك ئىدى ، بىراق مومىسى بىلەن خوشلىشىۋاتقان ئاشۇ دەقىقىدە ، بۇنىڭدىن كېيىن مومىسىنى كۆرەلمەيدىغانلىقىنى ھەسرەت ئىچىدە ھېس قىلغانىدى . ئۇ دەرۋەقە مومىسىنى قايتا كۆرەلمىدى ، ھەتتا ئۇنىڭ قەبرىسىنىمۇ كۆرۈپ باقمىدى . شەھەرگە سېتىۋېتىلگەندىن كېيىن ، ئۇ بىر كىچىك مەيخانىدا ئىشلەمچىلىك قىلدى ، ئايال خوجايىن ئۇنىڭغا ناھايىتى ياخشى مۇئامىلە قىلاتتى ، ئۇنىڭدىمۇ ئايال خوجايىنغا نىسبەتەن كۈچلۈك رىشتە پەيدا بولغانىدى . ئۇ بىر ئاسان ھاياجانلىنىدىغان بالا ئىدى (ئاختا قىلىنىشتىن بۇرۇن ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا ئۆركەشلەپ تۇرىدىغان ھېسسىيات يوشۇرۇنغانىدى) . كېيىنچە خوجايىن ئەر - ئايال قەستكە ئۇچراپ ئۆلتۈرۈلدى ، مەيخانا چېقىۋېتىلدى ، ئۇمۇ يامان كىشىلەر تەرىپىدىن ئوردىغا

سېتىۋېتىلدى . ئۇلار ئۇنى زورلۇق بىلەن ئېلىپ ماڭىدىغان چاغدا ، ئۇ ئىشىك يېنىدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ، ئايال خوجايىنىنىڭ پېشانىسىدىكى قانىنى سۈرتۈۋاتاتتى . ئۇ پەقەتلا ئۇنىڭ چىرايلىقراق كېتىشىنى ئۈمىد قىلاتتى . ئوردىغا يېڭى كىرگەن چاغلاردا ، ئۇ دائىم بۇ گۈزەل ئايال خوجايىننى چۈشەپ قالاتتى ، چۈشىدە ئايال خوجايىن پېشانىسىدن قان ئېقىۋاتقان هالەتتە بوسۇغىدا ئولتۇراتتى ، ئۇ بىرىپ ئۇنىڭ جاراهىتىنى بېسىپ تۇرۇشىغىلا ، ئۇ هۆكۈرەپ يىغلاپ ئۇنىڭ پۇتىنى قۇچاقلىۋالاتتى . ئوردىدا ئۇنىڭ رىشتە باغلىغىنى بىر ئېسىلزادە خېنىم بولدى ، ئۇ بىر مەزگىل ئۇنىڭ هۈزۈرىدا مالاي بولدى . ئۇ ئېسىلزادە خېنىمنىڭ مىس ئەينەك ئالدىدا ئولتۇرۇپ پەرداز قىلىۋاتقان هالىتىنى كۆرۈشكە ئامراق ئىدى ، خېنىم ئەڭلىكىنى قولىنىڭ دۈمبىسىگە سۈركەپ ، ئازراق يېيىلدۇرغاندىن كېيىن ، قىزىل رەڭ يېقىشلىق هالەتكە كىرىپ قىيامىغا يېتەتتى ، بۇ چاغدا ئۇ قولىنىڭ دۈمبىسىنى ئىككى مەڭزىگە تېزلىكتە بىر - ئىككى قېتىم تەگكۈزەتتى . شۇنىڭ بىلەن ئوچۇق هەم كۆركەم قىزىل رەڭ ئۇنىڭ چىرايىغا قونۇپ ، ئاجايىپ يارىشاتتى . بىراق ، بۇ سۈي خېنىمنىڭ تېنى ئاجىز ئىدى ، سوغۇق تېگىش سەۋەبلىك ئاخىر ئاشۇ قىشتىن چىقالمىدى . ئۆلۈپ كەتكەن چاغدا ئۇ جۈدەپ قۇرۇق ئۇستىخانغىلا ئايلىنىپ قالغانىدى ، جۇڭ چىيەن ئەڭلىكىنى قولىنىڭ دۈمبىسىگە سۈركەپ ، قىيامىغا يەتكۈزگەندىن كېيىن ، ئۇنى ئۇنىڭ مەڭزىدىكى ئۇستىخانغا سۈرۈپ قويدى . قىزىل رەڭ ئاشۇ چوقچىيىپ تۇرغان ئۇستىخان ئۈستىده تۇرالماي سىيرىلىپ چۈشۈپ كەتتى .

كېيىنچە ئۇنىڭ تارتىشىدىغان ئادىمى قالمىدى ، پادىشاھ ئالاقىدار خادىملارنى دېڭىز سەپىرىگە ئەۋەتىدىغان چاغدا ئۇمۇ تىزىملىتىپ ، دېڭىز تۇرمۇشىنى باشلىدى . سۇڭ سۇڭنى ئۇچرانقان چېغىدىلا ، ئۇ يەنە يېڭىدىن ئۈمىدنى كۆرگەندەك بولدى . سۇڭ سۇڭ كېتىپ قالغاندىن كېيىن ، ئۇ كۆڭۈل رىشتىسىنى چۈن چىگە

يۆتكىدى . ئۇ ئۆزىنىڭ تولىمۇ ئاجىز ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى ، ئۇ ھامان بىرەرىنى روھىي تۈۋرۈك قىلىۋېلىشقا موھتاج ئىدى ، شۇ كىشىسىنى ئۇلۇغلاپ تۇرسىلا ئاندىن كۆڭلى خۇشاللىق تاپاتتى .

ھازىر چۈن چىمۇ ئۇنى تاشلاپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى ، ئۇ يەنە يىلتىزسىز قامغاققا ئايلىنىپ قالىدىغاندەك تۇراتتى . ئۇ تەڭرىگە تەكرار ـ تەكرار تېۋىنماقتا ئىدى .

5

تۆگە سۇڭ سۇڭنى يېنىدا ئېلىپ قالدى ، بۇ ئۇنىڭ مۇشۇ ئۆمرىدە ئايال زاتى ئۈچۈن ئۆتكۈزگەن بىرىنچى خاتالىقى ئىدى . بەلكىم قېرىلىق دەۋرىگە يېقىنلىشىپ ، كاللىسى دۆتلىشىپ قالغان بولسا كېرەك . بۇ بىرىنچى چۈشەنمۇرۇش ئىدى ، ئۇنداق بولمىسا ، مەيلى قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، ئۇ ھەرگىزمۇ بىر ئايالنى دەپ سانغۇننىڭ دىلىنى رەنجىتمىگەن بولاتتى . سانغۇن بىلەن ئۇنىڭ ئارىسىدىكى ئوتتۇز يىللىق دوستلۇق بۇ قىزنىڭ يېشىدىن كۆپ چوڭ ئىدى .

سانغۇن دەمالىققا تۆگە بىلەن ئۆچەكەشمىدى ، ئۇ بۇ ئاچچىقىنى ۋاقتىنچە يۇتۇۋەتكەنىدى . بىراق ، ئۇ ئاستىرتىن لەشكەرلەرنىڭ مەشقىنى كۈچەيتىۋاتاتتى . بۇ چاغدا تۆگە ئىشق ـ مۇھەببەت قايىنىمغا غەرق بولغان ، ئۇنىڭ تامغا ئېسىلىق دۇبۇلغىسىنىڭ غېرىبسىنىپ قېلىۋاتقىنىغىمۇ خېلى چاغلار بولۇپ قالغانىدى .

ئۇزۇن ئۆتمەي ، سانغۇن قوشۇن تارتىپ ئىسيان كۆتۈرۈپ ، ئۆزىنى خان قىلىپ تىكلىدى . ئۇنىڭ قوشۇنى تۆگىنىڭ ئىلكىدىكى شەھەرلەرنى ئىشغال قىلدى ، ئۇنىڭ خانىش ـ بانۇلىرى ، دېدەك ـ چۆرە ، قۇللىرى سانغۇننىڭ ئىلكىگە ئۆتتى ، تۆگە خورلۇق

ئاستىدىكى مەھبۇسقا ئايلاندى ، ئۇنىڭ شانۇشەۋكىتى مۇشۇنىڭ بىلەن ئاياغلاشتى . مۇشۇ چاغدىلا تۆگە سۇڭ سۇڭ ئۇچۇن پەيدا بولغان ئۆچ - ئاداۋەتنىڭ قانچىلىك چوڭقۇر ھەم ئېغىرلىقىنى بىلىپ يەتتى . سانغۇن تۆگىنىڭ بارگاھىنى تولۇق ئىزدىتىپمۇ ، ئۆزىنى سەۋدايى قىلغان ئاشۇ گۈزەلنى تاپالمىدى ، ئۇنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلمىدىغان ئادەم يوق ئىدى .

بىراق ، تۆگە بىلەن سۇڭ سۇڭ ئارىسىدا ئېمىلا دېگەنبىلەن ئاشنىدارچىلىق تۇسىدىكى ئىشق - مۇھەببەت بولۇپ ئۆتتى .

ئۇلار بىرىنچى قېتىم يېقىنچىلىق قىلىشقاندا ، سۇڭ سۇڭ تۆگىنىڭ كالپۇكىنى چىشلەپ يىرتۋەتتى . بىراق ، بۇنىڭدىن بىر خىل ھۇزۇرلىنىش ھېس قىلدى ، خۇددى قۇيرۇقلۇق يۇلتۇز ئۇزۇن قۇيرۇقىنى سۆرىگىنىچە ئۆز تېنىنى سىيپاپ ئۆتكەندەك . مۇشۇ پەيتتە ئۇ چۇن چىنىڭ كۆڭلىدىكى ئەرنى ئىگىلىۋالماقتا ئىدى . بۇ ئەر چۇن چىنى سەۋدايى قىلغان ، چۇن چىنى ئۆز يېنىدىن ئايرىۋەتكەن . ئۇ ئەر زاتىنىڭ بوشاشقان تەلەتىنى كۆرۈشكە ئامراق ئىدى ، توساتتىن بۇ ئەر ئۇنىڭغا تولىمۇ يىرگىنچلىك تۇيۇلۇپ كەتتى . شۇنىڭ بىلەن ، تېخىمۇ قاتتىق چىشلەشكە باشلىدى ...

تۆگە ئۇنى بىر شاپىلاق سالدى . سۇڭ سۇڭنىڭ چىرايىدىن ئادەمنى ئەيمەندۇرگۈدەك ئىپادە چىقىپ تۇراتتى ، ئازراقمۇ خجالەت ئىزناللىرى كۆرۈنمەيتتى . شۇنداق ، ئۇ مۇشۇنداق قىلمىسا بولمايتتى . تۆگىنىڭ ئۆزىنى ۋە چۇن چىنى يانجىۋاتقانلىقى كۆزىگە كۆرۈنۈپ كېتىۋاتاتتى . ئۇ خۇددى ئاپەتنى ئېلىپ يۇرۇپ كېچە پەردىسىنى يىرتىدىغان قۇيرۇقلۇق يۇلتۇزغا ئوخشايتتى .

قۇتراۋاتقان ئىشق - ھەۋەس بىلەن تولغان قان ھەسەلدەك تاتلىق ئىدى . تۆگىدە سۇڭ سۇڭ تەڭرى ئەۋەتكەن سوۋغاتتەك ، ئۆزىگە چەكسىز شادلىق ئاتا قىلىدىغاندەك تۇيغۇ پەيدا بولۇپ

قېلىۋاتاتتى . ساقلاشقا تاقىتى قالمىغان تۆگە ئۇنىڭ چوڭقۇر يېرىگە يېتىپ باردى .

بۇ تۆگىنىڭ ئۆمرىدىكى بىردىنبىر مۇھەببەت بولمىسىمۇ ، لېكىن ھېچبولمىغاندا ئەڭ ئاخىرقى مۇھەببەت بولۇپ ھېسابلىناتتى .

ھەر كۈنى ئەتىگىنى ئويغىنىپ كۆزىنى ئاچقاندا ، تۆگە ئۆزىنىڭ بەكلا ئاجىزلاپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلاتتى . ئۇ يېنىدا ئۇخلاۋاتقان سۇڭ سۈڭغا قارىدى . سەھەردىكى ئۇ خۇددى بايىاتىنلا ھويلىدىن كىرگەندەك ، يۈزلىرىدە نېپىز شەبنەم تۇراتتى ، بەئەينى يېرىم ئېچىلغان ئۇيقۇ ھالىتىدىكى نېلۇپەرگىلا ئوخشاپ قالغانىدى . تۆگە ئۇنىڭ پارقىراق بەرگىلىرىدىن ئۆزىنىڭ كېچىدە سۆيگەن ئىزلىرىنى ئىزدەۋاتاتتى . قىز تولىمۇ ياش ئىدى ، ئۇنىڭ بەرنالىقى تۆگىدە مەيۈسلۇك پەيدا قىلاتتى . ئۇ نۇرغۇن نازىنىنلارغا ئىگە بولۇپ باققان ، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى دېڭىزدىن بۇلاپ كېلىنگەن ، بەزىلىرى ئادەم ئەۋەتىپ ئېلىپ كېلىنگەن ، بىراق ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى كۆز ئالدىدىكى مۇنۇ ساھىبجامالدەك ئۇنى ئاشىق ـ بىقارارلىقتا سەۋدالىق ھالىتىگە كەلتۈرەلمىگەن . ئۇ بۇ نازىنىنىنى قۇچاقلاپ ئۇخلىسىمۇ ، لېكىن باشقىلارنىڭ ئوغرىلاپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ ، دائىم يامان چۈشتىن قۇتۇلالمايتتى . ۋەھالەنكى ، ئويغانغان چېغىدا بۇ گۈزەل ھېچنەگە كەتمىگەن بولاتتى ، تۆگە ئۇنىڭ يۈمشاق ئالىقانلىرىنى سىلاپ ، بەخت تۇيغۇسىغا چۆمۈلەتتى .

ئۇ خۇددى سۇڭ سۈڭنى پىلە قورچىقى ئىچىگە سېلىپ قويغاندەك رەخت بىلەن ئوراپ قويدى . ئۇنىڭغا ئېرىشكىنىدىن تۆگە قانائەتلىنەتتى ، يەنە شۇنداقلا ئۇمىدسىزلىنەتتى .

سۇڭ سۈڭ ئۆرۈلۈپ ئويغاندى . سىلكىنىۋىدى ، شەبنەم تامچىلىرى يەرگە تۆكۈلدى . ئۇنىڭ يۈزىنى سىلاۋاتقان تۆگە خىرە كۆرۈنۈپ قېلىۋاتاتتى .

— سىز زادى نەدىن كەلدىڭىز ؟
— ھە ؟
— بەزىدە سىزنى رەقىبلىرىم ماڭا قەست قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتكەنمىكىن دەپ ئويلاپ قالىمەن .
سۇئال سۇئال كۆزلىرىنى ئۇۋلىغىنىچە سەل ئۆرىدەك بولۇپ ئولتۇرۇپ ، ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈپ قويدى :
— تاپتىڭىز .
— ئۇنداقتا سىزنى كىشەنلەپ قويىمەن ، — دېدى ئۇ كۆڭلى بۇزۇلغان ھالدا .
ئەتىسى ئىشقۇازلىق قىلغاندا ، سۇئال سۇئال تېخىمۇ چەكتىن ئاشۇرۇپ ، ئۆتكۈر تىرناقلىرىدا ئۇنىڭ كۆكرىكىنى تىلىۋەتتى ، قان توختىماي چىقىۋاتاتتى . تۆگە ئۇنىڭ ئاشۇ چاغدىكى زەھەرخەندىلىك چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىنى ئويلىسا تېنى شۇركۈنەتتى . تۆگىنىڭ كۆڭلى ئەنسىزلىك ئىچىدە قالدى . ئاچچىقىنى باسالماي ، راستتىنلا بىر كىشەننى تاپتۇرۇپ ، ئۇنىڭ پۇت ـ قوللىرىنى كىشەنلەپ قويدى . قىز بۇنىڭغا قىلچە پىسەنت قىلمىدى ، مەنىستىمەسلىك نەزىرىدە ئۇنىڭغا تىكىلىپ :
— ھامان بىر كۈنى سىزنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ قېچىپ كېتىمەن ، — دېدى زەردە بىلەن .
بىراق تۆگە ھەمىشە ئۇنىڭ رايىغا باقاتتى .

لومبوك ئارىلىدىكى كۈنلەردە ، سۇئال سۇئال جان ـ جەھل بىلەن قوغداپ كېلىۋاتقان قىزلىق دەۋرى بىلەن خوشلىشىپ ، قىيامىغا يەتكەن لاتاپەتلىك ئايالغا ئايلانغانىدى . ئۇ ئاخىر ئۆزىگە خاس ئۇسۇلدا چۈن چىدىن ئىنتىقام ئالدى . مۇھەببەت ۋە نەپرەتتىن بىرىنلا خالىي بولۇپ كەتكەن ۋۇجۇدى ئېغىر بۇرۇچتىن ئازاد بولۇپ ، يەڭگىلىكىدىن ئۇچۇپ كېتەلەيدىغاندەكلا قىلاتتى .
تۆگە ئۆيدە بولمىغان بىر جىمجىت چۈشتىن كېيىن ، سۇئال

سۇڭ ئېھتىيات بىلەن قېچىپ چىقىپ ، كويزا ـ كىشەنلىرى بىلەنلا ئايلانغىلى چىقتى .

تۆگىنىڭ قەسىرى بەكلا چوڭ ئىدى ، خېلى ئۇزاق ماڭسىمۇ بۇ بېشىدىن ئۇ بېشىغا بېرىپ بولغىلى بولمايتتى . ئاڭلاشلارغا قارىغاندا ، بۇ يەردە ئەسلىي تۆگىنىڭ ئۇچ قېرىندىشىمۇ تۇراتتىكەن ، بىراق دېگىز ھادىسىسىگە ئۇچراپ قايتىپ كېلەلمىگەنكەن . تۆگە ئۇلارنىڭ خوتۇن ـ توقال ، بالا ـ چاقلىرىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالاتتى ، ئۇلارنى ئۆزىنىڭ خانىش ـ بانۇ ، بالا ـ چاقلىرى بىلەن بىرگە تۇرغۇزاتتى . شۇڭا ، بۇ جاي تولىمۇ ئاۋات كۆرۈنەتتى . چۈن چې بىر توپ بالىلارنىڭ قوغلىشىپ ، چۇرقىرىشىپ خۇشال ـ خۇرام ئويناۋاتقانلىقىنى كۆردى . تېرىسى كاشتان رەڭ كەلگەن بۇ كەپسىزلەر ئورۇق ، ئەمما تىمەن ئىدى ، ئۇچقاندەك تېز يۈگۈرۈيتتى . ئۇلارنىڭ ئاپىلىرى ياكى مومىلىرى ئۆي ئالدىدىكى سەگەنچۇكتە بىمالال ئولتۇرۇپ ، خۇشال ـ خۇرام پاراڭلىشىۋاتاتتى . ئۇلار گەرچە ناھايىتى ياش بولسىمۇ ، بىراق بالدۇرلا ئانا بولغان بولغاچقا ، جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىن ئېرىنچەك بولۇپ قېلىشقانىدى . سۇڭ سۇڭ ئۇلارنىڭ قاپىقىنىڭ تۇرۇكلۇك ئەمەسلىكىنى ، غەم ـ قايغۇ ۋە ئۆچ ـ ئاداۋەتتىن خالىي ئىكەنلىكىنى كۆردى . بالىلار ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا يۈگۈرۈپ ئويناشاتتى ، بەزىدە قەستەن ئۇلارنى تېرىكتۈرگىلى كېلىشەتتى . بىراق ، بۇ ئانىلار ئۇلارغا كايىماي ، ئۇلارنىڭ ئەركىن ـ ئازادە ئويناشقا يول قويياتتى .

سۇڭ سۇڭ ئۇلارنىڭ يېنىدىن ئۆتكەن چاغدا ، ئۇ بالىلار ئۇنى ئورىۋېلىپ ، داۋاملىق ئالدىغا مېڭىشقا ئىمكانىيەت قالدۇرمىدى . ئۇلار پاكىزمۇ ، سىپايىمۇ ئەمەس ئىدى ، بىراق قارىغان ئادەم ئۇلارنىڭ تېتىكلىكىنى كۆرۈپ ، رەت قىلىشقا ئامالسىز قالاتتى . سۇڭ سۇڭ ئەسلىدىنلا بالىلارغا ئامراق ئەمەس ئىدى ، ئەمما بۇ بالىلارنى كۆرگەن مۇشۇ پەيتته كۆڭلى بىردىنلا خۇشاللىققا

چۆمۇلگەنىدى . ئۇلار سۇڭ سۆڭغا ئامراق بولۇپ قېلىشتى ، ئۆزلۈكىدىن رەتلىك تىزىلىپ ، كىچىك قوللىرى بىلەن چاۋاك چالغىنىچە ناخشا ئېيتىپ بەردى . غەلىتە تەلەپپۇزدىكى خەلق قوشاقلىرى ئادەمنىڭ كۆلگۈسىنى كەلتۈرەتتى ، بالىلارنىڭ باشلىرىنى ئىرغاڭلىتىپ تۇرغان قىياپىتىمۇ ئاجايىپ قىزىقارلىق ئىدى . سۇڭ سۇڭ كەينىگە قايرىلىپ ، ھېلىقى ئانىلارغا قاردى ، ئۇلار ئۇنىڭ تۆگە يېكىدىن ئەكىرگەن توقال ئىكەنلىكىنى بىلگەچكە ، ئۇنىڭغا قاراپ دوستانە ھالدا كۈلۈپ قويۇشتى .

بۇ يەر ئىناقلىققا تولغان ، لېكىن سۇڭ سۇڭ بۇ يەرگە مەنسۇپ ئەمەس . ئەگەر بۇرۇنقى چاغلار بولغان بولسا ، يەنى چۈن چى بىلەن تونۇشۇشتىن بۇرۇن ، بالىلىقىدىكى سەرسانلىق ـ سەرگەردانلىق باشلىنىشتىن بۇرۇن بۇ يەرگە كەلگەن بولسا ، بەلكىم ئەھۋال باشقىچە بولار ئىدى ، ئۇ بەلكىم بۇ يەردە تۇرۇپ قېلىپ ، بۇ خىل ئاددىي ھەم قىزغىنلىققا تولغان تۇرمۇشقا سىڭىپ كېتىشى مۇمكىن ئىدى .

ھازىر ئۇ نۇرغۇن دىشۇارچىلىقنى باشتىن كەچۈرگەن ، قەلبى مەڭگۈ تىنچلىنىشقا ئامالسىز . ئۇ بۇ خىل گۈزەل تۇرمۇشقا ئېرىشىشكە مۇناسىپ ئەمەس . ئۇ مۇشۇلارنى ئويلىغىنىچە ، بالىلار توپىنى يېرىپ ئۆتۈپ ، ئۇلارنىڭ چاقىرىشلىرىغا قارىماي ، يەنە تەنھا يولغا چىقتى .

ئۇ ئورمانىنىڭ ئىچكىرىسىگە قۇشلارنى تاماشا قىلغىلى كەلدى . ئارالدىكى قۇشلارنىڭ تۈرى ھەققەتەن كۆپ ئىدى ، ئۇلار دائىم ئۇنىڭ چۈشلىرىگە ئۇچۇپ كىرەتتى . بۇ خىل تۇيغۇ بىر خىل يېقىنلىق بىلەن خاراكتېرلىنەتتى ، بۇنىڭدىن سۇڭ سۇڭ پەقەت بالىلىق چاغلىرىدا بىر مەزگىل بەھرىلىنىپ باققان . چۈشلەر خۇددى ئورمانىدەك باراقسان ئىدى ، گۈگۈم پەيتىدە قۇشلارنىڭ سايرىغان ئاۋازى ئورماننى بىر ئالاتتى . ئورمانىنىڭ ئوتتۇرىسىدا

تۇرغاندا ، ئۇلار بىردىن ـ بىردىن كېلىپ قوناتتى ، ئادەمدىن پەقەتلا قورقمايتتى . خۇددى سۇئ سۇئ بىلەن قۇشلارنىڭ تەقدىر ـ قىسمىتىدە بىر خىل ئالاھىدە باغلىنىش بارەكلا قىلاتتى .

لومبوك ئارىلىدا توز ناھايىتى كۆپ ئىدى . ئۇلار تەكەببۇر ھەم خىجىلچان ئىدى ، ئادەتتە بەخىرامان ھەم نازاكەتلىك ماڭاتتى ، بەزىدە چىمىلدىقىنى ئاستا ـ ئاستا يېيىپ ، كەينىگە قايرىلىپ پارقىراق پەيلىرىنى بىردىن ـ بىردىن سانايتتى . بىراق ، ئادەمنىڭ سايىسىنى كۆرۈپ قالسىلا ، پۇتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ، چىرايلىق قاناتلىرىنى يېغىپ تېز يۇگۇرۈيتتى ، ئازراق يۇگۇرگەندىن كېيىن پارقىراق قۇيرۇق پەيلىرى ئاستا ـ ئاستا قىيپاش بولاتتى ـ دە ، بوشلۇققا كۆتۈرۈلەتتى ، مۇشۇنداق قىلىپ ، ئۇلار ناھايىتى ئېگىز دەرەخلەردىن ئۇچۇپ ئۆتەتتى . سۇئ سۇئ يۇزىنى يۇقىرىغا قارىتىپ ئۇلارغا قاراپ تۇراتتى ، ئۇلارنىڭ دۇمبە ۋە بويۇنلىرىدىكى پەيلىرى بىرونزا رەڭگىدە ئىدى ، خۇددى بېلىق قاسىرىقىغا ئوخشايتتى ؛ رۇخسار گۈلى رەڭگىدىكى ئېللىپس شەكىللىك تاجى قىزىق شامالدا تىترەپ ئادەمنىڭ زوقىنى كەلتۈرەتتى .

سۇئ سۇئ توزنىڭ پەرۋاسىزلىقى ھەم گۈزەللىكىگە ئامراق ئىدى ، بۇ ئۇنىڭ يۇمشاق ، رايىش نەرسىلەردىن ھاياجانلىنىدىغان تەبىئىتى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولسا كېرەك . ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئېيتقاندا ، ئەرلەر مەڭگۈ زوراۋانلىق ۋە ياۋايىلىقنىڭ سىمۋولى ئىدى ، ئۇنىڭدا گۈزەللىك تۇيغۇسى پەيدا قىلىشقا ئامالسىز ئىدى .

توز بېشىنى ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئۆتكەندە ، ئۇنىڭ قەلبىدە ئىسسىق ئېقىم مەۋج ئۇردى ، روھىيىتى ھاياجانغا تولدى . توز بالىلىق چاغلىرىدا ئاسماندا كۆرگەن لەگلەكلەرنى ئۇنىڭ ئېسىگە سالدى ، ئاپئاق لەگلەكلەر ئۇنىڭغا جاھاندىكى ئەڭ ساپ دىل جانىۋارەك بىلىنەتتى ، ئۇ ھەتتا راستىنلا ئۇلارنى پەرىشتە دەپ بىلەتتى .

ئۇ ھەمىشە ئۆزىنىڭ بىۋاستە سېزىمىگە ئاسانلا ئىشىنىپ

قالمدىغان بولغاچقا ، ھەدىگەندىلا خاتالىق سادىر قىلىپ قويماتتى .
خۇددى ئۇ دېڭىز بويىدا چۈن چىنى كۆرۈپ قالغان چاغدىكىدەك . سۇڭ سۇڭنىڭ كۆزى ئۆتكۇر ئىدى ، بىر قاراپلا دېڭىز ساھىلىدا ياتقان بۇ ئايال زاتىنىڭ ۋۇجۇدىغا يوشۇرۇنغان ئىستەك ۋە كۈچنى كۆرۈۋالغانىدى .

ۋاقىت ئاللىقاچان ئىيۇنغا قەدەم قويغانىدى . ئۇ ساناپ بېقىۋىدى ، چۈن چىنىڭ بوشىنىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالغانلىقى مەلۇم بولدى . ئۇنى قەيسەرلەشتۇرۇۋەتكەن ، جۇرئەتلىك قىلىۋەتكەن ئاشۇ ئۇرۇقتىن غۇنچە ئېچىلىش ئالدىدا تۇراتتى . ئۇ چوقۇم بەخت تۇيغۇسىغا چۆمۈلۈۋاتقان بولسا كېرەك . ئۇ بالىسىنى ئېلىپ تۆگىنى ئىزدەپ كېلەرمۇ ؟
ناۋادا شۇنداق بولۇپ قالسا ، قانداق بىر بىمەنە كۆرۈنۈش مەيدانغا چىقار ـ ھە ! چۈن چى بۇ يەردە ئۇنى كۆرسە ، ئۇنىڭ تۆگىنىڭ كارىۋىتىدا ياتقانلىقىنى ، ئۇنىڭ قەلبىنى ئىگىلىۋالغانلىقىنى بىلسە قانداق بولۇپ كېتەر ـ ھە ؟ بۇ بىر رېئاللىققا ئايلىنىش مۇمكىنچىلىكى يوق پەرەز ئىدى . سۇڭ سۇڭ چۈن چىنى چۈشىنىدۇ ، ئۇنىڭ ھېلىقى قۇلۇله قېپىنى تاپماي تۇرۇپ ، ھەرگىزمۇ تۆگىنى ئىزدەپ كەلمەيدىغانلىقى سۇڭ سۇڭغا ئايان . مەجنۇنلۇققا مەھكۇم بولغان ئەخمەق قىز بىر ئەرزىمەس ۋەدە ئۈچۈن پۈتۈن ئۆمرىنى سەرپ قىلماقچى . ئۇ ئۆزىنىڭ كۇلدۇرلىتىلىۋاتقانلىقىنى بىلمەي ، شۇنچە يىراق جايدىمۇ بۇ ئەردىن ئەيمىنمىدۇ ، بىراق باشتىن ـ ئاخىر ئۇنىڭ بىلەن ئايرىلىپ تۇرغاچقا ، مۇشۇ پەيتته ئۇنىڭ كىملەرنىڭ قوينىدا يېتىۋاتقانلىقىنى بىلمەيدۇ .
ئۆچ ئېلىش ھۆزۈرلىنىش تۇيغۇسى پەيدا قىلىدۇ ، بىراق ئۇنىڭ كەينىدىنلا يوقىتىش تۇيغۇسى ئۇلىشىپ كېلىدۇ . سۇڭ سۇڭ ئورمانىنىڭ ئىچكىرىسىدىكى پىنھان جايغا كەلدى ، ئۇنىڭ بىرەر

جـاينى تېپىپ ئۆزىنى يوشۇرۇپ قويغۇسى ، ھەرقانداق ئارزۇ - ئىستەكتىن خالىي ھالدا قۇشلار بىلەن بىلە ياشىغۇسى كېلىۋاتاتتى .

تۆگە ئەۋەتكەن ئادەملەر ھەممە جايىنى ئىزدەپ ، ئاخىر قويۇق ئۆسكەن پالما دەرەخلىرى ئارىسىدىن ئۇنى تېپىۋالدى - دە ، ئۇنى يەنە تۆگىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى .

تۆگە غەمكىن نەزەردە ئۇنىڭغا تىكىلدى :

— نـەگـە قاچماقچىدىڭىز ؟ باشقا ئەردىن بىرەرنى تېپىپ ، ئۇنىڭغا شاراب ئېچىتىپ بەرمەكچىدىڭىز ؟ — ئۇنىڭ قەلبى ئىللىق ئىدى ، قىلغان گېپىنى ناھايىتى سوغۇق ئىدى .

— ئەمەلىيەتتە ، مەن پەقەت توزلارنى كۆرۈپ كېلىش ئۈچۈنلا بارغان ، — دېدى سۇئال سۇئال روھسىز ھالەتتە .

— تـوزغـا ئامراقمۇسىز ؟ ئادەملىرىم سىزگە توزنى تۇتۇپ ئەكېلىپ بەرسۇن ، — ئۇنىڭ بىچارە قىياپىتىنى كۆرگەن تۆگىنىڭ كۆڭلى بىردىنلا يۇمشاق ، رايىش ھالەتكە ئۆتتى .

شۇ يىلى ئىيۇندا ، سۇئال نۇرغۇن توزلارغا ئىگە بولدى . ئـۇلار باغچىدا بېقىلاتتى ، ھەممە كىشى تىكىلىپ قاراپ تۇرغان مۇھىتتا ياشايتتى .

باغچىدا پەقەت پاكار ئۆسۈملۈكلەرلا بار ئىدى ، بىرەر تۇپمۇ ئېگىز دەرەخ يوق ئىدى ، شۇڭا توزلار ئېگىز دەرەخلەردىن ئۈچۈپ ئۆتۈشكە ، قاناتلىرىنى نەپىس ھالدا يېيىشقا ئامالسىز ئىدى . سۇئال سۇئال كۆل بويىدا تۇرۇپ ئۆز شولىسىنى كۆردى ، بۇ شولا پەيلىرى چۈشۈشكە باشلىغان بىر توزنىڭ ھالىتىدىلا ئىدى .

6

چـۈن چـى ھـايات قالدى . ئۆلۈپ كەتكىنى ئۇنىڭ بالىسى بولدى .

جۇئ چېەننىڭ تىلىكى ئىجابەت بولغاندەك قىلاتتى .

بۇ شۇم پېشانە قىز بوۋاق چۈن چى بىلەن بىرگە ئون ئايلىق قاباھەتلىك چۈش كۆرۈش جەريانىنى باشتىن كەچۈرۈپ ئاخىر تۇغۇلدى . ئۇ تۇغۇلۇشىدىنلا ناھايىتى ئاجىز ئىدى . جۇڭ چيەن تۇغۇت ئانىسىنىڭ قۇچىقىدىن بالىنى ئېلىپ ، ئۇنىڭ ساڭگىلاپ تۇرغان بېشىنى كۆتۈردى . بۇ قىز بوۋاق يىغلىمايتتى ، غەلۋىمۇ قىلمايتتى ، ئىسەنگىرەش ئالامەتلىرى چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ ، زاكىسىدا بىئارام‌لىقتىن قىمىرلايتتى . جۇڭ چيەن ئۇنىڭ كۆزلىرىگە ئامراق بولۇپ قالدى . يېزىدا ، ئەما ئايال تۇغقان بالىنىڭ كۆزلىرى ئالاھىدە نۇرلۇق بولىدۇ ، دەيدىغان گەپ بار ئىدى . شۇڭا ، ئۇنىڭ كۆزلىرى چۈن چىنىڭكىگە قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايتتى .

چۈن چى بالىسى ئۇچۇن نۇرغۇن ئىسىملارنى ئويلاشتى ، بىراق ھېچقايسىسىدىن رازى بولمىدى . خۇددى ھەرقانداق بىر ئىسىم بۇ بالىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا تولىمۇ ئەرزىمەس بولۇپ قېلىۋاتقاندەك ئىدى . چۈن چى ھەر كۈندىكى كەيپىياتىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا ئاساسەن ، ئۇنى ئۆستەڭ ، گۈل ، يۇلتۇز دېگەندەك ئىسىملار بىلەن چاقىراتتى ، بارلىق چىرايلىق ئىسىملارنى ئۇنىڭغا مەنسۇپ قىلغۇسى كېلىپ كېتەتتى . ئەگەر مۇمكىن بولسا ، چۈن چى پۈتۈن دۇنيانى ئۇنىڭغا ئىككى قوللاپ تۇتقان بولاتتى . بوۋاقنىڭ كەچۈرمىشى ئېچىنىشلىق بولدى ، بۇ دۇنياغا كۆز ئاچقان چېغىدا ، ئەتراپىنى غېرىبلىق قاپلىغان ، ئۇنىڭ تۇغۇلۇشىنى كۈتۈپ تۇرىدىغان ئادەم يوق ئىدى .

چۈن چىدىن سۈت چۈشمىدى ، جۇڭ چيەن مۇشۇ يەرلىك بىر تۇغۇتلۇق ئايالنى بالىنى ئازراق ئېمىتىپ بېرىشكە ناھايىتى تەسلىكتە ماقۇل كەلتۈردى . چۈن چى بۇ بالىغا شۇنچىلىك ئامراق ئىدىكى ، ئۇنىڭدىن بىردەم ئايرىلىشقىمۇ چىدىيالمايدىغاندەك قىلاتتى . ھەر قېتىم جۇڭ چيەن بالىنى ئېمىتكىلى ئاپىرىدىغان چاغدا ، ئۇ قىيالماي كېتەتتى ، كۆڭلىدە ئۆزىدىن بالىسىنى

تويغۇزغۇدەك سۇت چىقمىغانلىقىغا تېرىكەتتى .

ئىككى كۇندىن كېيىن بالىغا چېچەك چىقىپ قالدى .

بالىنىڭ يۇزىنى قىپقىزىل تاشمىلار قاپلاپ كەتكەن ، تېشىلگەنلىرىدىن يىرىڭلىق سۇ چىقىپ ، قاقاچ بولۇپ كەتكەن ، يېڭىلىرى توختىماي چىقىۋاتاتتى . بالا تۇغۇلغىلى يېرىم ئايدىن ئاشتى ، ئۇنىڭ چوڭىيىۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى ، ئەكسىچە كىچىكلەپ كېتىۋاتقاندەك قىلاتتى . چۇن چى بۇلارنى كۆرەلمەيتتى ، پەقەت بالىغا سوغۇق تېگىپ قالغانلىقىنلا بىلەتتى . جۇڭ چېەن جۇڭگوچە دورىلارنى تېرىپ كېلىپ بالىغا قاينىتىپ ئىچۇردى ، ئۇ بۇ دورىلارنى ناھايىتى تېز شىپا قىلىدۇ ، دەپ ئاڭلىغانىدى .

بىراق ، بالىنىڭ ئەھۋالى بارغانسېرى يامانلاپ كېتىۋاتاتتى . بەدىنىدىكى تاشمىلارغا تېگىپلا كەتسە ، يىرىڭلىق سۇ سىرغىپ چىقىپ ، يوتقان ـ كۆرپىلەرنى ھۆل قىلىۋېتەتتى . بالىنى ئېمىتىپ بېرىدىغان ھېلىقى ئايال بالىغا چېچەك چىقىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ، ئۇنى ئېمىتىشكە ئۇنىمىدى . جۇڭ چېەن بالىنى ئېلىپ ئۇنىڭغا يەنە يالۇۇرغىلى بارغاندا ، ئۇلارنىڭ دەرۋازىسى ھەم ئېتىكلىك تۇراتتى ، ئۇلار ئاللىقاچان كۆچۈپ كەتكەنىدى .

كىشىلەرنىڭ ھەممىسى خۇددى ۋابادىن قاچقاندەك ، بۇ بالىدىن ئۆزىنى قاچۇراتتى . تېۋىپ تاپقىلى بولمىدى ، ئىنكىئانمۇ تېپىلمىدى . كەچقۇرۇن ئۇ بالىنى كۆتۈرۈپ قايتىپ كەلگەندە ، چۇن چى ئىشىك ئالدىدا ساقلاپ تۇرۇۋاتقانىدى ، ئۇ تېخى جۇڭ چېەن بالىنى ئېمىتكىلى ئەكېتىپ ، شۇنچە ئۇزۇن ۋاقىت يوقاپ كەتتى ، دەپ ئاغرىنىۋاتاتتى .

جۇڭ چېەن ئۇنىڭغا چۇشەندۇرۇپ ئولتۇرمايلا ، دەرھال شوۋىگۇرۇچ قاينىتىپ بالىغا ئىچۇردى . بىراق ، بالا بىرنەچچە يۇتۇم ئىچىپلا ياندۇرۇۋەتتى . بەلكىم بەدىنىدىكى تاشمىلار قىچىشىۋاتقان بولسا كېرەك ، ئۇ كىچىك بەدىنىنى يوتقان ـ كۆرپىلەرگە

سۇركەيتتى ، قارماقتا ناھايىتى ئازابلىنىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى . سەھەر پەيتىدە ، بالا تۈيۈقسىز ئېغىر دەردىمدە تارتىشىپ قالدى ، ئۇنىڭ تېنى تۆگۈلۈپ قېلىۋاتاتتى . چۈن چى ئەھۋالىنىڭ قانچىلىك ئېغىرلىقىنى بىلمەيتتى ، بالا بىر ئۇخلىۋالسلا ياخشى بولۇپ كېتىدۇ ، دەپ ئويلايتتى . ئۇ ھەمىشە بۇ بالىنىمۇ ئۆزىگە ئوخشاش ھاياتىي كۈچى ئۇرغۇپ تۇرىدۇ ، ھەرگىزمۇ ئاسانلىقچە ئۆلۈپ كەتمەيدۇ ، دەپ قارايتتى تاكى ئۇنىڭ قۇچىقىدىكى بالىنىڭ تېنى ئازراق - ئازراقتىن قېتىپ ، ئازراق - ئازراقتىن سوۋۇپ كەتكۈچە ، ئۇ مۇشۇ ئەقىدىسىگە قەتئىي ئىشىنىپ كەلگەنىدى . چۈن چىنىڭ قوللىرى بالىنىڭ تېنىنى يەنە بىر قېتىم سىلاپ ئۆتكەندە ، بۇ ئەت - تېرىلەردىن نېپىز ، چۈرۈك قەغەزلەرنىڭكىدەك غۇيۇلدىغان ئاۋاز چىقماقتا ئىدى . چۈن چى ئەمدى قورقۇشقا باشلىدى ، بالىنى تەۋرىتىپ باقتى ، بارماقلىرىنى بۇرنىغا تۇتۇپ ، تىنىقلىرىنى تەكشۈرۈپ باقتى . بالا خۇددى بىر تال ياغاچتەك چۈن چىنىڭ قۇچىقىدا سوزۇلغىنىچە مىدىر - مىدىر قىلماي ياتاتتى .

— سىز زىيانكەشلىك قىلىپ ئۆلتۈردىڭىزمۇ ؟ — تىترەك ئاۋازدا سورىدى چۈن چى .

— ئۇنىڭغا چېچەك چىقىپ قېلىپ ، قۇتۇلدۇرۇشقا ئامال بولمىدى ، — دېدى جۇڭ چېەن چۈن چىنى يۆلىگەچ ، ئۇنىڭ ئاۋازى بوغۇلۇپ چىقىۋاتاتتى .

چېچەك . قۇلۇله قېپىدىن قوبۇل قىلغان ئاشۇ ئەسلىمىلەر ھەر خىل ئايەت ۋە كېسەللىكلەر بىلەن تولغان ، چېچەك ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ناھايىتى كۆپ ئۇچرايدىغانلىرىنىڭ بىرى ئىدى . ئۇ بالىنىڭ قىزىرىپ ئىششىپ كەتكەن مەڭزىلىرىنى سىلاۋاتقان مۇشۇ چاغدا ، چېچەككە ئالاقىدار ئەسلىمىلەر مەخپىي چوڭقۇر جايدىن ئۇستىگە لەيلەپ چىقتى . ئۇ بىر قەدەم - بىر قەدەمدىن ئاغرىق ئازابىنىڭ قاينىمىغا كىرىپ قېلىپ ، چېچەكنىڭ قىينىلىرىغا چىداشلىق بەرمەكته ئىدى .

چۈن چى بالىنى باغرىغا مەھكەم باستى ، ئۇنىڭ كۆكرەپ قالغان كىچىك يۈزلىرىنى كۆتۈرۈپ پېشانىلىرىگە ، مەڭزىلىرىگە سۆيدى .

يىرىگلىق سۇلار تاشمىلاردىن سىقىلىپ چىقىپ ، چۈن چىنىڭ يۈزلىرىگە ، لەۋلىرىگە چاچرىدى . چۈن چى داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالدى : بۇ تۈزلۈق بەتبۇي سۇيۇقلۇق بالىنىڭ يېشىمدۇ ؟ ئۇ ئانىسى بىلەن تەڭ يىغلاۋاتقانمدۇ ؟ بىراق ، ئۇنىڭ نەپىسى ئاللىقاچان توختىغانىدى .

بۇ بوۋاق يېڭى بىر سەھەر يېتىپ كەلگۈچە بەرداشلىق بېرەلمىگەنىدى .

ئۆلۈپ كەتكەنگە قەدەر ئۇنىڭ ئىسمى بولۇپ باقمىدى .

بۇنىڭدىكى سەۋەب ئۇنى سۆيىدىغان ئادەمنىڭ يوقلۇقىدىن ئەمەس ، بەلكى ئانىسىنىڭ ئۇنى زىيادە ياخشى كۆرۈشى ، بارلىق مېھىر ـ مۇھەببەتنى ، تەبىئەتتىكى بارلىق گۈزەل نەرسىلەرنى ئۇنىڭغا بېرىشكە ئۇرۇنۇشى ئىدى . ئۇنىڭ بۇ دۇنيانىڭ پەردىسىنى قايرىپ تۇنجى كۆرگىنى بىر ئېچىنىشلىق ھالەتتىكى ئەما ئايال بولدى ، ئۇ ئىلكىدىكى بارلىق نەرسىسىنى قولىدا تۇنقىنىچە ، غېرىب ھالدا ئۇنى ساقلاپ تۇراتتى . ئۇ بۇ ئايالنىڭ غۇربەت باسقان باغرىغا تۇغۇلدى . بۇ ئايالنىڭ يۈز كېلەلمەسلىك سەۋەبىدىن نورمال ھالىتىنى يوقاتقان مېھىر ـ مۇھەببىتى خۇددى مەڭ يىللىق قەدىمىي دەرەخكە ياماشقان سانسىز پېلەكلەرگە ئوخشاش ئۇنىڭغا مەھكەم چىرمىشىۋالغانىدى . ئازاب ـ ئوقۇبەت ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ھېسسىياتقا بۇزغۇنچىلىق قىلىپ ، ئۇنى ئانىسىنى قوبۇل قىلىشقا ئامالسىز قالدۇردى . ئۇلار قارىمۇقارشى يۆنىلىشكە ماڭغانىدى ، ھېچقانچە ۋاقىت ئۆتمەيلا ، ئۇلار كىشىلەر دېڭىزىدا ئازغىشىپ كەتتى . نۇرغۇن كۈتۈشلەر بەدىلىگە كەلگەن ئۇچرىشىش قىسمىتى مۇشۇنداقلا ئاياغلاشتى .

ئۇ شۇنچىلىك ياخشى كۆرىدىغان بۇ قىزىنى ئاجايىپ زور

مېهىر ـ مۇھەببەت بىلەن چاقىردى ، لېكىن بۇ قىز قەدىمىنى توختاتمىدى . ئۇنىڭ تاش يۈرەكلىكى دادىسىغا نېمىدېگەن ئوخشىغان ـ ھە !

بالا ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىنكى ئۈچ كۈن ئىچىدە ، چۈن چى بالىنى قۇچىقىدىن بىر دەممۇ ئايرىمىدى ؛ ئاخىر ئۇ چارچاپ ئۇخلاپ قالغان چاغدىمۇ ، ئۇ ئۆلۈك بوۋاق ئۇنىڭ باغرىغا مەھكەم تېڭىلىق تۇراتتى .

جۇڭ چىەن ئۆلۈپ كەتكەن بوۋاقنىڭ چېچەكنى چۈن چىگە يۇقىتۇرۇپ قويۇشىدىن ئەنسىرەپ ، ئۇنىڭ قانتىق ئۇخلاۋاتقان ۋاقىتىدىن پايدىلىنىپ ، ئۇنىڭ قۇچىقىدىكى بوۋاقنى تۈيدۇرماي ئېلىپ كەتتى . ئۇ بالىنى كېمە ئۆيىدىن ئانچە يىراق بولمىغان تاغ باغرىغا كۆمدى . بالىنىڭ ئىسمى بولمىغاچقا ، ئۇنىڭغا قانداق ئابىدە ئورنىتىشنى بىلەلمىدى . قايتىش يولىدا ، جۇڭ چىەن ئاشۇ قەبرىنىڭ بىر نامسىز قەبرە بولۇپ قالغانلىقىنى ئويلىغىنىدا ، كۆڭلى ئىختىيارسىز يېرىم بولدى . ئۇ كېمە ئۆيىنىڭ ئىشكى ئالدىغا كەلگەندە قەدىمىنى ئاستىلاتتى . ئۇ ئالدىدىكى يولنى ئويلىغىنىدا كۆڭلىدە بىلىنەر ـ بىلىنمەس قورقۇنچ پەيدا بولاتتى .

خۇددى جۇڭ چىەنىڭ پەرەز قىلغىنىدەكلا ، چۈن چىنىڭ قەلبى ئۇنىڭغا بولغان ئۆچمەنلىك بىلەن تولدى . ئۇ بالىسىغا چېچەك چىقىشىدىن ئىلگىرى ئۇنتۇپ قالغاندەكلا قىلاتتى ، ئۇنىڭ ئېسىدە قېلىشچە ، جۇڭ چىەن ئۇنىڭ بالىسىنى كۆتۈرۈپ ئاچىقىپ كەتكەن ، قايتىپ كەلگەن چاغدا بالا ئۆلۈك بولۇپ چىقتى . بۇنىڭدىن بۇرۇن ئۇنىڭغا نىسبەتەن چۈن چىدە پەيدا بولغان ئازغىنە تاينىش تۇيغۇسىمۇ مۇشۇنىڭ بىلەن ئاخىرلاشقانىدى . چۈن چى ئەمدى ئۇنىڭغا ، شۇنداقلا ھەرقانداق ئادەمگە موھتاج بولمايدۇ .

بالىسى ئۆلگەندىن كېيىن ، چۈن چى جۇڭ چىەنگە بىرەر ئېغىزمۇ گەپ قىلىپ باقمىدى . جۇڭ چىەن ئۇنىڭ بالىسىغا ئەگىشىپ ھاۋادىكى چاڭ ـ توزانغا ئايلىنىپ كەتكەنىدى . بىراق ،

جـۇڭ چيەن باشتىن - ئاخىر كېتىپ قالمىدى ، چۈن چى ئۇنى يـېـقـىنلاشتۇرمايتتى ، شۇڭا ئۇ چۈن چىگە يىراقمۇ بولمىغان ، يېقىنمۇ بولمىغان جايدا ياشايتتى .

جۇڭ چيەن ئىزچىل مۇشۇنداق قىلىپ كەلدى ، يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن تىرىشچانلىقى ئۇنى قالتىس ئادەمگە ئايلاندۇردى . جۇڭ چيەننىڭ ۋۇجۇدىدا ئاجايىپ بىر خىل خىسلەت بار ئىدى ، ئۇنى مۇشۇنداق خىسلەت ئىگىسىگە ئايلاندۇرغان نەرسىنىڭ دەل بىر ئەقىدە ئىكەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيتتى .

7

سانغۇن بىلەن تۆگە ھەل قىلغۇچ جەڭ قىلىۋاتقاندا ، سۇڭ سۇڭ تۆگىنىڭ بارگاھىدىن يوشۇرۇنچە قېچىپ چىققانىدى . ئەمدى يۇز بېرىدىغان ئىش توغرىسىدا ئۇنىڭدا بېشارەت خاراكتېرلىك تۇيغۇ پەيدا بولۇپ بولغانىدى .

ئۇ ئورمانىنىڭ ئەڭ ئىچكىرىسىگە قاراپ ئۇچقاندەك يۈگۈردى . ئۇ ئۇ يەردە بىر تۇپ ناھايىتى چوڭ ياۋا ئەنجۇر دەرىخى بارلىقىنى بىلەتتى . دەرەخنىڭ ئىنچىكە ئۇزۇن شاخلىرى پەسكە ساڭگىلاپ تۇراتتى ، داۋاملىق ئۇزىراپ ، يەرگە سانجىلىپ كىرىپ ، يىلتىزغا ئايلىنىپ كەتكەنىدى . قاتار ساڭگىلىشىپ تۇرغان شاخلار نەچچە ئـون مـېتىر دائىرىنى قورشىغانىدى ، قارىماققا يۇمىلاق ئۆيگىلا ئـوخـشـاپ قـالغانىدى . ئۇ بۇرۇن بۇ يەردە جازىبىدار توزلارنى كـۆرگەن ، تـوزلارنى تۆگە ئەۋەتكەن ئادەملەر تۈتۈپ كەتكەندىن كېيىن ، بۇ يەرلەر چۆلدەرەپ قالغانىدى .

خـاتـىـرجەملىك ئاتا قىلىدىغان بۇ بىردىنبىر جايغا ئۇ يەنە كەلدى .

سۇڭ سۇڭ ئورمانىنىڭ ئىچكىرىسىدە جىمجىت ساقلاۋاتاتتى ، كۆڭلىدە ئازراق كۆرەڭلەش ئالامەتلىرى پەيدا بولۇۋاتاتتى . ئانچە يىراق بولمىغان جايدا ئىككى قالتىس ئەر بىر - بىرىگە تىغمۇ -

تىغ تۇرۇپ ، ھايات ـ ماماتلىق جەڭ قىلىۋاتىدۇ . ئۇ ئۇرۇشنىڭ سۇڭ سۇڭ ئوچۇن يوز بەرگەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ . ئۇنىڭ كۆڭلىنىڭ چوڭقۇر يېرىگە ھەتتا قىرغىنچىلىققا بولغان تەشنالىق يوشۇرۇنغان . چۇنكى بۇ ئارالدا قانلار دەريا بولۇپ ئاقسا ، ئۆلگەن ھەربىر ئادەم ئۇنىڭغا بېغىشلانغان نەزىرلىك نەرسىلەرگە ئايلىنىدۇ ، ئۇ مۇشۇ ئارقىلىق ئۆزىنىڭ ئەزىزلىكىنى ئىسپاتلايدۇ .

ئۇنىڭ ھاياتى ئاخىر ئەڭ يوقىرى پەللىگە ئۇلىشىپ مۇكەممەللىككە يەتتى .

مۇشۇ پەيتتە ئۇ ئۆلۇپ كەتسىمۇ ، ھېچقانداق ئارمىنى قالمايتتى .

شۇنىڭدىن كېيىن ، سۇڭ سۇڭ ئۆز ۋۇجۇدىدا بىر خىل زەئىپلىشىشنىڭ تېز سۇرئەت بىلەن يامراۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى . بۇ بىر توسۇۋالغىلى بولمايدىغان ئىش ئىدى . چۇنكى ، ئۇ ئۆزىنىڭ گۇزەل ئىكەنلىكىنى بەكلا بىلىپ كەتكەنىدى . گۇزەللىكنىڭ قىممىتىنى ئەڭ يوقىرى سەۋىيىدە نەقلەشتۇرگەنىدى . ئۇ ئاجايىپ زور ھەشەمەتنىڭ ئىگىسى بولدى ، شۇنچە كۆپ ئادەمنىڭ قېنى بىلەن كۇيلىنىش شەرىپىگە مۇيەسسەر بولدى . بەك گۇزەل مەنزىرە ، بەك خۇش پۇراق غۇنچە ، بەك پارقىراق مەرۋايىت قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسىگە خېيىمخەتەر ھەمراھ ، چۇنكى ئۇلار ئەتراپىنى ئورکۇتۇپ قويىدۇ ، كىشىلەرنى ئەنسىزلىككە سالىدۇ ، ئەڭ ئاخىردا تەڭرى ئۇلارنى بۇ دۇنيادىن قايتۇرۇپ كېتىشكە مەجبۇر بولىدۇ .

ئۇ يېقىن ئەتراپتىكى كۆلدە يۇيۇنۇۋاتىپ ، ئۆزىنىڭ ئازراق ـ ئازراقتىن سەتلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى بايقىدى . ئۇ ئۆز تېنىنى سىلىغاندا ، بۇ تەن خۇددى باشقا بىر ئادەمگە مەنسۇپتەك تولىمۇ ناتونۇش بىلىندى .

ئۇرۇش ئۇزاققا سوزۇلۇپ كەتتى ، كىشىلەر ئازاب ـ ئوقۇبەت ئىچىدە قالدى . ياۋا ئەنجۇر دەرىخى شەكىللەندۇرگەن ئۆڭكۇردە تۇرۇۋاتقان سۇڭ سۇڭ بەلكىم ئەڭ تەلەيلىك ئادەم ھېسابلانسا

كېرەك ، ئۇ قىرغىنچىلىقتىن يىراقتا ناھايىتى بىخەتەر تۇرۇۋاتاتتى . ۋەھالەنكى ، باشقا بىر خىل ئازاب ئۇنى قىيناۋاتاتتى ، ئۇنىڭ كۆڭلىدە بىر گۇمان بار ئىدى . بۇ گۇمان ھەقىقەتەن بەكلا قورقۇنچلۇق بولغاچقا ، ئۇنى داۋاملىق ئويلاۋېرىش جۇرئىتىدىن مەھرۇم قىلغانىدى . ھالبۇكى ، ئالامەتلەر بىردىن - بىردىن قىستاپ كەلمەكتە ، ئۇ بۇ ئالامەتلەرگە يۈزلىنىشكە ئامالسىز ؛ ئۇنىڭ يۈزلىرىگىمۇ چۈن چىنىڭگەن ئوخشاش تاشمىلار چېقىشقا باشلىغانىدى ، دوۋسۇنى ئىششىغانىدى ، ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ قالغاچقا ، تېرىپ كەلگەن ياۋا مېۋىلەرنى يېيىلمەي سېسىپ كېتەتتى .

بىر ئايدىن كېيىن ، دەۋرىي خاراكتېرلىك قانمۇ ئۇنى يوقلاپ كەلمىدى ، ئۇنىڭ گۇمانى ئاخىر ئىسپاتلىنىپ چىقتى . تەقدىر ئۇنى يەنە بىر قېتىم ئەخمەق قىلىۋاتاتتى ، ئۇ ئانا بولۇش ئالدىدا تۇراتتى .

ئۇرۇش ئاخىر ئاياغلاشتى . لومبوك ئارىلىدا قانلار دەريا بولۇپ ئاقتى ، تۆگىنىڭ قەسىرى پاچاقلىنىپ تۇزلۇۋېتىلدى . سۇڭ سۇڭ يېقىن ئەتراپتا بىرقانچە بالىنىڭ جەسىتىنى كۆردى ، ئۇ ئۇلارنى تونۇيتتى ، ئۇلار تۆگىنىڭ بالىلىرى ئىدى . قان ئىچىدە چىرمىشىپ تۇرغان ئىنچىكە پۇت - قوللارنى كۆرگەن چېغىدا ، ئۇ قاتتىق بىئارام بولدى ، دوۋسۇنى يىغلىپ ، قۇسۇشقا باشلىدى .

ئۇ ئۆز گۇناھىنىڭ قانچىلىك ئېغىرلىقىنى ئاخىر تونۇپ يەتتى .

پۇقرالارنىڭ ئېيتىشىچە ، تۆگە ۋە ئۇنىڭ خوتۇن - توقاللىرىنى سانغۇن ئەسىر سۇپىتىدە تۇتۇپ كېتىپتۇ . پۇقرالارنىڭ چىرايىدىن بىر خىل پەرۋاسىزلىق چىقىپ تۇراتتى ، ھايات - مامات بىقارارلىققا مەھكۇم بولغان بۇ كۇنلەردە كىممۇ ئۆز ئاتامانىنىڭ كىم بولۇشىغا كۆڭۈل بۆلۈپ يۈرسۇن ؟

يەقەت ئۇلا بۇ ئىشقا كۆڭۈل بۆلۈۋاتاتتى . ئۇ ئوت بىلەن ئوينىشىپ ئاخىر ئۇنى ئۆزىگە تۇتاشتۇرۇۋالغانىدى ، بۇ ئۆمىدە تۆگە بىلەن چەمبەرچاس باغلىنىپ كەتكەن ، ئۇزىۋېتىشكە ئامالسىز قالغانىدى .

سۇڭ سۇڭنىڭ كېيىن نەگە كەتكەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيتتى . رىۋايەت تۇسىنى ئالغان بۇ قىز خۇددى پېتىۋاتقان قۇياشتەك جىمجىتلا غايىب بولغاندى . بىرى ئۇنى تۆگە قامالغان زىندانداا كۆرگەنلىكىنى ئېيتىپ يۈرەتتى ، ئۇ چاغ دەل تۆگە ئۆلۈم جازاسىغا تارتىلىشنىڭ ھارپىسى ئىدى .

ئۇ بىر ۋاخ تاماق ئەتتى . بۇ ئۇنىڭ ئەر خەق ئۈچۈن ئەتكەن تۇنجى تامىقى ئىدى . ئۇ تۆگىگە شاراب ئېچىتىشنىمۇ ئويلىغانىدى ، بىراق ئۇلگۈرەلمەيدىغانلىقىنى بىلگەچكە ، ئۇچىسىدىكى تاۋار - دۇردۇن كىيىملەرنى دېھقانلارنىڭ بىر چۆگۈن شارابىغا تېگىشتى . ئۇ يەنە شارابقا گۈل بەرگىدىن ئازراق چىلاپ ، شارابنىڭ ئاچچىق تەمىنى سەل سۇسلاشتۇردى .

ھەممە تەييارلىق پۈتتى . ئۇ ئۆزىنى مەھكەم ئوراپ ، شاراب ۋە قورۇمىلارنى كۆتۈرگىنىچە تۆگە قامالغان زىندانغا يول ئالدى . ئۇنى ھېچكىم تونۇۋالالمىدى . ئۇ پۈختا سېلىنغان ئاشۇ ئۆينى نەچچە قېتىم ئايلىنىپ چىقتى ، ھېچ ئىلاج تاپالمىدى . جازا مۇددىتى دەل ئەتە ئىدى ، ئۇنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئۇرۇنۇشتىن باشقا ئامالى يوق ئىدى . ئۇ زىندان ئىشىكىنى چېكىپ ، گۈندىپاي بىلەن پاراڭلاشتى . ئۇلار ناھايىتى تېزلا مۇنداق بىر سودىدا پۈتۈشتى : ئۇ ماقۇل بولسىلا ، گۈندىپاي شاراب بىلەن قورۇمىلارنى ئىچىدىكى مەھبۇسقا ئەكىرىپ بېرىدىغان بولدى .

ئەينى چاغلاردا جەسۇرلۇقتا شۆھرەت قۇچقان ئاتامان مۇشۇ پەيتتە كېسەلدىن ماغدۇرسىزلىنىپ تۆمۇر ۋادەك يېنىدا ياتماقتا ، ئۇ دوققىسىدىكى يېپىشقاق جاراھەتنى سىلىدى ، ھاياتلىق خۇددى بۇ بوشاپ كەتكەن تېرىدەك زەئىپلىكنىڭ ھىدى بىلەن تولغاندى . ئاسماندا نۇرغۇن بالىلار ۋە ئاياللار ئۇنى كۈتمەكتە ، خۇددى كېچە ئاسمىنىدىكى يۇلتۇزلاردەك ئۇنىڭغا تەقەززالىق بىلەن قارىماقتا (بىراق ئۇ كۆرۈشكە ئامالسىز) ، ئۇ تېزرەك يولغا چىقىشقا ئىنتىزار بولماقتا ئىدى .

خامۇش ھالەتتە ئۇخلاۋاتقان تۆگە سىرتتىكى چۆپ دۆۋىسىدىن

شىرت ـ شىرت قىلىپ چىقىۋاتقان ئاۋازنى ئاڭلاپ ئاستا ئويغاندى . ئەر كىشىنىڭ ھاسىراۋاتقان ئاۋازى بىلەن ئايال كىشىنىڭ بوش ئىڭراۋاتقان ئاۋازى بىرلىشىپ ، ئارقىمۇئارقا كېلىۋاتقان دېڭىز دولقۇنلىرىدەك ئۇنىڭ تېنىگە چاچرىماقتا ئىدى . بۇ تاسادىپىيلىق ئۇنى كۆزىنى ئېچىشقا مەجبۇر قىلدى ، ئۇ بىردەم ھاڭۇېقىپ تۇرۇپ قالدى ، ئۇ تېنىنى كۆچەپ يۆتكەپ ، يۇزىنى تۆمۇر ۋادەككە چاپلىدى ـ دە ، پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاڭلاشقا باشلىدى .

سىرتتىكى ئايال ئاۋازىنى سىرتقا چىقارماسلىققا پۈتۈن كۈچى بىلەن تىرىشىۋاتقاندەك قىلاتتى ، ئۇزۇلۇپ ـ ئۇزۇلۇپ ئاڭلىنىپ قالىدىغان ئاۋازى تەشۋىش بىلەن تولغىنىدى . ۋەھالەنكى ، قەپەسكە سولانغان يىرتقۇچ ھايۋانغا ئوخشاپ قالغان تۆگىنىڭ پۈتۈن بەدىنى تىترەپ ، ماغدۇرسىزلانغان پۈتلىرى تېنىنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆتۈرەلمەيۋاتقاندەكلا قىلاتتى ، ئاخىر ئۇ ئاستا ـ ئاستا تىزلىنىپ قالدى . ئايال كىشىنىڭ ئىنچىكە ئاۋازى خۇددى قويۇق تۆكۈلۈۋاتقان يامغۇر تامچىلىرىدەك ئۇنىڭ يۈزىگە ئۇرۇلاتتى . ئۇ چاڭقىغاندى ، بىرەر تېمىم سۇغا بولسىمۇ ئېرىشىش ئۈچۈن ئاغزىنى يوغان ئاچتى . ئۇ تېنىنى تېرەپ تۇرۇپ ئايالنىڭ ئاۋازىنى تۇتتى ـ دە ، ئۆزىنى بۇ ئاۋاز ئىچىگە ئىتتەردى . بۇ يۇمشاق ھەم ئىللىق ئاۋاز ئۇنى ئۆز قوينىغا ئالدى . ئۇ ۋادەككە يۆلەنگىنىچە تەۋرىنىشكە باشلىدى ، تارىلاپ چۈشۈۋاتقان تەر تامچىلىرى ئۇنىڭ ئاغزىغا كىردى ، لېكىن ئۇنىڭ تەشنالىقىنى قاندۇرالمىدى .

ئۇ ئۆزۈنغىچە تىنچلىنالمىدى ، سىرتتىكى جىمجىتلىق ئەسلىگە كېلىپ ، ئوت ـ چۆپ دۆۋىسىدىن شىرقىلغان ئاۋاز چىقمىغان ، ئايالنىڭ ئىڭراشلىرى ئاڭلانمايدىغان بولغاندىلا ، ئاندىن ئۇ سەل تىنچلانغاندەك بولدى . گۈندىپاي دەلدەڭلىگىنىچە يېتىپ كەلدى ، بىر قولى تېخىچە چاپىنىنىڭ تۈگمىسىنى ئېتىش بىلەن ئاۋارە ئىدى .

قاراۋۇل ئۇنىڭغا مەنىستىمەسلىك نەزىرى بىلەن بىر ـ ئىككىنى قارىۋېتىپ زىندان ئىشىكىنى ئاچتى ـ دە ، شاراب ـ قورۇمىلارنى

ئۇنىڭ پۇتى يېنىغا قويۇپ قويدى . زىندان ئىشكى يەنە يېپىلدى .

تۆگە قاتتىق چارچىغاندى ، ئۇ ھاراق كومزىكىنى كۆتۈرۈپ ، بېشىنى ئارقىغا غادايتقىنىچە راۋۇرۇس بىر يۇتۇم ئىچتى . چىشىغا ئىتىياڭتىقى گۈلىنىڭ غۇنچىسى ئۇرۇلدى ، تونۇش تەم ئۇنىڭ ئۇيۇشۇپ قالغان قانلىرىنى قايتىدىن ئۇرغۇتتى . ئۇ يەردە پۇت ـ قوللىرىنى سوزۇپ ئوڭدىسىغا ياتتى ـ دە ، ئاغزىدىكى گۈل بەرگىنى ئاستا چاياشقا باشلىدى .

دانە ـ دانە ياش تامچىلىرى ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن سىرغىپ چىقتى .

قەغەز سار

بالىلار ئۇنىڭدىن سوردى :
سىزگە نېمە كېرەك ، سىبىل ؟
ئۇ جاۋاب بەردى : ماڭا ئۆلۈم كېرەك .

— ت . س . ئېلىئوت : «قاقاسلىق»تىن

ئالدىنقى بۆلەك

1

لىيەنيەن ئارىلىدىكى چېركاۋنىڭ تارىخى خېلى ئۇزاق . بۇ بىر ستالاگمىت تاش تۇڭرۇكلىرىدىن قوپۇرۇلغان ، ھەيۋەت بىلەن قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان گوت ئۇسلۇبىدىكى ئىمارەت . ھەربىر ئىنچىكە تۇڭرۇكلەرگە نۇرغۇن نەپىس سىزىقچىلار ھەم گۈزەل ئاسما نەقىشلەر چۈشۈرۈلگەن ، ھەشەمەتلىك ۋە مۇرەككەپلىكتە تەڭداشسىز ئىدى . ئەپسۇسلىنارلىقى ، ئۇ تولىمۇ كونىراپ كەتكەن ، چاقماق چېقىپ ، ھاۋا گۈلدۈرلەيدىغان ناچار كۈنلەردە ، ئاشۇ تۇڭرۇكلەر خۇددى ھېلىلا غۇلاپ چۈشىدىغاندەك ، مۇئەللەقتىن تاش ياغىدىغاندەك ، قانخور شەمشەرلەردەك ۋەھىمىلىك كۆرۈنىدۇ .

چېركاۋ بەلكىم بۇ قېتىملىق دېڭىز تاشقىنىغا تەشەككۇر ئېيتىشى كېرەكتۇ ، دېڭىز تاشقىنىدىن كېيىن كىشىلەرنىڭ چېركاۋغا كېلىدىغان ئادىتى يەنە ئەسلىگە كەلدى ، بۇنىڭ بىلەن چېركاۋ چۆلدەرەشتىن قۇتۇلدى . پوپ كۆچىلىككە :

— سىلەر ئۇنتۇپ كېتىشنى ئۆگىنىۋېلىشىڭلار كېرەك ، قازا قىلغانلار ئارام تاپتى ، — دېدى .

مەلۇم بىر ھەپتە ئاخىرىدىكى ئىبادەت ۋاقتى ، گۈزەل رۇخسارى كىشىنى لال قىلىدىغان بىر قىز چېركاۋغا كېپىنەكتەك ئۇچۇپ كىردى . ئۇ ئەڭ ئاخىرقى بىر رەتتە ئولتۇردى . ئۇ كىشىلەر توپى ئىچىدىكى بىردىنبىر چىرايىدىن زەرىچە ئازاب ئىزناسىنى تاپقىلى بولمايدىغان ئادەم ئىدى . ئۇ ئۇچىسىغا ھەمىشە يېشىل رەڭلىك پۇتۇن كۆڭلەك كىيىۋالاتتى ، ئوچۇق تۇرغان بويۇن

ۋە بىللەكلىرى ئاپتاپتا كۆيۈپ قوڭۇر رەڭگە كىرىپ قالغان، ناھايىتى ساغلام كۆرۈنەتتى.

مۇقەددەس غىزا تارقىتىلىدىغان چاغدا، ھەربىر مۇخلىسقا بىر تالدىن ئىيسانىڭ پارە ـ پارە قىلىنغان تېنىگە سىمۋول قىلىنغان پېچىنە تارقىتىپ بېرىلەتتى. ئەمما، ئۇ قىز ھەر قېتىم ئۇچ ـ تۆت تال ئېلىۋالاتتى، ئۇلارنى بارماقلىرى ئارىسىغا قىستۇرۇۋېلىپ، پوپنىڭ دۇئا سۆزىنى كۈتمەيلا ئاغزىغا سېلىپ بولاتتى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ قورسىقىنىڭ قانچىلىك ئېچىپ كەتكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى. بىراق، ھەر قېتىملىق قەسىدە ئېيتقان چاغدا، ئۇ ناھايىتى بېرىلىپ ئېيتاتتى، ئاۋازى خۇددى قىشتىكى قارەك پاكىز ھەم يارقىن ئىدى، ئالدىنقى قاتاردىكى ئادەم ئىختىيارسىز ئارقىسىغا قايرىلىپ قاراپ قويياتتى. ئۇ كىشىلەرنىڭ بەس ـ بەستە قاراشلىرىدىن تولىمۇ مەمنۇن بولىدىغاندەك قىلاتتى.

پوپ ئۇنىڭغا ئامراق بولۇپ قالدى، قېشىغا كېلىپ ئۇنىڭ خىرىستىئان مۇخلىسى ياكى ئەمەسلىكىنى سورىدى. ئۇ بېشىنى چايقىدى.

— ئەمما، نېمە ئۈچۈن قەسىدە ئېيتقاندا ئاۋازىڭىز ھەممىدىن بەك چىڭ چىقىدۇ؟

قىز كۈلۈمسىرىگىنىچە چېركاۋدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى.

پوپ قىزنىڭ ئارقىسىدىن قارىسى يېتكۈچە قاراپ قالدى — ئۇ خۇددى شامالغىلا ئوخشايتتى، تۈتۈۋالغىلى بولمايتتى.

2

پوپ ئۇ قىزغا سەپسېلىپلا يۈردى. ئۇ ھەر ھەپتىسىلا كېلىۋەرمەيتتى، ئارىلاپ ـ ئارىلاپ، تۈيۈقسىز پەيدا بولۇپ قالغاچقا، پوپ ئۇنى كۆرگەندىكى خۇشاللىقىنى يوشۇرۇشقىمۇ ئولگۇرەلمەيتتى.

ئۇنىڭ قەدەملىرى ناھايىتى يېنىك، خۇددى ئاياغ

كىيمىگەندەكلا ماڭاتتى ، گويا مەيىن شامالدەك چېركاۋنىڭ ئارقا ئىشىكىدىن لەيلىگەندەكلا كىرىپ كېلەتتى ، ھەمىشە چېركاۋنىڭ ئەڭ ئاخىرقى رېتىدە ئولتۇراتتى ، تېرىسى ناھايىتى سۇزۇك بولغاچقا ، ئاشۇ چۆپ رەڭ كونا كۆڭلەككە يوشۇرۇنۇپ تۇرغان بىر تال تۇياقگۈلگىلا ئوخشايتتى . پوپ ئۇنىڭ تېنىدىكى شەبنەم ھىدىنى پۇرايتتى . ئۇ ئىنجىلدىن نەقىللەرنى سۆزلەۋاتقاچ ، كۆپ قېتىم ئۆزىنى تۇتالماي قىزغا قارايتتى . قىز تولىمۇ شېتىلە ئىدى ، تۇيدۇرماي بۇ ئورۇندىن ئۇ ئورۇنغا يۆتكىلۈۋېلىپ ، پوپقا ئەتەي ئۆزىنى ئىزدىتەتتى . ئۇ نەزىرى بىلەن قىزنى يەنە بىر قېتىم تۇتۇۋالغان چېغىدا ، قەلبى ۋىللىدە ئىللىپ كېتەتتى . بۇ ئاپەت تالان ـ تاراج قىلىۋاتقان باھاردا ، قىز خۇددى ھاياتلىقنى چاقىرىپ كەلگۈچى شەيتانەدەك ئۇنىڭ دىققەت ـ نەزىرىگە كىرىپ كەلدى .

ئەمما ، پوپ ھەر قېتىم ئۇنىڭغا يېقىنلاشقاندا ، ئۇ خۇددى مۇغەمبەر ھاشاراتتەك ، قانات قېقىپ ئۇچۇپ كېتەتتى ، گۈل چاڭلىرى ئۇنىڭ ئاياغلىرى ئاستىدىن چۈشۈپ ، ھاۋاغا تارىلاتتى . پوپ ئېسەنگىرەش ئىلكىدە بىرنى چۈشكۈردى .

بىر كۈنى ئىبادەت ئاياغلاشقاندا ، پوپ ئاخىر غەيرەتكە كېلىپ ئۇنى چاقىرىپ توختاتتى . قىز ئۇنىڭغا قارىدى . پوپ ئۆزىنى ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىشكە تەييارلىقى تولۇق دەپ قارىغانىدى . لېكىن ، ئۇنىڭ غۇبارسىز كۆزلىرىگە قارىغىنىدا ، يەنىلا تىلى تۇتۇلۇپ قالدى ، ئەمما بۇ قېتىم قانداق قىلسىمۇ ئۇنى تۇتۇپ قالماقچى بولدى ، شۇڭا خېلى تەستە ئۆزىنى زۇۋانغا كەلتۈردى :

— مېنىڭچە ... سىز بىزنىڭ قەسىدىلەر توپىمىزغا قوشۇلۇپ ، سەھنىدە ياڭراق ئاۋازىڭىزنى قويۇپ بېرىپ قەسىدە ئېيتىسىڭىز بولىدۇ ، ئەلۋەتتە سىز خالىسىڭىزلا .

قىز باشقا ياقلارغا قاراپ تۇراتتى ، بۇ گەپكە ئېرەن قىلمىغاندەكلا قىلاتتى .

— مۇشۇ ئەتراپتا تۇرامسىز؟ — پوپ ئالدىراپ ـ تېنەپ سورىدى ، ئۇنى ئۇزاقراق تۇتۇپ تۇرۇشقا ئۇرۇنۇۋاتاتتى .

— مەن كېمىدە تۇرىمەن ، — قىز ئاخىر ئېغىز ئاچتى . بۇ پوپنىڭ تۇنجى قېتىم ئۇنىڭ گەپ قىلغىنىنى ئاڭلىشى . ئۇنىڭ ئاۋازى قەسىدە ئېيتقاندەكىدىنمۇ يېقىملىق ئىدى .

پوپ بېشىنى لىڭشىتتى ، ئەمەلىيەتتە ، ئۇنىڭ نېمىدەپ جاۋاب بەرگەنلىكىنىمۇ ئاڭقىرالمىدى . ئۇنىڭ ئاۋازى خۇددى يامغۇردىن كېيىنكى ئورماندىن كۆتۈرۈلگەن تۇتەكتەك ئەتراپقا تاراپ ، ئۇنى تىمتاس سېھىرلىك بىر دۇنياغا باشلاپ ماڭدى .

— دېمەكچىمەن ، قاتنىشىپ كۆرۈپ باقسىڭىز بوپتىكەن ، شۇ چاغدا بۇ يەرنىڭ بىر ئىللىق چوڭ ئائىلە ئىكەنلىكىنى بىلىپ قالاتتىڭىز ، — دېدى پوپ .

قىز سەل ئىككىلەنگەن كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا تىككىنىچە ، ھەيىرانلىق بىلەن كۇلۇمسىرەپ تۇراتتى . قىز ئۇنىڭغا ئىشەنمىگەندەكمۇ قىلاتتى ، ئەمما بىزار بولغاندەك ئەمەس ئىدى .

قىز گۇلچاڭ ھېدىنى ئېلىپ چېركاۋ ئىشىكىدە غايىب بولغاندا ، پوپ ناھايىتى دەككە ـ دۈككە بولۇپ كەتتى ، ئۆزىنىڭ ئۇنىڭدا ياخشى تەسىرات قالدۇرالمىغانلىقىنى بىلەلمىدى . ئۇنىڭ ئاشۇ سىڭىپ كىرىش تەس بولغان كۆز ئىپادىلىرىنى تىرىشىپ ئەسلىۋىدى ، ئۇلاردىن سەل كەمىستىشلەرنى ھېس قىلغاندەك بولدى .

پوپ ناھايىتى ئۇمىدسىزلەندى .

پوپ ئۇزاق ئۆتمەي ئۆزىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى ھېس قىلدى . ئۇ ئىبادەت ۋاقتىدا ئەڭ ياقتۇرىدىغان كىيىمىنى كىيىدىغان ، ساقال ـ بۇرۇتلىرىنى ئىنچىكىلىك بىلەن تۇجۇپىلەپ ئالىدىغان ، ئۆتكىگىمۇ زەررىچە چاڭ قوندۇرمايدىغان بولۇپ قالدى . بۇ ئىشلارنى قىلىش ئۇچۇن ، ئۇ يەكشەنبە كۈنى بالدۇرلا ئورنىدىن تۇرۇپ كېتەتتى . ئۇ بۇ ئىشلارنى قىلغان چېغىدا ، كەيپىياتى

ناھايىتى كۆتۈرۈلۈپ قالاتتى ، بەزىدە تېخى غىڭشىپ ناخشىمۇ ئېيتىپ كېتەتتى — ئۇ شۇنچە كۆپ يىللاردىن بۇيان زادىلا يادىغا كەلمىگەن بۇ ئاھاڭلارنىڭ قانداقچىسىگە ھازىر قايتا يادىغا يېتىپ قالغانلىقىغا ئۆزىمۇ ھەيران ئىدى .

ئۇچ يىلنىڭ ئالدىدا ، ئۇنىڭ ئايالى بەزگەك كېسەللىكى بىلەن ئۆلۈپ كەتكەنىدى . شۇ چاغدا ئۇ ، بۇنىڭدىن كېيىنكى تۇرمۇشۇمدا ئەمدى ھېچقانداق داۋالغۇش بولمايدۇ ، دەپ ئويلىغانىدى . ئۇ بۇ يەردىن زادىلا ئايرىلمىدى ، يىراق ئەنگلىيىدە تۇرۇۋاتقان ئوغلىغا يازغان خېتىدىمۇ ، گەرچە بۇ يەر كۆڭۈلنى غەش قىلىدىغان جاي بولسىمۇ ، بۇ يەردىن كېتىپ قالسا ئايالىنىڭ قەبرىسىنى قايتا تاپالماسلىقىدىن ئەنسىرەيدىغانلىقىنى يازغانىدى . ئۇ ھەر قېتىم خەت يېزىپ بولۇپ قايتا ئوقۇپ چىققاندا ، ئۆزىنى بەكمۇ ئاشۇرۇۋەتكەندەك ، ئوغلى ئۆزىدەك بىر قېرىدا ھېلىمۇ مۇنداق كۆڭۈلنىڭ بارلىقىنى چۈشىنەلمەي قالىدىغاندەك ھېس قىلىپ قالاتتى .

قېرىلىققا ئەگىشىپ ، ئۇ تولىمۇ ئۇنتۇغاق بولۇپ كەتتى ، ئەمما ئايالى ئېسىدە مەھكەم ساقلاقلىق ئىدى ، دائىم ئۇنىڭ قەبرىسىگە بېرىپ يوقلاپ تۇراتتى ، بەزىدە قېلىپ قالغان ئازغىنە كۆز ياشلىرىنى ئۇ يەرگە سېپىپمۇ قالاتتى . دەل مۇشۇ بىرقانچە تامچە قىممەتلىك كۆز يېشى ئۇنىڭ تېخى تامامەن قېتىپ كەتمىگەنلىكىنى ، قەلبىدە ئۇرغۇپ تۇرىدىغان بىر نەرسىنىڭ بارلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرەلەيتتى .

ئەمدىلىكتە بۇ قىزنىڭ پەيدا بولۇشى ئۇنىڭ ھېسلىرىنى قانتتىق داۋالغۇتۇۋەتتى . ئۇ ئۆز قەلبىدىكى نازۇك ئېقىملارنىڭ بىر - بىرلەپ ئويغىنىپ ، تەرەپ - تەرەپلەردىن كېلىپ يىغىلىۋاتقان ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك بولدى . ئۇ ئايالىنىڭ قەبرىسىگە تاۋاپ قىلغىلى بېرىشقا جۈرئەت قىلالماس بولۇپ قالدى ، ئايالىنىڭ ئۆزىنىڭ ئاشۇ شوخلىشىپ كېتىۋاتقان يۈرىكىنى سېزىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىدى . بىراق ، ئۇ شۇنى ئېتىراپ قىلماي تۇرالمايتتى ،

قەلبىگە بىر مەخپىيەتلىكنى پۇكۇش ۋە تەشنالىققا چۆمۇلۇش تۇيغۇسى ھەققەتەن قالتىس ئىدى .

3

نەچچە كۈندىن كېيىن ، پوپ دېڭىز بويىدا كېتىۋېتىپ ، يىراقتىن بىر كېمىنىڭ دولقۇن يېرىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى . ئۇ بۇ كېمىنى تونۇيتتى . بۇ جۇڭگونىڭ «گۆھەر كېمە ئەترىتى»[1] دىن ، كېمە چاقناپ تۇرىدىغان ئالتۇن رەڭدە سىرلانغان ، نەقىشلىك تۇۋرۇكلىرىمۇ ئاجايىپ رەڭدار بولۇپ ، مۇرەككەپلىكتە تەڭداشسىز ئىدى .

پوپ شۇ ھامان قىزنىڭ ئاشۇ كۈندىكى سۆزىنى ئەسلەپ قالدى : «مەن كېمىدە تۇرىمەن . »

پوپ توساتتىن قېتىپلا قالدى ، خۇددى ئاشۇ يەرگە قېقىپ قويغاندەك مىدىرلىيالماي قالدى .

كېمە قىرغاقتا توختىدى . كېمە بۆلۈمىسىدىن ئۇچىسىغا قارا كۆك دۇردۇن تون كىيگەن نەچچە ئەر چىقتى ، ئۇلار جۇڭگودىن كەلگەن ئەلچىلەر بولسا كېرەك . ئارقىدىنلا گۈلدەك ياسانغان يەتتە ـ سەككىز قىز بىر ـ بىرىگە چېتىپ قويغاندەك ئۇلىشىپ ، تال چۈشتەك بويلىرىنى ئىس ـ تۈتەكتەك تولغاپ چىقىپ كەلدى . ئۇلارنىڭ قورشاۋىدا قالغان ئەرلەر ئۇلار بىلەن كۆزى قىيمىغان ھالدا خوشلاشتى . كېيىن ئەرلەر كېمىدىن چۈشتى . قىزلار كېمىدە بىرەم تۇردى ، يېشى چوڭراق بىر ئايال قىزلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ ، ئۇلارغا بىرنېمىلەرنى تاپىلىدى . ئاندىن ئۇلار بىر رەت بولۇپ ، كېمىدىن چۈشۈپ قىرغاققا چىقتى .

پوپ ئۇلارغا قاراپ تۇراتتى . ئۇ ئۇلارنىڭ كۆپىنچىلىرىنىڭ جۇڭگونىڭ گۈزەل جايلىرىدىكى كۆچمە پاھىشىخانىلاردىن يىغىپ كېلىنگەن غەزەلخان پاھىشىلەر

① گۆھەر كېمە ئەترىتى جېڭ خې دېڭىز سەپىرىدە بولغان يىللاردا ، جۇڭگو مالايا تاقىم ئاراللىرىنى تەكشۈرۈشكە ئەۋەتكەن كېمە ئەترىتى ، كېيىن داۋاملىق ئىشلىتىلگەن .

ئىكەنلىكىنى بىلدى . ئۇلار مەخسۇس كېمە خادىملىرى ۋە چەت ئەللىك ئەلچىلەرنى كۆتەتتى ، ئىزچىل «كېمىدە تۇراتتى» . دېڭىز تاشقىنى يۈز بېرىشنىڭ ئالدىدا ئۇلارنىڭ سودىسى بىرمەھەل تازا قىزىپ كەتكەنىدى . ئۇ چاغدا بۇ غەزەلخان پاھىشلەر ھازىرقىدىن نەچچە ھەسسە ھەشەمەتلىك چوڭ كېمىلەردە تۇراتتى . كېمىدە ئەلچىلەرنىڭمۇ ئايىغى ئۇزۇلمەيتتى . ئۇلار جاھان كۆرگەن ھەم سېخىي بولغاچقا ، پاھىشلەر ئۇلارنى چۆرگىلەپ كېتەلمەيتتى ، ئۇلارنىڭ دېڭىز سەپىرىدىكى ئاجايىپ سەرگۈزەشتلىرىنى ئاڭلاشقا ئامراق ئىدى ، كۈنلىرى تولىمۇ كۆڭۈللۈك ئۆتەتتى . بۇلار پاھىشلەرنىڭ مەڭگۈلۈك گۈزەل ئەسلىمىلىرىگە ئايلانغانىدى .

قىزلار ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ئۇنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى ، خۇددى كۆزلەرنى ئالا چەكمەن قىلىدىغان ئۆمۈچۈك تورلىرىدەك ، ئۇنى مۇھاسىرىسىگە ئېلىۋاتاتتى . پوپ مەلۇم بىر خىل تونۇش پۇراقنىڭ ئىسكەنجىسىدە قالدى ، تۇيۇقسىز بىر خىل نومۇس ھېس قىلدى . ئۇ سەل بۇرۇلۇپ بېشىنى تۆۋەن سېلىۋالدى ، ھېلىقى قىزنى مۇشۇ قىزلار ئارىسىدا كۆرۈپ قېلىشتىن ئەنسىرىدى . قىزلار توپىدىن تۇرۇپ - تۇرۇپ قۇلاقنى يىرتىۋەتكۈدەك كۈچلۈك كۈلكە ئاۋازى كۆتۈرۈلەتتى . ئۇ قوشۇمىلىرىنى تۇرگىنىچە تاكى بۇ خۇش پۇراقلىق ئەترەت يىراقلاپ كەتكۈچە چىداپ تۇردى .

پوپ ئېغىر قەدەملەر بىلەن چېركاۋغا قايتتى ، كۆڭلى ناھايىتى پاراكەندە ئىدى . ئۇ توختىماي ئاشۇ قىزنى ئويلايتتى ، تېخى ئۇنى تەڭرى ئۆزىگە يارەمگە ئەۋەتكەن پەرىشتىمىكىن دەپ قالغانىدى ، ئەمما ئۇ بىر پاھىشە ئىكەن ئەمەسمۇ ! يىلتىزسىز كېمىدە ھەرقايان ئېقىپ ياشايدىغان ، لەيلىمە جانلىقتەك كۇن بويى ئەرلەرنىڭ ئەتراپىدا ئەگىپ يۈرۈپ ، خالىغان ناخشىسىنى ئېيتىپ ، غۇرۇرىنى ئۇنتۇپ ، ھېرىپ - چارچاشنى بىلمەي ئۆتىدىغان قىزكەن - دە . پوپ يىرگىنىپ كۆزلىرىنى چىڭ يۇمدى ، قىزنىڭ ئوبرازىنى كۆز

ئالدىدىن قوغلاشقا ئۇرۇندى .

قىز ئۇنىڭ ھېسسىياتىنى ئالدىدى . پوپ شۇنداق قارىدى . بىراق ، ئۇ تېزلا ھوشىنى يىغدى . ئەمەلىيەتتە ، قىز ئۇنىڭغا ھېچنېمىنى ئېيتمىغانغۇ ، پەقەت ئاشۇ «كېمىدە تۇرىمەن» دېگەنلا گەپنى قىلغان . قىز يالغان سۆزلىگىنى يوق ھەم پوپتىن بىرەر نەرسە تەلەپ قىلغىنىمۇ يوق . ئاغرىنىشقا توغرا كەلسە ، قىزنىڭ ئاشۇ ساپ ، بىغۇبار قىياپىتىدىن ئاغرىنسا بولىدۇ ، چۈنكى دەل شۇ نەرسە پوپنىڭ ئۆتكۈر كۆزلىرىنى باغلاپ قويغان ـ دە .

4

قىز يەنە كەلدى ، يەنىلا ئەڭ ئاخىرقى رەتتە كۈلۈمسىرەپ ئولتۇراتتى ، تولغان يۈزلىرى ۋايىگە يېتىپ پىشقان مول شىرنىلىك شاپىتىۋلىغىلا ئوخشايتتى . پوپ ئۇنىڭغا قارىدى ، لېكىن ئۇنىڭ كۆلكىسىدىن بىزار بولۇشقا باشلىدى . چۈنكى ، بۇ كۆلكە ناھايىتى ئەرزان ، يۈرەك بىلەن باغلىنىشى يوق كۆلكە ـ دە . پوپ ئۇنىڭ يەنىلا ناھايىتى بېرىلىپ قەسىدە ئېيتقانلىقىنى ، مۇقەددەس غىزا تارقىتىلغان چاغدا ، پىچىنىلەرنى ئون بارمىقىنىڭ ئارىسىغا تولۇق قىستۇرۇۋالغانلىقىنىمۇ كۆردى . پوپنىڭ يۈرىكى ئاغرىدى .

بىر قول مېھرىبانلىق بىلەن قىزغا ئۇزىتىلىشى ، يېتەرلىك سەۋرچانلىق ، چۈشىنىش ھەم ئەپۇچانلىق بىلەن ئۇنى لاتقىلار ئارىسىدىن تارتىپ ئاچىقىۋېلىشى كېرەك ئىدى .

پوپ شۇنداق ئويلاپ ، يەنە قىزنىڭ ئالدىغا باردى :

— ئىبادەت ئاياغلاشقاندا ۋاقتىڭىز بارمۇ ؟ سىز بىلەن سۆزلىشەي دېگەن .

قىز بېشىنى لىڭشىتتى . پوپ ئۇنىڭغا قارىدى ، قىزنىڭ زەڭگەر كۆزلىرى گويا ئوقتەك پوپنىڭ جىسمىنى تېشىپ ئۆتتى — پاك ! شۇ دەقىقىدە پوپ يەنە ئەسىرگە چۈشتى ، زەئىپلەشتى — پوپ بۇرۇنلا قىزنىڭ زەخمىلەندۈرۈش كۈچىنى بىلىشى كېرەك ئىدى .

ئۇلار چوڭ بىر تۈپ سىياتېئا دەرىخى تۇۋىدە ئولتۇردى . تۇتام - تۇتام دەرەخ سايىسى بۇ قەھەتچىلىك يېغىپ تۇرغان پەسلدىكى ئىسسىق شامالدا يەلپۇنۇپ ، ئاۋازى چىقماس چىلتاردەك تۇراتتى . قىزنىڭ خۇش ھىدى يەنە ئەتراپقا تارىدى . بۇ قېتىم پوپ ئۇنىڭ ئىتياڭىقى گۈلىنىڭ پۇرىقى ئىكەنلىكىنى پەرق ئېتەلىدى ، گاھ يىراقلاپ ، گاھ يېقىنلاپ كىشىنى خامۇش قىلاتتى . پوپ پاھىشىلەرنىڭ كۆپىنچە مۇشۇ پۇراق بىلەن ئەرلەرنى ئازدۇرۇپ ، ئەقىل - ھوشىنى لال قىلىپ ، ئۆزلىرىنىڭ قۇلىغا ئايلاندۇرۇۋالىدىغانلىقىنى بىلەتتى .

— تېخى ئىسمىڭىزنى بىلمەيمەن ، — پوپ مۇلايىملىق بىلەن ئۇنىڭغا قارىدى .

— سۇڭ سۇڭ ، — ئۇ بىر تال سىپارىنى يانچۇقىدىن چىقىرىپ ئېغىزىغا سېلىپ چاينىاشقا باشلىدى .

— جۇڭگو يېزىقىنى تونۇمايمەن ، ئەمما بۇ ئاھاڭ بەك يېقىملىقكەن .

— سۇ ئاققاندىكى ئاۋاز دېگىز دولقۇنىدىن سىپايىرەك ، — قىزنىڭ لەۋلىرى قىزىرىپ كەتكەنىدى .

— شۇنداق . ئېقىن سۇنىڭ ئاۋازىغا ئوخشايدىكەن ، — پوپ ئاستاغىنا تەلەپپۇز قىلدى ، — سۇڭ سۇڭ .

پوپ بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ سورىدى :

— قارىسام بۇ يەرلىكتەك قىلمايسىز . نەدىن كەلدىڭىز ؟

— ئاپام جۇڭگولۇق ، دادام گوللاندىيىلىك ، — ئۇ قىسقىلا جاۋاب بەردى ، ئۇنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى يەنىلا ئاڭقىرغىلى بولمىدى .

— ھە ، شۇنداقمۇ ؟ مەنمۇ گوللاندىيىلىك ، — پوپ ئاخىر ئۇلار ئارىسىدىكى ئارىلىقنى يېقىنلاشتۇرغۇدەك پۇرسەتكە ئېرىشتى .

— شۇنداقمۇ ؟ — قىز بېپەرۋا قىياپەتتە سىپارىنى چاينىاپ ئولتۇراتتى ، كۆزلىرىنى لىپىلدىتىپمۇ قويمىدى .

— ئۇنداقتا ، ئاتا ـ ئانىڭىز هازىر گوللاندىيىدىمۇ ؟
— ياق ، ئۇلار ئۆلۈپ كەتكەن . بەكمۇ ئەپسۇس ، دادام هايات بولغان بولسا ، تازا پاراڭلىشىپ كېتەر ئىكەنسىلەر .
— هە ؟
— هە ، ئۇمۇ پوپ ئىدى .
— هە ! ئەسلىدە مۇنداقكەن ـ دە ، — پوپ يېنىككىنە ئۇھ تارتتى ، قەلبىدە ئېيتقۇسىز بىر خىل خۇشاللىق ئەكس ئەتتى . پوپ ، بۇ قىز تۇنجى قېتىم چېركاۋغا كىرىپ كەلگەندە ، بىر كۆرۈپلا يېقىشلىق هېس قىلغىنىم ، خۇددى مېنى ئىزدەپ كەلگەندەكلا بىلىنگىنى بىكار ئەمەسكەن ـ دە ، دەپ ئويلىدى . ئەسلىدە ئۇنىڭ ئۆلۈپ كەتكەن دادىسىمۇ پوپ ئىكەن ئەمەسمۇ . تەڭرى قىزنى بۇ يەرگە باشلاپ كەپتۇ . پوپ خۇددى تەڭرىنىڭ قولىدىن ئادىشىپ قالغان قوزىنى ئالغاندەك بولدى ، بۇ مېهىر ـ شەپقەتلىك مىنۇتلاردا هاياجانلانماي تۇرالمىدى .
— سىز نېمە ئىش قىلىسىز ؟ — پوپ ئىككىلىنىپ تۇرۇپ سورىدى .
— كېمىدە ناخشا ئېيتىمەن ، — سىپارى ئۇرۇقچىسى ئۇنىڭ ئېغىزىدا ئۇياقتىن ـ بۇياققا يۆتكىلىۋاتاتتى .
پوپ جىمىپ كەتتى . بۇ دەل ئۇ ئەڭ ئاڭلاشنى خالىمايدىغان جاۋاب ئىدى . لېكىن ، ئۇنى خۇش قىلغىنى ، قىز يالغان ئېيتمىدى .
— سىز تېخى شۇنچە كىچىك تۇرسىڭىز··· — ئۇ ئېچىنماي تۇرالمىدى .
— كېمىدە هەرگىزمۇ كىچىك هېسابلانمايمەن . شىياۋ بى بىلەن لۇ چياۋلار مەندىن خېلىلا كىچىك ، ئاران ئون تۆت ـ ئون بەش ياشلاردا باردۇر . پاهىشخانىدىكى خوجايىن ئايىم تېخى توققۇز ياشلىق قىزنىمۇ بېقىۋالغان ، — دېدى قىز . ئۇ پوپ بىلەن ئىنگلىز تىلىدا سۆزلىشىۋاتاتتى ، ئۇنىڭغا يەرلىك ئاهالىلەرنىڭ ئىنتىونات سىيىسىمۇ ئارىلىشىپ كەتكەن بولغاچ ، قايىسىغا

تەۋەلىكىنىمۇ تازا ئاڭقىرىپ كەتكىلى بولمايتتى .

— چوقۇم كۆپ جاپا تارتتىڭىزغۇ دەيمەن .

— ياق ، خوجايىن ئايىم ماڭا ھەممىدىن بەك ئامراق ، ئۇ مېنى بىر قوللۇق تەربىيىلىگەن .

— ئۇ سىزگە نېمىلەرنى ئۆگەتكەن ؟

— جىق ، ناخشا ئېيتىش ، ئۇسسۇل ئويناش ، ھاراق ئىچىش ، قارتا ئويناش ، شاھمات ئويناش ...

پوپ بېشىنى لىڭشىتتى ، ئەمدى داۋاملىنى ئاڭلىغۇسى يوق ئىدى . ئۇ ئۆزىنى بېسىۋېلىشقا تىرىشىۋاتاتتى . ئەڭ مېھرىبان ئاۋاز بىلەن مۇنداق دېدى :

— سىز مۇنداق كېتىۋەرمەسلىكىڭىز كېرەك . ئاستا ـ ئاستا چوڭ بولۇۋاتىسىز ، سىزگىمۇ غورۇرلۇق تۇرمۇش كېرەك ، بىر ئۆمۈر كېمىدە تۇرالمايسىز ، شۇنداق ئەمەسمۇ ؟

پوپنىڭ بۇ غەمخورلۇقى قىزنى سەل رەنجىتىپ قويدى . ئۇ مېيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ ، ئېغىزىدىكى سىپارى ئۇرۇقىنى كۆچەپ تۈكۈردى :

— مەنغۇ كېمىدىكى تۇرمۇشنى يامان دېمەيمەن . بىز نۇرغۇن قىزىقارلىق ئادەملەر بىلەن تونۇشىمىز ، ئۇلارمۇ بىزنى شۇنداق ئەتىۋارلايدۇ ، بىزگە ھەر خىل كۆرۈپمۇ باقمىغان ئەتىۋارلىق سۇۋغاتلارنى بېرىدۇ ... ھەر كۈنى ساياھەت قىلىمىز ، قالتىس كۆڭۈللۈك .

— بىراق ئۆزىڭىزنىڭ نىشانى يوق ـ دە . بىر ئادەم چوقۇم ئۆزىنىڭ بۇرچىنى بىلىشى ، مەلۇم ئارزۇ ـ ئىستەكلىرى بولۇشى ھەم شۇنىڭ ئۈچۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىشى كېرەك . كىبىلىڭ ، ماڭا ئېيتىپ بېرىڭ ، مۇشۇ دەقىقىلەردە سىز ئەڭ ئىنتىزار بولۇۋاتقان ئىش نېمە ؟

— ئاشۇ ساقاللىق جۇڭگولۇق ئەلچىنىڭ پاتراق كىيىشىنى كۈتۈۋاتىمەن . ئۇ ھەر قېتىم كەلگەندە ، ماڭا نەچچە تال قىپقىزىل ئانار ئالغاچ كىيىشىنى ئۇنتۇمايدۇ . ئۇ ئانارلار ۋايىگە يېتىپ پىشىپ

يېرىلىپ كەتكەن ، ئىچىدىكى ئۇرۇقلىرى كۆرۈنۈپلا تۇرىدۇ . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، ئۇ پەقەت ماڭىلا يېرىدۇ ، باشقا قىزلارغا يوق . كېچىدە ئۇ ئاستاغىنا ياتقىمغا كىرىپ ، قوينۇمغا سىلىپ قويىدۇ...

پوپ ئۇندىمىدى . بۇ قىز قاقاس دالىدا ئۆسكەن گىياھلارغىلا ئوخشايدىكەن ، يېرىقچىلاردا ئۆسۈشتەك ناچار مۇھىتقا كۆنۈپ كەتكەنىكەن . ئۇنىڭ ئەڭ چوڭ ئازرۇسى پەقەت نەچچە تال ئانارغا ئېرىشىش ، بىر مەزگىللىك خۇشاللىنىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىكەن . پوپنىڭ ئىچى ئېچىشتى ھەم ئۇنىڭ چېھرىدە ئەكس ئېتىۋاتقان مەستخۇش ئىپادىگە سەل ئوغىسى قاينىدى .

— بولدى ، ئەمدى سۆزلىمەڭ ، قاراڭا بۇ چۇشكۇن كۈنلىرىڭىزگە ، نەچچە تال ئانارلا سىزنى رازى قىلامدا ؟ سىز ئۆمرىڭىزنى زايە قىلىۋېتىپسىز ، كۈنلىرىڭىزنى بىكارغا ئۆتكۈزۈۋېتىپسىز ھەم دەپسەندە قىلىۋېتىپسىز ...

— ئەجەبا سىزدەك ياشىغان بولسامىلا مەنىلىك ياشىغان بولامتىم ؟ مەن قانداق قىلسام ئىسراپ قىلمىغان ، دەپسەندە قىلىمىغان بولىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن ، پەقەت سىزدەك زادىلا كۆرۈپ باقمىغان ، تۇتۇپ باقمىغان تەڭرى ئۇچۇن ئۆمرىنى تەقدىم قىلىشتىن كۆرە ، ئاشۇ كۆرگىلى بولمىدىغان ، تۇتقىلى بولمىدىغان ئەرلەرگە تەقدىم قىلىشنىڭ ئەلالىقىنى بىلمەمەن ! — قىزنىڭ ئوتقاشتەك قىزىل لەۋلىرى ئويناپ كەتتى ، پوپقا قاراپ تۇرغان كۆزلىرىدە ۋەسۋەسىگە سىلىش ئالامەتلىرى ئەكس ئەتتىَ .

— ئەگەر دادىڭىز ھېلىمۇ ھايات بولغان بولسا ، بۇ ھالىتىڭىزنى كۆرسە چوقۇم ئىنتايىن ئۇمىدسىزلىنەتتى .

— بىراق ، مەن ئالىلىقاچان پۈتكۈل دۇنيادىن ئۇمىدسىزلەنگەن ، — قىز تۇيۇقسىز ناھايىتى مۇلايىم ھەم زەئىپ بولۇپ قالدى ، پۈتكۈل دۇنيادىن ۋاز كەچكەن قىياپەتتە ، ئاستاغىنا ئورنىدىن تۇرۇپ ، ئارقىسىغا قاراپمۇ قويماي كېتىپ قالدى .

5

سۇڭ سۇڭ كېتىشىگىلا يامغۇر يېغىشقا باشلىدى . پوپ يەنىلا سىياتېئا دەرىخى تۇۋىدە ئولتۇراتتى . يامغۇر سۇيى ئۇنىڭ ناچار كەيپىياتىنى چىلىق ـ چىلىق قىلىۋەتتى ، ئۇنىڭ قەلبى پاتقاق بولۇپ كەتتى . قىز بىلەن پاراڭلىشىشتىكى مەقسىتى ، ئۇنى تۇتۇپ قېلىش ، بۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىش ئەمەسمىدى ؟ بىراق ، ئۇ ھېچنېمىنى دېيىشكە ئولگۇرەلمىدى .

قىز تۇكۇرۇۋۇەتكەن سىپارى ئۇرۇقچىسى سۇس قىزىل پىلە غوزىكىدەك يامغۇر سۇيىدە دومىلاپ تۇراتتى . پوپ بىر پۇتىنى سوزۇپ جىم تۇرماي سەكرەپ تۇرغان سىپارى ئۇرۇقچىسىغا تەگكۇزدى — قىز نېمىشقا ئۆزىنى مۇنچە مەھكەم ئورىۋالىدىغاندۇ ؟

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇزاققىچە سۇڭ سۇڭنىڭ قارىسى كۆرۈنمىدى . دېڭىز تاشقىنى بارا ـ بارا ئۇنتۇپ كېتىلدى ، ئازابلارمۇ ئاستا ـ ئاستا سۇسلاشتى ، چېركاۋغا كېلىدىغانلارمۇ بارغانسېرى ئازايدى . پوپ ئىلگىرى ئولارغا تەسەللى بېرىپ ، ئاشۇ ئازابلىق ئەسلىمىلەرگە نىسبەتەن بىردىنبىر چارە ئۇنتۇپ كېتىش ، دېگەنىدى . قارىغاندا ، ئولارنىڭ ئەسلىگە كېلىشى خېلى يامان ئەمەس بوپتۇ ، مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا ئۇنتۇشنى تامامىلاپتۇ ، شۇڭا چېركاۋغا كېلىشنىمۇ ئونتۇپتۇ .

پوپ ئىنجىلدىن ئارىيىلەرنى سۆزلىگەندە ، ناھايىتى ئالدىرىماي سۆزلەيدىغان بولۇپ قالدى ، بەزىدە دىققىتى چېچىلىپمۇ كېتەتتى ، ئەمما بۇنى بايقىغۇدەك ئادەممۇ يوق ئىدى . چۈنكى ، ئىبادەتنى داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتقانلارنىڭ كۆپىنچىسى پۈت ـ قولىنىڭ ماغدۇرى كەتكەن مومايلار ، مۇنداق ئاستىلىقىدىن توختاپ قالايلا دېگۈدەك مۇراسىم ئولارنىڭ قەلبىنى ھەقىقىي خاتىرجەملىككە ئېرىشتۇرىدۇ .

چېركاۋنىڭ ئەڭ ئاخىرقى رېتىدىكى ئاشۇ ئورۇنغا قۇياش ئۆز

نۇرنى سېخىيلىق بىلەن سېپىپ تۇراتتى . پوپ مۇنبەردە تۇرۇپ ئاشۇ نۇرلۇق بۇلۇڭغا قارىغىنىدا ئاسانلا خىيالىي تۇيغۇغا كېلىپ قالاتتى . پوپ قىزنىڭ ناھايىتى يەڭگىللىكىنى بىلەتتى ، خۇددى ماموق پەيدەك ، چاڭ ـ توزاندەك ياكى پىچىرلاشلاردەك ، تۇيۇقسىز چىقارماي كېلىپ ئاشۇ ئورۇندا ئولتۇراتتى ، ئىللىق قۇياش ئۇنىڭ ئۇستۈاشلىرىنى سىيپايتتى . ئۇ ئاستاغىنا ئۇيقۇغا كېتەتتى . پوپ سۆزلە ـ سۆزلە ، توساتتىن قىز راستىنلا شۇ يەردە ئۇخلاۋاتقاندەك ھېس قىلدى . ئەتىگەنلىك قۇياش ناھايىتىمۇ ياخشى ئىدى ، چېركاۋدا ئادەممۇ ئاز . پوپ خۇددى ئۇنىڭ يېنىك خورەك ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك بولدى .

پوپنىڭ كۆز ئالدىدىكىسى پەقەت چۆلدەرەپ قالغان چېركاۋ ھەم خارابلاشقان ئاخىرقى ئۆمۈر .

ئايلانما شەكىللىك پەلەمپەينى بويلاپ پەسكە چۈشسىڭىز ، بۇ يەردە كۆمۈلۈپ ياتقىنى بىر دوزاخ ئەمەس ، بەلكى خانلىق دۆلەت . مېڭىۋەرسىڭىز ، بوران ئاۋازى قۇلاقلارنى گاس قىلغاندا ، چاڭ ـ توزانلار كۆزلەرنى كور قىلغاندا ، تىكەنلەر پۇتلارغا چىرماشقاندا ، ئەسلىمىنىڭ ئىگىسى ئاستا ـ ئاستا پەيدا بولىدۇ .

خۇڭ شاڭ بەك گۈزەل بولغاچقا ، گوللاندىيىلىكلەر ئۇنى ئۆلتۈرمىدى . ئۇلار ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسىنى ، ھەدىسىنى ، ئىنىسىنى ئۆلتۈرۈۋەتتى ، ئۆيىگە ئوت قويۇۋەتتى .

قىز دەريا بويىدا تۇرۇپ ، ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى . گوللاندىيىلىكلەر دادىسى ، ئاپىسى ، ھەدىسى ، ئىنىسىنىڭ چاچلىرىنى ئارغامچا بىلەن بىر ـ بىرىگە چاتتى . ئارىسىدىن ھەدىسىنىڭ قىزىل رەڭلىك چاچ بوغقۇچى غىل ـ پال كۆرۈنۈپ قالدى ، ئۇ چاچ بوغقۇچ ئۆزىنىڭكىگە ئوخشاش قىزىل شويىنا ئىدى . يەنە نۇرغۇن ئادەملەر بار ، ئۇلارمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش گۇرۇپپىلارغا بۆلۈنۈپ باغلاندى .

گوللاندىيىلىكلەر ئۇلارنى مەجبۇرىي يالاپ ئاپىرىپ ، خۇددى زەمبىرەك ئاتقاندەك سۇغا ئېتىۋەتتى . قىز پۈتۈن ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ بېشىنىڭ سۇ يۈزىدە بىردەم كۆرۈنۈپلا چۆكۈپ كەتكىنىنى كۆردى ، شۇ ئارىلىقتا ئىنىسىنىڭ چىرقىرىغان ئاۋازىمۇ ئاڭلاندى . قىز سۇ يۈزىگە تىكىلىپ قارىدى ، ئاشۇ قىزىل چاچ بوغقۇچ يەنە كۆرۈنەرمىكىن دەپ كۈتۈۋاتاتتى ، ئەمما كۆرۈنمىدى . ئۇ يىغلاپ كەتتى ، ئۆزىنىڭ چېچىدىكى قىزىل بوغقۇچنىمۇ ئاستاغىنا سىيرىۋېلىپ سۇغا تاشلىۋەتتى .

بىر گوللاندىيىلىك ئۇنى يانداكى ئوتلاققا ئىتتىرىپ ئەكىرىپ ئاياغ ئاستى قىلدى . ئۇ قىزنى ئورمانىنىڭ ئىچكىرىسىدىكى سىياتېئا دەرىخىگە باغلاپ ، يوشۇرۇپ قويدى . ئۇ ھەر كۈنى دېگۈدەك كېلىپ قىزغا ئازراق يېمەكلىك بەرگەندىن كېيىن ، ئۇنىڭ ئۈستىدە بىرھازا ھەپىلىشەتتى .

كېيىن قىز ئۆلتۈرۈلدى . چۈنكى ، ھېلىقى گوللاندىيىلىك دۆلىتىگە قايتىدىغان بولۇپ قالغانىدى . ئۇ پرېستان بويىدىكى ئورمانىدا ئەڭ ئاخىرقى قېتىم ئۇنىڭغا زوراۋانلىق قىلغاندىن كېيىن ، ئۇنى ئارغامچا بىلەن بوغۇپ ئۆلتۈردى — ئۇ چاغدا قىرغىنچىلىق ئاياغلاشقان بولغاچ ، ئۇنىڭ قايتا قىلىچ ئىشلەتكۈسى كەلمىگەنىدى . قىز سىياتېئا دەرىخىگە ئېسىپ قويۇلدى . ئاستىنقى ئەزايىدىن ئېقىۋاتقان قان بىرنەچچە قاپلاننى جەلپ قىلدى . قاپلانلار دەرەخ تۈۋىگە ئولىشىپ قان يالاشقا باشلىدى ھەم بۇنىڭغا قانماي دەرەخكە يامىشتى .

كىيىنكى بۆلەك

1

پوپ قىزنى قايتا كۆرگەن چاغ ئاردىدن بىر يىل ئۆتەي دېگەن چاغ ئىدى .

ئاپرىل ، لىيەنيەن ئارىلى ئۆزىنىڭ قۇرغاق پەسلىنى كۈتۈۋاتاتتى . بۇ كىشىنى ئۈيقۇ باسىدىغان پەسىل . پوپ ھازىر ئىبادەتكە چىقىش ئۈچۈن تۈجۈپىلەپ ياسىنىپ ـ تارىنىدىغان پوپ ئەمەس ، ھەتتا ئۆزىگە كۆڭۈل بۆلمەس ئادەمگە ئۆزگىرىپ قالغان ، ساقاللىرى چاڭگىلىشىپ كەتكەن ، كۆڭلەكلىرى پۈرلەش ، كۆزەينىكىمۇ خىرەلىشىپ كەتكەن — مانا بۇ سۈڭ سۇلالىسى قايتا كۆرگەن چاغدىكى پوپنىڭ قىياپىتى .

پوپ قىز ئالدىدا ئۆزىنىڭ ئەپتىدىن نومۇس قىلىشقىمۇ ئۈلگۈرمىدى . قىزنىڭ روھىي ھالىتى بەك ناچار ئىدى ، ئۇ يەنىلا ئەڭ ئاخىرقى رەتتە ئولتۇراتتى . ئىككىلا پۈتىنى ئورۇندۇققا ئېلىۋالغان ، تىزىنى قۇچاقلاپ تۇگۈلۈپ ئولتۇرغان ، ئورۇندۇققا چۆكۈپ كېتەيلا دېگەندەك كۆرۈنەتتى . قىز كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇۋالغان بولسىمۇ ، ئۇنىڭ ئۇخلىمىغانلىقى ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ، بىر خىل جىددىي كەيپىياتنىڭ ئىسكەنجىسىدە تىنچلىنالمايۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى . پوپ ئىنجىلدىن ئارىيە سۆزلىگەچ ئىزچىل ئۇنىڭغا قاراپلا تۇردى . قىز كۆزلىرىنى ئاچمىدى ، بەدىنىنى ئالاھىدە كەڭ خالاتنىڭ ئىچىگە پۈركىۋالغان ، مىدىرمۇ قىلمايتتى . پوپ يەنە ئۇنىڭ ئاياغىمۇ كىيمىگىنىنى بايقىدى . بىر جۈپ يالاڭ پۇتىغا لايلار چاپلىشىپ كەتكەن ، بەلكىم جارامەتمۇ باردۇ — پوپ شۇنداق قىياس قىلدى .

دۇئا قىلىنىپ ، مۇراسىم ئاياغلاشتى . پوپ ئاستا ـ ئاستا

ئۇنىڭغا يېقىنلاشتى ، قىز مىدىرلىمىدى . پوپ ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن نەچچە تامچە ياشنىڭ سىرغىپ چىققانلىقىنى كۆردى . پوپ قىزنىڭ پۇتىنى راستتىنلا جاراھەت قاپلاپ كەتكەنلىكىنى بايقىدى . قان داغلىرى ئاپئاق تېرىسىدە بەكمۇ ئېچىنىشلىق كۆرۈنەتتى . پوپ ، قىز بۇلارنى بىلىپ تۇرۇپ ، ئەتەي مۇشۇنداق ئەڭ ئېچىنىشلىق ھالەتتە كۆرۈنمەكچى بولغانمىكەن ، دەپ گۇمانلاندى . شۇنداق ، پوپ كۆرۈپ تۇرۇپتۇ ، قىز ئۆزىنى قىينىشقا ، ئازابلاشقا ھېرىستەك قىلىدۇ .

پوپ كۆزلىرىنى ئېچىنىشلىق پۇتلاردىن يۆتكەپ ، بىر قولىنى قىزنىڭ مۇرىسىگە ئاستاغىنا قويدى . قىز كۆزلىرىنى ئاستا ئاچتى .

— چوقۇم بەك چارچاپ كېتىپسىز ، شۇڭا قەسىدىنى ئىلگىرىكىدەك جاراڭلىق ئېيتمىدىڭىز ، — پوپ ئالدىنقى رەتتىكى ئورۇندا ئولتۇرۇپ ، ئارقىسىغا قايرىلىپ ، قىز بىلەن يۈزمۈيۈز پاراڭلاشتى .

— شۇنداق ، بەك ھېرىپ كەتتىم ، — سۇڭ سۇڭ ھالسىز جاۋاب بەردى .

— ئۇنداقتا مۇشۇ يەردە تۇرۇپ قېلىڭ ، بىر مەزگىل ئارام ئېلىپ كۈتۈنۈڭ ، مەن ھالىڭىزدىن خەۋەر ئالاي ، — پوپ ئاخىر بۇ گەپلەرنى دېيەلمىدى . بۇ پوپنىڭ ئىزچىل دېمەكچى بولغان ، يۈرىكىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا ساقلاپ كەلگەن گەپلىرى ، نازۇك ھېسسىياتى ئىدى .

— مۇشۇ كۈنلەردە ، سىزنىڭ دېگىنىڭىز بويىچە قىرغاقتا چىقىپ ، بىر خىل ئەھمىيەتلىك تۇرمۇش كەچۈرۈشنى سىناپ كۆردۈم . تاغ ـ دەريالارنى كېزىپ ، ناھايىتى يىراق جايغا باردىم ھەم چوقۇم قىلىشىم كېرەك بولغان بىر ئىشنى تاماملىدىم . ئەمما ، ئىشلار ئاستىرتىن بىر ـ بىرى بىلەن گىرەلىشىپ كەتكەن بولغاچقا ، يىپەك تارتقاندا غوزەكنى يارماي ئامال بولمىغىنىدەك ، باشقا ئىشلارغا چېتىلىپ قالماي بولمىدى . ھە راست ، سىز ئۇقمايسىز ، مەن بالا تېرىپ قويدۇم ، ئىنتايىن چوڭ بالا . ئەمدى

قىساسىنى تارتىدىغان بولدۇم . مېنى مەڭگۈ ھېچكىم قۇتۇلدۇرالمايدۇ ، — قىز ئۆز كەيپىياتىغا غەرق بولۇپ كەتكەندى ، توختىماي ئۆزىگە ئۆزى سۆزلەۋاتاتتى .

پوپ سەل ئېچىندى . ئۇ مۇنداق قىياس قىلدى : بۇ بىر يىلدىن بۇيان ، قىز قەلبىگە ئورناپ كەتكۇدەك بىر ھېسسىياتنى بېشىدىن كەچۈرۈپتۇ . ئۇ چوقۇم قارشى تەرەپنى رەنجىتىپتۇ ، قارشى تەرەپنى قاتتىق دەرد ـ ئەلەمدە قويۇپتۇ ، ئەمما ئۆزىمۇ قارشى تەرەپنى چوڭقۇر سۆيگەچكە ، ئوخشاشلا ئازابقا قاپتۇ .

پوپ ، قىزنى مۇشۇنچىۋالا قىلىۋەتكەن زادى قانداق ئادەمدۇ ، دەپ ئويلىدى ھەمدە ئۇنىڭغا سەل ھەسەت قىلدى . ئەمما ، قىزنىڭ بۇ ۋەيرانە ئەپتىگە قارىغىنىدا ، ئىچ ئاغرىتىشى ھەممىنى بېسىپ چۈشتى . پوپ ئاستاغىنا :

— ئۇنداق بولمايدۇ . قانداق خاتالىق ئۆتكۈزگىنىڭىزدىن قەتئىيىنەزەر ، پەقەت گۇناھىڭىزنى تونۇسىڭىزلا ، تەڭرى كەچۈرۈۋېتىدۇ ، — دېدى .

— مۇمكىن ئەمەس . سىز چۈشەنمەيسىز ، مەن بەك چوڭ بالا تېرىپ قويدۇم ، ھەرگىز كەچۈرۈمگە ئېرىشەلمەيمەن ، — قىز توختىماستىن بېشىنى چايقاپ ، ئېسىدەپ يىغلاشقا باشلىدى .

پوپ قىزنى باغرىغا بېسىپ ، تەسەللى بېرىپ :

— ماڭا ئىشىنىڭ ، قانداق خاتالىق ئۆتكۈزگەن بولسىڭىزمۇ چوقۇم كەچۈرۈمگە ئېرىشەلەيسىز . بۇ يەردە ئەڭ خاتىرجەم تۇرمۇشقا ئېرىشىسىز ، قايتا يورۇقلۇققا چىقىسىز ، ئىللىقلىق ھېس قىلىسىز ، ئاشۇ كۆڭۈلسىز ئىشلارنى ئۇنتۇپ كېتىسىز ، ئۇلارنىڭ ئىسكەنجىسىدىن قۇتۇلىسىز ، — دېدى .

— بىراق ، ئۇلارنى ئۇنتۇغۇم يوق ... ئۇلار شۇنچە گۇزەل ، — دېدى سۇڭ ئاستاغىنا .

پوپ ئۇھ تارتتى . قارىغاندا ، بۇ قىز بۇ ھېسسىياتقا بەك ئىچكىرىلەپ چۆكۈپ كېتىپتۇ . ئۇلارنىڭ ئازابلىشىغىمۇ رازى ئىكەنكى ، ئۇنتۇپ كېتىشنى خالىمىغۇدەك . قىز توساتتىن بۇرۇلۇپ ، كۆزلىرى نۇرلىنىپ پوپقا تىكىلدى :

— سىزچە ، پەقەت خاتالىقىمنى تونۇسامىلا تەڭرى مېنى كەچۈرىدىكەن ، گۇناھىم يۇيۇلىدىكەن ، شۇنداقمۇ ؟ ئۇنداقتا مەن خرىستىئان مۇخلىسى بولاي ، مۇشۇنداق قىلسام بەلكىم كۆڭلۈم ئارام تېپىپ قالار .

— ئەلۋەتتە ، تەڭرىم سىزنى ئەپۇ قىلىدۇ . پەقەت سىزلا خالىسىڭىز ، قاچانلا بولسۇن ئۇنىڭ قېشىغا قايتىپ كېلەلەيسىز .

قىز بېشىنى لىڭشىتتى .

— تەڭرىنىڭ قېشىغا قايتىپ كەلگەنلىكىڭىزدىن بەكلا خۇشالمەن .

قىز زورغا كۈلۈپ قويدى .

— يۈرۈڭ ، سىزنى دىنىي جەمئىيىتىمىزنىڭ ئىشلىرىغا مەسئۇل جىيەن خېنىمنىڭ قېشىغا باشلاپ باراي ، ئۇ سىزنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ . بۇ يەرنىڭ تۈرمۇشى ناھايىتى ئاددىي ، كۆنۈپ قېلىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن ، — دېدى پوپ . ئۇ قىزنى پەقەت ۋاقىتىنچە يۆنىلىشنى يوقاتقاچقىلا مۇشۇ يەرگە پاناھلىق ئىزدەپ كەلگەندەك ھېس قىلدى . ئۇ قىزنى تۈتۈپ قېلىشى ، ئەمدى يىتتۈرۈپ قويماسلىقى كېرەك .

— رەھمەت ، — دېدى قىز .

2

پوپنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن قىزنىڭ ئۆزىگە ئىنتايىن يېقىن جايدا ياشايدىغانلىقىغا ئىشەنگۈسى كەلمەيلا قالدى . سەھەر ، پوپ قىزنىڭ ئۇيقۇچان كۆزلىرىنى ئاچالماي ، كەڭ كېچىلىك كۆڭلىكى بىلەنلا ، چۈشەكەپ قالغاندەك ، چىرايىدا ھېچقانداق ئىپادە يوق ، ئۆز يېنىدىن ئۆتۈپ كەتكىنىنى كۆردى . قىز يەنىلا يالاڭ ئاياغ ئىدى . پوپ ئۇنىڭغا يېپىيېڭى ئاياغ تەييارلاپ بەرگەن بولسىمۇ ، قىز يەنىلا مۇشۇ خىل جازانى تارتىشتا چىڭ تۇرماقچى بولغاندەك ، يالاڭ ئاياغ ئەڭ قىرلىق شېغىللارنى ، ئەڭ پاتقاق يەرلەرنى دەسسەيتتى .

كۆپىنچە كەچلىرى ئۇلار بىللە غىزالىناتتى . قىز كېمىدىكى

تۇرمۇشىنى سۆزلەپ قالاتتى . گەرچە ئۇلار ئانچە شەرەپلىك ئىشلار بولمىسىمۇ ، لېكىن قىزنىڭ سەمىمىيلىكى ، گۆزەكلىكى تۇپەيلى ، سۆزلىگەنلىرى ئازراقمۇ يىرگىنچلىك بىلىنمەيتتى . پوپ بىر تەرەپتە ئولتۇرۇپ ، جېيەن خېنىم ۋە دىنىي جەمئىيەتتە ئىشلەيدىغان باشقا ئىككى ئوتتۇرا ياشلىق ئايالىنىڭمۇ ئىشتىياق بىلەن ئاڭلاۋاتقانلىقىنى بايقايتتى . قىزنىڭ بىر خىل ئادەمنىڭ روھىنى رام قىلىۋالىدىغان سېھرىي كۈچى بار ئىدى ، ئادەمنى ھەربىر قاپاق تۇرۇشى ، ھەربىر كۈلكىسى بىلەن كونترول قىلىپلىۋالاتتى .

بىراق ، قىز زادىلا ئېچىلالمايتتى . ئۇ نۇرغۇن ئوڭۇشسىزلىقلارنى بېشىدىن كەچۈرگەنىدەك ، بۇ يەرگە كېلىپ توختىغىنىدا ئاللىقاچان دەرماندىن كەتكەنىدەك قىلاتتى . ئۇ چېركاۋنىڭ ئىشلىرىغىمۇ كۆڭۈل قويۇپ كەتمەيتتى ، ناخشا ئېيتىش ئۇنىڭ ياخشى كۆرىدىغان ئىشى بولغاچقىمىكىن ، قەسىدە ئېيتىش ئەترىتىگە قاتنىشىشنى داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتاتتى . بۇنىڭدىن باشقا ھەممىلا نەرسىگە قىزىقىشى يوقالغانىدەك ، باشقا ۋاقىتلارنىڭ ھەممىسىدە دېگۈدەك ئۆيگە بېكىنىۋېلىپ ئىنجىل ئوقۇيتتى ياكى ھاڭۇبقىپ ئولتۇراتتى . پوپ قىزغا خرىستىئان دىنىغا ئائىت نۇرغۇن كىتابلارنى بەردى ، قىزنىڭ ئۇلاردىن كۈچلۈك روھىي ئوزۇقلا ئېرىشىشىنى ئۈمىد قىلدى .

پوپنىڭ قىزنى ئاز - ئازدىن تەسىرلەندۈرۈپ ، ئاشۇ قاراڭغۇلۇقتىن ئېلىپ چىقىپ كېتىش ئىشەنچى بار ئىدى . ھەر قېتىم سىرتلارغا بېرىپ قالسا ، ئۇنىڭغا سوۋغات ئالغاچ كېلەتتى . يىپەك توقۇلما چىقىدىغان تايلاندقا ، پېلەك توقۇلمىلار مودا جاۋاغا بارغىنىدا ، ئۇنىڭغا ئاتاپ ھەر خىل كۆڭلەك ۋە قولدا توقۇلغان كەشلەرنى ئالاتتى . قىز ھەر قېتىم ئۇنىڭ قولىدىن بۇ نەرسىلەرنى ئالغىنىدا خجىللىق ئارىلاش كۈلۈپ تۇرۇپ :

— مەن بىراۋنىڭ ماڭا مۇنداق ياخشى مۇئامىلە قىلىشىغا كۆنەلمەيمەن ، — دەيتتى .

ئۇ كۆڭلەك ۋە ئاياغلارنى ئالدىيۇ ، زادىلا كىيىپ باقمىدى .

ئۇچىسىغا دائىملا ھېلىقى كەڭ قارا پۇتۇن كۆڭلەكنى كىيىۋالاتتى . ئۇ كۆڭلەك تولا يۇيۇلۇپ پاسونىنىمۇ ئۇققىلى بولماس بولۇپ قالغان ، تاغاردەكلا ئۇنى ئىچىگە سولىۋالغان ، بېلى نەدە ، بىلگىلى بولمايتتى .

قىزدىكى بۇ خىل سالماقلىق ئەكسىچە پوپنى ساراسىمگە سېلىپ قويماتتى . پوپ ھەمىشە ئۇنى كۆڭلى بىر يەردە ئەمەستەك ھېس قىلاتتى ، ئۇنى بىرىنى كۆتۈۋاتقاندەك ، ئۇ ئادەم تۇيۇقسىز پەيدا بولۇپ ، قىزنى ئېلىپ كېتىدىغاندەك قىياس قىلاتتى . پوپ قىزنىڭ ئاشۇ ئادەمنىڭ كېمىسىگە چىققان ھالىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ كۆردى . قىز يەنە ئىلگىرىكىدەكلا ھەددىدىن ئاشىدۇ ، پۇتۇن بەدىنىدىن ۋايىگە يېتىپ پىشقان مېۋىنىڭ ھېدى كېلىدۇ . بۇلار پوپنىڭ ئالدىدا مەڭگۈ كۆرۈنمەيدىغان كۆرۈنۈشلەر ، پوپ بىلەن مەڭگۈلۈك ئالاقسى يوق خۇشاللىقلار . پوپ مۇشۇنداق چەكسىز تەسەۋۋۇرلار ئىچىدە غەزەپلىنەتتى ، قىزنىڭ راستىنلا بىرىنى كۈتۈۋاتقانلىقىنى جەزملەشتۈرەتتى . بۇ يەر قىز ئۇچۇن جاراھىتىنى ساقايتىۋالىدىغان ۋاقىتلىق ئۆتەڭ ، ئۇ تولۇق ساقىيىۋالغاندا ، ئاشقى پەيدا بولغان ھامان ، ھېچنېمىگە قارىمايلا كېتىپ قالىدۇ .

پوپ ئۆزىنى مۇشۇنداق ئايىغى چىقمايدىغان تەسەۋۋۇرلار ئىچىدە ساراڭ بولايلا دەپ قېلىۋاتقاندەك ھېس قىلدى .

3

بىراق ، پوپنىڭ دىلى كىچىككىنە يورۇپ قالدى . ئىشلاردا يېڭى بىر بۇرۇلۇش بولىدىغاندەك قىلاتتى .

ئىيۇلدا پوپ ياۋروپادا سایاھەت قىلىۋاتقان ئوغلىدىن كەلگەن خەتنى تاپشۇرۇۋالدى . ئۇ خېتىدە دادىسىنى ئىنتايىن سېغىنغانلىقىنى ، ئىسسىق بەلۋاغدىكى ئارالغا ئۇنى يوقلاپ كەلمەكچى ئىكەنلىكىنى يازغانىدى .

پوپ خەتنى قويۇپ ، گۈللۈككە سەيلىگە چىقتى . ھېلىقى ئوتلار ئارىسىغا مۇنداقلا چېچىپ قويغان ئۇرۇقلار شاخ چىقىرىپ ئۆسۈپ ،

گـۇلـمـۇ ئـبـچـىـلىپتۇ . ۋاقىت يەنە بىر قېتىملىق تۇغۇلۇشنى تاماملىغاندەك قىلاتتى ، مانا مۇشۇنداق تېز . پوپنىڭ ھېلىمۇ ئېسىدە تـۇرۇپتۇ ، سۇڭ سۇڭنى تۇنجى قېتىم كۆرۈپ ئۇزۇن ئۆتمەي ، دىنىي جەمئىيەتتىكى دەرىسا مومای نەدىن ئەكەلگەنكەن ، بىر سقىم گـۇل ئـۇرۇقـىـنـى نـاھـايىتى سىرلىق ھالدا چېركاۋنىڭ ئارقا ھويلىسىدىكى گۇللۇكتىكى مۇشۇ بوش يەرگە چېچىپ قويغانىدى . ئاڭلاشلارغا قارىغاندا ، بۇ مومايمۇ ياش چېغىدا پۇتۇن سېيماسىدىن رومانتىكلىق يېغىپ تۇرىدىغان قىز ئىكەن ، ئەمما ئۇلار ناھايىتى يىراقتىكى ئىشلار ئىكەن . پوپ ئۇنى كۆرگەن چاغدىلا ئۇ ئاللىقاچان ماكچايغان مومای بولۇپ ، ئۇنىڭ ئۇ گۇلدەك چاغلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلىمۇ بولماس بولۇپ قاپتىكەن .

«بۇ بىر تەرتىپى يوق ئەل ، ھەتتا پەسىللىرىمۇ قالايمىقان ، چېچەك مەزگىلىمۇ يوق ھەم ھەر ۋاقىت چېچەك بار . بۇ يەردە ھـايـاتـلىق شۇنداقلا بىر ئىش ، بالىلارنىڭ تۇغۇلۇپ بېقىلىشى ، تاشلىۋېتىلىشى ، ئۆلۈپ كېتىشى ئادەتتىكىلا ئىش . شۇغىنىسى ، بۇ يـەرنىڭ گۇل ـ گىياھلىرى كىشىنى تاڭ قالدۇرغۇدەك ھاياتىي كۈچكە ئىگە ، ھاياتىي كۈچ ئۇرغۇپلا تۇرىدۇ .» پوپنىڭ يادىدا ، ئۇ ئـىـلـگـىـرى ئوغـلـىـغـا يـازغـان خـېتىدە بۇ يەرنى مۇشۇنداق تـەسۋىـرلـىـگـەنـىـدى . بۇ يەر بارلىق ئۆسۈملۈكلەرنىڭ يايراپ ئـۆسىدىغان جەننىتى . ئاشۇ گۇللەر ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئېچىلىدۇ ، ۋارونكا شەكىللىك قارامتۇل سۆسۈن گۇللەر سۇس پۇراق چاچىدۇ . بۇ ناھايىتى تىنچ بىر گۇل ، كۆزگە ئانچە چېلىقمىپ كەتمەيدۇ . ئـەمـمـا ، پـوپ ئـىـككى ـ ئۈچ كۈندىن كېيىن ئۇنىڭ يېنىدىن ئـۆتكىنىدە ، گۇللەرنىڭ ئەسلىدىكى قېنىق سۆسۈن رەڭدىن ئاچ بىنەپشە رەڭگە ئۆزگىرىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ھەيران قالغانىدى . بەزىلىرى تامامەن ئۆزگىرىپ بولالمىغاچقا ، قېنىق ـ سۇس رەڭلەر بـىـرلـىـشـىـپ ، بـۇ يـەرنـى تـۇيـۇقـسـىـز ئاۋاتلاشتۇرۇپ ھەم پۇزۇرلاشتۇرۇپ قويغانىدى .

يەنە نەچچە كۈنلەردىن كېيىن ، پوپ ئاشۇ بىنەپشە رەڭلىك

گۈللەرنىڭ رەڭگىنىڭ پۈتۈنلەي ئۆڭۈپ ، قاردەك ئاقىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆرگەن . ئەمدىلىكتە گۈللۈكتە قاتمۇقات ئۇچ خىل رەڭ پەيدا بولۇپ ، قېنىق سۆسۈن رەڭدىن ئاق رەڭگىچە بولغان هاياتلىقنىڭ چېكىنىش جەريانىنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈۋاتاتتى . پوپ بۇ ئۇچ خىل رەڭ ئارىلىشىپ كەلگەن گۈلنىڭ هۆپپىدە ئېچىلغىنىنى كۆرۈپ ، دىلى يايراپ ، دەرهال بېرىپ دېرىسا مومايىنى چاقىرىپ كەلدى ، بۇ گۈلنىڭ نېمە گۈللۈكىنى سورىدى . دېرىسا مومای پوپنىڭ بۇ گۈلگە ئامراق بولۇپ قالغانلىقىنى پەملىگەنىدى . ئۇ مەنىۋىلۈق بىلەن كۈلۈپ قويۇپ :

— بۇ گۈلنى «تۈنۈگۈن ، بۈگۈن ، ئەتە» دەيمىز . ئۇلار ماڭا بالىلىق چاغلىرىمنى قايتىدىن هېس قىلدۇرىدۇ ... كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچىلا ئۆتۈپ كېتىدۇ ، — دېدى .

شۇ مىنۇتلاردا ، پوپ بۇ جۈلالىق ئۇچ رەڭ گۈللۈككە قارىغىنىچە ئۇلارنىڭ ئىسمىنى تەكرارلىدى :

— تۈنۈگۈن ، بۈگۈن ، ئەتە ... تۈنۈگۈن ، بۈگۈن ، ئەتە . دەۋر ئايلىنىۋاتىدۇ ، شۇنداق ، بۇ هەم هاياتلىقنىڭ ئايلىنىش ئوربىتىسى ، تەڭرىنىڭ ئىرادىسى .

4

ئەتىسى سەهەر ، سۈڭ سۈڭ ئىشكىنى ئىتتىرىپ ئاچقىنىدا بىر سېرىق كونۋېرت ئۈچۈپ چۈشتى . ئۇ قولىغا ئېلىپ قاراپ ، پوپنىڭ پوچېركىسىنى تونۇدى .

«ئالدىنقى كۈنى ، هېچكىم بىلمىگەن جىمجىتلىق ئىچىدە ئەللىك يەتتە ياشلىق تۈغۈلغان كۈنۈمنى ئۆتكۈزدۈم . سىزدىن ئوتتۇز ئالتە ياش چوڭلۇقۇمنى ئويلاپ ، ناهايىتى هارغىنلىق هېس قىلدىم ... »

سۈڭ سۈڭ ئاستاغىنا شىرە ئالدىغا كېلىپ ئولتۇردى . ئەينەك ئىستاكاننى قولىغا ئېلىپ سۇدىن بىر ئوتلىدى . ئۇ ئىستاكاندىكى تارغىنا سۇ يۈزىدىن پوپنىڭ دەرد ـ ئەلەم ۋە ئىلاجسىزلىق چىقىپ

تۇرغان سېيماسىنى كۆرگەندەك بولدى . سۇڭ سۇڭ پوپىنىڭ يېشىنى زادىلا ئويلاپ باقمىغانىدى — ئۇ ئەللىك يەتتە ياشقا كىرىپتۇ ـ دە .

«كېلەر ئايدا سىز ئۇچۇن چوقۇندۇرۇش مۇراسىمى ئۆتكۈزسەك بولىدۇ . بۇ مەن ئۇچۇن ناھايىتى خۇشاللىق ئىش . ئىزچىل مۇشۇ كۈننىڭ كېلىشىنى كۈتۈۋاتقانىدىم . ئاشۇ كۈننىڭ پات ئارىدا يېتىپ كېلىدىغانلىقىنى ئويلىسام ، قانچىلىك خۇش بولىدىغانلىقىمنى بىلەمسىز ؟ سىزنىڭ قايتا ھاياتلىققا ئېرىشكەنلىكىڭىزنى ، بۇۋىمەريەم ئانىمىزنىڭ قولىنى تۇتىدىغانلىقىڭىزنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرىدىغان بولدۇم··· بۇنىڭدىن باشقا ، سىزگە يەنە بىر ئىشنى ئېيتقۇم كېلىۋاتىدۇ . يەنە بىر مەزگىلدىن كېيىن ، بەلكىم كېلەر ئايلاردا ، ئوغلۇم بۇ ئارالغا مېنى يوقلاپ كېلىدۇ . ئېسىمدە قېلىشچە ، مەن ئىلگىرى سىزگە ئۇ تۇغرىسىدا سۆزلەپ بەرگەن ، بەلكىم سىزنىڭ يادىڭىزدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكەندۇ . ئۇ بولىدىغان يىگىت ، قامەتلىك ، كېلىشكەن ، ناھايىتى ساغلام ، يەنە مەندەك غەمكىن ئەمەس ، ناھايىتى خۇشخۇي . مېنىڭچە ، ئۇ كەلگەندە كۆرۈپ بېقىڭ ، ئەگەر دەل مېنىڭ كۈتكىنىمدەك ئۇنىڭغا ئۆچلا چىقىپ قالمىسىڭىز ، بەلكىم چىقىشىپ قالارسىلەر··· دېمەكچىمەن ، ئىككىڭلار بىللە ئۆتىسەڭلار ، سىلەرنىڭ چوقۇم بەختلىك بولىدىغىنىڭلارغا ئىشىنىمەن . »

«سىزنىڭ ئىلگىرى كېيىدە قىلغان ئىشلىرىڭىزغا كەلسەك ، چوقۇم ئۇنىڭدىن سىر تۇتىمەن . مۇنداق قىلىش گەرچە ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئادالەتسىزلىك بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ ئىشلارنى ئۆزىڭىز خالاپ قىلمىغان ، بەلكى موھتاجلىق زورلىغان . مېنىڭچە ، ئۇ كېيىن بىلىپ قالغان تەقدىردىمۇ ، ھامان كەچۈرۈۋېتىدۇ . شۇڭا ، ئۇ ئورۇنسىز ئىشلار ئۈچۇن غەم قىلىپ كېتىشىڭىزنىڭمۇ ھاجىتى يوق . سىز سوغۇق قان ھەم ئەقىللىق ، مېنىڭچە ، ئۇ سىزنى بىر كۆرۈپلا ياقتۇرۇپ قالىدۇ ··· سىلەرنىڭ توي مۇراسىمىڭلارنىمۇ تەسەۋۋۇر قىلىپ باقتىم ، سىلەر — بىر جۈپ چىرايلىق ياش

بۇنىمەرىيەم ئالدىدا تۇرۇپ قەسەم بېرىسىلەر ، ئۇزۇك ئالماشتۇرىسىلەر ، سۆيۈشسىلەر... جەزملەشتۇرىمەنكى ، ئۇ مېنىڭ بۇ ئۆمرۇمدىكى ئەڭ بەختلىك مىنۇتلىرىم... »

«شۇغىنىسى ، ئۇ يالغۇز بالا ، بالىلىق چاغلىرىدا ئاپىسى ئىككىنىز تولىمۇ ئەركە ئۆگىتىۋەتكەن ، چوڭ بولغاندىن كېيىن سەل ئۆزۈمچىل بولۇپ قالدى ، باشقىلارغا كۆيۈنۈشنى بىلىپ كەتمەيدۇ . بىلمىدىم ، سىزنى چۈشىنەرمىكىن ، هالىڭىزدىن ئوبدان خەۋەر ئالالارمىكىن . مېنىڭچە ، مەن سىزنى چۈشىنىمەن ، هالىڭىزدىنمۇ ئوبدان خەۋەر ئالالايمەن . ئەپسۇس ، مېنىڭ كۈنلىرىم ئازلا قالدى ... »

قىز خەتنى قويۇپ ، ئىختىيارسىز خورسىنىپ قويدى . ئۇ ئالدىدىكى خەت يېزىلغان قەغەزدىن سۇس خۇش پۇراق تارىلىۋاتقانلىقىنى سەزدى . ئۇ بىر خىل ئېنىق پەرقلىنىپ تۇرىدىغان ئوخشىمايدىغان پۇراقلار ئىدى . ئۇ كۆزلىرىنى يۇمدى ، بالىلىق چاغلىرىدىكى هېد قايسى بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلاردىن چىقتىكىن ، ئاستا ـ ئاستا ئۇنى ئۆز قوينىغا ئالدى . ئارقىدىنلا ، هازىرقى ئۆزىنى كۆردى ، ئاندىن كېيىن كېيىنكى ئۆزى ... ئۇ خۇددى مۇئەللەققە تاقاشقان ئايلانما پەلەنپەينى دەسسەپ ، قەدەممۇقەدەم ئۆرلەۋاتقاندەك بولدى .

ئۇ خۇش پۇراقلىق سالام خەت قەغەزنىگە بېشىنى قويۇپ ئۇخلاپ قالدى ، بىر چۈشىدىلا پۈتكۈل هاياتىنى كۆرۈپ بولدى . ئۇ ئويغىنىپ ، ئاشۇ سالام خەتنى مىجىلغىنىچە هەسرەتلىك يىغلاپ كەتتى . بۇ خەت ئۇنىڭ ئۈچۈن بىردىنبىر ئىسپات ، چۈنكى ئۇ بۇ دۇنيادا ئۇنىڭ هالىدىن بىر ئۆمۈر خەۋەر ئېلىشقا رازى بىر ئادەمنىڭ بارلىقىنى ئىسپاتلاپ تۇرۇپتۇ .

ئوخشاشلا بىر ۋاقىتتا ، پوپمۇ چۈشىدىن ئويغاندى . ئۇ چۈشىدە ، پالما دەرىخىدەك تۈپتۈز ، قامەتلىك ئوغلىنىڭ ئۆزىگە قاراپ خۇشخۇي هالدا كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى . بىراق ، نەچچە يىل

كۆرۈشمىگەچكە پوپ ئۇنى تونۇيالمايۋاتقۇدەك . ئۇ شۇنچىلىك سالاپەتلىك ، شۇنچىلىك مەردانە ئىكەنكى ، يول ماڭغاندا كىيىملىرىنىڭ سۈركىلىشىدىن چىقىۋاتقان شارت ـ شارت قىلغان ئاۋازمۇ شۇنچە تەكشى ھەم سۈرلۈك ، خۇددى بىر شاھزادىگىلا ئوخشاپ تۇرغۇدەك . پوپ ھاياجانلانغانلىقىدىن ئۇنىڭ ئىسمىنىمۇ توۋلىيالمايۋاتقۇدەك ، پەقەت ئىچىدە ئاستاغىنا ئۇنى چاقىرىپتۇ — ئاللېن .

پوپ تىترەپ تۇرۇپ سۇئال سۇئىنىڭ قولىنى ئاللېنىنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپتۇ ، بىر جۈپ ياشنىڭ باشلىرىدا نۇرلار چېچىلىپتۇ ، ئالقش ۋە مەدھىيىلەشلەر ئاڭلىنىپتۇ . بۇ مىنۇتلاردا پوپ ئۆزى نەدىدۇ ؟ ھە ، ئۇ دەل ئۇلارنىڭ توي مۇراسىمىدىدەك ، ئۆزى ئىلگىرى ئېيتقان بۇ ئۆمرىدىكى ئەڭ بەختلىك مىنۇتتىمىش . ئۇ ھەقىقەتەن كۈلۈمسىرەۋاتقۇدەك ، خۇددى كۆپچىلىككە ئوخشاشلا . شۇغىنىسى ، بۇ مۇراسىم نېمانچە ئۇزاقتۇ ؟ ئۇلار قەسەم بېرىشتى ، ئۇزۇك ئالماشتۇردى ، سۆيۈشتى . بۇ ھەربىر ھالقىلارنى ساناقسىز قېتىم تەكرارلاۋەردى ، ھەممىنى ئۇنتۇغان ھالدا سۆيۈشۈۋەردى ، خۇددى ئىرماش ـ چىرماش بولۇپ كەتكەن ئىككى توپ دەرەخكىلا ئوخشاپ قالدى . پوپ غېرىبانە ھالدا قاتتىق ياغاچ ئورۇندۇقتا ئولتۇرغۇدەك ، ھېچكىممۇ ئۇنىڭ ئۆزىنى قويىدىغان جاي تاپالماي قېلىۋاتقان بىئارام كەيپىياتىغا دىققەت قىلمىغۇدەك ، ئۇ تامامەن ئۇنتۇلۇپ كېتىلگەنىدى .

پوپ ئۆزىنى كۆيۈپ كۆسەي بولۇپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلدى ، تېنىدىكى ئەڭ ئاخىرقى كىچىككىنە سۇيۇقلۇقمۇ ئېقىپ تۈگەيلا دەپ قالدى . ئەمما ، ئۇلار يەنىلا سۆيۈشۈۋاتاتتى . ئاھ ، ئۇلار بىر جۈپ بىر دىل ـ بىر نىيەتلىك زەھەرلىك يىلانلار ، قىپقىزىل زەھەرلىك تىللىرى بىلەن قەسەم بېرىشمەكتە . ئۇ ئاخىر چىدىيالماي ۋارقىرىۋەتتى : نېمىشقا بىرەرى ماڭا بىر ئىستاكان سۇ بەرمەيدۇ !

ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئۇلارنىڭ ئەسەبىيلەرچە سۆيۈشۈشلىرى

سۈمۈرۈپ كەتكۈدەك ، كىچىككىنە ئىزىمۇ قالمىغۇدەك . ئۇ جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىراۋاتقۇدەك ، تىركىشىۋاتقۇدەك ، تاكى چۈشىدىن ئويغانغانغا قەدەر بۇ قورقۇنچلۇق تويدىن قۇتۇلالماپتۇ .

5

كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچىلا ، سۇڭ سۈڭنىڭ چوقۇندۇرۇلىدىغان كۈنىمۇ يېتىپ كەلدى .

پوپقا نىسبەتەن بۇ كۈنلەر تولىمۇ تەسلىكتە ئۆتۈۋاتاتتى . ئاشۇ توي مۇراسىمىغا ئائىت چۈشنى كۆرگەندىن بۇيان ، ئۇ ئاللىبىنىڭ كېلىشىدىن قورقىدىغان بولۇپ قالدى . ئاللىبىنىڭ پىلانىنى تۈيۈقسىز ئۆزگەرتىپ ، باشقا جايغا بارىدىغان بولۇپ قېلىشىنى ئارزۇ قىلىۋاتاتتى .

پوپ ئۆزىنىڭ ئاجىزلىقىغا نەپرەتلەندى ، بىر چاڭقاق چۈشىنىڭ شۇنچە قورقۇنچ سېلىۋەتكەنلىكىگە ئاچچىقى كەلدى . ئاللىبىن دېگەن ئۇنىڭ ئەتىسى ، ئەجدادىنى ئەۋلادىغا تۇتاشتۇرىدىغان يىپ . ئۆزىنىڭ شۇنچە قىممەتلىك دەپ قارىغان ھېسسىياتى دەل ئاللىبىنىڭ تېنىدە داۋاملىشىدۇ ، مۇھەببىتىنى ئۇنىڭغا ئۆتكۈزۈپ بەرسە گۈلى - گۈلىگە كېلىپ كېتىدۇ . مۇھەببىتى ئۇلار بىلەن تەبىئىيلا بىرىكىپ كېتىدۇ ، ھېچقانداق ئىزى قالمايدۇ — ئەمما ئۇ نېمىشقا يەنە شۇنداق كۈچلۈك ھەسەت قىلىدۇ ؟

ئىشلار مانا مۇشۇنداق بىمەنە ، پوپنىڭ يۈرىكىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدا بىر قورقۇنچ بار ، ئۇ بولسىمۇ بىراۋنىڭ سۇڭ سۈڭنى ئۇنىڭ يېنىدىن مەڭگۈلۈككە ئېلىپ كېتىشى . سۇڭ سۈڭنى تۇتۇپ قېلىش ئۈچۈن ، ئۇ ھەتتا ئوغلىنى دوغا تىكىشكىمۇ چىدىدى ، ئۇنى سۇڭ بىلەن توي قىلدۇرماقچى بولدى .

ئەجەبا ، ئۇلارنىڭ ئۆزىنى تاشلاپ كېتىپ قېلىشى ، بىچارە پوپنى بۇ كىچىك ئارالدا قالغان ئۆمرىنى غېرىبلىقتا ئۆتكۈزۈشكە قالدۇرۇشى — دەل ئۇنىڭ كۈتۈۋاتقىنى ئەمەسمىدى ؟ ئايالى ئۇلۇپ كېتىپ ، مۇشۇ ئارالدا قېلىشنى قارار قىلغاندىلا ، مۇشۇنداق

تەييارلىق كۆرۈپ بولغان ئەمەسمىدى؟
گەرچە ئۇ بۇنىڭ ئەڭ ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش ئىكەنلىكىنى بىلسىمۇ، بىراق يەنىلا ئەمەلىيەتكە ئايلىنىپ قېلىشىنى خالىمايۋاتاتتى، نېمىندۇر چىڭ تۇتۇۋېلىشقا ئۇرۇنۇۋاتاتتى.

پوپ سۇڭ سۇڭ ئۇچۇن چوقۇندۇرۇش سۇيى تەييارلىدى. ئۇ بىر قېتىملىق داغدۇغىلىق مۇراسىم بولدى. سۇڭ سۇڭ نۇرغۇن تەكلىپنامىلەرنى يېزىپ، كېمىدىكى ۋە مۇساپىرلار لاگېرىدىكى ھەدە - سىڭىللىرىنى تەكلىپ قىلدى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى زادىلا چېركاۋغا كىرىپ باقمىغانىدى. بىراق، شۇ جايدا ئولتۇرغىنىدا، تامامەن بۇ سۇرلۇك كەيپىياتنىڭ ئىسكەنجىسىگە ئېلىنىپ، ئۆزىنى تەنتەنىلىك تىياتىرنىڭ بىر ئارتىسىدەك ھېس قىلىپ قالدى، شۇڭا ئىختىيارسىز ھاياجانلىنىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئەڭ سەممىي تىلەكلىرىنى بۇ سۆيۈملۈك سۇڭ سۇڭغا ئاتىدى.
يەنە بىر ئالاھىدە باغاق بولۇپ، سۇڭ سۇڭ ئۇنى مەخسۇس ئادەمدىن دېگىز بويىدىكى كېمە ئۆيىدە تۇرىدىغان قىزغا ئەۋەتكەنىدى. ئۇنىڭ كەيپىياتى ناھايىتى ئېغىر بولدى، بىر قاراشتىلا، بۇ قىزنىڭ ئۇنىڭ ئۇچۇن ئادەتتىكى ئادەم ئەمەسلىكى بىلىنىپ تۇراتتى.
كىچىك بىر ئەما قىز ئىدى، ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن كۆزلىرىدە ئازراقمۇ نەملىك كۆرۈنمەيتتى. كۆزىلا ئەمەس، ئۇنىڭ پۈتكۈل تېنىمۇ قۇرۇپ قاقشال بولۇپ كەتكەن، شاخ - يوپۇرماقلىرى پۈتۈپتىلگەن دەرەخكىلا ئوخشاپ قالغانىدى. بىرەيلەن ئۇنى قولتۇقلىغىنىچە سۇڭ سۇڭغا قاراپ مېڭىپ كەلدى. بىرگە كېلىۋاتقىنى بىر كېلىشكەن يىگىت بولۇپ، ئەما قىزغا سېلىشتۇرغاندا رەتلىك ھەم ساغلام كۆرۈنەتتى. بۇ يىگىتمۇ سۇڭ سۇڭنى تونۇيتتى. ئەما قىزدىن ئاۋۋال ئۇ ئېغىز ئاچتى:
— ئەسلىدە بۇ يەرگە كېلىۋاپتىكەنسىز - دە، بىز ئىزچىل سىزنى ئىزدىدۇق.
ئۇنىڭ تەلەپپۇزى يېقىشلىق ئىدى. بۇ ئۇچەيلەن چوقۇم

تونۇشقىنىغا ئۆزۈن بولغان دوستلار ئوخشايدۇ ، ئەجەبا كۆز ئالدىدىكى بۇ ئەر سۇئال سۇئال ئىزچىل ياد ئېتىپ كېلىۋاتقان ھېلىقى ئەرمىدۇ ؟ پوپ پەرەز قىلىشقا باشلىدى ، ئەمما ئۇنداق ئەمەستەكمۇ قىلاتتى ، چۈنكى سۇئال سۇئىنىڭ نەزىرى ئۇنىڭ جىسمىدا بىر دەممۇ توختىمىدى .

كۆرۈۋالغىلى بولاتتىكى ، سۇئال سۇئال كەلگەن ئەما قىزغا بەكلا ئېتىبار بېرىۋاتاتتى . ئۇ بەلكىم ئۇنىڭ ئەڭ يېقىن ئادىمى بولسا كېرەك . ئەما قىز ئەرۋاھىتەكلا بولسىمۇ ، ئەمما مەغرۇر كۆرۈنەتتى ، ئاۋۇ كېمىدىكى غەزەلخان قىزلارغا ئوخشىمايتتى .

— ئالدى بىلەن چوقۇندۇرۇشنى كۆرۈڭلار ، قالغان گەپنى كېيىن قىلىشايلى ، — ھېلىقى ئەر بىرنېمە دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللىشىگە ، سۇئال سۇئال سوغۇقلا ئۈنى توستى . شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئولتۇرۇپ چوقۇندۇرۇش مۇراسىمىنى كۆرۈشكە تەرەددۇت قىلدى .

قىز ئاق رەڭلىك چوقۇندۇرۇش مۇراسىم كۆڭلىكى كىيگەن ، ئاق قۇدەك گۈزەل ئىدى . ئۇ گويا توساتتىنلا خېلى چوڭ بولۇپ قالغاندەك ، مۇراسىم باشلىنىش ئالدىدا ئۆزگىچە ھەم ئېسىلزادە كۆرۈنۈپ كەتتى .

پوپ ئۇنىڭ لاتاپىتىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ ، كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە مۇراسىمنىڭ باشلىنىشىنى جىمجىتلىق بىلەن كۈتتى . ئەمدىلىكتە ئۇ ھەرقانداق قالايمىقان خىياللاردىن ۋاز كېچىپ ، پۈتۈن نىيىتى بىلەن بۇ مۇراسىمغا رىياسەتچىلىك قىلىشنىلا ئويلىدى ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە بۇ قايتا ھاياتلىققا ئېرىشىشنى بېشىدىن كەچۈرمەكچى بولدى . ئۇنىڭ قىز ئۈچۈن قىلىپ بېرەلەيدىغىنى مۇشۇ مۇراسىملا ئىدى . مۇشۇ ئىشتىن ئۇزاق ئۆتمەي ، قالغان ئىشلارغا ئاللىبۇرۇن ئىگە . ئۇ گويا باھار شامىلىدا يۇيۇنغان شاھزادە ، كېيىن سۇئال سۇئىغا شېرىن ھەم يېڭىچە تۇرمۇش ئاتا قىلىدۇ .

چوقۇندۇرۇش سۈپىسى ئوچ قەۋەتلىك ئىمارەتتەك ئېگىزلىكتىكى يېرىم ئاي شەكىللىك بالكون ئىدى . سۇك سۈك چوقۇندۇرۇش كۆلچىكىدە ئۆرە تۇراتتى ، پوپ ئىنجىلدىكى چوقۇندۇرۇش سۆزلىرىنى ئوقۇۋاتاتتى . بىر قەدەم نېرىدىلا تۇرغان قىز ئۇنىڭ ئاۋازىنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى سېزەلەيتتى . كۆزلىرىنىڭ ئۇچرىشىشىدىن بەلكىم يېقىملىق نۇرلارمۇ يانغان بولغىيدى ، بۇنى پەقەت ئۇلارنىڭ ئۆزىلا بىلىدۇ . پوپ چوقۇندۇرۇش سۆزىنى ئوقۇپ بولۇپ ، مۇراسىم يارەمچىسى بىلەن بىللە قىزنى تۇتۇپ ئارقىسىغا ئوچ قېتىم ياتقۇزۇپ ، ئۇنىڭ پۇتۇن بەدىنىنى مۇقەددەس سۇغا چىلىغۇزدى .

قىز سۇدىن تۇرغىنىدا كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇۋالغان ، چىلىق - چىلىق ھۆل بولۇپ كەتكەن چاچلىرى ھال رەڭ مەڭزىلىرىگە چاپلىشىپ قالغان ، قارىماققا شۇنچىلىك كىچىك كۆرۈنەتتى ، خۇددى يېڭى تۇغۇلغان بوۋاقتەكلا .

پوپ تېرىپ كەلگەن بۇ ياۋا گۈل مۇقەددەس سۇغا تويۇنۇپ ، ئاخىر كۆزنى قاماشتۇرغۇدەك غۇنچىغا ئايلاندى .

پوپ قىزغا :

— ھازىر سىز يېڭىدىن تۇغۇلغان ھالەتكە قايتتىڭىز ، — دېدى .

قىز كۆزلىرىنى ئاستاغىنا ئاچتى ، سۇ تامچىسى كىرپىكلىرىدىن ، كۆز قۇيرۇقلىرىدىن ئېقىپ چۈشتى . ئۇ ئېڭىشىپ چېركاۋدىكى مۇراسىم ئەھلىگە قارىدى ، ئاندىن پوپقا قاراپ مەنىلىك كۈلۈپ قويدى .

ئارقىدىن بىر ئىرغىپلا چوقۇندۇرۇش سۈپىسىدىن پەسكە سەكرىدى .

قىز بىر قۇشتەكلا ئۇچقاندا ، پوپ تەبئىلا قوللىرىنى سوزۇپ ئۇنى تۇتۇۋالماقچى بولدى . ئۇنىڭ قوللىرى قىزنىڭ پۇتلىرىغا تەگكەندەكلا قىلدى — ناھايىتى سوغۇق ، جاراھەت قاپلىغان پۇتلار پوپنىڭ كۆز ئالدىدا پۈلاڭلاپلا يىتتى ، پوپنىڭ قوللىرى

چوقۇندۇرۇش سۈيىده هۆل بولدى ، سۇ تامچىلىرى كۆزلىرىنى توستى . بۇ سۇ قېرىق ئىدى . پوپ ئېگىلىپ پەسكە قارىدى ، قىز يەرگە چۈشۈپ بولغانىدى ، ئاپئاق كۆڭلىكى قىپقىزىل رەڭگە ئۆزگەرگەن ، ئۇنىڭ ئارقىسىدا كەڭ يېيىلىپ تۇراتتى ، خۇددى قاناتلىرىنى ئېچىپ تۇرغان توزدەكلا .

كۆپچىلىك چۇقان سالغىنىچە بىردەكلا ئاشۇ يەرگە چۈشكەن توزغا قاراپ يوپۇرۇلۇپ كەلدى . ھېچكىم ئەما قىزغا نېمە ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى ئېيتىپ بەرمىدى . ئۇ پەقەت تۇيۇقسىز گۈپ قىلىپ يەرگە چۈشكەن ئاۋازنى ئاڭلىدى . خۇددى كۈچسىز گۈلدۇرماما بۇلۇتلار ئارىسىدىن يۇمىلاپ ئۆتكەندىكىدەكلا — قان ھىدى تارالغاندىلا ، ئاندىن ئۇ نېمە ئىش بولغىنىنى بىلدى .

پوپ داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالدى ، خېلىدىن كېيىن ئېسىنى يىغىپ چوقۇندۇرۇش سۈپىسىدىن يەنە پەسكە قارىغىنىدا ، توپلىشىپ قالغان نۇرغۇن باشلار قىزنى ھىممىدە توسۇۋالغانىدى .

پوپ چوقۇندۇرۇش كۆلچىكىدىكى سۇغا ئۆزىنى چىلىدى ، ئاندىن تۇگۈلۈپ ئولتۇرۇپ ، بۇ مۇقەددەس سۇغا قۇلاقلىرىنى ئەتكۈچە چۆكتى ، بارلىق ئاۋازلارنى ئاڭلىغۇسى يوق ئىدى . ئۇ يىغلىۋەتتى .

قاشتېشى تېرىش

سىزنى ھېلىمۇ كۆرەلەيمەن : بىر ئەكس سادا ،
سەزگۈنى ئىشلەتكىلى بولىدىغان سۆز
سىلاپ تۈتۈش ، خوشلاشقاندىكى تاغ ئومۇرتقىسى .

— پائۇل سېلان : «سىزنى ھېلىمۇ كۆرەلەيمەن»دىن

ئالدىنقى بۆلەك

1

جىنچىراغلار يېقىلدى ، گۈمبەزسىمان ئېگىز تورۇسلۇق ئۆي يورۇپ كەتتى . دوختۇر ئۇنىڭ كەڭ كۆڭلىكىنى قايرىپ ، تومپىيىپ چىققان قورسقىنى سىلاپ ، ئۇنىڭ سالامەتلىكىنى تەكشۈردى .

«هامىلدار بولغىنىغا يەتتە ئايدىن ئېشىپتۇ» دېدى دوختۇر . كۆپچىلىك هاڭ ـ تاڭ قېلىشتى . بىراق ، بۇ قىز نېمىلا دېگەنبىلەن كېسەلدىكى غەزەلخان ، بۇرۇنمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلار يۈز بەرگەن ، غەزەلخانلار ئېهتىياتسىزلىقتىن هامىلدار بولۇپ قېلىپ تۇغۇشسىزلا يوقاپ كېتىپ ، يوشۇرۇنچە يەڭگىيتتى . ئۇنىڭمۇ شۇنچە ئايلاردىن بېرى قارىسىنى كۆرسەتمىگىنى بىكار ئەمەسكەن ـ دە . ئۇنىڭ بىلەن بىللە كېسەل تۇرمۇش كەچۈرىدىغان هەدە ـ سىڭىللىرى مۇشۇنداق ئويلىدى .

ئۇ شۇنچە ئېگىز جايدىن چۈشۈپمۇ دەرهال ئۆلمىدى ، هېلىمۇ ئەس ـ هوشى جايىدا ، نومۇس قىلغىنىدىن كۆڭلىگىنى چىڭ بېسۇبلىپ ئىڭراۋاتاتتى .

— ئۇنى قۇتۇلدۇرغىلى بولمايدۇ ، بۇ بالىمۇ تىرىك قالمايدىغان بولدى ـ دە ... — دېدى دوختۇر ئۇتتۇرسىغىلا .

سەكراتتىكى ئايال بارماقلىرىنى كېرىپ ، قورسقىغا ئاستاغىنا ئۇرۇپ قويۇپ ، كۆرەڭلىك بىلەن كۈلۈپ قويدى .

— چۇن چىنى چاقىرىپ كېلىڭلار ، — دېدى ئۆلەر هالەتتىكى ئايال ، يېنىچە بولۇۋىدى ، يۈزى ۋە بىلەكلىرى تېنى ئاستىدىكى قانغا مىلەندى .

— سۇڭ سۇڭ ، مەن بۇ يەردە ، — چۈن چى كېلىپ ، كارىۋاتنى سلاشتۇروپ ، ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇردى . ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ چاچلىرىنى سلاۋېتىپ ، ئۇلارنىڭ ئالتۇندەك پارقىراق رەڭگىنى كۆرگەندەك بولدى . ئۇ ۋارقىراپ سۆزلىدى :

— سەن مېنى ئالايىتەن چاقىرىپ ئەكېلىپ ئۆلۈمڭنى كۆرسەتمەكچىمىدىڭ ، شۇنداقمۇ ؟ سەن نېمانچە ۋەھشي ؟

— ئازابلاندىڭمۇ ؟ ئەگەر ئازابلانغان بولسىڭ ، مەقسىتىمگە يەتكەن بولىمەن . مەن پەقەت سىزنى ئازابلىغۇدەك ئىقتىدارىمنىڭ بولۇشىنىلا ئارزۇ قىلاتتىم ، — دېدى سۇڭ سۇڭ .

— بەك ئازابلاندىم ، — دېدى چۈن چى ئېسىدەپ تۇرۇپ .

— تېخى بۇنىڭدىنمۇ بەك ئازابلىغۇدەك بىر ئىش بار ، دېسەم بولمىدىغان ـ بولمايدىغانلىقىنى ئويلىشىۋالاي ، — سۇڭ سۇڭ مەنىۋىلۇق بىلەن كۈلدى .

— ياق ، ھېچقانداق نەرسە مېنى سېنىڭ ئۆلۈمڭدىن بەك ئازابلىيالمايدۇ ، — چۈن چى بېشىنى چايقىدى ، سۇڭ سۇڭنىڭ يۈزلىرىنى سلاپ ، قان داغلىرىنى ئېرتتى .

— بۇ گېپىڭىز بەكمۇ ياقتى ، — دېدى سۇڭ سۇڭ . قان بەك كۆپ ئېقىپ كەتكەچكە ، ئۇ ھوشىدىن كېتەيلا دەپ قالغانىدى .

— بۇ راست گەپ ، — دېدى چۈن چى .

— ياق ، ئىشەنمەيمەن . بۇنىڭدىنمۇ بەك ئازابلانغۇدەك ئىش بار ، — سۇڭ سۇڭ بېشىنى چايقىدى . قان داغلىرى ئېرتىۋېتىلگەن يۈزىدە سۇس قىزىل ئىز قالغان ، تەكشى يېيىتىلمىغان ئەڭلىكلا ئوخشايتتى . كېيىدىكى چاغلاردا ، ئۇنىڭ بىر قۇتا ئەڭلىك ئالغۇسى بار ئىدى ، بىراق پۇل يېغىپ چۈن چىگە كېيمە ئۆي ياسىتىپ بېرىش ئۈچۈن ، ھەرقانچە ئەرزان مال بولسىمۇ ، سېتىۋېلىشقا كۆزى قىيمىغانىدى . ھازىر ئۇنىڭدا بار بولدى ، ئانچە كېچىكمىدى ، تەڭرى ئۇنىڭغا قەرزدار بولغانلىرىنىڭ ھەممىسىنى قايتۇرۇپ بەردى .

قىپقىزىل ئەڭلىك ، ساپ قان . ئەزرائىل ئۇنى ئېلىپ

كېتەلەيدۇ ، بىراق گۈزەللىكىنى ئېلىپ كېتىشكە ئامالسىز . ئەڭ ئاخىرقى مىنۇتلاردىمۇ ، ئۇ يەنىلا كىشىنىڭ ئەس ـ ھوشىنى لال قىلالىدى .

— قۇلاق سېلىڭ ، چۈن چى ، ئەڭ ئاخىرقى بىر مەخپىيەتلىكنى سىزگە دەۋېتەي . قورسىقىمدىكى بالا تۆگىنىڭ — سىزنىڭ ئاشقىڭىزنىڭ . كەچۈرۈڭ ، مەن پەقەت سىزدىن ئۆچ ئالاي دېدىم ، سىزنى ئازابلىغۇم ، مەن ئۇچۈن ئازابلاندۇرغۇم كەلدى .

چۈن چىنىڭ قوللىرى ئۇنىڭ مەڭزىلىرىدىن ئاجراپ بوشلۇقتا ئېسىلىپ قالدى . ئۇ قول ئېسەڭگىرەپ قالغان قۇشتەك بوشلۇقتا بىردەم پۇلاڭلىغاندىن كېيىن ، ئاخىر سۇڭ سۇڭنىڭ قورسىقى ئۈستىگە چۈشتى . ئەما قىزنىڭ قوللىرى ئادەتتىن تاشقىرى سەزگۈر ئىدى ، ھەتتا يۇمشاق ئەت ـ تېرە ئاستىدىكى ئاشۇ كىچىككىنە ھاياتلىقنىڭ كۈچلۈك يۈرەك سوقۇشىنىمۇ سېزىۋالدى . تارام ـ تارام ياشلار ئاخىر ئۇنىڭ كۆز چانىقىلىرىدىن دومىلاپ چۈشتى . سۇڭ سۇڭ توغرا ئېيتىپتىكەن ، ھەقىقەتەن ئۇنى تېخىمۇ ئازابلايدىغىنى بار ئىكەن . چۈن چى بىردەم خورلۇق ھېس قىلدى ، سۇڭ سۇڭ ئۇنى مۇشۇنداق قەبىھلەرچە ئالىقىنىدا ئوينىتىپتۇ ئەمەسمۇ .

— ئۇ سىز دېگەندەك ئۇنچىلىك ياخشىمۇ ئەمەس ئىكەن ، بىراق ھەقىقىي بىر ئەركەك ئىكەن ، — سۇڭ سۇڭ ئارانلا ئاڭلانغۇدەك ئاۋازدا دېدى .

چۈن چى كالپۇكلىرىنى چىشلىدى ، ھېچنېمە دېيەلمىدى . ئاشۇ مىنۇتلاردا زەھەرخەندىلىك بىلەن مۇنۇلارنى ئويلىدى : سۇڭ سۇڭ نېمىشقا تېخىچە تىنىقىدىن قالمايدىغاندۇ . جان ھەلقۇمىغا كېلىپ قالغاندا ، ئەجەب ھەيران قالغۇدەك ماغدۇرغا كەلدىيا ، خۇددى مەڭگۈ خوراپ تۈگىمەستەكلا . ئۇ بالدۇرراق ئۆلسە بوپتىكەن ، مۇشۇ مەخپىيەتلىكنى دېيىشتىن بۇرۇنلا ئۆلۈشى كېرەك

ئىدى .

— سىزنى چاقىرتىپ كېلىشىم ، سىزدىن ئەپۇ سوراش ئۈچۈن . ئۆلۈم ئالدىدا ئادەم ھامان توۋا قىلىدۇغۇ ، بۇنداق چاغدا ھەرقانداق گۇناھ كەچۈرۈم قىلىنىدۇ ، شۇنداقمۇ ، سۆيۈملۈك پوپ ؟ — سۇئال سۇئال كارىۋات يېنىدا ئۆرە تۇرغان پوپقا قاراپ قويۇپ دېدى .

— مەن سېنى مەڭگۈ كەچۈرمەيمەن ، — دېدى چۈن چى زەردىسى بىلەن .

سۇئال سۇئال چېھرىدە يەنە كۈلكە جىلۋە قىلدى .

چۈن چى ھەسرەت ۋە نەپرەت ئىلكىدە بىردەم تەنھا تۇرغاندىن كېيىن چىدىيالماي يەنىلا سورىدى :

— تۆگە ياخشى تۇرۇپتۇمۇ ؟

— ھەئە ، — بېشىنى لىڭشىتتى سۇئال سۇئال . شۇ دەقىقىلەردە رەھىمدىللىقى تۇتۇپ قالدىمۇ ، سۇئال سۇڭنىڭ چۈن چىنى يەنە بىر غايەت زور زەربىگە ئۇچراتقۇسى كەلمىدى . بەلكىم بۇ يەنە بىر خىل تېخىمۇ قەبىھ ئۆچ ئېلىش بولۇشىمۇ مۇمكىن : چۈن چى داۋاملىق ئەسلىمىلىرىنى ئىزدەيدۇ ، ئەسلىمىلىرى تېپىلغان بىر كۈنلەردە تۆگىنىڭ يېنىغا قايتىپ بېرىشنى ئارزۇ قىلىپ ياشايدۇ — ئۇ ئۆمرىنى بىكارغا ئاۋارە بولۇش بىلەن خورىتىۋېتىدۇ .

سۇئال سۇڭنىڭ مۇئەييەنلەشتۈرگەن جاۋابىغا ئېرىشكەن چۈن چىنىڭ كۆڭلى سەل ئارام تېپىپ ، قەلبىدىكى ئۆچمەنلىكلەرمۇ بىرئاز تارقىغاندەك بولدى .

نەپرەت خۇددى ئارقىسىدىن قوغلاپ كېلىۋاتقان يىرتقۇچقا ، سۇئال سۇئال بولسا مۇغەمبەر كېيىككە ئوخشاپ قالدى . سۇئال سۇئال يېنىككىنە بىر سەكرەپلا ھايات ـ ماماتدەريا سىدىن ئۆتۈپ ، قارشى قىرغاقتا بېرىۋالدى ، بۇ بىر دەريا ئايرىپ تۇرغان نەپرەتكە ئايلاندى . بۇنىڭدىن كېيىنكى ئۇزاق يىللار ئۇلارغا قارىمۇقارشى بولۇپ تىركىشىشكە يېتەرلىك ۋاقىت قالدۇرۇپ كەتتى . ئەمما ، مۇشۇ مىنۇتلاردا قىلىشقا ئەڭ تېگىشلىكى پەقەت ئۇنى ئوبدان ئۇزىتىپ قويۇش .

2

چۈن چىنىڭ قولى يەنىلا سۇڭ سۇڭنىڭ قورسىقىغا قويۇقلۇق تۇراتتى ، ئۇ ئاستاغىنا نەچچىنى چېكىپ ، ئىچىدىكى ھاياتلىقتىن كەلگەن ئەكس سادانى ئاڭلىيالمىدى . بۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى تىترەپ كەتتى .

— دوختۇر ، ئۇنى راستىنلا قۇتۇلدۇرۇۋالغىلى بولماسمۇ ؟

مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن جاۋابقا ئېرىشكەندىن كېيىن ، چۈن چى توساتتىن بۇرۇلۇپ كارىۋاتقا ئولىشىۋالغان كىشىلەرگە قاراپ :

— ئۇنىڭ قورسىقىدىكى بالا تېخى ھايات ئىكەن ، بىز بۇ ھاياتلىقنى ساقلاپ قالايلى ، — دېدى .

پوپ يۈزلىرى ياش ، سورىدى :

— قانداق ساقلاپ قالىمىز ؟

چۈن چىنىڭ يېنىدا تۇرغان جۇڭ چېيەن ئېگىلىپ ئاستا چۈن چىگە پىچىرلىدى :

— جەزملەشتۈرەلەمسىز ، بالا راستىنلا ھاياتمىدۇ ؟

— ھە ، جەزملەشتۈرەلەيمەن . سۇڭ سۇڭنىڭ قورسىقىنى يېرىپ ، بالىنى ئېلىۋالساق بولارمىكىن ··· — دېدى چۈن چى ئاخىر ياشلىرىنى سۈرتۈۋېتىپ .

ئۆيئىچى تىمتاس بولۇپ كەتتى ، پەقەت قان ئېقىۋاتقان ئاۋازلا بار ئىدى .

— قورسىقىنى يېرىساق ، ئۇ شۇ زامان جېنىدىن جۇدا بولىدۇ ، — دېدى دوختۇر ئاستاغىنا .

— بۇ سىزنىڭ ئۆچ ئېلىۋاتقىنىڭىزمۇ ؟ — سورىدى پوپ ئازابلانغان ھالدا بېشىنى چايقاپ .

— ياق ، مەن ئۇنىڭ ئۈچۈن بالىسىنى ساقلاپ قالسام ، كېيىن ئۇنىڭ روھى چوقۇم مەندىن خۇش بولىدۇ ، — دېدى چۈن چى ناھايىتى تەمكىنلىك بىلەن .

جۇڭ چېيەن سۇڭ سۇڭنىڭ قوللىرىنى ئاستاغىنا تۇتۇپ ، ئۇنى

تۇرتتى :

— سۇڭ سۇڭ ، مۇشۇنداق قىلىشىمىزغا قوشۇلامسىز ؟ مۇشۇنداق قىلىشىمىزنى ئۈمىد قىلامسىز ؟

سۇڭ سۇڭ كۈلۈمسىرىدى ، كۆزلىرى يۇمۇلغان ، جاۋاب بەرمىدى . ئۇنىڭ نەپسى قىيىنلاشتى ، قورسقىنىڭ بىر ئۆرلەپ ، بىر چۈشۈشىمۇ ناھايىتى روشەنلەشتى . كېتىش ئالدىدا ھامان كۆزى قىيمايدۇ . ھەممەيلەن ئۇنىڭ بۇ دۇنياغا تارتىشۇاتقانلىقىنى ھېس قىلىشتى . ئۇنىڭ ئارام تېپىپ قالغاندەك بولۇپ قالغان چىراي ئىپادىسى ئۇنىڭمۇ بۇ بالىنى قالدۇرۇپ كەتكۈسى بارلىقىنى ئىپادىلەپ تۇراتتى .

— تېز بولۇڭ ، دوختۇر ، بولمىسا ئۇلگۈرەلمەي قالىمىز ، — دېدى چۇن چى قەتئىيلىك بىلەن .

دوختۇر تەمتىرەپ كۆچىلىككە قارىدى ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن بەزى پىكىرلەرنىڭ چىقىشىنى ئۈمىد قىلدى . لېكىن ، ھېچكىم ئۇندىمىدى .

— دوختۇر ، باشلاڭ ! بىزنىڭ باشقا تاللىشىمىز يوق ، پەقەت سىناپ باقماي نېمە چارە ، — دېدى جۇڭ چيەن .

ھەممەيلەن قوشۇلغاندەك قىلاتتى ، لېكىن زۇۋان سۆزلىمەيتتى . گەرچە سۇڭ سۇڭ ئۆلەي دەپ قالغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇنىڭ قارىنىي يېرىپ ، مۇددەتتىن بۇرۇن ئۇنىڭ ھاياتىنى ئاخىرلاشتۇرۇش يەنلا قەبىھلىكتەك بىلىنەتتى .

— ئەزەلدىن مۇنداق ئىش قىلىپ باقمىغانىدىم ، بەلكىم ... بەلكىم ياخشى قىلالماسلىقىم مۇمكىن ، — دېدى دوختۇر .

— ھەممىمىز سىزگە يارەم قىلىمىز ، ئەمدى باشلىمىسىڭىز ، ئۇلگۈرەلمەي قالارمىزمىكىن ، — دېدى جۇڭ چيەن .

دوختۇر تىترەپ تۇرۇپ پىچاقنى سۇڭ سۇڭنىڭ قورسقىغا تىرىدى . قاش تېشىدەك سۇزۇك تېرە ، پارقىراق ھەم سىلىق ، ئېلاستىكلىقى تولىمۇ ياخشى ، ھەتتا ھامىلدارلىق داغلىرىمۇ

كۆرۈنمەيتتى . تومپىيىپ چىققان كىچىك تۆپلىكتە يۇپيۇمىلاق كىنىدەك خۇددى قاينىاپ تۇرغان يانار تاغ ئېغىزىدەك ، ئىچىگە يوشۇرۇنغان كىچىك ژولقاننى ئاستاغىنا چاقىرىۋاتقاندەك قىلاتتى .

دوختۇر بىرئاز ئارىسالدى بولغاندىن كېيىن ، سۇئال سۇئىغا :

— بەك ئاغرىيدۇ ... چىدالمايدۇ ، — دېدى .

سۇئال سۇئال يەنىلا كۈلۈمسىرىگىنىچە كۆزلىرىنى يۇمۇپ قىمىرلىماي ياتاتتى ، خۇددى ئۇخلاپ قالغاندەكلا قىلاتتى . كۆپچىلىك نەپەس ئېلىشقىمۇ پېتىنالمىدى ، قاراپ تۇرۇشقا چىدىماي باشلىرىنى بۇرىۋالدى . پەقەت چۈن چىلا كارىۋات يېنىدا ئىككى قولى بىلەن سۇئال سۇئىنىڭ قورسىقىنى بېسىپ ، ھاملىنىڭ نەپەس ئېلىشىنى سېزىپ ئولتۇراتتى .

خەير ـ خوش . دوختۇر پىچاقنى ئۇنىڭ يۇمشاق قورسىقىغا پاتۇرغاندا ، ھەربىر ئادەم كۆڭلىدە مۇشۇ سۆزنى ئېيتتى .

سەكراتتىكى ئايال ئېچىنىشلىق ئىڭرىدى . قان غەزەپ بىلەن ئېتىلىپ چىقىپ چۈن چىنىڭ يۈزلىرىگە چاچرىدى ، سېزىمىنى يوقاتقان كۆز قارىچۇقلىرىغا قىزىق قانلار چاپلاشتى . ئۇنىڭ كۆزلىرى مۇچ سەپكەندەك ئېچىشتى . دوختۇر گەرچە ئىدىيىدە تەييارلىق قىلىپ قويغان بولسىمۇ ، لېكىن قانىنىڭ تۇيۇقسىز شۇنچە ئېگىزگە ئېتىلىپ چىققىنىنى كۆرۈپ ، بەك قورقۇپ كەتتى ، پىچاق تۇتقان قوللىرى قاتتىق تىترەپ ، ھەرقانچە قىلىپمۇ ئىشىنى داۋاملاشتۇرالمىدى .

ھەممە ئادەم نېمە قىلارىنى بىلەلمەي ئايالنىڭ قورسىقىغا قاراپلا قالدى . قورساق خۇددى لىققىدە قان ئۇسۇلغان ئىدىشقىلا ئوخشاپ قالغاندى ، ئېچىقلىق پېتى لىغىرلاپ تۇراتتى ، كۆرگەن ئادەمنىڭ تېنى شۇركۈنەتتى .

— توختاپ قالمايلا ، بالا ئىچىدە ، — دېدى چۈن چى . ئۇنىڭ قىپقىزىل قانغا بويالغان قوللىرى قانغا تولغان ئىدىشنىڭ ئىچىگە كىرىپ بولغانىدى .

دوختۇر بېشىنى چايقىغىنىچە قوللىرىنى تارتىۋالدى ، پىچاق

ئايالىنىڭ تېرىسىدىلا قېلىپ قالدى . چۈن چى دوختۇرنىڭ داۋاملاشتۇرالمايدىغانلىقىنى سەزدى ، شۇڭا ئۇنى زورلىمىدى . ئۇ بىر قولىدا سلاشتۇرۇپ يۇرۇپ ، پىچاقنى تاپتى ، يەنە بىر قولى ئاستا ـ ئاستا يۆتكىلىپ ھامىلىنىڭ يۇرەك سوقۇشىنى ئىزدىمەكتە ئىدى .

ئۇ پىچاقنىڭ بىسىنى كۇچەپ پەسكە باستى ، كۆزلىرىدىن تارامىلاپ ياش تۆكۈلۈۋاتاتتى .

سۇڭ سۇڭ بوشقىنا ئىڭرىدى ، ئاۋۇالقىدەك ئازابلىق چىقمىدى .

چۈن چى ئەت ـ قانلارنى قايرىپ ئۆتۈپ ، بالىنىڭ يۈمران دۇمبىسىنى سىلىدى . بالا خۇددى شوخ بېلىقتەك ، ئىللىق باش سۇيى ئىچىدە ئۇزۇپ يۈرەتتى ، سىرتتا يۇز بېرىۋاتقان ئىشلارنى قىلچە بىلمەيتتى .

بالا سۇڭ سۇڭنىڭ قورسىقىدىن ئېلىنغان چاغدا ، سۇڭ سۇڭ توساتتىن چۈن چىنىڭ بېغىشىغا كاپ قىلىپ ئېسىلدى . مۇنداق شىددەتلىك ھەرىكەت كۆپچىلىكنى چۆچۈتۇۋەتتى . پەقەت چۈن چىلا ھەيران قالمىدى ، خۇددى مۇشۇنداق بولۇشىنى ئاللىبۇرۇن ئويلاپ يەتكەندەكلا تۇراتتى . ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ دانە ـ دانە ، ناھايىتى ئېنىق قىلىپ ئېيتقان مۇنۇ سۆزلىرىنى ئاڭلىدى :

— ئۇنى ساقلاپ قالغانكەنسىز ، ئەمدى ئۇنىڭ ھالىدىن ئوبدان خەۋەر ئېلىڭ .

ئايلانما شەكىللىك پەلەمپەينى بويلاپ پەسكە چۈشىۋىتىز ، بۇ يەردە كۆمۈلۈپ ياتقىنى بىر دوزاخ ئەمەس ، بەلكى خانلىق دۆلەت . مېڭىۋەرسىڭىز ، بوران ئاۋازى قۇلاقلارنى گاس قىلغاندا ، چاڭ ـ توزانلار كۆزلەرنى كور قىلغاندا ، تىكەنلەر پۇتلارغا چىرماشقاندا ، ئەسلىمىنىڭ ئىگىسى ئاستا ـ ئاستا پەيدا بولىدۇ .

دېڭىز تاشقىنى كېلىشىنىڭ ھارپىسىدا ، ئۇنىڭ كۆڭلىگە

ناھايىتى ئېنىق ئايان بولغانىدى . ئۇ چۈشىدە دېڭىز شاۋقۇنىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتكەنىدى . ئۇ ئىشىكتىن چىقىپ ، ئۇدۇل تۆپىلىككە قاراپ ماڭدى .

ئۇ قىزىل لەيلەكلەرنىڭ كۆل رايونىدىكى ئۇۋۇلىرىدىن ئايرىلغانلىقىنى ، شەپەرەڭلەرنىڭمۇ قىيا تاشلاردىكى ئۇۋۇلىرىدىن ئۇچۇپ چىقىۋاتقانلىقىنى كۆردى . توپ - توپ ياۋا توشقان ۋە مايمۇنلار تۆپىلىككە قاراپ قېچىۋاتاتتى . شۇنچە يىلاردىن بۇيان ، ئۇ زادىلا مۇنداق ئەھۋالنى كۆرۈپ باقمىغانىدى . بۇۋىسىنىڭ بالىلىق چاغلىرىدا دېڭىز تاشقىنىغا ئۇچرىغانلىقى ھەققىدە سۆزلەپ بەرگەنلىرى ئۇنىڭ ھېلىمۇ يادىدا ، كۆز ئالدىدىكى بۇ ئەھۋال شۇنىڭغا تولىمۇ ئوخشاپ كېتىۋاتاتتى . ئۇ دېڭىز تاشقىنىنىڭ كېلىدىغىنىنى بىلدى .

ئۇ كىشىلەرگە دېڭىز تاشقىنى كېلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ قويماقچى بولدى . تاغدىن پەسكە قاراپ يۈگۈردى ، تاغ باغرىغا كەلگەندە گاڭگىراپ قالدى . ئۇ كىمگە ئېيتىشىنى بىلەلمىدى . ئۇ بىر پېتىم بالا ، دوستىمۇ يوق ، پەقەت شۇ يەردىكى يەرلىكلەرگە يارەملىشىپ ئانچە - مۇنچە ئىش تېپىپ قىلىدۇ ، ئۇيان - بۇيان قاتراپلا يۈرىدۇ ، بىرەر مۇقىم تۇرالغۇسىمۇ يوق . بىراق ، ئۇ باشتىن - ئاخىر ئۆزى يالغۇزلا جېنىنى ئېلىپ قاچسا بولمايدىغانلىقىنى ئويلىدى ، يەرلىك قەبىلىدىكىلەرگە ، دېڭىز تاشقىنى كېلەي دەپ قالدى ، قېچىڭلار ، دەپ ئۇقتۇردى . بىراق ، ھېچكىم ئۇنىڭ گېپىگە ئىشەنمىدى . ئۇ دېگەن بىر بارار جايى يوق جۇڭگولۇق سەرگەردان تۇرسا ، قالايمىقانچىلىق چىقىرىپ ئوغرىلىق قىلىشنى ئويلاۋاتقانلىقىغىمۇ بىرنېمە دەپ بولمايدۇ . ئۇلار ئۇنى قوغلىۋەتتى ، قەبىلىدىن قوغلاپ چىقاردى . ئۇ يەنىلا بولدى قىلمىدى ، كەنت ئېغىزىدا تۇرۇپ جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىرىدى ، ئۇلارغا دېڭىز بويىغا بېرىپ قاراپ باقسا ، دېڭىز دولقۇنىنىڭ ئادەتتىكىدىن شىددەتلىك ھەم ئۆركەشلىك بولۇپ كەتكىنىنى ئۇقىدىغانلىقىنى ئېيتتى . ھېچكىم ئۇنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمىدى . ئۇ ئۇمىدسىزلەنگەن ھالدا ئارقىسىغا قاراپ ماڭدى . ھەيران

قالغىنى ، ئارقىسىدىن ئىككى ئىتنىڭ قەبىلىدىن قېچىپ چىقىپ ئۆزىگە ئەگىشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى بايقىدى .

ئۇ ئىسپانىيەلىكلەرنىڭ بارگاھىدىن ئۆتتى . ئۇ بۇ ئەجنەبىي ئالۋاستىلارغا دېڭىز تاشقىنى كېلىدىغانلىقىنى دېيىش ـ دېمەسلىك كېرەكلىكى ھەققىدە ئاگاھلاندۇرۇش قىلىدى . ئۇلار ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرنى ئۆلتۈرگەن ، بۇ يەرگە كەلگەندىن بۇيان جۇڭگولۇقلارنى قىرىشنى توختىتىپ قويغىنى يوق . ئۇ گازارمىنى نەچچە قېتىم ئايلانغاندىن كېيىن ، ئاخىر پوستا تۇرۇۋاتقان ئەسكەرگە ، دېڭىز تاشقىنى كېلەي دەپ قالدى ، دېدى . ئەسكەر ئۇنىڭغا كەمستىش نەزىرىدە قارىدى . ئۇلار بۇ بىچارە قالدۇق جۇڭگولۇق ئەۋلادىنى سارايڭ بولۇپ قالغان ياكى بەك غېرىبلىقتىن ئەتەي گازارمىغا كېلىپ قالايمىقانچىلىق تۇغدۇرماقچى بولغان ، دەپ قاراشتى . بىر ئىسپانىيەلىك مىلتىقىنى ئېلىپ ئۇنىڭ ئوق پۇتىغا بىر پاي ئوق ئاتتى . ئۇ يارلانغان پۇتىنى سۆرەپ ئاستا ـ ئاستا ئايرىلدى ، ئارقىسىدا بىر يول قان ئىزى قالدى . ئۇ ھايۋانلار قالدۇرغان قالايمىقان ئىزلارنى بويلاپ تاغقا قاراپ ماڭدى ، ماڭالمىغاندا ئۆمىلىدى ، ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كېلىۋاتقان ئىككى ئىت ئۇنىڭ قالدۇرغان قانلىرىنى يالىغاچ كېلىۋاتاتتى . ئۇ بارغانسېرى ئاستىلاپ كەتتى . ئىتلار ئاخىر ئۇنى تاشلاپ ، ئۇچقاندەك ئۇستىگە يۇرۇپ كەتتى .

شىددەتلىك سۇ يىرتقۇچ ھايۋاندەك ئېتىلىپ كەلگەندە ، ئۇ بىر تۇپ سىياتېئا دەرىخىنى چىڭ قۇچاقلىۋالدى . سۇ كۆچى ئاجىزلىغاندا ، ئۇ ئۆزىنىڭ ئامان قالغانلىقىنى بىلدى . تاغ باغرىدىن قىيا ـ چىيا يىغا ئاۋازلىرى ئاڭلاندى ، ئۇ ھارغىنلىقتا كۆزىنى يۇمدى .

3

ئۇ ئاپىسىنىڭ يىرىلغان قارنىدىن ئېلىپ چىقىلدى ، ئۇلار ئايرىلدى . ئەما قىزنىڭ كۆڭلىگە ھەر خىل خىياللار كەچتى ،

دەماللىققا بالىنى قانداق ئورۇنلاشتۇرۇشنى بىلەلمەي قالدى . پوپ ئالدىراپ ئۇنى قولىغا ئالدى ، كۆچلۈك بىلەكلىرى بىلەن بوۋاقنى ئېگىز كۆتۈردى .

ئۇ كۆزىنى ئاچتى ، قىزىق ئوت نۇرىنى كۆرۈپ ، بەدەنلىرى بارا - بارا ئىللىشقا باشلىدى . ئەمما ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىكى ئاپىسىنىڭ تېنى ئاز - ئازدىن مۇزلىماقتا . بىرى كەلدى ، بىرى كەتتى ، ئىسسىق - سوغۇق ئالماشتى ، مۇھەببەت - نەپرەت يەتكۈزۈلدى ، پەقەت مۇشۇ ھەش - پەش دېگۈچە بولغان ئارىلىقتا .

بوۋاق ئېلىپ چىقىلغان ئاشۇ دەقىقىلەردە ، چۈن چىنىڭ كۆز ئالدىدا كۆزنى قاماشتۇرىدىغان نۇر پارلىدى . كۆچلۈك نۇر ئۇنىڭ ئاللىقاچان ئېتىلىپ ھەم قاقاچ باغلاپ كەتكەن كۆزلىرىدىن تېشىپ ئۆتۈپ ، ئۇنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلىمىغا يېتىپ باردى ، ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم يورۇقلۇقنى ھېس قىلدۇردى .

بۇ بالا تولىمۇ خاسىيەتلىك ئىكەن ، دەپ ئويلىدى چۈن چى . چۈنكى ئۇنىڭ دۇنياغا كېلىشى چۈن چىگە يورۇقلۇق ئاتا قىلدى ، كۆچ - قۇۋۋەت بېغىشلىدى .

ئۇ تۇغۇلۇشتىن بۇرۇن ، چۈن چى ئىزچىل ئۇنىڭغا قانداق ھېسسىيات بىلەن يۈزلىنىشنى بىلەلمىگەنىدى . نەپرەتلىنىشكىمۇ ھەقلىق ، ھەرقانداق كەيپىياتتا بولۇشنى چۈشىنىشكە بولاتتى . ئەمما ، بۇ كۆتۈش جەريانى تولىمۇ ئۇزۇن ، تولىمۇ تىنچ بولدى ، گويىاكى بىر مەيدان يۇيۇپ پاكلاش جەريانىدەكلا . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، ئۇ بالىنى سۈڭ سۈڭىنىڭ تېنىدىن ئۆز قولى بىلەن ئېلىپ چىقتى ئەمەسمۇ . قولىدىكى قانىنىڭ كىمنىڭ ئىكەنلىكىنىمۇ ئاڭقىرالمىدى ، خۇددى ئۆزىنىڭكىدەكلا تېنىگە سىڭىپ كېتىۋاتاتتى . تولىمۇ غەلىتە ، ئۇ بارلىق جەريانىنىڭ تولۇق ئىشتىراكچىسى بولغانلىقى ئۈچۈنمۇ ، ئۇنىڭدا بىر خىل خاتا سېزىم پەيدا بولدى ، بۇ بالىنى خۇددى ئۆزى تۇغقاندەك بولۇپ قېلىۋاتاتتى .

بوۋاق قىزغىن ھەم باتۇرانە يىغا ئاۋازى بىلەن دۇنياغا كەلدى ،

ئۆلگۈچىنىڭ روھى ئۇنى ئەگىپ يېنىككىنە ئۇھ تارتتى . پوپ قىپقىزىل بالىنى قۇچاقلىغىنىدا ، يىغا ھەلقۇمىغا كەپلىشىپ قالدى . بۇ دەقىقىلەردە جاھان جانلىنىپ كەتتى . بۇ دەقىقىلەر ھەرقانداق بىر چاغدىكىگە زادى ئوخشمايتتى ، ھايات نەقەدەر قىممەتلىك ـ ھە .

چۈن چى كارىۋات يېنىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ سۇڭ سۆڭنىڭ قوللىرىنى تۇتتى . ئۇ كەتكەنىدى ، تېنىدا يەنە ئازراق ئىللىقلىق قالغان ، بەدىنى تېخى قاتمىغانىدى . ئەمما ، ئۇنىڭدىن بىر خىل ئاجايىپ خۇش پۇراق كېلىۋاتاتتى . چۈن چى خۇددى ھېلىقى دىلخەستە قىلغان چۈشتىن كېيىنكى ، خۇشبۇي پۇراق گۈپۈلدەپ تۇرغان ئىتياڭقى گۈللۈكىدە سۇڭ سۆڭ بىلەن چىڭ قۇچاقلاشقان ۋاقىتقا قايتىپ قالغاندەك ھېس قىلدى . يەنە ھەم كېمە ئۆيدە سۇڭ سۆڭنىڭ ئۇنى يۇيۇندۇرۇپ قويغان ۋاقتىنىمۇ ئېسىگە ئالدى . سۇڭ سۆڭ ئۇنىڭ چاچلىرىنى ئاستاغىنا تۇرۇپ قويغانىدى . ئۆلارغا گەپ ـ سۆزنىڭ لازىمى يوق ، گەپ ـ سۆزلا بولىدىكەن ، بىر ـ بىرىدىن ئاغرىنىش بولاتتى . شۇڭا ، ئۇلار گەپ ـ سۆزگە موھتاج ئەمەس ، پەقەت ئاشۇنداق جىمجىت ئولتۇرسىلا كۇپايە .

ئاۋۋال ئۆلگەن كىشى تەلەيلىك . ئۇ گۇناھلىق بولغان تەقدىردىمۇ ، گۇناھلىرى تارىلىپ كېتىپ ، سېغىنىشقا نائىل بولالايدۇ . ئۇلار نېمىدېگەن تەلەيلىك ـ ھە . چۈن چى كەچۈرۈۋېتىشنى خالمايدۇ ، لېكىن ئۇنتۇپ كېتىشكىمۇ ئامالسىز . سۇڭ سۆڭ مۇرادىغا يەتتى ، چۈن چىنىڭ كۆڭۈل ئاسمىنىدىكى مەڭگۈ تارالمايدىغان شەپەقە ئايلىنىۋالدى .

ھېلىقى بالىغا كەلسەك ، قولدىن قولغا ئۆتۈپ ، نۇرغۇن تىلەكلەرگە ئېرىشتى . ئەمما ، چۈن چى تېخىچە بېرىپ ئۇنى قولىغا ئالمىدى ، چۈنكى ئۇ بۇ كۈچلۈك نۇرغا چىدىيالمايۋاتاتتى .

ئۇنىڭ نەپىسى قىسىلىپ تىنالمايلا قالدى ، ئامالسىز سۇڭ سۆڭنىڭ قولىنى قويۇۋېتىپ ، دېرىزە تۈۋىگە كېلىپ دېرىزىنى سىرتقا ئىتتىرىپ ئاچتى . ئۇنىڭغا توپ ـ توپ يالتىراق

قوڭغۇزلارنىڭ ئۇركۈپ ، پىتىراپ ئۇچۇشقان ئاۋازى ئاڭلاندى . ئۇ بالىغا «شىياۋشىڭ» دەپ ئىسىم قويۇشنى قارار قىلدى . ئۇ شۇنچىلىك كەسكىن قارار چىقاردىكى ، ھەرقانداق ئادەم بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ئولتۇرۇشنى ئويلاشمىدى .

«شىياۋشىڭ» ئىيۇلدىكى ساناقسىز ، توپ ـ توپ پارقىراق قوڭغۇز ، يازنىڭ سۇزۇك كېچە ئاسمىنىدىكى بوشلۇققا كۆتۈرۈلگەن بىر توپ يالقۇن . شياۋشىڭنىڭ دۇنياغا كېلىشى بىر بۆلەك ھاياتقا خاتىمە بولدى . چۈن چى قاراڭغۇلۇقتا ئۇزۇپ يۇرىدىغان كۈنلىرىنىڭ چېكى توشقاندەك ھېس قىلدى . ئۇ خۇددى چىلىق ـ چىلىق سۇ بولۇپ كەتكەن جانىۋاردەك ، سۇ تامچىلاپ تۇرغان تەنلىرىنى سۆرەپ قىرغاققا چىقتى .

4

پوپ چۈن چىنىڭ شياۋشىڭنى ئەكېتىشىنى پەقەتلا خالىمىدى . ئۇ بىر ئەما ئايالنىڭ بوۋاقنى ئوبدان باقالايدىغانلىقىغا قانداقمۇ ئىشەنسۇن . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، چۈن چى بىلەن سۇڭنىڭ قانداقلا بولسۇن ئاداۋىتى بار تۇرسا ، مۇبادا قورسىقىدا غۇم ساقلاپ قالغان بولسا ، بالا چوقۇم ئازارغا ئۇچرايدۇ ـ دە .

ئەمما ، ئۇنى ئامالسىز قالدۇرغىنى ، بۇ بالا پەقەت چۈن چىغىلا ئامراق چىقتى . ئۇ قاتتىق يىغلاۋاتقاندا ، چۈن چى كۆتۈرسىلا ، شۇ ھامان يىغىدىن توختايدۇ ، ئۇخلايدىغاندىمۇ چۈن چى پەپىلىمىگۈچە ئۇخلىغىلى ئۇنىمايدۇ . ئويغانغان چېغىدىمۇ چۈن چىنى كۆرەلمىسە ، يىغلاپ كېتىدۇ . بۇ بالا پىيىشكىمۇ ، ئۇخلاشقىمۇ ئامراق ئەمەس ، پەقەت بىرلا ئارزۇسى بارەدەك ئىدى ، ئۇ بولسىمۇ چۈن چىنىڭ كۆتۈرۈشى ، ئەركىلىتىشىگە ئېرىشىش ئىدى .

چۈن چىنىڭ بۇ بالىغا ياخشى مۇئامىلە قىلىپ كەتكىنىمۇ تايىنلىق ، بەزىدە ئۇ سىيىپ قويسا ياكى قۇسۇۋەتسە بىزار بولۇپ ۋارقىراپمۇ قويىدۇ . لېكىن ، بالا ئۇنىڭدىن قورقۇپمۇ كەتمەيدۇ ، كۆزلىرىنى مولۇندەك پارقىرىتىپ ئۇنىڭغا قاراپ تۇرغىنى تۇرغان .

چۈن چىنىڭ كۆزى كۆرمىگەچكە ، بالىغا تاماق بېرىشنىمۇ تازا ئەپلەشتۈرۈپ كېتەلمەيدۇ . بەزىدە ئۇ بېشىنى سەل بۇرىۋالسىلا ، تاماقنى بۇرنىغا يەپ سېلىپ ، بىرھازاغىچە قېقىلىپ كېتىدۇ ، شۇنداق بولسىمۇ ، ئۇ زادىلا يىغلىمايدۇ ، ئاغزىنى قۇش بالىلىرىدەك ئاچقىنىچە ، ياۋاشلىق بىلەن كۈتۈپ تۇرىدۇ .

پوپ بۇ كۆرۈنۈشلەرنى كۆرگەندە پەقەت خورسىنىپلا قويىدۇ . بۇ رەزىل تەقدىرگە نەئامال . بۇ بالا بەلكىم تۇغۇلۇشىدىنلا قەرز قايتۇرۇش پېشانىسىگە پۈتۈلگەن بولسا كېرەك ، چۈن چىنىڭ قولى ئارقىلىق تۇغۇلغاچقا ، بەدەنلىرىگە چۈن چىنىڭ مۆھرى بېسىلغانمىكىن ، ئۇنىڭدىن مەڭگۈ ئايرىيالمايدىغان ئوخشايدۇ . پوپ قايغۇرغان ھالدا ، بۇ بالا ئۆمۈر بويى چۈن چىگە بېقىنىپ ، ئىتائەت قىلىپ ، ئۇنىڭ سايىسىدەك ياشايدىغان ئوخشايدۇ ، دەپ ئويلىدى .

پوپ بۇلارنى ئويلىغاندا بەدەنلىرى تىكەنلىشىپ كەتتى . ئۇ بۇ بوۋاقنىڭ چۈن چىگە نېمە ئۈچۈن شۇنچىۋالا ئىچىكىپ كەتكەنلىكىنى زادىلا چۈشىنەلمىدى . پوپ بۇنى ھېس قىلالمايدۇ ، پەقەت قول قوۋۇشتۇرۇپ قاراپلا تۇرالايدۇ . ئۇ چۈن چىنىڭ بالىنى ئەكېتىشىنى رەت قىلىشقا ئامالسىز .

چۈن چى بىلەن جۇڭ چيەن مېنى چېركاۋدىن ئېلىپ ماڭغاندا ، تېخى يۇز كۈنلۈكمۇ بولماپتىكەنمەن . مەن رەھمىدىل پوپ بىلەن ، ئاغزى بېسىلماي كاسىلدايدىغان مۇناخلار بىلەن ، يەنە گۈمبەزسىمان تورۇسلۇق چېركاۋ بىلەن خوشلىشىپتىمەن . ھە راست ، ئۇنتۇپ قالغىلى تاسلا قاپتىمەن ، مەن دەل ئاشۇ گۈمبەزسىمان تورۇس ئاستىدا تۇغۇلغان ئەمەسمىدىم ، تۇغۇلغان چېغىمدا پوپ مېنى ئاشۇ مۇقەددەس سۇ بىلەن يۇيۇپ چوقۇندۇرغان ئەمەسمىدى ، بىراق مېنىڭ تەڭرىنىڭ مۇخلىسى بولۇشۇم مۇمكىنمۇ ؟ چۈنكى ، بۇ يۇيۇندۇرۇش سەل كېچىكىپ قالغاندى ھەم سۇمۇ سەل سوۋۇپ قالغان . مېنى بىرىنچى بولۇپ ئىللىتقان ئادەم چۈن چى ئىكەن ، شۇڭا ئۇنىڭ مۇرىتى بوپتىمەن .

چۈن چى مېنى دېڭىز بويىغا ئېلىپ كەپتۇ . مەن دېڭىزنى تۇنجى كۆرۈپلا ھېرىس بولۇپ قاپتىمەن . مېنى تېخىمۇ بەك خۇش قىلغىنى ، دېڭىز بويىدا لەپەڭلەپ تۇرغان كېمىلەر بوپتۇ . ئۇلار ھەرقانداق جانىۋاردىنمۇ بەك ئەۋرىشىم ، مېھرىبانلىق بىلەن ماڭا قاراپلا تۇرۇپتۇ . بىراق ، بىز كېمىگە چىقماپتۇق ، پەقەت ماڭا كۆرسىتىپ قويۇش ئۈچۈنلا ئەكەپتىكەن . شۇنىڭدىن كېيىنكى نۇرغۇن يىللاردا ، مەن دېڭىزنىمۇ ، كېمىنىمۇ كۆرمىدىم . يىگىرمە ياشقا كىرگەن ئاشۇ يىلى تۇنجى قېتىم كېمىگە ئولتۇرۇپ ، يىراق سەپەرگە چىقتىم ، كېمە بىلەن دېڭىز ـ ئوكيانىنى كېسىپ ئۆتتۈم . شۇ چاغدا كۆپ يىللار ئىلگىرى چۈن چىنىڭ دېڭىز بويىدا مېنى قۇچاقلاپ تۇرغان ھالىتىنى كۆرگەندەك بولدۇم .

چۈن چىنىڭ قوينىدا ئاشۇ گۈزەل زىننەتلىك كېمىلەرگە قاراپ ياتاتتىم . كېمىدە تاماقنىڭ مەززىلىك ھىدى تارالدى ، قورسىقىم ئازراق ئاچقاندەك بولدى . بىراق ، چۈن چىنىڭ باغرىدا ھەمىشە ناھايىتى خاتىرجەم ، تەشۋىشسىز ياتاتتىم . دېڭىز شامىلى يۈزلىرىمنى سىيپاپ ئۆتتى ، مەن ئېغىزىمنى ئېچىپ ۋىلىققىدە كۈلدۇم . نارەسىدە چاغلىرىمدا ھازىرقىدىن كۆپ خۇشخۇي ئىدىم . مېنىڭچە لېنىن ئارىلىدىكى پرېستاندا ئىشلەيدىغان بېلىقچىلار مېنىڭ ئۇ پارلاق كۈلكەمنى چوقۇم كۆرگەن .

5

شىياۋشىڭ تۇغۇلغان ئاشۇ دەقىقىلەردە ، ئەما قىز چۈن چى نۇرنى كۆرەلمىدى ، قەلبى ھاياجانغا تولدى ، ھەتتا نەپرەتلىرى ئۇنتۇلدى . ئۇ بۇ بالىنى ئۆزىگە قاراپ كەلگەندەك ، تەڭرى ئۇنىڭغىلا تەئەللۇق قىلىپ يارىتاندەك ھېس قىلدى .

بۇ بالىنى ئەكېتىش كېرەكمۇ ؟ چۈن چى بۇ مەسىلىدە نۇرغۇن قېتىم ئارىسالدى بولدى . بۇ بالىغا يۈزلەنگەندە ، نەپرەت كۆز ئالدىغا يېيىلىپ ، ھەممە ئىشلار يادىغا كېلىۋېلىپ ، ئۆزىنى قاچۇرۇشقا ئامالسىز قالاتتى . بالا چوڭ بولغانسېرى تۆگىگە ئوخشاپ كېتەرمۇ

ياكى سۇڭ سۇڭغىمۇ ؟

بىراق ، قارشىلىق قىلىشقا ئامالسىز قويدۇرغىنى ، بۇ بالىنىڭ چۈن چىگە بولغان قىزغىنلىقى . بالا پوپنىڭ ئىللىق باغرىنى رەت قىلىپ ، ھېچنېمىگە قارىماي بىلەكلىرىنى چۈن چىگە تەڭلىدى . ئۇ قارىماققا چۈن چىگە شۇنچىلىك ئېھتىياجلىقتەك قىلاتتى — ئەجەبا ئۇ ئۇنىڭ بىر سولغۇن ئەما ئاياللىقىنى بىلەلمىگەنمىدۇ ؟ بالا ھەر قېتىم يۈمران يۈزلىرىنى ئۇنىڭ قوللىرىغا سۈركىگەندە ، چۈن چىنىڭ قەلبىدىكى قەتئىيلىك شۇ ھامان پارچىلىناتتى .

قىزغا چېچەك چىقىپ ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن ، چۈن چى ئۆزىنى مەھكەم قولۇپلىۋالغاندى . شياۋشىڭ ، بۇ پىلدىرلاپ تۇرغان ئوت ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ ، ئۇنىڭ خۇنۇكلەشكەن كۆرۈش سەزگۈلىرىنى يورۇتقاندا ، ئۇ تەۋرەنمەسلىككە ئامالسىز قالدى . ئەمما ، ئۇنىڭ قەلبى ئارىسالدىلىقتا پۈچىلىناتتى ، شياۋشىڭنى تەڭرىنىڭ ئۆزىگە بولغان يەنە بىر قېتىملىق سىنىقىدەك ھېس قىلاتتى ، ئۇنى مېھرىنى بېرىشكە قىزىقتۇرۇپ ، ئۇ بىر قەدەم - بىر قەدەمدىن ئۇنىڭ ئىچىگە غەرق بولۇپ كەتكەندە ، كۆتۈۋالىدىغىنى يەنە بىر قېتىملىق مەھرۇم قېلىش بولۇپ چىقىدىغاندەك بىلىنەتتى . شۇڭا ، ئۇ ھەر ۋاقىت ئۆزىنى شياۋشىڭغا قىلچىلىك مېھرىنى بەرمەسلىككە ئاگاھلاندۇراتتى . ئۇ شياۋشىڭغا خۇددى ئەرزىمەس بىر نەرسىگە مۇئامىلە قىلغاندەك سوغۇقلا مۇئامىلە قىلاتتى ، ئۇنىڭ چاچراپ كېتىشىدىن ئىبارەت بۇ ئاقىۋەتنى قوبۇل قىلىشقا ھەر ۋاقىت تەييار ئىدى . ئەمما ، بۇ بالا خۇددى مەخپىي بۇرج يوشۇرۇنغان ئۇرۇقتەك ، چۈن چىنىڭ جىسمىغا چوڭقۇر يىلتىز تارتماقتا ئىدى . ئۇنىڭدىكى تولۇپ تاشقان ھاياتىي كۈچ كىشىنى ھەيران قالدۇراتتى .

پوپنىڭ يېنىدىن كېتىپ ئۆزۈن ئۆتمەي ، شياۋشىڭغا سوغۇق ئۆتۈپ ئاغرىپ قالدى . چۈن چى ئۇنى تېۋىپقا كۆرسەتمىدى (چۈنكى ئىلگىرى بوۋىنقى چاچراپ كەتكەن بولغاچقا ، ئۇ ، بوۋاقنىڭ جېنى

ناھايىتى ئاجىز بولىدۇ ، ئۆلۈش ـ تىرىلىش پىشانىسىگە باغلىق ، تېۋىپمۇ قۇتۇلدۇرالمايدۇ ، دەپ قارايتتى) ، بالىنىڭ كېسىلىنىڭ ئېغىرلاپ كېتىشىگە ھېچ سەۋەب قىلمىدى . جۇڭ چىيەن ئۇلارغا خۇپىيانە ئەگىشىپلا يۈردى ، شياۋشىڭنىڭ ئاغرىپ قالغانلىقىنى بىلگەندىن كېيىن ، ئۇنى پوپقا ئاپىرىپ بېرىش تەكلىپىنى بەردى . نېمىلا دېگەنبىلەن ، پوپ ئۇنى ئەڭ ياخشى دوختۇرغا كۆرسىتەلەيدۇ ، ئۇنىڭغا قارايدىغانغا مۇناخلارمۇ بار ، ھازىرقىدەك سىرتلاردا ئاچ ـ توق ، سوغۇق يەپمۇ يۈرمەيدۇ . بىراق ، چۇن چى بۇنىڭغا زادىلا قوشۇلمىدى ، تىنىقتىن قالايلا دېگەن بالىنى چىڭ قۇچاقلىۋالدى . ئۇنىڭ پوزىتسىيىسى شۇنداق ئۆكتەملەرچە بولىدىكى ، قولىدىكىسىنى بىر ھاياتلىق ئەمەس ، ئويۇنچۇق كۆرۈۋاتقاندەك قىلاتتى .

جۇڭ چىيەننىڭ ئاخىر غەزىپى ئۆرلىدى :

— سىز سۇڭ سۇڭدىن نەپرەتلەنسىڭىزمۇ ، ئۆچىڭىزنى بالىدىن ئالسىڭىز بولمايدۇ ـ دە ! سۇڭ سۇڭغا بالىنىڭ ھالىدىن ئوبدان خەۋەر ئالىدىغانغا ماقۇل بولغانتىڭىزغۇ .

— سىزمۇ ماڭا بالامنىڭ ھالىدىن ئوبدان خەۋەر ئېلىشقا ۋەدە بەرگەنغۇ .

— شۇنداق ··· مەن پۈتۈن كۈچۈم بىلەن تىرىشتىم .

— بىراق ، ئىنسانىنىڭ قۇدرىتى نېمىگە يېتەتتى ، تەڭرى بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولامتى ؟

چۇن چى قۇچىقىدىكى بالىنىڭ مۇزدەك كىچىككىنە قوللىرىنى سىقىمدىدى .

جۇڭ چىيەن ھېچنېمە دېيەلمىدى ، لېكىن قاتتىق ئىچى سىقىلدى . چۇن چىنىڭ سۇڭ سۇڭغا بولغان نەپرىتى تۈپەيلى ، بالىنىڭ جېنىدىن ئايرىلىپ قېلىشىدىن ئەندىشە قىلدى .

شياۋشىڭنىڭ كېسىلى بارغانچە ئېغىرلاپ كەتتى ، ھېچنېمە يېگىلى ئۇنىمىدى ، ھالسىراپ باشلىرى چۈشۈپ كەتتى ، تېنى تىترەشكە باشلىدى . بۇ بېشارەتلەر نەقەدەر تونۇش ـ ھە ! چۇن چى

ئـۇنىڭ ئۇزۇن ياشىيالمايدىغانلىقىنى جەزملەشتۇردى . چۇن چى توساتتىن ئۇنىڭغا بىر بۆلەك خۇشال ، راھەت ئەسلىمە بېرىشنى ئويلاپ قالدى . مۇشۇنداق بولغاندا ، ئۇ ئانچە ئازابلانمايلا ئۆلۈپ كېتىشى مۇمكىن .

بۇ ئۇنىڭ بالىغا بېرەلەيدىغان بىردىنبىر سوۋغىسى . ئۆزى بىلەن ئازارلىق تەقدىرى چېتىلغان بۇ بالىغا ھازىرغىچە ھېچنېمە بېرىپ باقمىغانىدى .

چۇن چى يىغقان قۇلۇلە قاپلىرى ئىچىدىن كىچىككىنە مارجان رەڭلىك ، ئالتۇن جىيەكلىك چىپار قۇلۇلىدىن بىرنى ئالدى . بۇ كىچىككىنە قۇلۇلىگە ناھايىتىمۇ كۆڭۈللۈك بالىلىق خاتىرىلىرى يوشۇرۇنغانىدى . ياز ئاخشىمى ، شاللىق ۋە تاغ جىلغىسى ئارىسىدىن پاقىلارنىڭ كۇرۇلداشلىرى ئاڭلىناتتى . ئاسمان شۇنچىلىك يورۇق ، خۇددى ھەر كۇنىلا ئايدىڭ ئاخشام بولىدىغاندەك قىلاتتى . بالىلار ئۆستەڭ بويىدا ئوينىشاتتى . كېيىن شارقىراپ يامغۇر يېغىپ كەتتى ، بالىلار نېلۇپەر يوپۇرماقلىرىنى ئۇزۇپ ، ئۇستىدىكى تامچىلارنى قېقىۋېتىپ ، باشلىرىغا دۇم كۆمتۇرۇپ كىيىۋېلىشتى ، قويۇق قومۇشلۇقنى دالدا قىلىشتى . بىراق ، ھېچقايسىسى بۇ يامغۇردىن ھەقىقىي ئۆزىنى قاچۇرغىنى يوق . كېيىن ، ئۇلار كەشلىرىنى سېلىۋېتىپ ، يامغۇردا قوغلاشماق ئويناشتى .

شىياۋشىڭ ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرى . ئاي نۇرى ئاستىدا يۇگۇرمەكتە . ئارقىسىغا قاراپ ، نۇرغۇن نېلۇپەر گۇلىدەك ئاپئاق ئوماق يۇزلەرنى كۆردى . يامغۇر تامچىلىرى ئارىلاش ئىزغىرىن شامال يېنىش - يېنىشلاپ يۇزلىرىنى سۆيۈپ ئۆتمەكتە . ئۇنىڭ مۇشۇنداق يۇگۇرگىنىچە ئۇيقۇغا كەتكۇسى كەلدى . ئەمما ، شۇ ئەسنادا ھاياتلىق غالىب كەلدى ، خۇددى ھەممىدىن بەك ئەتىۋارلاشقا تېگىشلىك ئەڭگۇشتەردەك .

ھەم يېپىلغان ئۇي ، بارلىق نۇر ئۆتىدىغان جايلار توسۇۋېتىلگەن . چۇن چى بالىنىڭ تىرناقلىرىنى ئالدى ، ئىلمان

سۇدا بارماقلىرىنى پاكىز يۇدى . ئاشۇ مىنۇتلاردا بۇ قوللار تولىمۇ مۇزدەك ئىدى . چۈن چى بۇ قوللارنى خېلىغچە سقىملاپ ئىللىتقاندىن كېيىن ، قۇلۇله قېپىنىڭ ئۈستىگە قويدى ، ئۇنىڭ قولىلىرىنى تۆتۈپ قۇلۇله قېپىنى سىلاتتى . بالا دەسلىپىده ھېچنېمىنى ئۇقالمىدى ، بارماقلىرى كەڭ ئېچىلغان ، تىرناقلىرى قۇلۇله قېپىغا سۇركەلگەنده غىچىر ـ غىچىر ئاۋاز چىقىپ كەتتى . بىراق ، چۈن چى بەكلا سەۋرچان بولدى . ئۇ ئۇنىڭ قوللىرىنى يېنىش ـ يېنىشلاپ سۇركەپ ئۆتتى . چۈن چىنىڭ ئىللىق ھەم يۇمشاق بارماقلىرى ئۇنىڭ قولىنىڭ ئۈستىگە قويۇلۇپ ، قۇلۇله قاپلىرىغا سۇركىلىپ نۇر چىقاندا ، شياۋشىڭنىڭ بارماقلىرىغىمۇ ئاشۇ شەبنەم سۈيىدىنمۇ نازۇك ئاھاڭلار ئۇرۇلدى . ئۇ بۇ سېھىرلىك تۇيغۇنىڭ تۇرتكىسىده قېتىپلا قالدى ، بۇ تۇيغۇ ئۇنى مۇھاسىرىگە ئالدى ، ئۇنىڭ كېيىلىمۇ شۇ ئىزدا توختاپ قالدى . گۇزەل ئەسلىمە گويا بىر كاللەك يىپتەك ئۇنى بىر ئۇچىغا چىگىپ ، رەڭگارەڭ دۇنياغا ئەگەشتۇرۇپ ماڭدى .

جۇڭ چىەن چۈن چىنىڭ زادى نېمە قىلماقچى ئىكەنلىكىنى چۈشىنەلمىدى . شياۋشىڭ ئۆلەي دەۋاتسا ، ئۇنى قۇلۇله قاپلىرى دۇنياسىغا سۇرەپ كىرىپ نېمە قىلىدىغاندۇ ؟ ئەجەبا شياۋشىڭنىمۇ ئۆزىگە ئوخشاش بۇ دۇنياغا ھېچقانداق ئىنتىلىشى يوق ئادەم قىلماقچىمىدۇ ؟ جۇڭ چىەن ئۇنى توسۇسقا ئۇرۇندى ، لېكىن چۈن چى ساراڭلاردەك ۋارقىراپ ـ جارقىراپ ئۇنى دەرھال چىقىپ كېتىشكە بۇيرۇدى .

ئۇ بىر بۆلەك ئەسلىمىگە شياۋشىڭ ئۇچ كۈن غەرق بولدى . چۈن چى ئۇنى يېتىلىگىنىچە بۇ ئەسلىمىدىن قايتىپ چىققىنىدا ، يەنە بىر يېڭى سەھەر باشلانغانىدى . چۈن چى دېرىزىنى توسۇپ قويغان پاخالالارنى قايرىپ ، دېرىزىنى ئاچتى . ئەسلىده سىرتتا يامغۇر يېغىپتىكەن ـ ده ، دەرەخ شاخلىرىدا قېلىپ قالغان يامغۇر سۇلىرى چىك ـ چىك قىلىپ يەرگە چۈشۈۋاتاتتى . شياۋشىڭ يۆگەكتە قىمىر قىلماي ياتاتتى . چۈن چى بوۋاقىنىڭ يىرىم يۇمۇلغان

كۆزلىرىنى سلاپ ، ئۇ ناھايىتى رازى بوپتۇ ، دەپ ئويلىدى . بىراق ، ئۇنىڭ قاڭشارلىق بۇرنى (تۆگىنىڭكىگە ئوخشاش) ئاستىدىن ھېچقانداق تىنىقنى تاپالمىدى .

چۈن چى شياۋشىڭنىڭ ئۆزىنىڭ كۆز ئالدىدا ئۆلۈپ كېتىشىگە چىداپ تۇرالمىدى ، ئۇنى تاشلاپ قويۇپ چىقىپ كەتتى .

چۈن چى دېڭىز بويىدا خېلى ئۇزاققىچە ماڭدى . سۇڭ سۇڭنىڭ جان ئۈزۈش ئالدىدا بالىنى ئۆزىگە تاپشۇرغان كۆرۈنۈشلىرىنى يادىغا ئالدى . ھەممە شۇنداق دەپدەپىلىك ، تەرتىپلىك ۋە سىستېمىلىق . ئۇ ھەمىشە ئۆزىنى شياۋشىڭنىڭ سىياقىنى كۆرۈپ باققاندەكلا ھېس قىلاتتى . شياۋشىڭ تۇغۇلغان چېغىدا ئۇنىڭ كۆز ئالدى يورۇغان ئەمەسمىدى . شۇ تاپتا ئۇ ئۇنىڭ چىرايىنى ، ئۆزى بىلەن چېتىشلىق تەقدىرىنى ئېنىق كۆرۈپ بولغانىدى . شۇڭا ، قەلبىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدا بۇ بالا مېنى تاشلاپ كەتمەيدۇ ، دەپ ئويلايتتى .

ئۇ يىراقراق يول بىلەن گۈگۈم چۈشكەندە ئاندىن ئۆيگە قايتتى . بوسۇغىدىن ئاتلىشىغا ، جۇڭ چىيەن ئوقتەك كېلىپ ئۇنىڭ بىلەكلىرىنى قاماللىدى :

— ئۇ ئوڭشىلىپ قالدى . ئۇ ساقىيىپ قالدى دېسە ، بۇ بىر مۆجىزىغۇ !

چۈن چى بېشىنى لىڭشىتتى ، چىرايىدا ھېچقانداق ئىپادىمۇ يوق ، كىچىككىنە خۇشاللىقنىڭ ئىزناسىنىمۇ تاپقىلى بولمايتتى . ئۇ ھەتتا شياۋشىڭنىڭ قېشىغا كېلىپ قاراپمۇ باقماي ، ئارقىسىغا يېنىپ چىقىپ كەتتى . نېمە ئۈچۈنكىن ، شياۋشىڭ راستىنلا تىرىلىپ ئۇنىڭ قەلبىدىكى سەزگۈسىنى ئىسپاتلىغاندا ، ئەكسىچە كۆڭلى بىر قىسما بولۇپ قالدى .

ئۇنىڭ تۆگىنى چۈشىمىگىنىگە خېلى ئۇزۇن بولدى . ئۇ ھازىر ياخشى تۇرۇۋاتقاندىمۇ ؟ ئۇ ئوغلىنىڭ بىر بالادىن قۇتۇلۇپ ، ئامان ـ ئېسەن قالغانلىقىنى ھېس قىلغانمىدۇ ؟ — ئۇنىڭ پەرزەنتلىرى شۇنچە كۆپ تۇرسا ، ھېس قىلالمايدۇغۇ دەيمەن . ئۇنداقتا ، تۆگە ئۇنى ئېسىگە ئېلىپ قويارمۇ ؟ ئۆزىنىڭ ئۇنىڭدىن

باشتىن - ئاخىر ۋاز كەچمىگەنلىكىنى بىلەلمىدىغاندۇ ؟ ئۇ قىيقىزىل تاپانلىرى بىلەن ئۆزى قۇلۇلە سۈنۈقلىرىنى يېيىتىپ ياسىغان يولىنى دەسسەپ كېتىۋاتىدۇ . ئۇ قان بىلەن بويالغان تىكەنلىك بۇ يولنىڭ ھامان بىر كۈنى قىزىل پايانداڑغا ئايلىنىپ ، تۆگىنىڭ ئالدىغىچە تۇتىشىدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ . ئەلۋەتتە ، تۆگىنىڭ شۇنچە كۆپ خوتۇن ، توقاللىرى تۇرسا ، نەدىمۇ ئۇنى ھەمىشە ئويلاپ يۈرسۇن ؟ ئەمما ، سۇڭ سۇڭنىچۇ ، ئۇنىڭغا تۇيغۇسى بارمىدۇ ؟ ئۇنىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى كۆڭلى تۇيغانمىدۇ ؟ ئەگەر بىر كۈنلەردە بىلىپ قالسا ، ئۇنىڭ ئۇچۇن كۆڭلى يېرىم بولارمۇ ؟

بۇ خىياللار خۇددى دېڭىز دولقۇنلىرىدەك ، يېنىش - يېنىشلاپ ئۇنىڭغا قاراپ يوپۇرۇلۇپ كېلەتتى . ئۇلارنى توسۇشنىڭ بىردىنبىر ئامالى شۇكى ، ھەرقانداق ئىش ئۇچۇن ئەمدى ھېسسىيات تەۋرەتمەسلىك .

كېيىنكى بۆلەك

1

چۈن چىنىڭ شياۋشىڭنى بېقىپ بۇ ئارالدا ياشىمىقى تولىمۇ جاپالىق بولدى . شۇنداقتىمۇ ، ئۇ جۇڭ چىەننىڭ ياردىمىنى رەت قىلدى . لىيەنيەن ئارىلى ئالىقانچىلىكلا يەر بولغاچقا ، ھەممە يەرلىرىگە تۆگە بىلەن سۇڭ سۇڭغا ئائىت ئەسلىمىلەر تولۇپ تۇراتتى . بۇلار چۈن چىنى بۇ يەردىن كېتىپ ، بالىنى بېقىپ چوڭ قىلغۇدەك جاي تېپىشقا مەجبۇر قىلدى .

ئەڭ ئاخىردا ئۇ بالىنى جۇڭگوغا ئەكېتىشنى قارار قىلدى . جۇڭگودا ئۆتكەن كۇنلىرىگە ئائىت خاتىرىسىنى پۈتۈنلەي يوقاتقان بولسىمۇ ، بىراق قۇلۇلە قاپلىرىدىن يولۇقتۇرغان ئەسلىمىلىرى ئىچىدە دېڭىزغا دەپنە بولغان جۇڭگولۇقلار ھەققىدىكى ئەسلىمىلەر ناھايىتى مول ئىدى . شۇڭا ، جۇڭگو يىراقتىكى چۈش بولۇپ قالغانىدى . چۈن چىنىڭ قايتىپ بارغۇسى كەلدى . ئۇ يەردە بۇ بالىنى باقماق سەل ئوڭايغا چۈشسە ئەجەب ئەمەس .

ئۇ سۇڭ سۇڭنى ئەسلىدى . سۇڭ سۇڭنىڭ ئاپىسى جۇڭگولۇق ، بىراق سۇڭ سۇڭ جۇڭگوغا زادىلا بېرىپ باقمىغان . چۈن چى ئۇنىڭ بىلەن جۇڭگوغا بىللە قايتىشقا ۋەدىلەشكەن ئەمەسمىدى ؟ ئاجايىپ چوڭ كېمىگە ئولتۇرۇپ ، مەۋج ئۇرۇپ تۇرغان دېڭىز قىرغىقى لىنىيىسىنى بويلاپ يۇقىرىغا مېڭىپ ، قىش كۇنلىرىنىڭ شىمال شامىلى جاندىن ئۆتىدىغان قەھرىتان سوغۇقىدا پىرېستانغا يېتىپ كەلگىنىدە ، ئۇ يەردە بەلكىم غاز پەيلىرىدەك لەپىلدەپ قار ياغىدىغاندۇ . كۆپچىلىك ھەممە ئىش ـ ئوقەتلىرىنى تاشلاپ ، ئىشك ـ تۆكلۇكىنى تاقاپ چاغان تەييارلىقىغا چۈشۈپ ،

يېڭى يىلنى ھەم بايلىق ئىلاھىنى كۈتۈۋېلىشقا ئالدىرايدىغاندۇ . ئۇلار ئىسسىق بەلۋاغدا بۇنداق يېقىشلىق مەنزىرىلەرنى كۆرگىنى يوق . ئۇ چاغدا ئۇلار جۇڭگولۇقلارنىڭ نېمە ئۈچۈن شۇنداق ئېسىل يۇرتىنى تاشلاپ ، شۇنچە يوللارنى بېسىپ ، بۇ چۆلدەرىگەن مالايا تاقىم ئاراللىرىغا كەلگەنلىكىنى چۈشىنەلمىگەنىدى . ئەلۋەتتە ، چۈن چىمۇ نېمە ئۈچۈن ئۆزىنىڭ جۇڭگودىن مالايا ئارىلىغا بېرىپ قالغانلىقىنى چۈشىنەلمەيتتى .

ئۇ چاغلاردا ئۇلار تېخى گۆدەك قىز ئىدى ، دەرەخ شاخلىرىغا خۇددى ئۇلارنىڭ مېۋىلىرىدەك قونۇۋېلىپ يىراقلارغا قارايتتى . دېڭىز ئۇلارغا پەقەت بىر پارچە رەڭدار ئېتىزدەكلا بىلىنەتتى ، ئۇنىڭدىن ئارتۇقچە ھېچنېمە كۆتمەيتتى . ئۇلار ئۈچۈن ھايات تولىمۇ ئۆزۈن بىلىنەتتى ، سان ـ ساناقسىز قاراڭغۇ كېچىلەردىن تەركىب تاپقان ، خۇددى ئۆزۈن قاراڭغۇ كارىدوردەك ، ئۇ بېشىغا كۆز يەتمەيدىغاندەك ھېس قىلىشاتتى . بىراق ، قىزچاقلار خاتالاشقانىدى .

ھەربىر ئادەمنىڭ ئۆمرى بىر قۇياشقا ئوخشايدۇ ، ھەر كۈندىكى نۇرى ئالدىنقى كۈنىدىكىدىن خىرەرەك بولىدۇ . سۇڭ سۇڭنىڭ قۇياشى بەك ئۇلۇغ كۆيۈپ كەتتى ، شۇڭا تېزلا كۆيۈپ تۈگىدى .

ئەمدىلىكتە ، نەچچە يىل ئۆتمەيلا ئىككىلا قىز ئانا بولدى ، مۇھەببەت ھىجرانىنى بېشىدىن ئۆتكۈزدى ، ئاقىۋىتى تولىمۇ ئېچىنىشلىق بولدى : لاۋۇلداپ تۇرغان ئىككى ئوت شارى بىر ـ بىرىگە يېقىنلىشىۋىدى ، ئۇلۇش ـ يارىلىنىش كېلىپ چىقتى . يارىلانغىنى ئۆلگىنىنى دەپنە قىلدى ، ئۆزلىرىنىڭ تولۇن ئايدەك گۈزەل ، قىزىل گۈلدەك چىرايلىق چاغلىرىنىمۇ قوشۇپ دەپنە قىلدى .

ئۇ ئاخىر جۇڭگوغا بارىدىغان كېمىگە چىقتى . بۇ كېمە دەل ئىلگىرى سۇڭ سۇڭ غەزەلخانلىق قىلغان كېمە ئىدى . بۇ ھەرگىزمۇ بىر تاسادىپىيلىق ئەمەس . چۈن چى مۇشۇ كېمىگە چىقىشنى ئويلاپ قويغانىدى ، شۇڭا لىيەنيەن ئارىلىدىكى پرېستاندا

بىر ئايدىن ئارتۇق تۇرۇپ قالدى . كېمىدىكى غەزەلخان پاھىشىلەر ئىلگىرى سۇئ سۇئ بىلەن بىرگە ئىشلىگەن ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى نەچچىسى ئۇنىڭ بىلەن خېلى يېقىن دوست ئىدى . ئۇلار سۇئ سۇئكىنىڭ چوقۇندۇرۇلۇش مۇراسىمىغىمۇ كەلگەن ، كېيىن ئۇنىڭ ئۆلمىنىمۇ ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن ، ئۇنىڭ ئۇچۇن ئېچىنغانلار ئىدى . ئاشۇ قېتىمدا چۇن چى ئۇلار بىلەن تونۇشۇپ قالغانىدى . چۇن چى جۇڭگوغا كەتمەكچى بولغاندىن بۇيان ، لېيەنيەن ئارىلىدىكى پرېستاندا ئۇلارنىڭ كېلىشىنى كۇتۇپ تۇردى . چۇن چى ئىككى كىشىلىك ئورۇنغا موھتاج ئىدى . شۇنىسى ئېنىقكى ، بۇ ئەڭ ھەشەمەتلىك كېمە بولغاچقا ، كۆرگەنلا ئادەم ئولتۇرالمايتتى . غەزەلخان پاھىشىلەر چۇن چىنىڭ يۇزىنى قىلدى ، ئۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ ئارىسىغا ئالدى ، يېتىپ ـ قوپۇشى بىللە بولدى . شۇنداق قىلىپ ، چۇن چى ھىندى ئوكيانىدىكى ئەڭ قىممەت كېمىگە قەدەم باستى .

ئۇلار چۇن چىگە ئەينى يىللاردا سۇئ سۇئ يانقان كارىۋاتنى كۆرسەتتى . سۇئ سۇئكىنىڭ بالىسى بۇ كارىۋاتتا ياتسا ، كۆپچىلىك ئەلۋەتتە باشقىچە پىكىردە بولمايتتى . ئاتمىش نەچچە كۇنلۇك سەپەردە چۇن چى بىلەن شىياۋشىڭ ئاشۇ ئىلگىرى سۇئ سۇئكىغا تەۋە بولغان كارىۋاتتا ياتتى . بۇ شىياۋشىڭنىڭ تۇغۇلغاندىن بۇيان ئاپىسىغا ئەڭ يېقىنلاشقان ۋاقتى . نەقەدەر يېقىن ، گەرچە كېيىن نۇرغۇن كىشىلەر يېتىپ باققان بولسىمۇ ، بىراق كارىۋاتتا سۇئ سۇئكىنىڭ ھىدى يەنىلا شۇنداق كۇچلۇك ، باشقا پۇراقلار بېسىپ كېتەلمىگەنىدى . شىياۋشىڭ نۇرغۇن غەلىتە چۇشلەرنى كۆردى . ئۇ لەرزان لەيلەپ تۇرغان گۇزەل ئايالنىڭ ئۇنى چۇن چىنىڭ قېشىدىن يىلتىزىدىن قومۇرۇپ ئەكەتمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى چۇشىدى . ئۇ ئويغىنىپ ، بېشىنى چۇن چىنىڭ باغرىغا مەھكەم يېقىپ يىغلاپ كەتتى .

بۇ يىغا بەلكىم چۇن چىدىن ئايرىلىپ قېلىشتىن قورقانلىقى ئۇچۇندۇر ۋە ياكى ئانا ـ بالىلىقتىن ۋاز كەچكەنلىكىدىندۇر .

ئەمما ، بۇ مۇقەررەرلىكتەك قىلاتتى . ئۇ ئاپىسى بىلەن بەك بالدۇر ۋىدالاشتى ، تەقدىر يىلتىزلىرى ئۇزۇلدى ، ئۇنىڭغا ئەمدى يېقىنلىشىشقا ئامالى يوق .

بىراق ، شياۋشىك ئەمدىلا ئىككى ئايلىق بولغاچقا ، ئۇنىڭ گۈڭۈلداشلىرىنى چۈن چى چۈشىنەلمەيتتى . چۈن چى پەقەت ئۇنىڭ چۈشىدە ئاپىسىنى ئۇچراتقاچقىلا مۇشۇنداق ئازابلىق يىغلاۋاتقانلىقىنى بىلەلىدى . ئۇ توساتتىن ، بۇ بىر مەزگىلدە ئۆزىنىڭ شياۋشىڭغا بەكلا ئۇۋال قىلغانلىقىنى ھېس قىلىپ قالدى . شۇڭا ، سۇڭ سۈڭنىڭ كارىۋىتىدا يېتىپ ، ئۇنىڭ بىلەن دوقمۇدوق ئۇچراشقىنىدا بەكلا خاتىرجەمسىزلەندى .

2

جۈڭگوغا قايتىش سەپىرىدىكى كېمىدە ۋاقىت خۇددى ئاياغ ئاستىدىكى دېڭىز سۈيى تەرىپىدىن قاپسىلىپ قالغاندەكلا قىلاتتى . دولقۇنلار ئىككى يىلدىن بۇيان يۇز بەرگەن ئىشلارنى بىر - بىرلەپ تېرىپ - تۆشەپ ، دېڭىز مەركىزىدە مۇستەھكەم بىر يوشۇرۇن خادا تاشقا ئايلاندۇردى ، كۆرگىلى بولمايدۇ ، ئەمما سوقۇلۇپلا كەتسە ، ئەتراپقا بۇزغۇنلار چاچرىتىدۇ . كېچىلىرى كېمىدىكى دەبدەبىلىك مۇراسىملار زادىلا توختاپ قالغىنى يوق . سالىيوت ۋە ناخشا - مۇزىكىلارغا چۆمۈلگەن كىشىلەر ھەممىنى ئۇنتۇپ ، ئۆز خاھىشى بويىچە ئىچىلىپ - يېيىلىپ ئويناۋاتىدۇ . ئۇلار شۇنچىلىك خۇشالكى ، غۇبارسىز بوۋاقلارغىلا ئوخشايتتى . ئەجەبا ئۇلارنىڭ ئەسلىمىلىرى يوقمىدۇ ياكى ئەسلىمىلىرى شۇنچىلىك ئەرزىمەسمىدۇ ؟ خۇددى ئۇچىسىدىكى ئىسسىق بەلۋاغ كەندىرىدىن توقۇلغان كىيىملەردەك ، ئۇلارغا ھېچقانچە ئېغىر بىلىنمەمدىغاندۇ ؟ ھېچكىم بۇلۇڭدا ئولتۇرغان ئەما قىزنىڭ ساندال كۇجىسىنى يېقىپ ، يەلكىسىنى بېسىپ تۇرغان ئەسلىمىلەرنى ئاستا - ئاستا ، بىر پارچە - بىر پارچىدىن تاشلاۋاتقانلىقىغا دىققەت قىلمايتتى .

ھېسابلاپ كەلسە ، سۇڭ سۇڭ بىلەن ھەقىقىي بىللە ئۆتكەن ۋاقىت نەچچە ئايغىمۇ يەتمەيدىكەن . ئەمما ، نېمە ئۈچۈن چۈن چىدە ھەمىشە بىر خىل خاتا تۇيغۇ پەيدا بولۇپ قالىدۇ ؟ ئۆتكەن ئىككى يىللىڭ ھەممىسىنىلا سۇڭ سۇڭ بىلەن قول تۇتۇشۇپ ئۆتكۈزگەندەك ھېس قىلىدۇ ؟

سۇڭ سۇڭ ھەقىقەتەن ئۆزىنى چۈن چىنىڭ ھاياتىغا ئورنىتۇۋېتەلىدى . ئۇنداقتا ، چۈن چىمۇ ئۇنى ئويلىماي تۇرالمايتتى . ئۇ ئۆزىنى تۆگىنىڭ ھاياتىغىمۇ چوڭقۇر ئورنىتۇۋېتەلىگەنمىدۇ ؟ چۈن چى ئىزچىل تۆگە بىلەن سۇڭ سۇڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئىشلارنى ئويلىماسلىققا تىرىشتى . ئۇ ھەمىشە ياخشى تەرەپكە بۇراپ ئويلاپ باقاتتى . ئۇ پەقەت سۇڭ سۇڭنىڭ بىر قېتىملىق ئۆچ ئېلىشى ، پەقەت قىسقىغىنا بىرنەچچە كۈنلۈك ئۇچرىشىش ، ئۇلار ئوتتۇرىسىدا ئەسلا ھېچقانداق ھېسسىيات يوق . ئەمما ، بۇنداق قىياسلار ئۇنى ئازراقمۇ بەزلىيەلمەيتتى . چۈنكى ، بۇ ئەسلىمىلەر سۇڭ سۇڭدەكلا جازىبىدار بولغاچقا ، كىشىنى ئارامىدا قويمايتتى .

بىر كۈجە كۆيۈپ بولدى ، كۈللىرى چۈن چىنىڭ ئالىقانلىرىدا قالدى . ئۇ يەنە بىرنى ئەشتى .

ئۇ سۇڭ سۇڭ بىلەن تۆگىنىڭ بىللە بولغان ھالىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا تىرىشتى . ئۇلار ئۇنىڭغا نەقەدەر تونۇش ـ ھە ! ئەمما ، يەنىلا ئۇ ئىككىسىنىڭ بىللە ئۆتكەن كۆرۈنۈشلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلالمىدى . ئۇلار ئۇنى تىلغا ئېلىشقانمىدۇ ، قانداق ئەھۋال ئاستىدا ئۇنى تىلغا ئالغاندۇ ؟ كۈلۈمسىرىشىپ سۆزلەشكەنمىدۇ ياكى قاپاقلىرىنى تۇرۇپمۇ ... ئۇ خۇددى ئۇلارنىڭ پىلدىرلاپ تۇرغان جىنچىراغ تۈۋىدە ئۆزى توغرۇلۇق ئاستاغىنا پاراڭلىشىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندەك بولدى . سۆزلىشىپ بولۇپ ئاستا ـ ئاستا يېقىنلاشتى ، كىيىملىرىنى يېشىشتى ، جۈپلەشتى . بۇ يوشۇرغىلى بولمايدىغان كۆرۈنۈش سان ـ ساناقسىز قېتىم ئۇنىڭ خىيالىغا كىرىۋېلىپ ، ئۇنىڭ ئۇزۇندىن بۇيان تاشلىنىپ قالغان

ئىستەكلىرىنى ئويغاتتى . ئۇ جاقىلداپ تىترەپ كەتتى .

ئۇنىڭ ھېچنېمىسى قالمىغاندىغۇ ، ئۇلار نېمە ئۈچۈن يەنە بولدى قىلمايدۇ . ئۇنىڭ قاقشال تېنىنى قىدىرىپ ، ئەڭ ئاخىرقى كىچىككىنە ئىستىكىنىمۇ تارتىپ چىقمىسا بولماسمىدى . ئۇ ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ، پالوبىدا ئۇخلاۋاتقان بوۋاقنى سىلاشتۇرۇپ تاپتى ـ دە ، تارتىپ قۇچىقىغا ئالدى . بوۋاق ئويغىنىپ ، راھەتلىنىپ ئەسنىدى . بۇ گۈناھتىن تۆرەلگەن جان تېخى خۇشاللىققا چۆمۈلگەن ھالدا كىچىككىنە قوللىرى بىلەن چۈن چىنىڭ يۈزلىرىنى تۈتتى ، ئاندىن پاقىلدىتىپ ئۇرغىلى تۇردى ، ئېغىزىدا توختىماي بىرنېمىلەرنى گۇڭرايتتى . مەيلى قاچانلا بولسۇن ، ئۇنىڭ چۈن چى بىلەن ئوينىشىش قىزغىنلىقى پەسىيىپ قالمايتتى . چۈن چى تۈيۈقسىز قولىدىكى كۆيۈۋاتقان يېرىم كۈچىنى شىياۋشىڭنىڭ ئوچۇق تۇرغان مەيدىسىگە كۈچەپ باستى . بەك كۈچۈەتكەچكىمۇ ، كۈچە ئوشتىلىپ كەتتى . كۈچە كۈللىرى ھەر يانغا ئۇچتى . ئۆزىنى بىلەلمەي قالغان كەپسىز بالا ئاخىر جىم بولۇپ ، ئۇنىڭغا بىرەەم قاراپ كېتىپ ، خىلىدىن كېيىن «ھا» قىلىپ يىغلاپ كەتتى .

ئايلانما شەكىللىك پەلەمپەينى بويلاپ پەسكە چۈشسىڭىز بۇ يەردە كۆمۈلۈپ ياتقىنى بىر دوزاخ ئەمەس ، بەلكى خانلىق دۆلەت . مېڭىۋەرسىڭىز ، بوران ئاۋازى قۇلاقلارنى گاس قىلغاندا ، چاڭ ـ توزانلار كۆزلەرنى كور قىلغاندا ، تىكەنلەر پۇتلارغا چىرماشقاندا ، ئەسلىمىنىڭ ئېگىسى ئاستا ـ ئاستا پەيدا بولىدۇ .

ئىسپانىيىلىكلەرگە ياللىنىپ ئىشلەشتىن بۇرۇن ، ئۇلار مۇنداق قۇرتنى زادىلا كۆرۈپ باقمايتىكەن ، ئۇ ئاپئاق كاللەك يىپتەك ، كاكتۇس دەرىخىدە ياشايدىغان پارازىت قۇرت . ئۇلار قۇرتلارنى ئاپئاپتا قۇرۇتقاندىن كېيىن ، ئېزىپ قارىسا ، ئىچى كۆزنى قاماشتۇرغۇدەك قىزىلكەن . ئىسپانلار بۇنى «پارس قىزىلى» دەپ ئاتىشىپتۇ .

بۇ قۇرت ئىسپانىيىلىكلەرنىڭ گۆھىرى ئىكەن . ئاڭلاشلارغا قارىغاندا ، ئۇلار بۇنى يېڭى بايقىغان بىر قۇرۇقلۇقتىن تېپىپتىكەن . ئايلاندۇرۇپ يۇرۇپ مالايا تاقىم ئاراللىرىغا ئېلىپ كەپتۇ . ئۇلار ئۇنىڭدىن بويىاق ياسايدىكەن — ئوچۇق ھال رەڭ بويىاق ياساپ ، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ساتىدىكەن .

ئۇلارنىڭ ئەسلىدە بىر پارچە كاۋچوكزارلىقى بار ئىدى ، بىراق كېيىن ئىسپانىيىلىكلەر تارتىۋالدى . ئۇنىڭ دادىسى بىلەن ئاكىسى ھازىر شۇ جايدىكى بىر كاندا ئىشلەيدۇ . ئېيتىشلارغا قارىغاندا ، ئالتۇن قازىدىكەن . ئەمما ، ئۇلارنىڭ كۇندىلىك ئوزۇقىسى بىرمۇنچە قىرلىق تاشلارنى توشۇشكەن . ئۇ بۇ كۆكۇچ تاشلارنى ياقتۇرمايدىكەن ، ئۇنىڭدىن كۆرە ، قۇرتلار بىلەن ھەپىلىشىشكە رازى ئىكەن .

ئۇنىڭ خىزمەت ئورنى كەڭ ـ كۇشادە لاپاس ئاستىدا . گەرچە ئوپىرانە كۆرۇنسىمۇ ، ئۆگزىسىگە پالما يوپۇرماقلىرى قويۇق يېپىلغاچقا ، يامغۇر ئۆتمەيتتى . كاكتۇس ئازراق نەملىكى بار سالقىن مۇھىتتىمۇ بىر تۇركۇم قۇرتلارنى بەش ئاي باقالايتتى . ئۇ ئاشۇ قۇرتلارنى كاكتۇس ئۇستىدىن تېرىۋېلىپ ، قىزىق ئاپتاپتا قۇرۇتۇپ ، ئاندىن تالقاندەك ئېزەتتى . بۇ قۇرت تالقانلىرىنى دەرەخ ياپراقلىرى ئوە لىمون سېلىنغان قاينىاق سۇغا سېلىپ ئارىلاشتۇراتتى . سالغان قۇرت تالقىنىنىڭ ئاز ـ كۆپلۈكى ھال رەڭنىڭ قېنىق ياكى سۇس بولۇشىنى بەلگىلەيتتى . بەلكىم ئۇ رەڭلەرگە تۇغما سەزگۈر بولسا كېرەك ، ئۇ تەڭشىگەن ھال رەڭ تولىمۇ ئالاھىدە بولۇپ ، كۆزنى قاماشتۇراتتى .

ئۇ ئۆزى ياسىغان بويىاقنىڭ ئىسپانىيىنىڭ چېركاۋلىرىدىكى تورۇس ئوە تام رەسىملىرىگە ، فرانسىيە ئاق سۆڭەك خېنىملىرىنىڭ شايى كۆڭلەكلىرىگە ، ئەنگلىيە مۆتىۋەرلىرىنىڭ قالپىقىنىڭ پۆپۈكلىرىگە ئىشلىتىلگەنلىكىنى ئاڭلىدى . ئىسپانىيىلىكلەر بۇ ئارالنى پەقەت قىسقىغىنا بىر مەزگىللىك سودا ئالماشتۇرۇش بېكىتى قىلدى ، كېيىن ئۇلار تىجارىتىنى تېخىمۇ يىراق ئەللەرگە

کېچەيتتى ، ئۇنىمۇ بىللە ئېلىپ كەتتى ، چۈنكى ئۇ تەڭشەپ چىققان هال رەڭ بەكلا گۈزەل ئىدى .

ئۇ هاياتىدىكى نۇرغۇن چاغلىرىنى تەرەپ - تەرەپلەرگە قاتناپ يۈرگەن چوڭ كېمىلەردە كاكتۇس يېتىشتۇرۇش ، ئاق قۇرت بېقىش بىلەن ئۆتكۈزدى . ئەڭ ئۇنتۇمايدىغىنى ، جۇڭگوغا بارغان ئاشۇ كەچۈرمىشى . ئۇ ئۇ يەردىكىلەرنى بەكلا يېقىشلىق هېس قىلدى . بۇ بەلكىم ئۇلارنىڭ ئۆزى بىلەن ئورتاق ئەجدادتىن بولغانلىقىدىن بولسا كېرەك . ئەپسۇسلىنارلىقى ، ئۇ بىر ئېغىزمۇ خەنزۇچە گەپ بىلمەيتتى . ئۇ ئۇلار بىلەن بىللە ئىشلىدى ، ئۇلارغا رەڭ تەڭشەشنى ئۆگەتتى . شۇ چاغلار ئۇنىڭ هاياتىدىكى ئەڭ خۇشال چاغلىرى . جۇڭگودىن كېتىپ كۆپ يىللار ئۆتتى ، ئۆگىنىۋالغان خەنزۇچە گەپلىرىنىمۇ ئۇنتۇپ كەتتى . بىراق ، جۇڭگولۇق قىز ئۆگىتىپ قويغان بىر ئېغىز گەپ يادىدا قالدى . ئۇ قىز ئۇ ياسىغان هال رەڭنى ئىككى مەڭزىگە سۈسقىنا سۈرتكەندىن كېيىن ، ئېگىشىپ كاكتۇس ئۇستىدىكى مىڭ - مىڭ قۇرتلارنى كۆرسىتىپ ، ئۇلارغا ئىسىم قويدى — ئەڭلىك قۇرت .

3

راستىنى ئېيتقاندا ، كېمىدىكى تۇرمۇش ناهايىتى راهەت ئىدى . چۈن چى تىرىكچىلىك ئۈچۈن باش قاتۇرۇپمۇ يۈرمەيتتى . ئاشۇ غەزەلخانلار سۇڭ سۇڭنى سېغىنغاچقا ، ئۇلارنىڭ هالىدىن ئوبدان خەۋەر ئېلىپ كېلىۋاتاتتى . ئىلگىرى مۇساپىرلار لاگېرىدىكى چاغلاردا چۈن چى تولىمۇ تارتىنچاق هەم هاكاۋۇر ئىدى ، كېمىدىكى غەزەلخانلار پەقەتلا كۆزىگە سىغمايتتى . بۇ بىرنەچچە كۈنلۈك ئۈچرىشىش جەريانىدا ، ئۇلارنىڭمۇ نۇرغۇن يېقىشلىك تەرەپلىرىنىڭ بارلىقىنى هېس قىلدى . ئۇزۇن مۇددەت پايانسىز دېڭىزدا لەيلەپ يۈرۈپ غەزەلخانلىق قىلىپ هايات كەچۈرۈش ئۇلارغا بۇ تەرتىپسىز تۇرمۇشنى قەدىرلەتكۈزۈش بىلەن بىللە ، ئاشۇ خۇشال مىنۇتلارنى بەتخەجلىك بىلەن ئىسراپ

قىلدۇراتتى . ئۇلارنىڭ خاراكتېرى سەممىي ، ناھايىتىمۇ ئەركىن ياشايدۇ . ئۇلار خۇشاللىقى ۋە قايغۇلىرىنى زادىلا ئىچىگە سالمايدۇ ، يوشۇرمايدۇ ، ھەممە ئىشى ئوچۇق - ئاشكارا ، خۇدۇكسىرەپ يۈرمەيدۇ ، خۇددى كېمە ماچتىسىدىكى دېڭىز شامىلىدا لەپىلدەپ تۇرغان بايراقتەكلا .

بىراق ، چۈن چى ئۇلارنىڭ ئەرلەر بىلەن ئارىلىشىش ئۇسۇلىنى يەنىلا كۆزىگە سىغدۇرالمىدى . ئۇلارنىڭ نازۇكەرەشمە قىلىشلىرى ، ئاۋازىنى بولۇشىغا قويۇپ بېرىپ قاقاقلاپ كۈلۈشلىرى ، تۇتۇرۇقسىز پەسكەشلىكى ، ھەتتا ئادەم تاللىماسلىقى ، ھەرقانداق ئەرگە ئوخشاشلا مۇئامىلە قىلىشلىرى ئۇنىڭغا پەقەتلا ياقمىدى . ئۇنىڭ ھېسسىيات كەچۈرمىشلىرى ئۇنىڭ ئاشۇنداق مۇھەببەتكە بېپەرۋا قارايدىغان ، ئۆزىگە نېمە كېرەكلىكىنىمۇ بىلمەيدىغان كىشىلەرنى ياقتۇرماسلىقىنى بەلگىلەپ بولغانىدى . ئۇ ھەمىشە ، سۇڭ سۇڭنىڭ كېيىن تۆگىنى ئىزدەپ بېرىپ ، ئۇنىڭ بىلەن ئاشۇنداق ئىشلارنى قىلغىنىنى ئۇنىڭ دېڭىزدىكى غەزەلخانىلىق كەچۈرمىشى بولغانلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئوخشايدۇ ، دەپ ئويلاپ قالاتتى .

جۇڭ چىەنمۇ ئۇنىڭغا تۇيدۇرماستىنلا مۇشۇ كېمىگە چىقتى ، ئۇنىڭغا يوشۇرۇنچە كۆز - قۇلاق بولدى . غەزەلخانىلار كونا دوستىنىڭ كېمىگە يەنە قايتىپ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇش بولۇشتى ، كەچتە ئۇنى زورلاپ ھاراق ئىچكىلى ئاچقتى . يەنىلا شۇ قىزلار ئۆزلىرى ئېچىتقان ھاراق . تۇن نىسپىي ، نەچچە پانۇس ئاستىدا ، ئۇ كەينى - كەينىدىن نەچچە قەدەھ ئىچىۋىدى ، تېزلا تۇتۇپ مەست بولدى .

جۇڭ چىەن ھاراقنى قەدەھكە تولدۇرۇپ قۇيدى ، ئاي ۋە نەچچە يۇلتۇز قەدەھتە جىلۋە قىلدى ، خۇددى ھاراقتا نەچچە تال ئىتياڭقى گۈل بەرگى لەيلەپ چايقىلىپ تۇرغاندەكلا كۆرۈنۈپ كەتتى . بىراق ، بۇ مۇمكىن ئەمەس - دە . ئەمەلىيەتتە ، كېمىدە ھېچكىم ئىتياڭقى گۈلىدە ھاراق ئېچىتمايدۇ . ئۇ ئاشۇ كۈنى ئاشۇ ئىتياڭقى گۈلىدە

هاراق ئىچىتىدىغان قىز بىلەن روبىرو ئولتۇرۇپ هاراق ئىچىشكەن كۆرۈنۈشلەرنى ئەسلىدى . ئۇ بۇرۇنلا بىلىشى كېرەك ئىدى ، ئۇ شۇنچە گۈزەل تۇرسا ، قانداقمۇ راست ئادەم بولسۇن . ئۇ مۇشۇنداق غىل - پال كۆرۈنۈپلا كېتىشكە يارالغان ، تۇتۇپ قالسمەن دەپمۇ تۇتۇپ قالغىلى بولمايتتى .

جۇك چىيەن مەست بولغاندىن كېيىن ئۆزىنى پالوبغا تاشلاپ كېرىلىپ ياتتى . شۇ چاغدىلا ئۇ كىشىلىك هاياتتا يەنە ئازراق خۇشاللىقنىڭمۇ بارلىقىنى هېس قىلالىدى . ئەمما ، غەزەلخان قىزلار ئازراق مەست بولۇپلا مىشىلداپ يىغلاشقا باشلىدى . ئەمەلىيەتتە ، ئۇلار هېچقانداق كۆڭۈل ئاغرىقمۇ تارتمىغان ، ئۆيدىكىلىرىنى سېغىنىپمۇ كەتمەيتتى . بۇ كۆڭلى يېرىملىق پەقەت بىكار قالغانلىقىدىنلا بولۇۋاتاتتى . جۇك چىيەننىڭ ئۇلارغا بەكلا ئىچى ئاغرىدى . ئۇلارمۇ ئۆزىگە ئوخشاشلا دولقۇنلارغا ئەگىشىپ ياشاۋاتاتتى . ئوخشىمايدىغىنى ، ئۇلار كېمىدە كۈن ئۆتكۈزسە ، ئۆزى چۈن چىنىڭ هاياتىدا كۈننىڭ ئۆتكۈزەتتى . ئۇ توساتتىن قاتتىق ئۈمىدسىزلەندى ، هەتتا كېمىدە قېلىپ قېلىشنى ، چۈن چى بىلەن جۇڭگوغا بارماسلىقنىمۇ ئويلىدى . بىراق ، مۇنداق قىلسا ، بۇ تۇل خوتۇن ، يېتىم ئوغۇل كېيىنكى كۈنلىرىنى قانداق ئالار ؟

كېيىمە جۇڭگوغا كېلىپ پېرىستاندا توختىدى . جۇك چىيەن كېمىدىكى قىزچاقلار بىلەن خوشلىشىپ ، ئاستاغىنا چۈن چىنىڭ ئارقىسىغا چۈشتى .

ئۇلار شۇنداق قىلىپ جۇڭگوغا قايتىپ كەلدى ، يۈرتىمۇ ، ئۇرۇق - تۇغقىنىمۇ يوق ئىدى .

ئۇلار ۋاقىتسىنچە چەت بىر تۆپىلىكتىكى تاشلاندۇق كەپىگە ماكانلاشتى . ئەمما ، جۇڭگونىڭ شىمالىنىڭ هاۋاسى ئىسسىق بەلۋاغىنىڭكىدەك ئۇنداق دوستانە ئەمەس ئىدى ، جاندىن ئۆتىدىغان سوغۇق شامال هەمىشە بۇ ئەبجەق ئۆينىڭ ياغاچ ئىشىكلىرىنى ئىتتىرىپ ئېچىۋېتەتتى . كېيىن جۇك چىيەن كېچىلىرى ئىشىك

تۇۋىده ئۇخلايدىغان بولدى ، ئۆزىنىڭ بەدىنى بىلەن بۇ لەپەڭلەپ قالغان ئىشكىنى ھەم ئىشىك يېنىدىكى شامال ئېغىزىنى توسۇدى .

جۇڭ چيەن بازاردىكى بىر مېھمانسارايدىن بىر كىشىلىك ئىش تاپتى . تاڭ يورۇمايلا چىقىپ كەتسە ، يېرىم كېچىدە ئاران قايتىپ كېلەتتى . چۈن چى كۈندۈزلىرى كەپىگە بېكىنىۋېلىپ ، ئالغاچ كەلگەن قۇلۇلە قاپلىرىنى تەتقىق قىلىش بىلەن بەند ئىدى ، ئارىلاپ ـ ئارىلاپ كەچقۇرۇنلىرى ئۆزى يالغۇز تاغدىن چۈشۈپ بازاردىكى رەستىلەرنى چۆرگىلەپ كېلەتتى . قايناق بازاردىكى ۋاڭ ـ چۇڭلار ئۇنى ساراسىمىگە سالاتتى . ئەمما ، بۇ جاھاندارچىلىقنىڭ ھەلەكچىلىكىدىن كېلىۋاتقان ھىدلار ئۇنى ئۆزىگە تارتىپ تۇراتتى ، بۇلار شۇ قەدەر يېقىشلىق ئىدىكى ، بالىلىق چاغلاردىكى ئىللىق كەيپىياتقا تويۇنغان . ئۇنىڭ بۇ يەردىن ئايرىلغۇسى كەلمەيتتى ، گەرچە ئۇلار بىلەن بىر گەۋدە بولۇپ كېتەلمىسىمۇ .

كۈنلەر تەكرارلىق ئىچىدە ناھايىتى تېز ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندەك قىلاتتى . بىلىپ ـ بىلمەيلا ، ئۇلار بىر ئائىلە كىشىلىرىگە ئوخشاپ قالدى .

4

بىر كۈنى ، چۈن چى كەچقۇرۇنلۇقى تاغدىن چۈشكەندە شياۋشىڭنى ئۆيگە يالغۇز تاشلاپ قويدى ، كېتىۋېتىپ ، ئۇشقىرتىپ چىقىۋاتقان شىمال شامىلىنىڭ ئۆي ئىشىكىنى ئېچىۋەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ كۆڭلى بىر قىسما بولدى . ئۆزىنىڭ بۇ بالىغا ياخشى قارىمايۋاتقانلىقى كۆڭلىگە ئايان ئىدى . ئەمما ، بۇنىڭغا ئامال يوقتەك بىلىنەتتى .

ئۇ بازاردا كېتىۋېتىپ ، ئۆزلىرىنى بازارغا كۆچۈپ كېلىشى كېرەكتەك ئويلاپ قالدى . ئۆزى ئادەملەرگە يېقىنلاشمىسا مەيلى ، بىراق شياۋشىڭ ئۇلارغا ئېھتىياجلىق ـ دە . ئۇ شياۋشىڭغا نىسبەتەن زىددىيەتلىك قاراشلاردىلا بولۇپ كەلدى ، بەزىدە ئۇنىڭ

ساغلام ، تېتىك چوڭ بولۇشنى ئۈمىد قىلسا ، بەزىدە پەقەت ئۆزىنىڭ يېنىدىن ئاجراتماي ئۆتكىنىلا كۆپايىدەك ئويلاپ قالاتتى .

قايتىپ كېلىشىدە قاتتىق قار يېغىپ كەتتى . بۇ ئۇنىڭ تۇنجى قېتىم قاردا قېلىشى — ئەلۋەتتە ، ئېسىنى يوقىتىشتىن ئىلگىرى كۆرۈپ باققان . شۇڭا ، بۇ قار ئۇنىڭغا ھەم تونۇش ، ھەم ناتونۇش . قار ناھايىتى قاتتىق ياغدى ، بىر دەمدىلا يوللارنى ئېتىۋالدى . ئۇنىڭ كۆزى كۆرمەيدىغان بولغاچقا ، قارلىق تاغ يولىدا مېڭىش تېخىمۇ تەسكە چۈشتى .

ئۆيگە كېلەي دېگەندە ، ئۇ يېقىنلا يەردىن بۆرىنىڭ ھۇۋلىغان ئاۋازى كېلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قالدى . زەن سېلىپ ئاڭلاپ ، بۇ ئاۋازنىڭ دەل ئۆزلىرىنىڭ كەپسى تەرەپتىن كېلىۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرالىدى . ئۇنىڭ يۈرىكى قارتلا قىلىپ قالدى . ئۇ بۆرە بالىنىڭ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى . ئاشۇ پارچە - پۈرات ، قار باسقانىدەك قۇلۇلە ئەسلىمىلىرى ئېچىدە ، بۆرە بالىسى ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ ئېچىنىشلىق ھېكايىلىرىنىڭ بىرى ئىدى . شياۋشىڭ بىر شور پېشانە ، ئۇنى چوقۇم بۆرە چىشلەپ ئەكەتتىمكىن ...

ئىشىك ھەقىقەتەن ئوچۇق ئىدى . ئۇ ئۆيگە كىردى ، پاخال يېيىستىلغان كارىۋاتتىن شياۋشىڭنى ئىزدىدى ، يوق ، ئۇ ئۇنى تاپالمىدى . ئۇنىڭ يۈرىكى مۇزلاپ كەتتى ، ئۇنى چوقۇم بۆرە ئېلىپ كېتىپتۇ . ئۇ ئوت - چۆپلەر ئۈستىدە لاسسىدە ئولتۇرۇپ قالدى ، قولىدىكى ياۋا مېۋە توساتتىن بەكلا يېنىك بىلىندى ، كاللىسى قۇپقۇرۇق بولۇپ قالدى ، ھەممە ئىشلار ئەرزىمەس بىلىندى ، ھەتتا ئەسلىمىسىنى ئىزدەشتىن ئىبارەت مۇشۇ ئىشمۇ شۇ دەقىقىلەردە مۇھىم بىلىنمەي قالدى .

قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتىكىن ، ئۇ ئاياغ تىۋىشىنى ئاڭلىدى . ئۇ ئۇنىڭ ئىشىكتىن كىرىشىگە :

— جۇڭ چىيەن ، شياۋشىڭ يوقاپ كەتتى ، — دېدى ئاستاغىنا .

جۇڭ چىيەن يۆتەلگىنىچە ئۇچىسىدىكى قارلارنى قېقىۋاتاتتى ، بۇ گەپنى ئاڭلاپ ، يۆتىلىنىمۇ توختىتىۋالدى :

— ئۇ نەگە كەتتى؟

— كارىۋاتتىكى ئوت - چۆپلەر قالايمىقان تۇرىدۇ... مېنىڭچە، بۆرە كەلگەن ئوخشايدۇ، — چۈن چى ھالسىرىغان ھالدا بۇ گەپلەرنى دېدى. ئۇنىڭ كاللىسى ناھايىتى قالايمىقانلىشىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ جۇڭ چىيەننىڭ ئالدىدا ياش تۆككۈسى كەلمىدى، شۇڭا ئارقىسىغا قارىۋالدى.

— بۆرە؟ — جۇڭ چىيەننىڭ ئاۋازى تىترەپ كەتتى. ئۇ كارىۋات يېنىغا كېلىپ، تىلغىۋېتىلگەن ئوت - چۆپلەرگە قارىدى.

— مەن ئىزدەپ باقاي، — ئۇ ئىشىك بېشىدىكى پالتىنى ئالدى، مەشئەلنى ياقتى - دە، چىقىپ كەتتى.

چۈن چى ئىشىك تۈۋىگە كېلىپ ئولتۇرۇپ ساقلىدى. تۇرۇپ - تۇرۇپ قولىنى سۇنۇپ قارىنىڭ توختىغان - توختىمىغانلىقىنى بىلىپ باقاتتى، يۇرىكىدىكى قورقۇنچ ئۇنى ئازابلاپ ھالىدىن كەتكۈزۈۋەتكەنىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇخلاشقا جۈرئەت قىلالمىدى. ئۇ ئۇخلاپلا قالسا سۇڭ سۇڭنى چۈشەيتتى — ئۇ ئۇنى چۈشىدە ساقلاۋاتىدۇ، ئۇنى بوش قويۇۋەتمەيدۇ.

ئۇ سۇڭ سۇڭنىڭ ئۆلۈش ئالدىدا قىلغان گەپلىرىنى ئەسلىدى. ئۇ چۈن چىنىڭ بېغىشىدىن چىڭ تۇتۇپ تۇرۇپ: «ئۇنى ساقلاپ قالغانىكەنسىز، ئۇنىڭغا ئوبدان قارايسىز» دېگەنىدى. چۈن چى بۇ كۆرۈنۈشنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ ئىختىيارسىز ئاچچىق كۈلدى.

جۇڭ چىيەن بالىنى كۆتۈرۈپ قايتىپ كەلگەندە چۈش بولاي دېگەنىدى. چۈن چى يىراقتىنلا بالىنىڭ يىغا ئاۋازىنى ئاڭلاپ، لىككىدە ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى - دە، يۈگۈرگىنىچە ئالدىغا باردى. جۇڭ چىيەن بالىنى ئۇنىڭغا بەردى. بوۋاق ئۇنىڭ قوينىغا كىرىپ، باشلىرىنى ئۇنىڭ بىلەكلىرىگە قويغاندىلا تىنچلاندى، چۈن چىنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولۇپ قالغاچقا، بىرەمدىلا ئۇيقۇغا كەتتى. چۈن چى بوۋاقنىڭ ئويقۇچىلىقتا كالپۇكلىرىنى ئېمىۋاتقان

ئاۋازىنى ئاڭلىدى . چۈن چىگە بۇنىڭدىنمۇ يېقىملىق ئاۋاز يوقتەك بىلىندى . بىرئازدىن كېيىن بوۋاق سىيىۋەتتى ، بىراق يەنىلا تاتلىق ئۇخلاۋاتاتتى . چىلىق ـ چىلىق بولۇپ كەتكەن يۆگەك ئۇنىڭ بەدەنلىرىگە چاپلىشىپ ، بىئارام قىلغان بولسا كېرەك ، ئۆرۈلۈشكە تەمشەلدىمۇ ، ئۆرۈلەلمىدى . چۈن چىنىڭ قوللىرى سۈيدۇككە تەگدى ، ئىللىق ئېقىن ئۇنىڭ بىلەكلىرىنى بويلاپ يۇقىرىغا ياماشتى . بۇ قېتىم مانا مۇشۇنداق ئۆتۈپ كەتتى .

5

چۈن چى جۇڭ چىيەننىڭ ئۆزىنىڭ ئارقىسىدىن ئاسقاقلىغىنىچە ئۆيگە كىرگىنىنىمۇ سەزمىگەنىدى .

خېلى بىرھازادىن كېيىن ، ئۇ شياۋشىڭنى كۆتۈرگىنىچە ئاستاغىنا ئۇنى چاقىردى :

— جۇڭ چىيەن .

چۈن چى لاتا يىرتىۋاتقان ئاۋازنى ئاڭلاپ :

— نېمە قىلىۋاتىسىز ؟ — دېدى .

— پۇتۇمنى بۆرە چىشلىۋالدى ، — جۇڭ چىيەن ناھايىتى سالماقلىق بىلەن جاۋاب بەردى ، لېكىن ئاۋازى سەل تىترەۋاتاتتى . يارىسى بەك ئاغرىۋاتسا كېرەك .

ئۇ شياۋشىڭنى كارىۋاتقا ياتقۇزۇپ قويۇپ ، كېلىپ ئۇنىڭ يېنىدا زوڭزىيىپ ئولتۇردى ، ئۇنىڭ جاراھىتىنى تۇتۇپ باقماقچى بولدىيۇ ، ئاغرىتىۋېتىشتىن ئەنسىرەپ ، قوللىرى بوشلۇقتا بىردەم تۇرغاندىن كېيىن پەسكە چۈشۈپ كەتتى .

— يارىڭىز ئېغىرمۇ ؟

جۇڭ چىيەن گەپ قىلماي ، چىشىنى چىشلىگىنىچە لاتىنى پۇتىغا قات ـ قات يۆگىدى .

شۇ كۈنى كەچتە ، ئۇلار توساتتىن يېقىنلىشىپ قالدى ، بىللە كېچىلىك تاماق يەۋاتقاندا ، جۇڭ چىيەن بۆرە بىلەن ئېلىشىش

جەريانىدىكى ئاڭلىسا تىترەك باسىدىغان كۆرۈنۈشلەرنى سۈرەتلەپ بەردى . چۈن چى شياۋشىڭنى قۇچىقىغا ئېلىپ ، ئۇنىڭغا گۈرۈچ قاياناق يىگۈزگەچ جۇڭ چىەننىڭ گەپلىرىنى زەن قويۇپ ئاڭلىدى . چۈن چى يەنە بەزىدە ئۇنىڭغا كۆيۈنۈش چىقىپ تۇرغان گەپلەرنىمۇ قىلدى : «بۆرىنى ئۆلتۈرۈپ بولغاندىن كېيىن قانداق قىلدىڭىز ؟ — يەنە تېخى ماختاپمۇ قويدى ، — بۆرە ئۇۋىسىغا ئوت قويۇش چارىڭىز قالتىس بوپتۇ» .

جۇڭ چىەن رىغبەتلەندۈرۈشكە ئېرىشكەندىن كېيىن ، سۆزلىگەنسېرى سۆزلىگۈسى كېلىپ ، ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي يېرىم كېچىگىچە سۆزلىدى . ئۇنىڭ بىر يىلدا قىلىدىغان گېپىمۇ بۇ بىر كۈندە قىلغان گېپىچىلىك جىق ئەمەس بولغىيدى ، ھېلىمۇ قان ئېقىۋاتقان پۇتىمۇ ئاغرىشتىن توختاپ قالدى دېسە .

ئاشۇ كۈنى كېچە ، چۈن چى چۈشىدىن چۆچۈپ ئويغاندى . ئۇ يەنە تۆگىنىڭ ئۆزىنى رەھىمسىزلەرچە تاشلاپ كەتكىنىنى چۈشىدى . ئۇ دېڭىز سۈيىنى كەچكىنچە ، تۆگىنىڭ يىراقلاپ يوقاپ كېتىۋاتقان كېمىسىگە قاراپ قالغۇدەك . ئۇ ئازاب ئىچىدە ئويغىنىپ ، شياۋشىڭنى باغرىغا باستى . ئۇ ئىشىك تۈۋىدىن ئۈياق ـ بۈياققا ئۆرۈلگەن ئاۋازنى ھەم ئاغرىق ئازابىدىن ئىڭرىغان ئاۋازنى ئاڭلىدى . جۇڭ چىەن يۆتەلگىنىچە ئۆرە ئولتۇردى . ئۇ يەنە ئۇنىڭ پۇتىنى تېڭىۋاتقان ئاۋازنى ئاڭلىدى . بۇ ئىنچىكە ئاۋازلار جىمجىت تۈن نىسپىدە تولىمۇ ئىللىق بىلىندى . چۈن چى ئۇنىڭ پۇتىدىكى جاراھەتنى ، ئۇنىڭ جاراھەتنى تاڭغاندىكى چىراي ئىپادىسىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ ، كۆڭلى يۇمشاپ قالدى .

— جۇڭ چىەن ، — قاراڭغۇلۇقتا ئۇنى چاقىردى .

— ھە ؟ — جۇڭ چىەن ئۇنىڭ ئۆزىنى چاقىرىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتى ، بىراق تېزلا ئىنكاس قايتۇردى .

— بۇ يەرگە كىرىپ ئۇخلاڭ ، ئۇ يەر بەك سوغۇق ، — چۈن چى ئۆزىنىڭ دەۋاتقانلىرىغا ھەيران بولدى ، ئەمما مۇشۇنداق

قىلماقتىن باشقا چارە يوقتەك قىلاتتى . ئۇنىڭ سۆزى ئۇلار ئارىسىدىكى ھاۋانى شۇ ھامان قاتۇرۇپ قويغاندەك ، كەيپىيات تۇيۇقسىز جىددىي تۈسكە كىردى . چۈن چى ئۆرە ئولتۇرۇپ ، ئۇنىڭ كېلىشىنى كۈتتى .

جۇڭ چىيەن جايىدا داڭقىتىپ تۇرۇپلا قالدى ، خىلىغچە ئىسىنى يىغالمىدى ، چۈن چىنىڭ تەكلىپىگە بۇ ئۆمرىنى سەرپ قىلىپمۇ ئىرىشەلمەيدىغاندەك ئويلىغانىدى .

ئۇ چۈن چىنىڭ قېشىغا مېڭىپ بېرىشنى ئويلىدى ، لېكىن پۈتى قاتتىق ئاغرىپ كېتىپ يەرگە يىقىلدى ، ئۇنى ساقلىتىپ قويۇشتىن ئەنسىرەپ ، ئۇنىڭغا قاراپ ئۆمىلىدى . چۈن چى ئۇنىڭ يەردىكى ئوت ـ چۆپلەرنى سۆرەپ ئاستا ـ ئاستا ئۆزىگە يېقىنلىشىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى . ئۇ قوللىرىنى سوزۇپ ئۇنى يۆلىۋالدى . جۇڭ چىيەن كارىۋاتتا ئولتۇردى ، نەپەسلىرى جىددىيلەشتى .

— پۈتىڭىزدىن ھازىرمۇ قان ئېقىۋاتامدۇ ؟ — ئۇ قولىنى ئۇنىڭ پۇتىغا تەگكۈزۈپ ، چىپ ـ چىپ نەملىكنى سەزدى . چۈن چى قاتتىق قورقۇپ كەتتى . ئۇ ئۇنىڭ يارىسىنىڭ مۇنچىلىك ئېغىرلىقىنى بىلمىگەنىدى .

— بۇ پۈتۈم كاردىن چىقىدىغان ئوخشايدۇ··· — جۇڭ چىەننىڭ ئاۋازى بوغۇق چىقتى .

چۈن چىنىڭ قوللىرى ئۇنىڭ يارىسىنى سىلىماقتا . چۈن چى بەدىنىنى ئۇنىڭغا قىيىسايتتى . جۇڭ چىەننىڭ نەپىسى جىددىيلەشتى . ئۇ ئۆزىنى بىر تىك قىيا گىرۋىكىگە قىستاپ كېلىنگەندەك ھېس قىلدى . ئۇنىڭ دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ چۈن چىدىن نېرى كەتكۈسى كەلدى ، لېكىن ئۇنىڭ ھىدى ئۇنى ئىلكىگە ئېلىۋالغانىدى . خۇددى زەھەرلىك ئوت ـ چۆپلەردەك ، خۇش پۇرىقى بىلەن ئۇنى مەست قىلىۋەتتى .

چۈن چى بەدىنىنىڭ يۇقىرىسىنى ئاستا ـ ئاستا ئۇنىڭغا تەگكۈزدى . جۇڭ چىيەن قاتتىق تىترەپ كەتتى . چۈن چى

قوللىرىنى سوزۇپ ئۇنىڭ بېلىدىن قامالللىدى . شىمال شامىلى توساتتىن ئىشكىنى ئۇسۇپ ئېچىۋەتتى ، يەردىكى ئوت ـ چۆپلەرنى شالدىراللىتىپ ئۇچۇرۇۋەتتى . ئۇلارنىڭ چاچ ۋە كىيىملىرىمۇ لەپەڭلەپ كەتتى . جۇڭ چيەن تىترەپ تۇرۇپ :

— مەن ئىشكىنى يېپىۋېتەي··· — دېدى .

چۇن چى ئۇنى كاپىلا قىلىپ تۇتۇۋالدى . ئۇ بۇ قىلىقىنى چۈشەندۇرۈشكە ئامالسىز . ئۇ بەلكىم چارچىغانلىقتىنلا شۇنداق قىلىۋاتقاندۇ . بايىلا چۈشىدە تۆگە ئۇنى يەنە بىر قېتىم تاشلىۋەتتى ، بۇ چۈش ھەمىشە ئۇنىڭغا ئارام بەرمەيتتى ، بەلكىم ئۇنىڭ خاتىرىسى ئەسلىگە كەلگەندە چۈشىمەس بولار . ھەددىدىن تاشقىرى مۇھەببەت ـ نەپرەت ئۇنى ئاخىر چارچاتتى . بولۇپمۇ شىاۋشىڭنى بۆرە ئەكەتكەن چاغدىكى ئۇنىڭ يالغان قەيسەرلىكى ئەمدى بىراقلا ئېتىپ پارچىلاندى . كۆز ئالدىدىكى ئەر ئۇنىڭغا بالىنى تېپىپ ئەكېلىپ بەردى . بۇ جۇڭ چيەننىڭ ئەڭ باتۇر چاغلىرى . چۇن چىنىڭ ئۇنى قۇچاقلىغۇسى كەلدى . ئۇنىڭچە ، بۇنىڭغا مۇشۇنىڭدىنمۇ لايىق چاغ يوق ئىدى .

جۇڭ چيەن ئۇنىڭ ئارقىسىدا ئاستاغىنا يېشىنىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى . ئۇ ئازابلانغان ھالدا كۆزلىرىنى يۇمۇپ ، بېشىنى چايقىدى . چۇن چىنىڭ تېنىدىن كېلىۋاتقان ھىد خۇددى مارت ئايلىرىدا ئەڭ بالدۇر ئېچىلغان ئاشۇ بىر تال گۈلنىڭ ھىدىگىلا ئوخشايتتى ، بۇ ھىد توساتتىن يېڭى بىر باھارنى ئويغاتتى . جۇڭ چيەن پۈتۈن كائىناتنىڭ ئويغىنىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى ، پەقەت ئۆزىلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا . چۇن چىنىڭ قوللىرى ئۇنىڭ مەيدىلىرىنى سىلاپ ئۆتتى . بۇ باھار شامىلى ئۇيقۇغا كەتكەن بارلىق دەل ـ دەرەخلەرنى ئويغىتىشقا ئۇرۇنماقتا . جۇڭ چيەن ئۆزىدىن نومۇس قىلدى ، چۈنكى ئۇ دېگەن بىر قۇرۇپ كەتكەن ئورمان ، قايتا كۆكلىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس . ئۇ بۇ باھارنىڭ ئۇمىدىنى يەردە قويماي ئامالى يوق .

ئەما ، قىز يۇمشاق قوللىرى بىلەن ئەرنىڭ مەيدىلىرىنى ،

يەلكىلىرىنى ئېھتىيات بىلەن سىلىدى ، خۇددى ئۆزىنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈك قۇلۇلە قاپلىرىنى سىلاۋاتقاندەكىدەك . ئۇ ئەر زاتىنىڭ ھىدىنى ئۇنتۇپ كېتەيلا دېگەندى . مانا ئەمدى بىرئاز ـ بىرئازدىن تېرىپ تاپماقتا . ئۇ تۆگىنى توساتتىن پەيدا بولۇپ ئۆزىنى توسۇۋالىدىغاندەك ھېس قىلىۋىدى ، لېكىن ئۇنداق بولمىدى . ئۇ ئۆزىنىڭ تۆگىنى تامامەن تاشلىۋېتەلىگەنلىكىنى تونۇپ يەتتى .

چۈن چى كىيىملىرىنى يېشىۋەتتى . جۇڭ چيەننىڭ يەكتەكسىنىمۇ سالدۇرۇۋەتتى ، بەدەنلىرىنى ئۇنىڭ بەدىنىگە چاپلىدى . چۈن چى ئۆزىنىڭ باشقۇرالماي قېلىۋاتقان پۇت ـ قوللىرىنى ئىمكانقەدەر يوشۇرۇشقا تىرىشتى . ئۇنىڭ قوللىرى ئەرنىڭ بەدىنىدە ئاستا ـ ئاستا يۆتكىلىشكە باشلىدى ، خۇددى كەڭ ئېچىلغان ناتونۇش خەرىتە ئۈستىنى سىيپاشتۇرغاندەك قىزىقىش بىلەن يۆتكەلمەكتە ، ھەرقانداق بىر بۇلۇڭنىمۇ ئالا قويماي ماڭماقتا . توساتتىن ئالدىدىكى بۇ ئەر ئازابلىق يىغلاپ كەتتى . ئۇنىڭ يىغىسى شۇنچىلىك ھەسرەتلىك چىقتىكى ، چۈن چى نېمە قىلارىنى بىلەلمەي ھودۇقۇپ توختاپ قالدى :

— نېمە بولدىڭىز ؟

جۇڭ چيەن جاۋاب بەرمەي يىغلاۋەردى ، خۇددى ئۇۋالچىلىققا ئۇچرىغان بالىدەكلا . چۈن چى نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلەلمىدى ھەم سوراشقا پېتىنالمىدى . ئۇنىڭ يىغىسىدىن شياۋشىڭمۇ ئويغىنىپ كېتىپ يىغلاشقا باشلىدى . چۈن چى بالىنى قۇچاقلىدى ، ئۇنى ئاستاغىنا پەپلىدى . ئارقىدىن جۇڭ چيەننىڭ يىغلاپ تۇرۇپ :

— مەن بىر ئاقتا قىلىنغان ئەر... — دېگىنىنى ئاڭلىدى .

ئۇ بۇ سۆزلەرنى دەپ بولۇپلا ئورنىدىن تۇرۇپ ، ئاقساقلىغىنچە ئىتتىك چىقىپ كەتتى .

چۈن چى شۇ جايىدا قېتىپلا قالدى ، شياۋشىڭنى چىڭقىدە باغرىغا باستى ، خۇددى بۇ كىچىككىنە بەدەندىن ئازراق ئىللىقلىققا ئېرىشمەكچى بولغاندەك . تۆگە يەنە كۆز ئالدىدا پەيدا بولدى ، ئۇ ئاشۇ ھەزىل كۆزلىرى بىلەن ئۆزىگە تىكىلىپلا تۇراتتى ، خۇددى ئۆز ئالىقىنىدىن قېچىپ كەتكەن گۈناھكارغا قاراۋاتقاندەك . مانا

هازىر ئۇ يەنە چۈن چىنى تۇتۇپ ئەكەلدى .

ئـۇلارنىڭ مۇنداق يۈزتۇرا تۇرمىغىنىغا ئۇزۇن بولغانىدى ، گـەرچـە چۈشىدە بولسىمۇ . ئۇ يەنە تۆگىنىڭ ئورا كۆزلىرىنى ، قارامتۇل لەۋلىرىنى كۆردى . ئۇ يەنىلا شۇنداق مۇز چىراي ھەم يېقىملىق . چۈن چى يىغلىۋەتتى . ئۇ تۆگىگە ئەمدى قاچماسلىققا ۋەدە بـەردى . ئـۇ دېـگـەن چۈن چىنىڭ قېچىپ قۇتۇلالمايدىغان تەقدىرى .

6

شـۇ كـۈنـدىـن كېيىن چۈن چى بىلەن جۇڭ چيەن زادىلا يـېقىنلاشمىدى . چۈن چى كېمىگە چىقىپ غەزەلخانلىق قىلىشنى قـارار قـىـلدى . ئۇ شاۋشىڭنى ئوبدانراق كۈنگە ئېرىشتۇرۇشنى ئويلاپ قالدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، ئۇ يەنە داۋاملىق قۇلۇلە قېپى ئىزدەشكە موھتاج . دېڭىزغا چىقسا قۇلايلىقراق بولاتتى ، مۇشۇنداق قىلسا ، تۆگىگە يېقىنراق تۇرغاندەك ھېس قىلاتتى . تۆگە بەلكىم مۇشۇ دېڭىزدىكى مەلۇم بىر كېمىدە باردۇ .

چۈن چى شياۋشىڭنى مۇشۇ بازارغا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويدى ، بـالـىـغا قارايدىغانغا بىر ئىنىكىنا تاپتى . ئۇ شۇنىڭدىن كېيىن شياۋشىڭنى زادىلا جاپا تارتقۇزمىدى .

جۇڭ چيەن ئەمدى چۈن چىگە قانداق يۈزلىنىشنى بىلەلمەي ، ئۇنىڭ قېشىدىن كەتتى . ئۇمۇ بازاردىكى چۈن چىڭىكگە ئانچە يىراق بولمىغان بىر جايغا سەرەمجانلاشتى . ئۇنىڭ پۈتى ئاقساق بـولـۇپ قالدى ، ئېغىر ئىشمۇ قىلالمايتتى . بىراق ، قولى بەك ئـەپـچىل بولغاچقا ، كېيىن يامان ئەمەس زىبۇزىننەت ئۇستىسى بولۇپ قالدى . ئاياللارغا كۆمۈشتىن ئۇزۇك ياساش ياكى قاشتېشىغا نـەقىش ئويۇش دېگەنـلەر ئۇنـىڭ مـاھىر ئىشىغا ئايـلاندى . ئۇ زىبۇزىننەت بۇيۇملىرى ياساش جەريانىدا بىر تۇل خوتۇن بىلەن تـونـۇشۇپ قالدى . ئۇ ئايال ئۇنىڭ ھۇنىرىنى ياخشى كۆرەتتى ، ئـۇنىڭ مۇئاملىسىنمۇ ياقتۇرۇپ قالدى ، ئۇزاق ئۆتمەي ، بىر ياشتىن ئاشقان قىزنى ئەگەشتۇرۇپ ئۇنىڭكىگە كۆچۈپ كەلدى .

ئۇلارنىڭ كېلىشىنى جۇڭ چىەن قارشى ئېلىپمۇ كەتمىدى ، رەتمۇ قىلمىدى . ئۇنىڭغا نىسبەتەن بۇ ئانا ـ بالا ئائىلىدىكى بىر بېزەكلا ئىدى . چۈنكى ، ئۇلار بولغاچقىلا بۇ ئۆي ئائىلىگە ئوخشاپ تۇراتتى . جۇڭ چىەن نەچچە يىل نورمال ئادەملەردەك كۈن ئۆتكۈزدى ، بازاردىكى ھېچكىم ئۇنىڭ ئاغۇات ئىكەنلىكىنى بىلمىدى . شۇ چاغلاردا ئۇ چۈن چى بىلەن كەمدىن ـ كەم بېرىش ـ كېلىش قىلدى ، ئارىلاپ ـ ئارىلاپ ، پۇل ـ پۇچەك ئاپىرىپ بەرگەچ شياۋشىڭنى كۆرۈپ كېلەتتى ، قايتىشىدا بەزى قۇلۇلە قاپلىرىنى ئالغاچ كېلىپ چۈن چىگە سىلىقلاپ بېرەتتى .

نەچچە يىلدىن كېيىن تۇل خوتۇن ئاغرىپ قالدى ، خېلىغچە سۆرىلىپ ، ئاخىر ئۆلۈپ كەتتى . ئۇنى دەپنە قىلغان ئاشۇ كۈنى جۇڭ چىەن يېنىكلەپ قالغاندەك ھېس قىلدى . ئۇ چۈن چىنى بەك سېغىناتتى . بىر مەزگىللىك ئاچا يوللارنى باسقاندىن كېيىن ، ئۆزىنى يەنىلا مۇشۇ جاپالىق ھەم خۇشاللىق يولىغا قايتىپ كەلگەندەك ھېس قىلدى .

ئۇ دەسلىپىدە ھەر ئايدا چۈن چىنى يوقلاپ تۇردى . ئۆگەي قىزىنى ئەگەشتۇرۇپ بېرىپ ، ئۇنى دەرۋازا تۈۋىدە ساقلاپ تۇرۇشقا قالدۇراتتى . كېيىن ئۆگەي قىزىنىڭ شياۋشىڭنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى سەزدى ، لېكىن بىلمەسكە سېلىۋالدى . ئۇلارنىڭ يولى يەنە شۇنچە ئۇزۇن تۇرسا ، ئۇ ئۆگەي قىزىنىڭ ئىزچىل شياۋشىڭغا ئەگىشىدىغانلىقىغا ، ئۆزىگە ئوخشاش ساداقەتمەن بولىدىغانلىقىغا بىرنېمە دېيەلمەيتتى .

ئۇ تاكى ئۆلگۈچە مۇشۇنداق ئۆتتى . جان ئۈزەر چېغىدا ئىنتايىن رازىمەنلىك ھېس قىلدى . چۈنكى ، ئىلگىرىكي ئاشۇ قىسقىغىنا بىر مەزگىللىك كىچىككىنە ۋاپاسىزلىق قىلىشنى ھېسابقا ئالمىغاندا ، ئۇ ئىزچىل بىر ساداقەتمەن ئادەم بولالىدى .

خۇشبۇي مۇشۇك

بالا مېھرىبان ئانىغا تەئەللۇق ،
ئانا ئەۋلادلىرىغا ئاساينشلىق تىلەيدۇ...
سايلار سۇغارغۇچىغا تەئەللۇق ،
شۇڭا چېچەكلەپ مېۋە بېرىدۇ .

— بېخت : «كاۋكازدىكى كۈل رەڭ خاتىرىلەر»دىن

ئالدىنقى بۆلەك

1

خۇاخۇا مېنى قەھۋەزارلىقتىن تاپقاندا ، ئۆيدىن ئايرىلغىنىمغا ئىككى يىلچە بولۇپ قالغانىدى . شۇ چاغدا ، مەن دېگىز يۈزىدىن ئىككى مىڭ تۆت يۈز ئىنگلىز چى ئېگىزلىكتىكى كىچىككىنە بىر پارچە قەھۋەزارلىقنىڭ ئىگىسى بولۇپ قالغانىدىم . بۇ خىل قوڭۇر رەڭلىك كىچىككىنە ئاجايىپ مېۋىنىڭ شۇنچە كۆپ پۈلغا يارايدىغانلىقى ھەقىقەتەن كىشىنىڭ ئەقلىگە سىغمايتتى . ئۇرۇق ۋە تۈپراقنى تېخنىك ئۇستاملار جاۋا ئارىلىدىن يۆتكەپ ئەكەلگەن . مەن يىل بويى بۇ قەھۋەزارلىقنى باشقۇرۇش ، چالا پىششىقلاپ ئىشلەنگەن قەھۋەلەرنى گوللاندىيىلىكلەرگە سېتىشقا مەسئۇل ئىدىم . تاپقان پۇللىرىمنى كېمىدىكى غەزەلخانلاردىن چۈن چىگە ئەۋەتەتتىم . ئەلۋەتتە ، باشقا بىر ئىش قىلساممۇ بولاتتى ، لېكىن بۇ ئىشىمنىڭ ياخشى يېرى ، مېنى ناھايىتى تىنچ مۇھىت بىلەن تەمىنلىگەنىدى ، يەرلىكلەر بىلەن ھېچقانچە ئالاقە قىلمايتتىم . ئوت ئوتايدىغان ۋە مېۋە يېغىدىغان ئاشۇ ئالاھىدە كۈنلەردىلا جاڭ چېلىپ بىرقانچە ئىشلەمچىلەرنى چاقىرغاندىن باشقا ، كۈنلىرىمنى ئۆزۈم يالغۇز ئۆتكۈزەتتىم .

ياغاچ ئۆينىمۇ ئۆزۈم بامبۇك ۋە ياغاچتىن ياسۋالغانىدىم ، خېلى پۇختا . ياغاچلارنىڭ ئارىسىدىن كۈن نۇرى ئۆتمەسلىكى ئۈچۈن ، ئارا - ئارىسىغا بامبۇك يوپۇرماقلىرىنى تىقىپ ھەم قىلىۋەتكەنىدىم . پەقەت يامغۇر ياغقاندا ئۆگزىگە يامغۇر سۇيى ئۇرۇلغاندىكى ئاشۇ ئاۋازلا كىشىنى سەل بىئارام قىلاتتى . بۇ يەردە ئاندا - ساندا ئۇچراپ قالىدىغان ھايۋانلاردىن ياۋا مۈشۈك بىلەن

يىلانلا بار ، ئۇلارمۇ ئادەملەرگە ئاسانلىقچە يېقىنلاشمايتتى . مەنمۇ پەقەت كېچىلىرى سىرتقا چىققىنىمدا ئاندا - ساندا غىپلا قىلىپ ئۆتكەندىكى كۆلەڭگىسىنى كۆرۈپ قالاتتىم .

بۇ يەر پرېزىدېنتىمۇ يىراق ئەمەس ، ھەر ھەپتىسى دېگىزغا چىقىپ بىرئاز قۇلۇله قېپى سۈزۈپ كېلىپ ، ۋاقتىم چىقسىلا ئۇلارنى سىلىقلاپ ، ئارىلاپ - ئارىلاپ چۈن چىگە ئەۋەتىپ بېرەتتىم . مەنمۇ قۇلۇله قاپلىرىنى ئانچە - مۇنچە سىلاپ چۈشىنەلەيتتىم ، لېكىن تاپقان قۇلۇله قاپلىرىمنىڭ ھېچقايسىسىدىن چۈن چىنىڭ ئەسلىمىسىنى تاپالمىغانىدىم . شۇنداقتىمۇ ، ئۇنى ئۇمىدسىزلەندۈرۈپ قويماي دەپ ، ھەممىسىنى ئەۋەتىپ بېرەتتىم .

سىلىقلانغان قۇلۇله قاپلىرىنىڭ يولدا بىر - بىرىگە ئۇرۇلۇپ سۇنۇپ كەتمەسلىكى ياكى سۈركىلىپ ئۇچراپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ، ئارا - ئارىسىغا يۇمشاق لاتىلارنى قىستۇرۇپ ، بىر - بىرىنىڭ ئۈستىگە دەستىلەپ ، بامبۇك ئىچىگە قاچىلايتتىم . بەزىدە يۇمشاق لاتىلارنى سقىملىغىنىمچە ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالاتتىم ، رەختلەرنىڭ ئۈستىگە خەتلەرنى كەشتىلەپ قويغۇم كېلەتتى . بىراق ، خەت كەشتىلەشتەك مۇنداق ئىشلار ئەمدىلا مۇھەببەت تۇيغۇسى ئويغانغان قىز - يىگىتلەرگىلا ماس كېلىدىغاندەك قىلاتتى . ھازىرقى مەن ئۆزۈمنى بېشىمدىن نۇرغۇن كەچۈرمىشلەرنى ئۆتكۈزگەندەك ، قەلبىمدە ھېسسىياتلىرىم دولقۇنلاپ تۇرسىمۇ ، ئۇلارنى ئۇن - تىنسىز ئاقتۇرۇپ چىقىرىۋېتىشتىن باشقا چارە يوقتەك ھېس قىلىدىغان بولۇپ قالدىم .

قۇلۇله قاپلىرى قاچىلانغان بامبۇكلارنى تاغارغا قاچىلاپ ، شوينا بىلەن ئاغزىنى مەھكەم بوغۇپ ، يۇدۇگىنىمچە ئاستا - ئاستا پېرېستانغا ماڭاتتىم . يول بويى قەلبىم ئۆزۈمنى ئەيىبلەشتە ئۆرتىنەتتى . چۈنكى ، بۇ قۇلۇله قاپلىرى ئىچىدىكى بىرەرسمۇ چۈن چى ئىزدەۋاتقان قۇلۇله قاپلىرىدىن ئەمەس ئىدى .

بىراق ، زادىلا توختاپ قالغىنىم يوق ، يەنىلا ئىزدەيتتىم . بۇ مەززىسىز ئىشنى قايتا ـ قايتا تەكرارلايتتىم ، تەكرارلايتتىم .

نەچچە كۈندە بىر قېتىم تاغدىن چۈشۈپ ، يېمەك ـ ئىچمەك سېتىۋالغاچ ، قەھۋە باھاسىنى تىك تىكلايتتىم . خۇاخۇاغا ئۇچراپ قالغان چېغىمىمۇ ، دەل تاغ باغرىدىكى بازاردىن قايتقان چېغىم ئىدى .

تۇيۇقسىز يولدا كېتىۋاتاتتىم . يول بويىدىكى كۆلدىن چۈشتىن كېيىنكى ئىسسىقتا نۇرغۇن تاشپاقا بالىلىرى قىرغا ئۆمىلەپ چىقىپ ئارام ئېلىۋاتاتتى . قىزىل لەيلەكلەر سۇ بويىدىكى پاكار ئوتلاقتا بىرەدەم ـ بىرەدەم ئېڭىشىپ سۇ ئىچەتتى . بىرەيلەن بىۋاك ـ باراقسان يامغۇرلۇق دەرىخى ئاستىدا ئولتۇرۇپ ئۇزۇن دەستىلىك قارمىقى بىلەن بېلىق تۇتۇۋاتاتتى ، يېنىدا ئالتە ـ يەتتە ياشلاردىكى ئىككى قىزچاق تۇراتتى ، ئۇچىسىدا كىيىمىمۇ يوق ، قىپيالىڭاچ تەنلىرى ئاپتاپتا كۆيۈپ بېغىر رەڭگە كىرىپ قالغان ، خۇددى ئاشۇ دەرەخنىڭ بالدۇر پىشىپ قالغان مېۋىلىرىگىلا ئوخشايتتى . بۇ بىپەرۋا ئادەملەرگە قاراپ ، ئۆزۈمنىڭ ئۇلار بىلەن نەقەدەر ماس كەلمەيدىغانلىقىمنى ھېس قىلدىم ـ دە ، ئىختىيارسىز قەدەملىرىمنى تېزلەتتىم .

ئۇدۇلۇمدىن بىر خەنزۇ ئايال كېلىۋاتاتتى . ئۇنىڭ كۆزلىرى ماڭا مىختەك تىكىلىپلا تۇراتتى ، قەدەملىرىمۇ ناھايىتى ئاستا ئىدى . مەن تەئەججۇپلىنىپ ئۆزۈمنىڭ ئۆستۈبۈشۈمغا سەپسالدىم : بېشىمدا كەڭ جىيەكلىك چىغ قالپاق ، ئۇچامدا يەرلىكلەردە ئەڭ ئومۇمىيلاشقان قوپال كاناپتىن تىكىلگەن كىيىم ، ئېگىز تۇرۇلگەن پۇچقىقىم ئاستىدا زەھەرلىك پاشا دەستىدىن ئالىبۇرەك بولۇپ كەتكەن پاچاقلىرىم تۇراتتى ؛ قولۇمدىكى سېۋەتتىمۇ بىرنەچچە دانە قىزىرىپ پىشقان كاۋا ۋە تاتلىقياڭيۇ . ئېكىنزارلىقتا دائىم ئۇچرانقىلى بولىدىغان ھەرقانداق بىر ئەمگەكچىدىن ھېچقانداق پەرقىم يوق ئىدى . بىراق ، ئۇنىڭ قاراشلىرى شۇنچىلىك كەسكىن

ئىدىكى ، مېنى ساراسىمگە سېلىپ قويدى .

ئۇ ماڭا يېقىنلاشتى ، يوغان كۆزلىرىدىن بىر خىل يېقىشلىق نۇرلار كېلىپ تۇراتتى . مەن ئايال زاتىغا يولىمىغىنىمغا بەك ئۇزۇن بولغاچقا ، بۇ بوتاكۆز ئايال قاقشال تېنىمدىكى خامۇش ھەۋەسلىرىمنى ئويغىتىۋاتسا كېرەك ، دەپ ئويلىدىم ئۆزۈمچە .

بىز ئۆتۈشۈپ كەتتۇق . بۇ چاغدا ، ئارقامدىن ئۇنىڭ يېنىككىنە چاقىرىشى قۇلىقىمغا كىردى :

— شياۋشىڭ .

ئۇنىڭ چاقىرىشى شۇنچىلىك مۇلايىم ئىدىكى ، مېنىڭ ئىسمىم ئۇنىڭ لەۋلىرى ئارىسىدىن ئۇچۇپ چىققان مەسۇم قۇشتەكلا بىلىندى . مەن بۇ يەردىكىلەرگە ئىسمىمنى زادىلا ئېيتىپ بەرمىگەن ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ، بۇ يەردىكى قوپال يەرلىكلەرنىڭ ئېغىزىدىن «شياۋشىڭ» دېگەن بۇ تاۋۇشنىڭ مۇنداق سىلىق چىقىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس .

قەدەملىرىمنى توختاتتىم ، لېكىن دەرھال ئارقامغا بۇرۇلمىدىم . كالامدا خۇاخۇاغا مۇناسىۋەتلىك ئەسلىمىلىرىم ئاز - ئازدىن ئەسلىگە كېلىشكە باشلىدى . شۇ چاغدىكى ھېسسىياتىم خۇددى قارغىشقا كېتىپ ئۇزۇن ئۆيقۇغا كەتكەن نېلۇپەرنىڭ ئويغىنىپ ، بىر - بىرلەپ ، ئاستا - ئاستا ئېچىلىۋاتقان ياپراقلىرىغىلا ئوخشايتتى . ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى تىل بىلەن ئېيتالمىغان بەرگىلى بولمايدىغان ھىد بالىلىقىم بىلەن باغلىنىشلىق ئىدى .

ئۇ يۈگۈرۈپ كېلىپ ئارقامدىن قامالالاپ قۇچاقلىدى ، بۆرتۈپ چىققان قوۋۇرغىلىرىمنى ئاستاغىنا سىلاپ ، ئېچىنغان ھالدا :

— بەكلا ياداپ كېتىپسىز ، — دېدى .

— سىز مېنى ئىزدەيمەن دەپ چىقىۋاپسىز ، چۈن چى قانداق قىلىدۇ ؟ — دېدىم سەل خاپا بولۇپ .

— بىر چاكارنى ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشقا ياللىدىم . سىز ئەۋەتكەن پۇل ۋە قۇلۇله قاپلىرىمۇ خېلى ۋاقىتقىچە يېتىدۇ . مەن

ھەممىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ كەلدىم .

چۈن چىنىڭ غېرىبانە ھالدا كۈن بويى قۇلۇله قاپلىرىنى سىلاپ ئولتۇرغان ھالىتى كۆز ئالدىمغا كېلىپ ، يۈرىكىم ئېچىشىپ ، ئۆزۈمنى باسالماي ، ئۇنى يەنە ئەيىبلەشكە باشلىدىم :

— مەن پەقەت سىزنى ئۇنىڭ ھالىدىن ئوبدانراق خەۋەر ئالارمىكىن دېگەن ، شۇنىمۇ قىلالماپسىز .

ئۇ ئارقامدا تۇرۇپ مىشىلداپ يىغلاشقا باشلىدى . توساتتىن ۋاقىت كەينىگە يانغاندەك ، خىيالىلىرىمنى يۇرتۇمغا ئېلىپ كەتتى . ئۇنىڭ قۇچاقلاشلىرى شۇنچىلىك ھەسرەتلىك ئىدىكى ، بۇ قايتا ئۇچرىشىش ئەمەس ، ئۇبدالىشىشقا ئوخشاپ قېلىۋاتاتتى .

ئۇنى ئالدىمغا تارتىپ سىنچىلاپ قاراپ ، ئىختىيارسىز ئۇمىدسىزلىنىپ قالدىم . ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۈزەللىكى يوقالغان ، سولغۇن ، ئاۋارە كۆرۈندى ، ئارقىغا قىلىپ تۇرۇۋالغان چاچلىرىمۇ چۇۋۇلۇپ كەتكەن ، نەچچە تۇتامى مۇرىلىرىدە يېيىلىپ تۇراتتى ، بۇرنىمۇ ئاپتاپتا كۆيۈپ تېرە تاشلاپ ، تېرە تېگىدىن چىقىپ قالغان قىپقىزىل گۆشلەر خۇددى كۆكسىپ قالغان موگۇغلا ئوخشاپ قالغانىدى . ئۇنىڭ قارىداپ ، داغ چۈشۈپ كەتكەن يىرىك يۈزىنى تۇتقىنىمدا ، ئۇنىڭ مېنى تېپىش ئۈچۈن يەتكۈچە جاپا تارتقىنىنى بىلىپ تۇرسامۇ ، قەلبىمدە يەنىلا بىرئاز بىزارلىق ھېس قىلدىم ، ئۇنى خورسىنىش ئىلكىدە باغرىمغا باستىم . ئۇ ئاستا ـ ئاستا يىغلاشتىن توختىدى ، لېكىن تەنلىرى يەنىلا ياپراقتەك تىترەۋاتاتتى .

ئۇيدىن ئايرىلىش ئالدىدىكى ئاخشىمى ، ئۇنىڭ سەندەل كۇجىسى يېقىلغان ئۆيدە پۈتۈمنى يۇيۇپ قويغانلىقى ، تارام ـ تارام قىزىق ياشلىرىنىڭ پۈتلىرىمنى ئىللىتقىنى يادىمغا كەلدى .

ئۇنى باغرىمغا باسقان ئاشۇ دەقىقىلەردە ، ۋۇجۇدۇمدىكى ئەسلىمىلىرىم قانلىرىمنى ئويغاتتى ، تېنىمدە ئۇنىڭدىن يەنە بىر قېتىم ھۇزۇر ئېلىش ئىستىكى تۇغۇلدى . بېشىمدىكى چىغ قالپاقنى ئۇنىڭغا كىيدۈرۈپ ، قولىدىن يېتىلىگىنىمچە تۇرالغۇم — ياغاچ

ئۆيگە ئېلىپ ماڭدىم . ئۇ يېنىمدا كېتىۋېتىپ خۇشاللىقىدىن بىردەم ـ بىردەم ئېڭىشىپ كۆزلىرىمگە قارايتتى .

مەن ئۇنى ئەڭ يېقىن يولچە ئېلىپ ماڭدىم . شۇنداقتىمۇ قەھۋەزارلىقتىن ئۆيگە بارغۇچە بىر ئاش پىشىمچە ۋاقىت كېتەتتى . بۇ يەردە ياۋا ئۆسۈملۈكلەرمۇ ناھايىتى كۆپ ئىدى ، رۇخسار گۈلى ، بۆلجۇرگەن دېگەنلەرنى ھەممە يەردە ئۇچرىتىلى بولاتتى . پىژغىرىم ئاپتاپتا قول تۆتۈشۈپ كېتىۋاتقان ئىككىسىز غۇبارسىز بالىلارغىلا ئوخشايتتۇق . ئۇ ئۇسسىغان بولسا كېرەك ، ئېڭىشىپ بۆلجۇرگەندىن بىرنى ئۈزۈپ ، مەندىن يېسە بولىدىغان ـ بولمايدىغانلىقىنى سورىدى . مېنىڭ بېشىمنى لېڭشىتقىنىمنى كۆرۈپ تەقەززالىق بىلەن ئېغىزىغا سالدى . بۆلجۇرگەن ناھايىتى كىچىك ئىدى ، ھېچقانچە شەربىتىمۇ چىقمايتتى ، شۇنداقتىمۇ ئۇ ناھايىتى ھۇزۇر بىلەن يەپ ، تەبىئەتكە چەكسىز مەمنۇنلۇق بىلەن بېقىپ كەتتى .

ئۈزاق ئۆتمەي ، چىلىق ـ چىلىق تەر كىيىملىرىمىزنى ھۆل قىلىۋەتتى ، ھەۋىسىم تەر سۈيى بىلەن پارغا ئايلاندى . مەن ئاستا ـ ئاستا پەسكويغا چۈشتۈم ، خۇددى كۈندىكىدەكلا چۈش بولۇشى بىلەن تەڭ مۈگدەك ياسىدىغان ھالىتىمگە قايتتىم .

ئەسسىق بەلۋاغدا ئىشق ـ ھەۋەسنى ئاسانلا بېسىۋالغىلى بولاتتى . بۇنداق نەم ۋە ئىسسىق كۈنلەردە ئادەمنىڭ تېنىدە بىر قەۋەت شىلىمشىق سۈيۈقلۇق بارلا ـ بار بولۇپ ، بۇ سۈيۈقلۇقلار ئادەملەرنى بىر ـ بىرىدىن ئايرىۋېتەتتى ، بىر ـ بىرى بىلەن يېقىنلاشقۇسى ، قۇچاقلاشقۇسى ، سۆيۈشكۈسى كەلمەيتتى . ھەربىر ئادەم ئۆزىنىڭ پاشىلىقى ئىچىدە غېرىبانە ، سوغۇق قانلىق بىلەن ياشاشقا ئادەتلىنىپ كەتكەنىدى . مۇبادا ئازراق ھەۋەس قوزغالغان تەقدىردىمۇ ، ئۇنى بەدەن يۇزىدىكى تەرلەر ئاسانلا سۇمۇرۇپ كېتەتتى .

مەن بۇ يەردە پەقەت ئىككى ئايال بىلەن بىللە بولغان — شۇنداق ، ۋاقىت ئۇزارغاندا ، ھەۋىسىم يەنىلا ئاشۇ

تەرلەرنىڭ ئۇستىدىن ئىككى قېتىم غالىب كەلدى . ئۇلارنىڭ ئىككىلىسى مەندىن چوڭ ئايالار . ئۇلاردىن بىرى تۇل خوتۇن ئىدى ، ئۇ بۇ يەرگە قەھۋە يىغقىلى كەلگەن ، ئۇ بۇ يەردىكى ئىش تۇگىگەندە يەنە بىر قەھۋەزارلىققا باردىغان بولغاچقا ، ئانچە ئۇزۇن تۇرالمايتتى . ئۇ بۇ يەردىكى يەرلىكلەر ئىچىدە خېلى چىرايلىق ھېسابلىناتتى . بۇ تۇل خوتۇن يىگىنە ئىشى بىلەن شۇغۇللانغاچقا ، بارماقلىرى ئۇزۇن ھەم نازۇك ئىدى . مەن ئۇنىڭغا سەل قىزىقىپ قالغاچقا ، يېنىمدا قېلىپ يارەملىشىشنى ئۆتۈندۇم . ئۇ باھا تالىشىپ بىرئاز ئارىسالدى بولدىيۇ ، يەنىلا قوشۇلدى . بىز ئىككى كۈن ئىرماش - چىرماش بولۇشتۇق ، لېكىن ئۇچىنچى كۈنىگە كەلگەندە پۈشايمان قىلىشقا باشلىدىم . ئايال زاتى بىلەن بىللە بولۇش مېنى خاموشلاشتۇرۇپ ، ساداقەتمەنلىك بىلەن قۇلۇلە ئىزدەش خىياللىرىمنى بۇزۇشقا باشلىدى . كېچىلىرى ئۇنىڭ تېنىدە ئەسەبىيلەرچە تالان - تاراج ئېلىپ باراتتىم . شۇ چاغدىكى ئەپتىمدىن ئۆزۈممۇ ھەيران . بىراق ، ئاشۇ يېتەرلىك ھۇزۇرغا ئۇلىشىپلا كېلىدىغىنى تەسۈرلىگۈسىز غېرىبلىق ئىدى . ئىشتىن كېيىن خۇددى يامغۇردا قالغان قۇشتەك مىسكىنلىك بىلەن لەمپە ئاستىدا ھاڭۇبقىپ تۇرۇپ كېتەتتىم . ۋۇجۇدۇمدىن ھۇزۇرنىڭ ئىزنالىرىنى تېپىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى .

ئەمما ، ئاشۇ كۈنى كەچتە چۈن چىنى چۈشىدىم . چۈشۈمدە ئۇ ئىسمىمنى چاقىرغىنىچە گۈللۈككە قاراپ كېلىۋاتقۇدەك . ئۇنىڭ ئاۋازى شۇنچىلىك بىچارە ، قەدەملىرى شۇنچىلىك ماغدۇرسىز ئىدىكى ، خۇددى ئۆيىدىكىلىرى بىلەن ئادىشىپ كېتىپ ، تېنەپ يۇرگەن بالىغلا ئوخشايتتى . ئىككىمىزنىڭ ئارىلىقى ئانچە يىراق ئەمەسمىش ، بىراق ئارىمىزدا بىر كۆلچەك ۋە ئۇزۇم باراڭلىرى بولغاچقا ، چوقۇم ئايلىنىپ ئۆتۈشكە توغرا كەلگۈدەك . مەن ئۇنىڭغا ئاشۇ يەردە مىدىرلىماي ساقلاپ تۇرۇشنى ئېيتىپ توۋلاپتىمەن . ئۇ ئاۋازىمنى ئاڭلاپ كۈلۈمسىرىگىنىچە ، مېنىڭ گېپىمگە پەرۋا قىلماي ئۇدۇل ماڭا قاراپ كېلىۋاتقۇدەك . مەن ئۇنىڭغا توختاڭ دېمەكچى

بوپتمەنيۇ ، لېكىن ئۇلگۈرەلمەپتىمەن . ئۇ ئۇزۇم باراڭغا ئۇسۇۋاپتۇ . مەن ئايلىنىپ ئۆتۈپ ، ئۇنىڭغا قاراپ يۇگۈرۈپتىمەن . ئۇنىڭ چاچلىرى ئۇزۇم تاللىرىغا چىرمىشىپ كەتكۈدەك ، لېكىن ئۇ ھېس قىلماي ، ماڭا قاراپ كۈچەپ مېڭىۋەرگۈدەك . ئاخىر چاچلىرى ئۇزۇلۈپ ، يىقىلىپ چۈشۈپ ، شاخ ـ شۇمبىلار ئارىسىغا كۆمۈلۈپ قېلىپ ئۇزۇنغىچە ئورنىدىن تۇرمايۋاتقۇدەك . مەن ئاخىر يېتىپ بېرىپ شاخ ـ شۇمبىلارنى قايرىۋېتىپ ، ئۇنى يۆلەپتىمەن . قارىسام ، ئۇنىڭ بېشىنىڭ بىر پارچە يېرىنىڭ قىپقىزىل گۆشلىرى كۆرۈنۈپ تۇرغۇدەك ، ئۇ يەردىن چىققان قانلار يۇزلىرىمگە چاچراۋاتقۇدەك . بۇ چاغدا ئۇنىڭ بىر يەردىن بوشقىنا : «نېمىشقا ئەمدى كەلدىڭ» دېگەن ئاۋازى ئاڭلىنىۋاتقۇدەك .

يېرىم كېچە ، تۇل خوتۇن مېنى تۇرتۈپ ئويغاتتى . مەن خۇددى ئۇ يۇزۇمدىكى قانلارنى كۆرۈپ قالىدىغاندەك ، ئۇنىڭغا دۇمبەمنى قىلىپ ، يۇزلىرىمنى ئالقانلىرىم بىلەن ئېتىۋالدىم . تاڭ سۇزۇلۇشى بىلەنلا ئۇنىڭغا تولۇقلىما ئورنىدا بىر خالتا قەھۋەنى ئارتۇق بېرىپ يولغا سېلىۋەتتىم .

2

خۇاخۇا بىلەن ياغاچ ئۆيگە يېتىپ كەلگەن چېغىمىزدا ، ئاللىقاچان ئىنتايىن تىنچلىنىپ قالغانىدىم ، ھەتتا سەل سوغۇق مۇئامىلىدە بولۇشقا باشلىدىم دېسەممۇ بولىدۇ . مەن ئۇنىڭغا ، مېنىڭ بۇ يەردىكى ئىشلىرىم بەك ئالدىراش ، سىزنىڭ ھالىڭىزدىن خەۋەر ئالالمايمەن ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ، چۈن چىگمۇ ھەمراھ كېرەك ، شۇڭا قايتىپ كېتىڭ ... دەي دەپ ئويلاپ ئېغىزىمدىن چىقىراي دەپ تۇرسام ، ئۇ ئېغىز ئاچتى :

— بىز مۇشۇ يەردە تۇرامدۇق ؟

— ھە .

ئۇ ئىشىكنى ئىتتىرىپ كىرىپ ئۆي ئىچىگە بىرقۇر سەپسالغاندىن كېيىن ، ماڭا قاراپ :

— ئۇي بىرئاز كىچىكرەككەن ، بىراق ئانچە ـ مۇنچە سەرەمجانلاشتۇرساق چوقۇم راھەت بولۇپ كېتىدۇ ، — دېدى .

ئۇ شۇنچىلىك ئۈمىدۋار ئىدىكى ، مەن بايىقى دېمەكچى بولغان گەپلىرىمنى ئېغىزىمدىن چىقىرالمىدىم . شۇ چاغدا ئۇ قولۇمنى تارتقىنىچە :

— يۈرۈڭ ، — دېدى كۈلۈپ تۇرۇپ .

— نېمە قىلماقچىسىز ؟ — جاھىللىق بىلەن ئورنۇمدا چىڭ تۇرۇۋالدىم .

— مەن بىلەن مېڭىڭ ، بىرەمدىن كېيىن بىلىپ قالىسىز ، — مېنى يەنە تارتتى .

— بارمايمەن ، مېنىڭ قىلىدىغان نۇرغۇن ئىشلىرىم بار ، — ئۇنىڭ قولىنى سىلكىۋەتتىم .

ئۇ خېلىغچە تىكىلىپ تۇرۇپ كېتىپ :

— مەن سىزنى بالىمىزنى كۆرگىلى ئاپىراي دېگەن ... — دېدى .

— نېمە ؟ — قاتتىق ھەيران قالدىم .

— مېنىڭ بۇ ئارالغا كەلگىنىمگە نەچچە كۈن بولدى ، پىرېستانىدىكى بىرلىرىنىڭ ئۆيىدە تۇرۇۋاتىمەن . بۈگۈن سىزنى ئىزدىگىلى چىقىمەن دېسەم ، ئۇلار ، يول بەك تىك ، ماڭماق تەس ، دېۋىدى ، بالىنى ئۇلارنىڭكىگە قويۇپ چىققانىدىم ، — دېدى .

دەسلىپىدە ئۇنى ئېلىشىپ قالدىمۇ نېمە ، دەپ ئويلىدىم ، بىراق سىنچىلاپ قارىسام ، ئۇنىڭ ئېغىزى ۋە كۆزلىرىدىن ئانا مېھرى تۆكۈلۈپ تۇراتتى . مەن ئاخىر ئۇنىڭ بەدىنىدىكى ئۆزگىرىشلەرنىڭ جاۋابىنى تاپتىم . ئۇ ئانا بوپتۇ . مەن ئۆيدىن ئايرىلغان ئاشۇ كۈننىڭ ئالدىنقى ئاخشىمىدىن تارتىپ بالامغا ھامىلدار بوپتىكەن ـ دە .

مەن ئۇنىڭ بىلەن ماڭدىم . پۈتۈنىرىم ئاپتاپتا كېتىۋاتىمىز ، ئۇ چىلىق ـ چىلىق تەرگە چۆمۈلۈپ كەتتى ، لېكىن ھاردىم دەپ باقمىدى . ئۇ نۇرغۇن يوللارنى باسقان بولغاچقا ، پۇتلىرى پىشىپ

كەتكەن بولسا كېرەك .

— ئوغۇل ، — دېدى ئۇ مېنىڭ لام ـ جىم دېمەي كېتىۋاتقىنىمغا قاراپ تەشەببۇسكارلىق بىلەن . ئۇنىڭ كۇلۇمسىرەپ تۇرغان چىرايىغا قاراپ ، بۇ گەپنى مەن ئاۋۋال سورىسام بولاتتى ، دەپ ئويلاپ ، سەل خىجالەتچىلىك ھېس قىلدىم .

— ئىسىم قويدۇڭلارمۇ ؟ — سورىدىم .

— ياق تېخى ، سىزنى قويۇپ بېرەرمىكىن دەپ قويمىغان . ئادەتتە ئۇنى باۋۇيىر دەپ چاقىرىمەن .

بېشىمنى لىڭشىتتىم ، يەنە نېمە دېيىشىمنى بىلەلمىدىم .

داۋاملىق مېڭىۋاتىمىز . ئىمكانقەدەر تېزرەك مېڭىپ بالىنى كۆرۈشكە تەقەززا بولۇۋاتقىنىمنى ئىپادىلىمەكچى بولدۇم . ئېسىمدە قېلىشچە ، ئىلگىرىمۇ مۇشۇنداق ئالدىراپ مېڭىپ باققان ، ئۇ بولسىمۇ جۇڭ ئۇستام سەكراتقا چۈشۈپ قالغان چاغ ئىدى . شۇ چاغدا بۇغا بالىسىدەك چېپىپ كېتىۋاتقان خۇاخۇانىڭ يېنىدا كېتىۋېتىپ ، ئۆزۈمنى ئۇنىڭ بىلەن ئالاھىدە يېقىنەدەك ، مەڭگۈ باغلىنىشلىقتەك ، قول تۇتۇشۇپ تەقدىرنىڭ ئىشىكىنى ئېچىش ئۈچۈن چېپىپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلغانىدىم . مانا ئەمدى بىز رەسمىي باغلاندۇق ، مەن ، ئۇ ، يەنە ھازىرچە باۋۇيىر دەپ ئاتىلىۋاتقان ئاشۇ بالا . بۇلارنى ئويلىغىنىمدا نەپەسلىرىم قىسلىشقا باشلىدى ، ئانا ـ بالا ئىككىسى يەلكەمدىن مەھكەم بېسىپ تۇرغاندەك تىنالمايلا قالدىم . مەن ئىزچىل ئۆزۈمنىڭ دۇنياسىدا ئەركىن ياشاشنى ئارزۇ قىلاتتىم . ئەمدى ماۋۇ ئانا ـ بالا قوپاللىق بىلەن تۇرمۇشۇمغا بۆسۈپ كىرىپ ، مېنى ئائىلىنى قامىداش ئۈچۈن ئىت ـ ئېشەكتەك ئىشلەيدىغان ئاشۇ بويۇنتۇرۇقلۇق ئەرلەردىن قىلىپ قويماقچى بولۇۋاتىدۇ .

كۆزۈمنىڭ قۇيرۇقىدا خۇاخۇاغا قارىدىم . ئۇ ناھايىتى خۇشال ، قەدەملىرىمۇ يېنىك كېتىۋاتاتتى . ئۇ تولىمۇ زەھەرخەندە بىلىندى ، ئۇ قەستەن ماڭا كىشەن بولماقچى .

بىز گۈگۈم چۈشكۈچە مېڭىپ ، پېرىستان ئەتراپىدىكى بىر ياغاچ ئۆيگە يېتىپ كەلدۇق ، خۇاخۇا ئىشىكنى چېكىپ كىرىپ كەتتى .

مەن سىرتتا ساقلىغاچ ، ئۇچقاندەك بېرىپ بىرەر كېمىگە ئۆزۈمنى ئېتىپلا بۇ يەردىن يوقىلايمۇ ، دېگەنلەرنى خىيال قىلدىم .

ئارىسالدى بولۇپ تۇرغىنىمدا ، ئۇ بالىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ كەلدى .

خىرە گۈگۈمدا تۇنجى قېتىم ئوغلۇمنى كۆردۈم .

ئۇنىڭ يۈزلىرى بۇدرۇققىنا ، مەڭزىلىرى قىزغۇچ ، ئېغىزى ئاپىسىنىڭكىدەك جاۋۇغىيى ئۈستىگە تارتىلىپ تۇراتتى . ئۇ تولىمۇ سۆيۈملۈك ئىدى ، تۇرقىدىن تەلەيلىك بولىدىغاندەك كۆرۈنەتتى . ئاشۇ دەقىقىدە ، ئۇنىڭغا مېھرىم چۈشتى ، ئۇنى قەدىرلىگۈم ، ئۇنىڭغا كۆيۈنگۈم كەلدى ، بىراق ئۇنى خۇاخۇانىڭ قولىدىن ئالغىنىمدا ، يەنىلا ئېغىر بىلىنىشكە باشلىدى .

بالا ، ئۇ تولىمۇ سىرلىق ئۇرۇق ، ھېچكىم ئۇنىڭ قايسى تەرەپكە قاراپ ئۆسۈشىنى قىياس قىلالمايدۇ ، كەلگۈسىدە ئۇنىڭ قانداق ئادەمنىڭ مۇرىتى بولۇپ قالىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلەلمەيدۇ . قولۇمدىكى بالىغا قاراپ ، بىرھازاغىچە گاڭگىراپ تۇرۇپ كەتتىم — ئۇنىڭ زېممىسىگە قانداق بۇرچلار يۈكلەنگەندۇ - ھە ؟

3

خۇاخۇا بالىنى ئېلىپ مەن بىلەن ئۆيگە كەلدى . ئىلگىرى كەڭ - كۇشادە بىلىنىدىغان بۇ ياغاچ ئۆي تار بىلىنىشكە باشلىدى .

ئۆيدە پەقەت بىر كارىۋات ، بىر شىرەلا بار ئىدى . خۇاخۇا شىرە ئۈستىدىكى قۇلۇلە قاپلىرىغا لەپپىدە بىر قاراپلا ئىختىيارسىز قاپىقى تۇرۇلۇپ كەتتى . كارىۋاتقا بىر پارچە بورىلا سېلىپ قويۇلغان ، ناھايىتى قاتتىق ئىدى . خۇاخۇا بالىنى ياتقۇزۇپ قويايى دېدىيۇ ، تۇتۇپ بېقىپ ، بالىغا يېتىپ ئاغرىتىپ قويۇشىدىن ئەنسىرەپ ، قۇچىغىدا تۇتۇپ ئولتۇرۇشقا مەجبۇر بولدى .

— بالا ياتقۇدەك جايمۇ يوق ، — دېدىم خورسىنىپ .
— ھېچقىسى يوق ، ئەتە بىرئاز ياغاچ ئەكېلىپ ئۇنىڭغا كارىۋات ياساپ بېرەيلى ، — ئۇ زادىلا مەيۈسلەنمىدى .
بۇ چاغدا بالا ئويغاندى . ئۇ كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ئەتراپقا قاراپ ، يوچۇن بىلىنگەن بولسا كېرەك ، قاتتىق يىغلاپ كەتتى .
— ئۇنىڭ قورسىقى ئاچتى ، ئەمچەكتىن ئايرىغىنىمغا ئۇزۇن بولمىدى . ئازراق گۈرۈچ قاينىق ئىچۈرۈپ قويساق بولاتتى ، — دېدى خۇاخۇا .
مەن ئاچچىق كۈلدۈم ، ئۆيدىن چىققاندىن بۇيان گۈرۈچ يەپ باققىنىم يوق .
— گۈرۈچمۇ كۆرمىگەن تۇرسام ، گۈرۈچ قاينىق نەدە تۇرۇپتۇ ، — دېدىم .
ئۇ بىردەم ئويلىنىۋېلىپ :
— ھېچقىسى يوق . ئاۋۋال ئازراق سۇ بېرىڭە ، يېقىن ئەتراپتا كوكۇس بارمۇ ؟ — دەپ سورىدى .
— تاغ باغرىدا بار ، لېكىن خېلى يىراق .
گېپىمنىڭ ئاخىرى تۈگىمەيلا ئىشكىتىن چىقتىم ، يەنە تاغدىن چۈشىدىغان بولدۇم . خېلى بىر يەرگە بارغاندا ، خۇاخۇانىڭ مېنى چاقىرغان ئاۋازىنى ئاڭلىدىم ، لېكىن ئارقامغا قارىمىدىم .
يېرىم كېچە ، نەچچە تال كوكۇس ياڭىقى بىلەن يوغان بىر تال پىرامىتانى ئېلىپ ھالىمدىن كېتەي دېگەندە ئاندىن قايتىپ كەلدىم . خۇاخۇا ئۇخلاپ قالغانىدى . بالىنى كارىۋاتتىن چۈشۈپ كەتمىسۇن دەپ كۆكرىكىگە مەھكەم تېڭىۋاپتۇ . كۆكرىكىنى ئېغىر بېسىپ تۇرغاچقا بالىنىڭ تىنىقلىرى ناھايىتى ئېغىر ، سەل تىنىق يېتىشمەيۋاتقاندەك قىلاتتى . بۇنىڭدىن بۇرۇنقى نۇرغۇن چاغلاردىمۇ مۇشۇنداق ئۇخلىغان بولسا كېرەك . خۇاخۇانىڭ يۈزىگە قارىدىم ، قوشۇمسىلىرى تۇرۇلگەن ، كالپۇكىنى چىڭ چىشلىۋالغان ، ناھايىتى قىينىلىپ ئۇخلاۋاتقاندەك قىلاتتى . مۇبادا ئۇنى چۈش كۆرۈۋاتسىدۇ دېسەك ، چوقۇم يامان چۈش كۆرۈۋاتسىدۇ . بىراق ، مۇشۇ دەقىقىدە

ئۇنىڭغا يەنە ھېسداشلىقىم قوزغالدى . ئۇيقۇلۇقتىكى ئۇ تولىمۇ جۇدەڭگۇ ، مىسكىن كۆرۈندى ، خۇددى مەن بىلەن دەسلەپكى تونۇشقان چاغدىكىدەك . شۇ چاغدىكى ئۇ دىققەتسىزلىكتىن يەلكەمگە چۈشۈپ قالغان بىر تال قار ئۇچقۇنىغىلا ئوخشايتتى . شۇنچىلىك يېنىك ، تىنچ ئىدىكى ، گاھىدا ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئۇنتۇپمۇ قالاتتىم .

ھازىرقى خۇاخۇانىڭ ۋۇجۇدىدىكى بىر خىل تەۋرەنمەس كۈچ كىشىنى ۋەھىمىگە سالاتتى . بۇ كۈچنى دەل بالا ئۇنىڭغا بەرگەن . باۋئېرغا قارىدىم ، ئۇ بىر يۈزىنى خۇاخۇانىڭ كۆكرىكىگە مەھكەم چاپلاپ ياتاتتى . ئۇنىڭ چىرايىدىنمۇ ئېسەنگىرەش چىقىپ تۇراتتى . ھال رەڭ تېرىسى شۇنچىلىك يۇمرانكى ، بەدىنىدىكى ھەربىر تال تۈكلىرى نەپىسىگە ئەگىشىپ تەۋرىنىپ تۇراتتى ، كىرپىكلىرىدە ئىككى تامچە خرۇستالدەك ياش تامچىسى يالتىراپ تۇراتتى ، ئېھتىمال ئۇخلاش ئالدىدا يىغلىغان بولسا كېرەك .

ئۇنىڭ مەسۇم سىياقى كۆزلىرىمنى كۆيدۈردى ، داۋاملىق قاراۋېرىشكە چىدىمىدىم . جىنچىراغنى ئۆچۈرۈپ ، شىرە يېنىدا ئولتۇرۇپ قۇلۇله قاپلىرىنى سىلاشقا باشلىدىم ، ئەمما شۇ چاغدىكى كەيپىياتىم بىلەن ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۇلارنىڭ ئىچىگە كىرەلمىدىم . ئىچىم تىتىلداپ ، بارماقلىرىمنى قۇلۇله قېيىغا كۈچەپ سۈركىدىم ، ئون بارمىقىمدىن قان تەپچىپ چىقىشقا باشلىدى . ئورنۇمدىن تۇردۇم ، بارماقلىرىمنى شورىغاچ ئۇيان ـ بۇيان مېڭىشقا باشلىدىم .

بالا ئويغىنىپ قاتتىق يىغلىغىلى تۇردى . خۇاخۇامۇ ئويغىنىپ چىراغنى يېقىپ ماڭا قارىدى . كۆزلىرىمگە قان تولغان ، بارماقلىرىم قانغا بويالغان . ئۇ ئەزەلدىن بۇنداق ھالىتىمنى كۆرۈپ باقمىغان ، چوقۇم قورقۇپ كەتتىغۇ دەيمەن ، بىراق ئۇ بۇلارغا چوقۇم كۆنۈشى كېرەك . بۇ مېنىڭ دائىملىق ھالىتىم . كەيپىياتىمدا سەللا داۋالغۇش بولسىلا تىت ـ تىت بولۇپ ، قۇلۇله قاپلىرىغا زېھنىمنى بېرەلمەيمەن . شۇڭا ، چوقۇم كىشىلەر توپىدىن نېرى تۇرۇشۇم ، شاۋقۇن ـ سۇرەندىن يىراق بولۇشۇم كېرەك .

— ئۇنىڭ يىغىسىنى باس ! — شۇبھىسىزكى ، يىغا ئاۋازى نېرۋىلىرىمنى تېخىمۇ قوچۇۋەتكەندى ، ئاخىر خۇاخۇاغا ۋارقىرىۋەتتىم .

خۇاخۇا بالىنى پەپلىگەچ «باۋئېر ، باۋئېر» دەپ چاقىرغىلى تۇردى . بالىنىڭ يۈزلىرى چىڭقىلىپ قىزىرىپ ، تېخىمۇ كۈچەپ يىغلاشقا باشلىدى . ئۇنىڭ يىغىسى شۇنچىلىك ناتونۇش ، يېقىمسىز ئىدىكى ، خۇددى كەڭ ئېچىلغان تور ئۇستۈمگە يېيىلىپ چۈشۈپ قاپسىۋالماقچى بولۇۋاتقاندەك بىلىندى ، يۈگۈرگىنىمچە سىرتقا ئوقتەك چىقىپ كەتتىم .

خېلى بىر چاغ ئۆتكەندە بالىنىڭ يىغىسى ئاستا ـ ئاستا پەسەيدى . خۇاخۇا ئۆيدىن چىقتى ، ئىشىك ئالدىدىكى كۆتەكتە ئولتۇراتتىم ، قولۇمدا سىگىملىۋالغان ھېلىقى قۇلۇله قېپى قىپقىزىل قانغا بويالغانىدى .

— ئۇنىڭ قورسىقى بەك ئېچىپ كەتكەن ، — ئۇ ئارقامدا تۇرۇپ ئاستا چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى .

بۇ مېنى بەك كەچ كەلدىڭ دېگىنى ئەمەسمۇ ؟ قاپاقلىرىمنى تۇرۇپ ، توڭ تەگدىم :

— بۇ يەردە قالىمەن دېگەندىكىن ، چوقۇم مۇشۇنداق تۇرمۇشقا كۆنۈشۈڭلار كېرەك .

ئۇ ئۇن ـ تىنسىز بېشىنى لىڭشىتتى .

بىردەملىك سۈكۈتتىن كېيىن ئۇ ئالدىمدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ ، قانغا مىلەنگەن قوللىرىمنى ئالىقانلىرىغا ئېلىپ تۇرۇپ كېتىپ ، يېڭى بىلەن سۈرتۈشكە باشلىدى . قەھۋەزارلىققا كەلگەن شۇنچە ئۇزاق ۋاقىتتىن بېرى بىرەرى يوقلاپ كېلىپ باقمىغانىدى ، باشقىلارنىڭ غەمخورلۇقىغا ئېرىشىشنىڭ تەمىنى ئۇنتۇپ قالايلا دېگەنىدىم .

كۆزلىرىمنى يۇمدۇم . ئۇنىڭ ھىدى كېپىنەكلەردەك يەلكىلىرىمگە قونۇشقا باشلىدى . مەن ئىللىقلىق ۋە قانائەت ھېس قىلىۋاتقان بولسام كېرەك .

— بۇ يەرنىڭ كېچىلىك ھاۋاسى بەك ساپ ئىكەن ، — دېدى خۇاخۇا ئاچچىقىمنىڭ يانغىنىنى كۆرۈپ ، مېنى گەپكە سالماقچى بولۇپ .

— قالايمىقان مېڭىپ يۈرمەڭ . بۇ يەردە ناھايىتى يىرتقۇچ ياۋا مۇشۇك بىلەن يىلان بار ، — دېدىم مەن .

ئۇ ېېشىنى لىڭشىتتى .

توساتتىن بىر ئۇلۇغ ـ كىچىك تىندىم .

— بالىغۇ ياخشى ، بىراق ئۇنىڭ كېلىشى تولىمۇ تاسادىپىي بولغاچقا ، دەماللىققا تازا كۆنەلمەيۋاتىمەن ، — دېدىم .

— چوقۇم ياخشى كۆرۈپ قالىسىز . ئەمەلىيەتتە ، ئۇ ئونچە قارغىشىمۇ ئەمەس ، بۇ يەرگە ئۆزلىشىۋالسىلا ئوڭۇشلۇپ كېتىدۇ .

— شۇنداق بولسا ياخشى بولاتتىغۇ .

— ھە ، چوقۇم شۇنداق بولىدۇ ، بۇ ئادەتتىكى بالا ئەمەس ، ئۇ ماڭا نۇرغۇن مەدەت بولغان . ئەڭ ئۇمىدسىزلەنگەن چاغلىرىمدا ، ھامان بىر كۈنى سىزنى تېپىپ ، بىر ئائىلە كىشىلىرى جەم بولىمىزغۇ ، دەپ ئويلايتتىم ، — ئۇنىڭ مۇلايىم ئاۋازى بۇ تۈن كېچىدە يۈرەك تارىنى چەككەندەك بولدى .

ھازىر ھاياتىي كۈچكە تولغان ، قەلبىدە ئارزۇ ـ ئىستەكلەر ئۇرغۇپ تۇرغان خۇاخۇاغا قارىغاندا ، يەنىلا ئىلگىرىكى تارتىنچاق ، ئېسىنگىرەپ تۇرىدىغان خۇاخۇانى بەكلا ياخشى كۆرىدىغاندەك قىلاتتىم . ئۇ چاغدىكى خۇاخۇا خۇددى يىراق ئاسماندا جىمىرلاپ تۇرغان يۇلتۇزلارغىلا ئوخشايتتى ، ئۇنىڭدىكى سېھرىي كۈچ دەل ئاشۇنداق تۇراقسىزلىقتىن كېلەتتى .

مەن چۈن چىنى سۆيىمەن ، بۇمۇ ئەزەلدىن ئۇنىڭغا يېقىنلىشالمىغانلىقىمدىن بولسا كېرەك . پەقەت بىر خىل خىيالىي تۇيغۇدىلا ئۇنىڭ بىلەن ئاستا ـ ئاستا يېقىنلىشىۋاتقاندەك ھېس قىلىمەن .

ئايلانما شەكىللىك پەلەمپەينى بويلاپ پەسكە چۈشسىڭىز ، بۇ يەردە كۆمۈلۈپ ياتقىنى بىر دوزاخ ئەمەس ، بەلكى خانلىق دۆلەت .

مېڭىۋەرسىڭىز ، بوران ئاۋازى قۇلاقلارنى گاس قىلغاندا ، چاڭ ـ توزانلار كۆزلەرنى كور قىلغاندا ، تىكەنلەر پۇتلارغا چىرماشقاندا ، ئەسلىمىنىڭ ئىگىسى ئاستا ـ ئاستا پەيدا بولىدۇ .

كەنتنىكى ئەرلەر ئالدىراپ ـ تېنەپ پېرىستانغا يۈگۈرمەكتە . ئۇلار ئۇنى كۆرۈپ قول پۇلاڭلىتىپ ، ئۇلار بىلەن بىللە كېمىگە چىقىپ دېڭىز قاراقچىسى بولغۇسى بار ـ يوقلۇقىنى ئىشارەت بىلەن سورىدى . ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپ ، ئۇلارغا ئەگىشىپ ماڭدى . ئۇلاردا پەقەت ئۆزلىرى قۇراشتۇرۇۋالغان ئەجەق كېمە ، بۇلاپ كەلگەن بىرنەچچە ئوزۇن پىچاقلا بار ئىدى . ئۇلار كىيىمىنى ئالماشتۇرۇپلا ، مېلاكا دېڭىز بوغۇزىنىڭ مۇتتەھەم قاراقچىلىرىغا ئايلاندى .

ئۇلار دېڭىزدا نەچچە كۈن يۈرۈپمۇ ، بۇلىغۇدەك بىرەر كېمە ئۇچرىتالمىدى ، پورتۇگالىيىلىك ، گوللاندىيىلىكلەرنىڭ كېمىلىرىنى بۇلاشقا جۈرئەت قىلالمايتتى . ئۇ ئەجنەبىيلەردە مىلىتىق ـ زەمبىرەك بار ، پىچاقلىرىمۇ بۇلارنىڭكىدىن كۆپ ئىتتىك . ئۇلار بىر ئاي كۈتۈپ ، ئاخىر جۈڭگودىن كەلگەن بىر كېمىنى ئۇچراتتى . كېمىدە دېڭىزچىلاردىن باشقا يەنە خوتۇن كىشىدەك ئىنچىكە ئاۋازدا سۆزلەيدىغان بىرقانچە ئاغۇات ، ئاپئاق ئۇزۇن تون كىيگەن دىن تارقاتقۇچى بىر پوپ بار ئىدى . ئۇلار پىچاقلىرىنى شىلتىپ قىرغىنچىلىق قىلىۋاتقاندا ، پوپ كۆكرىكىگە توختىماي كىرىست سىزاتتى ، پەقەت ئۇنىڭلا قول سالغۇسى كەلمەي تۇراتتى . بۇ بەلكىم ئۇنىڭ ئەجدادىنىڭ جۈڭگو بىلەن يوشۇرۇن ھەم چوڭقۇر باغلىنىشى بولغانلىقىدىن بولسا كېرەك . شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار راۋۇرۇس بىر جۈڭگو كېمىسىگە ، نەچچە قۇتا قاشتاش ، ھېقىق ، نەچچە ساندۇق يىپەك ۋە فارفور بۇيۇملارغا ، يەنە ئۆزلىرى قانداق ئىشلىتىشنىمۇ بىلمەيدىغان قىممەتلىك ئۆسۈملۈك دورىلارغا ئېرىشتى .

ئەتىسى ، ئۇ دېڭىز بويىدا بۇ كېمىنى يۇيۇپ ـ تازىلىدى ، لاتا بىلەن پالوبىدىكى ھەربىر تامچە قان داغلىرىنى سۈرتۈپ چىقاردى ، چېقىلغان فارفور قاچا پارچىلىرىنى تېرىپ ، ئاۋايلاپ چاپلاپ ئۈچ دانە زەڭگەر فارفور قاچا قىلىپ چىقتى .

4

ئەتىسى ، خۇاخۇا بۇ ئۆينى راسا بىر سەرەمجانلاشتۇرماقچى بولدى . مەن يارەملەشمىدىم ، قەھۋەزارلىققا قاراشنى باھانە قىلىپ چىقىپ كەتتىم . قەھۋەزارلىقنى نەچچە قېتىم مەقسەتسىز چۆرگىلەپ چىقتىم . كېيىن يامغۇر يېغىشقا باشلىدى ، تاغ ئۆڭكۈرىگە كىرىپ يامغۇردىن پاناھلاندىم . يامغۇر بارغانچە ئۇلغايغىلى تۇردى ، خۇددى ئوردىدىكى قېرى دېدەكنىڭ ئۆتكەن ئىشلارنى سۆزلەپ توختىماي تۆكۈۋاتقان يېشىغا ئوخشاش . خۇاخۇا بەلكىم ئورماندا باۋۈبرغا كارىۋات ياسىغۇدەك ياغاچ ئىزدەپ يۈرگەندۇ ، چوقۇم يامغۇردا قالدى . ئورماندىن چىغىر يولنى بويلاپ تاغ تەرەپكە ماڭسا ، يامغۇردىن پاناھلانغۇدەك بىر راۋاق بار ئىدى ، لېكىن ئۇ بۇنى نەدىنمۇ بىلسۇن ، ئۇ چوقۇم ئۆيگە قاراپ يۈگۈردىغۇ دەيمەن . ھېلىقى ھەم ئۇزۇن ، ھەم تىك يول يامغۇر ياغقاندا ، پاتقاق سۇ تۆۋەنگە قاراپ ئېقىپ ، ساپسېرىق لاي شارقىراتمىغىلا ئوخشاپ قالاتتى .

ئۆڭكۈردىن بېشىمنى چىقىرىپ تاغ باغرىغا قارىدىم ، ئۇنىڭ ئورمانىنى كېيىپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقان جۇدەڭگۈ سېيماسىنى كۆرگەندەك بولدۇم . ئۇ تۇغۇلۇشىدىنلا جاپاغا تۆرەلگەندەكلا قىلاتتى ، مەيلى مەن ياكى ئۇ ئۆزى بۇنىڭغا بارا ـ بارا كۆنۈپ قېلىۋاتاتتۇق . شۇ دەقىقىدە قەلبىمدە بىر خىل ئېچىنىش تۇيغۇسى پەيدا بولدى ، لېكىن ھايال ئۆتمەيلا ئوڭشىلىپ قالدىم .

يامغۇر توختىغان چاغدا گۈگۈم چۈشۈپ قالغانىدى . بۇ بىر كۈنمۇ مانا مۇشۇنداق دىلخەستىلىك ئىچىدە ئۆتۈپ كەتتى . ئۆيگە كەلگەن چېغىمدا ، خۇاخۇا باۋۈبرغا كارىۋات قۇرۇۋاتاتتى . ئۇنىڭ

چاچلىرىدىن سۇ تامچىلاۋاتاتتى ، ئەدىيالغا ئورنىۋالغان بولسىمۇ ، يەنىلا تىترەپ چىشلىرى كاسىلداپ كېتىۋاتاتتى . لېكىن ، باۋئېر ناھايىتى روھلۇق كۆرۈنەتتى . ئۇ خۇاخۇانىڭ يېنىدا كارىۋاتقا ئىشلىتىدىغان ياغاچتىن بىرنى كۆتۈرۈپ تۇراتتى . خۇاخۇا مېنىڭ كىرگىنىمنى كۆرۈپ كۈلۈمسىرەپ قارىدى ، پېشانىسىنىڭ بىر يېرى كۆكىرىپ قالغانىدى .

— يولدا يىقىلىپ چۈشتۈم ، — دېدى ئۇ ھېچ ئىش بولمىغاندەك .

بېشىمنى لىڭشىتتىم .

— ھاۋا ناچار بولغاچقا ، بىرمۇنچە ۋاقىت كەتتى ، تاماقمۇ ئېتەلمىدىم ، — دېدى ئۇ خجالەتچىلىكتە ، ئۇنىڭ تامدەك تاتارغان چىرايىدىن ھارغىنلىق چىقىپ تۇراتتى . ئۇ مېنىڭ كارىۋاتقا كېلىپ ئولتۇرغىنىمنى كۆرۈپ ، دەرھال كېلىپ ئايىغىمنى سالدۇردى .

مەن بېشىمنى چايقاپ ، كۆڭلۈمگە ئالمايدىغانلىقىمنى بىلدۇردۇم . ئۇنىڭغا سىپايىرەك مۇئامىلە قىلسام بولاتتى ، لېكىن ئىزچىل ئۇنداق قىلالمىدىم . سىلىق ـ سىپايىلىك قوبۇل قىلىشتىن ، باش ئېگىشتىن دېرەك بېرەتتى ، بىلىپ ـ بىلمەستىنلا بىر ئادەتتىكىچە ئەرگە ئايلىنىپ قالاتتىم .

ئۇنىڭ قىلمىشلىرىدىن تەسىرلەنسەم ھەرگىز بولمايدۇ .

مۇشۇنداق ئويلىدىم ـ دە ، ئورنۇمدىن لىكلا تۇرۇپ ، سىرتقا چىقىپ كەتتىم .

خۇاخۇا بىلەن باۋئېر كەلگەندىن بۇيان تۇرمۇشۇم ئەكسىچە تېخىمۇ جىمجىتلىقتا ئۆتۈۋاتاتتى . ھەر كۈنى تاڭ يورۇشى بىلەنلا ئۆيدىن چىقىپ كەتسەم ، قەھۋەزارلىقتا پۈتۈن بىر كۈننى ئۆتكۈزۈپ ، كۈن ئولتۇرغاندىلا زورغا قايتاتتىم .

قەھۋەزارلىقتا بىر شىرە ياسۋالدىم ، بۇ جاي قۇلۇلە قاپلىرىنى سىلىقلايدىغان ئىش ئورنۇمغا ئايلاندى . بۇ يەردە دەرەخلەر تولىمۇ قويۇق ، ئەتىگىنى ئانچە ئىسسىپ كەتمەيدۇ ، ئىش قىلىشقا

بەكلا باب كېلىدۇ . بىراق ، چۈش بولۇشى بىلەن ، كۆچلۈك قۇياش نۇرى دەرەخ يوپۇرماقلىرى ئارىسىدىن تېشىپ ئۆتۈپ ، ئالا ـ بۇلماچ نۇر كۆلەڭگىلىرىنى ھاسىل قىلىپ ، كۆزلىرىمنى ئالا چەكمەن قىلىۋېتىدۇ . قۇلۇلە قاپلىرىغا زېھنىم بىلەن بېرىلىشكە ئامالسىز قالىمەن ، ئىشتىن توختاشقا مەجبۇر بولىمەن . بىراق ، بەزىدە ، بەك كىرىشىپ كەتكەن بولسام ، بۇلارنىمۇ ھېس قىلالماي ، ئاخىر بىرى كۆزلىرىمنى توسۇۋالغاندەك ھېچنېمىنى كۆرەلمىگۈچە ئىشلەپمۇ كېتىمەن .

بىر كۈنى خۇاخۇا چۈشلۈك تاماق ئەكەلگەندە ، شىرە يېنىدا ھوشسىز يېتىپتىمەن . خۇاخۇا سوغۇق سۇ سېپىپ يۈرۈپ ئاران دېگەندە ھوشۇمغا كەلتۈرۈپتۇ . ئۇ ھەسرەتلىك ھالدا ماڭا قاراپ :

— ئۇنىڭ ئۈچۈن ئۆزىڭىزنى بۇنچە قىينىماپ نېمە كەپتۇ ، ئۇ سىزگە ئازراقمۇ كۆڭۈل بۆلمىسەيا ، — دەۋەتتى ئاخىر .

ئەمدىلا ھوشۇمغا كېلىپ ، ئۆزۈمنى بىر بىلىپ ، بىر بىلەلمەي تۇرسام ، ئۇنىڭ بۇ گەپلىرى قۇلىقىمغا كىرىپ ئوغام قاينىدى :

— قانداق قىينالسام ئۆزۈمنىڭ ئىشى ، سىزنىڭ ئۇنى ـ بۇنى دېيىشىڭىزگە يول يوق . ئەگەر مەن بىلەن بىللە ئۆتۈپ ، پۇشايمان قىلىۋاتقان بولسىڭىز ، قاچانلا كەتسىڭىز بولىۋېرىدۇ .

ئۇ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ ، ئەكەلگەن تاماقنى تاش شىرە ئۈستىگە قويۇپ :

— مەن ئەزەلدىن پۇشايمان قىلغىنىم يوق ، — دېدى ـ دە ، بۇرۇلۇپلا ماڭدى .

ئۇنى توۋلاپ توختىتىپ :

— بۇنىڭدىن كېيىن ماڭا تاماق ئەكېلىشىڭىزنىڭ ھاجىتى يوق ، — دېدىم .

ئۇ ئاستاغىنا بۇرۇلۇپ ماڭا قاردى ، كۆز چاناقلىرى قىزىرىشقا باشلىدى .

ئۇ ئىككىمىز ئارىسىدا ئەڭ ئاخىرقى قېتىم چۈن چىنى ئېغىزغا ئالغىنىمىز بولۇپ قالدى . چۈن چى بىر سىرلىق گۈللۈككە

ئوخشايدۇ ، شۇنىڭدىن ئېتىبارەن بۇ گۈللۈكنىڭ ئىشكى مەھكەم تاقالدى . ئېھتىمال مۇشۇنداق قىلساملا كۆڭلۈم ئارام تاپسا كېرەك . مەن بۇ گۈللۈككە ھەرقانداق بىرنىمىگە كىرىشىگە چىدىمايدىغان دەرىجىگە يەتكەنىدىم . ئۇ تامامەن ماڭا تەئەللۇق بولۇشى كېرەك .

ئىككىنچى بىر ئادەم چۈن چىنى ئېغىزىغا ئېلىپ باقمىدى ، ئۇ مەڭگۈلۈك ھالدا قەلبىمگە قامالدى . خۇددى ئۇزۇندىن بۇيان ئاياغ بېسىلمىغان كونا تۇرالغۇدەك ، بۇ گۈللۈكتىمۇ جىن - شايتانلار مالىمانچىلىق قىلغىلى تۇردى . ئىيۇن مەزگىللىرى ، چۈن چىنى توختىماي چۇشەيدىغان بولۇپ قالدىم ، ئۇ روشەن چۇشلەر قايتا - قايتا تەكرارلىناتتى . چۇشلىرىم مېنى مەلۇم بىر ئىشتىن ئېنىق بېشارەت بېرىلىۋاتقانلىقىغا ئاخىر ئىشەندۇردى .

چۇش ۋاقىتنى كەينىگە ياندۇرغىلى بولىدىغان بىردىنبىر قورال . چۇشۇمدە ، يىگىرمە نەچچە يىل ئىلگىرىكى چۈن چىنى كۆردۈم . ئۇ بىر چوڭ كېمە پالوبىسىدا ۋادەككە يۆلەنگىنىچە چاچلىرىنى ئاستا تاراۋاتقۇدەك . شارقىراتمىدەك سۇمبۇل چاچلىرىنى ئەمدىلا تاراپ تۇزلىسە ، دېڭىز شامىلى يەنە قالايمىقان قىلىۋەتكۇدەك . ۋاقىت ئۇنى مۇھاسىرىسىگە ئېلىپ ، خۇددى دېۋىرقايىنىڭ ئاستا - ئاستا قېتىپ ، مىدىرلىماس كەھرىۋاغا ئايلانغىنىدەك بىر ئىزدا تۇرغۇدەك . توساتتىن ، تارغاق قولىدىن چىقىپ كېتىپ ، ۋادەككە سوقۇلۇپلا دېڭىزغا چۈشۈپ كېتىپتۇدەك . چۈن چى ئۇنى ئېلىۋالماقچى بولۇپ ، ئېگىلىپ سۇغا قوللىرىنى شۇنچە سوزسىمۇ يەتمىگۇدەك . ئۇ بىر قولىدا ۋادەكنى تۇتۇپ ، كېيىمىدىن ئارتىلىپ گىرۋەكنى بويلاپ ئاستا - ئاستا پەسكە چۈشۈپتۇ . ئۇنىڭ يەنە بىر قولى دېڭىز دولقۇنلىرىغا تەگكىنىدە ، چىرايىدىن بىر خىل مەمنۇنلۇق يالت قىلىپ ئۆتۈپتۇ . ئارقىدىن ، ئۇنىڭ كېيىمە گىرۋىكىگە تىرىۋالغان پۇتلىرىنى ئاستا - ئاستا كۆتۈرگەنلىكىنى كۆرۈپتىمەن . ئۇنىڭ تۇپتۇز ، جۇدەڭگۈ گەۋدىسى

بوشلۇقتا يەلپۇگۈچتەك ئېچىلىپ تۇرغۇدەك ، بىرنەچچە دەقىقىدىن كېيىن ، قانتىق گۈلدۇرلىگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ دېڭىزغا چۈشۈپ كەتكۈدەك . مەن بۇ ئاۋازدا چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم .

چۈشۈمدىن ئويغىنىپ ئالدى بىلەن كاللامغا كەلگىنى ، چۈن چىگە چوقۇم بىرەر كېلىشمەسلىك بولغان ئوخشايدۇ ، دېگەن ئوي بولدى . بىراق ، چۈشۈمدە ئۇنىڭ چىرايىدىن شۇنداق خاتىرجەملىك ، ھەتتا سەل مەمنۇنلۇق چىقىپ تۇراتتى . بۇ چۈشىنىڭ نېمىدىن دېرەك بېرىدىغانلىقىنى تازا جەزملەشتۈرەلمىدىم . ئۇدا نەچچە كۈن ئوخشاشلا مۇشۇ چۈشنى كۆردۈم ، ئەمما كۈندىن - كۈنگە روشەنلىشۋاتاتتى . بىلىمەن ، مەلۇم ھەقىقىي ئەھۋالغا بىر كۈندىن - بىر كۈندىن يېقىنلاۋاتىمەن .

بىرنەچچە كۈندىن كېيىن چۈن چىگە قۇلۇلە قاپلىرىنى ئەۋەتەي دەپ پىرېستانغا بارغىنىمدا ، دېڭىزغا چۆكۈپ كەتكەن جۇڭگو كېمىسىنىڭ سۈزۈۋېلىنغانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەرنى ئاڭلاپ قالدىم . مەن ئويلىنىپ ئولتۇرمايلا ئۇ يەرگە كۆرگىلى ماڭدىم .

يىگىرمە نەچچە يىل ئاۋۋالقى دېڭىز تاشقىنىدا چۆكۈپ كەتكەن بۇ كېمە جۇڭگودىن يولغا چىققان كېمە ئىدى . چۈل - چۈل بولغان ياغاچ ئويما نەقىشلىك دېرىزە راملىرى ، سۈنغان ماچتا ، پارە - پارە بولۇپ كەتكەن پالوبا ... مەن قاتمۇقات كىشىلەر توپىنى يېرىپ ئۆتۈپ ، ئاخىر بۇ چوڭ كېمىنىڭ ئالدىغا كەلدىم ، ئاشۇ سۈنۈق قالدۇقلىرىنى جىپسلاپ قۇراشتۇرۇلغان قېنىق قوڭۇر رەڭلىك كېمىدىن روھتىن ئايرىلغان مەخلۇقنىڭ جەسىتىدەك ھەسرەت يېغىپ تۇراتتى . مىدىر - سىدىر قىلماي قاراپ قېتىپلا قالدىم ، ئۇنىڭغا قارىغانچە ، تېنىمگە تىترەك ئولاشتى .

نەقەدەر تونۇش - ھە ، تۇنجى نۆۋەت چۈشۈمدە كۆرگەنىدىم .

قانداقمۇ ئۇنتۇپ قالاي ، تۇنۇگۈن كېچىدىلا چۈشۈمدە چۈن چى دەل مۇشۇ كېمە ئۈستىدە چاچلىرىنى ئاستاغىنا تاراپ تۇرغانغۇ . بۇ چۈشنى قايتا - قايتا كۆرۈپ كەتكەچكە ، ئۇ كېمىنىڭ سىياقى ئېنىق ئېسىمدە قالغانىدى .

ئەسلىدە چۈشۈم مېنى بۇ يەرگە ئەكەلمەكچىكەن ـ دە ، كېيىمە يېنىدا كىشىلەر چۆككەن كېيىدىن سۈزۈۋېلىنغان مەرۋايىت ، ياقۇت ، قاشتاش ۋە چېقىلمىغان فارفور بۇيۇملارنى بەس ـ بەستە سېتىۋالماقتا ئىدى . مەيلى يەرلىكلەر ياكى بۇ يەردە ئولتۇراقلىشىپ قالغان گوللاندىيىلىكلەر بولسۇن ، بۇ نەپىس بۇيۇملارغا قاراپ ھەيرانۇھەس قېلىشۋاتاتتى . مەن ئۇ نەرسىلەرگە قىزىقمىساممۇ ، يەنىلا بېرىپ كۆرۈپ باقماقچى بولدۇم .

مەن ئاشۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى كۆردۈم .

ئاڭلىشىمچە ، بۇ كېيىنى سۈزۈۋالغان چاغدا ئۇلار پالوبا ئۇستىدىن تېپىلىپتىكەن ، جەمئىي يەتتە تال ئىكەن .

قۇلۇلە قېپىنى ھەممىلا يەردە ئۇچرانقىلى بولىدۇ ، بىراق مۇنداق ھەم چوڭ ، ھەم چىرايلىق ، شەكلى ئالاھىدە قۇلۇلە قاپلىرىنى دائىم دېڭىزغا چىقىدىغان بېلىقچىلارمۇ كۆرۈپ باقمىغانىدى . شۇڭا ، بۇلارغىمۇ باھا قويۇپ سانقىلى تۇردى .

مەن بۇنداق قۇلۇلىلەرنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرۈپ باقمىغان بولساممۇ ، ئىلگىرى بىر كىتابتىن كۆرگەن ، بۇلارنىڭ ناھايىتى كەم ئۇچرايدىغان سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلىلىرى ئىكەنلىكىنى ئۇقتىمەن ، قالپاق شەكلىدە ، يۇزى سۈتتەك ئاق ، سىزىقچىلىرى ھال رەڭدە ، يېرىقچىلىرى ھىلال ئاي شەكلىدە ، ئالا ـ بۇلماچ بولۇپ ، تولىمۇ چىرايلىق ئىدى .

دېڭىز ئاستىدىكى كېيىم پالوبىسىدا ياشىغان قۇلۇلىلەر چوقۇم ئاشۇ چاغدىكىلەرنىڭ كەچۈرمىشلىرىدىن ئوزۇقلانغان بولغاچقا مۇشۇنداق گۈزەل بولالىغان . مەن نەزىرىمنى قۇلۇلە قېپىنىڭ ئاستى قىسمىدىن باشلاپ ھەربىر ھال رەڭ سىزىقلىرىغچە ئاغدۇردۇم ، خۇددى سىلىق راۋاق ئۇستىدە ئۆمىلەۋاتقاندەك . ئۇنىڭ ھەربىر قاتلىرىنىڭ ئارىسىغا چوقۇم نۇرغۇن قىسىملەر يوشۇرۇنغان ، ئاشۇ بۇرمىسىمان سىزىقلارنى بويلاپ ماڭسا ، كىشىلەر ئۇنىڭدىكى مول مەزمۇنلۇق ھېكايىلەردىن مەست بولىدۇ .

ئىشىنىمەنكى ، ئاشۇ مىنۇتلاردىكى كۆزۈم چوقۇم قىپقىزىل .
چۈشلىرىمنىڭ توختىماي ئىسكەنجىگە ئېلىشى ماڭا مۇشۇ كېمىنى ۋە قۇلۇللەرنى كۆرسىتىش ئىكەن ـ دە .
چۈن چىنىڭ ئىزدەۋاتقان ئەسلىملىرى چوقۇم مۇشۇ يەتتە تال سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇللىرىگە يوشۇرۇنغان ، ئۇلاردىن بىر خىل تونۇش پۇراق كېلىۋاتىدۇ . بۇ دەل چۈن چىنىڭ ھىدى ، مۇبادا كۆزلىرىم يۇمۇق بولسا ئىدى ، ئۆزۈمنى ئۆيگە قايتىپ كەلگەن ئوخشايمەن ، دەپ قالار ئىدىم .
مەن ھەم ھاياجانلاندىم ، ھەم ئاچچىق پۇچىلاندىم . ماڭا كېرەك نەرسە كۆز ئالدىمدىلا تۇراتتى ، لېكىن ماڭا تەۋە ئەمەس ـ دە . ئۇلارنى سېرىق چاچلىق ئەجنەبىي قىز سېتىۋالغاندا ، كۆزلىرىمنى پارقىرىتىپ قاراپلا قالدىم . ئۇ ناھايىتى ياش ، ئەمما تولىمۇ باي ئىدى ، قۇلۇلە قاپلىرىدىن باشقا ، بىر جۈپ قاشتاش بىلەزۈك ، ئىككى دانە ساپال بۇيۇمىمۇ سېتىۋالدى . سېتىۋالغان بۇيۇملىرىنى ئارقىسىدىكى چاكىرى كۆتۈرۈۋالغاندى . ئۇ ماڭىدىغان چاغدا كىشىلەر توپى تەبىئىيلا ئايرىلىپ بىر يول ئېچىپ بەردى . كىشىلەر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئۇنى ـ بۇنى دەپ مۇنازىرە قىلىشتى ، بىرەيلەن ئۇنى گوللاندىيىلىك ئاق سۆڭەك ئىكەن ، دېدى . مەن ئۇلارغا ئەگىشىپ كىشىلەر توپىدىن چىقتىم ، يول بويى ئارقىسىغا چۈشتۈم . ئۇلار پېستانغا ئانچە يېراق بولمىغان گوللاندىيىلىكلەر مەھەللىسىدە تۇرىدىكەن ، ئۇلارنىڭ ناھايىتى ھەيۋەتلىك تاش ئىمارەتكە كىرىپ كەتكىنىنى كۆردۈم .

ئۆيگە قايتىپ كەلدىم ، ئىشىك ئالدىدىكى كۆتەكتە ئولتۇرۇپ بىر كېچە ئويلاندىم . ئەتىسى ئەڭ تۇزۇك بىرقۇر كىيىمىنى كىيىپ گوللاندىيىلىك قىزنىڭ تۇرالغۇسىغا ماڭدىم .
مەن مېھمانخانىسىدا ئۆي ئىگىسىنى خېلى كۈتتۈم . بىر چاغدا ئۇ ئېرىنچەكلىك بىلەن چىقىپ كەلدى . بۇ گوللاندىيىلىك قىز ئەمدىلا يىگىرمە نەچچە ياشلارنىڭ قارىسىنى ئالغان ، ئالتۇن چاچ ،

كۆك كۆز ، تېرىلىرى قارەك ئاق ئىدى . ئۇ ھىندىچە سارا كىيىۋالغان ، ھال رەڭ كىيىم ئۇنىڭ سۈزۈك تېرىسىگە تولىمۇ باب كەلگەن بولغاچقا ، بەكمۇ جازىبىدار كۆرۈنەتتى . ئۇنىڭدىكى گۈزەل رۇخسار ئىنسانلارغا كۆپ يىراقتەك بىلىنەتتى : مەن يەنە قاراۋېرىشتىن ئەيمىنىپ ، دەرھال يەرگە قارىۋالدىم .

گوللاندىيەلىك خېنىم ناشتا قىلغاچ مەن بىلەن سۆھبەتلەشتى . ئەتىرگۈل ئويما نەقىشلىك ، سۈتتەك ئاق ئۈزۈن ئۈستەلدە ھېلىلا دۇخوپكىدىن چىققان قارا بولكا بىلەن تېگى ئاق ، ئۈششاق ھال رەڭ گۈللۈك قەھۋە ئىستاكىنى تۇراتتى ، ئۇنىڭدىن قەھۋەنىڭ خۇش پۇرىقى كىلىۋاتاتتى . كۆزلىرىمنى يۇمۇپ ، چوڭقۇر نەپەس ئېلىپ پۇراپ كۆردۇم . بۇ ھەقىقەتەن ئېسىل قەھۋە ئىدى . مېنىڭ ئۇ قەھۋەزارلىقىمدىن مۇنداق ئېسىل پۇراقلىق قەھۋە چىقمايتتى .

مەن پىشمىغان مالاي تىلىدا ئۇنىڭ تىلمىچى ئارقىلىق سۆزلەشتىم . ئۇنىڭ ئاشۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى ماڭا سېتىپ بېرىشىنى ئۆتۈندۈم .

تىلماچ چۈشەندۈرۈپ :

— بېس خېنىم بۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى گوللاندىيىگە ئەكېتىپ ، ھۈنەرۋەنلەرگە چىراغ ياساتقۇزىمەن ، شۇڭا ساتمايمەن دەيدۇ ، — دېدى .

يۈزلىرىم تارتىشىپ كەتتى ، بۇنداق جاۋاب چىقىدىغانلىقىنى ئالدىن پەرەز قىلىپ قويغان بولساممۇ ، ئۆز قۇلىقىم بىلەن ئاڭلىغىنىمدا كۆڭلۈم تولىمۇ يېرىم بولدى .ئەمدى بىرلا چارە قالدى ، ئۇ بولسىمۇ يالۋۇرۇش .

ئۇنىڭغا مۇنداق بىر ھېكايىنى توقۇدۇم : دادام قۇلۇلە قاپلىرىنى يېغىپ ساقلىغۇچى ئىدى . ئۇ ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن ئاپام ئۇنىڭ ۋەسىيىتى بويىچە نۇرغۇن قىممەتلىك قۇلۇلە قاپلىرىنى يېغىپ ساقلىغان . يېقىندا ئۇ ئېغىر كېسەلگە گىرىپتار بولۇپ ، يېتىقتا بولۇپ قالدى . مەن بۇ سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلىرىنى

كۆرۈپ ، ئەگەر بۇلارنى ئاپامغا ھەدىيە قىلسام ، خۇشاللىقىدا كېسىلى ساقىيىپ كېتەرمىكىن دېگەن ... بۇ راست دېسە راست ، يالغان دېسە يالغان ھېكايىنى سۆزلەۋاتقىنىمدا ، تېخى كۆز چاناقلىرىمدا ياشمۇ ئەگمىدى .

ئۇ قىز چىرايىمغا قاراپ تۇراتتى ، ئۇ گەپلىرىمگە ئىشەندى . ئۇ تىلماچ بىلەن بىرنېمىلەرنى دېيىشكەندىن كېيىن ، تىلماچ ماڭا :

— سىزنىڭ ۋاپادارلىقىڭىز بىلەن خېنىمنى بەكمۇ تەسىرلەندۈرۈپتۇ . بۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى ئوتتۇز تىللاغا سېتىۋاپتىكەن ، ھازىر ئۆز باھاسى بويىچە سىزگە سېتىپ بېرەي دەيدۇ ، — دېدى .

مەن لەۋلىرىمنى چىشلەپ ، لام ـ جىم دېمەي بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ئولتۇرۇپ كەتتىم . خېلى بىر ۋاقىتتىن كېيىن :

— سىزگىمۇ ئايان ، ئوتتۇز تىللا دېگەن بىزدەك تېرىقچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلارغا نىسبەتەن ئاز پۇل ئەمەس ، باھانى يەنە سەل چۈشۈرۈپ بېرەلەرمىكىن ؟ — دەپ سورىدىم .

بېس خېنىم بېشىنى چايقىدى . ئۇنىڭ گۈزەل ئالتۇن چاچلىرى قۇياش نۇرىدا تەۋرەنگەندە چىققان نۇر كۆزلىرىمگە سانجىلىپ ئاغرىتىۋەتتى . ئۇ قەھۋە ئىستاكىنىنى ئاستاغىنا قويۇپ ، ئورۇندۇقىغا يۆلىنىپ ئولتۇردى . ئۇ چوقۇم مېنى ھەرگىز چىن نىيىتى بىلەن سېتىۋالغىلى كەلمەپتۇ ، ئارىدىن پايدا ئالماقچى بولغان جازانخور ئوخشايدۇ ، دەپ ئويلاپ قالدىمكىن . تىلماچ ماڭا :

— باھانى چۈشۈرگىلى بولمايدۇ . مۇنداق بولغاندىن كېيىن قايتىسىڭىز بولارمىكىن ، — دېدى .

مەن ئازاب ئىچىدە مىدىرلىماي تۇرۇپ كېتىپ ، چۆڭقۇر ئويلىنىپ ، يەنە يالۋۇرۇشقا باشلىدىم :

— بېس خېنىم ، مەن ھەرگىزمۇ چاقچاق قىلغىنىم يوق ، چىن كۆڭلۈمدىن سېتىۋالغۇم بار ، ماڭا ئازراق ۋاقىت بەرگەن بولسىڭىز ، پۇلنى تەقلەپ ، ئاندىن سېتىۋالسام بولارمۇ ... —

دېدىم .

بېس خېنىم ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ ، تىلماچقا بىرنېمىلەرنى دېدى .

— بېس خېنىم كېلەر ئاينىڭ ئاخىردا گوللاندىيىگە قايتىدىكەن ، مۇشۇ ۋاقىتنى ئېسىڭىزدە تۇتارسىز ، — دېدى تىلماچ .

مەن دەرھال مىننەتدارلىق بىلەن بېشىمنى لىڭشىتتىم . تىلماچ مېڭىڭ دەپ ئىشارەت قىلدى ، مەن سىرتقا قاراپ ماڭدىم . بوسۇغىغا كەلگەندە ، يەنە بىر پۇرسەتنى قولغا كەلتۇرۇشنى ئويلاپ قالدىم :

— بىر تالدىن ـ بىر تالدىن سېتىۋالسامۇ بولامدۇ ؟

دېمەكچىمەنكى ، بىر تالغا تۇشلۇق پۇل تاپقاندا ، كېلىپ بىر تالنى سېتىپ ئەكەتسەم بولارمۇ ؟

بېس خېنىم بېشىنى ئاستاغىنا لىڭشىتتى .

5

پەرىشان هالدا ئۆيگە قايتىپ كەلدىم . باۋۇبىر كارىۋاتتا ئۆمىلەۋاتاتتى ، ئۇ تولىمۇ تېتىك هەم زېرەك كۆرۈنەتتى . بەزىدە خۇاخۇا ئۇنىڭغا بىر كاللەك يۇڭ يىپىنى تاشلاپ بەرسە ، ئۇياقتىن ـ بۇياققا دومىلىتىپ خۇشال ئويناپ كېتەتتى . ئۇنىڭ تىلمۇ چىقىپ قالدى . ئىشكتىن كىرىشمگىلا :

— دادا ، دادا ، — دەپ ئۇنلۇك چاقىردى .

خۇاخۇامۇ تاماقنى ئېتىپ تەييار قىلىپ تۇرۇپتىكەن ، ئولتۇرۇشۇمغىلا قولۇمغا چوكىنى تۇتقۇزۇپ ، ئۆزگەرمەس كەچلىك تامىقىمىز بېلىق بىلەن كاۋا شورپىسىنى ئەكەلدى . هەر كۈنى بۇ مىلىچ ـ مىلىچ نەرسىلەرنى يەۋېرىپ ، كۆرسەملا ئىچىم ئېلىشىدىغان بولدى . باۋۇبىرمۇ يېمەيمەن دەپ غەلۋە قىلغىلى تۇردى . خۇاخۇا ئۇنىڭغا بىر قوشۇق كاۋا شورپىسى ئىچۈرۈۋۈندى ، ئازراقىنى يۇتۇپلا قالغىنىنى چىقىرىۋەتتى . زەردەم بىلەن ئۇنىڭغا قاردىم ، ئۇمۇ ماڭا

قاراپ تۇراتتى . بالىدا نېمە گۇناھ ـ ھە .

ئەمدىكى خىيالىم قانداق قىلىپ شۇنچە جىق پۇلنى جۇغلاشتا قالدى . مۇشۇ خېلى ئەيۇھشكە كەلتۇرۇۋالغان قەھۋەزارلىقنى سېتىۋەتسەممۇ ، ئۇنىڭ پۇلىغا بىر دانە سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلە قېپىمۇ كەلمەيتتى . قەھۋە سېتىپ پۇل تېپىش دېگەنغۇ يىراق زاماندىكى ئىشقۇ ، مۇشۇ ئۆمرۇمدە قاقسەنەم بولۇپ كەتسەممۇ ئۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى سېتىۋالالمايتتىم .

قولۇمدىكى چوكا ـ چىننى تاشلاپ ، بۇ دىمىق ئۆيدىن چىقىپ كەتتىم .

خۇاخۇا بالىنىڭ قورسقىنى تويدۇرۇپ بولۇپ ، كەينىمدىن چىقتى . ئۇ مېنىڭ كەيپىمنىڭ ناچارلىقىنى كۆرۈپ ، گەپ قىلماي ئارقامدا تۇردى . مەن گۈرجەكنى ئالدىم ـ دە ، قەھۋە دەرىخىنىڭ تۇۋىنى بوشاتتىم ، ئوغۇت سەپتىم ، ھەربىر دەرەخنىڭ توپىسىنى بوشىتىپ ئوغۇتلىدىم . ئاچچىقىم بىلەن توختىماي ئىشلىدىم ... ئەڭ ئاخىرقى قەھۋە دەرىخىنىڭ تۇۋىگە كەلگەندە گۈرجەكنى پاققىدە تاشلاپ ، يەردىلا ئولتۇردۇم . خۇاخۇا بەكلا قورقۇپ كەتكەنىدى . ئۇ يۇگۈرۈپ كېلىپ يۇكۇنۇپ ئولتۇرۇپ مېنى قۇچاقلىۋالدى .

ئۇنىڭ باغرىدا بۇۋاقنىڭ سۈت ھىدى بار ئىدى . ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى ئانىلىق ھىدىغا ئوخشاپ كېتىدىغان بىر خىل سېزىم ماڭا تەسىر قىلىپ ، يىغلىۋەتكىلى تاسلا قالدىم .

— نېمە ئىش بولدى ؟ — چېچىمنى سىلاپ تۇرۇپ سورىدى ئاستاغىنا .

— قۇلۇلە قاپلىرىنى تاپتىم ، ئىشىنىمەنكى ، ئۇلار دەل چۇن چى ئىزدەۋاتقان قۇلۇلە قاپلىرى .

— ئۇنداقتا خۇشال بولساق بولغۇدەكقۇ ! — دېدى خۇاخۇا قەستەن يېنىكلەپ قالغاندەك تەلەپپۇزدا .

— بىراق ، نۇرغۇن ، نۇرغۇن ... پۇل بولغاندىلا ، ئاندىن ئۇلارنى سېتىۋالغىلى بولىدۇ .

مەن ئۇنىڭ قوينىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ ، گۈرجەكنى

ئالدىم ـ دە ، ئارقامغا يېنىپ ماڭدىم . ئۇنىڭ ئورنىدىن تۇرۇپ ، ماڭا ئەگىشىپ ماڭغاچ :

— سىزگە يارەم قىلغۇم بار ، — دېگىنىنى ئاڭلىدىم .

ئۆزۈمنىڭ قەھۋەزارلىقىنىڭ ھۆددىسىدىن چىققاندىن سىرت ، باشقا قەھۋەزارلىقلاردىمۇ ۋاقىتلىق ياللىنىپ ئىشلەشكە باشلىدىم . ھەر قېتىم داڭ ئاۋازىنى ئاڭلىساملا ، شۇ يەردىكى يەرلىكلەر بىللە بېرىپ كېچە ـ كۈندۈز دېمەي ئەچچە كۈن ئىشلەپ كېتەتتىم . ھەر قېتىم ھېرىپ ھالىمدىن كېتەي دېگەندە ، قولۇمدا ئەچچە تال يارماقنى چاك سىقىملىغىنىمچە قايتىپ كېلىپ كارىۋاتقا ئۆزۈمنى تاشلاپلا ، ئۆلۈكتەك يېتىپ كېتەتتىم . خۇاخۇا مېنىڭ چارچاپ كەتكىنىمنى بىلگەچكە ، تۇنجى چىقارمايتتى ، پەقەت ئاشۇ ئەمدىلا بىر ياشتىن ئاشقان باۋۇبۇرلا يېنىمغا ئۆمىلەپ كېلىپ ، يۈزلىرىمنى مورلاپ باقاتتى ، بىراق ئاپتاپتا كۆيۈپ قاپىداپ كەتكەن تېرىلىرىم ھەددىدىن زىيادە چارچىغانلىقتىن سېزىمىنى يوقاتقانىدى . ئويغانغان چېغىمدا ، ئۇنىڭ يېنىمدا خۇشاللىقتا چۆمۈلگەن ھالدا يۈزلىرىمگە ئۇرۇپ ئويناۋاتقانلىقىنى ، ئاشۇ پاق ـ پاق قىلغان ئاۋازنىڭ ئۇنى شۇنچىلىك ھاياجانغا سېلىۋەتكەنلىكىنى كۆرەتتىم . ئۇ توختىماي قارغاۋاتقاندەك :

— دادا ، دادا ... — دەپ چاقىراتتى .

تازىمۇ قارا بېسىپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىپ ، تەشۋىشلىنىپ ئۆرە ئولتۇرۇۋالدىم . باۋۇبۇر يېنىمدا ئويناۋېتىپتىكەن ، ئاشۇ ئەنسىز كۆزلىرىم بىلەن ئۇنىڭغا تىكىلىپتىمەن . ئاشۇ چاغدىكى كۆزلىرىم يىرتقۇچ ھايۋانىنىڭ كۆزلىرىگە ئوخشاپ قالغان بولسا كېرەك ، ئۇ ماڭا بىردەم تىكىلىپ قاراپ كېتىپ پاڭگىدە يىغلاپ كەتتى .

ئۇ يىغلاۋېتىپ ، تۇرۇپ ـ تۇرۇپ كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ماڭا ئوغرىلىقچە قاراپ قويۇۋاتاتتى ، خۇددى مېنىڭ بەزلىشىمنى كۈتۈۋاتقاندەك قىلاتتى . ئۇنىڭغا سوغۇق كۆزلىرىم بىلەن قاراپدىم :

ئـۇ ئـاساسەن ئۆيدىن چىقمايتتى ، كۈن بويى دېگۈدەك كارىۋات ئۈستىدىلا ئوينايتتى . كاۋا شورپىسى بىلەن كوكۈس شەربىتىنىلا ئـىچـىـپ كـېـلـىـۋاتـقان بولسىمۇ ، پاقلاندەك ئەت ئالغانىدى ، تۇرمۇشنىڭ جەبىر - جاپالىرىنى پەقەتلا ھېس قىلمىغاندەك قىلاتتى . بۇ چاغدا ، ئۇ تېخىمۇ كۈچەپ يىغلىغىلى تۇردى . قارىسام ، ھېچ توختايدىغان ئەلپازى يوق . ئوغام ئۆرلەپ ئىككى بىلىكىدىن سىقىپ تۇتقىنىمچە مۇئەللەققە كۆتۈردۈم — ئۇنىڭ ئېغىزى ئوچۇق ئىدى ، لېكىن يىغىسى شۇ ھامان توختىدى .

بىز مۇشۇنداق تـەرىقىدە بىرھازا تـۇردۇق ، ئاندىـن ئـۇنـى ئـاسـتا - ئاستا چۈشۈرۈپ كارىۋاتقا قويۇپ قويدۇم . ئۇ كەينىگە نـەچـچە قەدەم داجىپ ، كارىۋاتتىن گۈپلا قىلىپ يەرگە چۈشۈپ كەتتى . بېرىپ قارىسام ، پېشانىسى كۆپكۆك ئىششىپ چىقىپتۇ . بـىـراق ، بـەك چـۆچـۈپ كـەتـكـەن بـولسا كېـرەك ، يـەرگـە چـاپـلـىـشىپ ، ئۇن - تىن چىقارماي ياتاتتى .

خۇاخۇا بازاردىن قايتىپ كەلگەندە ، مەن كارىۋات گىرۋىكىدە ئـولـتـۇراتتىم ، باۋۇيۇم تېخىچە يەردە ئولتۇراتتى . خۇاخۇا ئۇنىڭ پېشانىسىدىكى بىر پارچە كۆكىنى كۆردى - دە ، يۈگۈرۈپ كېلىپ ئۇنى باغرىغا باسقىنىچە ماڭا غەزەپ بىلەن قارىدى ، بىراق ماڭا بىرەر ئېغىز قاقشاشقىمۇ جۈرئەت قىلالمايتتى .

شـۇنىڭدىن ئېتىبارەن باۋۇيۇم ئۇنلۇك يىغلىيالماس بولدى ، بەزىدە ئىچى پۈشۈپ يىغىسى ھەلقۇمىگە كېلىپ قالسىمۇ ، زورغا يۇتۇۋېتەتتى . لېكىن ، بالىنىڭ تەبىئىتى ئاق كۆڭۈل بولغاچقا ، ماڭا زادىلا ئاداۋەت تۇتمىدى ، خۇددى ئىلگىرىكىگە ئوخشاشلا قىزغىن ئىدى ، ھەر قېتىم ئۆيگە قايتىپ كەلگىنىمدە ، پىلتىڭلاپ يۈگۈرۈپ كـېـلـىپ ، بېشىنى كۆتۈرۈپ قاراپ كېتەتتى . ناۋادا كەيپىياتىم يـاخـشـى بـولـۇپ قـالـسـا ، ئېڭىشىپ بېشىنى سىلاپ قويسام ، خـۇشـالـلـىـقـىدىن قىن - قىنىغا پاتماي ، ئارقامدىن ئەگىشىپلا يۈرەتتى ؛ ئاچچىقىم كېلىپ قالغان چاغلاردا ، ئىززىتىنى ساقلاپ ، ئۆزىنى چەتكە ئالاتتى .

كېيىن بالىغا قارىغۇدەك چولىمزمۇ تەگمىدى . خۇاخۇا ئىككىمىز پرېستاندا مال توشۇغۇچى بولدۇق ، بىر كۈندە ئۈچ يارماقتا ئىشلەيتتۇق . ئىككىمىز ئىككى خوجايىنىڭ قولىدا ئىشلىگەچكە ، كۈندۈزلىرى كۆرۈشەلمەيتتۇق ، كۈن ئولتۇرغاندىلا ئۇچرىشاتتۇق ، ھېرىپ ھالىمىزدىن كېتەتتۇق . خۇاخۇا قەبىلە ئايالىلىرىدىن ئازراق ئىسلىغان بېلىق بىلەن ئۆردەك گۆشى سېتىۋالايلى دېسە ، مەن قىممەت كۆرۈپ ئۇنمايتتىم . ئۇ ئامالسىز يەنىلا كاۋا شورپىسى بىلەن بەزى گۆشسىز قورۇمىلارنى قوراتتى .

دەسلەپىدە خۇاخۇا بالىنى يالغۇز ئۆيگە تاشلاپ قويۇشقا چىدىمای ، دۇمبىسىگە تېڭىپ ئىشلەپ يۈردى ، لېكىن بۇنداق قىلىپ قانداقمۇ ئىشلىگىلى بولسۇن . پرېستاندىكى ئىش بېشى ئۇنىڭغا ، يا بالاڭنى قويۇپ كەل ، يا ئىشقا كەلمە ، دەپ چالۋاقاپ بۇيرۇق قىپتۇ . شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ، خۇاخۇا ئامالسىز ئۇنى ئۆيگە قويۇپ قويىدىغان بولدى . ئۇنىڭغا ئازراق يېمەكلىكلەرنى قالدۇراتتى ، بىراق ئۇ بىردەمدىلا يەپ بولاتتى . كەچقۇرۇن قايتىپ كەلگىنىمىزدە ، قورسىقى ئېچىپ ، ماغدۇرسىزلىنىپ ئۇخلاپ قالاتتى . خۇاخۇانىڭ ئۇنىڭغا قاراپ ئىچى سىيرىلىپ كېتەتتى . بىراق ، نېمە ئامال .

بىر كۈنى كەچرەك قايتىپ قالدۇق . قارىساق ، باۋئېر بىر قۇلۇلە قېپىنى ھەدەپ شورىغىلى تۇرۇپتۇ — ئۇنىڭ قورسىقى بەكلا ئېچىپ كەتكەن بولسا كېرەك .

ئاي ئاخىرىغىچە ئىشلىدۇق . ھېلىقى مالايالىق ئىش بېشى ئىش ھەققىمىزنى بەرمىدى . بىرنەچچە كۈن ساقلاپ باقتىم ، ئاخىر تاقىتىم تاق بولدى . بىر كۈنى كەچتە قايتىش يولىدا ئۇنىڭ ئالدىنى توستۇم . بىز مۇشتلىشىپ كەتتۇق . خۇاخۇا سىياتېئا پاپوروتنىكى شېخى بىلەن ئۇنىڭ بوينىغا كىرمەك سالدى ، ئۇنى يەرگە يېقىتتۇق ، يېنىدىكى ھەمياننى ئېلىپ قاچتۇق .

شۇ يۇگۇرگەنچە ئۆيگە كەپتۇق . خۇاخۇا ھەمياننى پۇلاڭلىتىپ

يىغا ئارىلاش كۈلۈپ تۇرۇپ :

— شياۋشىڭ ، بىز پۇللۇق بولدۇق ! — دېدى .

ئەمەلىيەتتە ، بۇنچىلىك پۇل ھېچنېمىنى ئۆزگەرتەلمەيتتى ، مېنىڭ قارىشىمچە خۇشال بولۇشقا ئەرزىمەيتتى . بىراق ، ئۇنىڭ شۇنچىلىك چىن كۆڭلىدىن خۇش بولۇپ كېتىشى ماڭىمۇ تەسىر قىلدى .

ئۇنىڭغا قاراپ بېشىمنى لىڭشىتتىم . ئۇ تۈيۇقسىز ناھايىتى تەشۋىشلىنىپ ، ئۇ ئادەمنى بوغۇپ ئۆلتۈرۈپ قويمىغاندەمەن ، دەپ سورىدى . مەن ، سىزنىڭ كۆچىڭىز قانچىلىكتى ، مۇمكىن ئەمەس ، دېدىم . ئۇ يەنە خۇشاللىنىپ ، باۋۇيىرنى ئالدىغا تارتىپ ھەمياننى پۇلاڭلاتقىنچە :

— باۋۇيىر ، پۇلىمىز بار بولدى ! — دەپ كەتتى .

باۋۇيىر خۇشاللىقىدا قوللىرىنى سوزۇپ ، ھەمياڭى ئۇرۇشقا باشلىدى . ھەمياندىكى يارماقلار بىر ـ بىرىگە ئۇرۇلغاندىكى ئاۋاز ناھايىتى زىل ئىدى . باۋۇيىر تېخىمۇ شادلىنىپ كەتتى .

لېكىن ، مېنىڭ يەنىلا خۇاخۇانىڭ بىرەر يارماق ئىشلىتىپ ، بالىغا يېمەكلىك ئېلىپ بېرىشىغىمۇ كۆزۈم قىيمىدى .

شۇ كۈنى ئاخشىمى ، خۇاخۇا ئىككىمىز كارىۋاتتا يانمۇيان ياتاتتۇق . ئۇ تارتىنىش ئىچىدە يېنىمغا سۈرۈلۈپ كەلدى ، يېرىك قوللىرى بىلەن كۆكرىكىمنى سىلاپ تۇرۇپ :

— شياۋشىڭ ، بىز پۇلنى تەقسىم ، ئاشۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى سېتىۋالساق ، ئۆيگە قايتىمىزغۇ ـ ھە ؟ — دەپ سورىدى .

— ھە ، — دەپ جاۋاب بەردىم ئۇنىڭغا .

— شۇ ۋاقىتتا باۋۇيىر ھەرگىز ئاچ قالمايتتى .

خۇاخۇا خۇشاللىق بىلەن سۆزلەۋاتاتتى . ئۇنىڭ ئاۋازى ئېكۆاتوردىكى ئاي نۇرىدەكلا[1] يارقىن ئىدى . ئۇنىڭ شادىيانە ئاۋازى بىرەمدىلا توختىدى . مەن توساتتىن ئۇنىڭ يەنە كۆپرەك سۆزلىشىنى ئارزۇ قىلىپ قالدىم . بىراق ، ئۇ بەك ھېرىپ كەتكەن بولسا كېرەك ، ھايال ئۆتمەيلا پۇش ـ پۇش تىنىپ ئۇخلاپ قالدى .

① ئاپتورنىڭ كۆزىتىشچە ، ئېكۆاتوردىكى ئاي يايى باشقا جايدىكىدىن چوڭ ئىكەن .

نېمىلا دېگەنىلەن ، ئۇ بىر يېقىملىق كېچە بولدى ، بىراق ئۇ بۇ خىزمەتىمىزنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى . ئېنىقكى ، ئەمدى پېرىستاندا هامالىلىق قىلالمايتتۇق .

كېيىن ، سېرىق موم يىغىدىغان ئىش تاپتىم . بۇ خىل سېرىق موم ناهايىتى قىممەتلىك ، خۇددى سەندەل كۇجىسىگە ئوخشاشلا بۇ ئارالنىڭ ئالاهىدە مەهسۇلاتى ئىدى . ئۇ ناهايىتى ۋەهشىي بىر خىل هەرىدىن چىقاتتى ، بۇ خىل هەرىنىڭ كۆنىكى يايى شەكىللىك بولاتتى ، ئېگىز دەرەخ شاخلىرىغا سېلىناتتى . مەن يەرلىك ئەرلەرنى دوراپ ، كىيىمىمنى بېلىمگە باغلاپ ، بويۇن ۋە بېلىمنىڭ ئۇستى تەرىپىنى لاتىلار بىلەن مەهكەم ئورىدىم ، پەقەت يۇزۇم بىلەن پاچىقمىنىلا ئوچۇق قالدۇردۇم . دەرەخكە يامىشىشنى بىلمىگەچكە ، ئوت يېقىشقا مەسئۇل بولدۇم . ئىنچىكە ئۆسۈملۈك پېلەكلىرى ۋە پالما يوپۇرمىقىدىن ياسالغان مەشئەلنى توم ئۇزۇن دەستىگە باغلاپ ، بىر بېشىنى دەرەخ شېخىغا ئىلىپ ، يەنە بىر بېشىنى دەرەخ غولىغا باغلايتتىم ، مەشئەلدىن تەكشى ، قويۇق ئىس چىقاتتى . ئۇنى تۇرۇپ - تۇرۇپ ئۇستىگە ئۆرلىتىپ تۇراتتىم . هەمراهىم هەش - پەش دېگۈچە ماهىرلىق بىلەن دەرەخكە يامىشىپ چىقىپ ، دەرەخ ئۇستىدىكى مەشئەلنى تۇتاتتى - دە ، هەرە ئۇۋۇسىغا يېقىنلايتتى . ئۇركۇپ كەتكەن هەرىلەر ئۇنىڭ ئەتراپىدا ۋىڭىلداپ ئەگىيتتى ، لېكىن ئۇ ئىنتايىن تەمكىنلىك بىلەن هەرىلەرنى قورۇغاچ ، يەنە بىر قولىدا پىچاق بىلەن هەرە ئۇۋۇسىنى تېزلىكتە چېپىپ چۇشۇرەتتى . ناهايىتى تېزلا هەرە كۆنەكلىرىنى بىر - بىرلەپ چۇشۇرۇپ بولاتتى . دەسلىپىدە ، ئۇنىڭ شۇنچە تەمكىنلىك بىلەن بۇ زەهەرلىك هەرىلەرنىڭ چېقىۋېلىشىغا قانداق تاقابىل تۇرغانلىقىغا هەيران بولغانىدىم . ئەمما ، بۇلار بىر هەرە كۆنىكى ئۇۋۇلىغۇچىنىڭ هازىرلىشىغا تېگىشلىك ئەڭ ئەقەللىي ساۋاتلار ئىدى . ئۇزاق ئۆتمەي مەنمۇ ئۆگىنىۋالدىم ، شۇنىڭ بىلەن مەنمۇ ئۇچ تەڭگىنى ئارتۇق تاپالايدىغان بولدۇم .

كېچىتە ئۆيگە قايتىپ كەلگىنىمدە ، خۇاخۇا تاماقنى تەييار قىلىپ مېنى ساقلاپ ئولتۇراتتى . كۇندۇزى ئۇ بىر گوللاندىيىلىكلەرنىڭ ئۆيىدە مالايلىق قىلاتتى . ئۇ خوجايىنىدىن

بىرئاز يالپۇز مەلھەمى سوراپ ، بامبۇككا قاچىلاپ ئەكەپتىكەن ، ئۇنى مېنىڭ جاراھەتسىمگە سۈركەپ قويۇاتتى . بەدىنىمنىڭ ھەممە يېرى قىزىرىپ ئىششىپ كۆرگۈسىز بولۇپ كەتكەن بولغاچقا ، خۇاخۇا نەدىن باشلاپ سۈركىشىنى بىلەلمەي يىغلاپ كېتەتتى . بىر قېتىم ئۇ ئۆكسۈپ يىغلاپ تۇرۇپ :

— توساتتىن كىچىكىگىزدىكى مەن تونۇيدىغان سىزنى ئەسلەپ قېلىۋاتىمەن ، — دېدى .

— ھە ؟ — دېدىم ئېغىر تىنىپ ، ئۇخلاپ قالايلا دېگەنىدىم .

— ئۇ چاغدا سىز بەگزادە ئىدىگىز ، شۇنداق قالتىس ، ئۇچىگىزدا كۇل رەڭ كىيىم ، بەلۋېغىگىزدا ھەم چوڭ ، ھەم دۇگلەك قاشتاش تۇمار ، زادىلا جاپا تارتىپ باقمىغانىدىگىز ، ھەتتا گۇللەرنى سۇغىرىشنىمۇ بىلمەيتتىگىز .

كۆزلىرىمنى يۇمۇپ مىيىقىمدا كۈلدۇم .

7

كۆڭلۈمدە ھېسابلايتتىم ، مۇشۇ بويىچە ماڭغاندا ، كېلەر ئاينىڭ ئاخىرىدا بىس خېنىمنىڭ قولىدىن ئاران بىر دانە قۇلۇلە قېپىنىلا سېتىۋالالايتتىم . بىراق ، ھەمىشە ئۇمىدۋار ئىدىم ، ئۆزۈمنى توساتتىن تەلىيىم ئوڭ كېلىپ ، بېيىشنىڭ بىرەر يولى چىقىپ قالىدىغاندەك ياكى ئاخىرقى ھېسابتا پەقەت بىر تال سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلە قېپىنى سېتىۋالدىم دېگەن تەقدىردىمۇ ، دەل ئۇنىڭدىن چۈن چىنىڭ ئەسلىمىسى چىقىپ قالىدىغاندەك ھېس قىلاتتىم .

بىراق ، دەل مۇشۇ چاغدا باۋۇېر پېشكەللىككە ئۇچرىدى .

ئۇ كۈنى بەك كەچ قايتىپ كەلگەنىدۇق . باۋۇېرنىڭ قورسىقى بەك ئېچىپ كېتىپ چىدىيالماي قالغان بولسا كېرەك ، كىمخاب قۇلۇلىسىدىن بىرنى ئېلىپ راسا شوراپتۇ . بىز قايتىپ كەلگىنىمىزدە ، ئاللىبۇرۇن چىرايى كۆكىرىپ ، لەۋلىرى تاتىرىپ ، بىر بۇلۇڭدا تۇگۇلۇپ يېتىپتىكەن . قارىساق توختىماي تارتىشىپ قېلىۋاتاتتى . خۇاخۇا ئېتىلىپ بېرىپ يىغلىغىنىچە ئۇنى چاقىردى :

«بالام ، بالام ، نېمه بولدى ؟ » بالا ئۇنىڭ قولىدا جان تالىشۋاتاتتى . خۇاخۇا ئۇنى كۆتۈرەلمىدى ، يانقۇزۇپ كېيىملىرىنى ئاچتى ، پۇتۇن بەدىنى كۆپكۆك تۇراتتى .

— ئۇ بەك مۇزلاپ كېتىپتۇ ... — دېدى خۇاخۇا . ئۇ بالىنىڭ كىيىمىنى سالدۇرۇۋېتىپ قاتمۇقات يۆگىدى ، بىراق بالا يەنىلا تىترەۋاتاتتى . تىترەۋاتقان تەنلىرى بوشىشىقا باشلىدى ، يېقىن بېرىپ كىچىككىنە ئوماق قولىنى سىقتىم . ئۇ نۇرسىز كۆزلىرى بىلەن ماڭا قارىدى ، كۆز نۇرلىرىنى يېغالمايۋاتاتتى ، خۇددى ئۆچۈش ئالدىدا پىلدىرلاپ قالغان شامغىلا ئوخشايتتى .

بەزى قۇلۇلىلەر زەھەرلىك ئىدى ، بۇنى بۇرۇنلا بىلەتتىم ، بىراق شىرەدىكى قۇلۇلە قاپلىرى ئېچىدە زەھەرلىك كىمخاب قۇلۇلىسىدىن بىرى بارلىقىنى پەقەتلا ئويلىماپتىكەنمەن ، ئاشۇ يەتتە تال سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلىسىنى كۆرگەندىن بۇيان ، شىرەدىكى قۇلۇلە قاپلىرىنى سىلىقلىغۇم كەلمىگەنىدى . خۇاخۇامۇ ئۆز ئالدىغا ئۇلارنى يىغىشتۇرۇۋېتىشكە جۇرئەت قىلالمايتتى . بۇ قۇلۇلە قاپلىرىنى قۇرۇتۇپ ئەكىرىپ قويغاندىن بېرى قاراپ باقمىغاچقا ، ئېچىدە زەھەرلىكى بارلىقىنى بىلمىگەنىدىم .

خۇاخۇا بالىنى قۇچاقلىغىنىچە نېمە قىلارىنى بىلەلمەي تۇراتتى . ئۇ تۇيۇقسىز ئالدىمدا گۈپلا قىلىپ تىزلاندى ، ماڭا تەلمۈرۈپ تۇراتتى ، كۆزلىرىدىن بۇلدۇقلاپ چىقىۋاتقان ياش ئېڭەكلىرىنى بويلاپ تارامىلاپ ئېقىۋاتاتتى — ئۇ باۋئېرنى تېۋىپقا كۆرسىتەيلى دەپ يالۋۇردى . بىردەم ئىككىلەندىمىۇ ، كارىۋات تېگىدىكى هاراق كومزىكىدىن نەچچە دانە يارماقنى ئالدىم .

ئۆيىمىزگە ئەكىپ يېقىن تېۋىپنىڭكىگە ئاپىرايلى دېگەندىمۇ ، ئاۋۇال تاغدىن چۈشۈشىمىزگە توغرا كېلەتتى . باۋئېرنى ئېلىپ دەرهال يولغا چىقتۇق . خۇاخۇا بالىنى هاپاش قىلىپ يول بويى يىغلاپ كېتىۋاتاتتى . ئۇ بالىنى بىردەم تېخىمۇ مۇزلاپ كېتىۋاتقاندۇ ، دەيتتى ، بىردەم هوشىغا كەلدى ، دەيتتى ، بالىنىڭ ئېڭىكى ئۇنىڭ مۇرىسىگە جاق - جاق ئۇرۇلاتتى . خۇاخۇانىڭ ئەس - هوشى جايىدا ئەمەس ئىدى ، توختىماي بىرنېمىلەرنى دەيتتى ، ماڭا ئەمەس ، ئۆز - ئۆزىگە سۆزلەيتتى .

بىز تاغدىن چۈشۈپ ، يەرلىك قەبىلىدىكى تېۋىپلىقتىن خەۋىرى بار مويىسىپىتىنى تاپقىنىمىزدا ، خۇاخۇا بۆلەكچىلا جىمىپ قالغانىدى . ئۇنىڭغا بالىنى تېۋىپقا كۆرسىتىڭ ، دېدىم . ئۇ يەنىلا جايىدا قىمىر قىلماي تۇراتتى . ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم ئېيتتىم ، ئۇ ماڭا سوغۇق نەزىرى بىلەن لەپپىدە قارىدى ، لېكىن يەنىلا مىدىرلىمىدى . بېرىپ قولىدىن بالىنى ئالدىم ، بالىنى تۇتۇپ يۈرىكىم قارت قىلىپ قالدى ، قوللىرىمنى دەرھال تارتىۋالدىم . ئۇ خىل سوغۇقلۇق تاشتەك چىڭ ، يوچۇقسىز ، قېتىپ قالغاندەك ئىدى . تىترىگىنىمچە بالىنى بوۋايغا سۇندۇم . ئۇ بىر سىلاپلا بېشىنى چايقىدى . خۇاخۇا بېشى قايغاندەك بولۇپ يەرگە يىقىلدى . بوۋاي خورسىنىپ :

— جان ئۈزۈپ بوپتۇ ... — دېدى .

خۇاخۇا قۇلاقلىرىنى ئېتىۋالدى ، كۆزلىرىدىن قۇيۇلۇۋاتقان ياش ئىككى يول بولۇپ ئېقىۋاتاتتى . گاڭگىرىغىنىمچە بالىنى قولۇمغا ئالدىم ، ئۇ بارغانسېرى ئېغىرلاۋاتاتتى ، بىر خىل يەرگە تارتىۋاتقان كۈچىنى ھېس قىلدىم ، قانداقتۇر بىر نەرسە بىلەكلىرىمدىن تارتىپ ، ئۇدۇل يەر مەركىزىگە سۆرەۋاتقاندەك قىلاتتى . بۇ باۋئېرىنىڭ روھىمىدۇ ؟ ئۇ مەندىن ئاغرىنىۋاتامدىغاندۇ ؟ چۆچۈپ كەتتىم ، بالىغا يەنە قارىدىم . ئۇ يەنىلا شۇنچە سەبىي ئىدى ، چىرايىدا بۇ دۇنياغا بولغان سۆيۈنۈش ۋە قىزىقىش ئەكس ئېتىپ تۇراتتى . مۇبادا كۆزىنى ئېچىپلا قالسا ، ماڭا يەنىلا كۈلۈپ باقىدىغاندەك قىلاتتى .

ئاستاغىنا خۇاخۇانى يۆلىدىم :

— ئۆيگە قايتايلى .

خۇاخۇانى يۇدۇپ ئېلىپ ماڭدىم . ئۇ يول بويى بالىنى چىڭ قۇچاقلىۋالدى . خۇاخۇا مېنىڭ دۇمبەمدە ، ئۆلۈپ كەتكەن بالىمىز مەن بىلەن ئۇ ئىككىمىز ئارىسىدا ، بالا مېنىڭ دۇمبەمگە چاپلىشىۋالىق ، خۇاخۇانىڭ باغرىغا بېسىلىق ، ئۇ خۇددى چىملىدىقتەك خۇاخۇا ئىككىمىزنى ئايرىپ تۇراتتى . بىز بىر - بىرىمىزگە قايغۇمىزنى تۆكۈشكە ، تەسەللى ئېيتىشقا ئامالسىز . بىز

ھەرقايسىمىز ئۆزىمىزنىڭ سۆكۈتى ئىچىدە ، قارىمۇقارشى يۆنىلىشكە قاراپ كېتىۋاتاتتۇق . ئۇ مېنىڭ دۈمبەمدىن چۈشكەن چاغدا ، ئۇنىڭ ئاللىقاچان مەندىن ناھايىتىمۇ يىراقلاپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلدىم .

تۆۋەن ئاسمان بوشلۇقىدىكى قىياقتەك ئاي خۇددى تۇتماس جاراھەتتەكلا كۆرۈنەتتى . ياۋا مۈشۈك يېقىن ئەتراپتىكى بامبۇكزارلىقتا ئېچىنىشلىق مىياۋلاپ تىمسىقلايتتى . ئەتراپتىكى دەل ـ دەرەخلەر توساتتىنلا قويۇقلاپ كەتكەندەك ، ئۆيگە باردىغان چىغىر يولنى ئېتىۋالغاندەك ئىدى . بىزنىڭ تاغدىن چۈشۈپ كەتكىنىمىزگە بىر ئاخشام ئەمەس ، بىر ئاي ، بىر يىل ، ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ ئۇزۇن بولغاندەك تۇيۇلدى . ئەتراپقا قارىسام ، ھەممە نەرسە شۇنچە ناتونۇش ، ئوت ـ چۆپلەر خۇددى يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقان كەلكۈن سۈيىگە ، بىزنىڭ كىچىككىنە ئۆيىمىز ئۇنىڭدا لەيلەپ يۈرگەن سالغا ئوخشايتتى . بىز ئەزەلدىن خاتىرجەم جايلىشىپ باقمىغان ، شۇنداقلا بۇ يەردە توختاپ باقمىغاندەكلا قىلاتتۇق .

ئىشىكنى ئىتتىرىپ ئاچتىم ، چىراغنى ياقتىم ، شىرەدىكى قۇلۇلە قاپلىرى غەمكىن نەزىرى بىلەن ماڭا قاراۋاتاتتى . ئۇلارنى قەھرىم بىلەن بىراقلا سىيرىپ چۈشۈردۈم ، ئۇلار يەرگە چېچىلدى ، شاراق ـ شۇرۇق قىلىپ دۈگىلەۋاتقان قۇلۇلە قاپلىرى خۇددى ھەممە يەردە چېپىپ يۈرگەن تىرىك جانىۋارلارغىلا ئوخشايتتى .

خۇاخۇا بالىنى قۇچاقلىغىنىچە كارىۋات قىرىدا مىدىر ـ سىدىر قىلماي ئولتۇراتتى ، ماڭىمۇ قارىمايتتى . تۇخۇمدەك چوڭلۇقتىكى بىر دانە قۇلۇلە قېپى دۈگىلەپ بېرىپ ئۇنىڭ پۇتىغا سوقۇلدى . ئۇ ئېچىشىپ بىردەم قاراپ تۇرۇپ كەتتى ، ئاندىن ئاستا سىيپاشتۇرۇپ قولىغا ئالدى . ئۇ قۇلۇلە قېپىنى ئىككى ئالقىنى ئارىسىغا ئېلىپ قاتتىق سىقتى . ئۇ ئۇنى ئېزىۋەتمەكچىدى . بىراق ، ئۇ قۇلۇلە قېپى بەك قېلىن ھەم قاتتىق بولغاچقا ، ھەرقانچە قىلىپمۇ ئېزەلمىدى . ئۇ توساتتىن ئۇنى ئاغزىغا سالدى ، چايناپ ئەزمەكچى ئوخشايدۇ . قاتتىق چۆچۈپ كەتتىم ، ئەگەر بۇ قۇلۇلە

قېپىمۇ زەھەرلىك بولۇپ قالسا ، خۇاخۇامۇ جېنىدىن ئايرىلمامدۇ ؟ يۇگۇرۇپ بېرىپ ئۇنىڭ ھىم يۇمۇۋالغان ئېغىزىنى كېرىپ ئاچماقچى بولدۇم . ئۇ مەندىن ئۆزىنى قاچۇردى ، ئېغىزىدىن چاينىۋاتقان ، ياق ، ئېزىۋاتقان ئاۋاز ئاڭلاندى ، قېتىپلا قالدىم . خۇاخۇا ئېغىزىنى ئاستا ـ ئاستا ئاچتى ، قۇلۇله ئۇۋىندىلىرى ئېغىزىدىكى قان بىلەن بىللە ئېقىپ چۈشتى . ئۇ ئېڭىشىپ ، قانغا بويالغان قۇلۇله پارچىلىرىغا قاراپ ، توساتتىن شادلىنىپ كۈلدى . ئۇ كۈلگەن چاغدا ، ئىككى تال ئوتتۇر چىشىنىڭمۇ چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى ئېنىق كۆردۈم ، قان ئاشۇ چىشلارنىڭ ئىزىدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتاتتى .

ئۇنى ئېغىزىغا نۇرغۇن سوغۇق سۇ ئالدۇردۇم ، قان ئاران دېگەندە توختىدى .

ھېلىمۇ ياخشى ، ئۇ قۇلۇله قېپى زەھەرسىز ئىكەن . شۇنىڭدىن كېيىنكى نەچچە ئاش پىشىم ۋاقىتقىچە خۇاخۇانىڭ كەيپىياتى ئىزچىل ناھايىتى ياخشى بولدى . ئۇ باۋئېرنى باغرىغا بېسىپ ئەللەي ناخشىسى ئېيتتى ، يېقىملىق ناخشا ئۇنىڭ كامىك چىشلىرى ئارىسىدىن چىققاندا ، ناخشىغا باشقىچە بىر خىل ئەكس سادا قوشۇلۇپ قالدى . ئۇ قايتا ـ قايتا ئېيتىۋەردى ، مەڭگۇ توختىمايدىغاندەك قىلاتتى .

تاغدىن چۈشۈپ بىرئاز ئۆسۈملۈك دورىسى سېتىۋېلىپ ، ئۇنىڭ ئېغىزىدىكى جاراھەتنى ساقايتاي دەپمۇ ئويلىدىم ، لېكىن ئۇنىڭغا بىرەر ئىش بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ، بىر قەدەممۇ ئايرىلالمىدىم . ئۇ ناخشىنى بىر كېچە ئېيتىپ ، تاڭ يورايدىگەندە توختىدى . ئۇ كارىۋات قىرىدا ئولتۇراتتى ، چىرايى ناھايىتى خاتىرجەم ، قىلچىمۇ ئازاب ئىزنالىرى كۆرۈنمەيتتى ، پەقەت جاۋغىيىدا ئازراق قان داغلىرى تۇراتتى . بېرىپ ئۇنىڭ يۈزلىرىنى سۈرتتۈم ، ئۇ ناھايىتى رايىشلىق بىلەن يەلكەمگە بېشىنى قويدى .

مەن خۇاخۇادىن :

— مېنى ئىزدەپ كەلگىنىڭزگە پۈشايمان قىلدىڭىزمۇ ؟ ئىزدەپ كەلمىگەن بولسىڭىز ، باۋئېرمۇ ئۆلۈپ كەتمەيتتى ، — دەپ سورىدىم .

خۇاخۇا ماڭا قاراپ ھەسرەتلىك كۈلدى ، مەن ئۇنىڭ زادى پۇشايمان قىلغان - قىلمىغانلىقىنى مەڭگۈ بىلەلمىدىم . ئەمما ، مەن بۇ مەسىلىگە نېمانچە ئېسىلىۋالىدىغاندىمەن ؟ ئەجەبا ئۇ پۇشايمان قىلمىدىم دېسە ، مېنىڭ گۇناھىم يېنىكلەپ قالارمۇ ؟

قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتىكىنىتاڭ ، قۇچىقىمدىكى خۇاخۇا تۇيۇقسىز بىلىكىمنى ئاستا تۇرتتى :

— باۋۇيرىنىڭ روھىنى كۆردىڭىزمۇ ؟

— ياق .

— مەن كۆردۈم ، ئۇ يولغا چىقماقچى ، بىز بىلەن خوشلىشىۋاتىدۇ ، — دېدى ئۇ ئاستاغىنا كۆزلىرىنى ئۇزمەي ئالدى تەرەپتىكى بىر يەرگە قارىغىنىچە .

— شۇنداقمۇ ؟ — مەن ئۇ كۆرسەتكەن تەرەپكە قاردىم . چۆلدەرىگەن ، قاپ - قاراڭغۇ ئۆي ، پەقەت بىر پارچە ھارغىن ئاي نۇرى يەردە سۈنايلىنىپ ياتاتتى .

خۇاخۇا مېنىڭ كۆرەلمىگىنىمنى بىلىپ ، ئۇمىدسىزلىنىپ خورسىندى :

— سىز كۆرەلمەيسىز ، چۈنكى سىز ئۇنىڭغا مېھرىڭىزنى بەرمىگەن .

ئۇنىڭ سۆز ئۇرانىدا ماڭا بولغان ئازراق ئەيىبلەش بار ئىدى ، لېكىن بەكلا سۇس . ئۇ ھەممىنى بىلىپ يەتكەن ، ھايات - مامانتا پەرۋا قىلمايدىغان بولۇپ قالغاندەك قىلاتتى .

كېيىن خۇاخۇا قۇچىقىمدا ئۇخلاپ قالدى ، ئۇنى كارىۋاتقا يانقۇزۇپ قويۇپ ، باۋۇيرىنى ئېلىپ سىرتقا ماڭدىم .

بىر دەرەخ تۈۋىنى باۋۇيرىنى دەپنە قىلىشقا تاللىدىم . ئۇ دەرەخ ھەم تۇم ، ھەم ئېگىز ئىدى ، ئۇنىڭغا ئىككى ئادەمنىڭ غۇلىچمۇ يەتمەيتتى ، قويۇق يىلتىزلىرى يەر يۈزىنى قاماللاپ تۇراتتى . ئەتراپىدىكى تۇپراقلارمۇ شۇنداق نەم ئىدى . مۇنداق دەرەخنىڭ تۈۋىدە ئۇ چوقۇم خاتىرجەم ياتالايدۇ . ئورەكنى كولاپ بولغىنىمدا تاڭ ئېتىپ ، كۈن چىقتى ، باۋۇيرىنى ئورەككە سالدىم . ئۇنى ئوريغان ئەدىيال يېشىلىپ كېتىپ ، تامدەك تاتارغان بەدىنى

كۆرۈنۈپ قالدى . قۇياش نۇرى بەك كۈچلۈك بولغاچقىمۇ ياكى كۆزلىرىم تورلىشىپ قالدىمۇ ، باۋۇيرنىڭ بەدىنىدە يىلانىدەك يول - يول يېشىل سىزىقچىلارنى كۆردۈم ، بېشىدىن - ئايىغىغىچە ھەممىلا يېرىدە بار ئىدى . بۇ ئېنىقكى كىمخاب قۇلۇلسىنىڭ سىزىقچىلىرى . سىزىقچىلار بارغانسېرى قېنىقلاۋاتاتتى ، ھەتتا لۆمۈلدەپ ، خۇددى دېڭىز دولقۇنلىرىدەك ماڭا ئېتىلىپ كېلىدىغاندەكلا قىلاتتى .

باۋۇيرنىڭ ئۆلۈمى بىلەن ھەممە ئىشلار ئاياغلىشىدىغاندەك قىلمايتتى . ئۇنىڭ تېنىدىكى زەھەر ۋەھشىيلەرچە تېشىغا كېڭىيۋاتاتتى . مېنى ئىزدەپ كېلىۋاتقانمدۇ ؟ ئۇلارنىڭ تېشىپ چىقىشىنى توسۇپ قېلىش ئۈچۈن ، يۇكۇنۈپ ئولتۇرۇپ ئەتراپتىكى توپىلارنى جېنىمنىڭ بارچە ئورەككە سىيرىپ چۇشۇردۇم ، ئاندىن ئۇستىگە چىقىپ ئۇزۇنغىچە كۈچەپ دەسسىدىم ، ھېچقانداق يوچۇق قالمىغۇدەك ھىم قىلىۋەتتىم ، يەنە يېقىن ئەتراپتىن يوغان بىر تاش ئېلىپ كېلىپ ئۇستىگە باستۇرۇۋەتتىم .

بۇ ئىشلانى تۇگەتكۈچە ھېرىپ ھالىمدىن كەتتىم ، لېكىن بىر مىنۇتمۇ تۇرغۇم كەلمەي ، ئالدىراپ - تېنەپ چىغىر يولچە تاغ باغرىغا قاراپ چاپتىم .

يول بويى ئۇچقاندەك يۈگۈرۈۋاتقىمەن ، كۆڭلۈم شۇنچىلىك پاراكەندە ، باۋۇيرنى كۆمگەندىكى كۆرۈنۈشلەر توختىماي كۆز ئالدىمغا كېلىۋالدى : تۇپراق كەينى - كەينىدىن ئورەككە ئاقماقتا ، خۇددى ئېغىر پەردىدەك . باۋۇيرنىڭ قىسقىغىنا ھايات مەنزىلى مۇشۇ پەردىنىڭ چۇشۇشى بىلەن مەڭگۈ يېپىلدى ... ئۇ توپا سوغۇق ھەم نەم ، ھەتتا ئارىلىرىدا سازاڭلار ئۆمىلەپ يۈرەتتى . ئۇلار ، ئاشۇنداق نەرسىلەر باۋۇيرنىڭ يالىڭاچ بەدىنى ئۇستىگىلا تاشلىنىپ ، ئۇتى قاتتىق باستى — مەن ھەتتا ئېچىلىپ كەتكەن ئەدىيالنى ئۇنىڭغا ئوراپ قويۇشقىمۇ جۇرئەت قىلالمىدىم ... تېخى جېنىمنىڭ بارچە قەبرە ئۇستىنى دەسسەپ ، بوش تۇپراقنى چىڭدىدىم . مەن خۇددى ئۇنىڭ تۆت تەرەپتىن يوپۇرۇلۇپ كەلگەن تۇپراقلار ئارىسىدا قاپسىلىپ ، جان تالىشىپ ، تېپىچەكلەپ ،

تـــركـــشپ ، ئاخىر پۇتلىرى بوشاپ ، ئاستا ـ ئاستا توختاپ قالغانلىقىنى كۆرگەندەك بولدۇم ...

دەلـدەڭـلـــگـىنىمچە تاغدىن چۈشۈپ خۇاخۇاغا ئازراق دورا سېتىۋالغىلى ماڭدىم ، كاللامدا يەنىلا قەبرە ئاستىدىكى ئاشۇ ھەممە يېرىدىن سىزىقچىلار ئۆرلەپ چىققان بەدەن . ئۇ يۇمشاق تۇپراقتا ئاستا ئۆرۈلدى ، نەپەس ئالدى ، ئاخىرىدا تـۇپـراقنى يـېـرىپـلا چىقتى ... يەنە يۇگۇرۈشكە باشلىدىم .

چۈش بولغاندا دورىنى ئېلىپ ئۆيگە قايتىپ كەلدىم . ئىشكنى ئىتتىرىپ كىردىم ، خۇخۇا كارىۋاتتىن تۇرۇپ خۇشال ھالدا :

— شىياۋشاڭ ، باۋئېر تىرىلىپ قالدى ، — دېدى .

پۇتۇن بەدىنىمگە تىترەك ئولىشىپ ، يىقىلىپ چۈشكىلى تاسلا قـالـدىم . خـۇاخـۇانـاڭ يېنىدىن يوغان بىر مۇشۇكنى ئېلىپ ، كۈلۈمسىرىگىنىچە :

— بـاۋئېرنـاڭ مۇشۇنداقلا بىزنى تاشلاپ كەتمەيدىغانلىقىنى بىلەتتىم ، — دەپ ماڭا قاراپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم .

ئاشۇ كۈنى سەھەردە ، تەخمىنەن مەن باۋئېرنى كۆمۈۋاتقان چېغىمدا ، بىر تېرە ، بىر ئۇستىخان بولۇپ قالغان بىر ياۋا مۇشۇك ئـۆگـزىـدىـن ئـۆتۈپ كېتىۋاتقاندا ، خۇاخۇانـاڭ ئاغزى بېسىقماي جـۆيـلـۈشـلـىرىگە قىزىقىپ قالغانمۇ ، قەدەملىرىنى توختىتىپ ، ئـايـلـنىپ ئۆتۈپ دېرىزىدىن ئۆيگە سەكرەپ چۈشۈپتۇ . خۇاخۇا ئـۇخـلاۋېـتـىـپـتـىـكـەن ، بـىـر خىل ئىللىق ئېقىمنىڭ يۈزىگە ئـۇرۇلـۇۋاتـقـانـلـىـقـىنى ، بىر يۇمشاق نەرسىنىڭ يېنىدا ئەگىپ يۇرگەنلىكىنى ھېس قىپتۇ . ئاستا كۆزىنى ئاچسا ، بىر جۈپ ئاچ سېرىق رەڭلىك كۆز قارىچۇقىنى كۆرۈپتۇ ، قاپقاراڭغۇ ئۆيدە بۇ كـۆزلـەر يالتىراق قوڭغۇزدەك نۇر چاقناپ تۇرغۇدەك . خۇاخۇا بـاۋئـېـرنـىـڭ كـۆزلـىـرىـنـىـڭ مۇشۇنداق چاقنايدىغانلىـقـىـنـى ئـېـىـسـىـگـە ئاپتۇ ـ دە ، ئىختىيارسىز :

— باۋئېر ، — دەپ چاقىرىپتۇ ئاستاغىنا .

ياۋا مۇشۇك «مىياۋ» دەپلا خۇاخۇانـاڭ قوينىغا كىرىپ يېتىپتۇ .

كېيىنكى بۆلەك

1

شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ، خۇاخۇا ئۇ مۇشۇكنى باۋئېر دەپ تۇرۇۋالدى ، ئۇنى كۆتۈرۈپلا يۈرەتتى ، يۇيۇندۇراتتى ، تۈكلىرىنى تارايتتى ، پىشۇرۇلغان قوناق ، كاۋىنى ئېزىپ يېدۈرەتتى . غەلىتە ئىش ، بۇ ياۋا مۇشۇكمۇ كەتمەي ، قېلىپ قالدى دېسە . ئۇ خۇاخۇا كۆتۈرۈۋالسا ياۋاشلىق بىلەن جىم تۇراتتى ، خۇاخۇا گەپ قىلسا ، ئاشۇ سېرىق كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپمۇ قويماي قاراپ تۇراتتى . كەچتە ياتىدىغان چاغدا ئۆزى كارىۋاتقا سەكرەپ چىقىپ ، خۇاخۇا تەرەپتە ئۇخلايتتى .

بىرنەچچە ئېيدىن كېيىن سىرتقا چىقماقچى بولۇپ ئورنۇمدىن تۇرسام ، ئۇ ناھايىتى سەگەكلىك بىلەن بېشىنى كۆتۈرۈپ قاراپ قويۇاتتى . ئاي يورۇقىدا ئۇنىڭ تۇرقىنى ناھايىتى ئېنىق كۆردۈم : ئۇنىڭ تۇرقى قاپلانغا ئوخشاپ كېتەتتى ، بۇرنى بۆرتۈپرەك چىققان ، بەدىنى ئىنچىكە ئۇزۇن ، قۇيرۇقى قارا ـ ئالا ، كېچىدە كۆرسە كىشىنىڭ تېنى سەل شۇركۇنەتتى . غەلىتە يېرى ، ئۇنىڭ تېنىدىن بىر خىل سۇس خۇش پۇراق كېلەتتى ، تەسۈرلەش ناھايىتى تەس ، لېكىن تولىمۇ يېقىشلىق ئىدى . دەسلىپىدە ئۇنى گۇللۇكلەرنىڭ ئارىسىغا كىرگەندە بەدىنىگە گۈلچاڭلىرى يۇقۇپ قالغان بولسا كېرەك ، دەپ ئويلىدىم . بىراق ، خۇاخۇا ئۇنى يۇيۇندۇرغاندىن كېيىن بۇ خىل پۇراق تېخىمۇ كۈچىيىپ كەتتى . شۇنىڭ بىلەن ئىلگىرى باشقىلاردىن ، بۇ يەردە بىر خىل خۇشبۇي مۇشۇكنىڭ بارلىقىنى ، ئۇنىڭ تېنىدىن بىر خىل غەلىتە خۇش پۇراق تارقىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى ئاڭلىغىنىم ئېسىمگە كەلدى . بەلكىم مۇشۇ مۇشۇك

شۇ خىل مۇشۇك بولسا كېرەك .

خۇاخۇا سېھىرلىنىپ قالغاندەكلا ، بۇ مۇشۇكتىن مىنۇت ـ سېكۇنت ئايرىلمايتتى ، بىردەم كۆرۈنمىسە ، ئۆينىڭ ھەممە يېرىنى ئىزدەپ چىقاتتى . ئېغىزىدا توختىماي : «باۋئېر ، باۋئېر» دەپ چاقىراتتى . بۇ مۇشۇكمۇ ئۆزىنىڭ ئىسمىنىڭ باۋئېرلىقىنى بىلىپ بولغان بولسا كېرەك ، خۇاخۇا چاقىرىش بىلەنلا ، سەكرەپلا ئۇنىڭ قېشىدا پەيدا بولاتتى ، تەنلىرىنى خۇاخۇانىڭ پۇتلىرىغا سۈركەيتتى . خۇاخۇا گوللاندىيىلىكلەرنىڭ ئۆيىگىمۇ ئىشلىگىلى بارمىدى ، ھەتتا تاماقمۇ ئەتمەيتتى ، تۇزۇك بىرنېمىمۇ يېمەيتتى ، كۈندىن ـ كۈنگە يادىاپ كېتىۋاتاتتى . ئۇ كۈن بويى ئاشۇ مۇشۇكنىڭ قورسىقىنى تويدۇرۇش بىلەن مەشغۇل بولاتتى ، ئەتراپتىكى ھەممە نەرسىگە پەرۋاسىز قارايتتى ، ئۇنىڭ دۇنياسىدا پەقەت ئاشۇ مۇشۇكلا بارەدەك قىلاتتى . بەلكىم ئۇنى ۋاقتىدا بىرەر باخشىغا كۆرسىتىپ ، سەۋەب قىلدۇرۇپ باققان بولسام ، كۆڭلىدىكى تۇگۈن يېشىلىپ ، كاللىسىدىكى خىيالىي تۇيغۇلاردىن قۇتۇلۇپ ، رېئاللىققا يۈزلىنەر بولغىيدى ، لېكىن ئۇنداق قىلمىدىم . مۇبادا خۇاخۇا ئەسلىگە كېلىپ قالسا ، ئۇنىڭ قەلبىدىكى نەپرەتمۇ ئويغىنىدۇ ، دېگەن گەپ . مەن ئۇ چاغدىكى خۇاخۇاغا يۈزلىنىشكە جۈرئەت قىلالمايمەن .

تار ئۆيدە يۈزمۇيۈز ئولتۇرساقمۇ ياكى سۈركىلىپ ئۆتۈشۈپ كەتسەكمۇ ، ئۇنىڭ نەزىرى مېنىڭ جىسمىمدا بىر مىنۇتمۇ توختىمايدۇ . ئۇ ئاخىر ماڭا بولغان سەۋدايىلىقىنى يوقاتقانىدى ، ئەمما مەن ئۇنى مەڭگۈ يوقالمايدۇ دەپ قاراپتىكەنمەن .

كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە قەھۋە يىغىدىغان پەسىل يېتىپ كەلدى . سېرىق موم يىغىدىغان ئىشىنى ۋاقتىنچە توختىتىپ ، قەھۋەزارلىقتىكى ئىشىنى كۆڭۈل قويۇپ بىر ياقلىق قىلىسام بولىمايتتى . يىغۋالغان قەھۋەلەرنى ياغاچ ئىدىشلارغا قاچىلاپ ، ھويلىدا خېلى بىر چاغقىچە ئاپتاپقا سالغاندىن كېيىن ، يامغۇردا قالماسلىقى ئۈچۈن ، ئۆيگە ئەكىرىپ قويدۇم . ئەتىسى ئۆيدىن

چىقىۋچە خۇاخۇاغا ، قەھۋەلەرگە ئوبدان قاراڭ ، مۇشۇك يولىمىسۇن ، دەپ تاپىلىدىم . خۇاخۇا مۇشۇكنى يۇيۇۋاتاتتى ، شالاق ـ شۇلۇق سۇ ئاۋازىدا ئاڭلىمىدىمۇ ، ئەيتاۋۇر گېپىمگە جاۋاب بەرمىدى .

ئائىلاج ئۆيدىن چىقتىم .

كەچتە قايتىپ كەلگىنىمدە ، بىر ئىدىشتىكى قەھۋە پۈرچاقلىرىنىڭ ئېلەشتۇرۇلۇپ ، قالايمىقان بولۇپ كەتكەنلىكىنى ، ئىدىش ئەتراپىغىمۇ ئازراق چېچىلغانلىقىنى كۆردۈم . چوقۇم ئاشۇ ياۋا مۇشۇك ئوغرىلىقچە يېگەن گەپ . بۇ چاغدا خۇاخۇا مۇشۇكنى قۇچاقلىغىنىچە ئۇخلاپ قالغاندى . مۇشۇكنىڭ تويۇپ ، تومپىيىپ چىققان قورسىقىغا كۆزۈم چۈشتى ـ دە ، زادىلا چىداپ تۇرالمىدىم .

خۇاخۇاغا ئاۋازىمنىڭ بارچە توۋلىغىنىمچە ، مۇشۇكنى يۇلۇپلا قولۇمغا ئالدىم . خۇاخۇا ئويغىنىپ ، مېنىڭ كارىۋات يېنىدا مۇشۇكنى بېشىمدىن ئېگىز كۆتۈرۈپ بايراقتەك پۇلاڭلىتىۋاتقىنىمنى كۆردى . ئۇ كارىۋاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ قولۇمدىكى مۇشۇكنى تالاشتى . مەن ئۇنى ئىتتىرىۋېتىپ ، مۇشۇكنى كۈچەپ يەرگە ئاتتىم . ياۋا مۇشۇك «مىياۋ» دەپ ئېچىنىشلىق بىر مىياۋلاپلا كارىۋات ئاستىغا ئوقتەك كىرىپ كەتتى . كارىۋات يېنىغا كەلدىم ، ئۇنى تارتىپ چىقىپ داۋاملىق ئۇرماقچى بولدۇم . بۇ چاغدا ، خۇاخۇا ئالدىمغا كېلىپ تىزلىنىپ ، مۇشۇككە رەھىم قىلىشىمنى ئۆتۈنۈپ تۇرۇۋالدى . ئۇ ئەلپازىدىن يانايدىغانلىقىمنى پەملىگەچكە ، توختىماي يەرگە بېشىنى ئۇرغىلى تۇردى ، بېشىنى شۇنداق قاتتىق ئۇردىكى ، گۈرس ـ گۈرس قىلغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ ، قورقۇپ تىترەپ كەتتىم ، ئۇنى كاپلا قىلىپ تۇتۇۋالدىم ـ دە ، تارتىپ تۇرغۇزدۇم . ئۇ ئالاقزادە بولۇپ كەتكىنىدىن ئاغزىنى يوغان ئېچىۋالغاندى ، ئۇتتۇر چىشلىرى يوق ، كامارەدەك قاپقاراڭغۇ بۇ ئېغىز خۇددى ئۇنىڭ بىتەلەي تەقدىرىدىن بېشارەت بېرىپ تۇرغاندەكلا قىلاتتى . ئۇ خېلىغىچە توختىماستىن :

— ئۆتۈنۈپ قالاي ، باۋئېرغا رەھىم قىلىڭ ... — دەۋەردى .

2

ئۇ كۈنى كەچتە ياۋا مۈشۈك بەك قورقۇپ كەتكەچكە ، كارىۋات تېگىدىن زادىلا چىققىلى ئۇنىمىدى . خۇاخۇامۇ ئۇنىڭغا قاراپ يەردە ئولتۇردى . تاڭ ئاتقاندا ئىشقا ماڭاي دەپ قارىسام ، ئۇ تېخىچە ئۇخلاۋېتىپتۇ ، مۈشۈك مەن ئۇخلاپ قالغاندا كارىۋات ئاستىدىن چىقىپ قەستەن ئۆچ ئالغان بولسا كېرەك ، قەھۋە قاچىلايدىغان ئىدىش تۆۋىگىلا مايالقاپ قويۇپتۇ . قېرىشقاندەك مەنمۇ ئۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا دەسسەۋاپتىمەن . ئاچچىقىمدا پۈتۈمدىكى مايالقىنى قېقىۋېتىپ ، بېرىپ مۈشۈكنى تارتىپ چىقىرىپ تازا ئەدىپىنى بەرمەكچى بولدۇم ، بىراق تۇيۇقسىز مايالق ئارىسىدا قەھۋە پۇرچاقلىرىنىڭ پۈتۈن پېتى تۇرغانلىقىنى بايقاپ قالدىم . ئەسلىدە مۈشۈك چاينىماي پۈتۈنلا يۇتۇپتىكەن ـ دە . مەن يەنە ئۇنىڭدىن بىر خىل غەلىتە پۇراقنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى بايقىدىم . سېسىق مايالق پۇرىقىغا ئارىلىشىپ قەھۋەنىڭ ئېسىل پۇرىقىمۇ كېلىۋاتاتتى . ئاستا زوڭزايدىم ، مايالق ئىچىدىكى قەھۋە پۇرچاقلىرىنى بىر ـ بىرلەپ تېرىپ ئالىقىنىمغا ئالدىم . ھەقىقەتەن ئېيتىپ بەرگىلى بولمايدىغان بىر خىل پۇراق ، يەنە كۆپرەك يېغىپ پۇراپ باققۇسى كەلگۈدەك مەززىلىك پۇراق بار ئىدى .

قەھۋە پۇرچاقلىرىدىكى مايالق قالدۇقلىرىنى پاكىز يۇيۇۋېتىپ ئاپتاپقا سالدىم . ئۇ كۈنى قەھۋەزارلىققا بارغۇمۇ كەلمىدى ، تام تۈۋىدە ئاپتاپسىنىپ ئولتۇردۇم . تۇرۇپ ـ تۇرۇپلا ئاپتاپقا سېلىپ قويغان قەھۋە پۇرچاقلىرىغا قاراپ قويياتتىم . ئاشۇ غەلىتە پۇراقنىڭ يۇيۇپ ئاپتاپقا سالغاندىن كېيىن يوقاپ كېتىشىدىن ئەنسىرەيتتىم . شۇڭا ، ھەر قېتىم بارغىنىمدا ئۇ قەھۋە پۇرچاقلىرىنى چىمدىپ ئېلىپ پۇراپ باقاتتىم — ئاشۇ پۇراق يوقالمىغانلىقىنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولاتتىم .

چۈش بولۇپ كەتتى . ئاپتاپتا ئولتۇرىۋەرگەچكە يۈرەكلىرىم سىقىلىشقا باشلىدى . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، تاماق يېمىگەچكە ،

هالسىزلىنىپ ئۇخلاپ قاپتىمەن . چۈشتىن كېيىن تۈيۇقسىز ھاۋا بۇزۇلۇپ ، يامغۇر يېغىشقا باشلىدى . سالقىنلاپ ئويغىنىپ كېتىپتىمەن ، سەكرەپ قوپوپ قەھۋە يايغان قاچىنى ئالدىم ـ دە ، ئۆيگە يۈگۈرۈپ كىرىۋالدىم .

قەھۋە پۇرچاقلىرى يامغۇردا سەل ھۆل بوپتۇ . ئىچىم ئېچىشىپ ، چاپىنىمنىڭ پېشى بىلەن بىر ـ بىرلەپ سۈرتتۈم . ئۇلاردىكى پۇراق ئەكسىچە تېخىمۇ كۈچىيىپ كېتىپتۇ ، پۈتۈن ئۆينى بىر ئالدى ، ھەتتا خۇاخۇامۇ ، بۇ مەززىلىك پۇراق نەدىن كېلىۋاتىدۇ ، دەپ سورىدى . بۇ چاغدا مۇشۇك كارىۋات تېگىدىن چىقىپ خۇاخۇانىڭ پۇتىدا پېتىپتىكەن . مېنىڭ كېلىۋاتقىنىمنى كۆرۈپ ، دەرھال تۆگۈلۈپ ، كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ، كارىۋات ئاستىغا كىرىپ كېتىشكە تەييارلاندى .

مۇشۇكنى خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن ، ئىككى قەدەم نېرىدا توختىدىم . مۇشۇك ماڭا تىكىلىپ تۇراتتى ، مېنىڭ «ھۇجۇم» قىلىش نىيىتىمنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ ، ئاندىن بەدەنلىرىنى قويۇپ بېرىپ ، كۆزلىرىنى يۇمدى . قەھۋە پۇرچىقىنىڭ ئىشىنى خۇاخۇاغا ئېيتىپ بەردىم ھەم «باۋئېر»غا كۆپرەك يېدۇرۇڭ دېدىم .

خۇاخۇا ھەيرانلىق بىلەن ماڭا قارىدى :

— سىز باۋئېرنى داۋاملىق قەھۋەلىرىڭىزنى يېسۇن دەۋاتامسىز ... ئەمدى ئۇنى ئۇرمامسىز ؟

— ھەرگىز ئۇرمايمەن .

خۇاخۇا گېپىمنى ئاڭلاپ خاتىرجەم بولۇپ ، يۈزىگە كۈلكە يۈگۈردى . ئېغىر ئازابتىن كېيىن ئۇ ئىلگىرىكى ئىشلارنى قەستەن ئۇنتۇپ كەتكەندەك قىلاتتى ، پەقەت ماڭا بولغان ئىشەنچىلا يەنە مەۋجۇت ئىدى .

خۇاخۇا بىر سىقىم قەھۋە ئالدى ، قوينىدىكى مۇشۇكنى سىلاپ تۇرۇپ ، ئاستاغىنا سۆزلىگىنىچە ئالىقىنىنى ئېچىپ ئۇنىڭ ئالدىغا ئاپاردى .

مۇشۇك تۇمشۇقىنى سوزۇپ پۇرىدىيۇ ، دەرھال كەينىگە

تارتىۋالدى . ئۇ كۆزلىرىنى قىسقىنچە بىردەم خۇاخۇاغا ، بىردەم ماڭا قاراپ جىممىدە تۇراتتى .

ئۇ بەلكىم مەندىن قورقۇۋاتسا كېرەك . خۇاخۇا مېنى چىقىپ كېتىشكە ئىشارەت قىلدى .

ئىشىك تۈۋىگە چىقىپ تۇردۇم . يامغۇر تېخىچە يېغىۋاتاتتى ، يامغۇر تامچىلىرىنىڭ تۈپراق ۋە يوپۇرماقلارغا ئۇرۇلغاندا چىقارغان شىرىق ـ شىرىق ئاۋازى ئۆيدىكى ئاۋۇ ياش ئاننىڭ مۇلايىم ئاۋازىنى بېسىپ كەتتى . ئىسسىق بەلۋاغدىكى ياغاچ ئۆيلەرنىڭ پېشايۋىنى بولىمايدۇ . ئۈستۈبشىم يامغۇردا چىلىق ـ چىلىق هۆل بولۇپ كەتتى . بۇ چاغدا ئىلگىرىكى يامغۇرلۇق كۈنلەر يادىمغا يەتتى . چۈن چى پېشايۋاندا جىمجىت تۇرۇپ ، يامغۇرنىڭ كاھىشلارغا ئۇرۇلغاندىكى ئاۋازىغا قۇلاق سالاتتى . شىمالنىڭ ياز پەسلىدە يامغۇر ئۈدا هەم تەكشى ياغىدۇ ، تارس ـ تارس ـ تارس ... خۇددى ئاسماننىڭ تومۇرى سوقۇۋاتقاندەك . ئۇ سوغۇقتا بەك ئۇزاق تۇرۇپ كەتتى . پەقەت مۇشۇ ئىنچىكە ئاۋازلا ئۇنىڭغا ئازراق هارارەت ئېلىپ كېلەلەيتتى .

ئاستا ـ ئاستا ئېسىمنى يېغىپ ، يۇزۇمدىكى يامغۇر سۈلىرىنى سۈرتتۈم . توساتتىن قولۇمدىكى قەھۋە يۇقىنىڭ پۇرىقىنى پۇراپ قالدىم . بۇ ئالاهىدە پۇراق خۇددى ئايلانما ئۇزۇن كارىدورغا ئوخشاش چەكسىز داۋاملاشقان ، ئاخىرىغا كۆز يەتكۈسىز ، هېچكىم ئۇنىڭ نەگە تۇتىشىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ . تۇيۇقسىز ئالقانلىرىمنى هىم يۇمۇۋالدىم ، خۇددى بۇ مەززىلىك پۇراقلار قېچىپ كېتىدىغاندەك — بۇ ئەڭ ئاخىرقى كىچىككىنە ئۈمىد .

ئۇچ كۈندىن كېيىن ، تۇنجى قېتىم يىغىلغان «مۇشۇك پوقى قەھۋەسى»نى ئېلىپ تاغ باغرىغا كەلدىم . مەخسۇس قەھۋە سودىسى قىلىدىغان كەسىپ ئەهلىنى تېپىپ باهالاتماقچى بولدۇم . ئاڭلاشلارغا قارىغاندا ، ئۇ كۆرمىگەن قەھۋە يوقمىش .

بۇ مۇتەخەسسىس ئاران دېگەندە مەن بىلەن كۆرۈشۈشكە

قوشۇلدى . مەن خالتىنىڭ ئېغىزىنى كىچىككىنە ئېچىپ ، ئالىقىنىمغا قەھۋەدىن ئازراق تۆكۈپ ئۇنىڭغا سۇندۇم .

ئۇ بىر پۇراپلا ، چىرايىدا ھەيرانلىق ئالامەتلىرى ئەكس ئەتتى ، دەرھال مالىيىنى چاقىرىپ ، بۇ پۇرچاقلارنى ئېزىپ ، قايىنىتىپ نەچچە ئىستاكان ئاچىقىشنى بۇيرۇدى . ئۆزى ۋە بىرقانچە دوستلىرى ئىچكەندىن كېيىن ئېغىزلىرىنى تەمشىپ ، ھەيرانلىقتا بىر ـ بىرىگە قارىشىپ ، ئېھتىياتچانلىق بىلەن باھالاشقا باشلىدى .

— بىر خىل توپا تەم بار ئىكەن .

— ئازراق بەتبۇي پۇراقمۇ ئارىلاش تۇرىدۇ .

— ناھايىتى يېپىشقاق ، قويۇق ئىكەن ، خۇددى قىيامەك .

— سەل قاتقىسق ، بىر خىل ئىپادىلىگىلى بولمايدىغان تەم بار ئىكەن .

ئۇ قەھۋە مۇتەخەسسىسى مېنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلىپ ، مەن بىلەن ئوبدان سۆزلەشمەكچى بولدى . ئۇنىڭ ئالدى ـ كەينىدىكى پوزىتسىيە پەرقىدىنلا بۇ قەھۋەنىڭ باھاسىنى بىلىپ بولدۇم .

ئۇ قەستەن تەمكىن قىياپەتكە كىرىپ ، بۇ قەھۋەلەرنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى سورىدى . مەن ، ئۆزۈمنىڭ قورۇقىدىكى دەرەختە چۈشكەن ، ئۇزۇپ ئەكەلگەندىن كېيىن يامغۇردا قالغان ، كېيىن يېيىپ قۇتۇرۇپ ئوتقا قاقلىغان ، دېدىم . ئۇ ھەم گۇمانىي نەزەردە ، ھەم مۇغەمبەرلەرچە قاراپ تۇرۇپ كېتىپ ، بۇ قەھۋەلەرنى سېتىۋېلىش باھاسىنى ئېيتتى . مەن كۇلۇمسىرىگىنىمچە بېشىمنى چايقاپ ، خالتىنىڭ ئېغىزىنى قايتىدىن چىگىپ ، ئۇنىڭ ئۆيىدىن چىقتىم .

ئۇقىمەن ، ئۇ چوقۇم مەن دېگەن ئۇسۇل بويىچە بۇ خىل قەھۋەنى ياسايدۇ . ئۇنىڭ تەجرىبىسى مەغلۇپ بولغاندا ، بۇ قەھۋەنىڭ باھاسى ھازىرقىدىن قانچە ھەسسە ئۆرلەپ كېتىدىكەنتاڭ .

نەچچە كۈندىن كېيىن ئۇ راستىنلا مېنى ئىزدەپ كەلدى .

يۇقىرى باھادا ئاشۇ قەھۋەلەرنى سېتىۋالدى (بۇ باھا قەھۋەزارلىقىمدىن چىققان بارلىق قەھۋەلەرنىڭ باھاسىدىنمۇ يۇقىرى بولدى) ھەمدە بۇنىڭدىن كېيىن داۋاملىق تەمىنلەپ تۇرۇشۇمنى ئۈمىد قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. مەنمۇ دەرھال قوشۇلدۇم. ئۇ ئەسلىدە بۇ ئالاھىدە قەھۋەنى يامغۇردا قېلىش، ئوتقا قاقلاشتەك تاسادىپىي ئامىللاردىن ياسالغان دەپ قارىغاچقا، مېنىڭ مۇنداق تېزلا قوشۇلغىنىمدىن سەل ھەيران بولدى. ئۇ مېنىڭ بۇ ئاددىي كۆلبەمگە سەپسالدى، قانتىق كارىۋات، شىرە ۋە مۇشۇك كۆتۈرۈۋالغان بىر ياش ئايالا بار ئىدى. بۇلاردىن باشقا ھېچنېمە يوق — قەھۋە ياساش بىلەن باغلىنىشلىق قورال تاپالمىدى. قايتىدىغان چېغىدا ئۆزىنىڭ ئەتراپىغا قاراشنىمۇ ئۇنتۇمىدى. ئۆزىنى بىر چۆرگىلەپ چىقتى، يەنىلا ئالاھىدە قورال بايقالمىدى. ئۇ ئاشۇ كىچىككىنە بىر خالتا قەھۋەنى كۆتۈرگىنىچە سەل ئۇمىدسىزلەنگەن ھالدا قايتتى.

كېيىن ئۇنىڭغا ئوخشاش ئادەمدىن نەچچىسى كەلدى. ئۇلار مېنىڭ قەھۋەلىرىمنى يۇقىرى باھادا ساتالىغانلىقىمنى ئاڭلاپ، مېنىڭ ئاشۇ قەھۋەلەرگە قانداق ھېيلە ئىشلەتكىنىمنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن كەلگەنىدى. ئاقىۋەتتە، ھەممىسى نەتىجىسىز قايتتى.

ئۇ بەرگەن بىر قاپچۇق پۇلنى سىقىملىغىنىمچە ئەس-ھوشۇمنى يىغالماي خېلى ئۇزۇنغىچە تۇرۇپتىمەن. كۆزلىرىمدىن ياشلار سىرغىپ چىقتى، لېكىن دەرھال يەڭلىرىم بىلەن سۈرتۈۋېتىپ، خۇاخۇانىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ باردىم - دە، ئۇنى كارىۋاتتىن تارتىپ تۇرغۇزۇپ:

— قاراڭ، بىزنىڭ راستىنلا پۇلىمىز بار بولدى، — دېدىم.

ھېلىقى مۇشۇك مېنىڭ ئېتىلىپ كەلگىنىمنى كۆرۈپ، قورقىنىدىن دەرھال سەكرەپ چۈشۈپ، يەنە كارىۋات تېگىگە كىرىپ كەتتى.

خۇاخۇا بىرئاز ئالاقزادە بولۇپ، گاڭگىرىغان ھالدا:

— راست ، بىزنىڭ پۇلىمىز بار بولدى ، — دېدى .

ئۇ تامامەن مەندىن قۇتۇلۇش ئۈچۈنلا شۇنداق دەپ قويغانىدى . مۇشۇ گەپنى دەپ بولۇپلا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ ، چۆچۈپ كەتكەن مۇشۇكنى چاقىرغىلى تۇردى ، ماڭا قايتا قاراپمۇ قويمىدى ، قولۇمدىكى پۇلغىمۇ قىلچە قىزىقمىدى . بىئارام بولۇپ تۇرۇپ كەتتىم . توساتتىن ، ئىش بېشىنى ئۇرغان كۈنى كەچتە خۇاخۇانىڭ ھەمىيانىنى پۇلاڭلىتىپ كەتكەن چېغىنى سېغىنىپ قالدىم . شۇ چاغدىكى ئۇ نېمىدېگەن ھېسسىياتقا باي ئىدى ـ ھە ! نەچچە تال يارماقمۇ ئۇنى شۇنچە خۇش قىلىۋەتكەن ئەمەسمىدى ؟

3

شۇنداق قىلىپ ، بىر كېچىدىلا خېلى پۇللۇق بولۇپ قالدىم .

ئۇ پۇللارغا سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇله قېپىدىن بىرى كېلەتتى . دەرھال بېس خېنىم بىلەن سودىلاشتىم . سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇله قېپىنىڭ يۇزى بەك قېلىن بولغاچقا ، چوقۇم ئىنچىكىلىك بىلەن سىلىقلىغاندىلا ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى يۇرەك سوقۇشلىرىنى ئاڭلىغىلى بولاتتى . ئۇزۇن ۋاقىت سەرپ قىلىپ سىلىقلاپ ، خېلى سۇزۇك ھالەتكە ئەكەلدىم . قېلىن ئورماندىن خىلۋەت بىر جايىنى تېپىپ ، بارماقلىرىم بىلەن ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئەسلىمىلەرنى ئىزدىدىم .

ئەپسۇس ، چۈن چىنىڭ ئەسلىمىسى ئەمەس ئىدى .

ھەقىقەتەن ئۇمىدسىزلەندىم ، بۇ قۇلۇله قېپىنى ئېلىپ تاغ باغرىدىكى بازارغا كەلدىم ، ئۇنى ئېلىشىغا سېتىۋەتمەكچى بولدۇم . چۈنكى ، ئۇ ھازىر مەن ئۈچۈن ھېچنېمىگە ئەرزىمەس كېرەكسىز نەرسە . بىراق ، قۇلۇلىنىڭ يۇزىنى سىلىقلىۋەتكىنىمدىن كېيىن ئۇنىڭ يۇزىدىكى هاللىقمۇ يوقىدى ، سىزىقچىلىرىدىنمۇ پەقەت نەچچە تال سۇس ئىزلا قالدى . قارىماققا شەكلى غەلىتە فارفور بۇيۇمغىلا ئوخشاپ قالغانىدى ، ھېچكىم ئۇنىڭ قۇلۇله قېپى ئىكەنلىكىنى پەرق ئېتەلمەيتتى . بازاردا كۈن پاتقۇچە تۇردۇم ، لېكىن ئۇنى ئالىدىغان

بىرەر ئادەم چىقمىدى .

نېمە چارە ، يەنىلا ئاشۇ ئالاھىدە قەھۋەنى پۇلغا تېگىشەي .

ئىشكنى ئىتتىرىپ ئاچتىم . خۇاخۇا ھېلىقى مۇشۇك بىلەن ئويناشۇېتىپتۇ ، ئۇ چۆرگىلەپ يۈرەتتى ، مۇشۇك ئۇنىڭغا ئەگىشەتتى ، خۇاخۇا سولغا چۆرگىلىسە ، ئۇمۇ سولغا چۆرگىلەيتتى ، كەينىگە داجىسا ، ئۇمۇ كەينىگە داجيىتتى . كۆز ئالدىمدىكى بۇ كۆرۈنۈشلەر نەقەدەر تونۇش - ھە ! باۋئېر ھايات چېغىدا ئۇ دائىم ئۇنىڭ بىلەن مۇشۇنداق ئويناشاتتى . مۇشۇ كۈنلەردە قەھۋەنىڭ ئىشى بىلەن ئالدىراش بولۇپ كەتكەچكە ، باۋئېرنى ئۇنتۇپ قالايلا دېگەنىدىم . مۇشۇ مىنۇتلاردا ، ئۇ تۈيۈقسىز يادىمغا يېتىپ قالدى ، لېكىن قورقۇنچ ۋە يۇز كېلەلمەسلىك تۈيغۇسىدا بولمىدىم . خۇددى بارلىق ئىشلار باشتىلا مۇشۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇلغاندەك قىلاتتى : بۇ يەردە باشتا ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە ياشىدىم ، كېيىن ۋاز كېچەي دېگەن چېغىمدا ، خۇاخۇا باۋئېرنى ئېلىپ كەلدى ؛ كېيىن توختىماي چۇش كۆرۈشكە باشلىدىم ، تاكى چۇشۇمدە كۆپ قېتىم ئايان بولغان كېمىنى پىرىستاندا كۆرگەنگە قەدەر . ئاخىر سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلە قاپلىرىنى تاپتىم — چۇن چىنىڭ ئەسلىمىلىرى دەل شۇلارنىڭ ئىچىدە ئىدى . بىراق ، پۇل بولمىغانلىقتىن ئۇلارنى سېتىۋېلىشقا ئامالسىز قالدىم ؛ خۇاخۇا ئىككىمىز جان تىكىپ پۇل تاپقىلى تۇردۇق ، بۇ چاغدا باۋئېر تۈيۈقسىز ئۆلۈپ قالدى ، شۇنىڭدىن كېيىن بۇ مۇشۇك ئۇنىڭ ئورنىنى بېسىپ ، خۇاخۇانىڭ قېشىدا قالدى ؛ دەل مۇشۇ سىرلىق مۇشۇك ماڭا توساتتىن كۆپ پۇل تېپىپ بەردى ، ئاخىر قۇلۇلە قېپىنى سېتىۋېلىپ ئەكەلدىم . بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى بىر - بىرى بىلەن زىچ باغلىنىشلىق ئىدى ، ئارقىغا ياندۇرغىلى بولمايتتى . باۋئېر بەلكىم ئەسلىمىلەرنى تېپىش ئۈچۈن چوقۇم تۆلەشكە تېگىشلىك بەدەل بولسا كېرەك .

بۇنداق ئويلاش باۋئېرغا نىسبەتەن ئادىللىق بولماس ، بىراق تەقدىر خۇددى قۇياشنىڭ شەرقتىن چىقىپ غەربتە ئولتۇرغۇنىدەك ،

ئاينىڭ ئون بەشى يورۇق ، ئون بەشى قاراڭغۇ ، ھەم تولۇق ، ھەم كەمتۈك بولغىنىدەك ، ئۆزگەرتىشكە ھەم ئارقىغا ياندۇرۇشقا مۇمكىن بولمايدىغان نەرسە ئىكەن . شۇڭا ، مەن چۈن چى ئۇچۈن قۇلۇلە قىپچىنى ئىزدەشكە مەجبۇر بولغان تەقدىرىمنى قوبۇل قىلدىم ، باۋۇبرمۇ ھاياتنى قۇلۇلە قاپلىرىغا تېگىشىشتىن ئىبارەت بۇ تەقدىرنى قوبۇل قىلىشى كېرەك .

كۆز ئالدىمدا ئاشۇ مۇشۇك خۇاخۇا بىلەن قوغلاشماق ئويناۋاتىدۇ ، تۇرۇپ - تۇرۇپلا ئالدى پۇتلىرى بىلەن خۇاخۇانىڭ لەپكىلەپ تۇرغان ئېتەكلىرىگە ئېسىلىپ قويىدۇ . ئۇنىڭ قارامتۇل سېرىق تۈكلىرى بارغانسېرى پارقىراشقا ، باشلىدى . قارا - ئاق ئارىلاشقان ئالا قۇيرۇقلىرىمۇ تېتىكلىشىپ توختىماي شىپىڭلايتتى ، پۇتۇن ۋۇجۇدىدىن كىشىنى مەپتۇن قىلغۇدەك ھاياتىي كۈچ ئۇرغۇپ تۇراتتى . بولۇپمۇ ئۇنىڭ قورسىقى ئالاھىدە دىقىتىمنى تارتتى ، ساغلام ھەم تەكشى ، سىرلىق ئېنېرگىيە يوشۇرۇنۇپ ياتقاندەكلا قىلاتتى .

ئەپسۇس ، ئۇ قەھۋەگە قىزىقماس بولۇپ قالدى ، ئىلگىرىكى ئوغرىلىقچە يېيىشى پەقەت يېڭىلىق تۇيۇلۇپلا يېيىش بولسا كېرەك . كېيىن زورلاپ يېگۈزگەندە ، بەكلا ئاز يېدى . خۇاخۇا بىر تەرەپتىن سىلاپ ، بىر تەرەپتىن گەپ قىلىپ بەرسە زورغا بىرنەچچە تالنى يۇتاتتى . خۇاخۇاغا ئۇنىڭ باشقا يېمەكلىكلىرىگىمۇ ئارىلاشتۇرۇپ بېرىشنى تاپىلىدىم ، ھەتتا مەخسۇس پرېستانغا بېرىپ نەچچە تال يېڭى بېلىق ئەكەلدىم (باۋۇبر ئاغرىپ قالغان چېغىدىمۇ ، ئۇنىڭغا ئېلىپ بەرمىگەنىدىم) . بىراق ، مۇشۇك بەك ئەقىللىق ئىكەن ، قەھۋە پۇرچاقلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئىلغاپ بىر تەرەپكە ئاشۇرۇپ قويىدى .

ئۇنى نەچچە كۈن ئاچ قويايلى ، دېدىم ، لېكىن خۇاخۇا زادىلا ئونىمىدى . بىرىنچى قېتىم قەھۋەگە ئالماشتۇرۇپ كەلگەن پۇلنى كۆرگەندىن تارتىپلا ۋەھىمگە چۈشكەن بولسا كېرەك ، ماڭا :

«باۋئېرنى قويۇۋېتەيلى ، گوللاندىيەلىكلەرنىڭ ئۆيىدە مالايلىق قىلسامۇ مەيلى» دەپ يالۋۇرغىلى باشلىدى .

ئاچچىق كۈلدۈم ، مالايلىق قىلىپ قانچىلىك پۇل تاپقىلى بولاتتى ؟ خۇاخۇانى يېنىمغا تارتىپ ئاستا قۇچاقلىدىم :

— ئەجەبا باۋئېرنى ئېلىپ تېزرەك ئۆيگە قايتقۇڭىز يوقمۇ ؟

ئۇ ماڭا قاراپ بېشىنى لىڭشىتتى .

— سىزگە ۋەدە بېرەي ، ئاشۇ نەچچە تال قۇلۇلە قاپلىرىنى سېتىۋالساقلا ، دەرھال ئۆيگە قايتىمىز ، قولىمىزغا يەنە خېلى پۇل ئاشىدۇ . بىز كەڭ ـ كۈشادە ئۆي سېلىپ ، ئۇچىمىز راھەت ياشايمىز ، بولامدۇ ؟

ئاشۇ گەپلەرنى قىلىۋاتقاندىكى سەمىمىيلىكتىن ئۆزۈمۇ تەسىرلىنىپ كەتتىم ، ئۆزۈمنىڭ ئاشۇ دەقىقىلەردە راستتىنلا شۇنداق ئويلىغانلىقىمغا ئىشىنىشكە رازى ، خۇاخۇانى ئۆيگە ئېلىپ كېتىپ ، ئىخلاس بىلەن ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالسام .

ئۇ ئىشەنمەسلىك نەزىرى بىلەن ماڭا قارىدى . لېكىن ، شۇنىسى ئېنىقكى ، ئۇ ئاللىقاچان مېنىڭ بۇ گەپلىرىمدىن تەسىرلەنگەنىدى . ئۇ ئېھتىياتچانلىق بىلەن سورىدى :

— ئۇ چاغدا ، باۋئېر ھەرگىز ئاچ قالمايدۇ ـ ھە ؟

— ئەلۋەتتە ، ئۇ ھەر كۈنى بېلىق يېيەلەيدۇ ، قانچىلىك يەيمەن دېسە شۇنچىلىك يەيدۇ .

خۇاخۇا بۇلارنى ئويلاپ كۈلۈشكە باشلىدى ، چىش مىلىك خارابىسى كۆرۈنۈپ قالدى . ھەر قېتىم كۈلگەندە ، ئاشۇ قاپقاراڭغۇ ئۆڭكۈردەك ئېغىز بوشلۇقىدىن كىس ـ كىس شامال چىقىپ كېتەتتى .

ئالمان ـ تالمان ئۇنىڭغا ئېيتتىم :

— ئۇنداقتا ، بۇ بىرنەچچە كۈن مۇشۇكنى راسا ئاچ قويۇڭ ، ئاندىن ئۇنىڭغا قەھۋەدىن كۆپرەك يېگۈزۈڭ ـ ھە .

ئەمما ، تېزدىنلا شۇنى بايقاپ قالدىم ، مۇشۇكنى ئاچ قويۇپ قەھۋە يېگۈزۈش تازا ئۇنۇملۇك ئۇسۇل ئەمەس ئىكەن . قارىغاندا ، قەھۋەنى چوقۇم باشقا يېمەكلىكلەر بىلەن قوشۇپ يېگۈزگەندىلا ، ئۇنىڭ ئاشقازان ـ ئۆچەيلىرىدىن بىرەر قۇر لۇمۇلدەپ ئۆتۈپ تەن سىرتىغا چىققىنىدا ، قەھۋە قويۇق ھەم ساپ پۇراقلىق بولىدىكەن ، ساپلا قەھۋەنى يېگۈزگەندە ، چىققان قەھۋەنىڭ پۇرىقىدا ئانچە چوڭ ئۆزگىرىش بولمايدىكەن .

بىر دىنىيىر چارە ، ئۇ باشقا يېمەكلىكلەرنى يەڭاتقاندا ، قەھۋەنمۇ قوشۇپ يېگۈزۈڭبتىش . بىر پارچە قەلەي تېپىپ كېلىپ ئېگىپ ، ئۇزۇن دەستىلىك قوشۇقتىن بىرنى ياسىدىم . خۇاخۇا مۇشۇككە يېمەك بېرىڭاتقاندا ، مۇشۇكنى چىڭ تۇتۇپ تۇرۇپ ، بېشىنى سەل كۆتۈرۈپ ، قەھۋەنى قوشۇق بىلەن كانىيىغا ئاپىرىپ بىرلا سىلكىسە ، يېگۈزۈڭەتكىلى بولاتتى ، لېكىن خۇاخۇا بۇنداق قىلغىلى چىدىمىدى . ئاخىر ئۆزۈم قىلدىم ، خۇاخۇا مۇشۇكنى قۇچىقىغا ئېلىپ ، ئالدىنقى پۇتلىرىنى تۇتۇپ بەردى . مەن بىر قولۇمدا بېشىنى قىسىپ تۇرۇپ ، بىر قولۇم بىلەن قوشۇقنى كانىيىغا نىقتىدىم . مۇشۇك جېنىنىڭ بارچە تىركىشىپ ، ئېچىنىشلىق مىياۋلاپ كەتتى ، خۇاخۇامۇ ئازابلىنىپ كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇۋالدى ، ئۇنىڭغا قاراشقا جۇرئەت قىلالمىدى . خۇاخۇا ئىككىمىزنىڭ قوللىرىمىزدا يول ـ يول مۇشۇك تاتلىغان ئىزلار قالدى .

ھەر قېتىم مۇشۇكنىڭ قورسىقى تومپىيىپ چىققۇچە يېگۈزمىگۈچە بولدى قىلمايتتىم . تويۇپ كەتكەن مۇشۇك خۇددى قاتتىق خورلۇققا ئۇچرىغاندەك ، خۇاخۇادىنمۇ ئۆزىنى قاچۇرۇپ ، مەيۇس ھالەتتە بىر بۇلۇڭغا بېرىپ تۇگۈلۈپ ئۇخلايتتى .

بىر قېتىم مۇشۇك قەھۋە يەپ بولغاندىن كېيىن ناھايىتى بىئارام بولۇپ زادىلا ئۇخلىيالمىدى ، يەردە ئۇياقتىن ـ بۇياققا دومىلاشقا باشلىدى . خۇاخۇا بېرىپ تۇتۇۋىدى ، ئۇ تېخىمۇ قورقۇپ كەتتى . ئۇ ئۇنى يەنە قەھۋە يېيىشكە زورلايدۇ ، دەپ قالغان بولسا

كېرەك ، پۇتۇن تۈكلىرى شۇ زامان تىك ئۆرلەپ چىقتى . خۇاخۇا ئاستاغىنا :

— باۋۇيىر ، قورقما ، بۇ مەن ... — دېدى .

مۇشۇك ئۇنىڭغا قاراپ بىرئاز ئىككىلەنديۇ ، يەنىلا غىپلا قىلىپ ئۇنىڭ پۇتلىرى ئارىسىدىن ئۆتۈپ ، كارىۋات ئاستىغا كىرىۋالدى . خۇاخۇانىڭ يۈرىكى مۇزلاپ ، لاسسىده كارىۋاتتا ئولتۇرۇپ قالدى . ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە :

— هازىر باۋۇيىر مەندىن قاچىدىغان بولۇپ قالدى ، ئۇ مەندىن رەنجىپ قاپتۇ ، — دېدى .

شۇ كۈنى يېرىم كېچىده كىتىر ـ كىتىر قىلغان ئاۋازدىن ئويغىنىپ كەتتىم . قارىسام ، مۇشۇك هه دەپ ئىشىكنى تاتىلاپ ، يوچۇقىغا بېشىنى تىققىلى تۇرۇپتۇ — ئۇ ئاخىر چىدۇغۇچىلىكى قالماي ، قېچىشنى قارار قىپتۇ ـ ده . ئاستا خۇاخۇانى ئويغىتىپ ، قاراپ بېقىڭ ، دېدىم . ئۇ قاتتىق ئۇمىدسىزلەندى . هەرقانداق ئويلىسىمۇ ، باۋۇيىرنىڭ ئۆزىنى تاشلاپ يالغۇز قاچاقچى بولغانلىقىغا ئىشەنگۈسى يوق ئىدى .

شۇ كۈندىن باشلاپ باۋۇيىرنىڭ بوينىدا بىر زەنجىر پەيدا بولدى ، بىر ئۇچى شىرەنىڭ پۇتىغا باغلاقلىق ئىدى . گەرچە خۇاخۇانىڭ بەك ئىچى ئاغرىغان بولسىمۇ ، باۋۇيىرنىڭ ئۆزىنى تاشلاپ كېتىشىدىن تېخىمۇ ئەنسىرەيتتى .

4

ئۇزاق ئۆتمەي ، مەن يەنە ئىككى دانە سۇ ئىلاهى ئوردىسى قۇلۇله قېپىنى ئېلىپ كەلدىم . بىراق ، تەڭرى مېنىڭ سەۋر ـ تاقىتىمنى سىناۋاتسا كېرەك ، بۇ ئىككىسىنىڭ ئىچىدىنمۇ چۈن چىنىڭ ئەسلىمىسى چىقمىدى . گەرچە مۇنداق بولۇشىنى بۇرۇنلا قىياس قىلغان بولساممۇ ، لېكىن جىسماني ۋە روهي جەهەتتىن تۇڭۇشىپ كېتەيلا دېگەنىدىم . ئاي ئاخىرى يېقىنلاشقانسېرى ، ئەمەلگە ئاشايلا دەپ قالغان ئارزۇيۇمنىڭ بەربات بولۇشىدىن تېخىمۇ

ئەنسىرەپ كېتىۋاتاتتىم .
مېنىڭ جاھىللىقلىرىم قېتىشقا باشلىدى . تەلىيىمگە ، كۆپ يىللاردىن بۇيان جۇغلانغان ئاشۇ مول ھېسلىرىم بۇ ھارغىن تېنىمنى داۋاملىق ئالغا ئىتتىرىپ تۇردى .

يەنە بىر بوغچا قەھۋە يىغىلغاندا ، ئۇنى ھېلىقى قەھۋە خوجايىنىغا سېتىپ بەرگۈم كەلمىدى . بىرىنچىدىن ، ئۇ مېنىڭ پۇلۇغا جىددىي ئېھتىياجلىق ئىكەنلىكىمنى بىلگەچكە ، قەھۋە باھاسىنى داۋاملىق تۆۋەنلىتىپ تۇرۇۋالدى ؛ ئىككىنچىدىن ، مېنىڭ ئېغىزىمدىن بۇ قەھۋەنىڭ كېلىش مەنبەسىنى تىڭلاشنى زادىلا توختاتمىدى . ئۇنىڭ مۇغەمبەرلىكى كىشىنى ساراسىمگە سالاتتى ، مېنى چارچىتىپ ، ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشقۇدەك ئارتۇقچە مادارىمنى قويمىغانىدى .
قەھۋەنى ئېلىپ ئۇدۇل بېيىنىمنىڭكىگىلا باردىم . ئۇنىڭ ناشتىلىقى ھېلىمۇ ئېسىمده تۇرۇپتۇ . ئۇ ئادەتتىكى ئادەملەردىن ئەمەس ئىكەن ، قەھۋەنىمۇ چوقۇم تاللاپ ئىچىدۇ .
بىراق ، بېيىنىمنىڭ بۇ ئالاھىده پۇراقلىق قەھۋەنىڭ نامىنى خېلى بۇرۇنلا ئاڭلىغانلىقىنى ئويلىماپتىكەنمەن — بۇ قەھۋەنىڭ نامى پۇر كېتىپتۇ ئەمەسمۇ .
بېيىنىم مېنىڭ ئەسلىده ئاشۇ قەھۋەنىڭ ئىشلەپ چىقارغۇچىسى ئىكەنلىكىمنى بىلىپ بەكلا ھاياجانلاندى . ئۇ ماڭا ئېرىنىڭ قەھۋەگە ناھايىتى ھەۋىسى بارلىقىنى ، شۇڭا ئۆزىنىڭ ھەر ئايدا بۇ يەردىكى پرېستاندىن نەچچە تاغار قەھۋەنى گوللاندىيىگە ئەۋەتىدىغانلىقىنى ، يېقىندا مۇشۇنداق بىر خىل قويۇقلۇقى قىيامغا ئوخشاش قەھۋەنىڭ بارلىقىنى ئاڭلاپ ، ئېرىگە ئازراق ئالغاچ كەتكۈسى كېلىپ تۇرغانلىقىنى ئېيتىپ بەردى .
ئاپارغان قەھۋەيىمگە بىر دانە سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلىسى تېگىشتىم . بېيىنىم بۇ قەھۋەنى بەك ئاز كۆردى . ئۇ ئېشىپ قالغان سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلىرىنى يەنىمۇ كۆپرەك بۇ خىل

قەھۋەگە تېگىشكۈسى بارلىقىنى ئېيتتى .

ئۇيگە قايتىپ بېرىپلا تاقەتسىزلىك بىلەن بۇ قۇلۇلە قېپىغا تېگىش قىلدىم ، ئەمما يەنىلا چۈن چىنىڭ ئەسلىمىسى يوق بولۇپ چىقتى .

خۇاخۇا چۈن چىنىڭ ئەسلىمىسى چىقمىغانلىقىنى ئاڭلاپ ، مەندىنمۇ بەك ئۈمىدسىزلىنىپ كەتتى ، چۈنكى بۇ «باۋئېر»نىڭ داۋاملىق ئازاب تارتىشىدىن دېرەك بېرىدۇ - دە .

خۇاخۇا تەشۋىشلىنىشكە باشلىدى ، كېچىلىرى ئۇخلىيالمايتتى ، دەككە - دۈككىدە تۇرۇپ كېتەتتى ، شىرە تۇڭگە بېرىپ مۇشۇكنى قۇچىقىغا ئېلىپ ، ئەللەي ناخشىسى ئېيتىپ پەپىلەيتتى . چۈشلىرىمدىن ئويغانسام ، شۇنچىلىك ھەسرەتلىك ناخشىنى ئاڭلايتتىم . ئۇ خۇددى نەشتەر كەبى سوغۇق شامالدەك بەدەنلىرىمگە سانجىلىپ ، شىمالي جۇڭگونىڭ قىش كۈنلىرىنى ئەسلىتەتتى . شۇ يىلى دېكابىر ، شىمال شامىلى ئۈشقىرتىۋانقان بىر كۈن ، ئۇ ئىشىك ئالدىمىزدا ناخشا ئېيتقاچ ، قار ئۈستىگە ئىسمىنى يازغانىدى .

— يەنە ئۇچ تاللا قۇلۇلە قالدى ، ئۇچ تاللا ، خۇاخۇا ، شۇلارغا ئېرىشسەكلا ئۇيگە قايتالايمىز ، — دېدىم ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ يۈزلىرىنى سىلاپ تۇرۇپ .

خۇاخۇا زەئىپ نەزەر بىلەن ماڭا قارىدى ، ھېچنېمە دېمىدى . ئۇنى قۇچاقلىدىم :

— پەقەت سىزلا ماڭا ياردەم قىلالايسىز ، سىز مېنىڭ ياخشى ئايالىم ، — دېدىم . خۇاخۇا تەئەججۈپلىنىپ قارىدى ، ئۇ تۇنجى قېتىم مېنىڭ ئېغىزىمدىن «ئايالىم» دېگەن گەپنى ئاڭلاۋاتاتتى . بۇ گەپنىڭ بوغۇزۇمدا تۇرغىنىغا بەك ئۇزۇن بولغاچقا ، داتلىشىپ ، داغلىشىپ كەتكەنىدى . بىراق ، بۇ سۆز بەكلا كېچىكىپ چىقتى ، بەكلا ، خۇددى مەخسۇس ئۇزاقتىن - ئۇزاق كۈتكەن يۈرەكنى ئائۈمىدتە قويۇشقا ساقلاپ قويغاندەكلا ، ئۇ قانداقمۇ ئازابتا

پۇچىلىنىپ كەتكەن بۇ قەلبىنى قۇتۇلدۇرالىسۇن .

كىچە ، چۈشۈمدە بىس خىنىم قالغان سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇللىرىنى ئېلىپ يولغا چىقىپتۇدەك . كىمە بىپايان دېڭىزدا كېتىۋېتىپتۇ ، ئۇ توساتتىن كىمىدىن يېرىم بەدىنىنى چىقىرىپ ، قۇلۇللەرنى بىر - بىرلەپ كۆچەپ سۇغا ئاتقۇدەك — نەچچە قاناتسىز ئاق قۇش ئاسماندا چۆرگىلەپ - چۆرگىلەپ ، كېيىن باشچىلاپ دېڭىزغا شۇڭغۇغۇدەك .

ئويغانسام ، كۆڭلۈم شۇنچە غېرىب . تاڭ يورۇشقا باشلىغان ، كۈن تېخى چىقمىغان چاغ ئىكەن . غۇۋا كۈن نۇرى تومۇز ئىسسىق ئارالغا تېخىمۇ مىسكىن تۇس بەرگەنىدى . خۇاخۇا ئۇخلاپ قاپتۇ ، تاڭ يورۇش ئالدىدا ئۇنىڭ ئاشۇ تەشۋىشلىك قەلبى سەل ئارام تېپىپ قالغان بولسا كېرەك . ئۇ بۇرۇنقىدەك ماڭا يېقىن ياتمايدىغان بولۇۋالدى ، ھەمىشە تۆگۈلۈپ ، كارىۋاتنىڭ بىر قېتىدا قورۇنۇپ ئۇخلايدۇ . مەن كۆزلىرىم بىلەن ئۇنى سىلىدىم ، ئىلگىرى ئۇنىڭ تېنىگە كىرگىنىمگە ئىشەنگۈم كەلمەيتتى . ئۇ شۇنداق قۇرغاق ، يۇزى قۇرغاق ، قولى قۇرغاق ، كۆكسى قۇرغاق ، ئۇياتلىق يېرىمۇ شۇنداق قۇرغاق ، سۇ دىدارى يوق . باۋئېر ئۆلۈپ كەتكەندىن بۇيان ، خۇاخۇا زادىلا يىغلاپ باقمىدى . نەچچە قېتىم مۇشۇكنىڭ ئىشى بىلەن ناھايىتى كۆڭلى يېرىم بولدى ، بىراق چىرايىدىن قاتتىق ئازابلىنىۋاتقانلىقى چىقىپ تۇرسىمۇ ، بىر تېمىم ياش تۆكمىدى . ۋەھالەنكى ، كۆز يېشى خۇاخۇا ئۇچۇن نەقەدەر مۇھىم ئىدى - ھە ، ئۇ ئىلگىرى ئۇنىڭ ماڭا بولغان يالقۇنجاپ تۇرغان ھېسسىياتىغا ۋەكىللىك قىلاتتى . مانا ئەمدى ياشلىرى قۇرۇپتۇ ، بۇ ئۇنىڭ مەندىن يۈز ئۆرۈگىنى ئەمەسمۇ . مەن قوللىرىمنى ئۇزىتىپ ئۇنىڭغا يېقىنلاشتىم ، بۇ قاقاس تۇپراقتىن ئازراق ئۆمىد ئۇچقۇنلىرىنى ئىزدىمەكچى بولدۇم . ئۇ توساتتىن ئۆرۈلۈپ ماڭا دۇمبىسىنى قىلىۋالدى — ئۇنىڭ ئۇيقۇلۇقتىكى مۇنداقلا بىر ھەرىكىتىمۇ ئاللىقاچان مەندىن ئايرىلىپ كەتكەنلىكىدىن دېرەك بېرىۋاتاتتى .

ئىسسىق بەلۋاغنىڭ سەھىرىدە قۇياشتىن بۇرۇن

ئويغىنىدىغىنى قويۇق ئورماندىكى ئاشۇ رەڭدار پەيلىك قۇشلار . سوغۇق تاڭ نۇرىدا ئۇلارنىڭ سايراشلىرى شۇنچىمۇ ئېچىنىشلىق ، خۇددى تاڭنى كۆرەلمەيدىغان ئەرۋاھنىڭ ئۆزىنىڭ ئېچىنىشلىق كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ تۇگىتىشكە ئالدىرىغىنىدەكلا . كارىۋاتتا يېتىپ بۇ مەيۈس ئاۋازلارغا قۇلاق سالغاچ ، ئېھتىمال ئەمدى تاڭ قايتا يورۇمىسا كېرەك ، دەپ ئويلىدىم . قۇياش شەرققە قىلغان سەپىرىدە بەختسىزلىككە ئۇچرىدى . باۋئېر بىر ياشتىن ئەمدى ئېشىپلا قازا قىلدى ، خۇاخۇا مېنىڭ غايەمنى قوغلىشىپ بېرىش جەريانىدا ئورنىدىن ئايرىلدى . مەنچۇ ، بەلكىم قۇلۇلە قېپى ئىزدەش بۇرچۇمىنى ئادا قىلىش جەريانىدا ئادىشىپ يۇرۇش پېشانەمگە پۈتۈلگەن بولسا كېرەك ... ھەممە مۇشۇ دەقىقىلەردە توختىدى .

يۇرىكىم ئېغىپ ، دەرھال قوپۇپ ئولتۇردۇم ، ئاغزىمدا ئاستا ئۇنىڭ ئىسمىنى چاقىردىم . چۈن چى ، ئەزەلدىن ئۇنى مۇنداق چاقىرىپ باقمىغان ، تۇساتتىن بۇ دۇنيا گۈمۈرۈلۈپ چۈشىدىغاندەك ، كاللامدا بىرلا خىيال ئەكس ئەتتى — چۈن چىنى بىر كۆرۈش .

5

زورلاپ قەھۋە پۈرچىقى يېگۈزىدىغان قەبىھ جازا يەنە ئىككى كۈن داۋاملاشتى . مۇشۇك قۇسۇشقا باشلىدى . قەھۋە پۈرچىقى يېگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن ئۇ كېسەلچان ھالەتتە شىرە تۇڭگە بېرىپ ئارام ئالدى . بىز ئۇنى ئۇخلاپ قالغان ئوخشايدۇ ، دەپ تۇرساق ، تۇيۇقسىز ئورنىدىن تۇردى - دە ، ئارقىغا نەچچە قەدەم چېكىندى ، بەدىنى دولقۇنسىمان ئۆرلەپ - پەسىيىپ ، كانىيىدىن غۇرت - غۇرت قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى . ئۇ ئېغىزىنى يوغان ئېچىپ ، قەھۋە پۈرچىقى ئارىلاش يېگەنلىرىنى ئۈزۈپ - ئۈزۈپ ياندۇردى . ئۇ چوقۇم بەك بىئارام بولغان بولسا كېرەك ، بوينىغا زەنجىر سېلىنغىنىمۇ ئۇنتۇپ ، توختىماي ئارقىسىغا چېكىنىۋەردى . ئاخىر زەنجىر تارتىشىپ ، يەرگە يېقىلدى ، پۈتۈن بەدىنى

مەينەتچىلىككە مىلىنىپ كەتتى . خۇاخۇا ئاستاغىنا ئۇنىڭ دۇمبىسىنى شاپىلاقلىدى ، ئاۋازى تىترىگىنىچە ماڭا :

— باۋئېر تىترەپ كېتىۋاتىدۇ ، قانداق قىلىمىز ...

مەن ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىشكىمۇ ئۇلگۈرمەي ، نەزىرىمنى مۇشۇك ياندۇرۇۋەتكەن قۇسۇققا ئاغدۇردۇم . ئۇلارنى بىر پارچە ، بىر پارچىدىن ئالىقىنىمغا ئېلىپ سىرتقا چىقتىم . قوسۇق ئارىسىدىن قەھۋە پۇرچاقلىرىنى تېرىۋېلىپ ، يۇيۇپ يايدىم . بىراق ، مۇشۇك قۇسۇپ چىقىرىۋەتكەن قەھۋە پۇرچاقلىرىنىڭ پۇرىقى ئىنتايىن ئادەتتىكىچە ، ھېچقانداق ئالاھىدىلىك يوق ئىدى . شۇنى چۈشىنىپ يەتتىمكى ، قەھۋە پۇرچاقلىرى مۇشۇكنىڭ قورسىقىدا ھەزىم بولغاندىن كېيىنلا ، ئاشۇنداق ئالاھىدە پۇراقىغا ئىگە بولالايدىكەن .

مۇشۇك قۇسقاندىن كېيىن ھېچ نەرسە يېمىدى ھەم ئىچمىدى . خۇاخۇا ئۇنىڭ بەدىنىگە ئەدىيال ئوراپ قويدى . ئۇ ئەدىيالنىڭ ئىچىدىمۇ توڭۇلۇپ تىترەيتتى ، يۇمالماي قېلىۋاتقان ئېغىزىدىن سۇس سىبرىق سۇيۇقلۇق ئېقىۋاتاتتى . خۇاخۇا ئۇنىڭ ئالدىدا يۇكۇنۇپ ئولتۇرۇپ توختىماي توۋا قىلماقتا ئىدى .

مەنمۇ لاسسىدە بوشاپ كەتكەن تەنلىرىم بىلەن ئىشىككە يۆلەنگىنىمچە ، ئاستا ـ ئاستا غۇۋالىشىپ كېتىۋاتقان ئاسمانغا قاراپ تۇراتتىم — ئۇنىڭ كۈن ئولتۇرغانلىقتىن ياكى يامغۇر ئالدىدىكى ھاۋا تۇتۇلغانلىقىدىن قارا ئۇغۇلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنىمۇ پەرق ئېتەلمىدىم .

ۋاقىت خۇددى بوغما يىلاندەك ، تەرىنىمۇ ئۆزگەرتمەستىن ، ئىز قالدۇرۇپ لۆمۈلدەپ كېتىۋەرمەكتە . مۇشۇكمۇ مىدىر ـ مىدىر قىلماي ئەدىيال ئىچىدە يېتىۋەردى . خۇاخۇا ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ ، باۋئېرنى ئېلىپ تاغدىن چۈشۈپ كېسىلىنى كۆرسىتىمەن ، دېدى . مەن خۇددى ئىلگىرى بولغان بىر ئىش قايتا تەكرارلىنىۋاتقاندەك ھېس قىلدىم ، كۆز ئالدىمدىكى ئۇنىڭ چىراي ئىپادىسى ، سۆز ـ ھەرىكەتلىرى شۇنچە تونۇش ، بىر خىل

كېلىشمەسلىكتىن دېرەك بېرىۋاتاتتى . ئەگەر مۇشۇكنى ئەكەتسىلا ، قايتا يېنىپ كېلەلمەسلىكى مۇمكىن . ئۇنىڭ مۇندىق قىلىشىغا يول قويالمايمەن .

تەڭرىم ماڭا ئىلتىپات قىلدى ، سىرتتا يامغۇر يېغىشقا باشلىدى .

ئۇنى رەت قىلمىدىم ، ئاستاغىنا ئىشىك ئالدىغا كەلدىم ـ دە ، ئىشكنى ئېچىپ سىرتقا قاراپ :

— يامغۇر مۇشۇنداق قاتتىق يېغىۋاتسا ، باۋۇيىرنى ئېلىپ ماڭسىڭىز ، ئۇ يامغۇردا قالسا ، كېسىلى تېخىمۇ ئېغىرلاپ كېتەرمىكىن ، — دېدىم .

ئۇنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمىدى ، يۈگۈرۈپ چىقىپ كېتىپ ، هايال ئۆتمەي چاچ ـ كىيىملىرى چىلىق ـ چىلىق هۆل قايتىپ كىردى ، بىلىكىمگە كاپ ئېسىلىپ ، جىددىيلەشكەن هالدا :

— ئەمىسە قانداق قىلىمىز ، ئەمىسە قانداق قىلىمىز ؟ — دېدى .

ئۇنىڭ ئاشۇ بىچارە كۆزلىرىگە قاراشقا پېتىنالمىدىم . ئۇ ماڭا يەنىلا شۇنداق ئىشىنىۋاتسا ـ هە ! ئۇنىڭ يۈزىدىكى ياشلىرىنى سۈرتتۈم ، سەل ئىككىلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ :

— سىز تاغدىن چۈشۈپ تېۋىپنى چاقىرىپ كېلىڭ ، بولۇڭ ، ئۇلگۈرەلمەي قالمايلى يەنە ، — دېدىم .

قۇتۇلدۇرۇپ بىرنەچچە يارماقنى ئېلىپ ئۇنىڭغا سۇندۇم . ئۇ ئارىسالدى بولۇپ ، شىرە تۇڭىدە تۇگۈلۈپ يانقان مۇشۇككە قاراپ تۇراتتى .

— خاتىرجەم بولۇڭ ، ئۇنىڭغا ئوبدان قارايمەن ، — دېدىم مەن ئۇنىڭ پېشانىلىرىگە چاپلىشىپ قالغان نەچچە تال چېچىنى قولىقىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتكۈزگەچ مۇلايىم قىياپەتتە .

خۇاخۇا كۈنلۈكنى ئېلىپ ئىشىك تۇڭىگە باردى ، لېكىن يەنىلا خاتىرجەم بولالماي ، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ، تەشۋىشلىك كۆزلىرى بىلەن قاراپ قويدى ، قولىدىكى نەچچە تال تەڭگە ساراسىمگە

چۈشكەنلىكىدىن توختىماي ئۇ قولىدىن بۇ قولىغا ئۆتۈپ چۆرگىلەۋاتاتتى .

— كېلىڭ ، — دېدىم غۇلاچلىرىمنى ئېچىپ بوغۇق ئاۋازدا ، بۇ قۇرغاق ئاۋازىم ھالاكەت گىردابىدىكى ئېچىنىشلىق تۇيغۇغا تويۇنغانىدى .

خۇاخۇا يەنىلا ئورنىدا ماڭا مختەك قادىلىپ تۇراتتى . سىرتتا ھاۋا گۈلدۈرلەپ چاقماق چاقتى ، كۈچلۈك ئاق نۇر قىيا ئىشىكتىن قىسىلىپ كىرىپ ، مۇزدەك كارىۋاتنى يورۇتتى ، لىققىدە قەھۋە پۈرچىقى قاچىلانغان ياغاچ تۆكنى يورۇتتى ، مۇشۇكنىڭ ئازابلىق يۇزىنى يورۇتتى ، تەشۈشلىنىپ روھى چىقىپ كېتەي دېگەن ئايالنىڭ جىسمىنى يورۇتتى . ئايالمۇ بۇ نۇردا قارشىسىدا تۇرغان ئەرنى كۆردى ، نۇر بەكلا كۈچلۈك ئىدى . ئۇ كۆز ئالدىدىكى بۇ يۇزنى ۋە ئۇنىڭ ئۆچۈن ئېچىلغان قۇچاقنى كۆرمەسلىكى مۇمكىن ئەمەس . ئۇنىڭ لەۋلىرى تىترىدى ، قولىدىكى كۈنلۈكنى تاشلاپ ، قوينۇمغا ئۆزىنى ئاتتى .

ئۇزۇندىن بۇيان قۇرۇپ كەتكەن ياشلار يەنە پەيدا بولدى . ئۇلار مېنى ئىزدەپ كەلگەنىدى ، كۆڭلىكىمدىن تېشىپ ئۆتۈپ ، ئەتلىرىمگە سىڭىپ كەتتى . ئۇلارنىڭ نەقەدەر قىممەتلىكلىكىنى ھېس قىلالمىدىم . بۇ ئۇنىڭ تېنىدە قېلىپ قالغان بارلىق نەملىك ، ئايال بولۇش سۈپىتى بىلەن تەنلىرىنىڭ چوڭقۇر قاتلىرىدا ساقلاپ قالغان ئازغىنە بايلىقى . مانا ئەمدى ئۇ بۇلارنى مەن ئۈچۈن ئاقتۇرۇپ تۈگەتمەكتە — مەن بۇنىڭدىن قانائەت ھېس قىلىشىم كېرەكمۇ قانداق ؟

ئۇ بىلىكىمدە ئاستا ـ ئاستا ئويغىنىشقا باشلىدى . بەلكىم ئاشۇ دەقىقىلەردە ، ئىككىمىزنىڭ ئىلگىرى ئۈچراشقان چاغلىرىمىزنى ، ئۆزىنىڭ ماڭا بولغان مۇھەببىتىنى ئېسىگە ئالدىغۇ دەيمەن . ئاشۇ نەچچە دەقىقىدە بولسىمۇ ئۇ يەنىلا ئىلگىرىكى خۇاخۇا . ئۇ قوللىرىنى چىقىرىپ يۈزلىرىمنى سىلاپ تۇرۇپ ، ئاستاغىنا :

— بىلىمەن ، سىز قارىماققا ماڭا ناھايىتى سوغۇق مۇئامىلە

قىلغىنىڭىز بىلەن ، كۆڭلىڭىزدە ئۇنداق ئەمەس ، شۇنداقمۇ ؟ — دېدى .

ئېنىق ئېسىمدە تۇرۇپتۇ ، دېڭىزغا چىقىش ئالدىدىكى ئاشۇ ئاخشامدىمۇ ئۇ مۇشۇ سوئالنى سورىغان . شۇ چاغدا جاۋابىنى بىلمەيتتىم ، ھېلىمۇ ھەم بىلمەيمەن .

ۋاقىت ، ئورۇن ھەممىسى ئۆزگەردى ، پەقەت ئۇلا ئۆزگەرمىدى . دەرۋەقە ، ئۇ ئاشۇ ئاخشامدىكىگە ئوخشاشلا ، ئاستاغىنا :

— مۇشۇنىڭ ئۆزى كۇپايە ، ئۆزۈمنى ئىنتايىن بەختلىك ھېس قىلىۋاتىمەن ، — دېدى .

مېنىڭچە ، خۇاخۇا بۇ گەپنى كۆڭلىدە نۇرغۇن قېتىم دېگەن ، شۇڭا تەقدىر ئۇنى مۇشۇنداق خارابلاشتۇرۇۋەتسىمۇ ، يەنىلا ئۇنتۇماپتۇ . ئەمما ، ئۇ بۇ گەپلەرنىڭ مەن ئۈچۈن قانچىلىك مۇھىملىقىنى بىلمەيدۇ . خۇددى نەچچە يىل ئاۋۋالقى ئاشۇ ئاخشامقىدەكلا تەشۋىشلەردىن خېلى خالىي بولۇپ قالدىم . ئەگەر بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇ ئۆزى خالاپ قىلغان بولسا ھەم مۇشۇ سەۋەبلىك يەنىلا بەخت ھېس قىلىۋاتقان بولسا ، ئۇنداقتا مېنىڭ گۇناھ تۈيغۇلىرىم خېلى يېنىكلەپ قالمامدۇ .

— بىرىڭ ، باۋئىرىنىڭ كېسىلىنى داۋالىتىپ بولۇپلا ئۆيگە قايتىمىز ، — دېدىم سىپايىلىك بىلەن .

خۇاخۇا كۆزى قىيمىغان ھالدا مەندىن ئايرىلدى ، يەنە مۇشۇككىمۇ قاراپ قويدى ، ئاندىن يەردىن كۇنلۇكنى ئالدى ـ دە ، ئارقىسىغىمۇ قارىماي ، يۈگۈرگىنىچە قارا يامغۇرغا شۇڭغۇپ كىرىپ كەتتى .

ئىشىككە يۆلەنگىنىمچە ، ئۇنىڭ دەلدۇگۇنۇپ ـ مۇدۇرۇلۇپ تاغدىن ئوقىتەك چۈشۈپ كېتىۋاتقانلىقىغا قاراپ قالدىم . ئۇ بارغانسېرى كىچىكلەۋاتاتتى ، يامغۇر بارغانسېرى كۈچىيىۋاتاتتى ، ئاخىر بىر تامچە يامغۇر سۇيى ئۇنى يۇتۇۋەتتى ، ئۇنىڭ قارىسى يىتتى .

ئىشىكنى ياپقان چېغىمدا ، ئۆي تاپسىسنىڭ چىلىق ـ چىلىق هۆل بولۇپ كەتكەنلىكىنى بايقىدىم . يامغۇر تامچىلىرى مۇشۇكنىڭ ئوستۇاشلىرىغىمۇ ئورۇلۇپ ، يۇمشاق تۇكلىرىنى بەدىنىگە ئارۇاڭ ـ سارۇاڭ چاپلىۋېتىپتۇ . ئۇ تولىمۇ ئورۇق كۆرۈندى ، ئومۇرتقا سۆڭەكلىرى چوقچايغان ، قورساقلىرى ئىچىگە تارتىلىپ ، ئىككى تەرىپى ئويمان بولۇپ قالغانىدى . ئەمما ، ئۇ قىمىرلاپمۇ قويمايتتى ، خۇددى تۇپراقتىن قېزىۋېلىنغان ئاسارئەتىقىدەك ، زامانغا ماس كەلمىگەن نۇرغۇن ۋەقەلەرنى يوشۇرۇپ تۇراتتى . يەنە ئاشۇ غەلىتە خۇش پۇراقنى سەزدىم . بۇ قېتىم ئۇ ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن كېلىۋاتقاندەك قىلاتتى ، دەل شۇنداق بولغاچقا ، سەل هەسرەت ئارىلاش ئىدى ، بىراق بۇ هەسرەتمۇ ناهايىتى سۇس ئىدى ، خۇددى بارلىق ئۆتمۇشكە ئايلىنىپ كەتكەن نەرسىلەردەك ، ۋاقىتنىڭ قاتمۇقات توسۇقلىرىنى بۆسۈپ چىقالمايتتى . ئۇ خۇددى هەممىسىنى چۈشىنىدىغاندەك قىلاتتى ، هەتتا ئۇنىڭ بۇ ئالىچاپار يۈزىدىن هەممىنى تولۇق چۈشىنىپ يەتكەندەك بىر خىل ئىپادىنى كۆردۈم .

ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ زوكزىيىپ ئولتۇردۇم . ئۇ ئەسلىدە مەندىن بەك قورقاتتى ، ئەمما مۇشۇ مىنۇتلاردا ئۇنىڭ مەندىن قاچقۇدەكمۇ ماداري قالمىغانىدى . ئۇ كۆزلىرىنى قىيا ئېچىپ ماڭا قاراپ ، بېشىنى سەل كۆتۈرۈپ قويدى ، مېهرىلىك كۆزلىرى شەبنەمدىنمۇ سۈزۈك ئىدى . نەقەدەر تونۇش ـ هە ! يۈرىكىم قارتىلا قىلىپ قالدى ، ئاستا ئېڭىشىپ ، ئۇنىڭ ئومۇرتقىلىرىنى سىلىدىم :

— سەن راستىنلا باۋئېرمۇ ؟

ئۇ مۇنداق سىلاشنى بەك ياقتۇراتتى ، كۆزلىرىنى قىسىپ ، بوينىنى ئالدىغا سوزۇپ بەردى . ئۇ مۆجىزە يۈز بەرگەندەك ئەسلىگە كەلدى ، ئۇزۇندىن بۇيان بىرەر كۈنمۇ مۇنداق روهلۇق بولۇپ باقمىغانىدى .

— تەڭرىم سېنى ماڭا پاردەمگە ئەۋەتكەن ، شۇنداقمۇ ؟ — ئۇنىڭ هەلقۇمى ئاستىدىكى تۇكلىرىنى سىلىغىنىمچە ئاچچىق

كۆلدۇم .

ئۇ بېشىنى بىلىكىمگە قويۇپ ، مۇلايىملىق بىلەن سۇركەشكە باشلىدى . ئۇ ماڭا يول قويۇۋاتىدۇ . ئۇ ماڭا ياردەمگە كەلگەنكەن ، چوقۇم ئاخىرقى مىنۇتلارغىچە ماڭا ھەمراھ بولىدۇ .

ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىشقا باشلىدىم ، ئاخىر قەھۋە تۈگىنىڭ يېنىدا توختىدىم . بىر سىقىم قەھۋە پۈرچىقىنى ئالدىم - دە ، مۇشۇكنىڭ ئېغىزىنى كۆچەپ ئېچىپ بىر - بىرلەپ ئىتتىرىپ كىرگۈزدۇم ، بارماقلىرىم ئۇنىڭ بوغۇزىغا تاقاشتى . ئارقا - ئارقىدىن تىقىۋەردىم ... ئۇنىڭ كېكىرەكلىرى يېرتىلىپ ، قان ئېقىشقا باشلىدى ، ئېغىزىغا قان لىق توشتى ، سالغان قەھۋە پۈرچاقلىرى قانغا مىلەندى . كىيىممىنىڭ بىر پېشىنى يىرتىپ ، ئۇنىڭ ئېغىزىدىكى قانلارنى سۈرتۈۋېتىپ ، قەھۋە پۈرچاقلىرىنى داۋاملىق تىقتىم ...

ئۇنى تەڭرىم ماڭا ياردەمگە ئەۋەتكەن .

ئۇ چوقۇم ئەڭ ئاخىرقى مىنۇتلارغىچە ماڭا ھەمراھ .

ئۇ باشتىن - ئاخىر پەقەت تىركەشمىدى ، شۇنچىلىك قاتتىق ئازاب ئۇنىڭ قانلىرى بىلەن تەڭ ئېقىپ چىقىپ كەتكەنمىدۇ ؟ ئۇ ئىزچىل كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ماڭا قاراپلا تۇردى ، مۇلايىم جىمجىت كۆزلەر قەلبىمدىكى قورقۇنچلارنى پەسەيتىپ ، داۋاملىق مۇشۇنداق قىلىۋېرىشىمگە يول قويدى ...

ئۇنى يەرگە يانقۇزۇپ ، قورسىقىنى مىجىپ باقتىم . ئۇنىڭ قورسىقى توشۇپ كېتىپتۇ ، ھەتتا قورسىقىنىڭ سىرتىدىنمۇ دانە - دانە قەھۋە پۈرچاقلىرىنى سىلاپ بىلەلىدىم . بارماقلىرىم ئاشۇ قاتتىق پۈرچاقلارنى مىجىغاندا ، غىرس - غىرس ئاۋاز چىقتى . بۇ ئاۋاز كىشىنى تولىمۇ مەپتۇن قىلاتتى . مەن خۇددى سېھىرلەنگەندەك ئۇنىڭ قورسىقىنى مىجىغاچ كۆزلىرىمنى يۇمدۇم . ئۇ ئاۋاز تونىل قىزىۋاتقاندەك ، ئىچكىرىلەپ مېڭىپ ، سۇ ئېتىلىپ

چىقىغا قەدەر بۇرغۇلاۋاتقاندەك بىلىندى . چۈن چىنىڭ ئەسلىمىلىرى بۇلدۇقلاپ چىقىشقا باشلىدى .

ئاخىر يېتىپ بارىدىغان بولدۇم .

كۆزۈمنى ئاچقان چېغىمدا ، مۇشۇكنىڭ كۆزلىرى چىڭ يۇمۇلغان ، تېنى پۈرلىشىپ كەتكەن لاتىدەك قوللىرىمدا يېنىكلا ياتاتتى .

مۇشۇك قايتا كۆزىنى ئاچمىدى ھەم ئاۋازمۇ چىقارمىدى . ئۇنىڭ بەدىنىدىن تارقىلىۋاتقان سۇس خۇش پۇراقمۇ بارا - بارا يوقىلىشقا باشلىدى . ھايات خۇددى كۈنلۈكتەك يېپىلدى .

ئايلانما شەكىللىك پەلەمپەينى بويلاپ پەسكە چۈشسىڭىز ، بۇ يەردە كۆمۈلۈپ ياتقىنى بىر دوزاخ ئەمەس ، بەلكى خانلىق دۆلەت . مېڭىۋەرسىڭىز ، بوران ئاۋازى قۇلاقلارنى گاس قىلغاندا ، چاڭ - توزانلار كۆزلەرنى كور قىلغاندا ، تىكەنلەر پۇتلارغا چىرماشقاندا ، ئەسلىمىنىڭ ئىگىسى ئاستا - ئاستا پەيدا بولىدۇ .

ئۇ ئېرى ئۆلگەن چاغدىكى ئاشۇ كۆرۈنۈشنى ئۇنتۇشقا مەڭگۈ ئامالسىز . گوللاندىيىلىك تۈيۈقسىز ئارقىغا بۇرۇلدى - دە ، شەمشىرىنى شىلتىدى ، ئۆتكۈر شەمشەر بىسى ئېرىنىڭ بوينىدىن سوزۇلۇپ ئۆتتى ، گوللاندىيىلىكنىڭ يۈزلىرىگە قانلار چاچرىدى . ئېرى يىقىلدى . ئۇ توققۇز ياشلىق ئوغلىنى باغرىغا چىڭ باسقىنىچە چاتقاللىققا يوشۇرۇنۇۋالدى . كۆزلىرىدىن تارامىلاپ ياش ئاقاتتى . ئۇ ھېلىقى گوللاندىيىلىككە نەچچە قېتىم قارىدى ، ئۇنىڭ تۇرقىنى ئېسىدە مەھكەم ساقلىۋالدى . كېيىن ئوغلىنى ئېلىپ ، چېغىر يولىنى بويلاپ قويۇق ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسىگە قېچىپ كىرىپ كەتتى .

ئۇچ ئايدىن كېيىن ئۇ ئوغلى بىلەن يەرلىك ئوۋچى قەبىلىگە قوشۇلدى . بىر ئاقساق بويتاق ئۇلارنى ئېلىپ قالدى . ئۇ تاغ

باغرىدىكى ئۇزۇن بىر ئۆيگە ئورۇنلاشتى . ئۇ بۇ ئەرنىڭ ئۇخلاۋاتقاندىكى ھالىتىدىن يىرگىنەتتى ، ئۇنىڭ ئاجايىپ ئىشتىھا بىلەن يەيدىغان بامبۇك تامىقىغىمۇ ئىزچىل قىزىقالمىدى . بىراق ، ئۇ ئەر ئۇنىڭ ئوغلىغا تەڭ پۇۋلەپ ئېتىشنى ئۆگەتتى . تەغنى ئىككى مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى بامبۇك ئىچىدىن پۇۋلەپ ، قاربۇغا ئالغان ئوۋ ياكى دۇشمەننى ئېتىپ ئۆلتۈرگىلى بولاتتى . ئوغلى مەشىق قىلغانسېرى مەرگەن بولۇپ كەتتى ، ئاخىر ئاتقان ئوقى زادىلا زايىگە كەتمەس بولدى .

ئۇلارنىڭ ئۆيىنىڭ تورۇسىغا ئون بىر تال قۇرۇتۇلغان ئادەم بېشى سۆڭىكى ئېسىقلىق ئىدى . بۇلار ئۇ ئەرنىڭ ئەجدادىدىن ئەۋلادىغا ساقلاپ كېلىۋاتقان جەڭ مۇۋەپپەقىيىتىنىڭ نامايەندىسى ئىدى . ئايال بۇلاردىن قورقمايتتى ، ئەكسىچە يېقىشلىق ھېس قىلاتتى . بەزىدە ئەر ئۇنىڭ ئوغلىنى ئېلىپ ئوۋغا چىقىپ كەتكەندە ، ئۇ ئىشىك تۆۋىدە باپكارچىلىق بىلەن شۇغۇللىناتتى . سەللا شامال چىقسا ، ئاشۇ ئىچىنى ئېلىۋەتكەن قۇرۇق سۆڭەكلەر ئاربىسىدىن چورا[1] دىن چىقىۋاتقاندەك سولغۇن ھەم ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا سوزۇلغان بىر خىل سادا چىقاتتى . ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇلارغا قاراپ قوياتتى . ئۇ ئوغلىنىڭ چوڭ بولۇپ ، ھېلىقى گوللاندىيىلىك نەجەسنىڭ كاللىسىنى ئېلىپ كېلىپ مۇشۇ يەرگە ئېسىشنى كۈتۈۋاتاتتى .

ئۇ قالغان ئۆمرىدە ھەر كۈنى ئاشۇ باش سۆڭەكلەرنىڭ ناخىسىنى ئاڭلاپ ئۆتتى .

6

خۇاخۇا تېۋىپنى باشلاپ كەلگەندە يامغۇر خېلى پەسەيپ قالغان ، سىرتتىن پەقەت بوشقىنا شىرىق - شىرىق قىلغان ئاۋاز

① چورا — بىر خىل چالغۇ ئەسۋابى ، شەكلى تۇخۇمغا ئوخشايدۇ ، ئالتە تۆشۈكى بار .

ئاڭلىنىۋاتاتتى . ئۇ ئىشىكنى ئېچىپ كىردى . شىرە قېشىدا ئۇنىڭغا دۇمبەسىنى قىلىپ تۇراتتىم . ئۇ مېنى چاقىردى ، ئارقامغا قارىمىدىم . ئۇ ئاۋۇال قولۇمدىكى پىچاقنى كۆردىمۇ ياكى قانىنى كۆردىمۇ ، چىرقىرىغىنىچە يۇگۈرۈپ كەلدى ، ھۆل چاچلىرىنى سىلكىگەندە چاچرىغان تامچە ـ تامچە سۇلار يۈزلىرىمگە ئۇرۇلدى . ئۇنىڭدىن كېلىۋاتقان ساپ پۇراق ئۆي ئىچىدىكى كۈچلۈك قان ھىدىنى سەل ـ پەل سۇسلاشتۇردى .

ئۇ مېنى ئىتتىرىۋېتىپ ، ئاستاغىنا شىرە تۇۋىگە كەلدى .

— باۋۇېر ، باۋۇېر··· — پەس ئاۋازدا چاقىردى ئۇ .

ئۇ شىرەگە بىردەم قاراپ تۇرۇپ كېتىپ ، خۇددى بىر يېرى كۆيۈپ قالغاندەك ، تۇيۇقسىز كۆزلىرىنى يۇمۇۋالدى .

ئۇ تۇيۇقسىز گۈپپىدە قىلىپ يەرگە يۈكۈندى ، ئاندىن شىرەگە گۈرس ـ گۈرس ئۇسكىلى تۇردى .

ئۇنىڭ پۇتۇن بەدىنى تىترەۋاتاتتى . ئۇ سەنتۇرۇلۇپ ئورنىدىن تۇردى ، گۈمان بىلەن ئەتراپقا قارىدى ، خۇددى كۆرگەنلىرىنىڭ بىر خىيالىي تۈيغۇ بولۇپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلىۋاتقاندەك قىلاتتى ، لېكىن كۆز ئالدىدىكى بۇ مەنزىرە ئۇنى يەنە بىر قېتىم ئازابلىدى .

ئۇ كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇپ ، توختىماي بېشىنى چايقىدى ، بىر قەدەم ـ بىر قەدەمدىن ئارقىغا داجىدى . تۇيۇقسىز ، پۇتۇن كۈچى بىلەن بىر چىرقىرىدى ـ دە ، ئوقتەك چىقىپ كەتتى .

ئۇ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن قولۇمدىكى پىچاقنى يەنە ھەرىكەتكە كەلتۈرۈپ ، تېخى تاماملاپ بولالمىغان ئىشىمنى داۋاملاشتۇردۇم . بايىاتىن ئۇنىڭ ئارقىسىدا نېمە ئىشلىقىنى ئاڭقىرالماي تۇرغان تېۋېپ شىرە ئۈستىدىكى نەرسىنى ئاخىر ئېنىق كۆردى . بىر مۇشۇك ئوخدىسىغا ياتاتتى ، قارنى يېرىلغان ، ئوچەيلىرى شىرە يۈزىدە چېچىلغان ھالەتتە ئىدى ، مېنىڭ ئاشۇ بىر جۈپ ئالدىراش قولۇمغا چاپلىشىپ قالغانلىرى ئۈياق ـ بۈياقتا پۈلاڭلاپ تۇراتتى . ئۇنىڭ قالايمقان ئىچكى ئەزالىرى ئىچىدىن

قىپقىزىل قانغا بويالغان قەھۋە پۇرچاقلىرىنى بىر - بىرلەپ تېرىۋالدىم . ئۇلار سىر يوشۇرۇنغان غۇنچە ، ئۇلاردىن غەلىتە خۇش پۇراق تارىلىپ تۇراتتى .

تېۋىپنىڭ كۆڭلى ئېلىشىپ ، ئىشككە يۆلەنگىنىچە ياندۇرۇشقا باشلىدى . ئۇ مېڭىش ئالدىدا بىر سوئال سورىدى :

— سىلەرنىڭ بالاڭلار نەدە ، زادى داۋالىتامسىلەر ، داۋالاتمامسىلەر ؟

قەھۋە پۇرچاقلىرىنى پاكىز يۇيۇپ تازىلىدىم . تاڭ سۈزۈلدى ، يامغۇرمۇ توختىدى .

بۇ قەھۋە پۇرچاقلىرىنى قانچە يۇسامۇ ، يەنىلا بىر خىل قان ھىدى بار ئىدى ، قۇياش نۇرىدا ئۇنىڭدىن سۇس قىزىل رەڭنى بايقىۋالغىلى بولاتتى ، خۇددى يىغىدىن ئەمدىلا توختىغان ئايالنىڭ كۆزىدەكىدەك .

ئۇلارنى بوغچىغا قاچىلاپ ، بېس خېنىمنىڭكىگە ئېلىپ ماڭدىم .

كۆزلىرىمگە قان تولغان ، كىشى كۆرسە قورقۇسى كېلەتتى . ئەمما ، ئەڭ قورقۇنچلۇقى بوغچا ئىچىدىكى ئاشۇ قەھۋە پۇرچاقلىرى . ئۇلارنى ئالغىنىمغا تۆككىنىمدە ، بېس خېنىم بىلەن ئۇنىڭ تىلمىچى بەكلا ھەيران قالدى .

— پەقەت مۇشۇنچىلىكلا . نېمە ئۈچۈنلۇكىنى سورىماڭ ، سىزگە بىردىنبىر ئېيتىپ بېرەلەيدىغىنىم ، بۇ ئەڭ ئاخىرقى بىر بوغچا قىيام تەملىك قەھۋە ، ئەمدى ھەرگىز تېپىلمايدۇ ، — دېدىم سۈسلا .

بېس خېنىم ھەيرانلىقتا ماڭا قارىدى ، ئەمما مېنىڭ سۆزلىرىمگە ئىشەنمەسلىككە ئامالى يوق ئىدى . كەيپىياتىم شۇنچىلىك ئېغىر ، ئالغىنىمدىكى بىر سقىم قەھۋە پۇرچىقى ئالماستەك چاقناپ تۇراتتى .

— بۇلار نېمانداق قىزىل ؟ — بېس خېنىم تاقەت قىلالماي

سوردى .

— بۇنى سىزگە چۈشەندۇرۇشكە ئامالسىزمەن ، ئەمما شۇنىڭغا ھۆددە قىلالايمەن ، بۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق قەھۋە بولمايدۇ ، — دېدىم جاۋابەن .

ئۇ نېمىنىدۇر بىرنېمىنى ھېس قىلغاندەك قىلىپ بېشىنى لىڭشىتتى .

— سىزدىن قالغان ئۇچ دانە سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلە قېپىنىڭ ھەممىسىنى بېرىشىڭىزنى ئۆتۈنسەم بولامدۇ ؟ مېنىڭ كۆپ ۋاقتىم قالمىدى ، چوقۇم ئەڭ تېزدىن ئاپامنى كۆرمىسەم بولمايتتى ، — ئۇنىڭ جاۋابىنى كۈتۈۋاتقان ئاشۇ دەقىقىلەردە كاللامدىن نۇرغۇن خىياللار ئۆتتى . قەلبىم ئازابتىن مۇزلاپ ، ھەرقانچە قىلسامۇ ئۇلارنىڭ چىرايىمغا چىقىپ كېتىشىنى توسۇپ قالالمىدىم .

ئۇ مېنىڭ چىرايىمدىكى ھەسرەتكە قاراپ چۆچۈپ كەتتى . ئۇ ئاستاغىنا :

— نېمە ئۈچۈنكىن ، سىزنى بىرىنچى قېتىم كۆرۈپلا ناھايىتى يېقىشلىق ھېس قىلغانىدىم ، سىزنى بۇ يەردىكىلەرگە ئوخشىمايدىكەن ، دېگەن ئويدا بولغان . شۇغىنىسى ، مېنى ئەپۇ قىلىڭ ، ئارىمىزدا كېلىشىم بار ، سىزگە يول قويمۇبرەلمەيمەن . كېلىشىم بويىچە ، قەھۋە يېتەرلىك يىغىلغاندا كېلىپ سودىلىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن ، — دېدى .

بېشىمنى لىڭشىتتىم ، ئارقامغا بۇرۇلۇپ ئىشىككە قاراپ ماڭدىم . تىلماچ مېنى چاقىرىپ ، قەھۋە پۇرچاقلىرىنى ئېلىۋېلىشىمنى ئەسكەرتتى .

— ئەمدى بۇ قەھۋە پۇرچاقلىرىنىڭ مەن ئۈچۈن ئەھمىيىتى قالمىدى ، — دېدىم ـ دە ، ئىشىكتىن چىقىپ ، چۈشتىن كېيىنكى بېشىللىقتىن تۇمان كۆتۈرۈلۈۋاتقان ئورمانغا قاراپ ماڭدىم .

مېڭىپ ئۇزۇن ئۆتمەي ، ئارقامدىن بىرەيلەننىڭ چاقىرىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدىم . ئارقامغا بۇرۇلۇپ قارىدىم ، بېس

خېنىمنىڭ تىلمچى ماڭا قاراپ يۈگۈرۈپ كېلىۋاتاتتى . ئۇ يېنىمغا كېلىپ قويىنىدىن بىر بوغچىنى ئېلىپ ئاچتى ، ئالدىمدا ئۇچ دانە قۇلۇلە قېپى ماڭا كۆلۈپ باقماقتا ئىدى .

— بېپس خېنىم يەنىلا سىزگە يول قويۇپ ، ئەڭ ئاخىرقى قېتىم سودىلىشىشنى قارار قىلدى .

قۇلۇلە قاپلىرىنى قولۇمغا ئالدىم ، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالمىدىم .

قويۇمدىكى قۇلۇلە قاپلىرىغا جىن ـ شاياتۇنلاردەك مۇغەمبەرلىك يوشۇرۇنغانىدى . قۇياش نۇرى ئاستىدا ئىزچىل ئۇلارغا قاراپ تۇراتتىم ، قاراۋەرسەم ، ئاپتاپتا يۈزلىرىدە ئالىچىپار يېشىل كېپىنەكلەر پەيدا بولدى ، يەنە قاراۋەرسەم ، ئۇلارنىڭ ئاپئاق يۈزلىرىدە بۆرتۇپ چىققان روشەن چىرايلارنى كۆردۇم . ئۇلار چۇن چى ، باۋئېر ، خۇاخۇا ۋە مەن .

7

بۇ ئۇچ تال قۇلۇلە قېپى خېلىلا ئېغىر ئىدى ، توختىماي دۇمبەمگە توك ـ توك ئۇرۇلۇپ ، كىچىك ۋاقتىمدىكى پانۇس كۆرگىلى بارغان هېلىقى ئاخشامدا چۇن چى مېنى ئاداشتۇرۇۋېتىپ كەتكەندىن كېيىن ، قار ـ مۇزلۇق يولدا ئۆيگە قايتىدىغان يولنى ئىزدەپ كېتىۋاتقان چېغىمدىكى دۇمبەمگە ئۇرۇلغان ئۇچ تال هورناننى ئەسلەتتى . غەلىتە يېرى ، سوغۇق هەم جاپالىق يول چۇن چىگە بولغان هېسسىياتىمنى ئاجىزلاشتۇرۇۋەتمەي ، ئەكسىچە تېزلىكتە ئەۋج ئالدۇرۇۋەتكەنىدى . شۇ چاغدا مەن كۆڭلۈمدە ، بۇنىڭ بىر خىل تىك ياردا ئۆسكەن هېسسىيات ئىكەنلىكىنى ، ئۇنىڭغا ئەقىلغا سىغمايدىغان قۇدرەتلىك كۈچنىڭ يوشۇرۇنغانلىقىنى ، جاپا ـ مۇشەققەتنىڭ بۇ هېسسىياتنىڭ شەكلى هەم تەقدىرىنى يارىتىلىقىنى غۇۋا هېس قىلغاندەك بولغان .

يامغۇردىن كېيىنكى تاغ يولىدا يۈگۈرۈشكە باشلىدىم ، خۇددى ئالدىمدىكىسىلا ئۆيىمىزدەك ، هازىرلا چۇن چىنى كۆرىدىغاندەك

ھېس قىلدىم . بىز ئاشۇ خىرە ئۆيدە ئۇچرىشىمىز ، سەككىز كىشىلىك چاسا شىرەنىڭ ئىككى بېشىدا جىمجىت ئولتۇرۇپ ناشتا قىلىمىز . مەن يەنىلا ئۇنى كۆرسەم قاتتىق ساراسىمگە چۈشۈپ كېتىدىغان بالا ، بىر تەرەپتىن چىنەمدىكى ئۇگرىنى خولۇپلىتىپ ئىچكەچ ، بىر تەرەپتىن بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قاراپ قويىمەن .

مەن يۇگۇرۇپ كېتىۋېتىپ يىغلاپ تاشلىدىم . يىغلاپ باقمىغىنىمغا ئۇزۇن بولغانىدى ، ئەگەر بارلىق ياشلىرىمنى چۈن چىنىڭ ئازراق ھېسداشلىقىغا تېگىشكىلى بولىدىغان بولسا ، مەن پەقەت ئۇنىڭ ئالدىدىلا يىغلاشقا رازى ئىدىم .

تاغ باغرىدىكى ئۆيگە يېتىپ كېلەي دېگەندە ، بىر پارچە قىزىل رەختنىڭ قويۇق ئوت - چۆپلەر ئارىسىدىن بىر كۆرۈنۈپ ، بىر يوقاپ تۇرۇۋاتقانلىقىغا كۆزۈم چۈشتى . يىراقتىن قاراپ ، ئۇنى لەمپىگە قونۇۋالغان قۇش ئوخشايدۇ ، دەپتىمەن ، يۇگۇرۇپ كېلىپ قارىسام ، خۇاخۇانىڭ يالىڭاچ پۇتلىرى ۋە ئوت - چۆپلەرگە ئارىلىشىپ كەتكەن چاچلىرى . يۇگۇرۇشتىن توختاپ ، ئاستا - ئاستا ، بىر قەدەم - بىر قەدەمدىن ئۇنىڭغا يېقىنلاشتىم .

ئۇ ئېسىلىپ ئۆلۈۋالغانىدى . بوينىدىكى ئارغامچىنى خېلى ھەپىلىشىپ ئاران يەشتىم . ئۇنىڭ ئاپئاق بوينىدىكى قان ئىزلىرى شۇنچىلىك گۈزەل ئىدىكى ، خۇددى چىنىگۈل سانجىلغان گۈل چەمبىرەككىلا ئوخشاپ قالغانىدى . پانقاقلارنى سۈرتۈۋېتىپ ، ئاسمانغا قاراپ قالغان كىچىك يۈزىگە قارىدىم ، خۇددى فارفور بۇيۇملاردەك سۈزۈك ، ئاق ئىدى . بۇ يۈزگە ئىلگىرى ئۇنىڭ ھەسرەتلىرى ، ئەنسىرەشلىرى ، ئازابلىرى ۋە ھېسلىرى سىڭگەن ... ئەمما مۇشۇ مىنۇتلاردا ، بۇلارنىڭ ھەممىسى يىتىپتۇ . ئۇ قۇيقۇرۇق ، نۇرلۇق ، خۇددى يېڭىدىن ھاياتلىققا ئېرىشكەندەكلا تۇراتتى .

ئۇ ئاخىر يەنە كىچىك چاغلىرىدىكى گۈزەللىكىگە قايتىپ قالغاندەك قىلاتتى . چېھرىدىكى پاك ، سەبىي نۇرلار مېنى خىجىل

قىلغۇدەك سېھرىي كۆچكە تولۇپ تۇراتتى .
كۈندۈز گۈزەل بىلەن تەڭ كەتتى ، ئۇ كۈنىدىكى گۈگۈم ئادەتتىكىدىن تاشقىرى بالدۇر چۈشتى .

قۇلۇلە قاپلىرىنى سقىملىغىنىمچە ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا ئولتۇرىمەن ، خۇاخۇا كەينىمدىكىلا كارىۋاتتا ياتىدۇ . چىراغمۇ ياندۇرۇلمىغان ، ئوتمۇ يېقىلمىغان ، تىركىشىشمۇ يوق ، ئارزۇ - ئىستەكمۇ يوق ، پەقەت گۆرنىڭ ھىدىلا بار .
ئۆچ دانە سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلىسى ئالدىمدا تۇرۇپتۇ . چۈن چىنىڭ ئەسلىمىسىگە نەچچە قەدەملا قاپتۇ ، لېكىن ئاشۇ بوشلۇقتا پۈلاڭلاپ تۇرغان قوللار ھەرقانچە قىلىپمۇ پەسكە چۈشۈپ ئۇنى سىلىغىلى ئۇنىمايۋاتىدۇ . بىلىمەن ، ناھايىتى تېزلا ھەممە ئايان بولىدۇ ، پەقەت قۇلۇلە قاپلىرىنى ئاچسامىلا ، ئەسلىمىنىڭ دولقۇنلىرى ئالدىغا ئىتتىرىپ ماڭىدۇ ، ئويلاشمۇ كەتمەيدۇ ، قايغۇرۇشقىمۇ ئۇلگۈرمەيمەن ، شۇ لەيلىگەنچە ئايىغى چىققۇچە ئاقمەن .
ئارقامغا بۇرۇلۇپ كارىۋاتتا ياتقان خۇاخۇاغا قارىدىم . ئۇ مېنى يەنە بىر قېتىم بالىلىق چاغلىرىمىزدىكى تۇنجى ئۇچراشقان چېغىمىزغا ئېلىپ كەتتى .
ئون تۆت ياشلىق خۇاخۇا ھويلىمىزدىكى تاش ئىدىشىنىڭ يېنىدا تۇراتتى . ئۇ ئىدىش ئىچىگە ئېگىلىپ ، رەڭگارەڭ قۇلۇلە قاپلىرىغا قارىدى ، ئۇلاردىن ئۆزىنىڭ كەلگۈسىنى سورىدى . قۇلۇلىلەر شەبنەم ۋە بۇ ئالەمدىكى ھەسرەت ، خۇشاللىقلاردىن تويۇنغان كۆزلىرى بىلەن مۇغەمبەرلەرچە ئۇنىڭغا تەبىر بەردى : بىر كۆزگە كۆرۈنمەس ئارغامچا ئۇنىڭ بوينىغا باغلىنىپتۇ ، ئۇنىڭ يەنە بىر ئۇچى ئاشۇ تەمكىن ، زىممىسىگە ئېغىر يۈك يۈكلەنگەن يىگىتنىڭ قولىدا ئىمىش .
بەزى ئادەملەرنى ئېلىپ كەتكىلى بولمايدۇ ، ئۇلار مېڭىپ - مېڭىپ پۈتلىرى قالمايدۇ ، شۇنىڭ بىلەن بىر مەنزىرىگە

ئايلىنىدۇ ـ ده ، ئىلگىرىكى مەلۇم بىر مەزگىلده قېلىپ قالىدۇ .

كارىۋات يېنىغا كەلدىم ، ئۇنىڭ كىيىملىرىنى تۈزەشتۈردۈم ، چاچلىرىنى ئوڭشىدىم . «خەيرخوش ، خۇاخۇا» دېدىم ئاستاغىنا .

ئارقىدىنلا غۇۋا كۆلەڭگىدەك روھنىڭ ئۇنىڭ كاماك چىشلىرى ئارىسىدىن ئۆتۈپ ، قىيا ئېچىلغان ئېغىزىدىن قېچىپ كەتكەنلىكىنى كۆردۈم . ئۇ ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئاي نۇرىدا ئۆرە تۇراتتى ، خۇددى سىم ـ سىم يامغۇردەك سۈزۈك . ئۇ ئاستا قولىنى پۇلاڭلاتتى ، ھېچقانداق ئىپادە يوق ، پەقەت ھەركەتلا بار .

مەن تىنىقلىرىمنى توختىتىپ ، ئۇنىڭ مامۇق پەيدەك كۆكتە لەيلەپ ، بارغانسېرى يىراقلاپ كېتىۋاتقانلىقىغا قاراپ قالدىم .

تۇيۇقسىز خۇاخۇانىڭ ئىلگىرى : «سىز كۆرەلمەيسىز ، چۈنكى سىز باۋۈيرغا مېھرىڭىزنى بەرمىگەن» دېگىنى يادىمغا كەلدى .

جۇڭگونى مەنزىل قىلغان كېمىدە كېتىۋاتىمەن .

چۈن چىنىڭ ئەسلىمىلىرى تولىمۇ شىددەتلىك ئىكەن ، ئۇلار كۈن بويى كاللامدا داۋالغۇپ تۇرماقتا ، خۇددى ئۇزۇنغا سوزۇلغان بىر قېتىملىق دېڭىز تاشقىنىدەك .

كىمە كۆيدۈرۈش

مەن يەنىلا سىرداش ئىقرارلىرىم خاتىرىلەنگەن ئاق قەغەزنى ئاچتىم ، بىرىنچىۋا بىلەن ئېغىز چايقىدىم
ھەم قالايمىقان قىلىۋەتتىم !

— مېڭ لاڭ : «مەخپىي خاتىرىلەر : بىر دەۋرنىڭ گۇمران بولۇشى» دىن

ئالدىنقى بۆلەك

1

ھىندى ئوكيان ، ئانداماں دېڭىزى . جۇڭگودىن كېلىۋاتقان ناھايىتى ھەيۋەتلىك ، قىزىل سىرلانغان چوڭ كېمىنىڭ نۇرغۇن جايلىرىنىڭ سىرلىرى چۈشۈپ كەتكەن ، قېنىق ـ سۇس رەڭلەر گىرەلىشىپ ، كۆچلۈك ئاپتاپتا بېلىق قاسىرىقىدەك ژىلمىلداپ تۇراتتى . ئۇچ ـ تۆت ياشانغان مالاي پالوبىدا ئاپتاپقا قاقلانغاچ ، دولقۇنلاپ تۇرغان دېڭىز سۈيىگە ئەنسىزلىك بىلەن قاراپ ئولتۇراتتى . ئۇلار ئىچكى قۇرۇقلۇقتىن كەلگەن ، ئۆمرىدە دېڭىزنى كۆرۈپ باقمىغان ، مۇشۇ دەقىقىلەردە مەۋج ئۇرۇپ تۇرۇۋاتقان دېڭىز ئۈستىدە چايقىلىپ كېتىۋاتقانلىقىغا ئىشەنگۈسى كەلمەيۋاتاتتى . ھېلىمۇ ياخشى ، ھاۋا ئوچۇق ، ئىللىق ئاپتاپ ئۇلارنىڭ ئەندىشىلىرىنى پەسەيتىشكە خېلى مەدەت بولماقتا .

ئويما نەقىشلىك ئايلانما كارىدوردىن ئۆتسىلا كېمە بۆلمىسىگە كىرىدۇ .

كېمە بۆلمىسىگە بىر كارىۋات قويۇلغان ، ئۇنىڭدا چۈن چىنىڭ ئاپىسى ئۇخلاۋاتاتتى . چۈن چى كارىۋات يېنىدا ئاپىسىغا قاراپ جىمجىت ئولتۇراتتى . دېڭىز ـ ئوكيانىنىڭ ھاۋاسىغا بىرنېمە دېمەك تەس ، نەچچە كۈن تەننى كۆيدۈرگۈدەك ئاپتاپ چىقىپ كەتسە ، نەچچە كۈن ئۇدا قار ـ يامغۇر يېغىپ كېتىدۇ . ئۇلار دېڭىزغا چىقىپ ئۇزاق ئۆتمەي ، ئاپىسى ئاغرىپ يېتىپ قالدى ، ئاغرىغاندىمۇ خېلى ئېغىر ئاغرىدى . نەچچە كۈندىن بېرى يېمەي ـ ئىچمەي ، مۇشۇنداق ھوشسىنى بىر بىلىپ ، بىر بىلمەي ئۇخلاپلا ياتاتتى . كېمىدە

جۇڭگوچە دورىلارمۇ بار ئىدى ، قايىنىتىپ ئىچۇرۇپمۇ باقتى ، يەنىلا ھېچقانچە مەنپەئەت قىلمىدى .

چۈن چى چاكارغا يەنە دورا قايىنىتىپ ئەكىلىشنى تاپىلاپ ، كارىۋات يېنىدا ئاپىسىغا قاراپ ئولتۇردى .

ئون يەتتە ياشلىق چۈن چىنىڭ كۆزلىرى نۇرلۇق ، قاپقارا قۇندۇزدەك چاچلىرى بوشلا ئارقىسىغا تاشلانغان ، ئاپئاق بويىنى بىلەن روشەن قارا ـ ئاق سىلىشتۇرما ھاسىل قىلىپ تۇراتتى ، بۇ ئۇنىڭ گۈلدەك چاغلىرى ئىدى .

ئۇ ياتلىق بولۇش ئالدىدىكى كېلىنچەك ، ئۇنىڭ بولغۇسى ئېرى ئاشۇ مالاي تىلىدا سۆزلەيدىغان بابا قەبىلىسىدىن . ئاڭلاشلارغا قارىغاندا ، بىر بىكار تەلەپ بەگزادىمىش ، ئۇنىڭ خانلىقى ئىسسىق بەلۇئاغدا ئىكەن ، تۆت پەسلىنىڭ ھەممىسىدىلا ياز بولىدىكەن . شۇڭا ، ئۇ ھەر كۈنى قۇملۇقتا يېتىپ ئاپتاپ سۇنىدىكەن . ئۇجمە دەرىخىنىڭ يوپۇرماقلىرى ئارىسىدىن ئۆتكەن قۇياش نۇرى سايىداپ ئاستىدا يانقان ئۇنىڭ قوڭۇر رەڭ ، پارقىراق تېرىسىگە ئالا ـ بۇلماچ سايە تاشلىماقتا . بۇ چۈن چىنىڭ تەسەۋۋۇرى ئىدى ، بۇ تەسەۋۋۇردا ئۇنىڭ بەدىنى خۇددى پۈتۈن تېنىدە ئالا ـ بۇلماچ سىزىقچىلىرى بار قاپلانغىلا ئوخشايتتى (چۈن چى ئەزەلدىن بۇ ئۇزۇن ھەم تىنچ ياشلىق باھاربدا ، ئۆزىنىڭ كۈتۈۋاتقىنىنىڭ سۆز بىلەن تەسۋىرلىگىلى بولمايدىغان زوراۋانلىق بولۇپ قېلىشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەنىدى ، بۇ خۇددى دەرەخلەر ئارىسىغا يوشۇرۇنۇپ يانقان يىرتقۇچ ھايۋاننىڭ توساتتىن ئېتىلىپ چىقىپ ، ئۇنى كاپىلا قىلىپ تۇتۇۋالغىنىغا ئوخشاشلا بىر ئىش بولدى) . ئاڭلاشلارغا قارىغاندا ، ئۇ مۇئەللەققە سىلىنغان ئۆيدە ئولتۇرارمىش ، ئۇ ئۆي خۇددى بۇلۇتلار ئارىسىغا سىلىنغان ئوردىغا ئوخشارمىش (ئەلۋەتتە ، بۇ ، ئىسسىق بەلۋاغدا يەر بەك نەم بولغانلىقتىن) ، ئەتراپىنى گۈل ـ گىياھلار ئوراپ تۇرارمىش ، كەڭ بالكوندا تۇرۇپ ئاسماندىكى تۇمەن مىڭ يۇلتۇزلارنى كۆرگىلى بولارمىش (چۈن چى كېيىن ، ئېكۇاتور ئاسمىنىدىكى يۇلتۇزلارنىڭ

ئىنتايىن ئاز بولىدىغانلىقىنى ئۇقتى) .

چۇن چى ھەدەپ ئاشۇ يىراقتىكى ناتونۇش خانلىق دۆلەتنى تەسەۋۋۇر قىلاتتى . خۇش پۇراقلار گۈپۈلدەپ تۇرغان ئىمارەت ۋە ئەر . ئۇ مۇشۇ جاپالىق سەپەر ئاياغلاشسىلا ئاپىسى بىلەن بەختلىك تۇرمۇشقا ئېرىشىدىغانلىقىغا ئىشىنىشكە تىرىشۋاتاتتى .

بۇ دادىسىنىڭ ئۇلار ئۈچۇن چىقارغان تاللىشى . دادامغا ئىشىنىشىم كېرەك ، دەيتتى ئۇ ئۆزىگە . مۇشۇ كۇنلەردە ئۇ توختىماي دادىسىنى چۇشىدى . چۇشىدە دادىسى پۇتۇنلەي كوكۇس دەرىخى ئۆسكەن دېڭىز بويىدا ئۇنىڭغا قاراپ قول پۇلاڭلىتىۋاتارمىش ، ئۇنىڭ ئۇچىسىدىكى كۇمۇش رەڭ زەر يىپتا كەشتىلەنگەن تونى بىردەمدىلا ئۇچۇپ ، يېيىلىپ ، بىر پارچە تەپسىلىي خەرىتىگە ئايلىنىپ قالغۇدەك . بۇ سىرلىق خانلىق دۆلەتنىڭ چىغىر يوللىرى خۇددى ئۆمۇچۇك تورلىرىدەك بىر - بىرىگە كىرىشىپ كەتكەنمىش . چۇن چى قىزىقىۋاتقۇدەك ، تەلمۇرۇۋاتقۇدەك ، لېكىن قىرغاقتا يېقىنلاشقاندا ، ئاشۇ يەردە تۇرغان كىشىنىڭ دادىسى ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۇرەلمەيۋاتقۇدەك .

2

چۇن چىنىڭ بوۋىسى ئەينى يىللاردا خانغا ئەگىشىپ يۇرت ئېلىشقا قاتنىشىپ تۆھپە يارىتاچقا ، بۇيۇك سۈركەردە دەپ نام ئالغان . ئۇنىڭ دادىسىمۇ ئات ئۇستىدە چوڭ بولغان ، ياش تۇرۇپلا تۇتۇقبېگى بولۇپ ، بەش قوشۇنغا باش بولغان .

چۇن چى ئاشۇ تۇتۇق مەھكىمىسىدىكى قەلئە ئىچىدە تۇغۇلۇپ ، نۇرغۇن چاكارلارنىڭ ھىمايىسىدە چوڭ بولغان . دادىسى ئۇنىڭغا بەكمۇ ئامراق ئىدى ، لېكىن پەقەتلا يېقىنلىشىپ باقمىغان . قاتتىق تەرتىپ خۇددى قېلىن پەردىدەك دادىسىنى مەھكەم ئورىۋالغان بولغاچقا ، چۇن چى ئۇنىڭ چىرايىنى زادىلا ئېنىق كۆرۈپ باقمىغان . ئۇنىڭ خاتىرىسىدە ، دادىسى خۇددى يىراقتىكى تاغ چوققىسىدەك ، قارامتۇل كۆكۈچ كۆلەڭگىدىنلا ئىبارەت ئىدى .

بالىلىق چېغىدىكى ئاشۇ سەھەرلەر چۈن چىنىڭ ئېسىدە ، دادىسى ئۇچىسىغا قارا كۆك رەڭدىكى ئوردا تونى كىيگەن ، ئاپىسى ئۇنىڭ ئايىغىدا يۇكۇنۈپ ئولتۇرۇپ ، تاۋار تونىنىڭ پۇرلەشكەن جايلىرىنى تۈزلەيتتى . ئۇنىڭدىن كېيىن دادىسى كۆتۈرەڭگۈ روھ بىلەن دەبدەبىلىك ھالدا ئوردىغا قاراپ ماڭاتتى . ئاشۇ قىسقىغىنا بىر مەزگىللەردە ئاپىسى دادىسىنىڭ ئەڭ ئامراق توقلى ئىدى . كېيىن دادىسى نۇرغۇن ئايالىارنى ئالدى ، ئۇلار ئاپىسىنىڭ ئورنىنى باستى ، خۇددى ئاپىسى دادىسىنىڭ ئەسلىدىكى خوتۇنىنىڭ ئورنىنى باسقىنىدەكلا . ئۇلارمۇ ھەر كۈنى سەھەردە دادىسىنىڭ ئوردا كىيىمىنى تۈزەشتۈرەتتى . توقاللار ئالمىشۇەردى ، بىردىنبىر ئۆزگەرمىگىنى دادىسىنىڭ ئاشۇ كۈمۈش رەڭ زەر يېپتا كەشتىلەنگەن ئوردا تونى . ئۇنىڭغا زادىلا چاڭ ـ توزان قونۇپ قالمىدى .

دادىسى چۈن چىگە بەكمۇ قاتتىق قول ، تەلەپچان ئىدى . بۇ بەلكىم ئۇنىڭ ئاپىسىنىڭ غەزەلخان بولۇپ قالغانلىقىدىن بولسا كېرەك . ئەينى چاغدا دادىسىنىڭ «چىن خۇەيخى ئارامگاھى»دىكى بۇ غەزەلخان قىزنى ئۆيىگە ئېلىپ كېلىشى بەلكىم بىر مەزگىللىك شەيدا بولۇپ ، كۆڭلى چۈشۈپ قالغانلىقتىن بولسا كېرەك . كېيىنچە سەل ئالدىراڭغۇلۇق قىلىپ قويغانلىقىنى ھېس قىلغاندەك بولدى . بۇ غەزەلخان قىزنىڭ كېلىپ چىقىشى نامرات ، كىچىكىدىنلا سەرگەردانلىقتا ئۆتكەن ، گەرچە پەقەت غەزەلخانلىق بىلەنلا تىرىكچىلىك قىلىپ كەلگەن بولسىمۇ ، بىراق ئىشقۇازلىق ، تاماشا سورۇنلىرىدا ئۇزۇن تۇرۇپ كەتكەچكە ، بىر خىل چاكىنلىق سېزىپ كەتكەن ، بۇ ئائىلىگە زادىلا ماس كەلمەيتتى . ئۇ بىر قىز تۇغدى ، چېھرى يېڭى چىققان ئايدەك سۈزۈك ، كۆزلىرى سۇبھىدەك نۇرلۇق ئىدى . دادىسى ئۇنى كۆرۈپ شۇنداق ئامراقلىقى كەلگەن بولسىمۇ ، كۆڭلىنىڭ بىر يېرلىرى غەمدىن خالاس بولالمىدى . بۇ قىز ئاستا ـ ئاستا چوڭ بولدى ، تەقى ـ تۇرقى كېلىشكەن ، ئاۋازى نازۇك ، ئەينى چاغدىكى ئاپىسىدىنمۇ بەك كىشىنى جەلپ قىلاتتى .

دادىسى ئىلگىرى رەمبال چاقىرتىپ چۈن چىگە پال ئاچۇرۇپ باقىقان . ئۇ رەمبال چۈن چىنى كىچىكىدە ناھايىتى بەختلىك ئۆتىدىكەن ، ئەمما چوڭ بولغاندا غېرىبلىقتا ، جاپادا قالىدىكەن ، دېگەنىدى ؛ دادىسى قانداقچىسىگە پاھىشخانا كوچىلىرىدا تەمتىرەپ يۈرگۈدەك ، دەپ سورىغاندا ، رەمبال چەك باسمايدىغان ، چۈشەنگىلىمۇ بولمايدىغان بىرمۇنچە تايىنى يوق گەپلەرنى قىلغانىدى . دادىسىنىڭ ناھايىتى ئاچچىقى كەلگەنىدى ، ئۇنىڭغا ئازراق ئاقچا بېرىپ ، تالا ـ تۈزدە بۇ ھەقتە بىلجىرلاپ يۈرمە ، دەپ تاپىلاپ ، قول ئاستىدىكىلەرگە ئۇنى يولغا سالدۇرۇۋەتكەنىدى .

چۈن چى ئېسىنى بىلگىنىدىن تارتىپ ئۆزىنىڭ قاتمۇقات رېجىم ۋە چەكلىمىلەر ئىچىدە ياشاۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغانىدى . دادىسى ئۇنىڭ ناخشا ئېيتىشىنى ، ئۇسسۇل ئويناشىنى ، سەيلىگە چىقىشىنى چەكلەيتتى ، تېخى ئىنىكئانىسىغا پۈتىنىمۇ بوغدۇرغانىدى . بىراق ، دادىسى يوق چاغلاردا ، چۈن چى پۈتىنى بوغقان ئاق ماتانى ئوغرىلىقچە يېشىۋېتىپ ، ئازادە ئايىغىنى ئالماشتۇرۇپ ، جازا ئۆتەۋاتقان پۈتلىرىنى ئارامىغا قويياتتى . ئاپىسىمۇ ئۇنىڭ تەرىپىنى ئالاتتى ، بەزىدە ئۇنىڭ ئۈچۈن دادىسىدىن تىل ئىشىتەتتى . كۆپ يىللار ئۆتۈپ كەتتى ، چۈن چىنىڭ پۈتلىرى بىر سۈڭمۇ كىچىكلىمەي ، ئەكسىچە دالىدىكى ئوت ـ چۆپلەردەك ئۆز مەيلىچە ئازادە ئۆسۈۋەردى .

3

دادىسىنىڭ مەنسەپ يولى ئىزچىل ئۈڭۈشلۇق بولدى ، كېيىن شاھقا ئەگىشىپ جەنۇبتىن شىمالدىكى يېڭى پايتەختكە كۆچۈپ كەلدى . سەلتەنەتلىك زىجنچېڭنىڭ پۈتكەنلىكىنى تەبرىكلەش كاتتا مۇراسىمىغا قاتنىشىش شەرىپىگىمۇ نائىل بولدى . چۈن چى ھويلىدىكى ئايۋاندا تۇرۇپ ، ئوردا ئالدىدا يېقىلغان سالیوتلارنى كۆردى . ئۇ ئەزەلدىن بۇنداق قىزىغان سورۇننى كۆرۈپ باقمىغانىدى . شۇ كۈنى ئۇنىڭ بۇ شىمالدىكىٔ يېڭى پايتەختكە

كەلگەن ئىككىنچى كۈنى ئىدى . ئۇ بۇ يەرنىڭ قىش كۈنلىرىنى بەكمۇ ياقتۇردى ، لەپىلدەپ يېغىۋاتقان ئاپئاق يۇمشاق قار ئۈستىگە دەسسىگەندە ، خۇددى بۇلۇتلارنىڭ ئۈستىدە مېڭىۋاتقاندەك ھېسسىياتقا كەلدى . ئۇ يانچۇقىغا مۇز سىلىۋېلىپ ، تۇرۇپ - تۇرۇپ تۇتۇپ قويياتتى ، ئۇ خىل كىشىنى مەست قىلىدىغان ، يۇرەككىچە يېتىپ بارىدىغان سوغۇق نېمىدېگەن قالتىس - ھە ! ئاشۇ قىشتا ، ئۇ دادىسى بىلەن قار بوۋاي ياسىغان . شۇ يىلقى قار بەك قېلىن ، دادىسىمۇ خېلى ياش ، قاۋۇل ، ئالىقانلىرىدىن ھور چىقىپ تۇراتتى . كېيىن ئۇ بۇنىڭ تەپچىپ تۇرغان ھاياتىي كۈچ ئىكەنلىكىنى چۈشەندى . بىراق ، نەچچە يىل ئۆتمەيلا دادىسى بۇلارنى يوقاتتى .

شۇ يىلى دادىسى خان تەرىپىدىن تىنچلىق ئورناتقۇچى باش سەركەردە قىلىپ تەينىلىنىپ ، دېڭىز سەپىرىنى باشلىۋەتتى . ئۇلارنىڭ ۋەزىپىسى زىجىنچېڭنىڭ سىلىنغانلىقىنى تەبرىكلەشكە كەلگەن ئەلچىلەرنى ئاپىرىپ قويغاندىن كېيىن ، يىراق دېڭىزدىكى خانلىقلارغا بېرىپ ، ئۇ يەردىكىلەرگە شەرقتە قۇدرەت تاپقان بىر خانلىقنىڭ بارلىقىنى ئۇقتۇرۇپ قويۇش ھەم ئۇ يەردىكى ئەتىۋارلىق ، قىممەتلىك بۇيۇملارنى ئېلىپ كېلىپ خانغا تەقدىم قىلىش ئىدى . دادىسىنىڭ مالايا تاقىم ئاراللىرىغا بېرىشنى خالايدىغان - خالىمايدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى ، دادىسى كەتكەندىن كېيىن ، چۈن چى دائىم دادىسى قالدۇرۇپ كەتكەن دېڭىز قاتنىشى خەرىتىسىنى شىرەگە يېيىۋېلىپ ، ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزىتەتتى : پۇرچاقچىلىك كىچىككىنە ئۇزۇنچاق قۇرۇقلۇق ، ئۇنى ئوراپ تۇرغىنى قاتمۇقات دېڭىز - ئوكيان .

دادىسى دېڭىز سەپىرىگە ئاتلانغان ئاشۇ كۈن چۈن چىنىڭ ھېلىھەم ئېنىق ئېسىدە ، دادىسى ئاشۇ بىللە سەپەرگە چىقىدىغان ئەلچى ، ئاغۇاتلار بىلەن قىزىل رەڭلىك ئوردا تونىنى كىيىپ ، تۆت بۆلەك ئوردا كېمە ئەتىرىتىگە بۆلۈنۈپ يولغا چىقتى . ئۇ يېپەك

سايۇەتلىك چاتما كېمىلەرنى ساغلام ئاتلار دېڭىز ساھىلىغا سۆرەپ ماڭدى . ئىككى كۈندىن كېيىن ، ئۇلار خۇاڭخەي دېڭىزى ساھىلىغا يېتىپ كەلدى .

چۈن چى بويىغا يېتىپ قالغان قىز ئىدى ، بىراق شۇ كۈنى دادىسى تاكى ئايرىلغانغا قەدەر ئۇنىڭ قولىنى چىڭ تۇتۇۋالدى . ئۇ مەڭگۈ ئۇنىڭ ئوماق قىزى ـ دە . دادىسى ئۇنى يېتىلەپ ، دېڭىزدا لەيلەپ تۇرغان چوڭ كېمىلەرنى كۆرسىتەتتى . ئۇ ئۇنداق چوڭ كېمىنى تېخى كۆرۈپ باقمىغانىدى . ھەربىر كېمىدە توققۇزدىن يەلكەن ئورالغان ماچتا بار ئىدى . ئۇ قىزىل رەڭلىك يېپەك يەلكەنلەر ئېچىلغاندا ، كۆيۈۋاتقان قىپقىزىل بۇلۇتلارغا ئوخشاپ قالدى . ئۇ دادىسى چىققان كېمىدىن كۆزىنى ئۇزمىدى ، قەلبى ھاياجاندىن دولقۇنلايتتى . غۇۋا بىر خىل سەزگۈ ئۇنى ئەسكەرتىۋاتاتتى : ئۇ كېمىنىڭ سىياقىنى ئېسىڭدە چىڭ تۇت ، ئۇ دادامنى ئېلىپ كەتتى .

كېمە دادىسىنىڭ كەينىدە ، سۇغا يېرىم چۆككەن ھالدا بىر كۆتۈرۈلۈپ ، بىر پەسىيىپ تۇراتتى ، خۇددى سۇ يۇزىدە قانتىق ئۇيقۇغا كەتكەن مەخلۇقتەك . كېمە ئىتتىرىپ چەتكە قېقىۋاتقان سۇلار خۇددى ئىگىراۋاتقاندەك قىلاتتى . ئۇ ئاۋازلار سىرلىق چاقىرىقتەك ، چۈن چىنى چەكسىز ئىنتىلدۇردى .

چۈن چى كېمىگە چىقىپ كۆرۈپ باقاي دەپ تۇرۇۋېلىۋىدى ، دادىسى رەت قىلماي ، ئۇنى تارتىپ چىقىرىپ كېمىنىڭ ھەممە جايلىرىنى كۆرسەتتى . ئۇ ئۇلارنىڭ تاتلىق سۇ قاچىلىغان ئىدىشىنى كۆردى . ئۇلارنىڭ يېمەكلىكى — گۈرۈچ ، كۆكتات ۋە بېلىقلار تۇراتتى ، يەنە بېلىق تۇتۇشتا ئىشلىتىلىدىغان سۇغۇرمۇ ئېلىۋالغانلىقىنى بايقىدى . ئۇخلايدىغان كېمە بۆلمىسىدە ھەرقايسىسىنىڭ ئېلىۋالغان خاتىرە بۇيۇملىرىنى كۆردى . ئۇلار تېخى پۇراقلىق ئاق چايگۈلىدىنمۇ ئېلىۋاپتۇ ، ئۇلارنى كومزەككە سېلىپ قويۇپتۇ ، بۇ گۈللەرمۇ تاتلىق سۇدىن ئۇلار بىلەن تەڭ

بەھەرلىنىدىكەن . چۈن چى كىمىدىن چۈشۈش ئالدىدا ، ئەڭ ئاخىرقى قېتىم تۆمۈر كومزەكتىن باشلىرىنى چىقىرىپ تۇرغان چايگۇللىرىگە قارىدى . ئۇلار دېرىزە تەكچىسىگە قويۇلغان ، كىمە بىلەن تەڭ تەۋرىنىپ تۇراتتى . قىپقىزىل سىرلانغان دېرىزە تەكچىسىگە چۈشۈپ قالغان نەچچە تال گۈل بەرگى كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىپ تۇراتتى ، خۇددى پارلاپ تۇرغان نۇرلۇق يولتۇزلاردەكلا . ئۇلار ئاشۇنداق تەۋرىنىپلا تۇرىدۇ تاكى دېڭىزغا چۈشۈپ كەتكۈچە . بۇ كىشى ئەسلىمىلىرى سىڭگەن كىچىككىنە كىپەكتەك نەرسىلەر ئەڭ ئاخىر دېڭىزنىڭ ئەڭ چوڭقۇر ، جىمجىت تېگىگە چۆكۈپ كېتىدۇ . چۈن چى ئىختىيارسىز خورسىنىپ قالدى ، ئاندىن كۆڭۈلىكىنى ئۈستۈنرەك كۆتۈرۈپ ، كىمىدىن قىرغاقتا قايتىپ چۈشتى .

كىچىلىك جىسەكچى ئىشتىن چۈشتى ، تاڭ سۈزۈلدى ، كىمىگە قاچىلىنىدىغان ئەڭ ئاخىرقى بىر تۈركۈم بۇيۇملارمۇ قاچىلىنىپ بولدى . كىمە لەڭگەرنى كۆتۈردى . ئالدى بىلەن دېڭىز مۇئەككىلىگە ئاتاپ دۇئا قىلىندى ، ئاندىن قىزىل يىپەك يەلكەن ئېچىلدى . كىمە شەرقىي شىمال شامىلى يېتىپ كېلىشتىن ئاۋۋال تېز سۈرئەتتە يۈرۈپ كەتتى . چۈن چى كىمە خۇاڭخەي دېڭىزىغا چىقىپ كەتكۈچە قاراپ تۇردى . كىمە بىشىدەكى ھېلىقى بالا ـ قازادىن ساقلىنىشنىڭ بەلگىسى بولغان ، پىلدىرلاپ تۇرغان يىلان كۆزىمۇ كۆزدىن يىتتى . چۈن چى ئۆزىنى شۇنچىلىك ھالسىز ھېس قىلدى ، خۇددى پۈتۈن يۈرىكىنى ئاشۇ كىمە ئېلىپ كەتكەندەكلا .

4

دادىسى ۋە كىمە كارۋىنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى ھېچكىم ئۇقالمىدى . قايتىپ كەلگەن كىمە كارۋانلىرىمۇ ھېچقانداق ئىنئامغا ئېرىشەلمىدى . بۇ بىر يىل ئاپەتلىك يىل بولدى . ئوتتۇرا باھاردا بوران ـ چاپقۇن ئەدەپ كېتىپ ، زىجنىچېڭنىڭ ئۇچ قەسرىنى چاقماق سوقتى . ئوت ئالتۇن رەڭ ھەل بېرىلگەن ئۆگزىدىن

يامراپ ، قىزىل تۇۋرۇكلىرگە ، شايى پەردە ، چىملىدىقلارغا تۇتاشتى ... ھەتتا خانىمنىڭ ئويما نەقىشلىك دىۋانلىرىمۇ كۆيۈپ كەتتى . ئوردىدا ئۇششاق - چوڭ بولۇپ نۇرغۇن ئادەم ئۆلدى ، خان بۇنىڭدىن بەك چۆچۈدى . ئۇ ، ئاشۇ بۇيۇك دېڭىز پىلانىم تەڭرىنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرگەن ئوخشايدۇ ، ئاشۇ ئۇقمايدىغان جايلاردا بىلىشكە تېگىشلىك بولمىغان سىرلار بار ئوخشايدۇ ، دەپ قاردى . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، بۇ بىر يىلدا ۋابا تارقالدى ، ئاچارچىلىق بولدى ، دۆلەت خەزىنىسى قۇرۇقدىنىپ قالايلا دېدى . شۇنىڭ بىلەن ، خان قىممەتلىك كېمىلەرنىڭ دېڭىز سەپىرى پىلانىنى توختاتتى . ئاشۇ ساق - سالامەت قايتىپ كەلگەن ۋەزىرلەرمۇ ھېچقانداق ئىنئامغا ئېرىشەلمىدى ، ئەكسىچە ، ئاستاغىنا سىرتىدىكى جايلارغا ئەۋەتىۋېتىلدى ، خۇددى ئۇلار ۋابا تارقتىدىغاندەك .

چۇن چى ناھايىتى تېزلا دادىسىنىڭ خوتۇن - توقاللىرىنىڭ ئۇنىڭ قايتىپ كېلىشىدىن ناھايىتى قورقۇۋاتقانلىقىنى سەزدى . چۇنكى ، دادىسى كەلسىلا ، ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلىنىپ ، خوتۇن - بالىلىرىنى قوشۇپ ياقا يۇرتلارغا ئەۋەتىۋېتىلىشى مۇمكىن . ئۇنداقتا ، قانداقمۇ ھازىرقىدەك چوڭ سارايلاردا مالايلارنى ئىشقا سېلىپ ، راھەت - پاراغەتتە ياشىغىلى بولسۇن . پەقەت ئاپىسىلا ئۇلارغا ئوخشىمايتتى ، كۇن بويى بۇت ئالدىدا كۇجە كۆيدۇرۇپ ، ئۇنىڭ تېزرەك قايتىپ كېلىشىنى تىلەپ دۇئا - تىلاۋەت قىلاتتى . ئۇنىڭ ئۆپكە كېسىلىمۇ بارغانچە ئېغىرلاپ كېتىۋاتاتتى ، ھاۋا ئازراقلا ئۆزگەرسە ، شامال تېگىپ ، قان تۇكۇرگۇچە يۆتىلەتتى . ئۇ ھەمىشە كۇنلىرىنىڭ ئۇزۇن قالمىغانلىقىدىن ئۆكۇنۇپ ، چۇن چىنىڭ دادىسى قايتىپ كەلگۇچە ياشىيالماي قېلىشىدىن ئەنسىرەپلا يۇرەتتى .

كېيىن ئاخىر دادىسىدىن خەۋەر كەلدى ، ئۇ ھايات ئىكەن . مالايا تاقىم ئاراللىرىدىن كەلگەن بىر كېمە خادىمى بىر پارچە خېتىنى ئالغاچ كەپتۇ . ئۇ خېتىدە ، كېمە قارا بورانغا يولۇققاندىن كېيىن بىر قاقاس ئارالغا چىقىپ قالغانلىقىنى ، كېيىن ئۇ يەردىكى

يەرلىك قەبىلە ئاتامانىنىڭ ئۇنى ئېلىپ قالغانلىقىنى ئېيتىپتۇ . ئۇلار ئۇنىڭغا ناھايىتى ياخشى مۇئامىلە قىپتۇ ، يەر ، ئۆي ، چاكار بېرىپتۇ . ھازىر ئۇ ئۇ يەردىكى چەكلىمىسىز ، ئازادە تۇرمۇشنى ياقتۇرۇپ قاپتۇ ، قايتىپ كەتكۈسى يوق ئىكەن . ئۇ ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ كېلىشىنى ئۈمىد قىلىدىكەن . ئۆزىنىڭ مالاي قەبىلە ئاتامانىنىڭ ئوغلىغا قىزىنى بېرىشكە قوشۇلغانلىقىنى ، مۇشۇنداق قۇدىلاشقاندا ئىككى تەرەپنىڭ مەڭگۈ دوستانە ئۆتەلەيدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ .

بۇ چوڭ ئائىلە كىشىلىرى ئۇنىڭ خېتىنى كۆرۈپ بىر ـ بىرىگە قارىشىپلا قالدى . ئۇلار ئۇنى ئېلىشىپ قالغان ئوخشايدۇ ، دەپ قاراشتى . چۈنكى ، ئۇلارنىڭ نەزىرىدە مالايا تاقىم ئاراللىرى بىر قاقاسلىق ، ئۇ يەردىكى ئادەملەرنىڭ ياۋايى ئادەملەردىن ھېچقانداق پەرقى يوق ئىدى . ئۇلار ئۇنىڭ دادىسىنى بۇ يەردىكى ئىشلاردىن خەۋەر تاپقان ئوخشايدۇ ، قايتىپ كەلسە مەنسىپىدىن قالدۇرۇلۇپ ، سۈرگۈن قىلىنىدىغانلىقىنى بىلگەن بولغاچقا ، قەستەن شۇ يەردە قاپتۇ ، ئەمدى يالغۇزلۇق تارتىپ ، ئائىلىسىدىكىلەرنى قايىل قىلىپ ئەكەتمەكچى بوپتۇ ، دېيىشتى .

چۈن چى ئاپىسىنى يۆلەپ ھۇجرىسىغا ئېلىپ ماڭدى . بۇ قېتىم ئاپىسىنىڭ كېسىلى تېخىمۇ ئېغىرلاپ كەتتى ، تېۋىپ ئۇنى كارىۋاتتىن چۈشمەسۇن ، دەپ تاپىلىدى . چۈن چى ئۇنى قولتۇقلاپ چۆلدەرەپ قالغان خانىغا كىردى . ئاپىسى جىنچىراغنى يېقىپ ، شىرە يېنىدا ھېلىقى خەتنى يەنە بىر قېتىم تەپسىلىي ئوقۇپ چىقتى .

ئۇ يۆتەلدىن توختىدى ، لېكىن نەپىسى قىسىلىپ ، شىرەگە ئېگىشىپ ، ئاشۇ خەتلەرگە يۈزلىرىنى يېقىپ يېتىپ قالدى . خېلى ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ ، چۈن چىگە :

— چۈن چى ، بىز دادىڭىزنى ئىزدەپ بارايلى ، بولامدۇ ؟ — دەپ سورىدى .

ئاپىسىنىڭ ئاۋازى خۇددى ئۆتكۈر چوپسىدەك ، قەھرىتان قىشتا قېلىن مۇز تۆتقان كۆل يۈزىدىن بىر يېرىق ئاچتى .

— ماقۇل ، — دېدى ئۇ .

ئـۇ ئـاپـسـىنىڭ سالامەتلىكىدىن سەل ئەنسىرىدى ، لېكىن تـوسـۇمـسـدى . ئۇنىڭ خاتىرىسىدە ، ئاپىسى بۇ ئۆمرىدە ئاساسەن ھـېـچـقانداق قارار چىقىرىپ باقمىغان ، ئىزچىل پاسسىپ ھالدا بـاشـقـىلارنـىڭكىنىلا ئاڭلايتتى ، ئىتائەت قىلاتتى . مالايا تاقىم ئـارالـلـىرىغا بېرىش ئاپىسىنىڭ تۇنجى قارارى . چۇن چى رەت قـىـلىشقا ئامالسىز . ئۇ شۇنچىلىك تېز ماقۇل بولدىكى ، ھەتتا ئۆزىنىڭ نىكاھ ئىشىنىڭمۇ مۇشۇ جاۋاب بىلەن تەڭ بەلگىلىنىپ كەتكەنلىكىنىمۇ بىلەلمەيلا قالدى .

ئۇ ئۇنىڭ ئون يەتتە ياشقا كىرگەن قىش كۇنلىرى ئىدى . ئۇ قىش خېلى ئىللىق قىش بولدى . چۇن چى بېقىۋاتقان توشقىنىنى تـۆتىنچى ھاممىسىغا بەردى ، كەشتىلەپ يېرىم قىلغان ھەمياننى ئاچياۋغا ساقلاپ قويغىن دەپ ئۆتۇندى . ئاشۇ ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان كوتـو (چالغۇ)غا كەلگەندە ، ئاپىسىغا قايتا ـ قايتا يالۋۇرۇپ ، ئىلىۋېلىشقا ماقۇل كەلتۇردى .

ئـۇلارنـىڭ مـالايا ئارىلىغا بېرىش قارارى ئائىلىدىكىلەرنى ئۆرىتۆپە قىلىۋەتتى . ئانا ـ بالا ئىككىيلەن تۇرىدىغان ئۆي ، ئۆي جـاھـازىلىـرى ، ھـەتـتا كـاتـتـا پاشىلىقتىن تارتىپ ئايالـلار ئارىـسـىدا تالاش ـ تارتىشتا قالدى . چۇن چىنىڭ ئاپىسى پەقەت زىـبـۇزىـنـنەتلىرىنى سېتىپ يول تەييارلىقىنى قىلدى . لېكىن ، قـىـزىنىڭ تويلۇق مېلىغا كەلگەندە بېخىللىق قىلماي راۋۇرۇس تـەيـيارلىدى . چۇن چىنىڭ تويلۇق كىيىمىگىمۇ ئەڭ ئېسىلىنى ئالدى .

ئـاپـىـسـىنىڭ كېسىلى بەكلا ئېغىر ئىدى . تېۋىپ ئۇنىڭغا ھېچبولمىغاندا قىشنى ئۆتكۇزۇپ مېڭىشنى تاپىلىدى ، لېكىن ئۇ جاھىللىق بىلەن دەرھال يولغا چىقماقچى بولدى .

ئۇلار يولغا چىققاندا ، چاغان تېخى ئاخىرلاشمىغانىدى . چۇن چـى پـوجاڭزا قالدۇقلىرىغا دەسسىگىنىچە ئاپىسىنى قولتۇقلاپ ، ئـىـشـىك ئالدىدىكى ئات ھارۋىغا چىقتى . چۇن چىنىڭ خىيالى

ئۆتمۇشكە قانات قاقتى . ئەينى ۋاقىتتا دادىسىنىڭ سەپەرگە چىققان ۋاقتىنى نەقەدەر داغدۇغىلىق بولغان ـ ھە ! بىراق ، بۇگۈنكى پىنھانلىق ئاپىسىنىڭ دىتىغا تېخىمۇ ياقسا كېرەك .

5

بەستلىك ئۈچ ئەر كىمە بۆلمىسىگە ئۇسۇپ كىرگەندە ، چۈن چى كارىۋات يېنىدا ئاپىسىنى يۆلىگىنىچە ئاۋايلاپ دورا ئىچۈرۈۋاتاتتى .

بۇ ئەرلەر قارىماققا جۇڭگولۇقتەك قىلاتتى . بىراق ، كۆپ يىللىق سەرسان تۇرمۇش ئۇلارنىڭ سىلىق يۈزلىرىدە قاتتىق قىرلارنى چىقارغاندى . تېنىدىن ئىسسىق بەلۋاغنىڭ ئاچچىق زەنجۈبىل پۇرىقى كېلەتتى . ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىكى ئىشىكتىن تەيىقىڭ بورنى يوپۇرۇلۇپ كىردى ، كېچە ئاسمىنىنى ئاپئاق كۆچلۇك نۇر سىزىپ ئۆتتى ، خۇددى كانىيى يېرىلىپ كەتكەن كەپتەر تەشكىلى بولمايدىغان قارا بۇلۇتلارغا ئۆزىنى ئاتقاندەك .

چۈن چى چۆچۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى ، قىزىق دورا قوللىرىغا تۆكۈلۈپ ، چىنە قولىدىن چۈشۈپ كەتكىلى تاسلا قالدى . ئۆتكۇر ئەر كىشىنىڭ پۇرىقى شىددەت بىلەن ئۇرۇلدى . ئۇلار نەقەدەر ناتونۇش ، نەقەدەر قارام ـ ھە ! ئوردىدا چوڭ بولغان چۈن چى ئىلگىرى بۇنداق ئەھۋالغا زادىلا يولۇقۇپ باقمىغانىدى . ئۇچ ئەر غايىبتىن چۈشكەن تاشتەك ئۇنىڭ دۇنياسىغا بۆسۇپ كىردى ، ئۇ كۆزلىرىنى چەكچەيتكىنىچە ئۇلارغا قاراپلا قالدى ، خۇددى قانداقتۇر بىرنېمە كۆكرىكىنى بېسىۋالغاندەك ، تىنىقى يېتىشمەي ، ئاغزىنى چوڭ ئېچىپ چۆكتۇر نەپەس ئالدى .

بىر ئەر ئۇنىڭ قولىدىن تارتقىنىچە سىرتقا ئېلىپ ماڭدى . ئۇنىڭ قولىدىكى دورا ئاپىسىنىڭ قاقشال قوللىرىغا تۆكۈلدى . ئاپىسى يېنىككىنە مىدىرلىدى .

قاراقچىلار چۈن چىنىڭ تويلۇقلىرى سېلىنغان ساندۇقنى ئاچقاندا ، ئىچىدىكى زىبۇزىننەتلەرنى كۆرۈپ كۆزلىرى پارقىراپ

كەتتى . لېكىن ، ئۇلار بۇغا مۇڭگۈزى ، ئادەمگىياھ ، ئېسىل لۇڭجىڭ كۆك چېيى دېگەنلەرنى بىلمىسە كېرەك ، ئۇلارنى يەرگە چېچىپ ، خالىغانچە دەسسەپ يۇرەتتى .

دېڭىز قاراقچىلىرى كېمىدىكى دارچىنگۇل ھارىقىنىڭ ئېغىزىنى ئېچىپ تەبرىكلىمەكچى بولدى . خۇشبۇي ھاراق بۇ كىشىنى مەست قىلىدىغان ئاخشام بىلەن تولىمۇ ماس كەلگەنىدى . خوشە ، بىچارە گۇزەل . ئۇلار چۇن چىنىڭ بوينىنى قىسىپ تۇرۇپ ، دارچىنگۇل ھارىقىنى ئۇنىڭ ئېغىزىغا توشقۇچە قۇيدى . نازىنىن بوينىنى قايرىۋەتكەن ئاق قۇدەك تىركەشتى ، تۇرۇۋالغان سۇمبۇل چاچلىرى چۇۋۇلۇپ چۈشتى . ئالاقزادە بولۇپ كەتكەن تال ـ تال چاچلار ئەرنىڭ ئالىقانلىرىغا تېگىپ ، ئۇنىڭ ھېسلىرىنى غىدىقلىدى . ئۇلار بارماق ئويۇنى ئويناپ ، كىمنىڭ ئاۋۋال ئۇ قىزغا ئېگە بولىدىغانلىقىنى بېكىتىشتى .

يېڭىۋالغىنى يېشى ئەڭ كىچىك ئاشۇ «لى لىي» بولۇپ چىقتى . ئۇلار ئۇنى شۇنداق ئاتايدىكەن . ئىككى ئاكىسى لى لىيىنى مازاق قىلدى ، چۈنكى بۇ ئۇنىڭ تۇنجى قېتىمى ئىدى . ئۇ شۇنداق ئورۇق ، كۆزلىرىدىن خىجىللىق چىقىپ تۇراتتى . بۇ ئۇنىڭ ئاكىلىرى بىلەن تۇنجى قېتىم دېڭىزغا چىقىشى ئىدى .

ئۇ ئاستا ـ ئاستا ئۇنىڭ ئۇستىگە ياتتى ، بىراق چۇن چىنىڭ مۇزدەك تېنى ئۇنىڭغا تەگكەندە ، بىر تىترەك ئولىشىپ ، ھېلىقى نېمىسى چۆچۈپ كەتكەن تىيىندەك قورۇلۇپ قالدى . ئاكىلىرى قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى . ئۇنىڭ يۇزلىرى ئۆپكىدەك قىزاردى . ئۇلار ئۇنى ئورنۇڭدىن تۇرۇپ قاراپ تۇر ، دەپ ، ئۆزلىرى ئۇلگە كۆرسەتمەكچى بولدى . ئۇ ناھايىتى ئوڭايسىزلانغان ھالدا ئورنىدىن تۇردى .

ئىككىنچى ئاكىسى ئۇنىڭ تېنىگە كىرگەن چاغدا ، لى لىي قىزچاقنىڭ ئېچىنىشلىق چىرقىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلىدى ، ھەتتا قانىنىڭ ھىدىنىمۇ پۇرىدى . قىزچاقنىڭ كۆڭلەكلىرى يىرتىۋېتىلدى ، بوينىدىكى مارجانلىرى ئۇزۇلگەندە ، خېلى ئېگىزگە

قاڭقىپ چىقىپ ، قىزچاقنىڭ ئاپئاق بەدىنىگە يېنىپ چۈشكەندە ، دانە ـ دانە يامغۇر تامچىلىرىغا ئوخشاپ قالدى . بۇ كۆرۈنۈش گەرچە ناھايىتى قەبىھ بولسىمۇ ، بىراق قانلارنى ئۈرغۈتۈپ ، ھاياجانغا سالىدۇ . لى لىيېنىڭ بەدەنلىرى چىڭىدى . ئۇ ئۆزىنىڭ ھېلىقى تىيىنىنىڭ ئاستا ئۆڭكۈردىن چىقىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى .

ئىككىنچى ئاكىسى قىزچاقنىڭ ئۈستىدىن تۈرغىنىدا ، ئۇنىڭ ماتا ئىشتىنىغا قىزچاقنىڭ قېنى يۇقۇپ قالغانىدى . ئۇ قانىنىڭ رەڭگى ناھايىتى سۇس بولۇپ ، ئىشتانىنىڭ ئېغىدا ، دەل ئوتتۇرىسىدا ، ئۇۋلاپ قويغان گېنىتسىئانا گۈلىدەك ، قىزغۇچ شىرنىلىرى ئەتراپقا يېيىلىپ تۇراتتى . لى لىيې قان داغلىرىغا بىردەم قاراپ قالدى ، ئۇلار بارا ـ بارا كېڭىيىپ ، قېنىقلىشىپ ، كۆزگە تېخىمۇ ئېنىق چېلىقىۋاتاتتى ، خۇددى ئۇنىڭغا تىكىلگەن يامان كۆزلەردەك ، ئۇنىڭ مەغلۇبىيىتىنى ئەسكەرتىۋاتقاندەك قىلاتتى .

6

چۈن چىنىڭ ئاپىسى ، ئاشۇ كېسەل چىرمىۋالغال ئايال كارىۋاتتىن تەسلىكتە چۈشۈپ چىقتى . ئۇنىڭ قانچىلىك غەيرەت قىلىپ نىمجان تېنىنى سۆرەپ چىققانلىقىنى كىمۇ ھېس قىلالىسۇن . ئۇ ئۆمىلەيتتى ، قان ياندۇراتتى . بىرىنچى بولۇپ كۆزىگە چېلىققىنى ، پالوبىدا يانقان ، قان تامچىلاپ تۇرغان قىزنىڭ تېنى بولدى . ئۇ بىر تىنىۋېلىشقىمۇ ئۇلگۈرمەي ، بۇ كۆزنى كۆيدۇرىدىغان قانلاردىن زەخمىلەندى ، ھەتتا غەزەپلىنىشكىمۇ ئۇلگۈرمىدى . بۇ قورقۇنچلۇق مەنزىرە ئۇنى تۇگەشتۇرۇۋەتتى . ئۇ ئىشكىنى تاتىلاشتۇرۇپ ئارانلا تۇتۇۋالدى ۋە ئازابلىق يىغلىۋەتتى . ئۇ ئۆزىنىڭ نېمە قىلىشىنى ، قانداق قىلسا قىزنىڭ ئازابىنى يەڭگىللىتەلەيدىغانلىقىنىمۇ بىلەلمىدى . ئۇ يىغلىغاچ ئۆمىلەپ بېرىپ چۈن چىنى قۇچاقلىدى .

— بىز يەنە دادامنى ئىزدەپ بارامدۇق ؟ — چۈن چى ئۇ

ئالەمدىن ئاستا ـ ئاستا قايتىپ كېلىپ ، كۆزلىرىنى ئېچىپ سورىدى ئاستاغىنا .

ئاپىسى ئوتتەك قىزىق پېشانىسىنى چۈن چىنىكۈ يۈزلىرىگە يېقىتىى ، ئازابتىن ئۇنسىز تارىلاپ ياش تۆكتى . بەلكىم ئاشۇ دەقىقىلەردە ئۇ ھەقىقەتەن پۇشايمان قىلغان بولسا كېرەك . ئەگەر ئۇ جاھىللىق قىلىپ بارمىسا دەپ تۇرۇۋالمىغان بولسا ، چۈن چىمۇ بۇ خورلۇققا ئۇچرىماس ئىدى . بىراق ، ئۇ ناھايىتى تېزلا ئۆزىنىڭ مۇنداق قىلماسلىقى كېرەكلىكىنى ھېس قىلدى ، بالا ـ قازا ئالدىدا ئاجىزلىق قىلغانلىقىدىن نومۇس قىلدى .

— بارمىز ، — دېدى باش لىڭشىتىپ .

— يوقال ! — ئەر كىشى قولىنى سوزۇپ چۈن چىنىكۈ ئاپىسىنى چۈن چىنىكۈ يېنىدىن تارتىپ تاشلىۋەتتى . ئايال يەردە بىر يۇمىلاپ ، تېزدىن ئۆمىلەپ كېلىپ ئەرنىڭ ئالدىدا يۇكۇندى ، ئۇنىڭغا باش ئۇردى ، ئۇنىڭدىن قىزىغا رەھىم قىلىشىنى ئۆتۈندى . ئەر ئۇنىڭغا گەپ قىلغۇدەك پۇرسەتمۇ بەرمىدى ، ئۇنى ئىككى تېپىك بىلەن ۋادەك يېنىغا ئوچۇرۇۋەتتى .

چۈن چى «ئاپا» دەپ چاقىرىشقىمۇ ئولگۇرمىدى ، ئەر كىشى ئۇنىڭ ئۇستىگە ئارتىلدى . ئۇ ئاغرىققىمۇ ، خورلۇققىمۇ چىدايتتى ، پەقەت ئاپىسىنى ئامان قويۇشنىلا ئۈمىد قىلاتتى . ئولار ھايات قالغاندىلا ، بىر ئامال قىلىپ قېچىپ قوتۇلۇپ مالايا ئارىلىغا دادىسىنى ئىزدەپ بارالايدۇ . بىراق ، چۈن چى بۇلارنى ئاپىسىغا دېگۈچە ، ئاپىسى ئۆمىلەپ كېلىپ ھېلىقى ئەرنىڭ پۇتىنى تارتتى ، ئۇنى قىزىنىڭ ئۇستىدىن تارتىپ چۇشۇرمەكچى بولدى . ئەر تازا ھۇزۇرلىنىۋاتسا ، بىراۋنىڭ دەخلى قىلىشىغا چىدىيالمىدۇ . ئۇ سەت ۋارقىرىغىنىچە بىر پۇتى بىلەن ئايالىنىڭ كۆكرىكىگە كۇچەپ تەپتى . ئايال ئۇنىڭ پۇتىغا بىرمۇنچە قان قۇسۇۋەتتى . ئۇنىڭ كەيپى ئۇچۇپ ، ئىككى ئىنىسىغا ئۇنى كېمىدىن تاشلىۋېتىگىلار ، دەپ بۇيرۇق قىلدى .

چۈن چى چىرقىرىغىنىچە ئۇنىڭ ئاستىدا تىركەشتى . ئۇ بايا

ئۆزىگە زوراۋانلىق قىلغان ئەرنىڭ ئاپىسىنى مۇرىسىگە ئارتىپ ، ۋادەك تەرەپكە كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى . ئۇ پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۇستىدىكى ئەرنى ئىتتىرىپ چۈشۈردى ، لېكىن ئۇلگۈرەلمىدى . ئۇ ئاپىسىنىڭ ئورۇق تېنىنىڭ سۇنغان ھەسەن ـ ھۈسەندەك بوشلۇقتا بىر پۇلاڭلاپلا ، دېڭىزغا چۈشۈپ كەتكىنىنى كۆردى . ئۇنىڭ كاللىسى قۇيقۇرۇق بولۇپ قالدى ـ دە ، ھوشىدىن كەتتى . كېيىن ھېلىقى ئەر يەنە ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ، ئۇنى مىجىدى . لېكىن ، ئۇ ھېچىنېمىنى سەزمىدى . ئۇ شۇ يەردە ئوڭدىسىغا ياتاتتى ، ناھايىتىمۇ ئاجىز ، خۇددى نېپىز ئۆسۈملۈك يېپىنچىسىغىلا ئوخشاپ قالغان ، كائىنات بىلەن بىر گەۋدە بولۇپ كەتكەندى . ئۇنىڭ چىرايىمۇ ناھايىتى خاتىرجەم بولۇپ قالغاندى . ئۇنىڭ ئاغرىق سېزىمىنى كائىنات سۈمۈرۈپ كەتكەن بولسا كېرەك .

لى لىيې شۇ يەردە تەشۋىشلەنگەنچە تۇرۇپ قالدى ، قىزچاققا يەنە قاراۋېرىشكە چىدىماي ، دۇمبىسىنى قىلىپ دېڭىزغا قارىۋالدى . دېڭىز يۈزى شۇنچىلىك تىنچ ئىدى ، تاشلىۋېتىلگەن ئايالدىن ئەسەرمۇ يوق ، ئۇنى پۈتۈنلەي يۇتۇۋەتكەن بولسا كېرەك . ئۇ تۇيۇقسىز ئۆزىنى ناھايىتى قورقۇنچاق ھېس قىلدى . بايا ئىككىنچى ئاكىسى ھېلىقى ئايالنى دېڭىزغا تاشلىۋەتكەندە ، چۈن چىنىڭ چىرقىرىغىنىنى ئاڭلاپ يۈرىكى جىغىدە قىلىپ قالغاندى . ئۇ ئادەم ئۆلتۈرگەن مەيدانلارنى جىق كۆرگەن ، لېكىن نېمىشقىكىن بۇ قېتىم كۆڭلى بەك يېرىم بولدى .

ئارقىسىدا ئاكىسى ھايۋانلاردەك ھاسىراۋاتاتتى ، ئۇ يۈقىرى پەللىگە چىقىپتۇ ـ دە ؟ ئۇنداق يېنىدا ئادەم بار ـ يوقلۇقىغىمۇ پەرۋا قىلمىغان ھۆزۈرلىنىش نەقەدەر بەتبەشىرە ـ ھە ! ، لى لىيىنىڭ تۇيۇقسىز قېنى قىزىدى ، يۇگۈرۈپ بېرىپ ئۇنى يولقۇشلاپ تارتىپ ، ئۇنىڭ ئاستىدىكى ئولجىنى ئازاد قىلغۇسى كەلدى . لېكىن ، ھېچنېمە قىلمىدى ، پەقەت ئاستاغىنا كېمە بۆلمىسىگە كىرىپ كەتتى .

7

ئاياغلاشتى . يامغۇر تۆكۈلۈشكە باشلىدى .

يامغۇر بارغانسېرى كۈچەيگىلى تۇردى ، بېخىل تەڭرى يۇلتۇزلارنىمۇ تىقىۋالدى ، مەيۈس ئاسمان قاپقاراڭغۇ . بۆلمە ئېشىكى ھېم يېپىلدى ، دېڭىز قاراقچىلىرى ئاغرىنىشتى ، تىللاشتى ، ئەمما بەك ھېرىپ كەتكەچكە ، ھايال ئۆتمەيلا قاتتىق ئۇيقۇغا كەتتى .

چۈن چى ئاستا ـ ئاستا ھوشىغا كەلدى ، ئۆزىنىڭ ئىككى قولى بېشىدىن ئېگىز قىلىپ باغلىنىپ ، باپكارنىڭ موكىسىدەك بىر بۇلۇڭغا تاشلاپ قويۇلغانلىقىنى كۆردى . ئازراقمۇ يورۇقلۇق يوق ، ھەتتا ئاۋۇ نەچچە ئەرنىڭ نەدە ياتقانلىقىنىمۇ كۆرگىلى بولمايتتى . ئۇلارنىڭ خورەك ئاۋازىدىن ياتقان ئورنىنى پەرەز قىلدى .

«ئاپام ئۆلدى» دېدى ئۇ ئۆزىگە ، ياشلىرى بۇلدۇقلاپ چىقىشقا باشلىدى . ئاپىسىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قېتىم ئۇنىڭ پېشانىلىرىنى سىلىغان قىياپىتى كۆز ئالدىغا كەلدى . نەقەدەر راھەت ـ ھە ! ئۇنىڭدىن دادىسىنىڭ يېنىغا يەنە بارامدۇق ، دەپ سورىغاندا ، ئاپىسى قەتئىيلىك بىلەن «بارىمىز» دېگەن ئەمەسمىدى . ئۇنىڭ جاۋابى شۇ قەدەر تەمكىن ۋە قەتئىي ئىدىكى ، ئاشۇ مىنۇتلاردا ، چۈن چىمۇ ئۆزلىرىنىڭ تېزدىنلا بۇ خېيىمخەتەردىن قۇتۇلىدىغانلىقىغا ئىشىنىپ قالغانىدىغۇ .

ئۇ ئاپىسىنى مەڭگۈ دادىسىنىڭ يېنىغا ئاپىرالمايدۇ ، ئاپىسىنىڭ دادىسى بىلەن كۆرۈشكەندە قىلىدىغان خۇش تەبەسسۇمنىمۇ مەڭگۈ كۆرەلمەيدۇ ، ھايات ئاخىرلاشتى ، ھەممە كۆككە سورۇلدى .

ئۇ قىيپاش بولۇپ ، ئېغىزىنى ياغاچ تامغا چاپلىۋالدى .

ئەمما ، بۇ كىچە ئۇنىڭ ئويلىغىنىدەك ئۇنچىلىك تەستە ئۆتمىدى ، چەكسىز قاراڭغۇلۇق ۋە ئۇمىدسىزلىك ئىچىدىن تۇيۇقسىز بىر قول ئۇنىڭغا سۇنۇلدى ، ئۇنىڭ بارماقلىرىغا تەگدى .

ئۇ خۇددى گۈل بەرگىدەكلا يېنىك ئىدى . ئۇ ئەندىكتى ، ھەربىر مويلىرى تىك تۇرۇپ كەتتى . بۇ چۈشمىدۇ ؟

بىراق ، ئەتراپ قۇيقۇرۇق ، مۇدھىش قاراڭغۇلۇق قاپلىغان . چۈن چى خورسىندى ، قەلبى يەنە قايغۇدىن مۇزلىدى . بىراق ، ھېلىقى قول يەنە ئاستا ـ ئاستا پەيدا بولدى ، ئۇنىڭ قوللىرىنى چىڭ سىقتى . بۇ ئىللىقلىق تولىمۇ ئۇشتۇمتۇت ۋە مۇجمەل كەلدى ، ئۇ مايماك ، ئۇ يۇلتۇز... بۇلار چۈن چى ئېسىگە ئالالايدىغان بارلىق يورۇقلۇققا ۋەكىللىك قىلالايدىغان نەرسىلەر . ئۇ ئۇلارغا مۇھتاج ، قولنىڭ ئېگىسى ۋە مۇددىئاسىنى بىلىشكىمۇ تەخىر قىلالمىدى .

ئۇ قوللىرىنى ئاستا سۈندى...

ناتونۇش بارماقلار ئۇنىڭ ئالىقانلىرىدىن بارماقلىرىغىچە سىلاپ ئۆتمەكتە ، ئۇ تەگكەنلىكى جايلار كۆيمەكتە ، قايتا تىرىلمەكتە . بۇ سېھىرلىك قول پەند ـ نەسىھەت تارقاتقىلى كەلگەندەك ، قۇدرەتلىك ھاياتنى كۈچ ۋە ئىرادىنى دەل بۇلاردىن ۋاز كەچمەكچى بولۇپ تۇرغان قەلبكە يەتكۈزمەكتە ، ھەربىر كىچىككىنە تەۋرىنىشلەر بىر تۇتام ئوت ياندۇرماقتا . ئۇ ئاخىر يىغلىۋەتتى . بارماقلار ئىشەنچ بىلەن سۈنۈلۈپ ، بارماقلارغا چىرمىشىپ كەتتى ، كېمىنىڭ چايقالغاندىكى رېتىمىغا قېتىلىپ كەتتى . سۈنۈلغان قوللارنى كۆرگىلى بولمايدىغان بۇ گۆرىستان كېچىدە ، ئەرلەرنىڭ كۆڭۈلنى ئىلەشتۇرىدىغان خورەك ئاۋازىنى ، ئازاب ـ ئوقۇبەتنى ، ئار ـ نومۇسنى تېشىپ ئۆتكەن بىر ئۇرۇقتىن بىر دانە ئاپپاق نېلۇپەر ئېچىلدى ...

8

چۈن چى ئويغانغاندا تاڭ ئەمدىلا يورۇغان ، يامغۇرمۇ توختىغانىدى . بىرەيلەن دېرىزىنى ئاچتى ، غۇۋا قۇياش نۇرى ئۇنىڭ بەدىنىنى يورۇتتى ، ئۇ ئالىقانلىرىدىن تەر چىقىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى ، خۇددى قانداقتۇر بىر نەرسە ئۇ يەردە ئېرىۋاتقاندەك

قىلاتتى . ئۇ تۇنۇگۇن كېچە ئالىقانلىرىدا قالغان پۇراقنى پۇرىدى ، ئۇنىڭ راست ـ يالغانلىقىنى پەرق ئەتمەك تەس ئىدى .

لى لىي دېرىزە يېنىدا ئولتۇراتتى . ئۇ دېرىزىدىن بېشىنى چىقىرىپ يىراقلارغا نەزەر سالدى . قالغان ئىككى ئەر تېخىچە قاتتىق ئۇخلاۋاتاتتى ، خورەك ئاۋازى بىرىنىڭكىگە يەنە بىرىنىڭ ئۇلىنىپ چىقىۋاتاتتى . چۈن چىنىڭ كۆزلىرى ئۇنىڭ ئالىقانلىرىغا چۈشتى . ئۇ بۇ قوللاردىن تۇنۇگۇن كېچە ئۆزىنى يىغلاتقان پۇراقنى تېپىشقا ئۇرۇنۇۋاتاتتى — بۇ بىر ئەمگەك قىلغان قول ، بوغۇملىرى قوپال ، ھەم چوقۇم ئادەم ئۇرۇپ باققان قول ، ئۇستىدە سەكسەنپۇتتەك يول ـ يول تاتۇقلار بار . چۈن چى ئاشۇنداق تىكلىپ قاراپ تۇراتتى . دەل بۇ چاغدا ئۇ دېرىزىدىن يېرىم چىقىرىپ تۇرغان بەدىنىنى ياندۇرۇپ كىردى — ئەسلىدە تېشىدا سىم ـ سىم يامغۇر يېغىۋاتقان سۇ تامچىلىرى قونۇپ قاپتۇ ، يۈزىمۇ ھۆل ، ئەمما كۆزى شۇنچە نۇرلۇق .

— دېڭىز تاشقىنى كېلەي دەپ قاپتۇ . نەچچە چوڭ كېمىنىڭ ئاگاھلاندۇرۇش بايرىقى چىقىرىپ قويغانلىقىنى كۆردۇم ، — دېدى لى لىي چۈن چىگە قاراپ ئاستاغىنا .

— سىلەر دېڭىز قاراقچىلىرىمۇ دېڭىز تاشقىنىدىن قورقامسىلەر ؟ — دېدى چۈن چى تەنە قىلىپ .

— كىچىك ۋاقتىمدا ، ئاتا ـ ئانام ئۆلۈپ كەتكەندە ، بەك قورقۇپ كەتكەن ، ئۇلارنى دېڭىز تاشقىنى ئېلىپ كەتكەندى .

كۆز ئالدىدىكى بۇ بالىنىڭ گۆدەكلىكى تېخى يوقالمىغان ، ئەمدىلا ئون ئالتە ـ ئون يەتتە ياشلار چامىسىدا بولسا كېرەك . دېڭىز قاراقچىسى بولغۇدەك ھەيۋىسىمۇ يوق ، تېخى تولۇق نىقابلانمىغانىدى . چۈن چى ئۇنىڭغا سەپسېلىپ قارىدى . ئۇ ئۇنىڭ جىسمىدىن مەلۇم بىر خىل ئاجىزلىقنى ئىزدەۋاتاتتى . بىر خىيال چۈن چىنىڭ كاللىسىدىن يالت قىلىپ ئۆتتى : بەلكىم مۇشۇ يەردىن قول سالسام بولار .

چۈن چى بوغۇق ئاۋازدا ئۇنىڭغا :
— ئەسلىدە سىز يېتىمكەنسىز ـ دە ، — دېدى .
لى لىيې بۇرۇلۇپ ئۇنىڭغا قارىدى :
— شۇنداق ، بىراق بىزنىڭ قالتىس بىر ئاكىمىز بار ، ئۇ مېنى بېقىپ قاتارغا قاتتى . بىز تۆت ئاكا ـ ئۇكا ، شۇنچە يىللاردىن بۇيان جاپادىمۇ ، ھالاۋەتتىمۇ بىرگە بولۇپ كەلدۇق ، زادىلا ئايرىلمىدۇق .
— سىز دەۋاتقان «ھالاۋەت» كىمە بۇلاپ ، ئادەم ئۆلتۈرۈش ، ئايالالارنىڭ نومۇسىغا تېگىشمۇ ؟
ئۇلار بىر ـ بىرىگە قارىشىپ تۇراتتى .
— سىز ئويلىغاندەك ئەمەس . بىزنىڭ چوڭ ئاكىمىز قەبىلە ئاتامانى . بىزنىڭ قەبىلىمىز ئىنتايىن باي ، دائىملا دېڭىزغا چىقىپ بۇلاڭچىلىق قىلمايدۇ ، پەقەت يېقىندا قەبىلىمىز باشقا قەبىلە بىلەن ئۇرۇشۇۋاتقاچقا ، چوڭراق كىمىگە ئېھتىياجلىق بولۇپ قالدۇق . شۇڭا چوڭ ئاكام بىزنى دېڭىزغا چىقارغانىدى ، — لى لىيې نېمە ئۈچۈن بۇ گەپلەرنى ئۇنىڭغا دەۋاتقانلىقىنى بىلمەيتتى ، ئۇنى ئۆزىنى قىلمىغان ئەسكىلىكى قالمىغان دېڭىز قاراقچىسى ، دەپ قالمىسۇن دەپ ئۈمىد قىلىۋاتسا كېرەك .
— كىمە بۇلىساڭلارغۇ بوپتۇ ، نېمىدەپ ئادەم ئۆلتۈرىسىلەر ؟ سىلەر ئاپامنى ئۆلتۈرۈۋەتتىڭلار... — چۈن چىنىڭ ئاۋازى بوغۇلدى .
— چۈنكى سىلەر خەنزۇ ـ دە . ئاۋۇ ئاكىلىرىم خەنزۇلارنى كۆزگە ئىلمايدۇ ، — دېدى لى لىيې .
— چۈشىنەلمىدىم ، ئەجەبا سىلەرنىڭ ئەجدادىڭلار جۇڭگودىن كەلمىگەنمۇ ؟ بىزنىڭ ئەجدادىمىز بىرغۇ .
— ياق ، بىزنىڭ ئانىمىز ئالىي مەرتىۋىلىك دانا ۋۇزۇ مىللىتىدىن ، بىز مۇشۇ ماكانىمىزنىڭ خوجايىنى ، خەنزۇلارنىڭ ھەممىسى بىزنىڭ قۇلىمىز .
— سىز خەنزۇلارنىڭ خاندانلىقىنىڭ قانچىلىك چەكسىز ۋە بۇيۇكلۇكىنى كۆرۈپ باقمىغان ، خان ئوردىمىزنىڭ قانچىلىك

سەلتەنەتلىك ۋە ھەيۋەتلىكلىكىنىمۇ بىلمەيسىز !

— بولدى ، بىلىشىمىنىڭ ھاجىتى يوق . مەن پەقەت سىلەر خەنزۇلارنىڭ سەركەردىسىدىن تارتىپ ئاياللىرىغىچە تۈتۈلۈپ بىزگە قۇل بولغانلىقىنى بىلىمەن .

لى لىپې بىلەن چۈن چى قايتا ئېغىز ئېچىشمىدى ، خۇددى ناھايىتى كەڭ دەريا ئۇلارنىڭ ئارىسىدا توغرىسىغا ياتقاندەك ، ئىككىسى ئىككى قىرغا بۆلۈۋېتىلگەندەك ھالەت شەكىللەندى .

9

— بەك توڭلاپ كېتىۋاتىمەن ، تىترەۋاتىمەن ، — بىردەملىك سۈكۈتتىن كېيىن چۈن چى جىمجىتلىقنى بۇزدى .

لى لىپې بېشىنى كۆتۈرۈپ ، قان تولۇپ قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا قارىدى . ئۇ بىر كېچە تۇزۇك ئۇخلىماپتۇ ، دەپ ئويلىدى چۈن چى . ئۇنىڭ كۆزلىرى يەنە ئۇنىڭ قوللىرىغا چۈشتى .

— سىلەر مېنى قانداق قىلماقچى ؟

— بەلكىم قەبىلىگە ئېلىپ كېتەرمىز ياكى ... — لى لىپې داۋامىنى ئېغىزىدىن چىقىرالمىدى .

— ياكى يېرىم يولدا مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىسىلەر ، شۇنداقمۇ ؟ — چۈن چى ئاچچىق كۈلدى .

لى لىپې ئۇندىمىدى ، چىرايىدا ئازراق قايغۇ ئەكس ئەتتى . بىردەمدىن كېيىن ئۇ يېنىككىنە ئۇھ تارتىپ قويۇپ ، چۈن چىگە قاراپ كەلدى ، كېمە سەل ـ پەل لەپەڭلەپ ئادەمنىڭ كۆڭلىنى سەل غىلىغىتاتتى . چۈن چى بۇ مەزمۇت قەدەملىك ياشقا قارىدى ، ئۇنىڭ قاۋۇل ئۇستىخانلىرىغا تېخى مۇسكۇل يېتەرلىك قونمىغان ، ئوشۇق ۋە تىزلىرىدىكى يۇمىلاق سۆڭەكلەرمۇ ئالاھىدە كۆزگە چېلىقاتتى .

«بۇ بىر ھاياتىي كۈچكە تولغان بەدەن ئىكەن ، — دەپ ئويلىدى چۈن چى ، — ھەرگىزمۇ ئاۋۇ ئىككى ئاكىسىغا ئوخشىمايدىكەن . ئۇلارنىڭكىنى ئاللىقاچان چاڭ ـ توزان ۋە مايلار قاتمۇقات قاپلاپ

كېتىپتۇ ، يەنە ئۆسۈشى مۇمكىن ئەمەس ، ھەتتا ئەركىن نەپەس ئېلىشىمۇ تەسكە چۈشكۈدەك . »

تۇنۇگۈنكى خورلۇقتىن كېيىن ئاغرىق ئازابى ئاستا ـ ئاستا تاردى . خۇپيانە بىر ئىشىك چۈن چىگە ئېچىلىۋاتاتتى . سۆيگۈ ـ مۇھەببەت دېگىز دولقۇنلىرىدەك شىددەت بىلەن بۆسۈپ كىرىپ ، ئۇنىڭ قەلبىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا يېغىلماقتا . سۆيگۈ دولقۇنلىرى بىر ـ بىرىگە گىرەلەشتى — يىگىت ئىشتىنىنىڭ پۇچقاقلىرىنى تۇرۇۋالغان ، قوڭۇر رەڭ تېقىملىرىغا قويۇق ، تەكشى تۇكلەر ئۆسكەن ، بىرنەچچە جايدا غىل ـ پال كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان تاتۇقلار ئۇنى تېخىمۇ قاۋۇل كۆرسىتىپ تۇراتتى . چۈن چىنىڭ كۆزلىرى مىجىر ـ مىجىر تۇكلەرنىڭ ئاستىدىكى چىڭ ، ھاياتىي كۇچ يوشۇرۇنغان ئەتلەرنى كۆردى .

ئۇ چۈن چىنىڭ ئالدىغا كېلىپ بىرنېمە دېمەكچى بولدىيۇ ، توختاپ قالدى . چۈن چى ئۇنىڭ بۇغدىيىكىنىڭ نەچچە قېتىم لىكىلداپ توختىغانلىقىنى كۆردى . چۈن چىنىڭ كۆزلىرى ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلىپلا تۇراتتى . ئاشۇ نۇرلۇق كۆزلەردىن ئۇنىڭ چوقۇم بىر ئىللىق ئۆڭكۇر ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۇردى . چۈن چى پەس ئاۋازدا :

— بۇياققا كېلىڭ ، — دېدى .

يىگىت چۈن چىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى . ئۇ يەردە يانپاشلاپ ياتقان چۈن چىنى يۆلىمەكچى بولدىيۇ ، سۈنۈپ بولغان قوللىرىنى تارتىۋالدى . چۈن چى مېھرىلىك كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا باقتى :

— سىز ئىنىمنى ئەسلەتتىڭىز ، ئۇنىڭ قاش ـ كۆزلىرى سىزنىڭكىگە ئوخشايدۇ ، نەچچە ياشقا كىردىڭىز ؟

— ئون ئالتىگە .

— ھە ، سىز ئۇنىڭدىن چوڭراقكەنسىز ، — چۈن چىنىڭ بېشىدىن ئۈستۈن قىلىپ باغلاپ قويۇلغان قوللىرى سىلكىندى . ئۇ لى لېيىنىڭ ئىككىلىنىپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراپ ئاچچىق

كۆلۈمسىرىدى :

— مەن پەقەت يۇزلىرىڭىزنى سىلاپ باقاي دېگەن . ئىنسانى كۆرمىگىنىمگە بەك ئۇزۇن بولدى .

لى لىي بىر دەم جىمجىپ كېتىپ ، يەنىلا چۈن چىنىك قوللىرىنى بوشاتتى . ئارغامچا غولدۇر ـ غولدۇر سىيرىلىپ چۈشتى . چۈن چى يىگىتنىڭ نەپىسىنىڭ ئىتتىكلەۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى . چۈن چىنىك قوللىرى ئۇنىڭ يۇزىگە تەگكەندە ، ئۇنىڭ تىرىسى تىترەپ كەتتى .

چۈن چى لى لىيىنىڭ يۇزلىرىنى ئالىقانلىرى ئارىسىغا ئالدى ، كېرىلگەن بارماقلىرى ئۇنىڭ مەڭزىلىرىنى بويلاپ ئاستا ـ ئاستا ئېڭەكلىرىگە چۈشتى . چۈن چىنىك قاراشلىرى مەشئەلگە ئوخشايتتى . لى لىي ېېشىنى ئەپقاچتى .

چۈن چى باش بارمىقى بىلەن ئۇنىڭ لەۋلىرىنى سىلىدى :

— ئىككى ئاكىڭىز مېنى بوزەك قىلدى ، پەقەت سىزلا ئۇنداق قىلمىدىڭىز ، نېمە ئۈچۈن ، مېنى ياراتمىدىڭىزمۇ ؟

— ياق ، — لى لىي ئۆزىنىڭ يەنە ياغا بەتلەنگەن ئۇقتەك سوزۇلۇپ ، چىڭىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى .

— ئۇنداقتا ، ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىپتۇ ـ دە ؟ مېنىڭ چىدىيالماسلىقىمدىن ئەنسىرىدىڭىز ، شۇنداقمۇ ؟ ئاغرىق ئازابىدىن ئۆلەيلا دەپ قالغانلىقىمنى بىلمىسىز ـ دە ••• — چۈن چىنىك ئاۋازى بارغانسېرى پەسىيىپ ، ئاخىر ھەلقۇمىدا تۇرۇپ قالغىلى تاسلا قالدى ، كۆز ياشلىرى دانە ـ دانە تارىلاپ تۆكۈلدى .

لى لىي چۈن چىنى يۆلەپ ئولتۇرغۇزۇپ باغرىغا باستى ، قوللىرى بىلەن ئۇنىڭ ياشلىرىنى سۈرتتى . چۈن چى تېخىمۇ ئېچىنىشلىق يىغلاپ كەتتى ، ئۇنىڭ قوللىرىنى مەڭزىلىرىگە سۈركىگىنىچە پىچىرلىدى :

— ئۇلار ھايۋان ئىكەن ، سىز ئۇنداق ئەمەس •••

لى لىي قىزچاقنىڭ ياشلىرىنى سۈرتىۋەردى ، ئىسسىق ياشلار بۇلاقتەك ئېقىپلا تۇراتتى . ئۇ ئەزەلدىن بۇنچە كۆپ كۆز يېشىنى

كۆرۈپ باقمىغان . ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى يىغلمايدۇ ، ئۇ ، ئۇنىڭ ئاكىلىرى ، يەنە ئاكىلىرىنىڭ ئاشۇ خوتۇنلىرى ، ئۇلارنىڭ پۈتكۈل قەبىلىسى قاتتىقلا ، يىغىغا موھتاج ئەمەس .

لى لىپ كۆز ئالدىدىكى بۇ قىزچاققا قاراپ تۇراتتى . باغرىدا يالقان بۇ قىز نېمىدېگەن يۇمشاق ـ ھە ، خۇددى سۆڭىكى يوقتەكلا ، ئۇنىڭ ياشلىرى ھەقىقىي ھەم ئىللىق ، ئۇنى تەسىرلەندۈردى . قىزچاق توساتتىن ئۇنىڭ يالقىسىنى چىڭ تۇتۇپ ، لەۋلىرىنى ئۇنىڭ قۇلىقىغا چاپلاپ تۇرۇپ :

— مېنى ئېلىپ كېتىڭ . بۇ يەردىن كېتەيلى ، ئىككىمىزلا ... سىز مېنى ياخشى كۆرىسىز ، شۇنداقمۇ ؟ — دېدى .

لى لىپ ھاڭ ـ تاڭ قالدى ، ئاندىن تېزلا چۈن چىنى ئىتتىرىپ ئۆزىدىن ئايرىۋەتتى . ئۇ چۈشتىن ئەمدى ئويغانغاندەك بولدى . بايا ئۇ قىلتاقا چۈشۈپ ، ئەس ـ يادىنى يوقتىپ بۇ قىزنى قۇچاقلىغانىدى . ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتمەكچى بولۇۋىدى ، چۈن چى پۈتلىرىغا ئېسىلىۋالدى . ئۇنىڭ قوللىرى ئۇنىڭ پۇتىدىكى بوغدايلىقتىن سىيرىلىپ ئۆتتى ، نېمىدېگەن سىپايە ـ ھە ، خۇددى شىر ـ شىر ياغقان باھار يامغۇرىدەكلا . يىگىت ئاجايىپ ھۇزۇر ھېس قىلدى ، ئۆزىنى تۇتالمىغىلى تاسلا قالدى . بىراق ، تېزلا ئېسىنى يىغىپ ، ئۇنىڭ قوللىرىنى سىلكىپ چۈشۈرۈۋەتتى ـ دە ، چوڭ ـ چوڭ قەدەملەر بىلەن ئىشىككە قاراپ ماڭدى . لى لىپ كېمە بۆلمىسىدىن پالوبىغا چىقىپ ھاۋا رايىنى كۆزەتتى . چۈن چى شۇ جايدا ياتاتتى ، بىردەمدىلا يىگىت كۆرۈنمىدى ، پەقەت ئۇنىڭ پالوبىدا ماڭغاندىكى ئۆتۈكىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىدى . تاراق ـ تۇرۇق ، تاراق ـ تۇرۇق ... ناھايىتى جاراڭلىق ھەم كۈچلۈك ئىدى .

سەھەر ، دېڭىزنىڭ ئەڭ تىنچ ھەم مېھرىبان چېغى . دېڭىز دولقۇنى كېمىنى ئاستاغىنا چايقىماقتا ، دېڭىز شامىلى قىيا ئىشكىتىن لەيلەپ كىرمەكتە . ۋاقىت ئوقى خۇددى پىلە قۇرتىنىڭ يىپەك قۇسقىنىغا ئوخشايتتى ، توختىماستىن ئۇزىرايتتى ، قىسقىرىيتتى ، ھەربىر مىنۇت ئۇزۇنغا سوزۇلغان يىپەك يىپقا

ئايلىناتتى ، توقۇلاتتى ، يۆگىلەتتى . مانا مۇنداق ھەددىدىن زىيادە ئاستا مۇھىتتا ، مۇھەببەت ، نەپرەت ، ئىستەك ، ئىرادە دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى تاراپ كېتىدۇ . بۇ كېمە نەگە بارىدۇ ، بۇ چۈن چى ئۇچۇن ئەمدى مۇھىم ئەمەس . ئۇ كۆزلىرىنى يۇمدى ، بىردەم ئۇخلىۋالماقچى بولدى . ئۇ قول يەنە كېلەرمۇ ، يەنە بىر قېتىم قاتمۇقات توسۇقلاردىن ئۆتۈپ ، ئۇنىڭ قوللىرىنى سىقارمۇ ؟

كېيىن چۈن چى ئۇيقۇغا كەتتى . بىراق ، بەكلا سەگەك ئىدى ، بەلكىم مۇشۇ ھالەتنىمۇ تىرىشىپ ئاران ساقلاۋاتقاندۇ . شۇ ئارىلىقتا ، چۈن چى بۆلمىدىكى ئىككى ئەرنىڭ ئارقا - ئارقىدىن ئويغىنىپ چىقىپ كەتكەنلىكىنى سەزدى . ئۇ ئۇلارنىڭ ، دېڭىز تاشقىنى كېلەمدۇ قانداق ، يېرىم يولدا قىرغاققا چىقىۋېلىش كېرەكمۇ ، دېگەن ھەقتە تالاش - تارتىش قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى . ئۇلار خېلى ئۇزۇن مۇنازىرىلىشىپ ، ئاران دېگەندە قارار چىقاردى . يەنە خېلى ۋاقىت ئۆتتى . چۈن چى كېمە سۇرئىتىنىڭ ئاستىلاۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى . ئۇلار قىرغاققا يېقىنلاشتى . چۈن چى تەڭرىدىن بوران - چاپقۇننىڭ تېزرەك كېلىشىنى تىلىدى . ئۇلار بىللەن تەڭ ئۆلۈش ئۇنىڭ ئېسىگە كەلگەن تەڭرىنىڭ ئۇنىڭغا كۆرسەتكەن ئەڭ چوڭ ئىلتىپاتى . ئۇنىڭ كۆڭلىدە چىن قەلبىدىن چىقىقان مۇشۇ تىلەك بولغانلىقى ئۈچۈنلا ، ئۇ يىغلىمىدى ھەم تىركەشمىدى .

ئايلانما شەكىللىك پەلەمپەينى بويلاپ پەسكە چۈشسىڭىز ، بۇ يەردە كۆمۈلۈپ ياتقىنى بىر دوزاخ ئەمەس ، بەلكى خانلىق دۆلەت . مېڭىۋەرسىڭىز ، بوران ئاۋازى قۇلاقلارنى گاس قىلغاندا ، چاڭ - توزانلار كۆزلەرنى كور قىلغاندا ، تىكەنلەر پۇتلارغا چىرماشقاندا ، ئەسلىمىنىڭ ئىگىسى ئاستا - ئاستا پەيدا بولىدۇ .

ئۇ مۇشۇ قۇدۇقنى بېقىشقىلا مەسئۇل ئىدى . ئېيتىشلارغا

قارىغاندا ، بۇ قۇدۇقنى سەن باۋ ئالىيلىرى قازدۇرۇپتىكەن . سەن باۋ دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى «بۇددانىڭ ئوچ ئەگىشتۈرى» دېگەنلىك ، جاۋا تىلىدىمۇ «سەن باۋلۇك» دېگەن سۆز بولۇپ ، ئۇنىڭ مەنىسى «شالاڭ يوپۇرماقلىق مۇڭگۈزسىمان مېۋىلىك دەرەخزارلىق» دېگەنلىك . ئۇ شۇ ئاچچىق مۇڭگۈزسىمان مېۋىلەرنى يەپ چوڭ بولغان . سەن باۋلۇڭدا سەن باۋ بۇتخانىسى بار . بۇتخانىدا بىر قۇدۇق بولۇپ ، ئۇنىمۇ سەن باۋ قۇدۇقى دەپ ئاتايدۇ . ئۇ ئاشۇ قۇدۇقتا قارايدىغان ئادەم .

سەن باۋ كۆپ يىللار ئىلگىرى ئاشۇ كېسىلەرنى باشلاپ بۇ يەرگە كەلگەن جۇڭگولۇق . ئۇ بۇ يەردىكىلەرگە يەر تېرىشنى ، پىلە بېقىشنى ، بۇلاق سۇيىدە يۇيۇنۇشنى ، بۇغدايدىن ئۇن تامالىرىنى ئېتىشنى ئۆگەتتى . كىشىلەر سۇزۇۋېلىنغان كېسىلنىڭ لەڭگىرىنى بۇتخانىغا تىرىپ قويدى ، سەن باۋ ئالىيلىرىنىڭ ئالتۇن ھەيكىلىنى ئوردىغا تەقدىم قىلدى .

ئۇنىڭ ئەجدادى سەن باۋ ئالىيلىرىنىڭ ھەمراھى ياكى ئۇنىڭ شاپائىتىگە ئېرىشكەن ئادەم بولسا كېرەك . كېيىن ئۇ سەن باۋ بۇتخانىسىدا قېلىپ جېسەكچىلىك قىپتىكەن . لېكىن ، سەن باۋ بۇتخانىسىنىڭ داڭقى چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ، شۇ يەردىكى ھۆكۈمرانلار تارتىۋاپتۇ . ئۇ پەقەت ھېلىقى قۇدۇقنىلا باقىدىغان بوپتۇ . ئاڭلاشلارغا قارىغاندا ، بۇ قۇدۇقنىڭ سۇيى بەكلا تاتلىق ئىكەن ، قۇرغاقچىلىق بولۇپ كەتكەندىمۇ قۇرۇپ قالمايدىكەن . كىشىلەر ئۇنى «مۇقەددەس سۇ» دەپ ئاتاپتۇ . چۈنكى ، بۇ سۇنى ئىچسە بالا ـ قازادىن ، ئاغرىق ـ سىلاقتىن ساقىت بولۇپلا قالماي ، يەنە ياشىرىپ كېتىدىكەن .

ئۇ بۇ «مۇقەددەس سۇ»نى ناھايىتى كۆڭۈل قويۇپ ئاسراپتۇ ، غازاڭ ۋە قۇش مايىاقلىرىنىڭ چۈشۈپ كېتىشىدىن ساقلاپتۇ ، يامغۇر ، بورانلىق كۈنلەردىمۇ ئالاھىدە سەگەك تۇرۇپتۇ . چۈنكى ، ئىلگىرى تاغدىن لاي ـ شېغىللار دومىلاپ چۈشۈپ ، بۇتخانىلارنى بېسىۋالغان ئىشلار بولغانىكەن . شۇڭا ، ئۇ كېچىلىرى قۇدۇق

تۇۋىدىلا ئۇخلايدىكەن ، دۇمبىسىنى دائىم سوغۇق قۇدۇق گىرۋىكىگە تىرەپ ئولتۇرغاچقا ، ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بەللىرى ئىچىگە ئولتۇرۇشۇپ كېتىپتۇ . شۇنداقتىمۇ «مۇقەددەس سۇ»دىن بىر يۇتۇم ئىچىشكىمۇ كۆزى قىيمايدىكەن .

ئۇ ئىلگىرىكى كۈنلەرنى تولىمۇ سېغىنىدىكەن . ئۇ چاغلاردا «مۇقەددەس سۇ» كېسەل ، ئاجىزلارغىلا بېرىلەتتىكەن . ئۇلار بۇتخانىغا كىلىپ كۈجە كۆيدۈرۈپ بولغاندىن كېيىن بىر كومزەك «مۇقەددەس سۇ» تىلەيدىكەن . ئۇلار ئۆچىرەتتە تۇرۇپ ، ئۇنىڭ بىر - بىرلەپ ئۈسۈپ بېرىشىنى كۈتەتتىكەن . كېسەللەر شىپا تاپسا ، رەھمەت ئېيتىش يۈزىسىدىن ياخشى يېمەكلىكلەرنى ئېلىپ ئۇنى يوقلاپ كېلەتتىكەن . بىراق ، كېيىنچە بۇ قۇدۇقنىڭ سۈيىنى خالىغانچە ئۈسۈپ بەرگىلى بولماس بولۇپتۇ . يەرلىك ئەمەلدارلار ئىلكىگە ئېلىۋېلىپ ، سۇنى يۇقىرى باھادا پۇلدارلارغا ، سودىگەرلەرگە ، ئەمەلدارلارغا سېتىپتۇ . ئۇ دائىم نامراتلارنىڭ قۇدۇق ئالدىدا باش ئۇرۇپ سۇ تىلىگەنلىكىنى كۆرىدىكەن ، لېكىن بېرەلمەيدىكەن . بىر قېتىم ئوغرىلىقچە بېرىپ قويۇپ ، ئەمەلدارنىڭ جازاسىغا ئۇچرايتۇ .

پورتۇگالىيەلىكلەر بۇ يەرگە ھۇجۇم قىلغاندا ، ئۇ قاتتىق ئۇمىدسىزلىنىپتۇ . زەمبىرەكتىن چىققان ئىس - تۈتەكلەر ئاسمانىنى بىر قاپلاپ ، ئاستا - ئاستا قۇدۇققىمۇ چۈشۈپتۇ . ئۇلار سەن باۋ ئىبادەتخانىسىنىمۇ ئىشغال قىپتۇ ، ئەمدى بۇ قۇدۇق ئۇلارغا تەۋە بوپتۇ . ئۇ يەنىلا قالدۇرۇلۇپ قۇدۇققا قاراپتۇ . لېكىن ، ئۇنىڭغا بۇ قۇدۇقنىڭ سۈيىنى پورتۇگالىيەلىكلەردىن باشقىلارنىڭ ئېچىشىگە رۇخسەت يوق ، دەپ ئۇقتۇرۇلۇپتۇ . سەن باۋ ئىبادەتخانىسىنى ياۋا ئوت - چۆپلەر بېسىپ كېتىپتۇ . چۈنكى ، پورتۇگالىيەلىكلەر ئۇ يەرگە ئۆزىنىڭ چېركاۋىنى ساپتۇ ، كىشىلەرنى ئۇ يەرگە بېرىپ بۇۋىمەريەم ئانىسىغا چوقۇنۇشقا دالالەت قىپتۇ .

يەرلىكلەر نەچچە قېتىم قوزغىلاڭ كۆتۈرۈپ ، ۋاقتىنچە سەن

باۋ قۇدۇقىنى قايتۇرۇۋاپتۇ . لېكىن ، ئەڭ ئاخىرقى قېتىملىق قوزغىلاڭ مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن ، ئۇنىڭ ئۈمىدى پۈتۈنلەي ئۈزۈلۈپ ، بۇ قۇدۇقنى ئەمدى قولىغا ئالالمايدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ ، ئۇنىڭغا سەكرەپلا تۇگىشىپتۇ . نۇرغۇن كۈنلەردىن كېيىن ، پورتۇگالىيەلىكلەر «مۇقەددەس سۇ» نى ئىچىۋاتقاندا ، ئىچىدىن بىر تال قارا چاچ چىقىپتۇ . شۇنىڭ بىلەن ئادەم ئەۋەتىپ سۈزدۈرۈپ باقسا ، سۇدا قۇدۇققا قارايدىغان كىشىنىڭ جەسىتىنى بايقاپتۇ . ئۇ مۇشۇنداق ئۇسۇل بىلەن پورتۇگالىيەلىكلەرنى بۇ قۇدۇقتىن ۋاز كەچۈرۈپتۇ . قۇدۇق ئېغىزى تاش بىلەن ئېتىۋېتىلىپتۇ . سەن باۋ قۇدۇقى مانا مۇشۇنداق تاشلىنىپ قاپتۇ .

قانچىلىك يىللار ئۆتتىكىن ، كىشىلەر بۇ قۇدۇقنىڭ ئېغىزىدىكى تاشنى ئېلىۋېتىپ قارىسا ، سۇيى ئەينەكتەك سۈزۈك ھەم تاتلىقمىش . بىراق ، بەزىلەر سۇدا سەل تۇز تەمى تۇرىدۇ ، بۇ قۇدۇق دېگىزغا تۇتىشىدىكەن ، ئىچىگە سولىنىپ قالغان روھ ئاستىدىن يول ئېچىپ ، دېڭىز ئارقىلىق يۇرتىغا ئۇزۇپ كېتىپتۇ ، دېيىشىپتۇ .

كېيىنكى بۆلەك

1

بۇ بىر ئادەمزاتسىز چەت ئاراڵ ، هەتتا ئىسسىمۇ يوق بولۇشى مۇمكىن ، ئەمما بۇ يەرگە كەلگەن ئادەملەر ئۇنىڭ گۈزەللىكىگە هاڭ ـ تاڭ قېلىشىدۇ . ئاراڵدىكى ئورمان ۋە جان ـ جانىۋارلار قالايمىقان ، رەتسىز مۇهىت شەكىللەندۈرمىگەن ، ئەكسىچە شۇنچىلىك رەتلىك ئىدىكى ، ئادەم ئولتۇراقلاشقان ئاراڵلاردىنمۇ ئېشىپ چۈشىدۇ : جان ـ جانىۋارلىرى ياۋاش ، سىيلىق ـ سىپايە ، چاتاق چىقىرىدىغانلىرى يوق دېيەرلىك ، ئاشۇ ئېگىز دەل ـ دەرەخلەرمۇ ناهايىتى تۈز ئۆسكەن ، چاتىغۇدەك ياۋا شاخلىرىمۇ يوق دېگۈدەك ئىدى .

لى لىپ ۋە ئۇنىڭ ئاكىلىرىنىڭ بۇ يەرنى بەش قولدەك پىششىق بىلىدىغانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى . ئۇلار كېچە ئاسمىنىدىكى يۇلتۇزلارغا ئاساسلىنىپ بۇ قىرغاققا كەلدى ، تۈپتۈز چىغىر يولنى بويلاپ ، بىر قاقاس تاغنىڭ قاپ بېلىگە چىقتى . بۇ يەر گەرچە خېلى ئېگىز بولسىمۇ ، دېڭىز تاشقىنىنىڭ هۇجۇمىغا ئۇچرىمايدۇ ، دەپ كەتكىلى بولمايتتى . ئۇلار هېچقانچە ئىزدىمەيلا بىر ئۆڭكۇرنى تاپتى . ئۆڭكۇر ئېغىزى ناهايىتى تار ، ياۋا ئوت ـ چۆپلەر باراقسان ئۆسۈپ توسۇۋالايلا دەپ قالغان ، بىراق ئۇلارنى قايرىۋېتىپ ئىچىگە كىرسە ، ناهايىتى كەڭ بىر دۇنيا ئىدى . ئۇ ئۇچ ئاكا ـ ئۇكا كېمىدىكى ئون نەچچە تۆمۇر ساندۇق ئالتۇن ـ كۈمۈش ، ئۇنچە ـ مەرۋايىتلارنى بىردەمدىلا بۇ يەرگە يۆتكەپ ئاچقىپ بولدى .

ئۆڭكۇر ئىچى قاپقاراڭغۇ ، ئەرلەر ئوتۇن تېرىپ ئوت يېقىش

بىلەن ئالدىراش . چۈن چى ئۆزىنىڭ يەنە نېمە ئىشلارغا يولۇقىدىغىنىنى بىلەلمەي گاڭگىراپ تۇراتتى ھەم بۇ ئىشلارنىڭ باش ـ ئاخىرىنى ئويلىغۇدەك ماغدۇرىمۇ قالمىغاندەك قىلاتتى .

ئەرلەر ئۆڭكۈردە گۈلخان ياقتى ، تىنمىسىز ئوت ئۈچقۇنلىرى بىرلىشىپ يالقۇنجاپ كۆيۈشكە باشلىدى . چۈن چى ھارغىن كۆزلىرىنى يۇمدى . ئەرلەرنىڭ قوپال تىنغان ئاۋازلىرى ئەتراپىنى بىر ئالغان ، بۇ ئاۋاز خۇددى ئۇلارنىڭ ئاشۇ ساقال ـ بۇرۇتلىرىدەكلا ئالا ـ بۇلا ۋە ئۆتكۈر ئىدى . بۇلار ئۇنى توساتتىن سەگەكلەشتۈردى . ئاپىسى ئۆلدى ، ئۇ ئۇچ دېڭىز قاراڭغىسى بىلەن بىر ئۆڭكۈردە دېڭىز تاشقىنىدىن پاناھلانماقتا . مانا بۇ ئۇنىڭ نۆۋەتتىكى تەقدىرى .

چۈن چى باغلانغان ، ئۆڭكۈرنىڭ ئەڭ ئىچكىرىسىدىكى بىر يوغان تاشقا قىيپاش يۆلىنىپ ئولتۇراتتى . لى لىي چۈن چىگە قاراپ سەل ئىككىلەنگەندەك قىلدىيۇ ، يەنىلا ئۇدۇل ئۇنىڭغا قاراپ كەلدى . ئۇ ھېچنېمە دېمەستىن ، چۈن چىنى كۆتۈرگىنىچە گۈلخانىنىڭ يېنىغا ئەكەلدى . بەلكىم چۈن چىنىڭ يامغۇردا چىلىق ـ چىلىق ھۆل بولۇپ كەتكەن چاچ ، كىيىم ـ كېچەكلىرىنىڭ يۇز ـ كۆز ، بەدەنلىرىگە چاپلىشىپ ، توڭلاپ دىر ـ دىر تىترەۋاتقانلىقىنى سەزگەن بولسا كېرەك . بۇ 12 ـ ئاي مەزگىلى ، ئىسسىق بەلۋاغ ئارىلىدىكى ئەڭ ئۇزۇن يامغۇر پەسلى . ھەر قېتىملىق يامغۇر نەچچە كۈنگىچە داۋاملاشقاچقا ، سوغۇق نەملىك ئادەمنىڭ ئۈستىخان ـ ئۈستىخىنىغا ئۆتۈپ كېتىدۇ ، ئاسانلا سوغۇق تېگىپ ، زۇكامداپ قالىدۇ . چۈن چىنىڭ پۈت ـ قوللىرىدىن مۇز چىقىپ تۇراتتى ، لېكىن يۈزى ئوتتەك قىزىق ، تەنلىرى سېزىمىنى يوقاتقان . ئۇ گۈلخانىنىڭ تۆۋىدە بىردەم قاقلانغاندىن كېيىن ئاستا ـ ئاستا ئەسلىگە كەلدى . ئۇ ئۆزىنى قىزىۋاتقان ئوخشايمەن ، دەپ قىياس قىلدى ، لېكىن كاللىسى ناھايىتى سەگەك ئىدى . ئۇ سەكرەپ تۇرغان ئوت ئۈچقۇنلىرىنىڭ قارىشىسىدىن لى لىيىنىڭ يوغان بىر تاشنى يۆتكەپ

ئەكىلىۋاتقانلىقىنى كۆردى . تاشنى چۈن چىنىڭ ئارقىسىغا قويدى ، ئۇنىڭ باغلاقلىق تېنى يۆلەنچۈككە ئېرىشتى .

چۈن چى ئۇنىڭ ئىللىق چېھرىدىن مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقىش ئۈمىدىنى كۆردى ، شۇڭا كۆزىنى ئۈزمەي قاراپ تۇرۇۋالدى . ئۇ شۇنداق كۈچ بىلەن قارىدىكى ، بەدىنىدىكى جاراھەتلەرمۇ چىڭقىلىپ يېرىلىپ كەتكۈدەك بولدى . ئۇنىڭ كىيىملىرى ئۇچىسىنى ياپمىغان ، تېرىلىرىدىكى جاراھەتلەر مانا مەن دەپ كۆرۈنۈپ تۇراتتى . ئۇ بۇلارنى ئۇنۇتۇغا ئەتەي كۆرسەتمەكچى ، ئۇنى بىئارام قىلماقچى ، ئۇ ئۇنىڭ ئاشۇنداق ئېچ ئاغرىتقان نەزىرىدە ئۆزىگە قارىغىنىنى كۆرگەندىلا ، ئاندىن قانائەت ھاسىل قىلىدۇ .

خىرە ئۆتكۈرده پەقەت ئاشۇ تاراسلاپ كۆيۈۋاتقان ئوتلا يۇزلەرنى قىزىتىدۇ . كېمىدە ئېشىپ قالغان ئەڭ ئاخىرقى يېرىم بۇغا گۆشىمۇ ئۆتكۈرگە سۆرەپ ئەكىرىلىپ ، بىر پارچە - بىر پارچىدىن كېسىلىپ ، بامبۇك زىغلارغا ئۆتكۈزۈلۈپ كاۋاپ قىلىنماقتا . لى لىي بىر زىغ كاۋاپنى پىشۇرۇپ چۈن چىگە سۇندى . چۈن چى لەپ قىلىپ قاراپ قويدى ، لېكىن ېېشىنى ئۇزىتىپمۇ قويمىدى . چۈن چى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ گۆشنى بىر پارچىدىن ، بىر پارچىدىن ئاغزىغا سېلىپ قويۇشىنى كۈتۈۋاتاتتى — چۈن چى بۇ يىگىتنىڭ ئۆزىگە ئىچى ئاغرىپ قالغانلىقىنى بىلىپ قالغاچقا ، يەنىمۇ بىر قەدەم ئىلگىرىلىگەن ھالدا ئۇرۇنۇپ باقماقچى ھەم سىناپ باقماقچى بولۇۋاتاتتى . دەرۋەقە ئۇ يەڭدى ، يىگىت بىرئاز ئىككىلەندىيۇ ، گۇلخان يېنىدىكى ئەگرى پىچاقنى ئېلىپ چۈن چىنىڭ ئالدىغا كېلىپ يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ ، گۆشنى ئۇششاق پارچىلاپ ئۇنىڭ ئاغزىغا سالدى . چۈن چى گۆشنى چاينىغاچ ، پۈتۈن زېھنى بىلەن ئۇنىڭغا قارىدى . ئۇنىڭ قاراشلىرى سېپىلغا يۇرۇش قىلىشتىنمۇ بەك كۈچلۈك ئىدى .

چۈن چى مۇنداق بىر خىل ئېھتىماللىقنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى : بۇ يىگىت چۈن چىنى دەپ ئىككى ئاكىسى بىلەن قاتتىق ئېلىشسا ، ئاخىرىدا ھەر ئىككىلا تەرەپ ئېغىر يارىلانسا ، ئۇ

كۆرۈنۈش چوقۇم تولىمۇ ھەيۋەتلىك بولاتتى . چۈن چى گەرچە شۇنداق بولسا ئۆزىنىڭ خەتەردىن قۇتۇلىدىغان ، قۇتۇلالمايدىغانلىقىنى ئويلاپ باقمىغان بولسىمۇ .

ئۇ ئەڭ ئاخىرقى بىر پارچە گۆشنى چىشلىگەندە ، ئۇنىڭ بارمىقىنىمۇ قوشۇپ چىشلىدى . ئۇ كۆچەپ چىشلىمىدى ، لەۋلىرى ئارىسىغا قىسۋېلىپ تىلىنىڭ ئۇچىنى تەگكۈزۈپ ئويناشتى . ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ چۈن چىگە قارىدى ، ئۆزىنى قاتتىق بېسىپ تۇرۇۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى .

— قويۇۋېتىڭ ، — پەس ئاۋازدا ۋارقىرىدى ئۇ قوشۇمىلىرىنى تۇرۇپ ھومايغىنىچە .

چۈن چىنىڭ ئۆچمەنلىكى يەنە قوزغالدى ، ئاخىر باغرىنى تاشتەك قىلىپ قاتتىق بىر چىشلىدى . قان ئۇنىڭ چىشلىرى ئارىسىدىن ئېقىپ چىقتى . لېكىن ، بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭ چىرايىغا قارىۋىدى ، ئۇنىڭ قاراشلىرىنىڭ يەنىلا شۇنداق مۇلايىم تۇرغانلىقىنى كۆردى .

لى لىيېنىڭ ئىككى ئاكىسى بۇرۇلۇپ قارىدى ، ئارىدىكى بىرى مازاق قىلدى :

— شۇمتەك ، ئۆزۈڭچە شاپائەت ياغدۇرۇپ كېتىۋىدىڭ ، بۇ قانجۇق بىلدىمۇ ! ساڭا بۇرۇنلا دېگەنغۇ ، خوتۇن خەقكە قاتتىق قول بولۇش كېرەك ...

لى لىيې توساتتىن ھوشىنى تاپقاندەك بولدى ـ دە ، يەنە بىر قولىنى چىقىرىپ چۈن چىنىڭ كاچىتىغا بىرنى سالدى . ئۇمۇ نېمىلا دېگەنىبىلەن بىر قاراقچى ـ دە ، رەھىمسىزلىك ئۇنىڭ ئەسلىي ماھىيىتى . چۈن چى ئېغىزىدىكى قانلارنى يۇتقاچ ، ئازراق ئۇمىدسىزلەندى .

2

لى لىيې ئاكىلىرىنىڭ قېشىغا بېرىپ ئولتۇردى . بۇغا گۆشى ھېچقانچە قالمىغانىدى . ئىككىيلەن تويغۇچە يېگەندىن كېيىن ،

هەربكەتلىرى ئاستىلاپ ، گۈلخان يېنىدا ھۈرۈنلۈق بىلەن ئوتقا قاقلىنىپ ئولتۇرۇپ مۇگدەشكە باشلىدى . بىراق ، مۇشۇنداقلا ئۇخلاپ قېلىشقا كۆڭلى ئۇنىمىغان بىرى ئورنىدىن ئىنجىقلاپ قوپۇپ ، چۈن چىگە قاراپ كەلدى .

چۈن چىگە ئۇنىڭ نېمە قىلماقچى ئىكەنلىكىنى ناھايىتى ئايدىڭ ئىدى ، شۇڭا ئىختىيارسىز لى لىيېنىڭ ئىنكاسىغا قارىدى . لى لىيې ناھايىتى تەمكىنلىك بىلەن ئولتۇراتتى . ئۇ چۈن چىنىڭ «قۇتۇلدۇرۇۋالغىن» دېگەن نەزەردە قاراۋاتقانلىقىنى بىلىدۇ ، بىراق پەسكە قارىغانچە بىر پارچە يوغان پاچاق سۆڭىكىنى غاجاپ شۇڭ ئولتۇرىۋەردى . بىرئازدىن كېيىن ئۇ خۇددى ئۆز ـ ئۆزىگە سۆزلەۋاتقاندەك :

— ئازراق ئوتۇن ئەكىرەي ، — دېگەندەك قىلىپ ، ئېڭىشىپ ئۆڭكۈردىن چىقىپ كەتتى . چۈن چى ئۇ چىقىپ كېتىپ بولغۇچە ئىزچىل ئۇنىڭغا قاراپ تۇردى ، ئۇ قايرىلىپ قاراپ قويمىدى . چۈن چىنىڭ قەلبىدىكى ئۈمىد ئۇچقۇنلىرى يەنە بىر قېتىم ئۆچتى .

چۈن چى ئۆزىنى ئىنتايىن ئاجىز ھەم نېپىز يۈمشاق رەختكە ئوخشاپ قالغاندەك ھېس قىلدى . ئەرنىڭ يىگىنىسى ئۇنى ئاسانلا تېشىپ ئۆتۈپ ، ئۆزىگە مەھكەم چىگىۋالدى . چۈن چى تېنىدىكى يېپىنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەن ئۆتۈشۈۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى ، ھېچقانداق رېتىمى يوق ، قوپال ، قالايمىقان ، خۇددى مۇشۇ بىمەنە كىشىلىك ھاياتتەكلا . ئەر شۇنداق نامرات ، بىرەمدىلا يېپى تۈگەپ ، ھاپىلا ـ شاپىلا يېپىنى ئۈزۈپ يىگىنىنى سۇغاردى — مۇشۇ ئۇنىڭ نادىر ئەسىرىمىكەن ؟ ئەر چۈن چىنىڭ چىرايىدىكى مەنستىمەسلىكىنى سەزمىگەندەك قىلاتتى .

ئىككىنچى ئەرمۇ ئاكىسىنىڭ ھەرىكىتىنى ئوخشاش دېگۈدەك تەكرارلىدى . ئۇنىڭ ئەزەلدىن ئۆز ئالدىغا قارىشى بولۇپ باققاندەك ئەمەس ، ھەتتا ئەڭ مەردانىلىكى ئۇرغۇغان چاغدا ياراتقان ئەسىرىمۇ بىر تەقلىدىي ئەسەر . خىيالىدا مۇشۇنداق سېلىشتۇرۇش ئەكس ئەتكەن چاغدا ، چۈن چى بۇ ئىككى ئەرنى خۇددى ھەزىلكەشلەردەك

كۆلكىلىك ھېس قىلدى . ئۇلار نېمىدېگەن بىچارە ... بىراق ، ئۇ يەنە ئازابلىق خىيالغا چۆمدى . لى لىيمۇ ئاشۇلارغا ئوخشاشمىدۇ ؟ بەلكىم ئۇ ئاكىلىرىغا قارىغاندا ياخشىراقتۇ ؟

شۇڭا ئۇ تېنىدە قالايمىقان ئۆتۈشۈۋاتقان يېڭىگە پەرۋاسۇ قىلماي ، جىمجىت يانقىنىچە ئۇنى كۈتۈۋاتاتتى .

لى لىي يېتەرلىك ۋاقىتتىن كېيىن قايتىپ كىردى . ئىككى ئاكىسى ھايۋانىي ھەۋەسلىرىنى بىر - بىرلەپ قاندۇرغاندىن كېيىن راھەت ئۇيقۇغا كەتكەنىدى . غاجاپ تاشلانغان بۇغا سۆڭەكلىرى چۈن چىنىقى ئەتراپىدا قالايمىقان چېچىلىپ ، ئاچ كۆزلەرچە يەپ - ئىچىشتىن كېيىنكى ۋەيرانچىلىق ئىپادىلىنىپ تۇراتتى . لى لىي بۇلۇڭدىكى ئوت - چاۋارلاردىن بىرئاز ئەكېلىپ چۈن چىنىقى يالىڭاچ تېنىگە يېپىپ قويدى - دە ، بۇرۇلۇپلا كەتتى .

ئۇ چۈن چىگە تەگمىدى ، ئۇنىڭ تېنىدىكى يېڭىنە ئىزلىرىدىن يىرگەنگەنمىدۇ ؟

چۈن چى گۈلخانىنىڭ ئۇ تەرىپىدە ئولتۇرغان لى لىيگە قارىدى ، ئۇنىڭ چىرايىدىن ھەۋەسنىڭ ئىزناسىنى كۆرمىدى . شۇڭا ، ئۇنى بويسۇندۇرۇش ۋە كونترول قىلىش ئۈمىدىنمۇ كۆرەلمىدى . چۈن چىنىقى پۈتۈن بەدىنى ئوتتەك قىزىۋاتاتتى ، خۇددى بۇ گۈلخان ئۇنىڭ تېنىگە تۇتاشقاندەك . ئەجەبا مۇشۇنداق بولسا ئۇنىڭ تېنىدىكى يېڭىنە ئىزنالىرى — ئار - نومۇسلار كۆيۈپ تۈگەرمۇ ؟ بەلكىم بۇلارنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىۋېتىدىغان بىردىنبىر ئادەم ئۇنىڭدىن يىراقلاپ كەتكەندۇ .

ئۇلار ھەر ئىككىلىسىنىڭ كۆڭلىدە ئىش بولغاچقىمۇ ، بىردەم ئۇخلاپلا ، دېيىشىۋالغاندەكلا ئويغىنىپ كەتتى ، كۆزلىرىنى پارقىراتقىنىچە ئىككى ئەرنىڭ خورىكىنى ئاڭلاپ ياتتى . مۇشۇنداق يېتىپ قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتىكىنىتاڭ ، لى لىي ئۆرۈلدى . چۈن چى : «ھە ، ئۇ ئويغىنىپتۇ» دەپ ئويلىدى - دە ، ئۇنى گەپكە سالماقچى بولدى :

— بۇياققا كېلىڭ ، گېپىم بار .

ئۇ قىمىرلىمىدى :

— مۇشۇنداق دەۋېرىڭ .

— سىزدىن سوراپ باقاي ... — چۈن چى گېپىنىڭ ئاخىرىنى دېمەي تۇرۇپلا بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى .

— نېمە ؟ — سورىدى ئۇ . چۈن چىنىڭ يېشى ھەمىشە ئۇنى بىئارام قىلاتتى .

— سىزدىن سوراپ باقاي ، ئەگەر سىز مېنىڭ ئورنۇمدا بولۇپ قالغان بولسىڭىز ، يەنە داۋاملىق ياشامتىڭىز ؟

ئۇ ئۇندىمىدى .

چۈن چى داۋاملىق سورىدى :

— نېمە ئۈچۈن ئۆلۈۋاتقانلىقىنى ئۆزۈممۇ ئۇقمايمەن ... نېمە مېنىڭ مۇشۇنداق ئۇمىدسىز ياشاۋېرىشىمگە تۇرتكە بولۇۋاتقاندۇ ؟

لى لىي يەنىلا ئۇندىمىدى . بۇ يىگىت ئەقىللىق ، مۇلايىم ، سەزگۈر ، ساددىلىقىمۇ تېخى تولۇق تۈگىمىگەن ، ئەمما گەپ قىلماي تۇرۇۋالسا ، چىرايىدىن بىر خىل شۇملۇق چىقىپ تۇراتتى .

— بۇياققا كېلىڭە ، — بۇ قېتىم چۈن چى پۈتۈنلەي يېلىنغان تەلەپپۇزدا چاقىردى .

لى لىي ئاخىر ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى .

— سىز مېنىڭدىن ئۆزىڭىزنى قاچۇرۇۋاتىسىز ، مەن بىلەن بىللە بولۇشتىن قورقۇۋاتىسىز . بۇ نېمە ئۈچۈن ؟ مېنى ياخشى كۆرۈپ قېلىشتىن ئەنسىرەۋاتامسىز ؟

قىزچاق ياش بىلەن يۇيۇلۇۋاتقان يۈزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا قارىدى ، ئەمما ئۇنىڭ كۆزىدە بىر خىل قەتئىيلىك بار ئىدى . گەرچە بۇ قەتئىيلىك مۇشۇ دەقىقىلەرگە تازا ماس كەلمىگەندەك قىلسىمۇ ، ھەتتا سەل بىمەنە بىلىنسىمۇ ، لېكىن كىشىنى تەسىرلەندۇرەتتى .

— ئۇخلىماي چۈش كۆرۈپسىز ، بىز خەنزۇ ئاياللارنى ياخشى كۆرمەيمىز .

— بوپتۇ . ئەگەر مەن خەنزۇ بولماي ، سىز بىلەن ئوخشاش مىللەتتىن بولۇپ قالغان بولسام ، مېنى ياخشى كۆرۈپ قالامتىڭىز ؟ مېنى قۇتۇلدۇرۇپ ، بۇ يەردىن ئېلىپ كېتەمتىڭىز ؟

— بۇنداق قىياسنىڭ قىلچە ئەھمىيىتى يوق ، سىز دېگەن خەنزۇ ، سىزنى كۆرگەن تۇنجى قېتىمدىلا شۇنداق ئىدى ، ئۆزگەرتكىلى بولمايدۇ ، — دېدى لى لىيې .

— مەن سىز بىلەن تونۇشمىغان بولسام بوپتىكەن ، — چۇن چې بېشىنى چايقاپ ، كۆزلىرىنى يۇمدى . ئۇنىڭ روھى چۇشۇپ قالتىنى ئۇمىدسىزلەندى . بۇ چاغقا كەلگەندە ، ئۇ ئەمدى ئىسسىق تەر تەپچىپ تۇرىدىغان قوللىرى بىلەن ئۇنىڭ قوللىرىنى ئىللىتقان ، ۋۇجۇدىدىن ئۆزىنى لال قىلىدىغان ئەرلىك جاسارەت ئۇرغۇپ تۇرىدىغان بۇ ئەرنى ئونتۇپ كېتىشكە رازى ئىدى . چۇن چې ئەمدى ئۇ ۋۇجۇدىغا ئاتا قىلغان ، ئازلا قېلىپ قالغان ئاشۇ ئوچقۇننىمۇ ئۆچۈرۈۋەتمەكچى .

بۇنىڭ بىر ئاپەت ئىكەنلىكى چۇن چىگە باشتىن - ئاخىر ناھايىتى ئېنىق ئىدى . بۇنىڭ ئاقىۋىتى ياخشى بىلەن يامان بىرلىكتە گۇمران بولۇشتىنلا ئىبارەت . قانداقچىسىگە باشقىچە نەتىجە چىقسۇن ؟ ئۇ ئېلىشىپ قالغان بولسا كېرەك ، بىر قاراقچىدىن ئۆزىگە مۇھەببەت تۇغۇلۇپ ، ئۇنىڭ ئوچۇن ئۆز ئاكىلىرىدىن ئۆچ ئېلىپ بېرىدۇ ، دەپ ئۇمىد كۈتكىنىنى كۆرمەمدىغان !

ئۇ غەلىتىلا ھېجايدى ، خۇددى ئازراقمۇ نومۇسنى بىلمەيدىغان سارائ خوتۇنەك .

لى لىيې تۆۋەنگە قارىدى ، سۇيدۇك چۇن چىنىڭ تېنىدىن ئېقىپ چىقىۋاتاتتى — بۇ ئاچچىق بىلەن ئېقىپ چىققان ئېرىق سۇيى قۇرۇق ئوت - چۆپلەرنىڭ ئارىسىدىن ئېقىپ ئۆتۈپ ، ئۇنىڭ ئايىغىچە ئېقىپ كەلدى ، رېزىنكە ئۆتۈكىنى ھۆل قىلىۋەتتى . قىزىق ھور يۇقىرىغا كۆتۈرۈلۈپ ، ئەتراپنى سېسىق پۇراق بىر ئالدى ، ئۆكۈرگە كۇچلۇك ھاياتلىق ھىدى تولدى — قىزچاق تېنىدىكى ئەڭ ئاخىرقى كىچىككىنە ھارارەتنىمۇ ئىشلىتىپ بولماقچى ئوخشايدۇ .

3

شۇنىڭدىن كېيىن چۈن چى توختىماي قىزىدى ، ئۇمىد ئۆچكەندىن كېيىن ، تېنىدىكى ئاغرىق ئازابى بىلەن قارشىلاشقۇدەك ماغدۇرىمۇ تىرىپىرەن بولدى . ئوتقا قاقلىغاندىكىدەك كۆيۈۋاتقان سېزىم ئۇنىڭ ھوشىنى ئاستا ـ ئاستا يۇتماقتا . ئۇ ئەمدى ھېچنېمىنى ئويلىيالماس بولدى ، ئازابنىمۇ ھېس قىلالمىدى . بۇ دەل ئۇنىڭ ئۇمىد قىلغىنى بولسا كېرەك .

قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتىكىن ، چۈن چىنىڭ پېشانىسىگە مۇزدەك بىر نەرسە تەگدى . ئۇ ئاستا كۆزىنى ئاچتى ، لى لىيېنىڭ ئۆز يېنىدا پېشانىسىگە سوغۇق لاتا قويۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى . بۇ بەلكىم يەنە بىر كېچە بولسا كېرەك ، ئەتراپ غۇۋا ، كىچىككىنە گۈلخاندا ئوت پاراسلاپ كۆيۈۋېتىپتۇ .

لى لىي قولىدىكى ناھايىتى ئەپچىل ھەم ئىتتىك ئالتۇن بەكە بىلەن چۈن چىنىڭ بەدىنىدىكى باغلاقلىق ئارغامچىلارنى كېسىۋەتتى . ئۇنىڭ پۈت ـ قوللىرى سېزىمىنى يوقاتقان ، ئەمما يۈزى ئوتتەك قىزىۋاتاتتى . چۈن چىنىڭ كۆزلىرىگە ئۇ ناھايىتى غۇۋا كۆرۈندى ، بىراق ئۇنىڭ چىراي ئىپادىسىدىكى قەتئىيلىكنى ئالاھىدە پەرق ئېتەلىدى . ئۇ ئاخىر مۇشۇنداق قىلىشنى تاللاپتۇ ـ دە ، چۈن چى ئۇنىڭ كەيپىياتىنىڭ ئېغىرلىقىنى ھەم تەشۋىشلىنىپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆردى . چۈن چى مەلۇم بىھوش دورىنىڭ تەسىرىدە ئۆلۈكتەك ئۇخلاۋاتقان لى لىيېنىڭ ئىككى ئاكىسىغا قاراپ قويدى . لى لىي بىر خالتىغا ئالتۇن ـ كۈمۈش ، ئۇنچە ـ مەرۋايىتلاردىن قاچىلىۋېلىپ مېڭىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلدى — ئۇ ئۇلارغا خائىنلىق قىلغانىدى .

چۈن چى سەل ھەيران قالدى ، لېكىن نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ ئارزۇ قىلغان ئىش ئاخىر يۈز بەردى .

ئەمدى ئۇلارنىڭ قىلىدىغىنى چوقۇم ئەڭ تېز سۈرئەتتە دېڭىز بويىدىكى كېمىگە ئولتۇرۇپ بۇ يەردىن كېتىش . بۇ ئارال بەكلا

كىچىك ، پاناھلانغۇدەك باشقا ئۆڭكۈرمۇ يوق . يامغۇر پەسلىدە بۇ يەر پاتقاقلىق ، سازلىققىلا ئايلىنىپ قالىدىكەن .

چۈن چى لى لىيېنىڭ ئارقىسىدىن ئەگەشكىنىچە ئورمانىنى كېسىپ ئۆتتى . قاتتىق يامغۇر توختىغان بولسىمۇ ، يوللار كۆلچەك ـ كۆلچەك بولۇپ كەتكەنىدى . چىرىپ كەتكەن غازاڭلارغا دەسسەپ ئۇچقاندەك يۈگۈرگەندە ، پاتقاقلار خېلى ئېگىزگىچە چاچراپ چىقاتتى . يىگىت رېزىنكە ئۆتۈك كىيگەن ، ئەمما چۈن چى ئۇنداق ئەمەس . چۈن چى ئىمكانقەدەر لى لىيېنىڭ ئىزىغا دەسسەپ يۈگۈردى . چۈنكى ، ئۇ دەسسىگەندە قېلىپ قالغان ئىز خېلى چىڭىپ قالغاچقا ئاسانلىقچە پېتىپ كەتمەيتتى ھەم يېقىلمايتتى . دەسلەپىدە چۈن چى پۈتلىرىنى تازا كۆتۈرەلمەي ، قولىشالماي ئۇنىڭغا ئارانلا يېتىشىپ ماڭدى ، كېيىن ئاستا ـ ئاستا ئەسلىگە كەلدى ھەم يۈگۈرۈشتىن خۇشاللىق تاپتى . نېمىدېگەن ئەركىن جاھان ـ ھە ! ئۇ ئېچىلىپ قالغان پاچاقلىرىغا ، يىرتىلىپ كەتكەن كۆڭلەكلىرىگە پاتقاق چاچراپ كېتىشىنى پەرۋايىغىمۇ ئالمىدى .

ئاشۇ ئورمان ئىچىدىكى چىغىر يولىنى يامغۇر سۈلىرى ئېقىتىپ پېتىق قىلىۋەتكەن بولغاچقا ، ئۇنىڭ نەگە تۇتىشىدىغانلىقىنىمۇ پەرق ئەتكىلى بولمايتتى . ئۇلار چوقۇم يولنى خاتا ماڭدىغۇ دەيمەن ، خۇددى تېگى يوق تىلىسماتلىق ئوردىغا چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك ، پاتقاق كېچىپ توختىماي يۈگۈرۈۋاتاتتى . بەلكىم بۇ دەل چۈن چىنىڭ كۈتۈۋاتقىنىدۇر : توختىماي مۇشۇنداق يۈگۈرىۋەرسە ، تاكى پۈتۈنلەي ھالىدىن كەتكەنگە قەدەر ، ھەتتا ئەڭ ئاخىرقى تىنىقلىرىغىچە . شۇڭا ، ئۇ بىر پاي ئايىغى پاتقاققا پېتىپ قالغاندا ، لى لىيېنى توختاتمىدى .

يىگىت جېنىنىڭ بارىچە يۈگۈرمەكتە ، يۈگۈرۈش خەتەردىن قۇتۇلۇشتىن دېرەك بېرىدۇ ، يۈگۈرۈش ئۇ ئىككىيلەنگە تەۋە بولغان بەختنى قولغا كەلتۈرۈشتىن دېرەك بېرىدۇ . ھەربىر پارچە مۇسكۇل ، ھەربىر تال نېرىپ ، ھەربىر تال ھۈجەيرىلەرمۇ مۇشۇنىڭ ئۈچۈن تىرىشماقتا .

شۇنداق ، چۈن چى ئۇنىڭ جېنىنىڭ بارچە تىرىشچانلىق كۆرسىتىشنى ئۈمىد قىلىدۇ ، شۇڭا ئۇنىڭغا پەقەت كاشىلا قىلغۇسى يوق . ئۇنىڭ يالاڭ ئاياغ پۇتىغا پاتقاقلار چاپلىشۇۋېلىپ ، ماڭمىقى تېخىمۇ تەسكە چۈشتى . چۈن چىنىڭ يۇرىكى سقىلدى ، قىزىۋاتقان بەدىنى ھەر ۋاقىت «بوڭ» قىلىپ پارتلايدىغاندەكلا قىلاتتى . ئۇ تۇيۇقسىز بېشى قېيىپ يەرگە يىقىلدى — نەچچە كۈن ئۇدا يامغۇردا قېلىش ، قاتتىق چۆچۈش ، ئازاب ۋە ئۈمىد ئارىسىدا كۆپ قېتىم چۆرگىلەش ... ئۇ بۇنچىلىك كۆپ قىينىلىشلارغا قانداقمۇ بەرداشلىق بېرەلىسۇن .

مۇرىسىدىكى خالتا بارغانچە ئېغىر بىلىنىشكە باشلىدى . لى لىيې ئوڭ - سول مۇرىسىگە توختىماي يۆتكەپ باقتى ، لېكىن ئۆزىنىڭ ھېرىپ ماجالى قالمايۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى . ئۇ كۈن پېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ، ئاكىلىرىنىڭ دورىنىڭ كۈچى كېتىپ ھوشىغا كەلگەنلىكىنى پەملىدى — كۆڭلى يۇمشاقلىق ئۇنىڭ ئاجىزلىقى ، ئەگەر ئۇ سەل باغرى قاتتىقلىق قىلىپ دورىنى كۆپرەك سېلىۋەتكەن بولسىغۇ ياخشى بولار ئىدى .

ئۇ ئۆزىنى ئەيىبلىگەچ ، چۈن چىنىڭ قولىنى كۈچەپ تارتتى ، ئۇ قايرىلىپ قارىۋىدى ، چۈن چى گويا ماموق پەيدەك ئۇنىڭ قولىدىن سىيرىلىپ چىقىپ ، يەرگە ئاستا - ئاستا يىقىلدى . پاتقاقتا دەسسەپ تۇرغان قىپقىزىل پۇتلىرىنى شاخ - شۇمبىلار تىلىۋەتكەن بولغاچقا ، توختىماي قان چىقىۋاتاتتى . لى لىيې كۆڭلىكىدىن بىر پارچە يىرتىپ ئۇنىڭ پۇتلىرىنى تاڭدى . كۇل رەڭ پاتقاق سۇ چۈن چىنىڭ چاچلىرىدىن ، كىيىملىرىدىن تامچىپ تۇراتتى . ئۇ تولىمۇ رايىشلىق بىلەن ئۇنىڭ بىلەكلىرىدە جىمجىت ياتاتتى ، خۇددى خۇمداننا ئەكىرىلىش ئالدىدىكى لاي قونچاقتەك .

لى لىيې ئۇنى كۆتۈرۈپ داۋاملىق ماڭدى ، مۇرىسىدىكى ھېلىقى بايلىق قاچىلانغان خالتا ئەمدى ھەقىقەتەن ئېغىر كەلدى . ئۇ چىشىنى چىشلەپ خالتىنى يەرگە تاشلىۋەتتى .

ئۇ يېنىكلەپ قالغان مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويۇپ ، چۈن چىگە :

— ئەمدى پۈلىمىزمۇ قالمىدى ، بۇ يەردىن ئامان ـ ئېسەن قېچىپ چىقتۇق دېگەن بىلەنمۇ ، ئاچلىقتىن ئۆلىمىز ، قورقۇۋاتامسىز ؟

چۈن چى ھالسىز باقتى . بۇ يىگىت بۇنىڭدىن كېيىن راستىنلا ئۆزى بىلەن ياشىماقچىكەن ـ دە . چۈن چى سەل گاڭگىراپ قالدى . لېكىن ، تېزدىنلا بېشىنى چايقىدى ھەم تىرىشىپ كۈلۈمسىرىدى .

لى لىيې ماڭاي دەپ تۇرۇشىغا ، خالتىدىن دوملاپ چىققان بىر تال مەرۋايىتقا كۆزى چۈشۈپ قالدى . ئۇ ئېڭىشىپ ئۇنى ئالدى ـ دە ، چۈن چىنىڭ ئالقىنىغا قويدى :

— بۇنى سىز ساقلاپ قويۇڭ .

چۈن چى ئالقىنىدىكى مەرۋايىتقا قارىدى ، شۇنچە يۇمىلاق ، سىلىق ، رەڭگى قاشتېشىدەك ئاق ، كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇراتتى . بۇ مەرۋايىت بىرقۇر مارجاندىن ئۈزۈلۈپ چىققانىدى . ئۇ مارجاننى چۈن چىنىڭ ئاپىسى ئۇنى ياتلىق بولغاندا تاقايدۇ دەپ تەييارلىغانىدى .

ئۇ ئالقىنىنى ئاۋايلاپ يۇمدى . ئالقىنىدىكى مەرۋايىتنى سىقىملىغىنىدا ، ئاپىسىنىڭ ئۇ ئالەمدىن سۈنغان قولىنى سىقىملىغاندەك ھېس قىلدى .

— ئۇنى نەگە قويسام بولار ؟ ئۇ شۇنچە كىچىك تۇرسا ، سەل بىخەستەلىك قىلسامىلا يىتتۈرۈپ قويىمەن .

لى لىيې ئۆزلىرىنىڭ يەرلىك ئامالىنى ئىشلەتتى . ئۇ چۈن چىنىڭ قاپقارا سۈمبۈل چېچىدىن ئىككى تال يۇلۇپ مەرۋايىتنى ئۇنىڭغا ئۆتكۈزۈپ مەھكەم چىگدى ، ئاندىن چۈن چىنىڭ نامسىز بارمىقىغا باغلاپ قويدى .

چۈن چى ئىچ ـ ئىچىدىن كۈلدى ، لى لىيمۇ ناھايىتى شادلاندى . ئۇ بۇ ئۇزۇك بىلەن سۆيگىنىمنىڭ قەلبىنى باغلىۋالدىم ، دەپ ئويلىدى .

ئۇلار يەنە يولغا ئاتلاندى ، بىر خالتا ئالتۇن ـ كۈمۈش ، جاۋاھىراتلار يەرگە چېچىلغىنىچە ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا قالدى . ئاشۇ

جۇڭگودىن كەلگەن ئېسىل نەرسىلەر خۇددى ئۇيغۇسى كېلىپ كەتكەن يالتىراق قوڭغۇزدەك قويۇق ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسىدە گىرىمسەن كۆزلىرى بىلەن ئەركىن - ئازادە يىراقلارغا ئۇچۇپ ماڭغان مۇھەببەتكە قاراپ قالدى . ئۇلار بۇ مۇھەببەتنىڭ قانچىلىك يىراقلارغا بارالايدىغانلىقىغا قاراۋاتاتتى .

4

لى لىپې باغرىدىكى چۇن چىنىڭ خۇدىنى بىلەلمەي ياتقانلىقىنى ھېس قىلدى ، ئۇنى ئاستا تەۋرىتىپ ، دېڭىزغا قارىڭ ، دېدى . چۇن چى ساپ دېڭىز تۇزىنىڭ ھىدىنى پۇرىدى ، بۇ چاغدا دېڭىز بورىنىدىن سەل بېشارەت كېلىپ تۇراتتى . غايەت زور دولقۇنلار مەۋج ئۇرۇپ تۇرغاچقا ، دېڭىزدا ھېچقانداق كېمىمۇ يوق ، مەيۇس قارا كۆك ئاسمان شۇنچىلىك تۆۋەنلەپ كەتكەندەك كۆرۈندىكى ، ھېلىلا دېڭىزغا شۇڭغۇپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى .

دۇنيا خۇددى قاپ ئوتتۇرىسىدىن ئىككىگە يېرىلىپ كەتكەن ياڭاقنىڭ ئوخشاپ قالغانىدى . مۇشۇ دەقىقىلەردە دەل ئۇپۇق سىزىقىنى بويلاپ يېپىلىۋاتاتتى ، بەلكىم چىرىپ كەتكەن مېغىزىنى ئىچىگە سولاپ ، قايتىدىن قاتتىق ھەم قوپال مېۋىگە ئايلانماقچى بولۇۋاتسا كېرەك .

چۇن چى سەل ماغدۇرىغا كەلدى ، تاتىرىپ كەتكەن چىرايى دېڭىز شامىلىنىڭ يەلپۈشى بىلەن سەل قىزاردى .

دېڭىز بويىدا ئۇلار كېلىشىدە چىققان كېمە تۇراتتى ، ئۇنىڭغا ئانچە يىراق بولمىغان جايدا بىر قولۇاق توختىتىلغانىدى . بەلكىم بۇ چەت ئارالغا كەلگەن بېلىقچىلارنىڭ قولۇنقى بولسا كېرەك . لى لىپې ھېچقانداق ئىككىلەنمەيلا قولۇاققا قاراپ ماڭدى .

— نېمىشقا كېمىگە چىقمايمىز ؟ — سورىدى چۇن چى .

— ئەگەر بىز كېمىنى ھەيدەپ كەتسەك ، بېلىقچىلار كېلىپ قالسا قولۇاقنى ھەيدەپ كېتىدۇ ، ئۇ چاغدا ئىككى ئاكام مۇشۇ چەت ئارالغا قامىلىپ قالىدۇ . مېنىڭ ئۇنداق قىلغۇم يوق ، — لى لىپې

چۈن چىنى قولۇاققا چىقارغاچ ئۇنىڭغا چۈشەندۈردى .
قېرىنداشلىق مېھرى چوڭقۇر بولىدۇ ، دېگەن بىكار ئەمەسكەن ـ دە ، مۇشۇ چاغدىمۇ ئۇ قېرىنداشلىرىنى ئۇنتۇمىدى . چۈن چىنىڭ لى لىيېگە بولغان كىچىككىنە ئىشەنچى مۇشۇ مىنۇتلاردا توساتتىن يوقالدى .
ئەمما ئېغىزىدا ئەكسىچە :
— بۇمۇ خاتا ئەمەس ، ئۇلار دېگەن سىزنىڭ قان ـ قېرىنداشلىرىڭىز تۇرسا ، — دېدى .

قولۇاق ھېچقانداق بىر يەرنى نىشان قىلىپ ماڭمىدى ، پەقەت مۇشۇ چەت ئاراالدىن تېزرەك يىراقلاپ كېتىش ئۈچۈنلا ، چەكسىز دېڭىزغا قاراپ ئۇزۇپ كېتىۋاتاتتى . شىددەتلىك دېڭىز دولقۇنى ئادەم بويىدەك ئېگىزلىككە ئۆرلىگەن ، خۇددى ئادەملەرنى باقىي دۇنياغا تۇتۇپ كېتىش ئۈچۈن يەڭلىرىنى شىمايلاپ تۇرغان قارا تۇنلۇق ئەزرائىلغا ئوخشاپ قالغانىدى . چۈن چى لى لىيېگە يۆلىنىۋالدى . دېڭىز سۈيىگە چىلىنىپ كەتكەن تەنلىرى توڭلىغىنىدىن غال ـ غال تىترەيتتى . سوغۇق ئۇنىڭ ئاشۇ يارىلانغان تاپىنىدىن كىرىپ ، ئىزچىل ئۈستىگە ماڭماقتا . نېمىدېگەن سوغۇق ، ئۇ خۇددى بىر قۇرتتەك ، قان ۋە ئۈستىخانلىرىنى سۈمۈرۈپ كېتىپ ، ئۇنى قۇرۇقداپ قويماقچى .
قولۇاق ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە دولقۇن بىلەن تەڭ چايقالماقتا . دېڭىزدا ھېچقانداق مايا كەمۇ كۆرۈنمەيتتى . ئاسماندىكى قارا بۇلۇتلار ئاينىمۇ توستى ، ئەتراپ قاپقاراڭغۇ ، قىلچىمۇ يورۇقلۇق يوق . چۈن چى توساتتىن چىرقىراپ كەتتى :
— ئۇزۇكۇم ... ئۇزۇكۇم قولۇمدىن سىيرىلىپ چىقىپ كەتتى !
چۈن چى ئېڭىشىپ ، قوللىرىنى قولۇاق تاختايلىرىغىچە ئۇزىتىپ سىلاشتۇردى ، ئەمما ئەتراپ گۆرىستاندەك قاراڭغۇ ، ھەتتا قەيەرنىڭ قولۇاق ئاستىلىقىنىمۇ پەرق ئەتكىلى بولمايتتى . شۇڭا ،

بۇ بىكارغىلا ئاۋارە بولۇش ئىدى .

لى لىيې چۇن چىنى توستى ، ئۇنى يۆلەپ تۇتۇۋالدى :

— بولدى ئىزدىمەك ، بۇنچە قاراڭغۇدا قانداق تاپقىلى بولسۇن ؟

چۇن چى يەنىلا سىلاشتۇرۇۋاتاتتى — ئۇ قانداقمۇ ئاپىسى بىلەن ئايرىلىپ كەتسۇن ؟ ئۇلار تېخى بايىلا جەم بولغان تۇرسا .

لى لىيې ئۇنىڭ قوللىرىنى تۇتۇپ قويىنىغا سېلىۋالدى :

— كېيىن سىزگە يەنە سوۋغا قىلاي ، بولامدۇ ؟

چۇن چى لەۋلىرىنى چىشلىگىنىچە ئۇندىمىدى . لى لىيې ئۇنى باغرىغا مەھكەم باستى . بىراق ، ئۇ ئازراقمۇ ئىسسىمىدى . ھارارەت ئۇنىڭ تېنىدىن تاراپ كەتمەكتە ، بىر خىل شۇم خىيال كاللىسىغا كىرىۋېلىپ ، ئۇنى تېخىمۇ تېز خارابلاشتۇرماقتا .

بۇ ئاپىسىنىڭ ئۇنىڭ قولىنى قويۇۋەتكەنلىكىدىن دېرەك بېرەمدۇ قانداق ؟ ئۇ ئادەتتىن تاشقىرى قورقۇنچ ھېس قىلدى .

5

لى لىيې بىر تەرەپتىن قولۇاق پالىقىنى چۆرىگەچ ، بىر تەرەپتىن توختىماي ئارقىسىغا قارايتتى . ئۇ ئەنسىرىگەن ئىش ئاخىرى يۈز بەردى — ئۇنىڭ ئىككى ئاكىسى كېيىنى ھەيدەپ قوغلاپ كېلىۋاتاتتى .

— ئۇلار قوغلاپ كەلدى ! — لى لىيېنىڭ چىرايى ئۆزگىرىپ كەتتى .

چۇن چى ناھايىتى تەمكىن ئولتۇراتتى ، ھەتتا ئارقىسىغا بۇرۇلۇپمۇ قويمىدى ، پەقەت بىرئاز مەيۈسلەندى . ئۇ ئىككى قاراقچىنىڭ ئۆزىنى تۇتۇپ كېتىپ ، خالىغانچە ئاياغ ئاستى قىلىشىنى ئويلىغاندا ، قاتتىق نومۇس ھېس قىلدى . ئۇ يېنىدىكى يىگىتكە قارىدى ، يىگىت پۇتۇن كۈچى بىلەن پالاق ئۇرۇۋاتاتتى . ئۇ نەقەدەر تىرىشچانلىق كۆرسىتىۋاتىدۇ ـ ھە ! چۇن چى ئۇنى چىڭ تۇتۇۋالدى .

ئـۇ يـۈزلـىرىـنـى لى لىيېنىڭ ئېڭەكلىرىگە ياقتى ، ئۇنىڭ كۆزلىرىنى ، قاڭشارلىرىنى سىلىدى .

لى لىيېنىڭ بۇلارغا دىققەت قىلغۇدەك ھەپسىلى يوق ئىدى . ئـۇ ئـورنـىـدىن تۇرۇپ پالاقنى تېخىمۇ كۈچەپ ئۇردى . ئۇنىڭ ھـەرىـكـىـتـى سـەل ئەسەبىي كۆرۈندى ، خۇددى قاتتىق بوراندا ئوشتۇلۇپ كېتەيلا دەپ قالغان دەرەخكىلا ئوخشاپ قالدى . چۈن چى يۈزلىرىنى ئۇنىڭ پاچاقلىرىغا ياقتى .

— ئۇلارنىڭ كىمىسى بىزنىڭ قولۇاقتىن خىلىلا تېز ماڭىدۇ ، بىر دەمدىلا يېتىشۇالىدۇ .

— بـۇنـداق ئادەمـنىڭ روھـىـنى چۈشۈرىـدىغان گـەپنى قىلماڭ ! — لى لىيې قاتتىق ساراسىمگە چۈشۈپ ژارقىراپ كەتتى . كـىـمـە ئـۇلارنـىڭ ئـارقىسىدىلا تۇراتتى . ئۇ يەنىلا قوللىرىنى پـۇلاڭلىتىپ ، جېنىنىڭ بارىچە پالاق ئۇرۇۋاتاتتى . دېڭىز سۈيى توختىماي قولۇاقلا كىرمەكتە ، قولۇاق ئاستا ـ ئاستا چۆكمەكتە . لى لىيې خۇددى سۇغا دەسسەپ تۇرغاندەكلا كۆرۈندى .

چۈن چى ئۇھ تارتتى ، تاپىنىدىكى سوغۇق ئېقىم يەنە ئۇستىگە ئۆرلىگىلى تۇردى . ئۇ كاسلداپ تىترەپ كەتتى .

— مەنغۇ ھېچقانداق ئۇمىد كۈتمىدىم ، پەقەت ئاشۇ ئۇزۇكنى تېپىۋالسامىلا بولاتتى ...

لـى لـيـې ئـېڭىشىپ قاراپ ، چۈن چىنىڭ يەنە ئېگىلىپ سـىـلاشـتۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆردى . يۈرىكى ئېچىشىپ ، داۋاملىق تىركىشىشتىن ژاز كەچتى . چۈن چى قىيىپاش بولۇپ لى لىيېنىڭ پۇتىغا يۆلەندى . ئۇ ئەمدى قىزىمىدى ، ئەكسىچە بەدىنى مۇزدەك بولۇپ كەتكەنىدى — ئۇ نېمىدېگەن يادىاپ كەتكەن ـ ھە ، لى لىيې ھـەتـتـا ئـۇنىڭ بۆرتۇپ چىققان ئومۇرتقا سۆڭەكلىرىنىمۇ ھېس قىلالىدى .

لى لىيې ئاخىر قايتا ھودۇقۇپ يۇرمىدى . ئۇ ئۆزىنى رۇسلاپ ئولتۇرۇپ ، چۈن چىنى قۇچاقلىدى ، ئۇنىڭ يۈزلىرىگە ، لەۋلىرىگە سۆيدى ھەم ئاستاغىنا :

— سەل ئىسسىپ قالدىڭىزمۇ؟ — دەپ سوردى. چۈن چى ئازابلىق ھالدا قوشۇمىلىرىنى تۇرگىنىچە بېشىنى لىڭشىتتى.

ئەمدى كېمە ئۇلارنىڭ ئوڭ تەرىپىگىلا قوغلاپ كەلدى.

— لى لىيې، سەن بىر ئايالنى دەپ بىزگە ئاسىيلىق قىلدىڭ! لى لىيې ئاكىلىرىنىڭ ۋارقىراشلىرىغا پىسەنت قىلمىدى، داۋاملىق چۈن چى بىلەن سۆيۈشۈەردى.

چۈن چى ئۇنىڭ لەۋلىرىدىن ئاجراپ سوردى:

— لى لىيې، بىز قاچالمايدىغان بولدۇق، شۇنداقمۇ؟

— ھە ...

— بىراق، مەن سىز بىلەن بىللە ھېچقانداق ئادەمزات يوق كىچىك ئارالغا بېرىپ، غەم - غۇسسىسىز ياشىغان بولسام قانداق ياخشى بولاتتى - ھە! ھېچكىم مېنى بوزەك قىلمىسا ... — چۈن چى ئاستا پىچىرلىدى.

— ھەئە ... — لى لىيې كۆزلىرىنى يۇمۇپ، جىمجىت كىچىك ئارالدا چۈن چى بىلەن قوغلىشىپ يۈرىدىغانلىقىنى خىيالىغا كەلتۈردى. كېمىدىن تاشلانغان تۆمۈر ئىلغۇلۇق سالما ئۇلارنىڭ قولۇقىغا قاراپ ئۇچۇپ كەلدى، بىراق قولۇاق بىلەن كېمە ئوتتۇرىسىدا دېڭىز دولقۇنى كۆتۈرۈلدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، ئەتراپتا چىراغ يوق، ئاشۇ بۇركۇت تۇمشۇقىدەك ئۆتكۈر، تىۋىشسىز كەلگەن سالما دولقۇنلار ئارىسىدا غىل - پال كۆرۈنۈپلا يوقاپ كەتتى. لى لىيې چۈن چىنى چىڭ قۇچاقلىۋالدى، ئۇنى تامامەن گەۋدىسى ئىچىگە يوشۇرۇۋالدى. بۇنداق بولغاندا سالما كەلسىمۇ ئۇنى زەخمىلەندۈرىدۇ، چۈن چىگە تەگمەيدۇ.

— تەسەۋۋۇر قىلىپ بېقىڭە، ئۇ نېمىدېگەن خاتىرجەم كۈنلەر ھە ...

چۈن چى كۆز ئالدىدا ئۇچۇپ يۈرگەن سالمىنى كۆرمىگەندەكلا قىلاتتى. ئۇ يەنىلا تەمكىن تەلەپپۇزدا:

— بىز يەنە نەچچە بالىلىق بولىمىز، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ناھايىتى گەپ ئاڭلايدۇ، بىزگە ياردەملىشىدۇ. سىز ئوغۇللارنى

ئـوۋغا ئاچىقسىز ، مەن قىزلارغا كەشتىچىلىكنى ئۆگىتىمەن... بىزنىڭ يوغان بىر كېمىمىز بولىدۇ ، بىز بىر ئائىلە كىشىلىرى دېڭىزغا چىقىپ ئويناپمىز ، بېلىق تۇتىمىز ، قۇلۇلىلىرنى سۈزىمىز ...

چۈن چىنىڭ ئاۋازى بارغانچە پەسلەپ كېتىۋاتاتتى . ئۇ بەكمۇ مۇزلاپ كەتتى ، تېنىدىكى ئەڭ ئاخىرقى ماغدۇرى بىلەن مۇشۇ گۈزەل ھېكايىنى توقۇدى .

لى لىيېنىڭ پۈتۈن بەدىنى تىترەپ كەتتى . ئۇ غاچچىدە ئورنىدىن تۇرۇپ ، چۈن چىنىڭ بېشىغا يېنىككىنە پەپلەپ قويۇپ :

— مەن ئۇ كېمىگە چىقىپ ئۇلار بىلەن سۆزلىشىمەن ، — دېدى .

چۈن چى ئۇنىڭ قولىغا چىڭ ئېسىلىپ قويۇپ بەرمىدى :

— مېنى تاشلاپ قويماقچىمۇ ...

— چوقۇم قايتىپ كېلىمەن ، — دېدى ئۇ . چۈن چىنىڭ ئۇنىڭ بويىنىغا كىرمەك سېلىۋالغان قوللىرى ئاستا ـ ئاستا بوشىدى .

ئۇ چاپىنىنى يېشىپ چۈن چىگە ئوراپ قويدى ، ئاندىن ئۇچۇپ كەلگەن سالمىغا چاقماقلىق بىلەن كاپ قىلىپ ئېسىلدى ـ دە ، پۇلاڭلىغىنىچە ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى . چۈن چى ئۇنىڭ بوشلۇقتا ياي شەكىلدە ئۇچۇپ ئۆتۈپ ، كېمە پالوبىسغا گۇپ قىلىپ ئۇرۇلغانلىقىنى غۇۋا كۆردى .ئاجىز كېمە پولىدىن غىچىر ـ غىچىر ئاۋاز ئاڭلاندى . ئەتراپ سۈكۈتكە چۆمدى ، دېڭىز شاۋقۇنىدىن باشقا ھېچقانداق ئاۋاز ئاڭلانمىدى .

ئۇ ئاكىلىرى بىلەن تاكاللىشۋاتقانمىدۇ ، مۇشتلىشۋاتقانمىدۇ ياكى ئەپلىشىپ قالغانمىدۇ ... ئۇنداقتا ، ئۇ قايتىپ كېلەرمۇ ؟ چۈن چىنىڭ كاللىسىدىن مۇشۇ خىياللار تېزلىكتە ئۇچۇپ ئۆتتى .

قولۇاق دولقۇنلارغا ئەگىشىپ خالىغانچە لەيلەپ ، كېمىدىن بارغانچە يىراقلاپ كەتمەكتە . قولۇاققا يېغىلىپ قېلىۋاتقان دېڭىز سۇيىمۇ ئۇچ سۈڭ ئېگىزلىكتە ئۆرلىگەنىدى ، چۈن چىنىڭ

يارىلانغان پۈتلىرى ئۇنىڭغا چىلىنىپ تۇراتتى . جاراھەت ئېغىزى چىرىشقا باشلىغان بولسا كېرەك ، ئەمدىلىكتە ئۇنىڭدىن قانلا ئەمەس ، يىرىڭ ئېقىۋاتامدىكەن . چۈن چى ماغدۇرسىز ھالدا بېشىنى تىزلىرىغا قويدى . لى لىي تېخىچە قايتىپ كەلمەيۋاتاتتى ، ئاكىلىرى ئۇنى قايتىپ كەتمەسلىككە كۆندۈردىمىكىنە ؟ ئۇ ئەمدى يېنىپ كەلمەسمۇ ؟ ئۇ ئاخىردا يەنىلا ئۇلارغا باش ئېگىپ ، ئۆزىدىن يۈز ئۆرۈپتۇ ـ دە ... چۈن چى مۇشۇلارنى ئويلاپ ، كەمسىتىش نەزىرىدە كۈلۈپ قويدى .

ئۇلار ئەسلىدىلا قېرىنداش ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ، ياۋايى قاراقچىلار ، چۈن چى بولسا خورلانغان ، ئاياغ ئاستى قىلىنغان ياقا يۇرتلۇق قىز ، لى لىي مۇشۇنداق قارار چىقارسىمۇ ھەيران قالغۇچىلىكى يوق . ئالدىدىكى ئاشۇ بۇزۇلماس ۋەدە دېگەنلىرى پەقەت بىر ياشنىڭ شۇ چاغدىكى ھېسسىياتىغا ئاساسەن مۇناقىلا دەپ قويغان گېپى ، خالاس .

ھازىر چۈن چىنىڭ كۈتۈۋاتقىنى تۆت تەرىپىدىن قاپسىپ كېلىۋاتقان دېڭىز دولقۇنلىرىنىڭ ئۆزىنى يۇتۇۋېلىشى .

چۈن چى بۇ دېڭىزنى سۆيمىدۇ ، چۈنكى ئاپىسى ئۇنىڭغا دەپنە قىلىنغان ـ دە .

6

بىراق ، لى لىي تۈيۇقسىز يەنە ئاشۇ سالمىغا ئېسىلغىنىچە ئۇچۇپ كەلدى . ئۇ قولۇاققا قايتىپ كەلدى ، چۈن چىنىڭ تۆپىسىگە دېگۈدەك مۆدۈرۈپ چۈشتى ، قولۇاق قاتتىق لەپكىلەپ كەتتى . ئۇلار قاتتىق ئالاقزادە بولۇپ كەتتى . چۈن چىنىڭ بېشىنى كۆتۈرگۈدەك ماغدۇرىمۇ قالمىدى ، پەقەت ئاشۇ بىر جۈپ ئىللىق بىلەكنىڭ يەنە ئۆزىنى قۇچاقلىغانلىقىنى ھېس قىلدى .

— ئۇلار مېنى تۇتۇۋېلىپ قايتىپ كەتكىلى قويمىدى ، ئۇلار بىلەن ئېلىشىپ كەتتىم ... ئىككىسىگە پىچاق تىقىۋېتىپ ، ئاران قايتىپ كەلدىم !

ئۇنىڭ نەپەسلىرى ئىنتايىن جىددىي ئىدى ، سەللىپ چىقىۋاتقان ئاۋازى ئۇچالمايۋاتقان پەسىل قۇشلىرىنىڭ جېنىنىڭ بارچە قاناتلىرىنى پالاقلىتىشىغا ئوخشاپ قالغانىدى .

بۇ ھەقىقەتەن ياخشى خەۋەر بولدى ، دەپ ئويلىغان چۈن چى ئىچىدە كۈلدى . ئۇ ئاشۇ ئىككى قاراقچىنى ئويلىسىلا ، يۈرىكىگە ئاغرىق كىرىپ كېتەتتى ، ئۇلارنى پارە - پارە قىلىۋەتكۈسى كېلەتتى .

لى لىيې توساتتىن قولىدىكى ئالتۇن رەڭلىك كالتە پىچاقنى چۈن چىنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويدى ، ئىككى قولىنى چىقىرىپ چۈن چىنىڭ يۈزىنى ئۇستىگە كۆتۈرۈپ ، لەۋلىرىنى ئىزدىدى ، ئاندىن سۆيۈشكە باشلىدى . چۈن چى ئېغىزىنى يوغان ئېچىپ ئۇنىڭ بىلەن سۆيۈشتى . ئۇ خۇددى لى لىيېنىڭ ئېغىزىدىن نەپەسلىنىۋاتقاندەك قىلاتتى . لەۋلەر ئارىسىدىكى بېغىشلاشلارنى ، ئاشۇ ئىللىق تىنىقلارنى چۈن چىنىڭ سېزىمىنى يوقاتقان نېرىپلىرى ئاللىقاچان سەزمەس بولۇپ قالغاندەك قىلاتتى .

ئۇلار مۇشۇنداق قۇچاقلىشىپ تۇردى ، پەقەت قۇچاقلىشىپلا تۇردى ، ھېچقانداق گەپ - سۆز قىلىشمىدى . لى لىيېنىڭ ئۇنى قۇچاقلىغاندىكى قىياپىتىدىن ئۇنىڭ بىلەك ۋە گەۋدىسى بىلەن چۈن چىنى ئۆزىنىڭ كىچىك دۇنياسىغا سولىۋېلىپ ، سىرتقى دۇنيانىڭ تاجاۋۇزىدىن مۇداپىئە قىلماقچى بولغانلىقى چىقىپ تۇراتتى . تاپىنى ئاستىدىكى بۇ قولۇاق ئۆلۈك بېلىقتەك ھېچقانداق تەۋرىش چىقارمايتتى ، پەقەت دېڭىز يەنىلا ئاشۇ ئاسمان - زېمىنىنى ئۆرتەۋېتىدىغان ئويۇنىنى ئويناۋاتاتتى . ئەمما ، بۇنىڭدىن كېلىۋاتقان شاۋقۇنلار خۇددى دېكوراتسىيەدەك ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا كۆۋرەپ تۇراتتى . ئۇلار ھازىر جىمجىتلىق بىلەن بىللە ، ئىللىقلىق بىلەن بىللە . چۈن چى ئۇنىڭ قوينىدا ئاستا - ئاستا ئەسلىگە كېلىشكە باشلىدى ، قىپقىزىل تاپانلىرى ئاۋۇالقىدەك سوغۇق بىلىنمىدى . بۇ قۇچاقلىشىش ھەقىقەتەن قۇتۇلدۇرۇپ قېلىش سېھرىي كۈچىگە ئىگىمىدۇ ؟ چۈن چىنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى . دېڭىز سۈيى يەنىلا

قولۇاققا كىرمەكتە . لېكىن ، چۈن چىگە دېڭىز سۈيىمۇ ئىللىق بىلىنىدى ، خۇددى بالىلىق چاغلىرىدا هاممىسىنىڭ ئۆيىدە چۈشكەن ئارىشاڭدەكلا . ئۇ ئاشۇ ئارىشاڭدا ئۆزىنىڭ تۇنجى قېتىملىق هەيزىنى كۆتۈۋالغانىدى . بىر دانە سىرلارغا تولغان ، تەقدىر ـ قىسمەتلەر يوشۇرۇنغان غۇنچە ئاشۇ سۇدا ئېچىلغانىدى . مۇشۇ دەقىقىلەردە ، بەختكە تولغان ئارىشاڭ ئۇنى يەنە بىر قېتىم قوينىغا ئالىدى . ئۇ مۇشۇنداق ئىللىق ئېقىمنىڭ تاپىنىدىن كىرىدىغان سېزىمىگە ئامراق ، خۇددى ئىس ـ تۈتەكلەرنىڭ لەرزان ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ ، بۇلۇتلار ئارىسىغا كىرىپ كەتكىنىگە ئوخشاش .

چۈن چى ئاستا ـ ئاستا كۆزلىرىنى ئېچىپ ، لى لىيگە پىچىرلىدى :

— ئەمدى مۇزلىمىدىم ، لى لىي .

— هە ... — ئۇنىڭ ئاۋازى خۇددى يامغۇرلۇق كۈنلەردە تۇتاشتۇرغىلى بولمايدىغان ئوتۇندەك ، پەقەت سۇركەلگەن ئاشۇ دەقىقىلەردە يالتلا قىلىپ ئۇچقۇنلاپ ئۆچكىنىدەك ، ئاجىز هەم قىسقا چىقتى .

— ئازراقمۇ تۇڭلىمىدىم ، تاپىنىمدىكى جاراهەتلەرمۇ ئاغرىمىدى ، — چۈن چىگە بۇ سېزىم تولىمۇ غەلىتە بىلىنىدى . بىردەمدىلا هەممە ئىشلار ياخشى بولۇپ كەتتا ؟ بۇ ئۆلۈم ئالدىدىكى جانلىنىشمىدۇ ؟

— ياخشى بوپتۇغۇ ... — دېدى لى لىي ئاستاغىنا .

چۈن چى ئۇنىڭ ئاۋازىنىڭ هالسىز ، ئۇزۇلۇپ ـ ئۇزۇلۇپ چىقىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ ئازراق قورقتى ، بىراق يەنىلا غەيرەتكە كېلىپ :

— سىز دەم ئېلىڭ ، هازىر مەن ئوڭشىلىپ قالدىم ، قولۇاقنى مەن هەيدەي ، — دېدى ـ دە ، لىككىدە ئورنىدىن تۇردى . بىراق ، ئۇ تېخى بىر قەدەم ماڭمايلا ، لى لىيىنىڭ گۈپ قىلىپ يىقىلغانلىقىنى سەزدى . ئۇ قورققىنىدىن نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قالدى ، دەرهال ئېڭىشىپ قولۇاقتىكى يىغىلىپ قالغان سۇغا

چىلىنىپ ياتقان لى لىيېنى يۆلىۋالدى . ئەمما ، چىلىق ـ چىلىق سۇ بولۇپ كەتكەن لى لىيېنىڭ كۆزلىرى چىڭ يۇمۇلغان ، يۈزى ۋە پېشانىسىدىن ئېقىۋاتقىنى دېڭىز سۇيى ئەمەس ، ئىسسىق قان ئىدى .

شۇنداق ، گەرچە تۇن قاراڭغۇسى بولسىمۇ ، چۈن چى ئۇلارنىڭ قان ئىككەنلىكىنى پەرق ئېتەلىدى . ئۇنىڭ بېشىدىن ئېقىپ چۈشۈۋاتقان قان چۈن چىنىڭ قوللىرىنى بويىدى . چۈن چى سەل تەئەججۈپلەندى ، قوللىرىنى كېيىدىكى سۇغا تىقىپ ، ئاستا ـ ئاستا چىقاردى — ئۇ ئۆزىنىڭ ئالقانلىرىنى پەس ئۈچۈپ يۈرگەن قان سۈمۈرگۈچ شەپەرەڭلەرگە ئوخشىتىپ قالدى . ئۇ پۈتلىرىنىمۇ سۇدىن چىقاردى ، بارماقلىرى ئارىسىدىن ئېقىپ چۈشكەن قىپقىزىل قان خۇددى پىلەكتەك پۈتلىرىغا ۋە ئوشۇقلىرىغا يامىشىپ تۇراتتى .

ئەسلىدە ئۇنىڭ پۈتلىرى چىلانغان ئارىشاڭ سۈيىدەك ئىللىق ، يېقىشلىق نەرسە دېڭىز سۇيى ئەمەس ، ئىسسىق قان ئىكەن . چۈن چىنىڭ تەنلىرى تىترىدى ، لى لىيېنىڭ بوينىدىن قۇچاقلىدى . ئۇنىڭ ئاشقى بارا ـ بارا كېچىكلىمەكتە ، بارا ـ بارا يىگلىمەكتە ، بارا ـ بارا بوشاشماقتا . چۈن چى ئۇنىڭ دۈمبىسىدىن مۇشتەك چوڭلۇقتىكى بىر جاراھەت ئېغىزىنى تاپتى . قان ھېلىمۇ ئېتىلىپ چىقماقتا . ئۇ قولى بىلەن ئېتىۋېلىۋىدى ، قانىنىڭ ئۇنىڭ بەدىنىدىن چىقىۋاتقان ئاۋازىنى ئاڭلاۋاتقاندەك ھېس قىلدى . ھەربىر تېمىم قان لى لىيېنىڭ ھاۋالىسىنى تاپشۇرۇۋالغاندەك ، ئۇدۇل چۈن چىنىڭ تاپانلىرىغا قاراپ ئېقىپ بېرىپ ، ئۇنىڭ تېنىدىكى سوغۇقنى ۋە ئاغرىق ئازابىنى قوغلاۋاتاتتى .

— لى لىي ، لى لىي ، — ئۇ ئاستا ئۇنى چاقىردى . سادا چىقمىدى . ئۇ ئۇنى ئاستاغىنا سىلكىپ باقتى ، لى لىيېنىڭ تېنى ئاڭسىز ھالدا سىلكىشكە ئەگىشىپ تەۋرەندى .

چۈن چى تۇرۇپلا قالدى ، كۆز ئالدىدىكىلەرنى قىياس قىلىپ باقمىغانىدى . ئۇ يىگىتنىڭ ئۆزى ئۈچۈن راستىنلا جېنىنى تىكىپ قويغانلىقىغا ئىشەنگۈسى كەلمىدى . ئۇ ھاياتنىڭ ئاجىزلىقىنى يەنە بىر قېتىم ھېس قىلدى . ئالدىنقى دەقىقىلەردىلا ئۇلار تېخى

سۆيۈشكەن ئەمەسمىدى ، مانا ئەمدى بۇ ئادەم يوقالدى . ئۇنىڭ بايىقى سۆزلىرىنى ئېسىگە ئالغىنىدا ، ئۇنىڭ تەنلىرى مۇزلاپ كەتتى . ئۇ بۇنىڭدىن بۇرۇن ئۆلۈكنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ باقمىغانلىقىنى ئويلاپ قالدى . ئاپىسىنىڭ ئۆلۈمى تولىمۇ تاسادىپىي بولدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، ئۇ ئاياغ ئاستى قىلىنىۋاتقان چاغ بولغاچقا ، تېزدىنلا هوشىدىن كەتكەن ، هوشىغا كەلگەن چېغىدا ، هەممە ئىشلار ئۆتۈپ كەتكەن . ئاپىسى بەلكىم تاغ - دەريالارنى بېسىپ ئۆتۈپ ، قارشى قىرغاقتىمۇ چىقىپ بولغان چاغ بولسا كېرەك . هازىر ئۇ يېنىدىكى ئادەمنىڭ بارغانسېرى مۇزلاپ ، بارغانسېرى قېتىۋاتقانلىقىغا قاراپ ئولتۇراتتى . يۈمشاق قاش - كۆزلەر خۇددى لاي هەيكەلدەك ئاستا - ئاستا قېتىپ تۇراقلاشماقتا . ئۇ ئۇنىڭغا يەنە يۆلىنىۋېرىشكە جۈرئەت قىلالمىدى . بىراق ، جەسەت شۇ تۇرغان پېتى تۇرالمىدى . چۈن چى قوللىرىنى قويۇۋېتىشى بىلەن تەڭ ، پۈلاڭلىغىنىچە سۇغا چۆكۈشكە باشلىدى . چۈن چى دەرهال ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدى .

ئاشۇ كۈنى ئاخشىمى ، بۇ قوللار كېچىدىكى كېمىدەك ئاستا - ئاستا كېلىپ ، خورلۇقتا ئۇچرىغان قىزچاقنى ئىسسىتقان ئەمەسمىدى . چۈن چى بۇ قوللارنى تۇتۇپ ، ئىلگىرى ئۇنىڭدىن ئالغان ئىللىقلىقنى قايتۇرۇپ بەرمەكچى بولدى . بىراق ، بۇ قوللارنىڭ بۇرچى ئادا بولۇپ بولغان ، هازىر بارلىق قوبۇل قىلىشتىن توختىغانىدى . چۈن چى ئەمدى قايتۇرۇشقا مەڭگۈ ئامالسىز ، ئۇنىڭغا مەڭگۈلۈك قەرزدار بولدى .

بۇ چاغدا ، چۈن چى ئانچە يىراق بولمىغان بىر جايدىن بىر روشەن نۇرنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى هېس قىلدى . ئۇ نۇرنى بويلاپ قاراپ ، هېلىقى يىتتۇرۇپ قويغان مەرۋايىت ئۆزۈكىنىڭ قولۇاققا يىغىلىپ قالغان سۇ يۈزىدە تېپىتىنچ لەيلەپ تۇرغانلىقىنى كۆردى . ياق ، سۇدا ئەمەس ، لى لېيىنىڭ قېنىدا لەيلەپ تۇراتتى .

ئۇ ئۇزۇك خۇددى قارغىشقا كەتكەن ئۇيقۇ مەلىكىسىگە ئوخشايتتى ، قېنى ئۇنى ئېسىگە كەلتۈرۈپ ، ئاستا - ئاستا سۇ

يۇزىگە كۆتۈرۈپ چىققانىدى . ئېسىگە كەلگەن مەرۋايىت كۆزنى قاماشتۇراتتى . قاشتېشىدەك سۇزۇك ئاق ، تاك نۇرىدەك ئانچە ـ مۇنچە سۇس قىزىل نۇرمۇ يالتىرايتتى .

مەرۋايىت سۇنىڭ ئىتتىرىشى بىلەن ئۇزۇپ يۇرگەن قۇمچاقتەك ، ئاستا ـ ئاستا چۇن چىنىك ئالدىغا كەلدى .

مەرۋايىت ئۇزۇك ئۇنى ئىزدەپ كەلگەنىدى .

چۇن چى قوللىرىنى سوزۇپ ، قان ئارىلاش سۇدىن مەرۋايىتنى ئاۋايلاپ ئالىقانلىرىغا سۇزۇۋالدى .

چۇن چى گاڭگىراپ قالدى . بۇ ئۇزۇكنىڭ يەنە بىر ئۇچىغا زادى ئاپىسى باغلانغانمىدۇ ياكى لى لىي باغلانغانمىدۇ ؟

كېيىنمۇ ئەمەس ، بۇرۇنمۇ ئەمەس ، دەل مۇشۇ چاغدا دېڭىز تاشقىنى يېتىپ كەلدى . خۇددى مەخسۇس مۇشۇ پاجىئەلىك ئاقىۋەتنى يىغىشتۇرۇش ئۈچۈن كەلگەندەك ، دېڭىز بورىنى تولدۇرۇلغان قارا يەڭلىرىنى شىمايلاپ ، ھەممىسىنى ئىچىگە ئەكىرىپ كەتتى . چۇن چى دېڭىز يۇزىدە پەيدا بولغان قىزغۇچ سېرىق يورۇقلۇقنىڭ ئۆركەشلىگەن دېڭىز دولقۇنلىرىنى ئېلىپ ، ئۇ ئولتۇرغان غېرىبانە قولۇاققا قاراپ يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى . كۆز ئالدىدىكىسى قىپقىزىل سۇ . ئۇ بۇ جاينىڭ ھەش ـ پەش دېگۈچىلا ئوت دېڭىزىغا ئايلىنىدىغانلىقىدىن قىلچىمۇ گۇمانلانمىدى ، ھېچكىمۇ قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ ! ئاشۇ دەقىقىلەردە ، دېڭىز جاھانىنىڭ مەركىزى ، ئەڭ قىزىغان سەھنە ، ئەڭ كەڭرى جازا مەيدانى .

بىراق ، چۇن چىنىڭ بۇلار بىلەن نېمە كارى . ئۇ ھازىر ھېلىقى قان تامچىلىرى يالتىراپ تۇرغان مەرۋايىتنى سۇرتۇش بىلەن ئاۋارە . ئاپئاق يالتىراق مەرۋايىت يۇزىدىكى قاتمۇقات جۇلالىنىۋاتقان نۇرلار خۇددى ئېچىنىش ئەزىرىدە كۇلۇمسىرەپ تۇرغان كۆزلەرگىلا ئوخشايتتى .

قولۇاقنى غايەت زور دولقۇن ئۆرۈۋېتىشتىن بۇرۇن ، چۇن چى

مەرۋايىتنى ئېغىزىغا سېلىپ ، لەۋلىرىنى چىڭ يىمىرىۋالدى . ئۇ ئۆزىنى قارلىغاچقا ئايلىنىپ ، ئېغىزىغا كۆزنى قاماشتۇرىدىغان قىزىل ياقۇتنى چىشلىگىنىچە شاھزادىسىنىڭ ئەتراپىدا پەرۋاز قىلىۋاتقاندەك ھېس قىلدى . شاھزادىنىڭ قۇرۇپ كەتكەن كۆز چاناقلىرىدىن بەخت ياشلىرى سىرغىپ چىقتى① .

① قارلىغاچ ، قىزىل ياقۇت ، شاھزادە : ۋىلدېنىڭ «شاد ـ خۇرام شاھزادە» چۆچىكىگە قارالسۇن .

قۇلۇله قېپى

ئالتۇن ئاسماندا ئۇسسۇل ئويناۋاتىدۇ ،
ماڭا ناخشا ئېيت دەپ بۇيرۇق قىلىۋاتىدۇ .

— مانگېرىستام

كېيىنكى بۆلەك

1

قىسقىزىل قۇلۇلە ، ئالىقىنىمغا چاپلاشقىنىچە ئۇچقاندەك چۆرگىلەشكە باشلىدى . كۆزلىرىمنى يۇمدۇم ، بارماقلىرىم بىر دانە كۆركەم سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلە قېپى ئۈستىنى يېنىككىنە سىيپاپ ئۆتتى — بۇ سىرلىق مۇنارنىڭ ئىشكى چېكىلدى ، مانا ئىشىكىمۇ ئېچىلدى ، ئىچىگە قامالغان سەزگۈزەشتىلەر قويۇپ بېرىلىشكە باشلىدى .

چۈن چى بەش ياشلاردا ، يۇمران چاچلىرى ئەمدىلا ئارقىسىغا تارتىپ تۈگكۈدەك بولغان ، ئۇچىسىغا قىزىل تاۋاردىن كەمزۇل كىيگەن ، دادىسى بىلەن ئات هارۋىغا ئولتۇرۇپ يىراق سەپەرگە ئاتلانغانىدى . دادىسى ئۇنى كۆتۈرگىنىچە دېڭىز بويىدا تۇراتتى ، بۇ ئۇنىڭ تۇنجى قېتىم دېڭىزنى كۆرۈشى . ئۇ ئىلگىرى ئاسمانىنىلا ئەڭ گۈزەل دەپ بىلەتتى ، چۈنكى ئۇ شۇنچە كۆك ، شۇنچە چەكسىز ، مانا ئەمدىلىكتە دېڭىزنىڭ هەممىدىن گۈزەل ئىكەنلىكىنى ئۇقتى . ئۇ دېگەن مىدىرلىيالايدىغان ئاسمان ئىكەن ئەمەسمۇ . ئۇ دېڭىزغا بەكلا ئامراق بولۇپ قالدى ، دېڭىزدا ئۆزىنىڭ ئازراق ئىزناسىنى قالدۇرغۇسى كېلىپ كەتتى . چۈن چى دادىسىغا هاياش بولۇپ تۇرۇۋاتقاندا ، بىر پاي كەشتىنى يەنە بىر پۈتى بىلەن ئاستاغىنا ئىتتىرىپ چۈشۈرۈۋەتتى . قىزغۇچ بىنەپشە رەڭلىك كەش خۇددى قولۇاقتەك دېڭىز دولقۇنىدا بىر ئۆرلەپ ، بىر چۆكۈپ ، بارا ـ بارا يىراقلاشتى ، دادىسى ئېڭىشىپ ئاياغنى تۈتۈۋالماقچى بولدىيۇ ، ئۇلگۈرەلمىدى . ئۇ قايرىلىپ قىزىنىڭ چىرايىغا قارىدى ، قىزى كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپمۇ قويماي ، لەيلەپ كېتىۋاتقان ئاياغقا

قاراپلا تۇراتتى ، چېھرىدە ئاجايىپ خۇشاللىق ئەكس ئەتكەنىدى . چۈن چى كۆز ئۈزمەي قاراپ تۇردى ، تاكى كەشى تامامەن كۆزىدىن يىتكەنگە قەدەر . دېگىز ئۈنىڭ سوۋغىسىنى قوبۇل قىلدى ، ئۇ ئارزۇسىغا قانغان ھالدا دادىسى بىلەن ئۆيگە قايتتى .

چۈن چىنىڭ توققۇز ياش چاغلىرى ، ئۇ يەتتە تارلىق چالغۇ ئالدىدا ئولتۇرۇپ ، ئۈنىڭ تارلىرىنى لەرزان ئىلىۋاتاتتى . ئۇ كۆزلىرىنى يۇمۇپ ، بارماقلىرى چالغۇغا تەگكەندە چىقىۋاتقان ئاۋازنى زەن قويۇپ ئاڭلايتتى . ئۇ ئۆزىنىڭ ساز چالغاندىكى قىياپىتىگە مەپتۇن بولۇپ كېتەتتى ، بارماقلىرى نەقەدەر يېڭىل ـ ھە ، ئۆزىنى ھېچقانداق كۈچمەيۋاتقاندەكلا ھېس قىلاتتى . شۇنداق ، ئۇ ئارقىسىدا پەرىشتىنىڭ تۇرغانلىقىغا ، ئۈنىڭ قوللىرىنى تۇتۇپ مىدىرلىتىۋاتقانلىقىغا ئىشىنەتتى . ئۇ ئارقىسىغا قاراشقىمۇ پېتىنالمايتتى ، پەرىشتىنىڭ ئۆزىنى تاشلاپ كېتىشىدىن ئەنسىرەيتتى ، چالماي توختاپ قېلىشقىمۇ جۈرئەت قىلالمايتتى ، بۇ ئاجايىپ ، تىل بىلەن تەسۋىرلەشكە ئاجىزلىق قىلىدىغان مىنۇتلارنى قەدىرلەيتتى . ئۇ تاماشىبىنغىمۇ ، تەرىپلەشلەرگىمۇ موھتاج ئەمەس . ئاشۇ روھلارنىڭ لەرزان ئۇسسۇللىرى ئالدىدا ، بۇلارنىڭ ھەممىسى تولىمۇ ئارتۇقچە ھەم ساختا . ئەمما ، بۇ چاغدا ئۇ تېخى بىر ئۆمۈر يېگانىلىكتە ئۆتۈشنىڭ پېشانىسىگە پۈتۈلگەنلىكىنى بىلمەيتتى .

ئۇ ئون تۆت ياش . دادىسى يەنە يېڭى توقال ئالدى . چۈن چى قىزىقىپ كېلىنچەككە قارىدى ، ئۇ شۇنداق ياش ، قارىماققا ئۆزىدىن نەچچە ياشلا چوڭدەك قىلاتتى . ئۇ تولىمۇ گۈزەل ، مەڭزىلىرى شۇنچە قىزىل ، بۇ قىزىللىق ئاۋۇ بېشىغا ئارتقان قىزىل رومالنىڭ شولىسىمىدۇ ياكى ئىزا تارتقانلىقىدىنمىدۇ ؟ ئەگەر بۇ گۈزەل چۈن چىنىڭ ئاپىسىنى ئازابقا قويمىغان بولسا ، بەلكىم ئۇ ئۈنىڭغا ئامراق بولۇپ قالار بولغىيدى . بۇ يېڭى كېلىنچەك كەلگەندىن بۇيان ، دادىسى ئاپىسىنىڭ قېشىغا تېخىمۇ كەلمەس بولدى . پۈتۈن ئائىلىدىكىلەر ئولىشىپ تاماق يەۋاتقان چاغدىمۇ ، دادىسىنىڭ يېڭى

كىشىلىنچەككە ئامراقلىقى بىلىنىپلا تۇراتتى . ئۇ كىشىلىنچەكىنىڭ قاچىسىغا قورۇمىلارنى سېلىپ قويىاتتى ، كىشىلىنچەك ئۇنىڭ ماڭلايلىرىدىكى تەرلىرىنى سۈرتۈپ قويسا ، كۆزلىرىنى يۇمۇپ ، كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ بېرەتتى . بۇ ھەرىكەتلەر ئەسلىدىلا تامىقى ئاز ئاپىسىنىڭ گىشىدىن تېخىمۇ تاماق ئۆتمەس قىلىپ قويىاتتى . ئۇ كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا ئۇلارنىڭ قىلىقلىرىغا قارىغاندا ، ئازابلىرى چىرايىغا چىقىپلا كېتەتتى . ئاپىسىنىڭ ئاجىزلىقى چۈن چىنى ساراسىمىگە سېلىپ قويىاتتى . دادىسىنىڭ سەككىز خوتۇنى بار ، ئالىدىدا ئالغان ئاياللارنىڭ ھەممىسى ، ئاپىسىدىن باشقا ، يېڭى كىشىلىنچەكىنىڭ كىرىشىگە سەزگۈرلۈكىنى يوقاتقان ، ھەممىسىنىڭ ئۆز ئالدىغا قىزىقىشلىرى بار ، شۇشخال ئويناش ، مۇشۇك بېقىش ، گۈل ـ گىياھ بېقىش ... دېگەندەك . ئۇلارنىڭ كۆڭلى ئېرىدە ئەمەس . پەقەت ئاپىسىنىڭلا ھېچقانداق قىزىقىشى يوق . ئۇ پەقەت پەنجىرە تۈۋىدە جىمجىت ئولتۇرۇپ ئېرىنى ئويلايدۇ ، ئېرىگە كىيىم تىكىدۇ ، كەش شىرىيدۇ . ئاپىسى ئۇچۇن دادىسىنى كۆرۈۋېلىش شۇنچىلىك قىممەتلىك . مۇبادا دادىسىنىڭ شاپائىتى تۇتۇپ كېتىپ ، ئۇنىڭ بىلەن بىرنەچچە ئېغىز پاراڭلىشىپ قويسىلا ، سەل سىپايە مۇئامىلىدە بولۇپ قويسىلا ، ئۇ بەختكە چۆمۈلۈپ ، نەچچە كۈنگىچە ئۇخلىيالمايدۇ . ئەگەر دادىسىنىڭ باشقا ئاياللىرىغا يېقىنچىلىق قىلغىنىنى كۆرۈپ قالسا ، يوشۇرۇنچە ياش تۆكىدۇ . ئۇ بەكمۇ كۆپ يىغلايدۇ ، كۆزلىرى ھەمىشە دېگۈدەك قىزىرىپ ئىششىپ قالىدۇ . ئاپىسى ئاشۇنداق بىئارام بولغان چاغلاردا ، چۈن چى ھەمىشە يېقىنچىلىق بىلەن يېنىدا ئولتۇرۇپ ، ئاپىسىغا تەسەللى بولىدۇ ، ئاپىسىنىڭ جۈدەڭگۈ ، تىترەڭانقان چىرايىغا قارىغىنىدا ، نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قالىدۇ . ئاپىسى ئۇنىڭغا ، پەقەت ئۆزى بىلەن چۈن چىنىڭ دادىسى ئوتتۇرىسىدىكىسىنىڭلا ھەقىقىي ھېسسىيات بولغاچقا ، مۇشۇنداق ئازابلىنىدىغانلىقىنى ئېيتقان . ئۇ يەنە شۇنداق بىر كۈنلەرنىڭ كېلىشىنى كۈتىدىغانلىقىنى ، دادىسىنىڭ تۇرمۇشى ناچارلىشىپ ، ھازىرقى سەلتەنىتىنى يوقىتىشىنى ، شۇ چاغدا

كىشىنىڭ كۆڭلىنى ھەقىقىي بىلگىلى بولىدىغانلىقىنى — ھازىرقى قىزغىنلىقلار پەسىيىپ ، ئۇ ساختا كەرەشمىلىك ئادەملەر تەرەپ ـ تەرەپكە تارىلىپ كەتكەندە ، پەقەت ئۆزىنىڭلا بىردىنبىر ئۇنىڭ قېشىدا قېلىپ قالىدىغان كىشى بولالايدىغانلىقىنى ئېيتقانىدى . ئاپىسى مانا مۇشۇنداق بىر يىراق ئارزۇسى ئۈچۈنلا ئازابلارغا بەرداشلىق بېرىپ ياشماقتا ئىدى .

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، چۈن چى دادىسىنىڭ يېڭى خوتۇنىغا قارىغىنىدا تەبىئىي بولالمىدى ، ئۇنىڭ ھەربىر قىلىقلىرى ، كۈلكىلىرىمۇ ساختا بىلىندى .

ئون يەتتە ياشلىق چۈن چى كىچىك بېشىدا تۇراتتى ، ئۇ ئاپىسى ئۈچۈن دېگىزغا چىقتى ، مالايا تاقىم ئاراللىرىغا قاراپ يولغا چىقتى . ئۇ ھەرگىزمۇ ئۆزى ئۈچۈن يولغا چىققىنى يوق ، ئۇ ئەمەلىيەتتە بىر ئۇلۇغ مۇھەببەتكە ۋەكىللىك قىلدى ، جۇڭگودىن ئوكيان ئاتلاپ مالايا ئارىلىغا ئەۋەتىلگەن مۇھەببەتكە . لېكىن ، ئۇ يەنىلا خۇشال ، چۈنكى يەنە بىر قېتىم دېگىزغا يېقىنلاشتى . ئالدىنقى كۈنى ئاخشىمى ئۇ تېخى كىچىكىدە دېگىزغا چۈشۈرۈۋەتكەن كەشتىنى چۈشەپ قالدى ، چۈشىدە كەشتى چوڭىيىپ ، بىر قولۇاققا ئايلىنىپ قاپتۇمىش ، ئۆزى ئۇنىڭغا چىقىپ ، دېگىزدا كېتىۋاتقۇدەك ...

2

مەن چۈن چى بىلەن بۆلەك ـ بۆلەك ئەسلىمىلەر ئىچىگە كىرمەكتىمەن . ياق ، مەن دېگەن ئۇ ، ئۇنىڭ بىلەن تەڭ ئويلىنىۋاتىمەن ، تەڭ قايغۇرۇۋاتىمەن ، تەڭ خۇشاللىنىۋاتىمەن . بۇ بىر خىل ئاجايىپ تۇيغۇ : بىر ئادەم بىلەن تامامەن بىرىكىش ، ئۇنىڭ تېنىدە ياشاش ؛ ھەممە شۇنداق ھەقىقىي ، ھەتتا بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۆتكەن يىگىرمە يىلمۇ ھېچنېمىگە ئەرزىمەس بولۇپ چىقتى .

مېنى تېخىمۇ ھەيران قالدۇرغىنى ، چۈن چىنىڭ يوقاتقان

ئەسلىمىلىرى ئىچىدە ئۇنىڭ بىلەن تۆگە ئوتتۇرىسىدىكى قەلبىگە ئورناپ كەتكەن مۇھەببەت يوق ئىدى ، ھەتتا تۆگىنىڭ بىرەر ئىزناسىمۇ كۆرۈنمەيتتى . مۇنداقچە ئېيتقاندا ، تۆگە ئۇنى ئالدىغانىدى . بىچارە چۈن چى شۇنچە ئەقىدە بىلەن ئۇنى ئىزدەپ ، ئۇنىڭ ئۈچۈن كۆزلىرىنى كور قىلىپ ، تىرناقلىرىنى سۇغۇرۇپ ، يىگىرمە يىللىق ھاياتىنى زايە قىلىپ ، راھىبەدەك ئۆتكەن ئەمەسمىدى ! چۈن چىنىڭ كۈن نۇرى چۈشمەيدىغان ، ھاۋا ئۆتۈشمەيدىغان ئۆيگە سولىنىۋېلىپ ، لىق بىر شىرە قۇلۇله قېپىغا قاراپ تېكىرقاپ ئولتۇرۇشلىرى يادىمغا كەلدى ؛ چۈن چىنىڭ كېمىدە غەزەلخانلىق قىلىپ ، تۈن نىسپى بولغاندا ھەممە ئۇخلاپ قالغاندا ، بىر بۇلۇڭغا تىقىلىۋېلىپ ، ياغاچ ساندۇقتىن قۇلۇلدىن بىرنى چىقىرىپ ، ئېھتىيات بىلەن سىلاشتۇرۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۈم ... يۈرىكىم قاتتىق ئېچىشىپ كەتتى ، نەچچە تامچە يېشىم كۆز قۇيرۇقلىرىمدىن ئېقىپ چىقتى .

دۇنيادا بۇنىڭدىنمۇ ئېچىنىشلىق ئالداش بولماس . ھەقىقىي ئەھۋال نېمە قىلارىمنى بىلەلمەس قىلىپ قويدى . بۇنى چۈن چىگە دېسەم بولارمۇ ؟ مۇبادا دېسەم ، ئۇ شۇنچە يىلدىن بۇيانقى تىرىشچانلىقلىرىنىڭ بىھۇدە ئاۋارە بولۇش ئىكەنلىكىنى ئۇقسا ، بۇ زەربىگە بەرداشلىق بېرەلەرمۇ ؟ ئەگەر ئېيتمىسام ، ئۇ داۋاملىق ئىزدەۋېرىدۇ ، پۈتكۈل ئۆمرىنى خورىتىدۇ — بۇنىڭغا قانداقمۇ چىداپ تۇرالايمەن !

قەھۋەزارلىقىنى ، ياغاچ ئۆينى ھەم خۇاخۇا بىلەن بىللە ئىشلەتكەن كۈندىلىك بۇيۇملارنىمۇ سېتىۋېتىپ ، دەرھال كېمىگە ئولتۇرۇپ قايتماقچى بولدۇم . بىراق ، مېڭىش ئالدىدا يەنىلا ئارىسالدى بولۇپ قالدىم . قايتىپ بارغاندا چۈن چىگە نېمە دەرمەن ؟ ئارالدا يەنە نەچچە كۈن تۇرۇپ قالدىم ، كۈندۈزلىرى خامۇش ، كېچىلىرى ئۇيقۇسىز كۈنلەرنى ئۆتكۈزدۈم .

كېيىن ئاخىر ئۇخلاپ قاپتىمەن ، چۈشۈمدە چۈن چىنى كۆردۈم . ئۇ قاتتىق ئاغرىپ قېلىپ ، كارىۋاتتا سەكراتتا ياتقۇدەك ، يېنىدا بىرەرمۇ يوقمىش . ئۇ ھەدەپ مېنىڭ ئىسمىمنى

چاقىرىۋاتقۇدەك : شىياۋشاڭ ، شياۋشاڭ ... ئۇنىڭ ئاۋازى شۇنچىلىك ئېنىقكى ، يۈرىكىمگە دۈك ـ دۈك ئۇرۇلۇۋاتقۇدەك . چۆچۈپ ئويغاندىم ، ئۆزۈمنى كېچىكىپ قالغاندەك ، ئۇنىڭ يۈزىنى كۆرۈشكە ئۇلگۇرەلمەيدىغاندەك ھېس قىلدىم .

ئاخىر قايتىپ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈش قارارىغا كەلدىم . ھېچنېمە بۇنىڭدىن مۇھىم ئەمەس .

قەبرىگە بېرىپ خۇاخۇا بىلەن باۋئېرنى يوقلىدىم . چوڭ قەبرىنىڭ ئۈستىگە ئۆسكەن ئوت ـ چۆپلەر كىچىك قەبرىنىڭ ئۈستىدىكى ئوت ـ چۆپلەر بىلەن تەڭ بولايلا دەپتۇ . يەنە بىر ـ ئىككى ئاي ئۆتسە ، ئىككى قەبرىنىڭ ئوت ـ چۆپلىرى بىر ـ بىرى بىلەن تۇتىشىپ كەتكۈدەك ؛ يەنە بىر ـ ئىككى ئاي ئۆتسە ، قەبرىنىڭ شەكلىمۇ كۆرۈنمەي قالغۇدەك ... مۇشۇنداق قىلىپ ، تەبىئەت بۇلارنى يۇتۇپ كەتكۈدەك . بىلىمەن ، خۇاخۇا بۇ ئارالنى ياخشى كۆرمەيتتى ، ئەگەر مېنى دېمىسە بۇ يەردە بىر كۈنمۇ تۇرغۇسى يوق ئىدى . ئەمما ، ھازىر ئۇ بۇ يەردە مەڭگۈگە قېلىپ قالدى .

بەلكىم ئۇنى ۋاقىت چىقىرىپ پات ـ پات يوقلاپ تۇرۇشۇم لازىم بولغىيدى . مېنىڭ ئاق كۆڭۈل خوتۇنۇم . بىراق ، قەلبىمنى قۇلۇله قاپلىرىنىڭ ئىشلىرى چىرمىۋالغاچقا ، ئازراقمۇ ۋاقىت چىقىرالمىغانىدىم . بەلكىم بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئاياغلاشقاندا ، ئاستا ـ ئاستا خۇاخۇانى ئەسكە ئېلىشىم ، ئۇنىڭ ياخشىلىقلىرىنى ئويلاپ قېلىشىم ، ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قالغىنىمغا ھەسرەت چېكىشىم مۇمكىن .

3

ئاخىر ماڭا ئەڭ تونۇشلۇق بولغان جايغا قايتىپ كەلدىم . بۇ مەكتەپتىن ئۆيگە تۇتىشىدىغان يول — بالىلىق چاغلىرىمدا بۇ كۆكتاش ياتقۇزۇلغان يولدا ئۇچقاندەك يۈگۈرۈيتتىم ، بىردىنبىر ئارزۇيۇم چۈن چىنى بىر كۆرۈۋېلىش ئىدى .

بۇ قېتىم سىم ـ سىم يامغۇر يېغىۋاتاتتى . ياغاچ ساندۇقنى

دۇمبەمگە ئارتقىنىمچە مۇخ ئۇنۇپ كەتكەن تاش پەلەمپەيدە كېتىۋاتقان ، بىراق يۇگۇرگۈدەك ماجالىم يوق . ئاخىر شۇنى چۈشىنىپ يەتتىمكى ، يۇگۇرۇشمۇ ھېچقانداق تولۇقلىما بولالمىغۇدەك ، ھەرقانچە ئىتتىك يۇگۇرگەن بىلەنمۇ ، تەقدىرنىڭ بىر قول ئىشارىتىچىلىكمۇ بولالمىغۇدەك . ھازىر مەن تەقدىرگە تەن بەرگەن ئادەتتىكى بىر ئەر . ياغاچ ساندۇق شۇنداق ئېغىر ، مېنى بېسىپ تۇرىدۇ ، بېلىمنى رۇسلىيالمايۋاتقان . جۇك ئۇستام يادىمغا يەتتى ، ئۇنىڭ ياغاچ ساندۇقنى يۇدۇپ ئىشكىمىزگە كەلگەن چاغلىرى ئېسىمگە كەلدى ، ئۇنىڭ رۇسلىيالماس بولۇپ قالغان دۇمچەك قامىتى ۋە قېقىلىپ يۆتىلىشلىرى كۆز ئالدىمغا كەلدى . ئۇنىڭ چىرايى مۇلايىم ، تەمكىن ئىدى ، ئازراق ئىنتىلىشى بارەك قىلسىمۇ ، ناھايىتى سۈس ئىدى .

مانا ھازىر مەن ئۇنىڭغا تامامەن ئوخشاپ قالدىم . ئىشىك ئالدىغا كېلىپ ، ياغاچ ساندۇقنى يەلكەمدىن چۈشۈردۇم ، بەللىرىمنى ئاستا ـ ئاستا رۇسلىدىم . ئىشكىنى چەكتىم ، تاق ... تاق ... تاق ... ئىشىك چەككەندىكى ئاۋاز يۇرەكلىرىمنى چەككەندەك بىلىندى ، كۆڭلۈم ئاجايىپ يېرىم بولدى .

ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئايال مايلىق كۇنلۇكنى كۆتۈرگىنىچە ئىشكىنى ئاچتى . ئۇ بەلكىم خۇاخۇا چۈن چىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشقا ياللىغان مالاي بولسا كېرەك . ئۇنىڭدىن : «سىز جۇەن ھەدىمۇ» دەپ سورىسام ، ئۇ بېشىنى لىڭشىتتى ھەم مېنىڭ شياۋشىڭ بەگزادە ئىكەنلىكىمنى قىياس قىلىپ تېپىۋالدى .

زالىغا كىردىم ، ئىچى غۇۋا . ھەر قېتىم يامغۇر ياغقاندا ، ئۆينىڭ ئىچى كۆك پۇراپ قالاتتى ، بۇ پۇراق ماڭا تونۇش . ئۆيدە پەقەتلا دېگۈدەك ئۆزگىرىش يوق ، ئولتۇردۇم ، جۇەن ھەدە ئىسسىق چاي كۆتۈرۈپ كىردى . چايدىن بىر ئوتلاپ ، ئۇنىڭغا : «چۇن چىنى كۆرۈپ چىقاي» دېدىم . بۇ چاغدا ئۇ :

— چۇن چى خېنىم كېتىپ قالدى ، — دېدى .

گېلىمغا بىرنېمە تۇرۇپ قالغاندەك ، گەپ قىلالماي

قالدىم — چۈن چى كېتىپ قالدى ، ئۇ بۇ يەردىن كەتكەنمىدۇ ياكى بۇ دۇنيادىن كەتكەنمىدۇ ، ئۇقالمىدىم ، سوراشقىمۇ پېتىنالمىدىم .

جۈەن ھەدە ، چۈن چىنىكى ئىلگىرى قاتتىق بىر ئاغرىغانلىقىنى ، ئۆلۈپ كەتكىلى تاسلا قالغانلىقىنى ، كېيىن يەنە ياخشى بولۇپ كەتكەنلىكىنى ، پۈتۈنلەي ساقايغاندىن كېيىن دېگىزغا قۇلۇلە قېپى ئىزدەپ چىقىپ كەتكەنلىكىنى ، ھەرقانچە قىلىپمۇ تۇتۇپ قالالمىغانلىقىنى ئېيتىپ بەردى .

بېشىمنى ئاستا لىگىشتىتىم . گەرچە كۆڭلۈم بەك يېرىم بولغان بولسىمۇ ، بىراق خېلى يېنىكلەپ قالدىم . چۈن چىنىكى تەقدىرىگە مۇشۇ سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلىسى بىلەنمۇ سۈركىلىپلا ئۆتۈشۈپ كېتىش پۈتۈلگەن بولسا كېرەك .

چۈن چىنىكى ئۆيىگە كىردىم . ئۆي ئىچىگە ئېغىزى ئوچۇق ياغاچ سانduقلار توشۇپ كېتىپتۇ — قۇلۇلە قاپلىرى سانduقلارغا رەتلىك تىزىلىپتۇ ، قۇلۇلە قاپلىرىنىكى ھەممىسى سىلىقلانغاچقا ، بەكمۇ پارقىراق ئىدى ، ئۆينىمۇ يورۇتۇۋەتكەنىدى . كۆپ يىللاردىن بۇيان چۈن چىنىكى يىغقان قۇلۇلىرىنىكى ھەممىسى مۇشۇ يەردە بولسا كېرەك . ئۇ مېڭىش ئالدىدا رەتلەپ قويۇپتۇ ـ دە .

جۈەن ھەدىنىكى ئېيتىشچە ، چۈن چى كېسىلى ئېغىرلاشقاندا ، ھەمىشە بېشىنى خۇددى يېرىلىپ كېتىدىغاندەك قاتتىق ئاغرىيدۇ ، دەيتتىكەن . بىراق ، ئۇنىكى كېسىلى تولىمۇ غەلىتە بولۇپ ، نۇرغۇن تېۋىپلارمۇ نېمە كېسەللىكىنى تاپالماپتۇ ، دورا بېرىشكىمۇ پېتىنالماپتۇ . بىراق ، چۈن چى ھەقىقەتەن ئاشۇنداق ئازابلىنىپتۇ : تىت ـ تىت بولۇپ تۇرالمايدىكەن ، كارىۋاتتىن دومىلاپ چۈشۈپ كېتىدىكەن ، يامغۇر ياغقان چاغلاردا بولسا ، يۇگۇرگىنىچە گۈللۈككە چىقىپ ئۆزىنى يامغۇرغا تۇتىدىكەن . ئۇ ، تېنىمدىكى نەرسە ئىچىگە پاتماي تېشىپ چىقىدىغاندەكلا قىلىدۇ ، دەپتىكەن . بىلىمەن ، ئۇ دەل ئەسلىمىلەر .

جۈەن ھەدە يەنە مۇنداق دېدى ، كېيىن چۈن چى ئۇنىڭغا بىر ياغاچ ئىدىشقا لىق سۇ قۇيدۇرۇپتۇ ، تۇڭىنىكى ئاستىغا بىر قەۋەت

قولۇله قاپلىرىنى يېيىتىپتۇ ، بۇ ئىدىشنى ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇۋېلىپ ، كۇن بويى ئونىڭغا چىلىنىپ ئولتۇرىدىكەن . بارماقلىرىنى يىگىنە بىلەن سانجىپ تېشىپتۇ ، ئەتىۋارلىق قىزىل يوللۇق قۇلۇلىنى ئۇستىگە قويۇپ ، ئۇلار بىلەن بىرگە چىلىنىپتۇ . مۇشۇنداق نەچچە كۇن چىلانغاندىن كېيىن ، ئاشۇ قىزىل يوللۇق قولۇله قاپلىرى تېخىمۇ قىزىرىپتۇ ، چېكىتلىرىمۇ كۆپىيىپتۇ . جۇەن ھەدە بۇنىڭ قانداق غەلىتە چارلىكىنى چۈشىنەلمەپتۇ ، بىراق ئۇ ھەقىقەتەن ئۇنۇمىنى كۆرستىپتۇ . شۇنىڭدىن ئېتىبارەن چۇن چىنىڭ كېسىلى بارا - بارا ئوڭشىلىپ كېتىپتۇ ، كېسىلىنىڭ تۇتۇش قېتىم سانمۇ ئازىيىپتۇ .

بېشىمنى لىڭشىتتىم . مېنىڭچە ، ئۇ قۇلۇله قاپلىرىغا بارماقلىرىدىكى قانلىرىنى شۇمۇرتۇۋېتىش ئارقىلىق ، ئونىڭغا چىرمىشىۋالغان بەزى ئەسلىمىلەرنى چىقىرىۋەتمەكچى ياكى سۇسلاشتۇرماقچى بولغان . قۇلۇله قېپى دېگەن دېگىزدىكى قاشتېشى . خۇددى قاشتاشتەك ، قۇلۇله قېپى بىلەن ئەت سۇركەلگەندە ، قاندىن رەڭ ئېلىپ ، ئەت ئىچىدىكى ئىسسىقلىقلارنى سۇمۇرۇپ ، ئەسلىمىلەر كۆيدۇرۇۋاتقان تەننى سوۋۇتىدۇ . ئەسلىدە مۇشۇنداق قان قويۇپ بېرىش ئۇسۇلى ئونىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قاپتۇ - دە .

چۇن چى بىر قىسىم ئەسلىمىلىرىنى چىقىرىۋەتكەندىن كېيىن سەل يېنىكلەپ ، يەنە ئىزلەش سەپىرىنى باشلاپتۇ .

4

ھېلىقى ياغاچ ئىدىشنىڭ قېشىغا بېرىپ قاراپ باقتىم . جۇەن ھەدە ئۇنى ھويلىغا يۆتكەپ ئاچقىپ قويۇپتۇ ، ئىچىدە بىرنەچچە پارچە پاقىئوتى لەيلەپ تۇراتتى . پاقىئوتىنى قايرىۋېتىۋىدىم ، تېگىدە چۆكۈپ يانقان قۇلۇله قاپلىرى كۆرۈندى . ئۇلار چۇن چى ياخشى كۆرىدىغان قىزىلگۇل مەرۋايىت قۇلۇله قاپلىرى ئىدى . كۇل رەڭ كۆكۈچ قۇلۇله قېپى يۇزىگە جىگەر رەڭ تەڭگىچىلەر پەيدا بولغان ،

سۇ ئاستىدا تىپتىنچ ياتاتتى ، خۇددى تەۋرىنىپ تۇرغان سۇ هالقىلىرىدا نەپەس ئېلىۋاتقان يەر بېغىرلىغۇچى قۇرتلارغىلا ئوخشايتتى . ئۇلارنى سۈزۈۋالدىم .

قۇلۇلە قاپلىرىنى ئوقۇشقا باشلىدىم ، بىراق ئۇنىڭ سىزىقلىرىغا مۆكۈنگەن ئەسلىمىلەر ناهايىتى سۇس بولغاچقا ، يېنىش - يېنىشلاپ ، زېهنىمنى يىغىپ ئوقۇساممۇ ، ئۇنىڭدا چېچىلىپ ياتقان ئەسلىمىلەرنى تېرىۋېلىشىم بەكلا تەسكە چۈشتى . هەر كۈنى ئۇلار بىلەن هەپىلەشتىم ، قايتا - قايتا ئىشىك چەكتىم ، بىراق ئۇلار ئۆلۈكتەكلا تىمتاس تۇراتتى .

يەنە بىرمۇنچە كۈنلەر ئۆتۈپ كەتتى . بىر كۈنى كەچ ، قۇلۇلە قاپلىرىنى سىلاپ هېچقانچە ئەسلىمىلەرنى يىغالمىغاچقا ، ئاخىر چارچاپ ئۇلارنى سقىملىغىنىمچە ئۈيقۇغا كېتىپتىمەن . ئەمما ، چۈشۈمدە يەنىلا مۇشۇ قىزىلگۈل مەرۋايىت قۇلۇلىرىنى سىلاۋاتقۇدەكمەن ، ئۇلار ئالقانلىرىمدا ئاستا - ئاستا ئېرىپ ، يېيىلىپ ، بىردەمدىلا ئوت يالقۇنىدەك يېلىنجاۋاتقۇدەك . ئوت يالقۇنى ئىچىدە چۈن چىنىڭ تېرىسى يېيىلىپ تۇرغۇدەك ، تېرە خۇددى فارفور ئۇستىخاندەك ئوتتا ئاستا - ئاستا كۆيۈپ ، كۆيگەنسېرى ئاقىرىپ ، سۈپسۈزۈك پارقىراپ كېتىۋاتقۇدەك . پېشانىلىرىمنى ئۇنىڭغا تىرەپتىمەن ، بۇرنۇمنى سۈركەپتىمەن ، لەۋلىرىمنى تەگكۈزۈپتىمەن . چۈشۈمدىن ئويغىنىپ كۆزۈمنى ئاچسام ، قىزىلگۈل مەرۋايىت قۇلۇلىسى ئۇستىدىكى جىگەر رەڭ تەڭگىچىلەرنىڭ قىپقىزىل رەڭگە كىرىپ ، لۆمۈلدەۋاتقانلىقىنى كۆردۈم . قانلىرىم تېپىچەكلىدى ، بۇ قۇلۇلە بىلەن ئاشۇ پاراسلاپ كۆيۈپ قاقشال بولۇپ كەتكەن تېنىمنى ئوزۇقلاندۇرۇشقا ئالدىرىدىم ...

قىزىلگۈل مەرۋايىت قۇلۇلىسى تەنلىرىمگە سۈركىلىپ ئۆتكەندە ، ئۇنىڭدىكى ئۆركەشلەپ ئېقىۋاتقان قانىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىدىم . هەربىر تال تۈكلىرىمۇ بۇ قاندىن نەمدىلىپ پارقىراپ كەتتى . ئۇنىڭ ئەڭ ئىچكى قىسىملىرىغىچە كىرىپ ، بۇ قانغا

مىلەنگەن ئەسلىمىلەرنى قېزىپ چىقتىم . ئۆمرۈمدە ھېس قىلىپ باقمىغان ھۇزۇر ئىلكىدە چۈن چىنىڭ يېرىم ئۆمرىدىكى ئەسلىمىلىرىنى ئوقۇپ چىقتىم . دادام ، ئاپام ، ئۆزۈمنىڭ دۇنياغا كېلىشتىكى غەلىتە سەزگۈزەشتىم بىلەن تونۇشۇپ چىقتىم... قۇلۇله قېپى ئېلىپ كەلگەن ھۇزۇردىن سۇغۇرۇلۇپ چىققان ھامان ئۆزۈمنى شۇنچىلىك ئاجىز ، بىچارە ھېس قىلدىم . كارىۋاتتا تۆگۈلۈپ يېتىپ ، ئۇن سېلىپ يىغلاپ كەتتىم . شۇنچىلىك ئازابلىق يىغلىدىمكى ، خۇددى يېڭى تۇغۇلغان بوۋاقتەك — ياق ، بۇ دەل تۇغۇلغان چېغىمدىكى يىغام ، پەقەت كېيىن بولۇپ قالدى ، خالاس .

چۈن چى ئىزچىل ئېسىپ يۈرگەن پىچاقنى تېخى تۆگە ئىلگىرى ئۇنىڭغا بەرگەن سوۋغا دەپ قاراپتىكەن (تۆگىنى دادا دەپ ئاتاشقا پەقەت ئادەتلىنەلمىدىم) ، ئەمما ئۇ لى لىيىنىڭ ئىكەن . تۆگىنىڭ ئۇنىڭدىن چوڭراق بىر پىچقى بار ئىكەن ، تۆگىنىڭ قاش ـ كۆزلىرىمۇ لى لىيگە ئوخشاپ كېتىدىكەن — مېنىڭچە ، لى لىي ئېيتقان چوڭ ئاكىسى دەل ئۇ بولسا كېرەك .

تۆگە چۈن چىنىڭ بويىنىدىكى لى لىيىنىڭ پىچقىنى كۆرۈپ ، ئۇنى لى لىي بىلەن ئالاقىسى بار ئىكەن ، دەپ بىلگەن . ئەپسۇس ، چۈن چى ھېچنېمىنى ئەسلىيەلمىگەن . شۇڭا ، تۆگە چۈن چىنى ئەسلەشكە قىستىغان . شۇ چاغدا تۆگىنىڭ لىيەنيەن ئارىلىدا ھەربىر جەسەتنى ئۆرۈپ ـ چۆرۈپ قارىشى ئىنىلىرىنى تېپىش ئۈچۈن ئىدى .

ئۇلارنىڭ ھېكايىلىرىنى ئاخىر يىپقا مارجان ئۆتكۈزگەندەك ، تىرىپ ، رەتلەپ چىقتىم . ئۇلارنىڭ باش ـ ئاخىرلىرى جىپسىلىشىپ ، گۈزەل بىرقۇر مارجانغا ئوخشىدى .

بىراق ، ئۆزۈمنى قەيەرگە قويۇشنى بىلەلمىدىم .

مەن پەقەت بۇ گۈزەل بىرقۇر مارجاندىن ئاپىرىدە بولغان بىر تال مارجان ، مۇشۇ ھېكايىلەرنى خاتىرىلەش ئۈچۈن يارالغان ، مانا بۇ دەل مېنىڭ بۇرچۇم .

ئۆزۈم ئەكەلگەن سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلىسىنمۇ ئېلىپ

چىقتىم . چۈن چىنىڭ بارلىق ئەسلىمىلىرى مۇشۇ ئۆيگە يىغىلدى . مەن ئۇلار بىلەن كېچە ـ كۈندۈز بىللە ، ئۇلارنى قايتا ـ قايتا ئوقۇپ چىقتىم ، تاكى ئۇلار مېنىڭ ئەسلىمىلىرىم بىلەن بىر گەۋدە بولۇپ كەتكەنگە قەدەر .

ئۇچ ئاي ئۆتۈپ كەتتى ، بەلكىم ئۇنىڭدىنمۇ ئۇزاقتۇ ، ئۆيدىن چىقتىم ، يورۇقلۇقنى كۆرگۈم كەلمىدى ، ئاسمانمۇ قېرىپ كەتكەندەك بىلىندى .

5

چۈن چى قايتىپ كەلمىدى . مەنمۇ ئۇنى بۇرۇنقىدەك سېغىنماس بولدۇم ، چۈنكى ئۇنىڭ بارلىق ئەسلىمىلىرىگە ئىگە بولغاندىن بۇيان ، ئۆزۈم ئۇنىڭ بىلەن بىرىكىپ كەتتىم ، ئۇنىڭ يۈرەك سوقۇشىنى ھېس قىلالايدىغان بولدۇم ، ئۇنىڭ ناھايىتى ياخشى ياشاۋاتقانلىقىنى بىلەلىدىم . مۇبادا ئۇنى كۆرسەممۇ ، ئەكسىچە ساراسىمىگە چۈشۈپ قالغان بولاتتىم ، چۈنكى ھېلىقى سۇ ئىلاھى ئوردىسى قۇلۇلىسىنى ئۇنىڭغا كۆرسىتىشىم كېرەك ياكى كېرەك ئەمەسلىكىنى بىلمەيتتىم .

كېيىن يەنە بىر قېتىم مالايا تاقىم ئاراللىرىنى كېزىپ چىقتىم ، بۇ ھەرگىزمۇ ئۇنى ئىزدەش ئۈچۈن ئەمەس ، پەقەت چۈن چىنىڭ ئەسلىمىلىرى يۈز بەرگەن جايلارنى ئايلىنىپ كەلگۈم كەلدى . لومبوك ئارىلىغا كەلگىنىمدە ، دادام تۆگىنىڭ قەبرىسىنى تاپتىم . ئېيتىشلارغا قارىغاندا ، ئەينى يىلى دادام سانغۇن تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلگەندىن كېيىن ، ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى قەبرىنى يوشۇرۇنچە قاتۇرۇپ قويۇپتىكەن . لومبوك ئارىلىدا خېلى تۇرۇپ قالدىم . ئاپام سۇئىڭ سۆئىڭ ھەققىدىمۇ نۇرغۇن ھېكايىلەرنى ئاڭلىدىم . يەرلىك ئاھالىلەر ئۇنى تازا ياقتۇرمايدىكەن ، نۇرغۇن ھېكايىلەرنىڭ ھەممىسىدىلا ئۇ بىر ھالاكەت ھىدىنى ئېلىپ دادام ۋە قەبىلىگە يېقىنلىغان گۈزەل جادۇگەر بولۇپ چىقتى . ئۇلار تېخى ، سۇئىڭ سۆئىڭ كېيىن گۈندىپاي بىلەن ھارامدىن بىر بالىلىق

بولغان ، دېيىشتى .

لۇمبۇك ئارىلىدىن كېتىشمىدە ئولتۇرغان كىمنى ھەيدەيدىغان قىرانغا يەتكەن ئەر ئۆزىنى زاۋاللاشقان ئاق سۆڭەك دەپ ئاتىۋالغان ئادەم ئىكەن . ئۇ ناھايىتى بەستلىك بولسىمۇ ، كۆزلىرىدىن مەيۇسلۇك چىقىپ تۇراتتى . كىمدىن چۈشىدىغان چىغىمدا ئۇنىڭغا بىرنەچچە تەڭگىنى ئارتۇق بەرسەم ، ئۇ بەكمۇ خۇشال بولۇپ كەتتى ، پرېستاندا ساقلايدىغانلىقىنى ، باشقا جايغا بارىسەن دېسەممۇ ئاپىرىپ قويىدىغانلىقىنى بىلدۈردى . ئۇنىڭ مۇرىسىگە قېقىپ قويدۇم ، ئۇنىڭغا زەن سېلىپ قاراپ كەتتىم . ئۇنىڭغا سەپىرىمنىڭ ۋاقتى ـ قارايىنىڭ يوقلۇقىنى ، شۇڭا ساقلىماي مېڭىۋېرىشنى ئېيتتىم . ئۇ بىرمۇنچە تەكەللۇپ سۆزلىرىنى قىلىپ ، كۆزى قىيمىغان ھالدا كەتتى . قىرغاقتا بۇ قېرىندىشىمنىڭ سېيماسى كىچىكلەپ ، ئۇپۇق سىزىقىدىكى ئاشۇ بىر توپ چايكىلارنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كەتكۈچە قاراپ تۇردۇم . كۆزلىرىمنى يۇمۇپ ، خېلى ۋاقىت ئۆتكەندىلا ، ئاندىن بۇ قېرىندىشىمنىڭ كۆزلىرىدىكى مەيۇسلۇكنى ئۇنتۇيالمدىم .

لېكىن ئارىلىدىكى چېركاۋدا بىر قېتىم ئىبادەتكە قاتناشتىم . ئاندىن پوپ ئاللىبىن بىلەن چۈشلۈك تاماقنى بىرگە يېدىم . پوپ دادىسى قازا قىلغاندىن كېيىن ، ئاللىبىن ئۇنىڭ ئىشلىرىغا ۋارىسلىق قىلىپ ، بۇ يەردە تۇرۇپ قاپتۇ . ئۇ بىر گەۋدىلىك گوللاندىيە ئوغلانى ئىكەن ، بومبا ساقال ، بوم ئاۋازلىق . ئۇ مەن بىلەن ئىنگلىزچە ئىشلارنى ئەسلەپ ، ئاپامنىڭ دەپنە مۇراسىمىغا قاتناشقانلىقىنى ، ئۇ جازىدار ئايالنىڭ يامغۇردىن كېيىنكى نەم تۇپراقتا كۆمۈلگەنلىكىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى . ئۇ يەنە ئەينى ۋاقىتتا ئاپىسىنىڭ مېنى تولىمۇ ياقتۇرىدىغانلىقىنى ، مېنىڭدە كەلگەنلىكىنى ، بۇنىڭ ئاپامغا ئېچىنغانلىقتىنلا ئەمەس ، مېنىڭدە تۆتتىن بىر ئۇلۇش گوللاندىيە قېنى بولغانلىقى ئۈچۈنلۇكىنىمۇ ئېيتىپ بەردى . بىراق ، مەن پوپتىن بەكلا ياتسىراپتىمەن ، پوپنىڭ قېشىدا بىر مىنۇتمۇ تۇرغۇم كەلمەپتۇ . بۇنىڭلىق بىلەن ئۇنىڭ

دادىسىنىڭ كۆڭلى بەكمۇ يېرىم بوپتۇ . بۇلارنى ئاڭلاپ سەل ئوڭايسىزلىنىپ قالدىم . نېمىلا دېگەنبىلەن شۇنچە يىللاردىن بۇيان ماڭا غەمخورلۇق قىلغان ئادەملەر ساناقلىقلا ـ دە ، بۇنىڭ ئىچىدىكى بىرى ئاشۇ پوپ ئىكەن ئەمەسمۇ ، هاياتىمنىڭ تۇنجى مىنۇتلىرىدا ماڭا ئىللىق قولىنى ئۇزىتىپتىكەن ئەمەسمۇ . ئىختىيارسىز ، مۇبادا پوپىنىڭ قېشىدا قېلىپ قالغان بولسام ، قانداقراق ئادەم بولار بولغىيدىم ، ئالدىمدىكى ئاللىبىنەك ئادەتتىكىچە ، ئەمما جۇشقۇن ئادەم بولار ئىدىممۇ ياكى هېلىقى كېمە هەيدەيدىغان قېرىندىشىمدەك سەۋرچان ، ئەمما نادان ئادەم بولۇپ قالار بولغىيدىممۇ ؟ مەن پەقەت مۇشۇنداق بولغاندىلا ، ئاندىن كۇنلەرنىڭ سەل تېزرەك ئۆتىدىغانلىقىنى بىلەتتىم . چۇنكى ، ئاللىبۇن هەمىشە ۋاقىت ئۇچقاندەك ئۆتۈپتۇ ، دەيتتى . ئۇ يەنە ماڭا قاراپ هەيرانلىقتا يېنىش ـ يېنىشلاپ تەكرارلايتتى :

— هەش ـ پەش دېگۈچە مۇشۇنچە چوڭ بولۇپ كېتىپسىز .

6

داۋاملىق مالايا تاقىم ئارالىرىدا ئايلىنىپ يۈردۇم . كېيىن چۇن چىنىڭ خەۋىرىنىمۇ ئالدىم : چۇن چى مالايا تاقىم ئارالىرى ئىچىدىكى مەلۇم ئارالغا بارغاندا ، ئۇ يەردە ۋابا تارقىلىپ كېتىپ نۇرغۇن ئادەم ئۆلۈپ كېتىپتۇ . ئاشۇ يەردىكى مۇساپىرلار لاگېرىدا ، ئۇ كېسەل ئازابىدا ئىڭراپ يانقان بالىلارنى ئۇچرىتىپتۇ . ئۇلار ئۇيقۇلۇقتا ئارامخۇدا ئۆلۈپ كېتىشكە رازى ئىكەن ، لېكىن ئاغرىق ئازابىدا زادىلا ئۇخلىيالمايدىكەن . چۇن چى ئۇلارغا بەزى كۆڭۈللۈك ئەسلىمىلەر قاچىلانغان قۇلۇله قاپلىرىدىن تارقىتىپ بېرىپتۇ . چۇن چى ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى ئېتىۋېلىپ ، بارماقلىرىنى قۇلۇله قاپلىرىغا يېنىككىنە سۇركىتىپتىكەن ، ئەسلىمىلەر سۈزۈك بۇلاق سۈيىدەك ئۇلارنىڭ قاقشال تېنىگە كىرىشكە باشلاپتۇ . بالىلار كۆيۈۋاتقان كۆزلىرىنى ئاچقىنىدا ، يۇلتۇزلارنى ، گۈل ـ گىياهلارنى هەم ئەما ئايالنىڭ پەرىشته سۈپەت چىرايىنى كۆرۈپتۇ .

يەنە بىر كۈن ئۆتۈپتۇ ، ئۇلار ئاغرىق ئازابىدىن قۇتۇلۇپتۇ . بالىلار ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىپ ، ئۇنىڭ قىيقىزىل تاپانلىرىغا سۆيۈپتۇ ، ئۇنى ئۇلۇغ ئانا دەپ ئاتىشىپتۇ .

كېيىن ، مالايا تاقىم ئاراللىرىنىڭ ئەڭ شەرقىدىكى بىر ئارالدا ، قىسقا بىر مەزگىل قۇلۇلە قېپى پۇل ئورنىدا ئىشلىتىلىدىغان بىر دۆلەت شەكىللىنىپتۇ . ئۇ يەردىكى خەلقلەر تېرىقچىلىق قىلمايدىكەن ، ئوۋچىلىقمۇ قىلمايدىكەن ، پەقەت ياۋا مېۋىلەر بىلەن ئەپلەپ - سەپلەپ قورساق تويدۇرغاندىن باشقا ۋاقىتلارنىڭ ھەممىسىدە قۇلۇلە قېپىلا يىغىدىكەن . ئۇلار قۇلۇلە قاپلىرى ئىچىدىكى ئەسلىمىلەرگە مەپتۇن بولۇپ كېتىدىكەن ، باشقىلارنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى قوبۇل قىلىپ ، ئۆز تۇرمۇشىغا دەسستىدىكەن . مول شېرىن ئەسلىمىلەرگە ئېرىشكەن كىشىلەر بايلار ئىكەن ، نامراتلار پەقەت قىرغىنچىلىق ، ئۇرۇش خاتىرىلىرىگىلا ئىگە بولالايدىكەن . ئۇ بىر بۇرۇقتۇرمىلىق ۋە بىخۇدلۇققا تولغان دۆلەتمىش ، ئەسلىمىلەر ھەربىر ئادەمنىڭ خۇمارى ، ھەربىر ئادەمنىڭ زەھەرلىك دورىسى ئىكەن .

مەن شۇنداق بىر ئارالنىڭ بارلىقىنى ئۇقۇپ ، قۇلۇلە قېپى سودىگىرى سالاھىيىتى بىلەن زىيارەت قىلماقچى بولۇپ يولغا چىقتىم . بىراق ، يېرىم يولدا بوران - چاپقۇنغا يولۇقۇپ ، كېمە ئۆرۈلۈپ كېتىپ ، مەلۇم ئارالدا تۇرۇپ قالدىم . كېيىن قايتىدىن رۇسلىنىپ ئۇ ئارالغا بارغىنىمدا ، بۇ قۇلۇلە دۆلىتى گۈمران بوپتۇ . بەزىلەر كونا قەلئەدىكى تاشلاندۇق خىش - كېسەكلەر ئارىسىدا بىر ئەما ئايالنىڭ جەسەتلەر ئۈستىدىن قۇشتەك ئاتلاپ ئۇچۇپ يۇرۇپ ، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا چېچىلىپ ياتقان ، قوللىرىدا سىقىملىۋالغان قۇلۇلە قاپلىرىنى تېرىپ يۇرگەنلىكىنى كۆرۈپتىكەن . قۇلۇلە قېپى دۆلىتىگە ھۇجۇم قىلغان لەشكەرلەرمۇ قىزىل تاپانلىق بۇ ئايالنىڭ غۇلاپ چۈشكەن لىم ياغاچ ۋە جەسەتلەر ئۈستىدە ئۈسسۈل ئويناپ يۇرگىنىنى كۆرۈپتىكەن .

ئۇلار ئۇنى ئۆلتۈرمەپتۇ ، ئۇ زاۋاللاشقان دۆلەتنىڭ ئەڭ

ئاخىرقى بىر ئېلىم قېنى سۈپىتى بىلەن ھايات قاپتۇ .

خەنجەردەك قۇياش نۇرىدا ، لەشكەرلەر ئەما ئايالنىڭ سەۋدايىلارچە قۇلۇلە قاپلىرىنى يېغىشىغا قاراپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ ؛ ئۇلار ئۇنى قانداقمۇ چۈشەنسۇن — ئۇ دېگەن بۇ دۇنيادىكى ئەڭ باي ئايال .

مەن بىر چۇشپەرەس ، چۇش سېتىپ جاھاندارچىلىق قىلىمەن

(خاتىمە)

قۇقۇلە قېپى

بالىلىق چاغلىرىمدا ، بىر ئوغۇل بالىنىڭ ئۆزىدىن چوڭ بىر ئايالغا بولغان مۇھەببىتىنى مۇنداق تەسۋىرلىگەنلىكىنى ئاڭلىغان : «مەن ئۇنىڭ كىيىمىدىكى ھەربىر قاتلاقلارنىمۇ ياخشى كۆرىمەن ، ھەتتا يول ماڭغاندا ئېتىكى تېقىملىرىغا سۇركەلگەندە چىققان ئاۋازنىمۇ ياخشى كۆرىمەن . » ئۇنىڭ بۇ گەپلەرنى قىلغان چاغدىكى تىترەپ چىققان ئاۋازى ۋە تومۇر - تومۇرلىرىدىن بالقىپ چىققان ھېسسىياتىنى تا ھازىرغىچە ئۇنتۇغىنىم يوق . ئاشۇ ئايالغا بەكمۇ ھەۋىسىم كەلدى . مەيلى ئۇنىڭ ھايات يولى قانچە ئەگرى - توقاي ، ئوڭۇشسىز بولسۇن ، بىر بالىنىڭ مۇشۇنداق سۆيۈشىگە نائىل بولالىغانكەن ، ئۇنىڭ ئۆمرى زايە كەتمەپتۇ .

ئوغۇل بالا مىس رەڭ چاچلىق بىر ئايالنىڭ ناخشىسىنى ياخشى كۆرۈپ قاپتۇ ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى مۇھەببەت ئەڭ ئۇلۇغلانغان بىر پلاستىنكىنىڭ ئىسمى «يانار تاغ ئىلاھەسگە ئۆزىنى ئاتقان بالا (Boys For Pele)» .

موكا سېلىش

مەجنۇن ئايال جاھاندىكى ئەڭ گۈزەل جانىۋار ، دەل مۇشۇ سەۋەبلىك ئۆزۈمدىن يىرگىنىشكە ئامالسىزمەن .

مەن ئاشۇ ۋەيرانە بىر دۆۋە ۋولقان تۇۋىدە ساقلاشقا رازى ، تاكى يۈزلىرىم قۇرۇپ قورۇلۇپ ، ئاخىردا قوشۇپ دەپنە قىلىنىدىغان قەغەز ئادەم بولۇپ ، قەبرىگە كىرىپ كەتسەممۇ ، ھەتتا

قايسى بىرىنىڭ مېنىڭ هاياتىمنى تراگېدىيىگە چىقىرىۋېتىشىگە رازىلىق بەرسەممۇ .

ئەينەك سىلىقلاش

مەن ئوغۇللارنىلا ياخشى كۆرىمەن ، قىزلارنى ياخشى كۆرۈشكە ئامالسىز . بىراق ، ئەڭ جاپالىق چاغلىرىمدا ماڭا ھەمراھ بولغانلار قىزلار بولدى ، ئەمما ئۇلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلالمىدىم .

ئۇ قىزلارنىڭ ھەممىسى ئۇن ـ تىنسىز ئايرىلدى . مەن پەقەتلا سەزمەپتىمەن ، تاكى مەلۇم بىر كۈنى ئەتىگىنى چۆچۈپ ئويغىنىپ ، كۆرگىنىم پەقەت قۇيقۇرۇق ئەينەكلا بولدى ، كۆن نۇرى ئاستىدا كېتىۋاتساممۇ ، يەردە ماڭا يول باشلايدىغان سايەمنى كۆرەلمىدىم .

قەغەز سار

بۇ بىر ھالاك بولۇشقا ئائىت ھېكايە . ئېتىقادنىڭ ھالاك بولۇشى ، ھاياتلىقنىڭ غۇلاپ چۈشۈشى .

نۇرغۇن كىشىلەر دىنغا كىرىش ياكى دىندىن چېكىنىش ئوتتۇرىسىدا ئالدى ـ كەينىگە دەسسىشىپ قىينىلىدۇ . چېركاۋدا چوقۇنىدۇرۇش مۇراسىمىنى كۆرگىنىمدە ، ھەقىقەتەن ئاشۇ يۇقىرىدىن ئۆزۈمنى پەسكە تاشلاشنى تەسەۋۋۇر قىلىپ باقتىم . بۇ ھۆرمەتسىزلىكتە چېكىگە يەتكەن خىيال ئاشۇ دەقىقىلەردە مېنى ناھايىتى خۇشال قىلىۋەتتى .

يامانلىقنىڭ تۇغۇلۇشى بىزنىڭ ئىشەنگۈمىز كەلمىگەنلىكىمىزدىن بولىدىكەن . بارلىق قارا نىيەتلەرنىڭ مەنبەسى ئۆزىنى قوغداشكەن . غەربىي شىمال تەرەپنىڭ ئاسمىنىدا زادى پەرىشتە بارمىدۇ؟ ھەر كۈنى بىرمۇنچە بالىلار تولۇپ تاشقان ئارزۇلار بىلەن باشلىرىنى كۆتۈرۈپ ئاسمانغا باققاندا ، يامغۇر سۈيى كۆزلىرىنى نەمدەيدۇ . كۆز چاناقلىرىدىكى ياشلىرى قۇرۇغاندا ، ئۇلارمۇ چوڭ ئادەم بولۇپ قالىدۇ .

قاشتېشى تېرىش

مەن كونا دوستلۇقنى بەكمۇ ئەسلەيمەن ، ھېچنېمىنى تاشلىغۇم كەلمەيدۇ ، شۇڭا ئاداۋەتنى ، قەرزنى ، ھەممىنى

تومۇرلاردىن ئانا تېنى ئارقىلىق بوۋاق تېنىگە يەتكۈزدۈم .
يـاز ئـاسمىنىدىكى پارقىراق قوشغۇز ئەما قىزنىڭ كۆزىنى يورۇتالمايدۇ ، لېكىن يىگىت ئاللىقاچان ئۆزىنىڭ بۇرچىنى يۇدۇپ يولغا چىقىپ كەتتى .

خۇشبۇي مۇشۇك

قەھۋە پۇرچىقى خۇددى يۇپيۇمىلاق مەرۋايىتتەك مۇشۇكنىڭ قـورسـىقىدا ، مۇشۇكنىڭ تېنى ئۇنىڭ نەپىسىگە ئەگىشىپ بىر كـۆتـۈرۈلـسـە ، بـىـر پـەسەيمەكتە . خۇددى گۈلدۇر ـ گۈلدۇر مېڭىۋاتقان ماشىنىدەك قالتىس .
تـۇنجى قېتىم مۇشۇكنىڭ تەرتىپىدىن تېرىۋېلىنغان قىممەت باھالىق مۇنداق قەھۋەنى ئاڭلىغىنىمدا ، كۆز ئالدىمغا نەچچە يۈز يـىـل ئىلگىرىكى ئاشۇ خۇشبۇي مۇشۇكنىڭ تەقدىرىنى ، پىچاق كۆتۈرۈپ تۇرغان يىگىتنىڭ تىك تۇرغان قىياپىتىنى كۆرگەندەك بولغان .
چـوقـۇم مۇشۇنداق ھېكايىلەر يۈز بەرگەن ، ھەرقانداق بىر قـىـمـمـەتـلـىك بۇيۇمنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىشى ئارقىسىدا ، نەچچە قېتىملىق قان تۆكۈلۈشلەر ۋە قىرغىنچىلىقلار بولىدۇ .

كىمە كۆيدۈرۈش

كـىـچـىـك ۋاقتىمدا «ئىنجىل» دىكى نۇرغۇن ھېكايىلەرنى ئـاڭـلـىـغـان . كـېـيـىـن ئـېـسـىمدە ئەڭ ئېنىق قالغىنى ، نۇھ ئـەلەيھىسسالامنىڭ كېمىسى بولدى . پۈتكۈل دۇنيانىڭ ھەممىسى ئوكيان ئىكەن ، پەقەت بىر كېمىگلا جۈپ ـ جۈپى بىلەن ھەر خىل ھايۋانلار سىلىنىپ دولقۇن ىېرىپ كېتىۋاتقۇدەك .
كېيىن ، بۇ يەرلەر يېڭى جاھان ، يېڭى تۈپراققا ئايلىنىپتۇ ، كىشىلەر ئىلگىرىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇپ كېتىپتۇ .

بـۇ يـەردە بەزى تەشەككۇر سۆزلىرىنى قىلىۋېلىشنى لايىق تـاپـتـىـم . ئالدى بىلەن ئۆچەمەس ھەمشىرەم يەن خېغا رەھمەت ئېيتىمەن ، ئۇ مۇشۇ كىتابنى يىزىپ بېرىشتىن باشقا ، قىلغۇدەكلا

يـاردەم بولسا قىلدى . ئۇنىڭدىن ئايرىلغان بولسام قانداق قىلار بولغىيدىم ؛ مەڭگۈلۈك كىچىك ھەمراھىم ماڭ ماڭغا رەھمەت ، ئۇ بىر كـۆلكىسى گۈلدەك پەرشتە ؛ يىراق شياڭگاڭدىكى ياخشى دوسـتـۇم گـې لـياڭـغىمۇ رەھمەت ، ئۇ بۇ كىتابىمنىڭ تۇنجى ئـوقـۇرمـىنى ، ئۇنىڭ بەزى تەكلىپ ـ پىكىرلىرى رومانىمنىڭ ئـىنـچـىكە ھالقىلىرىغا سىڭدۈرۈلدى ؛ ئايالاغا رەھمەت ، ئۇنىڭ زەربىلىرى ۋە ئىنكارلىرى ماڭا مەدەت بولدى ، مېنىڭ ئېنېرگىيە مەنبەيىم بولدى .

ئەلۋەتتە ، ئاتا ـ ئانامغىمۇ رەھمىتىم بار ، قەلبىمنىڭ ئەڭ زەئىپ ۋاقىتلىرىدا ، مەسىلەن ، ھازىرقىدەك مىنۇتلاردا ، ھەمىشە ئۇلارنى ئويلايمەن . ئەمەلىيەتتە ، ھېچ نەرسە ئۆزگەرگىنى يوق ، مەن يەنىلا يۈزۈمنى يۇغاندا ھەمىشە يېڭىمنى ھۆل قىلىۋالىدىغان كىچىك بالا . گەرچە دائىم ئۇلارنى ئومىدسىزلەندۈرىدىغان ئىشلارنى قىلساممۇ ، قەلبىمدە يەنىلا ئۇلارنى چوڭقۇر سۆيىمەن .

مـەن بـىر چۈش ساتقۇچى ، نۇرغۇن كىچىلەرنى قەرەلسىز ئـىشلىتىپ ، ئۆزۈمنى قاراڭغۇلۇققا بەند قىلىۋالمەن . لېكىن ، شۇنىسى ماڭا ئايان ، چۈشنى ھامان بىر كۈنى سېتىپ تۈگىتىمەن ، ئـاشـۇ چاغـدا ، كـۈن ۋاللىدە چاقناپ ، جاھان ئاجايىپ يورۇپ كـېتـىـدۇ ، دۇنـيـا خـۇددى ئوپېراتسىيە سۈپىسىغا ئوخشايدۇ ، بىردەمدىلا ئاشۇ چۈش كۆرگۈزىدىغان بەزلەرنى كېسىپ تاشلايدۇ . ھوشۇمغا كەلگەن چېغىمدا يوپيورۇق بىر دۇنيانى كۆرىمەن .

نۇرغۇن ۋاقىت سەرپ قىلىپ ئاخىر چۈشەندىم ، چۈش مېنىڭ ھاياتىمنىڭ بارلىقى ئەمەس ئىكەن . چۈش توختاپ قالسىمۇ بولىدۇ ، ئـەمما ھايات يەنىلا داۋاملىشىۋېرىدۇ ، بەلكىم تېخىمۇ جانلىقراق بولۇپ كېتىشىمۇ مۇمكىن . شۇغىنىسى ، ئۇ چاغدا ، سىلەر بىلەن مۇنداق پاراڭلىشالمايمەن .

بۇ كىتاب نۇر گېزىتى نەشرىياتىنىڭ 2006 - يىلى 11 - ئاي 1 - نەشرى ، 2006 - يىلى 11 - ئاي 1 - باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى .

本书根据光明日报出版社 2006 年 11 月第 1 版 2006 年 11 月第 1 次印刷本翻译出版。

ئەقىدە

ئاپتورى : جاڭ يۈرەن
تەرجىمە قىلغۇچى : ئۆمەرجان ئامۇت
مەسئۇل مۇھەررىرى : مۇنارجان توختاخۇن
مەسئۇل كوررېكتورلىرى : زەمىرە ، سەنەۋەر
تەكلىپلىك كوررېكتورى : ۋەلى زەيدۇن
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر
تېلېفون : 0991—2827472
پوچتا نومۇرى : 830001
سانتۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
باسقۇچى : شىنجاڭ شىنخۇا 2 - باسما زاۋۇتى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 14.875
نەشرى : 2008 - يىلى 12 - ئاي 1 - نەشرى
باسمىسى : 2008 - يىلى 12 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى : 1—3000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—12203—5
باھاسى : 35.00 يۈەن